Universidad de Deusto
Biblioteca

88

Universidad de Deusto
Biblioteca

Jurilipsianalis commentatio tripartita 2 tom.

436

Biblioteca de Loyola
Sala .....
Estante .....
Plúteo .....

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVSTI LIPSI
AD
ANNALES
COR. TACITI

LIBER
COMMENTARIVS
Variis in locis vtiliter auctus.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
CIↃ. IↃC.
Cum Priuilegijs Cæsareo ac Regio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD LECTOREM.

HAbes Commentarium meum, Lector, opinione tuâ, & promisso meo fortasse tardius. nec mirum: quia seriò opus adgressus, eiusmodi comperi, vt properandum in eo mihi fuerit, non festinandum. Multa in Annalium libris rara, recondita, & paucitate scriptorum eius æui obscura: multa etiam ex non vulgatis ritibus & vetustissimo iure haurienda. Nec dux mihi alius ad hoc iter. Primi, inquam, hanc viam ingredimur, Ferreto, Alciato, Vertranio visam potiùs quàm tritam. Denique scripsi hos Commentarios, non exscripsi: & meo remigio, vt ille ait, rem gessi. Correctiones aliquot veteres firmaui, nouas addidi. neutrum ambitiosè: quia certè peccamus iam nos Critici in hanc partem; & vt olim vitiis, sic nunc remediis laboratur. Quædam etiam in aliis scriptoribus passim animaduersa: non quia adfectarim, sed quia dabant se sub manum. Vt in segete flores quidam internascuntur suâ sponte: sic in his scriptis alieni generis notæ. Historiæ & moribus, cùm opus fuit, prætuli facem: sed non nisi cùm opus. Nam vulgata quædam, & è Dione Suetonioque in loco prompta adspergere, cui rei? Fanaticorum est & eorum qui exierunt è potestate, mero meridie accendere lucernam. Et tamen, scio, facilia quædam mihi visa, quæ obscura aliis. sed quid? iamantè testor me nec pueris ista elaborasse (quid enim iis cum Tacito?) nec detortis quibusdam variisque iu-

diciis, quibus nuſquam liquet aut lucet. Inuêni tam fatuum, qui rectiſſimos Taciti locos inuerteret, & optimum quemque eius ſenſum. Breuitas etiam mea fortaſſe quibuſdam non ad guſtum. quid faciam? ita natura mea & iudicium eſt: & tractari malo, quàm ſemel adſpici & tangi. Aquam maris dulciorem in imo eſſe aiunt, quàm in ſummo: ſic fortaſſe ſuauiora tibi iſta cùm penetraueris. Aut ſi magis protrita tibi ſapiunt & vulgata: abi mi homo, non ego cymbalum ad tuas aures. A te ſerie & erudite Lector peto, vt ſicubi lapſus ſum aut ſiquid mihi elapſum; corrigas, non culpes. quia reuerâ in tanto opere nec vnus omnia peruidi, & in quibuſdam alludo potiùs ad ſententiam fortaſſe, quàm tango. Politica non attigi. Siue enim peritis, ſiue imperitis; fruſtrà. Illi ſponte eligere poſſunt: hi nec electis rectè vti. Et audio iam eſſe, quibus propriè ea cura. Ego quod potui, id feci: nec impedio, ſiquis in eodem Circo curret ad palmam. Vale, & ſi merui, faue Lector.

ITERATIO
AD EVMDEM

SÆPIVS iam vnà cum Tacito hic COMMENTARIVS *liber prodiit, atq; adeò non ſemel etiam politus vel auctus. Scilicet vt pictores magno operi manum identidem admouent, atque ægrè de tabulâ eam tollunt: ſic mihi euenire libens fateor, in ſcriptore optimo prudentiſſimoq;, & quem Dei prouidentia orbi ſeruauit, per eum docendo & dirigendo. Itaque ante annos duodecim,* CVRAS SECVNDAS *dederam; & eaſdem poſteà operi iniunxeram, vt ſuis quaq; locis & ordine poſſent legi. At nunc denique* TERTIAS *etiam damus: &, niſi fallor, vltimas. quia & occupatio alia me abſtrahit, & ſine culpâ fortaſſe non ſit (certè ſine laude) aſſiduum hoc ſatagere in re & ſcriptore vno. Vale ergo mi* CORNELI, *& per me, audacter dicam, notior & illuſtrior orbem perambula; amande ab eo, quamdiu boni honeſtiq; amor erit. Louanij,* VI. *Idus Febr.* ∞. IↃC.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IANI GVLIELMI
ELEGIA.

MNEMOSIDES diuæ, noſtros quîs detuli amores,
A puero veſtris deditus in ſtudiis,
Vna hæc ſeruitij, ſi fas eſt, præmia poſco,
Si vos ritè olim lacte meróque colo:
LIPSI magnum animum priſcâ virtute fideque
Vt mihi vos proprium concilietis heræ;
LIPSI, quem primis multùm miratus ab annis,
Omniugas ſtupui fundere mentis opes;
Cornu vt Amaltheæ, manantibus vbere fundo
Meſſibus, annum horno copem ab honore beat:
Quòd vates rhetorque bonus ſummusque cluéret
Antiquæ condus promus & hiſtoriæ;
Addo huc Socraticamque penum, Romanaque iura,
Cetera, vobiſcum quæque Minerua probat.
Teſtes priſci operis muſæo emblemate ſtructa,
Quattuor in conum erecta voluminibus:
Tot moda quîs veterum ruta cæſa, & cæca retexens
Oracla, electis multus & hiſtoriis,
Ægra catus ſanis diſpeſcere, turbida apertis,
Seu medicam, ſiue interpretis addit opem.
Quid memorem Taciti monumenta auguſta librorum
Tot miſerè pridem manca & hiulca locis,
Integra, quà potuit, nunc tandem? cui tamen vltrò
Maius adhuc operæ conſtituit pretium
Adiicere; è tenebris veterum dum plurima morum
Promit, & in purâ luce videnda locat:
Aut tentata aliis, pòſt conclamata, natator
Delius, admittente eruit vnus aui.
Gaude CORNELI, ſi quidquam in funere ſentis,
Quæ dederas, cunctis iam manifeſta patent;

Quæ-

Quæque illis paſſim carioſa admorderat ætas
Dente malo, medicâ conualuere manu.
At tu Muſarum, LIPSI, illibata medulla,
Attica cui puro nectare vena fluit,
Perge tuos facere & benè deuincire merendo,
Qui ſumus his tecum turba operata ſacris.
In quîs (namque nefas faciles tibi ſpernere Muſas)
Me tibi habe, ſeu tu fœdere amicitiæ,
Siue clientelâ, ſeu mancipio endopeditum,
Seu quacumque voles conditione, tuum;
Quo tu iure tuo, precor vtere. ne mihi quiſquam
Heic duit, impoſitis vindicias manibus:
Quin vſumfructum noſtræ, doctiſſime, vitæ
Sit tibi perpetuo carpere ſeruitio;
Quem tibi manſurum, ſummotâ vt fraude ſpopondi,
Et Sanci & Genij numina iuro tui;
Si fallo, ex hominum cœtu inteſtabilem vterque
Eiiciat; doctis hic procul, ille bonis.
At vos Mnemoſides, IVSTVS, ſi iuſta paciſcor,
Perficite, vt coëat fœdera, & vt valeat.

IN

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN IVSTI LIPSI RESTITVTVM TACITVM EPIGRAMMA.

FLEVERAT *Eurydicen demissam in tartara Vates,*
Credulus infernas stare adamante domos.
Fleuerat, & plectro citharam percussit eburno,
Nec mora, fatales scandit aduста vias.
Ederat atra lues Taciti corpúsque, animúmque,
Vt pænè infernis mersus abesset aquis.
Nil magicæ potuere artes, nil vota, precésve,
Et scio Pæonias obstupuisse manus.
Sola super spes Phœbus erat, Phœbíque sacerdos
LIPSIVS *Augusta primus in Historia.*
Ille lyram capit, ille fides, Fata, optima fata,
Infit, Romanum reddite Thucydidem.
Sic Taciti exciuit Manes, plagásque latentes
Corporis, æternis prostituit tabulis.
Felix nate Dea LIPSI, *felicior Orpheo;*
Qui miser erepta bis caret Eurydice.

Nic. Dalius I. C. Vltraiect.

IVSTI

IVSTI LIPSI AD LIBRVM PRIMVM ANNALIVM *COMMENTARIVS.*

1. CAII CORNELII Taciti.] *Id verum huic scriptori prænomen adserui. Sidonius lib.* IV. *ad Polemium epistolâ:* Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, Vlpianorum temporum consularis. *Et ad Leonem* : Namque & antiquitùs cùm Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria suasisset. *Sed & epigraphe Farnesiani libri*, C. Cornelij Taciti Romanas historias scribentis ex his qui reperiuntur liber primus. *Publium prænomen quod in libris tritis, à casu aut à vulgo est. Mihi autem in ipso aditu testari placet,* Odi profanum vulgus & arceo. Prænomen Taciti quod.

2. Annalium liber.] *Bene Rhenanus, qui hanc inscriptionem adserit, etiam contra libros. In quibus plerisque est,* Actorum diurnalium, *vel, vt in Veneto,* Actionum diurnalium. *Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuissent Acta, vel Diurna? sed cupiam antiquioris æui, qui Taciti Annales non ineptissime comparauit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus lib.* XIII. Nerone II. L. Pisone Coss. pauca memoriâ digna euenêre, nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. *Alibi:* Nemo Annales nostros cum scripturâ eorum contenderit. *Itemq́* : Ni destinatum mihi foret suum quæque in annum referre. *Etiam Iornandes in rebus Gothicis, Cornelium hunc citat* Annalium scriptorem. Inscriptio horum librorum. Acta diurna non esse. Annales esse.

3. Neque Decemuiralis potestas vltra biennium.] *Ita accipio, quasi dicat, haud multo vltra biennium. Nam exactè si putas, reuera vltra biennium Decemuiri imperium tenuêre. Liuium & Fastos vide. Nec tamen Vertranio adsentior,* vltra triennium, *sufficienti. Nam id includat triennium eos imperasse. quod contra est, & non nisi supra biennium aliquot menses.* Vulgata lectio recentata.

4. Nomine principis sub imperium accepit.] *Non ergo tam celebre tunc* Imperatoris *nomen, eâ quidem notatione. Et Augusto visum istud* Principis, *minuendæ inuidiæ: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubiè secutus. Noster infrà:* Non regno tamen neque dictaturâ, sed Principis nomine constitutam rempublicam. *Ouidius de Augusto ad Romulum.*

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: πρόεδρός τε τῆς γερουσίας, καὶ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. καὶ πολλάκις γε ἔλεγε ὅτι δεσπότης μέν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ λοιπῶν πρόεδρός εἰμι : Princeps autem Senatus, ritu prisco, dicebatur. & ipse sæpe aiebat, Dominum se seruorũ esse, Imperatorem militum, principem ceterorũ. *Nec temerè aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetonij cap.* XXXI. Augusti principiũ, clade Varianâ; Tiberij, ruinâ spectaculorũ memorabile factum. *Ita opt. liber, & puto sincerè. Tertullianus quidem receptam eam significationem fuisse ostendit, aduersus Hermogenem:* Possunt & aliter, *inquit,* principium interpretari, nõ abs re tamen. Nam & in Græco principij vocabulum quod est ἀρχὴ, non tantùm ordinatiuum sed & potestatiuum Principis nomen & origo. Principium, pro, principatu positum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiuum capit principatum. Vnde & ἄρχοντες dicuntur principes. Ergo secundùm hanc quoque significationem, Principium pro potestate & principatu sumetur. *Sed & Glossæ Græcæ distinctè* ἀρχὴ, τὸ προοίμιον, exordium. *& deinde* Αρχὴ, imperium, magisterium, præsidatus, principium.

5. Veteris reip. prospera.] *Ita Vertranio placitum, traiectis notis, quæ vulgò,* p.r.

6. Glisc ente adulatione deterrerentur.] *Ita rectè. non* deterrerentur: *Tacitus lib.* II. *Histor.* Siquid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comessationibus & principis imitatione deteritur. *Horatius pari metaphorâ:*

——Culpâ deterit ingenI.

Annales Taciti quarenus progressi.

7. Tiberij, Caiique, & Claudij ac Neronis res.] *Fines designat intra quos hi libri: qui attingunt quattuor dumtaxat principes. Vt vel hinc liqueat Historias seorsum scriptas, finemq; Annalium fuisse in fine Neronis.*

8. Florentibus ipsis, ob metum falsæ.] *Itaque verissima scriptio de Principibus, cum iam esse desierunt. Quod Arrianus in rebus Alexandri pro argumento habet, fideliter eas à Ptolomæo & Aristobulo traditas,* ὅτι τελευτήσοτος ἤδη Ἀλεξάνδρου συγγράψασιν, ὅτε αὐτῖς ἦτε ἀνάγκη ᾗ ὁ μισθὸς τοῦ ἄλλως τι, ἢ ὡς σωλοέχθη, συγγράψαι, ἁπλῶς: quòd mortuo iam Alexandro scripserint, cùm necessitas aut præmiũ aliter aliquid scribendi abesset.

9. Pompeius apud Siciliam oppressus.] *Non mehercules apud Siciliam. In Asiâ oppressum eum iugulatumq; consentiunt scriptores. de vrbe tamen ambigitur. Dio casum vult* ἐν Μιδαείῳ τῇ Φρυγίας, *in Phrygiæ opido Midaio: Florus & Appianus Mileti, quæ Cariæ adscripta. Sed noster victum eum saltem intellegit, & copias eius apud Siciliam oppressas. Ita & Florus de eodem:* In Siculo freto iuuenis oppressus est.

Florus lib. IV. cap. VIII. Dio XLIX.

10. Exutoque Lepido.] *Eleganter, id est exarmato, & exercitu spoliato. Nam* XX. *legiones ei ademit.*

11. Vbi militem donis, populum annonâ.] *Respexit huc Victor cùm de eodem Augusto scripsit:* Illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit.

12. Claudium Marcellum sororis filium.] *Magnam illam Romæ & libertatis spem. De cuius laudibus plenâ manu Seneca ad Martiam*: Octauia Marcellum amisit, cui & auunculus & socer incumbere cœperat, in quem onus imperij reclinaret: *(malo,* reclinare) adolescentem animo alacrem, ingenio potentem, sed & frugalitatis continentiæque in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandæ: patientem laboris, voluptatibus alienum, & quantumcumque imponere illi auunculus, &, vt ita dicam, inædificare voluisset, laturum.

Seneca leuiter emendatus.

13. M. Agrippam ignobilem loco.] *Adeò vt ipsum generis sui nominisque pœniteret. Narrat comiter Seneca pater Controuers. lib.* II. Tantâ autem Mæcenas sub diuo Augusto libertate fuit (*corrigo*, Tanta autem sub diuo Augusto libertas fuit. *nihil hic de Mæcenate, & exculcanda vox malè inculcata*) vt prępotenti tunc M. Agrippæ non defuerint qui ignobilitatem obiicerent. Vipsanius Agrippa fuerat. Vipsanij nomen quasi argumentum paternæ humilitatis sustulerat, & M. Agrippa dicebatur. Cùm defenderet reum, fuit accusator qui diceret Agrippam & quod in medium est (*iterum rescribo*, Agrippa M. & quod in medio est. *ea enim verba ioci, & gentis nomen medium inter cognomen prænomenque*) volebat Vipsanium intellegi. Fuit qui diceret * Concurrite Agrippa malum habebis respondeis diis Ea in arte (*potius* parte) vtique mihi videtur admiratione dignus Augustus: sed horum non possum non misereri, qui tanti putant caput potius quàm digitum perdere. *Scribendũ*, dictum.

M. Agrippæ ignobilitas. Correctus Seneca. Iterum. *Mutila ista. Videtur versus fuisse. Concurrite omnes augures aruspices.*

14. Geminatis consulatibus extulit.] *Ideóne geminatis, quia bus consul? Cauecenseas. tertium enim fuisse Dio docet & Fasti. itemq; Velleius:* Agrippa, *inquiens,* quem vsque in tertium consulatum & mox collegium Tribuniciæ potestatis, amicitia Principis euexerat. *Sed ideo id dixit, quia postremi duo consulatus Agrippæ coniuncti conti-*

Geminatus consulatus, quid.

nentésque. Qui sanè honos erat: & rarò cuiquam eâ ætate tributus, præter principes re, aut destinatione.

15. Mox defuncto Marcello.] *Qui Baiis obiit, vt clarè testatum reliquit, Elegiâ huic rei propriâ, poëta Vmber. Nec scio cur vir doctus tanto opere pertendat mortuum eum potius in* * *Stabiano. Quid? Propertius qui vixit id æui, locum nesciuit funestum iuueni tam illustri? Sciuit. sed dedit hoc, inquit, Liuiæ, quæ suspicione laborabat Marcelli interempti. Nec hercle immeritò. Num ergo venenum dari Baiis minus potuit, ac in Stabiano? Scilicet soluta omni crimine illa aulica Medea, si Marcellus obiit Baiis. Ego verò, vir maxime, caussam nullam video huius tuæ tam seriæ adsertionis: placétque cum Propertio & vulgatis Seruij libris mortuum eum in Baiano. Suspicionem quidem de Liuiâ Dio eiusmodi inseruit:* αἰτίαν μὲν ἔν ἡ Λιβία τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκέλλου εἶχεν, ὅτι ἡβῶντα αὐτὸν προετετίμητο: Caussam mortis Marcelli Liuia habuit, quòd is eius filiis anteponeretur. *At Tacitus Plinius*q; *eâ culpâ non liberant etiam Augustum. Annal.* II. Sed suberat occulta formido reputantibus, haud prosperum in Druso patre eius fauorem vulgi: auunculum eiusdem Marcellum flagrantibus plebis studiis ereptum, breues & infaustos populi Romani amores. *Plinius lib.* VII. *inter Augusti infortunia:* Suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio. *Quasi conceperit aliquid cupiuerítque contra Augustum, amore pristini status & libertatis.*

De loco mortis Marcelli.

* Tamen cõcilies nõ difficulter, quia Stabij haud procul Baiis.

Liuiam caussam ei mortis fuisse.

Siue etiam Augustum.

16. Tiberium Neronem & Claudium Drusum imperatoriis nominibus auxit.] *Non eo more quo rei Romanæ domini, Imperatores dicti: sed quo olim, qui rempub. militiæ feliciter gessissent. Vulgatus olim honos: non item sub Imp. qui rei prosperè gestæ lauream & laudem sibi adscribi volebant auspiciisque suis. Turbat in sententiâ huius loci vir doctus, & miror. Tu vide Dionem Cassium lib.* LIV. *& Velleium, itémque ea quæ scribo ad extremum librum quartum.*

Imperatoris duplex notio.

Vide & Dion. LV.

17. Caium ac Lucium in familiam Cæsarum induxerat.] *Emptos domi à patre per æs & libram. Ita loquebantur, non per assem, vt perperam inoleuit Suetonij capite* LXIIII. *Quamquam reuera in eâ formulâ* AEs *non aliud notat quàm Assem. Varro lib.* VIII. Pro assibus nonnumquam æs dicebant antiqui. à quo dicimus assem tenentes, Hoc ab ære. æneáque librâ. *Ritum hunc (vt omittam notata aliis) notat explicatq; eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinto:* Καὶ τὰ παρὰ ῥωμαίοις δὴ τῆς διαθηκῶν γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύλλυ, ἐκεῖνα ζυγὸς καὶ ἀγοράσεις, καρπισμοί τε, καὶ αἱ τῆς ὠῶν ὀπφαύσεις. τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γένῃ, τὰ δὲ εἰς τὴν τιμῆς μεσιτμὸν, τὰ δ' ὅπως ὁ παραπυχὼν, ὡς βάρος τινὸς ἀυτῷ ὑπεδεμένε, ἕως ἀκούσῃ, καὶ τάξιν μεσίτου λάβῃ. *Triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. AEs & libra in testamentis, Vindiciæ, & Antestatio. Nam* καρπισμοὺς *ad vindicias adsertionémque refero:* τὰς τῆς ὠῶν ὀπφαύσεις, *aurium tactiones, ad Antestationem. Omnia enim hæc ad familiæ mutationem pertinent, quæ per testamentum, de quâ Quinctilianus Declamat.* CCCVII. Non dixerim testamentum, cui libripens deest & familiæ emptor & cetera iuri necessaria. * *Agellius, & Iurisconsulti.*

De eâ Clementis locus.

*Lib. XV. cap. XXVII.

18. Necdum positâ puerili prætextâ, principes iuuentutis appellari.] *Quod sanè ridiculum, vt principes iuuentutis sint, qui etiamnum in pueris. Natus autẽ Gaius anno vrbis* DCCXXXIV. *Sex, Apuleio, P. Silio Coss. At Lucius biennio toto minor, ex Dione* LV. *in actis eius anni. Princeps iuuentutis* (πρόκειτον τὸ νεότητος Zonaras hic reddidit) *ab Augusto inualuit, ad futurum imperium titulus & omen. Sunt nummi cum inscriptione:* C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IVVENT. *adpositæ effigies Caij Luciique, cum clypeis & hastis. quæ Tirocinij die equites dederant, honoris Augusti caussâ. Dio:* καὶ αἱ πέλται τότε δόρατα, ἃ τοῖς ἱππέων εἰς τοὺς ἐφήβους ἐσίοντας χρυσᾶ εἰλήφεσαν, εἰς τὸ βελτίειον ἀνετύθη. *Obserua Dionem aureas hastas dicere, quas lapis Ancyranus (magnæ apud me fidei, vt quem viuus conceperit Augustus ipse) argenteas. Verba sunt, vti ad me missa beneficio viri illustris Augerij Busbequij:* EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM. ..... HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT. *quam lacunam ritè expleueris*, Principem iuuent. Caium.

Ætas Caij & Lucij.

Princeps iuuentutis.

Dionis error, siue à lapid. dissensio.

Caius & Lucius quando Consules.

19. Destinare consules flagrantissimè cupiuerat.] *Et verò perfecerat. Romæ marmor, de Caio:* QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIIII. *Ait annos natum quattuordecim: & addicit Dionis ratio, qui consulem facit designatum anno vrbis* DCCXLVIII. *Tamen Augustus in iam dicto lapide,* XV. *illi annum circumdat, sed nempe quem ingressus erat, & iam agebat. Verba sunt:* Honoris mei caussa Senatus populúsque Romanus annum quintum & decimum * agentis Consulis designauit, vt eum magistratum inirent post quinquennium ex eo die quo deducti in forum.

*pro Agentes, & Consules, antiqua scriptura.

Dissensus scriptorum in morte Caij.

20. Caium remeantem Armeniâ.] *In Lycià mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis:* Caium & Lucium in duodeuiginti mensium spatio amisit ambos; Caio in Lyciâ, Lucio Massiliæ defunctis. *Iste his:* Deinde reluctatus inuitúsque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, Limyram vocant, morbo obiit. *Etiam Florus:* Massiliæ Lucius morbo soluitur: in Lyciâ Caius ex vulnere. *Fugerit ergo ratio memoriosum illum senem necesse est, qui in Syriâ tradidit defunctum. Dico Senecam patrem in Controuersiis:* Itaque cùm mortuo in Syriâ C. Cæsare codicillo questus esset Augustus, quòd in tam magno & recenti luctu suo cœnasset. *Sed erit fortasse qui culpam eam in exscriptorem conferet, rescribétque,* Lyciâ. * *Addi velim Suetonij locum, Tib. cap.* XV: Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto. *nec addi solum, sed & corrigi. Nam hoc de triennio, nónne nimis laxum appáret è Velleio:* Caius, *inquit,* in vrbe Lyciæ morbo obiit, cùm ante annũ fermè L. Cæsar Massiliæ morbo decessisset. *En, dumtaxat interuallum facit paullo plus anni. Et ipse Suetonius* Duodeuiginti *modò* menses *interponit, verbis quæ suprà. Non ergo ambiges, quin scribend.* intra biennium: *si hunc putamus sensum. Nam in alium me duxit P. Iohannes Deckerius è Societate Iheſu, qui refert ad* triennium *Tiberiani reditus, & vult vtrumque periisse intra tres primos annos, ex quo ille Rhodo reuersus. Historia approbat.*

Senecæ fortasse error.

*De C. & L. morte.

Suetonius correctus.

21. Nouercæ Liuiæ dolus abstulit.] *Nata exitio reipub. hac mulier, & suæ domus. Sed bene quòd Tacitus nusquam dissimulat fraudem eius & scelus. Plinius cautior, qui suspicionem hanc tangens, cauit sibi obscuritate sermonis:* Incusatæ filiorum mortes, luctúsque non tantùm orbitate tristes. *Nec enim aliò traxeris ea verba, non me quidem interprete.*

Plinius explicatus, lib. VII. cap. XLV.

22. Druso pridem extincto.] *Nempe ante annos circiter* XII. *priusquam Caius moreretur. Quippe Drusus obiit ex lapsu equi, in Germaniâ, anno vrbis* DCCXLV. *ex Dione libro* LV. *initio: & Caius anno* DCCLVI. *Imposuerat mihi Dion olim, in cuius libro hiatus est, & anni aliquot omissi. atque ita narratur mors Caij, quasi biennio post illam Drusi. Sed, vt dixi, defectio & hiatus est, atque anni plures medij desunt: quod in Notis ad Velleium obseruamus.*

Error Scholiastæ.

23. Agrippam in insulam Planasiam.] *Atqui Siciliam vocat Scholiastes Iuuenalis vetus.* Agrippa, *inquit,* in Siciliâ propter morum feritatem ab Augusto relegatus est. *Errat. nam de Planasiâ adfirmat cum nostro etiam Dio, & ait vicinam Corsicæ esse, libro extremo* LV. *In quâ narratiunculâ quòd legitur,* τὴν τοῦ Ἰουλίαν οἱ μητρυιὰν διέφθειρεν: & Iuliam vt nouercam aspernabatur: *meo iudicio* τὴν Λιουίαν *faciendum est. Non enim matrem suam Agrippa insectabatur (& illa verò iam relegata aberat) sed Liuiam, vt probabile est, Augustæ stirpi numquam æquam.*

In Dione diuinatiuncula.

24. Nullius tamen flagitij compertum.] *Imitatione Liuij, si fortè, qui de T. Manlio:* Filium iuuenem, nullius probri compertum, extorrem vrbe egit.

25. Quo pluribus munimentis insisteret.] *Verè emendaui. Filij enim heredésque, passim dicuntur subsidia & firmamenta regni. Tacitus* V. *Histor.* Non legiones, non classes, proinde firma imperij munimenta quàm numerum liberorum. *Euripides:*

φῶτα τεκάννες παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Filij munimenta regni.

Sic Subsidia aulæ, *Suetonio;* Adminicula Augusti, *Senecæ: heredes imperij dicuntur: & verè. Siculus ille momar (exprimit quod verum est à me indignatio) cum suâ coniecturâ,* sed qui pluribus morum vitiis insisteret, *abeat Morboniam.*

26. Ægro

26. Ægro & corpore fatigabatur.] *Velim trauici, & ægro corpore.*

27. Imminentes dominos variis rumoribus differebant.] *Notabis ingenium plebis.*

Plebs iniqua dominis.

——— * cui mos humili læsisse veneno
Summa, nec impositos, vnquam ceruice volenti
Ferre duces.

*Statius in Theb.

28. Rhodi specie secessus exsulem egerit.] *Ita Principem agere, & Agere se paullò minus quàm priuatum, in Suetonio alíisque lego. Et in nostro lib.* III. *Histor.* Quanto ferociùs paullò ante se egerint, tanto cupidiùs voluptates hausisse. *M. Antonio tamen Mureto, cuius scripta Venus inhabitat pariter cum Musis, leg. videtur,* exsul egerit.

29. Duobúsque insuper adolescentibus, qui remp. interim premant, quandoq; & distrahant.] *Dixi corruptum olim locum mutilumq;. Redeo in viam admonitu amici qui explicat: Drusus & Germanicus nunc quidem coniuncti prement remp. at olim orti, fors fuit, discidio, eamdem distrahent per bellum ciuile dissipabuntq;.*

Consule Muretum lib. XI. cap. 1.

30. Quidam scelus vxoris suspectabant.] *Hæc est tertia venenariæ huius palma, & iure lemniscata. Tangit verò suspicionem illam de ficubus, quæ nota ex Dione.*

31. Maximum vxori Martiæ aperuisse, illam Liuiæ.] *Habes eleganter historiam totam in Plutarchi* περὶ ἀδελφότητος. *quem locum pretium puto vt conuertam pænè verbatim.* Fuluius verò Cæsaris Augusti amicus, cùm iam senem eum sæpiùs querentem audiret de solitudine suæ domus; quódque duobus nepotibus fato functis, Postumo, qui solus reliquus, ex calumniâ nescio quâ exsulante, cogeretur vxoris suæ filium ad successionem imperij vocare, quamquam miserans & consilium captans reuocandi ab exsilio nepotis: cùm, inquam, hæc audiret Fuluius, enuntiauit suæ vxori, illa Liuiæ. Liuia autem acerbè cum Cæsare egit, cur, quoniam iampridem id decreuisset, non accerseret nepotem, sed se odio inuidiæque successoris obiiceret? Venientem igitur, de more, manè Fuluium & solitum illud dicentem Aue, Cæsar resalutauit, * Vale, inquit, Fului. Atque ille id intellegens, domum se illicò subduxit, & vocatâ vxore: Resciuit, inquit, Cæsar non siluisse me arcana. ideo mori mihi decretum est. Vxor autem: Iure, ait, quoniam tamdiu mecum habitans viuénsque nec noueris nec caueris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego. & accepto gladio, seipsa viro coram interemit. *Hæc Plutarchus: nec alibi tam liquidè narrata res. Hoc tantùm malè, quod* Φάκλιον *vbique vocat, qui Fabius est. Fabius ille Maximus, qui consul fuit Anno vrbis* DCCXLII. *Item quòd Martiam interfectam vult ante maritum. cùm noster clarè vixisse eam dicat, & auditos gemitus eius in funere mariti. Atque hæc homini vera caussa mortis: ne innocuum poëtam oneremus, aut potius ipse se,* De Ponto,

De Maximo historia.

* Quod solet morturis dici abiturisque. ἐῦ ἴσθι Græcè est, quod interpres vertit *iamne esto*, non rectè.

Plutarchi duplex error.

Occidis ante preces, caussamque ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tuæ.

Est enim hic Maximus, quem Naso coluit, & ad quem Elegia non vna. Sed & vxor Nasonis, propinqua Maximi seu coniugis eius Martiæ, ex his versibus:

Maximus Nasoni amicissimus. Eleg. III. lib. I.

Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primis dilectam semper ab annis
Est inter comites Martia censa suas.

Est censa, *pro censuit, satis noué, imò antiquè. Sic Adfectatus est regnum, pro Adfectauit:* Spectatus est suem, *in Varrone lego: retineoq;:* Communicati sunt, *pro Communicauerunt, in Liuio;* Peragratus est regionem, *in Velleio, & plura. Tangit hanc de Fabio tragœdiam etiam Plinius:* Iuxta hæc abdicatio Postumi Agrippæ post adoptionem: desiderium post relegationem. inde suspicio in Fabium, arcanorúmque proditiones.

Frequens antiquis patiendi verbũ agendi significatione.

32. C. Nauum id Cæsari.] *Pridem emendaui firmauique,* Gnarum id Cæsari. *Gaij Naui nulla persona est in hoc actu. Sic lib.* V. Gnarum id Cæsari, eóque dubitauit de tradenda repub. *Alibi:* Gnarum id duci, incessítque itineri & prœlio. *Sed ecce*

hanc mihi quasi desponsam coniecturam, est qui sine vllo deuortio velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim soli Atridæ vxores suas amant, ait ille.

33. Quem ignarum Centurio ægrè confecit.] *A Tribuno interfectum Suetonius voluit:* Hunc, *ait*, Tribunus custos adpositus occidit, lectis codicillis quibus vt id faceret iubebatur. *Sed Dio pariter vt noster, a centurione:* ὁ ἑκατόνταρχος ὁ τὸν φρουρὰν αὐτῷ ἔχων κωνοτομοῦντα παὶπέσφαξεν: Centurio, qui custodiam eius habebat, res nouas molientẽ, interfecit. *Credo verum esse vt a Centurione occisus sit, at iussu Tribuni.*

Suetonij & Tacito dissensus.

In renuntiando militiæ mos.

34. Nuntianti Centurioni, vt mos militiæ, factũ esse quod imperasset.] *Sollennia militiæ verba, Factum quod imperasti. Suetonius:* Renuntianti Tribuno factum esse quod imperasset. *Et in Claudio:* De nece Consularis viri renuntiante centurione factum esse quod imperasset.

Sallustius amicus Augusti.

35. Sallustius Crispus.] *Est ille, cuius vitam mortémque infrà memorat lib.* III. *Sallustij historiarum regis ex sorore nepos. Nominat eum Seneca, inter intimos Augusti, lib.* I. *De clementiâ:* Ignouit abauus tuus victis. Nam si non ignouisset, quibus imperasset? Sallustium & Cocceios & Duillios & totam cohortem interioris admissionis ex aduersariorum castris conscripsit. *Sed cedò, quis in Senecâ Duillius? Falsus. scribendúmque,* Deillios, *siue* Dellios. *Deillius à Seneca patre dicitur, in Suasoriâ:* Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messalla Coruinus desertorem bellorum ciuilium vocat: quia à Dolabella ad Cassium, à Cassio deinde transiuit ad Antonium, nouissimè ab Antonio transfugit ad Cæsarem. Hic est Deillius cuius epistolæ lasciuæ ad Cleopatram feruntur. *Græcis tamen est Dellius, Plutarcho Dionique. Item Horatio, inscriptione odes tertiæ libro* II. *vbi temerè interpretes* Gellium *sufficiunt. Plutarchus eum historias quoque scripsisse ostendit:* πολλὰς, *inquit,* καὶ ἄλλων φίλων ὁι Κλεοπάτρας κόλακες, ἐξέβαλον, τὰς παρουσίας καὶ βωμολοχίας ἐκ τραπέζης ὠνούμενοι, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σίλανος, καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός: Multos & alios Antonij amicos, Cleopatræ asseclæ & adulatores exegerunt, quòd petulantia ista & scurrilia non ferrent: inter quos fuit M. Silanus, & Dellius Historicus. *Eadem Dio, quinquagesimo libro. Ad Sallustium autem istum facit, quod Plinius lib.* XXXIIII. Metallum quoddam Sallustianum appellatum, *scribit*, ab amico diui Augusti.

Sallustius amicus Augusti. Correctus Seneca.

Deillius inter amicos Augusti.

Siue Dellius.

Mos mandandæ cædis per libellũ.

36. Is ad Tribunum miserat codicillos.] *Ita enim receptum, quò magis cautum militibus esset, cædem mandari per libellum. scilicet ne Imperator auctoritatem posset defugere. Pulchrè Herodianus lib.* III. *de Saturnino & Plautiano:* ὁ δὲ Σατουρνῖνος χαμμάτειον ἤτησε τὸν φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἶπεν ἐκπέμπειν ὅτι φόνου ἄκεστον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ χειρόμενον ἢ ἀναιτιάσημαντον: At Saturninus codicillos, siue libellum petiit; qui cædis mandata haberet. Mos enim ille regius, vt cùm mittunt ad cædem alicuius, sine sententiâ aut iudicio, patrandam; tunc id per scriptum iubeant, nè cùm factum fuerit, sine tesserâ aut notâ sit. *Ad quem vsum Duplices adhibitos,* * *alibi lectum.*

* Herodiano lib. VII. de Quæstore missi ad eadem Vitaliani.

Rationem constare, quid.

37. Eam esse conditionẽ imperandi, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur.] *Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A mensulariis dictum est, quibus constant rationes cùm pares sunt. Plin. lib.* I. *epist.* Mirum est quàm singulis diebus in vrbe ratio aut constet, aut constare videatur, cunctísque non constet. *Idem Panegyrico:* Augeo principis munus, cùm ostendo liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas est, cui ratio non constat. *Vsi & auctores prisci iuris l.* I. *De obseq. parent. l. pænult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Spartianum:* Non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamuis nostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem Rom. resp. non haberet.

38. Lacrimas, gaudium; questus, adulationes miscebant.] *Acutè Muretus:* lacrimas gaudio, questus adulatione miscebant *Placet rei hominisq; caussa.*

Turranius præf. Annonæ.

39. C. Turranius præfectus annonæ.] *Et quidem primus in eo munere, ab Augusto.*

Nam Augustus acceptam à populo Præfecturam, nisi fallor, tenuit dum vixit: aut certè paullò ante mortem substituit sibi Turranium istum. Adsero id ex Cornelij nostri verbis Annalium XI. Tum potissimum amicorum vocat, primúmque rei frumentariæ Præfectum Turranium. *Nec enim est, vt aliter accipias, nisi placeat distinctione sententiam vertere:* potissimum amicorum vocat primúmque, rei frumentariæ præf. *vt illud* primum *gradum in amicitiâ principis notet, non officij tempus. Turranij etiam mentio Senecæ, ad Paulinum cap. extremo: nescio an huius, quia procurationem illi tribuit, non præfecturam. Nominat & Ouidius in poëtarum albo:*

Verba Taciti ambiguæ mentis.

Musaque Turrani tragicis subnixa cothurnis.

& in doctorum, Plinij index. Sed quæras. cum præf. prætorio & Annonæ in verba Tiberij iurarint, cur omissus præfectus vrbis? cuius auctoritas non minor, (maior imò illo Annonario) & cui proprius in vrbe miles. Credo equidem omissum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piso suffectus post aliquot annos à Tiberio, vti doceo clarè lib. VI.

Præf. vrbis cur nõ iurauit in Tiberij verba.

40. Neque abscedere à corpore.] *Non reip. corpore, ne inducat te Maurus; sed Augusti. Datum enim honori defuncti Augusti à Tiberio, quod ab eo olim Druso. Lib.* III. Ipsum quippe Augustum asperrimo hiemis Ticinum vsque progressum, neque abscedentem à corpore vrbem simul intrauisse. *Sed cur id è publicis muneribus? Visum ita Tiberio loqui, ad honorem Augusti. quasi magistratuum præcipuè esset, & eorum qui reip. primi, curare funus semonis illius, & virt supra viros.*

41. Excubiæ, arma.] *Præcipua hæc signa tunc Principis. Noster de Muciano: Nec decrat ipse stipatus armatis*, apparatu, incessu, excubiis, vim Principis amplecti, nomen remittere.

42. Cetera aulæ.] *Quæ hæc cetera? puto lictores, fasces laureati, & si quid præterea tunc receptum principi distinguendo. Neque enim adhuc illa Principatus insignia, Ignis, Diadema, Purpura: quæ reperta sequenti ævo, & ad exemplum regum. Ignis originem nescio: nisi quòd antiquum video, & à temporibus Antoninorum. Herodianus sanè in Commodo statim meminit, vt rei vulgatæ, vbi de Lucillâ sorore eius:* ἀδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. καὶ γὰρ ὅπι τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς: Nihilo secius Commodus honores sorori suæ seruauit. nam & in theatris sellâ imperatoriâ sedebat, & ignis eam præcedebat. *Item de Marciâ Commodi concubinâ:* ἦ ἐδὲν, *inquit*, ἀπῆχε γαμετῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβασῆ, πλὴν τοῦ πυρός: quæ nihilo differebat à legitimâ vxore, sed omnia vt Augustæ aderant, præter ignẽ. *Et de Pertinace:* κατῆλθεν ὅπι τὸ σωτήριον τοῦ βουλῆς, ὅτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπεμπόσαι, οὔτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι: Venit in Senatum, neque ignem sibi passus præferri, neque aliud vllum principatus insigne attolli. *Nec ambigimus de more. Illud tamen mirum, bis mirũ, non alium è Græcus Latinisque exprimere tam insignitam rem, præter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spartianum, Lampridium, qui eadem scripserunt illi. Nec enim, quod sciam, meminerunt verbo. Quis tamen iste ignis? non è carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud Horatium prunæ batillus: lampas tantùm fuit. Rem adhuc ignotam doceo, firmóque ex M. Antonino in libris suæ vitæ:* ὅπ δυνατὸν ὄζι, *inquit*, ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε δορυφορήσεως χρῄζειν, μήτε ἐνδήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδρειάντων τοιῶνδέ τινων, καὶ τὸ ὁμοίως κόμπου. *Describit recensétque insignia omnia principatus, & posse, ait*, eum qui in aulâ viuat, carere stipatoribus, carere veste insigni purpurâque. item lampadibus, & certis statuis, similíque luxu. *Vt ergo in deorum cultu adhibitæ lucernæ facésque, vt docui in* * *Electis; sic Imperatorum. Opinor autem Romam traductum morem è Persis. Illorum enim Regi prælatus ignis. Xenophon lib.* VIII. παιδείας. καὶ πῦρ ὄπισθεν τοῦ ἅρματος ἐπ' ἐχάρης μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες: *& post ignem illum secutus Cyrus. Imo & Asiaticis, si rectè capio Ammianum lib.* XXIII. Feruntque etiam, (si iustum est credi) ignem cælitus lapsum apud se sempiternis foculis custodiri. cuius portionem exiguam faustam præisse quondam Asiaticis regibus dicunt. *Diadema autem primus Romanorum Principum vsurpauit Aurelianus: vti in vitâ eius Victor.*

Insignia olim principatus.

Prælatio ignis.

Silentium de eo more apud priscos.

Qualis ille ignis.

* Cap. III. lib. I.

Diademate quis primus vsus.

Etsi

Etsi alibi malè id refert ad Caligulam. Purpuram quis primus sumpserit, adhuc quæro.

Pacta & testamenta olim in templis.

43. Cuius testamentum inlatum per virgines Vestæ.] *More scilicet Romano, qui pactiones, fœdera, testamenta, pecunias etiam deponebant in templis: & sapissimè in isto Vestæ, quod religione primum. Dio.* XLVIII. *de pace inter Triumuiros & Sextum inita:* παυτά τε οὕτω συνθέμενοι, καὶ συγγραψάμενοι, τά τε γράμματεῖα ταῖς ἱερείαις τῆς ἑστίας παρθένοις παρεθέντο: Hæc ita pacti, & scriptis consignantes, tabellas apud Vestales deposuerunt. *Eadem in re Appianus:* καὶ ταῦτα συνεγράψαντο, ἐσημήναντο καὶ τῇ ἱερείᾳ παρθένοις, φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς ῥώμην. *Sed & Iulianum testamentum virgini Maximæ traditum, Suetonius ait: M. Antonij, depositum apud Vestales, Plutarchus. Et generatim de templis,* * *Vlpianus:* Si custodiam testamenti ædituus suscepit. *Dixi & pecunias in templis deponi solere. quod verum adeò, vt quidam omnes fortunas in iis haberent, quasi custodiâ certâ. Herodianus lib.* I. *de templo Pacis, quod exustum sub Commodo:* πλεῖστόν τε ὧν πάντων ἱερῶν, ἐς ἀσφάλειαν ἕκαστος ἃ εἶχεν, ἐνέθησαυρίζετο. ἀλλὰ τὸ πῦρ καὶ τὴν νύκτα πολλοὶς ἐκ πλησίων πένητας ἐποίησεν. *Nec mirum quia milite hæc templa custodiebantur. Tertullianus de Corona, vbi non vult Christianum militem scribi:* Et excubabit pro templis, quibus renunciauit? & cœnabit illic, vbi Apostolo non placet? & quos interdiu exorcismis fugauit, noctibus defensabit, incumbens & requiescens super luncho quo perfossum est latus Christi? *Et in Apologetico:* Ædes suas dij tuerentur & imagines: quæ, vt opinor, Cæsarum milites excubiis salua præstant. *Ideò Iuuenalis Castora vigilem dixit:*

——— & ad vigilem ponendi Castora nummi.

* L. III. De tabulis exhib.

Pecuniæ in templis.

Excubiæ militares circa templa.

Liuia in nomen Iuliæ & Augustæ. Quodtamen Suetonius negat.

44. Liuia in familiam Iuliam, nomenq; Augustæ adsumebatur.] *Ideò in nummis & lapidibus ex hinc ferè Iulia scripta aut sculpta, non Liuia: quod item in Notis ad Valerium obseruamus. Sed nomen Augustæ an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap.* XI. Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circensi pompâ currum elephantorum Augustæo similem decernendum curauit. Patri Circenses animos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, & cognomen Augustæ, ab auiâ recusatum. *Dicit ab Auiâ id recusatum: quæ non alia quàm Liuia est. Mirum. Liuiam enim Augustam faciunt scribuntque alij omnes. & herclè si ambitionem feminæ noui, non recusauit. Tacitus lib.* IIII. Decretum quotiens Augusta theatrum introisset. *Alibi:* Augustæ valetudo atrox. *Et:* Iulia Augusta mortem obiit. *Plinius:* Liuia Drusilla, quæ posteà Augustæ matrimonij nomen accepit. *Idem lapides sexcenti testantur & nummi. Quid ergo Suetonio visum dissentire? Non ipsi quidem, sed librario qui peruertit. Liquet enim nobis corruptum locum, scribendúmque* ab viuâ recusatum: *vel,* ab eâ viuâ. *Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam: vti docet vel ἀκολουθία sermonis. Quæ viua donata Augustæ nomine a Caligula* (ταύτῃ τε γὰρ Αὐγούσταν αὐτὸν ἐκέλευε καλεῖν τὴν Αὐγούστου θυγατέρα, ait Dio) *id spreuit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani æui:* ANTONIAI. AVG. DRVSI *sculptum hodiéque. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quàm natant? qui licet ad portum se recipiant, me duce.*

Ille verè correctus. Et explicatus.

45. Plerosque inuisos sibi, sed iactantiâ gloriâque ad posteros.] *Quare* iactantiâ? *quasi sine affectu scilicet, optimos vtilissimósque patriæ legisset.*

46. Legata non vltra ciuilem modum.] *Id est, nihil præcipuum nouumq; in legatis, nihil regium, aut præter ciuium modum morémque. Nam de Falcidiæ modo accipere, (ignoscent viri magni) prauum acumen est.*

Mureto lib. XI. Variar.

De legatis Augusti.

47. Populo & plebi ccccxxxv.] *Video placere viro docto, emendari è Suetonio:* populo & plebi cccc. tribubus XXXV. *vt intelligamus, ait, præter quadringenties legatum populo, etiam in singulas tribus centena millia relicta esse. Hæreo: & è vulgatis Taciti verbis eruo bonum sanè sensum. Coniunctim scilicet extulit noster, quæ magis aiistinctè Tranquillus. Ea tamen eius mens, vt populo legatum sit quadringenties, tribubus siue plebi* XXXV. *Ni esset; non iunxisset duas eas voces,* populo & plebi. *Sed populus ergo alius à tribubus? Alius, hac quidem in parte. Populo legauit quadringenties viritim distribuendum, &,* κατ' ἔνα: *tribubus tricies quinquies. id est, corpori tribuum vniuerso. veluti si collegio legem, & collegis singulis*

seorsum.

seorsum. Discrimen hoc summámque exactam neglexit Dio, qui satis habet dicere legatum populo CCCC. *neglexi vereor & ego, dum in Electis motus hæsitatione aliorum tentaui corrigere in Suetonij verbis,* tribulibus XXXV.

Retractatio probabilis aliàs notæ.

48. Legionariis cohortibus ciuium Romanorum.] *Benè additum, ne accipiamus etiam cohortes sociales. Ideo & Dio vertit,* τῷ τε λοιπῷ τῷ πολιτικῷ πλήθει πέντε καὶ ἑξήκοντα δραχμάς: reliquis militibus è ciuibus septuagintaquinque drachmas. *Itáque ille idem legiones* πολιτικὰς τεσσαράκοντα *non semel appellat: quia scripta ex ciuibus tantùm. Fuit tamen cùm in Dione placeret,* τῷ ὁπλιτικῷ πλήθει. *male. Suetonius,* Legionariis trecenos nummos: quam summam repræsentari iussit. nam & confiscatam semper, repositámque habuerat. *Vbi confiscatam, in fiscis adseruatam: vti Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ,* Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent.

Cohortes ciuium.

Confiscandi verbum propriè.

49. Renouandum per annos sacramentum in nomen Tiberij.] *De eo ritu dico ad lib.* XVI.

50. Corpus humeris Senatorum ferendum.] *Qui honor, nisi fallor, Sullæ habitus primo Romanorum. Appianum lege* I. *Ciuil.*

51. Remisit Cæsar, adroganti moderatione.] *Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Est verò. Suetonius:* Senatorum humeris delatus in campum crematúsque. *Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non sit factum. Lib.* IIII. Remissa Ædilibus talis cura. *Lib.* XI. Hortantibus dehinc inediam & leuem exitum. remittere beneficium Asiaticus ait. *Scribo ergo,* permisit Cæsar. *Sed eam ipsam permissionem arrogantem esse vult Tacitus: quia per speciem modestiæ, & quasi pugnare cum Senatu nollet, habuit amplissimum ordinem inter vespillones. Simile illud libri* VI. *de Asinio Gallo:* cōsulúsque Cæsar an sepeliri sineret, non erubuit permittere.

Remittere & permittere contraria.

ADD. *De correctione nunc ambigo. quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo satis vnquam miratus est qui cepit) eamdem vim inesse verbo Remittendi. Exempla apud ipsum in postremis Obseruationibus. Et sanè in Irenæo etiam legi:* Remittite mortuos sepelire mortuos suos.

Remitto pro permitto.

52. In campo Martis, sede destinatâ.] *Primum Sullam in campo Martio, per honorem, sepultum tradit Appianus. Nam alij etiam illustres viri, extra vrbem. At posteà Iuliæ ibi tumulus, & mox ipsius Iulij: nunc Augusti,* sede destinatâ: *id est, in Mausolæo, quod sibi struxit.*

53. Quod idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ supremus.] *Erit fortasse qui hîc adhæreat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Augustæi. Alij, plurimíque, ab Actiaca pugnâ numerant, cùm victo Antonio potens fuit imperij solus. Ea pugna pugnata* IV. *Nonas Septembres. Quidam à sexto eius consulatu, cùm imperium illi à Senatu firmatum, datúmque cognomen Augusti. quasi is legitimi principatus primus dies. Id fuit,* VII. *eidus Ianuar. Atque ea ratio numerandi prouinciis ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone:* VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT. *Orosius paullùm à lapide dissentiens,* VIII. *nominat idus.* Cæsar, *inquit,* victor ab Oriente rediens, octauum Idus Ianuar. vrbem triplici triumpho ingressus est. Hoc die primùm Augustus consalutatus est. atque ex eâ die summa rerum ac potestatum penes vnum esse cœpit & mansit, quod Græci μοναρχίαν vocant. *Longiùs recedit Censorinus, qui reiicit in* XVI. *Kal. Febr.* Ante diem, *inquit,* XVI. Kal. Febr. C. Iulius Cæsar diui filius Imp. Augustus sententiâ Munatij Planci dictus est. *Ouidius Idus dumtaxat nominat:*

Orosij & Censorini error.

Idibus in magni custos Iouis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ouis.
Redditáque est omnis populo * prouincia nostro:
Et tuus Augusto nomine dictus auus.

* Prouinciarum enim diuisio facta eodem illo die.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia ratio. *Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertiò denique numerabant à primo eius consulatu: scilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit* XIIII. *Kal. Septembres. Eam rationem secutus est quicumque ille scriptor de causis corruptæ eloquentiæ, qui imperitasse Augustum ait annis* LVI. *fallente numero, nisi ad hanc rationem. Quam ipsam secuti curiosi isti, qui initium imperij & finem Augusti vitæ in eundem diem, miraculi causâ, conferebant. Satis dixi: tu abi liber & expeditus.*

Consulatus Augusti. 54. Numerus etiam consulatuum celebrabatur, quo Valerium Coruinum, & C. Marium simul æquauerat.] *Nam Valerius sextum, Marius septimum consul. At*

Ter Latio deciésque tulit labentibus annis
Augustus fasces. —— ——

vt ait Statius in Siluis.

Brundisinũ fœdus. 55. Antonium Tarentino Brundisinoque fœdere.] Τετρολογία *est. Nam Brundisinum fœdus aliquot annis prius Tarentino. Vtrumque autem a loco, vbi ictum. Brundisinum, quod Cæsar cum Antonio coiit, Perusiâ captâ: cùm morte opportunâ Fuluiæ, sublatum esset non dubium bellum, anno vrbis* DCCXIV. *Octauia tunc Antonio data, & prouinciæ* Tarentinum *Orientis. At Tarentinum triennio posterius est: cum iterum simultate exortâ, ὁ μὲν Αντώνιος (verba Appiani sunt Ciuilium quinto) ἐξ Αθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλει ναῦσι τριακοσίαις: Antonius ex vrbe Athenarum nauigauit Tarentum, cum trecentis nauibus. sed prudentiâ Octauiæ, adnitente item Agrippâ & Mæcenate, iterum compositæ res. Antonius Cæsari centum naues ad bellum Siculum, ipse illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adi, si libido est, Plutarchum Antonio, Dionem* XLIX.

Antonijcum Octauiâ nuptiæ. 56. Nuptiis sororis illectum.] *Octauiæ ex Anchariâ. de quo instabili coniugio mirè fœdatus Senecæ patris locus Suasoriâ primâ:* Cùm Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi: occurrerunt venienti ei Athenienses cum coniugibus ac liberis, & Dionysium salutauerunt. Bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset. dixerunt despondere ipsos (*malim*, ipsi) in matrimonium Mineruam Musam suam, & rogauerunt vt duceret. & Antonius ait ducturum; sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait ..... Huic quidẽ impune fuit, sed Athenienſium sponsalia mille talẽtis æstimata sunt. quæ cùm exigerentur, multi contumelioſi libelli propositi sunt, sicut ille qui subscriptus est statuæ eius, cùm eodem tempore Octauiam vxorem haberet & Cleopatram: Hoc tu cuita restituas, tibi habe. *Primum offendimus in Mineruâ Musâ. quoniam neque Dio nominat in hac historiâ,* Αθωνᾶν *dixisse contentus: nec cognomen nostrarum dearum scio aliàs adhæsisse Mineruæ. Itaque inductâ eâ voce scribo,* Mineruam suam. *nata fuit ex confusâ repetitione litteræ vocísque sequentis. In summâ discrepat idem Dio, qui ἑκατὸν μυριάδας imperatas pro dote ait, id est Romano ritu* H-S. *quadragies. Mille autem talenta Senecæ, paullò minus faciunt ducenties quadragies: sexto tanto immaniore summâ. Tamen non muto. Græculi iocum, cui spatium vacuum,* * *doleo abesse. at Latinum commodè restituo,* Octauia res tuas tibi habe. *Quicumque ille, comiter iocatus est ex deuortij Romani formâ. Cùm enim Cleopatram amaret haberétque Antonius: ecce subscripsit iste quasi nomine Antonij Octauiam repudiantis,* Octauia res tuas tibi habe. *Quæ sollemnia in libello repudij verba fuisse, iam notum. Appuleius:* Tu quidem ob istud (*ita emendo*) tam dirum facinus confestim thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto.

Pater Senẽca semel atq. iterum correctus.

Dionis à Senecâ dissẽsio.

*Monuit me per litteras And. Schottus ex Ant. Couarruuiæ libro supplerí posse: Κύριε, ὁ ζεὺς τὴν μητέρα σου Σκύλλαν ἄγριοι εἶχον.

IN *Senecæ loco de Mineruâ Musâ, mente nunc & manu amplector sententiam Iani mei Grotij, amœnissimi & acutissimi viri reponentis,* Mineruam Musicam. *Inter nobiles Athenis statuas fuit Minerua hoc cognomento; sic dicta,* quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant. *Plinius lib.* XXXIV. *cap.* VIII.

57. Lollianas.] *Non impleo paginas istis, quæ alibi exposita & prompta. In hac Lollianâ clade Iulium Obsequentem emendo de prodigiis:* Insidiis Romanorum Germani circumuenti, sub M. Lollio Legato, grauiter vexati, *nam contrà scribo* insidiis Germanorum Romani circumuenti. *Vide præterea Suetonium in Aug. Dionem* LIIII. *Eusebium Chronicis, olympiad.* CXC.

58. Varianasque clades.] *Clades ea nota. sed Senecæ de illâ locus non sine labe, etiam in emendatis nuper libris. Epist.* XLVII. Marianâ clade quam multos splendidissimè natos, Senatorium per militiam auspicantes gradum, fortuna depressit? alium ex illis pastorem, alium custodem casulæ fecit. *Cladene Marianâ? vbi ista, aut quando? Nam C. ille Marius victor vbique, si memini, & fecit seruos non dedit. Quod de eâ accipias, quam Germanis intulit: nugæ. An Germani Senatorium per militiam auspicantur gradum? Certissimè rescribendum:* Varianâ. *Hanc enim nostram intellegit: & opportuno recentique exemplo admonet, posse è summâ fortunâ labi ad imam.* Super Senecæ loco quæsitum. Is emẽdatur.

59. Interfectos Romæ Varrones.] *Fuit Licinius Varro Murena. de cuius insidiis, præter alios, Strabo libro* XIV. εἶτ' ἐμπεσὼν εἰς Μυρῖναν φιλίαν, ἐκεῖνόν σωτεύλῳ φόβῳ, φωραθέντος ὑπ' αὐτοῦ Καίσαρος τὸ Θεσσαλικὸν ὀπίσω. Licinius Varro.

60. Egnatios.] *M. Egnatius Rufus Aedilis. de quo Dio* LIII. *Sueton. cap.* XIX. Mox M. Egnatij, exin Plautij Rufi. *ita ibi scrib. non* Genutij. *Vide Senecam de Clementiâ* I. *cap.* IX. Egnatius Rufus.

61. Interfectos Iulos.] *Dicere videtur iussu Augusti occisum Iulum: idq;* & *Dio prodidit, lib.* LV. *At Velleius suâ manu cecidisse eum dat intellegi:* Iulus Antonius, *inquit,* singulare exemplum clementiæ Cæsaris, violator eius domus, ipse sceleris à se commissi vltor fuit. *Quid tum? nihil hæc pugnant. præcesit scilicet iussus Augusti: quem ille exsecutus suâ manu. Iulum autem Antonium intellegit Triumuiri filium, ad quem Horatij Oda. Cognomen ei Africanus: quod malè adhæsit Fabio, cum quo consul fuit, apud Sueton. in Claudio cap.* II. *Paullo enim Fabio cognomen Maximi fuit. & sunt duæ ex ordine Horatianæ odæ, libri quarti primæ & secundæ, ad hos non dubiè consules, perq; eam occasionem coniunctim scriptæ. De eo Iulo, Seneca in De breuitate vitæ:* Filia & tot nobiles iuuenes, adulterio velut sacramento adacti, infractam ætatem territabant. postquam (*melius,* postque) iterum timenda cum Antonio mulier. *Apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod scelus (cui proximus ab adulterio gradus est) cum Iuliâ in Augustum concepisse: vti olim cum Cleopatrâ eius pater.* Velleius Tacito conciliatus. Iulus Antonius. Explicatus Seneca.

62. Qui Tedij & Vedij Pollionis luxus.] *Non extrico quis hic Tedius. Vtrumne Atedius scribendum? vt sit ille qui* Ciceroni dictus inter Cæsaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui consul designatus se præcipitauit, apud Suetonium? Leuiter placet. magis est, vt geminata ab hæsitante librario vox sit, scribamúsque:* Qui Vedij Pollionis luxus. *In Senecâ sanè simile mendum succreuerat, tertio de Irâ, cap.* XL. Diuus Augustus cùm cœnaret apud Vedium Pollionem, *ita restituit Pincianus, cùm anteà,* Atedium, *legeretur. Pincianus, selectius mihi censor, & verbis modicus, re iudicióque ingens. Mentio huius Vedij luxuriæq;, eius apud multos, Dionem* LIIII. *Plinium lib.* IX. *Tertullianum de Pallio: facti etiam eius, quod sæuum & scæuum. Piscinam habebat refertam murænis. quem piscem ille non ad delicias parauerat, sed ad pœnas. Humanâ enim carne eas alebat. Serui, domestícique siquid deliquerant, dabantur ad hos pisces. Fors fuit vt cœnaret apud eum Augustus. puer qui ad cyathos erat, dum porrigit potum, crystallinum fregit pretij grandioris. & simul fracta eius vita. Iubetur ab immiti domino murænis obiici in piscinam. Puer accidit ad Cæsaris pedes, non vitam, sed aliam mortem petit, neu piscibus esca fit in terrâ. Obstupuit inauditam sæuitiam Cæsar. dimitti puerum iubet, simul adferri ad se quidquid in domo crystallinorum: allata frangi comminuique & abiici in piscinam. addit Seneca,* Fuit Cæsari sic castigandus amicus, bene vsus est viribus suis. *Hic est ille Pollio qui testamento Cæsari Pausylypum legauit: & è cuius dirutâ domo, facta Romæ porticus quæ Liuiæ dicta.*

*Epistolis ad Atticum. Vedius Pollio. Pinciani laus. Historia celebris de Pollione. Porticus Liuiæ quâ causâ facta.

63. Cùm se templis & effigie numinũ, per flamines & sacerdotes coli vellet.] *Magna & insana ambitio. quam exemplo Herculis & Liberi patris, excusare tamen videtur libro* IV. *noster. Sed Augustus adhuc viuus & hominem fungens, in prouinciis esse colique voluit pro deo. in prouinciis, non in Italiâ aut Romæ. Suetonius:* Templa quam- Augustus pro Deo.

uis sciret etiam proconsulibus decerni solere: nullâ tamen in prouinciâ recepit, nisi communi suo Romæque nomine. Nam in vrbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore. *De vrbe ait; Dio etiam de Italiâ lib.* LIIII. *Quod Tacitus scribit effigie numinum: valet in eam mentem, vt signa adposita Augusti statuis sint, quæ solent deorum. puta, radius, hasta, fulmen. Lucanus,*

Fulminibus manes, radiisque ornabit & astris.

Itaque Nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum.

Imagines Augusti, ad formam deorum.

At de Flaminibus & sacerdotibus Augusti, plena omnia monumenta: & putidum sit referre. Nec viri solùm ad sacerdotium adscripti magni huius diui, sed, quod rideamus, femina. Adeò proiecti in adulationem tunc mores. Marmor:

P. POSTVMIÆ. P. F. PAVLLÆ.
SACERD. D. IVLI. AVGVST.

Feminæ sacerdotes Aug.

Liuia, prima Aug. sacerdos.

Item in Hispaniis, LVCR. L. F. CAMPANA. FLAM. PERP. DOMVS. AVG. *id est,* Lucretia L. filia, Flaminica perpetua. *Exemplum huius rei à Liuiâ, quæ miro exemplo, *sacerdos sui viri: & quidem ex decreto Senatus. Dio* LVI. *extremo:* τότε ὁ ἀθανατίσαντες αὐτὸν, καὶ διασώτας οἱ καὶ ἱερὰ, καὶ ἱέρειαν τῆς Λιυίαν ἀπέδειξαν: Tunc verò consecrantes Augustum, sodales ei & sacra instituerunt, & sacerdotem Liuiam. *Quod noto eo libentius, vt lux inde adfulgeat tenebricoso Ouidij loco,* IV. *De Ponto:*

*Adde Velleij locum huic rei quę correxi infrà lib. XIII. sub initium.

Nec pietas ignota mea est, videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natúsque pius, coniuxque sacerdos,
Numina iam facto non leuiora deo.

Ouidio nouæ lux.

Natus pius, *Tiberius est:* coniux sacerdos, *Liuia. Puto ad hæc sacerdotia, quæ cum ambitu & sumptu adfectabant in prouinciis passim, pertinere Arriani locum elegantem, De sermonibus Epicteti, lib.* I. *cap.* XIX. σύμφορον τὶς ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τὸ Αυγούστου. λέγε αὐτῷ, ἄνθρωπε ἄφες τὸ πρᾶγμα. δαπάνησις πολλὰ εἰς ὕδέν. ἀλλ' οἱ τὰς φωνάς, φησι, γράφοντες, σοὶ μὲν τὸ ἐμὸν ὄνομα. μὴ οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρὼν, ὅμως γεγράφασιν; εἰ δ' ἢ νῷ δώσαι ἄγε, ἔξω ὑπὲρ νικοπόλεως τίς σου μνείας; ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. εἰ ἄπαξ ὑπεθυμεῖς στεφάνῳ, ῥόδινον λαβὼν ἀφίδιε, ὄψει τὸ κομψότερον. *Arriani egregia irrisio harum ineptiarum. Lepidus & ad Philosophum, dialogismus:* Hodie, *inquit,* locutus mecum quidam super sacerdotio Augusti. Dico ei, Mi homo mitte rem, sumptum multum facies frustrà. At scribæ publici, inquit, (*corrupta hac parte Græca*) nomen meum adnotabunt. Num tu igitur legentibus omnibus coràm dices, Me inscripserunt? & vt nunc possis adesse omnibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen. inscribe ipsum lapidi, & manebit. Age, extra Nicopolim autem quæ memoria tui? At coronam auream gestabo. (*quâ scilicet ornati sacerdotes, dum faciunt, ex Liuio, Plutarcho, aliis*) Si prorsum appetis coronam, roseam indutus circumi, aspectu enim id iucundius.

Arriani egregia irrisio harum ineptiarum.

Coronati sacerdotes in sacris.

64. Templum & cælestes religiones decernuntur.] *Templum in Palatio ipso, ex decreto Senatus. Dio:* καὶ αὐτῷ (Αυγούστῳ) ἔν τε τῇ ῥώμῃ ἡρῷον ὑπὲρ δὲ τοῦ τὴν ἀρχὴν, οἰκοδομηθὲν ὑπό τε τῆ Λιυίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐπιπλῶν, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι. Ipsi Augusto templum Romæ decretum quidem à Senatu, sed à Liuiâ & Tiberio structum est: idque alibi, & pluribus locis. *Liuiæ tamen soli id opus attribuit (præter Dionis & Suetonij mentem cap.* XLVII.) *Plinius lib.* XII. Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatij templo, quod fecerat diuo Augusto coniux Augusta, aureæ pateræ impositam. *Huc respicientem credo Senecam scribere, Consolatione ad Polybium:* Fortuna ibit violentior per omnia, sicut est solita, eas quoque domos ausa iniurię causâ intrare, in quas non nisi per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere vestem. *Futo enim id templum in Palatij vestibulo fuisse. etsi referre fortean possis ad templum Apollinis Palatini. Ceterùm* ὑπαίθρων *hanc Augusti, quam Tacitus commemorat, carmine singularis libri complexus videtur Ouidius, vt ipse quidem indicat, De Ponto:*

Templum Palatinum Aug.

Quis exstruxerit.

De Senecæ loco.

Ouidius carmen emisit de nouo deo.

Quale

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.

& alibi.

65. Ad effigiem Augusti.] *Quæ in ipsâ curiâ. Apparet etiam ex illis quæ de Hortensio infra:* Modò Hortensij inter oratores sitam imaginem, modò Augusti intuens.

Effigies Aug. in curiâ.

66. Cùm proferri libellum recitaríque iussit.] *Libellum eumse, quem Suetonius Rationarium imperij non incommode adpellat. scilicet quia rationes eo publicæ continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paullum Tiberius; & imperium accepturus, cùm curas susciperet. Vocat idem auctor etiam Breuiarium imperij, cap. vltimo:* De tribus voluminibus, vno mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausolcum statuerentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum sub signis vbique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis. *Vbi nota mihi etiam, Indicem hunc rerum Augusti, certò illum esse cuius exemplar Ancyræ positum, & curante nobilissimo Busbequio, exscriptum. Nam titulus in eâ ipsa tabulâ iste:* Rerum gestarum diui Augusti, quibus orbem terrarum imperio populi Romani subiecit, & impensarum, quas in rempublicam populumque Romanum fecit, incisarum in duabus aheneis pilis, quæ sunt Romæ positæ, exemplar subiectum. *Ex quo haud temerè collegerim dixerímque, in Suetonio scribendum,* in æneis pilis, *non tabulis. De eâdem re loqui vtrumque, id quidem clarum est.*

Aug. cap. XXVIII.

Breuiarium imperij.

c.

Index rerum Aug. quid.

Idem cũ reperto lapide.

Suetonius dubiè correctus.

67. Necessitates ac largitiones.] *Necessitates vocat onera publica, quæq; necessario in milites, in populum, aliásque imperij res eroganda. Liuius eâdem sententiâ lib.* XXIIII. Prodeundum in concionem Fuluio prætori esse, indicandásque populo publicas necessitates. *Lampridius Alexandro:* Quartarios iam formatos in monetâ detinuit, expectans vt si vectigal contrahere potuisset, eosdem ederet. Sed cùm non potuisset per publicas necessitates, conflari eos iussit. *Capitolinus paullo aliter in Gordianis:* Familiæ Gordiani hoc Senatus decreuit, vt à tutelis atq; legationibus, & à publicis necessitatibus semper vacarent. *Videtur non seiungere ab ære alieno Tacitus lib.* II. Hortatúrque ad luxum & æs alienum, socius libidinum & necessitatum, quò pluribus indiciis illigaret.

Necessitatis non trita notio.

68. Addiderat consilium coërcendi intra terminos imperij.] *Quod consilium suum plenè extollit Augustus ipse apud Iulianum in Menippæo de Cæsaribus:* τοσοῦτο δὲ ἠμυλίων τῶν πάντων τῷ ῥώμῃ ὁρῶν εἰς ἔχατον ἐλαύνουσαν πολλάκις κίνδυνον, ὥστε διεδέμην τὰ πρὸς αὐτὴν, ὥστε ἔξω μὲν ἡμᾶς, ὦ θεοὶ, τὸ λοιπὸν ἀδιαμαντίνῳ. ἐν δὲ ἀμέσοις ὑπηρμένοις εἶχον, ὑπὸ πάντως αὐτῇ διενοήθην, ὅσα δὲ ἐπὶ τὰ ὦπερ τοσοῦτο φύσεως ὑποδεδομένα, Ἴστρον καὶ Εὐφράτην ποταμούς ἐθέμην. *Sed qui termini siue limites Rom. imperij sub Augusto? Duos nominat Iulianus, Istrum & Euphratem: quibus adde Rhenum, & Oceanum. Tacitus:* Mari Oceano, aut amnibus longinquis septum imperium. *Ad eos terminos Limitanei milites: qui sublati demum à Constantino, magno rei Romanæ malo. Narrat Zosimus lib.* II. *Vide Appianum in Præloquio operis sui.*

Termini imperij ab Aug. Neglexit deseruitque Constantinus.

69. Interrogo quam partem reip. mandari tibi velis.] *Explicat Dio. Tiberius, inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam & Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, prouincias. Vni ex istis parem se aiebat, non omnibus. At bono histrioni detracta propemodum persona est, improuisâ interrogatione Galli.*

Tres reip. partes.

70. Tanquam, ductâ Vipsaniâ M. Agrippæ filiâ, plusquam ciuilia agitaret.] *Calpurnius Flaccus declamatione* VI. Sceleratis ingeniis & plusquam ciuilia cupientibus non dominari instar seruitutis est.

71. Arruntium diuitem, promptum artibus egregiis.] *Est is qui consul anno vrbis* DCCXXXII. *Artes in eo doctrinamq; suspicit. non vanè, quoniam ex Plinij Indice lib.* III. *&* V. *inter scriptores censitus illustres fuit. & scripsit, nisi fallor, Geographica. Diuitias etiam commemorat. quas Seneca non fuisse ostendit à bonâ arte, si de eo quidem sensit*

Arruntius quis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lib. VI. *De Benef.* An tu Aruntium & Haterium & ceteros qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quæ designatores & libitinarios vota? *Sed alium ab isto, opinor, intellegit Seneca: qui sub Caio magnus, & qui antè præco. Iosephum vide* XIX. *Antiq. cap.* I. *sub finem.*

72. Quousque patieris Cæsar non adesse caput reip.] *Sententiam potius in hoc loco expedimus, quam verba. Lectio quam posui, à Ferreto est, qui adseuerat in Medicæo codice sic scriptum. Et cur ambigimus? sententia herclè percommoda est: offensum Tiberium, pro reliquâ suâ modestiâ, quòd* caput reip. *nominaretur, qui tamquam veteri libertate vnus vellet esse è multis. Nec absurdè legeris e vulgatis,* non esse caput te reip.*?*

Correctus Tacitus.

73. Eiusq; accuratissimis precibus.] *Ita correxi: vulgò,* & vsq; accuratissimis.

Lictores Augustarum.

74. Ne lictorem quidem ei decerni passus est.] *Quo tamen vulgò feminæ principes vsæ, Vestalium exemplo. Claudij quidem Agrippina, etiam duobus. Tacitus,* Decreti & à Senatu lictores duo, Flaminium Claudiale.

Aduersus Vertranium.

75. Aramque adoptionis & alia huiuscemodi prohibuit.] *Ludos hìc facit vir doctus, equite non plaudente. Damnat lectionem veterem, & multis verbis suadet hanc nouam,* æráque adoptionis. *quasi Tiberius, inquit, in æs incidi adoptionem publicèque proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum vt propagandæ memoriæ causâ, ara aut templum statueretur virtuti reiq;, quam cuperent laudatam. Nostèr lib.* III. Præceperant animis orationem patres: quò quæsitior adulatio fuit. nec tamen repertum, nisi vt effigies principum, aras deûm, templa & arcus, aliáque solita censerent. *Ita apud eumdem, cum Tiberius publico iudicio vltus esset Germanici mortem:* Cæcina Seuerus censuit aram Vltioni. *Et ob amicitiam cum Seiano, lib.* IIII. *Patres* aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigiésque circum Cæsaris, & Seiani censuêre. *Et lib.* XV. *post natam ex Poppæâ prolem,* Supplicationes à Senatu decretæ, & templum Fecunditati. *Eòdem trahо Suetonij illud in Caligulâ, cap.* VIII. *præter interpretum mentem:* Addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas, ob Agrippinæ puerperium. *Errat idem ille dum censet, de Tiberij adoptione hìc agi: cum Tacitus intellegat de Liuiæ. Nam Liuia testamento adoptata in familiam Iuliam nomènque Augustæ: & nouo exemplo, coniux facta filia mariti. Idgo dum Liuiæ adulantur, decreta ara Adoptioni. Passim in lapidibus & Nummis, Diui Filia lego. vt in marmore Hispanienſi:*

Mos statuèdi aras.

Vide ad hûc morem lib. 1. Electorum cap. XIV.

Explicatus Suetonius.

Liuia mariti sui filia.

IVLIÆ. AVG.
DIVI. F. MATRI
TI. CÆSARIS. AVG. PRIN
CIPIS. ET. CONSERVATORIS
ET. DRVSI. GERMANICI
M. CORNELIVS. PROCVLVS
PONTIFEX. CÆSARVM.

Nummo æreo, S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIÆ. AVGVSTI. FIL. *carpenti formâ tracti à duobus mulis.*

76. Germanico Cæsari proconsulare imperium petiuit.] *Quódne antè habebat? Nam Dio disertè proconsulare imperium illi tribuit. anno* DCCLXIIII. *id est, triennio antè. Lib.* LV. Τιβέριος καὶ Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτου ἀρχὴν ἐς Κελτικὰ ἐστάλησαν, Tiberius, & Germanicus Proconsul, in Celticam inuasiones fecerunt. *Sed intellegit, credo, proconsulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium:* Gratias vobis P. C. de Cæsareo nomine, de pontificatu max. de Trib. potestate, & proconsulari imperio, quæ omnia nouo exemplo vno die in me contulistis. *Ab eâdem mente Nero lib.* XII. *curante Agrippinâ,* Proconsulare imperium extra vrbem habet, & Princeps iuuentutis appellatur. *Exemplum ab Augusto, cui decretum perpetuum Proconsulare imperium Dio tradit lib.* LIII.

77. Candidatos Prætura XII. nominauit.] *Prætorũ origo, progressus, augmentũ, satis ambiguè tradita: etiam ab iis, quibus hæc vna cura fuit. Ego breuiter rem expediam, & ad*

ad historiæ fidem. Primus Prætor Romæ institutus, anno vrbis CCCXXCVIII. *Furius Camillus. Liuius lib.* VII. *& Suidas in voce* πραίτωρ. *Additus alter anno* DX. *cui cognomen datum Peregrini, quòd plerumque inter ciues ius diceret & peregrinos, Epitoma Liuij* XIX. *Additi duo alij, anno vrbis* DXX. *Siciliâ & Sardiniâ in prouinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma* XX. *Iterum duo, victis Hispaniis, anno* DLVII. *Ita in vniuersum ad id tempus Prætores sex: è quibus duo iuridicundo præerant, reliqui in prouincias mittebantur expertes iudiciorum. Id mansit, donec Quæstiones perpetuæ constitutæ, anno* DCV. L. *Censorino, M.* Manilio Coss. *Patribusq; tunc visum, vt in totũ magistratus sui annum, prætores in vrbe manerent. è quibus duo, more prisco, ius dicerent: reliqui quatuor publicis iudicijs præessent. iidem omnes exacto anno, sorte in prouincias prætorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quæstionum publicarum numerum: pariterq; Prætorum. non tamen eatenus, vt quot Quæstiones essent, totidem Prætores: (errat largiter Pomponius, qui id sensit; quia plures sæpe Quæstiones apud eumdem prætorem exercitas constat) sed in vniuersum addidit duos. Ita non plures octo Prætores ad Ciceronis ætatem: idq; ex variis eius scriptis clarum, non decem, vt voluit Iurisconsultus. Oppressâ mox rep. C. Cæsar Dictator primus instituit decem, quo pluribus bellorum sociis honorem eum gratificaretur. Dio lib.* XLII. ἵνα πλείους αὐτὸν (σωματοφυλάκων intelleg.) ἐμπλήσῃ, στρατηγούς τε δέκα ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀπέδειξε, καὶ ἱερέας ὡσαύτως τὸν νενομισμένον. *qui Pomponium refellit disertim. Sed nec in eo numero steterit Cæsar, creauitq; biennio pòst,* XIIII. *iterumq; anno pòst* XVI. *idq;, vt Dio idem ait, in multos annos. At Augustus rep. & imperio potitus, pariter varium se in hac creatione gessit. Anno vrbis* DCCXXXI. *minuit Cæsarianum numerum, retraxitq; ad decem. Dio* LIII. τοῦτό τε ἔπαυσε ὁ Αὔγουστος ἐποίησε, καὶ στρατηγοὺς δέκα, ὡς ἐδόκει ἔτι πλείονας ποιήσων, ἀπέδειξε. *Velleius:* Imperium magistratuum ad pristinum redactum modum, tantummodo octo Prætoribus allecti duo. *Anno* DCCLXIIII. *creauit* XVI. *propter turbam competitorum: ita tamen (ait Dio lib.* LVI) *vt posterioribus deinceps multis annis* XII. *dumtaxat crearet. Atque hoc est quod hìc Tacitus de duodenario numero tradito ab Augusto adseuerat: vere & rectè, si respicias instituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui* XVI. *prætores constituit sub Augusto. & in tempore saltem errat. At quòd Tiberium iurasse Tacitus ait se numerum* XII. *non excessurum: quis Pontifex periurio eum soluet? Nam ego manifestò hominem teneo, ex Dionis testimonio lib.* LVIII. *qui adfirmat Tiberium, anno vrbis* DCCLXXXVI. *quindecim Prætores creasse, additq;:* καὶ τοῦτο δὴ πολλὰ ἔτη ἐφύλαξεν, ὥστε ἔστι μὲ ὅτε ἑκκαίδεκα, ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείους ἕνα, ἢ καὶ δύο χειροτονῆσαι: & hoc in plures annos factum, ita vt interdum sedecim, aliâs vno duobúsque plus aut minus, crearentur. Imò Claudius Imp. aliâs XIIII. aliâs XVIII. *creauit, interdum medio inter hos numero. Vide eumdem Græcum, lib.* LX.

Prætorum origo. Progressus.

Quæstiones perpetuæ, quando.

Sulla auget prætorum numerum.

Pomponius errat in prætt.

Sub Cæsare quot prætt.

Anno vrbis DCCVII.

Hæc ex Dione lib. XLIII.

Sub Augusto quot.

Varietas magna in numero.

Sub Claudio quot.

78. Numerum ab Augusto traditum.] *Diffusè magis Velleius:* Post redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, nomen durius honoratum: primùm Principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu suâ scriptam D. Augustus reliquerat. quo tempore mihi fratríque meo candidatis Cæsaris destinari Prætoribus contigit. Consecutis, vt neque post nos quemquam D. Augustus, neque ante nos Cæsar commendaret.

Tiberius falsò adseruit, se non excessurum.

79. Tum primùm comitia è campo ad patres translata sunt.] *Comitiorum res, amissâ libertate, varie habita. Iulius Cæsar ius creandi magistratus non totum à populo tulit, crudâ adhuc seruitute: sed cum eo diuisit. Suetonius satis clarè, cap.* XLI. * Comitia cum populo partitus est, vt exceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarentur: (*iustum comitiorum verbum esset,* renuntiarentur) pro parte alterâ, quos ipse dedisset. (*scribe,* edidisset) Et edebat per libellos circum tribus missos scripturâ breui, Cæsar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum & illum, vt vestro suffragio suam dignitatem teneant. *Vbi rudes, Consulibus exceptis, in ceterorũ suffragia æquale ius principi fuisse cum plebe. Nam Consules quidem, summi imperij olim nomen, & ipse & secuti*

Comitia, qualia sub Cæsare.

* Vide Dionem lib. XLIII. actis anni DCCIX. Suetonij leuiusculæ correctiones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Comitia sub Aug. Suetonius explicatus, præter mentem vulgi.

cuti principes sepoſuerunt Senatui ſibiq;. Auguſtus deinde Comitiorum priſtinum ius *(verba Suetonij ſunt, cap.* XL.) reduxit: ac multiplici pœnâ coërcito ambitu, die comitiorum tribulibus ſuis,&c. *Quo loco priſtinum ius, non vetus illud accipio quod integrâ libertate: ſed hoc idem, quod à patre eius Iulio inſtitutum. Priſtinum tamen ideo, quia per bella ciuilia & impotentem Triumuiratum, abolitus Cæſarianus mos. quem reduxit longo interuallo nunc Auguſtus. Eum Suetonij ſenſum (nam interpretes ſilent aut vacillant) adſtruo ex Dione, lib.* LIII. *ὅ, τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆθος ἀπ' οἰωνοῦ ἐλέγετο, εἰ μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ καὶ ἐπ' ἐνίῳ ἤρεσκε. πρός γ' ἂν ἄρξοντας, πρὸς μὲν τοὺς ἐκλεγομένους ἐφοβάλλετο, πρὸς δὲ καὶ ὅτι τῷ δήμῳ τῷ τε ἐμίλῳ χρῆ τὸ ἀρχαῖον ποιεῖν, ἐπεμελεῖτο, ὅπως μήτ' ἀνεπιτήδειοι, μήτ' ἐκ βραχυλόγου, ἢ καὶ δεκασμοῦ ἐπιδεικνύοντο*): Populus autem ad comitia iterum conueniebat: etſi nihil tamen fiebat, quod Auguſto diſpliceret. Nam & ipſe quoſdam futuros magiſtratus deſignabat; alios populo & conuentui, ex more priſco, eligendos permittens, id modò curabat nequi indigni, néve per coitiones aut ambitum deſignarentur. *Aliquid tamen plebi etiam cum conſulum comitijs fuiſſe, videtur colligi ex Dione* LIIII. *in actis anni* DCCXXXIIII. *Tiberius primus, animis Quiritium fractis iam & ad ſeruitium factis, ius omne ſibi & ſenatui ſumpſit, populi nullo loco. Quod Tacitus his verbis voluit,* comitia è campo ad patres tralata. *Sed in Conſulibus quid eius ævo fuerit, Tacitus ipſe effari non poteſt ſine huius libri:* De comitiis conſularibus, quæ tum primùm illo principe ac deinceps fuêre; vix quidquam firmare auſim, adeò diuerſa non modò apud auctores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur. *Poteſt Dio: qui videtur omnem conſulum renuntiationem ad Tiberium referre: aliorum magiſtratuum ad Senatum, commendatione principis interpoſitâ. quem lib.* LVIII. *vide. Ex eo tempore expers ſuffragiorum populus, donec Caius* Tentauit comitiorum more reuocato, ſuffragia populo reddere, *ait Sueton. cap.* XVI. *ſcilicet Tiberij inſtituto omiſſo, Auguſti reuocato: ſed idem ille omiſit. Tiberianumq; morem, apud ſecutos principes valuiſſe deinceps, clarum ex memoriis rerum.*

Comitia Tiberiana, cuiusmodi.

In conſulibus obſcura.

Caius innouat, & omittit.

Ludi Auguſtales.

80. Ludos, qui de nomine Auguſti Auguſtales vocarentur.] *Verum eſt. nam & in Kalendario veteri hodieq; legimus,* IV. *eid. Octob.* AVGVST. *id eſt, Auguſtalia. Eorum ludorum originem repperio, anno* DCCXXXV. *cùm ex Græciensi & Siculâ peregrinatione redux Auguſtus, paſſus eſt inter alios honores, τύχη τε ἐπαναγαγόντῳ βωμὸν ἱδρυθῆναι, καὶ ἡμέραν οἱ ἀφίζοιτο, ἔν τε τῇ ἱερομηνίαις ἀειδομᾴδαι, καὶ Αὐγουσάλια ὀνομάζεσθαι: Fortunæ reduci aram ſacrari, & diem quâ redierat, in Faſtis ſcribi, & Auguſtalia dici. Ludiq; eo die ex decreto Senatus inſtituti, octennio poſterius, Aelio Tuberone, Paullo Fabio Coſs. Idem ſcriptor: τὰ δὲ Αὐγουσάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέσθη:* Auguſtalia, quæ & nunc celebrantur, tunc primùm ex Sc.to acta ſunt. *At Suidæ Auguſtale etiam locus eſt, in quo præfecti regionum & cultores Auguſti ſaltabant, Idibus Octobris. Video hominem alludere velle ad hos ludos: ſed ita, vt eum plane non capiam. Αὐγουστεῖον, inquit, ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ τῶν ἐκπωρίων μιμοῦσι τὰ ῥηγεναρχαῖα καὶ στεφανηφόρους ἐχόρδωνον ἐν τῷ Αὐγουστείῳ, οἷον ἐν τῷ ὀφοπωλίῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου. Scies tamen & alios ludos fuiſſe, die natali Auguſti, qui pariter celebrabantur in Circo, notatos Faſtis,* VIIII. *Kal. Octob.* H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD. CIRC. *Quorum mentio eſt Dioni in actis anni* DCCXLIII. *& Suetonio, niſi fallor, cap.* LVII. Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt. *Quos intellegit & Ouidius lib.* IIII. de Ponto:

Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ
Natalem ludis, ſcit celebrare dei.

Sed eos caue cum Auguſtalibus confundas.

Origo eorũ.

Suidæ obſcurior nota.

Ludi natalitij Auguſti.

Ouidius explicatus.

Auguſtalia, edita à Tribunis.

Cuius generis ij ludi.

81. Vtque per Circum triumphali veſte vterentur.] *Tribuni, mortuo Auguſto, præfecti his ludis, ait Dio, quaſi ſacri: vt id quoque cederet honori Auguſti. Ludi autem ipſi, Circenſes; id eſt curules, & ſi fortè Venatio. Quòd veſtem triumphalem petunt Tribuni: faciunt ad exemplum Conſulum & Prætorum, quibus in Circo ludos præbentibus ius togæ pictæ. Iuuenalis:*

Toga picta prætoribus per ludos.

—— ſimi-

—— ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet ——

Quo verſu hæſi aliquando, num leg. præda: *quia magna ſcilicet pecuniæ vis effundenda prætori in aurigas & equos, iisq; ipſe quaſi præda. Idem alibi,*

—— & medio ſublimem in puluere Circi
In tunicâ Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ.

Addubitatio de Iuuenalis lectione.

Nec alius ſententiæ illud Cornelij noſtri, lib. XII. Ludicro Circenſium Britannicus in prætextâ, Nero triumphalium veſte tranſuecti ſunt. *vt dicam in loco.*

82. Curru vehi haud permiſſum.] *Ne prorſus aquarentur poteſtati maiori. De curru Prætorum in Circo, Iuuenalis,*

Quid ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Exſtantem?

Prætores curru vecti in Circo.

Plinius: Non vetus & bigarum celebratio in his qui præturâ functi, curru vecti eſſent per Circum. *De Conſulum, Plinius alter in Laudatione Traiani:* Nos ſub tuis oculis auguſtior ſolito currus accipiet: nos inter ſecunda omina & vota certantia vehemur alacres, & incerti vtrâ ex parte maior auribus noſtris clamor accidat. *Scripſiq; de his vberius peculiari De ſpectaculis libro, cui Saturnalia Index.*

Etiam Conſules.

83. Dux olim theatralium operarũ, & miſcere cœtus hiſtrionali ſtudio doctus.] *In theatro, ſicut in Circo, ſuæ partes & factiones: diſtracto videlicet fauore plebis in hunc hiſtrionem, in illum. Eæ non rarò in tumultum extbant, imò pugnam, imò cædem. Dux his factionibus & ſignifer, leuiſſimus quiſque è plebe: cui lingua manusq; ad iniurias & contumelias promptæ. Ab vno exemplo diſce rem totam, apud Suetonium Nerone, cap.* XXVI. Interdiu quoque clãm geſtatoriâ ſellâ delatus in Theatrum, ſeditionibus Pantomimorum ex parte proſcenij ſuperiore, ſignifer ſimul ac ſpectator aderat. & cùm ad manus ventum eſſet, lapidibúſque & ſubſelliorum fragminibus decerneretur, multa & ipſe iecit in populum, atque etiam prætoris caput conſauciauit. *Operæ autem theatrales Tacito: vt Ciceroni, operæ Clodianæ: & in lapide priſco,* OPERÆ. VETERES. A. SCÆNA. *Plinio etiam operæ in Circo, ſed à me correcto: lib.* IIX. *cap.* VI. L. Piſo inductos dumtaxat *(elephantos intellegit)* in Circum, atque vt contemptus eorum increſceret, ab operariis haſtas præpilatas habentibus per circum totum actos. *vbi,* ab operis *ſcribendum eſſe confirmo.*

Factiones theatri.

Vide aliquid in Epiſtolic. meis, lib. 3. cap. 1.

Operæ theatrales.

Plinius correctus.

84. Tricena aut quadragena ſtipendia.] *Atqui vicena, ex lege, debebant tantum: & tunc* Veterani *dicebantur. Suidas:* Βετεράνος ὁ ἐκ ῥωμαίους ὁ λελυθεὶς τὴν στρατείας. δεῖ εἰκοσαετίαν ἢ ἔτι ἐδούλευον: Veteranus Romanis dicitur, qui ſolutus eſt militiâ. in vigeſimum autem annum ſolent merere. *Quod verum eſt: ſed ſub Principibus, vt hic dicitur, parum ſeruatum.*

Stipendiorũ verus numerus.

85. Apud vexillum retentos.] *Attende qui hiſtoriam principum legis. Apud antiquos ſimplex & vna honeſta miſsio: ab Auguſti ævo facta duplex: Exauctoratio & Miſsio. Tacitus auctor ſic diſtinguendi, infrà:* Placitum vt epiſtolæ nomine principis ſcriberentur, miſſionem dari vicena ſtipendia meritis; exauctorari qui ſenadena feciſſent, ac retineri ſub vexillo, ceterorum immunes niſi propulſandi hoſtis. *Exauctorationis ea vis, vt (exempli cauſsâ) legio aliqua ſacramento ſolueretur, ſignis aquilaq; ademptis: non tamen dimitteretur protenus, ſed ſeorſum in exercitu ageret ſub vno aliquo* vexillo, *donec præmia ſoluerentur & agri. Interea immunis à labore, excubiis, vigiliis, & munere omni caſtrenſi eſſet: exceptâ pugnâ in hoſtem. At plenæ miſsionis effectus, vt ſtatim ab exercitu caſtriſq; domum aut in colonias irent, præmiis acceptis. Cui bono hoc inuentum? inquies. Bono fiſci. Suetonius in Tiberio, cap.* XLVIII. Atque etiam miſſiones veteranorum rariſsimas fecit, ex ſenio mortem, & morte compendium captans. *Præmia enim, de quibus nox dicam, mortuis non debebantur: ſicut nec cum cauſsâ miſsis, ante ſtipendia completa. Ideò Caligula (Suetonio narrante, cap.* XLIIII.) in exercitu recenſendo, pleriſque

Duplex ſub Aug. miſſio.

Exauctoratio propriè quid.

Addit Appia. lib. 11. Ciuil. & vno dedu cenda colonia Principe. quem omnino vide.

Plena miſſio, quid.

Cauſſa inuenti eius diſcriminis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

risque Centurionum maturis iam, & nonnullis ante pauciſsimos quàm conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cuiuſque & imbecillitatem. *Capis ergo nunc, cur hîc de tricenis quadrageniſq; ſtipendiis querela: & infrà tot iens ment o retentionis apud vexillum, fons Pannonicæ & Germanicæ ſeditionis.*

Veterani, iidem cum Exauctoratis.

86. Alio vocabulo.] *Quomodo? Veterani enim propriè dicebantur, non legionarij. Ita lib.* III. Vexillum veteranorum, non plus quingenti. *Hiſtor. lib.* III. Ipſum Othonem comitabantur ſpeculatorum lecta corpora cum ceteris prætoriis cohortibus, veterani è prætorio, claſſicorum ingens numerus. *Nam & Prætoriani poſt* XVI. *annos habebantur ſub vexillo. Dicti etiam Emeriti. Gloſſæ priſcæ,* Emeritus ἐκλελειτουργήκως ἢ ὑποστρατεύσαμενος. *iterumq;* Emeritus, ἔντιμος καὶ στρατιώτης καμπτός. *Significat* Immunes *eos fuiſſe, & operum vacuos. Dicti ſæpè item Vexillarij. vt mox,* Vexillarij diſcordium legionum *: in Hiſtoriarum libris,* vexillarij XIIIæ. XVæ. legionum, *&c. De iiſdem laboribus, quod addunt: mentiuntur.*

Emeriti etiã dicti.

Et Vexillarij.

87. Ac ſi quis tot caſus vita ſuperauerit.] *Nónne melius?* ſiquis tot caſus vitæ ſuperauerint.

88. Vbi per nomen agrorum, vligines paludum vel inculta montium accipiant.] *Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego*, Siluas & loca aſpera in aſſignationem non veniſſe. ſiquid amari vel incerti ſoli eſſet, id aſſignatione non datum: ſed militi veteranoque, culturam aſſignatam. *Querela autem conſimilis apud Salluſtianum Lepidum:* Egregiâ ſcilicet mercede, cùm relegati in paludes ac ſiluas, contumeliam atque inuidiam ſuam, præmia penes alios intellegent. *Illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum diuiſiones, quòd pleraque paluſtria adſignata militibus aut inculta.*

Paludes militi non aſſignatæ.

Salluſtij locus ſimilis Taciti.

89. Denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari.] *Gordius, vt multis viſum, hic nodus: nec ego tamen Alexander. ſoluam enim, non ſcindam. Originem & progreſſum ſtipendij Romani docui nuper in Electis, & verè. Aureus in menſem fuit, id eſt, deni in diem aſſes, vt hîc milites fatentur. Quomodo ergo iidem milites ſtatim denarium petunt, quaſi ad ſtipendium augendum?* Vt ſingulos denarios mererent. *&*, Vt denarius diurnum ſtipendium foret. *Nónne enim, inquiunt, denarius idem quod deni aſſes? Et AEmilius Ferretus quidem poſt multum æſtum hæſit in hoc vado. Locos eos pugnantes ſic conciliat, quaſi milites petant, inquit, duplicari ſtipendium: id eſt alios denos aſſes, præter illos datos. Vir optimus non didicit* conciliaturas. Quod Suetonius dicit voluiſſe eos æquari ſtipendio Prætorianis, (ij autem binos denarios capiebant:) de Germanico milite dixit, non de Pannonio, vt cenſet ipſe, & poſt eum vir doctus. Dio de hac ſeditione nimis clarè,* τό, τε σύμπαν, ἐξ ἑκκαίδεκα ἔτη στρατεύεσθαι ἤθελον, καὶ ὀλιγωρίαν ὑμερησίαν φέρειν, τά τε ἄλλα ὡσαύτως ἐν τῇ στρατιᾷ λαμβάνειν ἠξίουν. *Eo, petebant, ait, δεκαμὴν ὑμερησίαν: Et* vniuersè, neque ſupra decimum ſextum annum militare volebant; & Drachmam diurnum ſtipendium habere; & præmia ſtatim in ipſis caſtris accipere. *Non ergo duas, vt volunt illi. Sed quid alludo? res ſic ſe habet. Aliud illo ævo Denarius, aliud deni aſſes. Per bella videlicet ciuilia (& ſentimus etiam nunc) creuerat auri pretium & argenti. Itaque Denarius* XVI. *primò aſſibus, (& pro ratione, ſeſtertius item aſſibus quattuor, quod ex Maciano & Vitruuio diſco) tandem æſtimari* XII. *cœpit. in eoq; ſtetit, Auguſti & ſequentium aliquot Principum ævo. Quo argumento? Claro quidem, è loco Suetonij, vt* nos eum emendauimus orcheſtræ non dubio conſenſu, in Domit. cap.* VII. *Ex quo clarum Aureum Romani militis ſtipendium fuiſſe in menſes. At ſi aureus: ergo non plus* XXV. *denariis. Abi nunc ad menſularios, & reduc denos in diem aſſes (ita vt menſis dies habeat triginta) ad denarios* XXV. *reperies Denarium ipſum planiſſimè valuiſſe duodecim aſſes. Quid ergo miraris, ſi milites pro denis aſſibus denarium petant: vt quinque ſcilicet denarios in menſem faciant lucri? At acriter in hanc ſententiam pugnat Plinius. qui ait in militari ſtipendio ſemper denarium pro decem aſſibus datum. Pugnet, ego eum tam tranquillum reddam, quàm alcedo olim mare. Nam Plinius quidem plane à me eſt. Ea, inquit, ſeueritas diſciplinæ militaris fuit, vt quamquam denarij*

Cap. 11. Deni aſſes, diurnum militis.

Errat Ferreus, refelliturque. *Turpi notione conciliaturæ vox.

Diſcrimen inter Denarium & Denos aſſes.

*Vide Electa.

Eruta denarij æſtimatio ex Aureo menſtruo.

Lib. XXXIII. cap. III. Plinio obiectum, ſolutum.

pretio ſæpius auctio; miles tamen nihil inde commodi ſenſerit; ſed proinde illi in ſtipendium denarius proceſſerit, quaſi ſi eſſet tantùm aſſium denûm. Ea Plinij mens: aut ſi alia, de priſcâ rep. ſenſit, non de hac Auguſteâ. Simile prorſus ante annos paucos vidimus in vrbe, vrbium otello. Hiſpani militis in petulanti illâ ſeditione præcipuum poſtulatum fuit, vt Aureos in ſolutum acciperet priſcâ æſtimatione, non hac grandi quæ obtinebat. Nec impetrauit. fecítque lucri in auri pretio fiſcus: quod olim in argenti reſp. Romana. Porrò quod ad modum hunc ſtipendij attinet: ſcire licet eumdem propemodum fuiſſe Græcis. Daricum enim in menſes accipiebant, id eſt XX. *drachmas: in expeditione Cyri, ſeſquidaricum extorſerunt, tantúmnon per ſeditionem. Xenophon, lib.* I. περὶ ἀναβάσεως Κύρου. ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖτο ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν ἢ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ, τριῶν ἡμιδαρείκων τὸν μῆνα τῷ στρατιώτῃ: Cyrus promittit ſeſquialterum ſtipendij prioris & recepti ſe daturũ: ita vt pro Darico in menſem, ſeſqui-Daricum acciperent ſinguli. *Et ſimilis de Darico menſtruo locus,* VII. *lib. Melior ergo conditio militis Romani.*

Græcanici ſtipendij idẽ modus ferè.

90. Hinc veſtem, arma, tentoria redimi.] *Vides ergo, auctio à Iulio vel ab Auguſto ſtipendio, abrogatam illam Gracchi legem, quâ militi è publico veſtem dari iuſſit, ſine vllâ ſtipendij detractione. Quod fugerat me admonere in Electis, cap. De ſtipendio. Ambigas tamen an ſecuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certè in Alexandro:* Donauit, *inquit,* & ocreas & braccas, & calciamenta inter veſtimenta militaria. *& poſt in perſonâ Principis:* Qui acceptam à prouincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit.

Veſtis militi non vltrà è publico.

91. Vacationes munerum redimi.] *Scripſi eâ de re ad libros hiſtoriarum.*

92. Ne vltrà ſub vexillis tenerentur, ſed iiſdem in caſtris præmium pecunia ſolueretur.] *Quale iſtud pecuniarium præmium? Suetonius id quoque ab Auguſto eſſe oſtendit, ſed obſcurius, cap.* XLIX. Quidquid vbique militum eſſet, ad certam ſtipendiorum præmiorúmque formulam aſtrinxit: definitis, pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis miſſionum: ne aut ætate aut inopiâ poſt miſſionem ſolicitari ad res nouas poſſent. *Nam commoda miſſionum, hanc pecuniam accepit. Sed clariſſimè Dio, lib.* LV. *ſumma etiam præmij expreſſa:* χαλεπῶς ὃ δὴ τῶν στρατιωτῶν τοῖς μὲν ἄλλων σμικρότητα διὰ τοὺς πολέμους τοὺς τότε ἐνεστηκότας οὐχ ἥκιστα ἐχόντων, καὶ μισθὸς ἔξω τῆς ταγμένης στρατείας σφίσι χρόνου ὁπόσε λαβεῖν ἐδέλοντος, ἐλπίδι, τοῖς μὲν ἐκ τῶν δορυφορικῶν πεντακισχιλίας δραχμὰς ἐπειδὰν ἐκκαίδεκα ἔτη, τοῖς δ' ἑτέροις χιλίας ἐπειδὰν εἴκοσι στρατεύσωνται, δίδοσθαι. Cùm milites præmiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, ægrè ferrent, nec facilè quiſquam extra definitum militiæ tempus arma ſumere vellet: decretum eſt, vt Prætorianis quinque millia drachmarum poſtquam ſedecim annos, reliquis tria millia darentur, poſtquam viginti militaſſent. *Ex quo loco pronum mihi eluere vetuſtam Suetonij maculam, Cal. cap.* XLIIII. Ceterorum increpitâ cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad ſexcentorum millium ſummam recîdit. *Hæc præmia enim haud dubie intellegit. At quomodo conſtat immanis illa ſexcentorum millium ſumma: ſi ex Dione veriſimum eſt χιλίας δραχμὰς tantum, id eſt, Romano more, duodena millia nummûm deſtinata iis fuiſſe? Caligula autem de eâ ipsâ ſummâ aliquid recîdit. Scribe igitur,* ad ſex millium ſummam. *Ea enim veritas: & Caligula dimidium imminuiſſe putandus eſt præmij militaris. Pretium operæ eſt ſanè hæc loca inter ſe conferri, & non per caliginem vltrà ſciri rationem militiæ ſub Auguſto. Hæc pecunia alio nomine, Emeritum dicta: quia ſcilicet emeritis debebatur. Modeſtinus:* Qui militiæ tempus in deſertione impleuit, emerito priuatur. *Et,* Vt veteranus reſtituetur, & emerita accipiet. *Menander Arrius,* Et præmia & emeritum capiet. *Sueton. in Aug. cap.* XXIIII. Alias legiones immodeſtè miſſionem poſtulantes citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit. *vbi malo,* emeritorum & præmiorum. *Commoda iuſtæ militiæ idem ſcriptor dixit Vitellij cap.* XV. Dilectum eâ conditione in vrbe egit, vt voluntariis non modò miſſionem poſt victoriam, ſed etiam veteranorum iuſtæque militiæ commoda polliceretur. *Dio* alibi adſerere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis:*

Præmij pecuniarum in miſſione.

Præmij eius definita ab Aug. ſumma.

Suetonius emaculatus.

Emeritum, ea ipſa pecunia.

*Lib. LIIII. Ea pecunia an agrorum vice data.

καὶ δὴ τάξις (*Augustus scilicet*) τά τε ἔτη ὅσα οἱ πολῖται στρατεύσαιντο, καὶ τὰ χρήματα, ἅσα παυσάμενοι τῆς στρατείας, ἀντὶ τῆς χώρας, ὧν ἀεί ποτε ἤτουν, λήψοιντο: Annos, quot ciues in legionibus militarent, definiuit; & pecunias, quas soluti militiâ, pro agris (quos semper petebant) acciperent. *Cui ambigo an adsentiar, quia non semel hic in Tacito & pecuniæ mentio & agrorum.*

Prætorianũ stipendium.

93. An prætorias cohortes quæ binos denarios acceperint.] *Bini denarij decreti à Senatu Prætorianis, in honorem Augusti: vt scilicet fidelem gererent eius curam, in salute cuius salus publica nixa. Id accidit in* VII. *eius Consulatu. Si tamen Dionis verba vera, non binos denarios meriti Prætoriani: sed tantùm,* XX. *asses. Nam ait,* τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον ἢ μᾶλλον τῶν τοῖς ἄλλοις στρατιώταις δεδομένων ἡμιολίαν διαφέρειν. *Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Prætorianis: constat inuidiosam orationem esse nebulonis Percennij de duobus denariis, & augendæ rei. Quantum enim interfit, docui ante. At exemplum hoc stipendij prætorianis augendi, sumptum a militiâ veteri: apud quos Prætoria cohors sesquiplum accipiebat, honoris causâ. Vide Festum in Prætoria cohors.*

Non exactè duo denarij.

Defensa recepta lectio.

ADD. *Vir doctus, in re numnariâ, nuper emendari censuit,* quæ bis denos acciperent. *Nam constat ex Dione, inquit, accepisse eos saltem duplum quàm alij milites: nec id plus fecerit, quàm vicenos nummos. Denarium autem duorum æstimatio amplior. Intellego. vellem & ipse ea, quæ in hanc rem satis scripsi. Quis nostrum exigit ista rigidè ad veritatem? Binos denarios* ἐ *sic nempe, quomodo legionarij vnum Denarium. Is enim eis definitus, sed solutus numquam nisi æstimatione infimâ & priscâ. Eâdem igitur fide & pretio duos denarios cepere Prætoriani. Quos quod disertè tamen exprimit Percennius: quis miretur? in seditione id facit, & ad animos scilicet vero an falso inflammandos.*

Denarius non strictè accipiendus.

In actis anni DCCXLI.

94. Quæ post sedecim annos penatibus suis reddantur.] *Lapsus ergo Dio, qui lib.* LIIII. *disertè tradit, Augustum definisse annos Prætoriis cohortibus duodecim, aliis sedecim. Nisi tamen id decretum mutatum postea, Anno* DCCLVIII. *Quod apparet ex eodem Dione, lib.* LV. *vbi de præmiis militaribus. quem adi.*

Cespiticij tribunalis occultiores mos.

95. Simul congerunt cespites, exstruunt tribunal.] *Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in castris, etiam illâ ætate cespiticium. Plinius in Laudatione Traiani:* Decora facies consulis: multa post sæcula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantùm sed pilorum signorumque honore (*malim*, horrore) circumdatum. *Xiphilinus de Boodicià reginâ Britanniæ,* σωνήγαγε ἥ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἐλάσεως ἐς ἣ Ῥωμαϊκὸν βάρος πεποιημένον. *Eleganter. & ascendit, inquit,* tribunal è terrâ palustri, more Romano cõfectum. *Statius in Siluis:* Hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas Adfari. *Ammianus lib.* XXIII. Ipse aggere glebali assistens, coronáque celsarum circumdatus potestatum, talia ore sereno disseruit. *Lucanus lib.* V. *de Cæsare concionante,*

Plinius strictim correctus.

Tribunal è cæspite.

——— stetit aggere fulti
Cespitis, intrepidus vultu; meruítque timeri
Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: βήματος ἢ ἐκ ὄντος, οὐδὲ τῷ στρατικῷ ἡμέσθαι φθάσαντος, ἃ τοῖς αὐτοὶ, τῆς ἐκτομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ καταλιλίαν σωπαδέντες, *&c. Claudianus de bello Getico:*

Dictis antè tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conspicuus, stat circumfusa iuuentus
Nixa hastis, pronásque ferox accommodat aures.

Tribunalis arcctio, quid signet.

96. Clamitans, meâ potius cæde imbuite manus.] *Mirum videri possit. & quid caussæ, cur ob tribunal cespiticium adeò inclamet Blæsus? Nam subiungit,* Leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore desciscitis. *Capitale ergo adeò facinus illud? capitale prorsus. Nam tribunalis exstructio, ascensioq; signum proprium Imperatoris: quod allocuturus milites conscenderet. Simile apud Vopiscum in Probo.* Vndique ab omnibus adclamatum est, Probe Auguste dij te seruent. Deinde concursus, & cespi-

Solius Imp. id esse.

ceſpiticium tribunal, appellatúsque Imperator. *Sed & allocutio ipsa soli Imperatori seruata postea. Ammianus de Iuliano nondum Principe, lib.* XVI. Et cùm alloqui pariter omnes nec longitudo spatiorum extenta, nec in vnũ coactæ multitudinis permitteret crebritas, (& alioqui vitabat grauioris inuidiæ pondus, ne videretur id adfectasse quod sibi soli deberi Augustus existimabat) cautior sui, &c.

Lib. VII.

Nauportum

97. Nauporto, quod municipij instar erat.] *Meminit & Velleius. Strabo collocat in Tauriscis, situ ab Aquileiâ stadiis* CCCL. *sed vocat* Ναύπορτον *corruptè vt opinor.*

Præf. castrorum quædo.

98. Aufidienum Rufum, Præfectum castrorum.] *Munus fuit, nescio an antiquum. mentionem quidem eius ante Principes nondum inuêni: posteà, sæpius. Describit Vegetius lib.* II. *cap.* X. Erat etiam castrorum Præfectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus caussis. Ad quem castrorum positio, valli & fossæ destinatio (*nescio an* designatio) pertinebat. Tabernacula vel casæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipsius curabantur: præterea ægri contubernales, & medici à quibus curabantur. vehicula, sagmarij, nec non ferramenta quibus materia secatur vel cæditur: item ligna vel stramina, arietes, onagri, ballistæ, ceteráque genera tormentorum procurabat aliquando ne deessent. Is post longam probatamque militiam legebatur, vt certè (*potius*, rectè) doceret alios, quod ipse cum laude fecisset. *Quæ verba ad lucem huius loci pertinent, & plurium infrà, in quibus de castrorum Præfecto. Cuique autem legioni suus castrorum præfectus fuit, si tamen tenderet seorsum. Colligo ex Tacito, lib.* XIV. Pœnius Posthumus, Præfectus castrorum secundæ legionis. *& Velleio lib.* II. At è præfectis castrorum duobus, quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit. *Supra Tribunos militum collocare eos visus noster Histor. secundo in pompâ Vitellianâ.* Ante aquilam Præfecti castrorum, Tribunique, & primi Centurionum candidâ veste. *Vir egregius, cuius memoriã amo, colo, in Semestribus suis censuit hunc eumdem esse cum Prætorij Præfecto. & Vespasiani auum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius scripserit:* Polla patrem habuit Vespasium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectúmque castrorum. *Abi vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ caussâ, censoriam hanc notam.*

Vegetius emendatus ob ter.

Quæque legio suum præf. habuit.

Lapsus viri docti, qui hunc confundit eum præf. prat.

99. Quem direptum vehiculo.] *Melius* dereptum.

100. Inuictus operis ac laboris.] *Medicea scriptura*, intus operis. *Verum censeo*, vetus operis. *In Tacito obuiæ & passiuæ hæ phrases: & in Silio ipsa hæc verba:*

——— gnaros belli, veteréque laborum.

Carcer castrorum.

101. Claudi carcere iubet.] *In castris statiuis ergo carcer. & cùm exercitus moueret, eosdem catenâ trahebant, more militari, vt alibi dicam. Iuuenalis, Sat.* VI.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuáque, si longo castrorum in carcere mansit.

Gladiatores apud præsides.

102. Iugulauit per gladiatores suos.] *Refer ad solutum sæculi eius morem, quo Præsides, Præfecti prouinciarum, familias gladiatorum alebant ad spectacula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erres.*

Cognominandi militaris mos.

103. Cui militaribus facetiis vocabulũ, Cedò alteram indiderant.] *Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vitâ:* Huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum: vt si fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid fecisset vel gessisset, suggereretur, Aurelianus manu ad ferrum. *De vitâ autem Centurionum, protrita iam res & conculcata.*

Sirpicus, cur dictus. Varro de L. L. lib. IIII.

104. Centurionem cognomento Sirpicum.] *Caussa huius cognomenti me fugit. An fortè Sirpicus, à sirpando? quod est ligare, nodoq; constringere, priscâ quidem voce. Vnde Sirpi, ænigmata siue nodi. Quiáne verberauit obsoleto illo verbo militum aures? an quia asperior in constringendis militibus duriorq;?*

105. Robora Germanorum, qui tum custodes Imperatori aderant.] *Recepit ergo iterum Germanos custodes Tiberius, destitutos post cladem Varianam ab Augusto. Sueton. Aug. cap.* XLIX. *De custodibus istis, alibi abundè.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ornati insignia, quid fuerit.

106. Legiones non lætæ, vt adsolet, neque insignibus fulgentes.] *De cultu & incultu insignium hæc obseruo. Rebus lætis & militiâ prosperâ, ornari signa mos fuit, lauru, floribus, vnguentis. Claudianus:*

Lætatúrque tamen: Mauortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ.

Floribus coronata.

Suetonius Claudij cap. XIII. Verùm intra quinctum diem oppressus est, legionibus in pœnitentiam religione conuersis: postquàm denuntiato ad nouum Imperatorem itinere, casu quodam an diuinitùs, neque *aquilæ ornari, neq; signa conuelli potuerunt. *Et Orosius eâdem de re*: Die dicto vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conuenirent, neque aquilæ ornari, neque conuelli quoquo modo signa moueríve potuerunt. *Signa ergo in eiusmodi lætitiis obuiamq; itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam vnguenta. Plinius lib.* XIII. *cap.* III. Aquilæ certè ac signa puluerulenta illa ac custodiis horrida inunguntur etiam festis diebus. vtinamque dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est: hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicêre aquilæ. *Nec aliud est, quod noster hîc appellat insignium fulgorem. Ita lib.* XV. Hinc agmina legionum stetêre fulgentibus aquilis signisque, & simulacris in modum templi. *Et Liuius etiam libro* XXVIII. Asdrubal clamore equitum excitatus, vt ex tabernaculo prosiluit, tumultúmque ante vallum & trepidationẽ suorum, & procul signa legionum fulgentia plenósq; hostium campos vidit. *etsi paullò aliter id accipio de fulgore argenti, puluere deterso: quia nondum illo æuo notus luxuriæ mos. Contrà in tristitiâ & rebus artis, signa horrida & incompta. Tacitus in funere Germanici:* Præcedebant incompta signa, versi fasces. *Libro* IV. *Histor.* Reuulsæ imperatorum imagines, innexa signa, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis. *Libro* XV. *de fugâ Pæti.* Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam speciem insignium & armorum prætulit vt diuersitatem exprobraret. *Nec plura mihi notata de hoc parum cognito adhuc militiæ ritu. Illud addo, manasse videri à statuis deorum: quas melioribus diebus, vnguentis perfundebant, quasi in cultum & honorem. Aquilæ autem nónne dij militares? Cicero* IIII. *in Verrem:* Omnes matronas & virgines conuenisse, cùm Diana exportaretur: vnxisse vnguentis, complesse coronis & floribus. *Arnobius lib.* I. Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ordinatum. *vbi malim*, odoratum. *Apuleius* I. *Florid.* Lapis vnguine delibutus. *Seneca Fragmento de Superstitione*: Alius fictor est, alius vnctor. *Lapis vetus Romæ*: DEINDE CORONIS. INLATIS. SIGNISQVE. VNCTIS. *Vide quæ notaui lib.* II. *Elect. cap.* XVIII.

Male in Suet. *aquila.* plures enim legiones.

Vnguentis pertusa.

Fulgor insignium.

Signa incompta, quid, & quando.

Plebs iuncta, audax.

107. Illi quoties oculos ad multitudinem rettulerant, truculentis vocibus strepere.] *Is quidem mos & affectus vulgi, in turbâ suâ audacis. Lucanus pariter in seditione:*

——— quippe ipsa metus exsoluerat audax
Turba suos. quidquid multis peccatur, inultum est.

Et Velleius: Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam à disciplinâ descisciit.

108. Atrox clamor, repentè quies.] *Video expulsam priscam vocem*, repens quies. *Porrò huic sententiæ Silianum illud planè geminum est:*

Clamor sæpe repens, & sæpe silentia fixis
In tellurem oculis.

Taciti transpositio.

109. Numquámne nisi ad se filios familiarum venturos?] *Verior lectio è verborum traiectu*: numquámne ad se nisi filios?

Correctus Tacit.

110. Luna clariore pænè cælo visa languescere.] *Quid hoc, clariore pænè cælo? cassa palearum, si examinas. A Beroaldo ea lectio est, quam sperne: & substitue*, Luna claro repentè cælo. *Facit sententia, & prisca scriptura*, clamore pena cælo. *Claro autem cælo is Lunæ languor: & ideo sequitur*, postquam ortæ nubes offecêre visui.

111. Igi-

111. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu.] *Clarum exemplum vanæ religionis, ad leuandos Lunæ labores. Ita enim opinio erat. Iuuenalis, nimis facetè de sexu tinniente:*

Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.

Tinnitus æris in defectu Lunæ.

Liuius lib. XXVI. Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte cieri solet. *Quem morem nec Christianos desisse, discas è Diuo Maximo Taurinensi Episcopo: qui nimis id indignatur & culpat Homilia propriâ*, De defectu Lunæ. *Ait inter alia hîc apta:* Cùm requirerem quid sibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quòd laboranti Lunæ vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret.

Adde Turnebum lib. XXII. cap. XXIII.

Clamor laborante Luna.

Etiam Christianis reprehensus.

112. Nobilitate ingenitâ incusat priora.] *Culpaui; nec nunc omnino capio, nisi quòd videtur simile illi dicto apud Lucanum:*

——— quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis & nobilitate dolendi
Præcessit.

Huic apud Claudianum:

——— mistâ sed nobilis irâ.

In quibus plus scilicet aliquid intellegitur, quàm dicitur.

113. Iustúsque Catonius primi ordinis Centurio.] *Credo eum esse, qui posteà Prætorij præfectus imperante Claudio, & Messalinæ fraude interfectus. Suadeo legas Dionem*, LX.

Iustus Catonius quis.

114. Adiiciendos ex duce metus.] *Ne mutemus. dictio est quam amat Tacitus. Ita lib.* II. Languescet industria, si nullus ex se metus aut spes. *Vitâ Agricolæ*: Tenentibus arma plerisque, quos conscientia defectionis, & proprius ex legato timor agitabat. *A Sallustio sumpsit de rep. ad Cæs.* Neque quemquam à multis metuendum esse, quin ad eum formido ex multis recidat.

Metus ex duce.

115. Corpora extra vallum abiecta ostentui.] *Vt in opidis animaduersiones extra muros; sic & in castris extra vallum. Ideò corpora hîc abiecta in eum locum. qui fuit extra portam Decumanam, à castrorum tergo, vti ex Vegetio discas lib.* I. *cap.* XXIII. *Seneca* I. *De irâ cap.* XVI. Damnatus extra vallum deductus est, & iam ceruicem porrigebat, cùm subitò apparuit commilito ille. *Hirtius de bello Africano*: Sic extra vallum deducti sunt, & cruciabiliter interfecti. *Calpurnius Declamatione* VII. *in ipso argumento*: Imperator corpora eorum extra vallum proiici iussit. *Eiusdem sententiæ, quod idem Tacitus statim*: Conuulsos laniatosque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt.

Militares animaduersiones extra castra.

116. Vix tutari signa.] *Id est, recta habere & seruare in principiis, vbi defixa.*

117. Agendo Galliarum censui tum intentum.] *Censum accipies, non qualis Romæ, vt notæ saltem essent Gallorum facultates: sed vt ex modo census tributum penderent & vectigal. Quod cùm in aliis Prouinciis seruabatur (apud Iurisconsultos Titulo toto De censibus:) tum in Galliâ potissimum, ditissimâ prouinciarum. Res initium habuit non à Iulio Cæsare, vt famam esse video; sed ab Augusto. Nam Cæsar quidem tributi nomine* HS. *quadringenties imposuit Galliæ victæ, vti apud Suetonium & Eutropium in melioribus libris legi: censendi prouincialem rationem non ipse, non priores instituerunt ante Augustum. Ille auctor rei. Claudius oratione, quam in Senatu habuit Censor.* Sed destrictè iam Comatæ Galliæ caussa agenda est in quâ si quis hoc intuetur, quod bello per decem annos exercuerunt Diuom Iulium: idem opponat centum annorum immobilem fidem obsequiúmque, multis trepidis rebus nostris plusquam expertum. Illi patri meo Druso Germaniam subigenti, tutam quiete suâ securamque à tergo pacem præstiterunt. & quidem cùm ad census (*nescio an*, à censu) nouo tum opere & insuefacto Galliis ad bellum auocatus esset. Quod opus quàm arduum sit, nobis nunc cum maximè, quamuis nihil vltrà quàm vt publicè notæ sint facultates nostræ

Census diuersa ratio.

Quando cœperit. Non à Iulio, vt putant, sed ab Augusto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In septimo eius Consulatu.

strꝛ exquiratur, nimis magno experimento cognoscimus. *Ait clarè, Nouo tum opere & Gallis inadsueto. Rem insignem epitoma Liuij non tacuit, libro* CXXXIIII. Cùm Augustus conuentum Narbone ageret, census à tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus. *Idq; accidisse ex Dione disco, septimo Augusti consulatu.* ἐς δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. ἐκεῖνοί τε γὰρ ἐπικηρυκεύσασθαι οἱ ἐδόκουν, καὶ τὰ πύστων ἀκριβέστατα ἔπη, ἅτε καὶ ἐμφυλίων πολέμων αὖθις δεῖν τῇ ἀλώσει σφῶν δεηθησομένων, ἐμαθον, καὶ αὐτῶν τὴν ἀποχωρήσιν ἐποιήσατο, καὶ τὸν βίον τὸν τε πολιτείαν διεκόσμησε. Verùm, cùm in Gallias venisset, illîc substitit. Nam & Britanni missuri iam legatos videbãtur. & res Gallorum inquietæ etiam, quia subactis illis statim bella ciuilia erant consecuta. Itaque & Censum illorum egit, & vitam remque publicam composuit. *Huius autem census duplex modus. Videntur enim tributum & in capita contulisse: & in agros, lacus, pecudes, aliasq; facultates. Primum illud eleganter ab Ammiano suggestum, lib.* XVI. *vbi de Iuliano Cæsare verba:* Quàm profuerit anhelantibus extrema pænuria Gallis, hinc maximè claret, quòd primitùs partes eas ingressus pro* capitibus singulis tributi nomine viceno̅squinos aureos repperit flagitari, discedens verò septenos tantùm munera vniuersa complentes. *Tertullianus Apologetico:* Sed enim agri tributo onusti, viliores; hominum capita stipendio censa, ignobiliora: nam hæc sunt notæ captiuitatis. *Panegyricus scriptor in laudibus Constantini:* Septem millia capitum remisisti quartam amplius partem nostrorum censuum. *& statim:* Remissione istâ septem millium capitum, viginti-quinque millibus dedisti vires, dedisti opes, dedisti salutem. *iterúmque:* Certè & tum liberi parentes suos cariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera sibi remissa lætantur. *quæ postrema non est vt vllo modo transferas ad capita, quæ vocabant, agrorum. Aliâs non sum ignarus illud ipsum tributum quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam à Iurisconsultis, & Saluiano Massilienſi, libro* V. Plerique pauperculorum atque miserorum spoliati resculis suis, & exterminati agellis suis, cùm rem amiserint, amissarum tamen rerum tributa patiuntur: cùm possessio ab his recesserit, capitatio non recedit, *scilicet à numero iugorum & capitum quibus agri coluntur. Sed perseuero, vt Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliisq;, quæ obnoxia tributo: habes apud Iurisconsultos De censibus, & Panegyristem illumipsum:* Iacebat illa ciuitas non tam *innixa Romanis, quàm virium defectione prostrata: ex quo eam noui census exanimauerat acerbitas. Nec tamen iustè queri poterat, cùm & agros qui descripti fuerant haberemus, & Gallicani census communi formulâ teneremur, qui fortunis nemini possumus æquari. *Vtrique censui olim præpositi ex primâ nobilitate viri, vt *Drusus ab Augusto, Germanicus hîc à Tiberio: Videtúrque ea non exigua dignitas fuisse, ex *Tacito, lib.* XIV. Census per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano, Trebellióque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, suprà tulêre. *In lapide,*

Modus eius census.

*Capita etiã pro pabulis iumentorũ, Ammianus lib. XXII.

Capitagrotum.

*Pro leg. Iouia.

Exactores & præpositi census.

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRÆF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Tabulæ census. De anno & trib. Quando exacti ij census.

Id est, Exactori tributorum ciuitatum Galliæ. *Hi census in tabulis perscripti. Dio in vitâ Caligulæ:* Κυβεύων δέ ποτε, καὶ μαθὼν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἀργύειον, ἤτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατώσας κιλεύσας. *&c. Vnde Tabulæ censuales in Codice Theodosiano, & Iustiniani lib.* IIII. *De Agric. & censit. & alibi, Paginæ censuales. Actiq; videntur singulis lustris. Panegyricus:* Quinque annorum nobis reliqua remisisti. O lucrum omnibus lustris felicius! *aut etiam singulis annis. Nam ecce in Tacito anno pòst,*

pòst, P. Vitellius & Scantius mittuntur ad census Galliarum, lib. II. *Tributum tamen ipsum, videtur olim descriptum fuisse in singulos menses. Docet factum Licinij Procuratoris apud Dionem, qui, vt ait, eo malitiæ peruenerat, vt quoniam singulis mensibus tributum erat Gallis pendendum, quattuordecim definiret anni menses. Vide rem non inuicundam, apud optimum scriptorem; quod quidem ad ritus priscos adtinet, lib.* LIIII.

118. Orto ab vndeuicesimanis quintanisque initio.] *In Germaniâ inferiori, hac ætate, vbique* XXI^am *legionem reperio, non decimamnonam. Itaque hic & sæpius, repone,* Vnaetuicesimanis. *Quæ vox remotior ab vsu hodie, imposuit scriptorum vulgo. Adi si placet, ad lib.* I. *Histor. Notas.*

Vnaetuicesima legio.

119. Vernacula multitudo, nuper acto in vrbe dilectu.] *Ante quinque circiter annos, nuntiata in vrbe clade Variauâ. cum quidem Romæ subitum militem Augustus conscripsit, ad tutelam ripæ Rheni; & plerosque è libertinis. Sueton. cap.* XXV. *& Dio* LVI.

120. In suum cognomentum adsciscI Imperatores.] *Si ad sua tempora Tacitus respexit, clara res: omnes enim post Tiberium ferè Imperatores cognomen sumpserunt à pugnacissimâ gente. At quid est, quòd hic milites in eo glorientur, nisi si diuini & præsij fatuorum? Nam ad hoc ætas solus Drusus & Germanicus, cognomine illo vsi, ex decreto quod apud Dionem habes* LV. *& si quisquam ex Imperatoribus, solus certè Tiberius. Sed correctione expiato me, & omnino scrib. censeo,* adsciscI imperaturos. *idq; verum, cognomento illo insignitos eos, qui in spe Principatus. Præter dictos, ecce Vitellius Imp.* filium sinu retinens Germanicum appellauit, cinxítque cunctis fortunæ principalis insignibus.

Germanici cognomen imperatorium.

121. Prostratos verberibus mulctant.] *Malim,* mulcant, *in hac significatione. Cicero pro Milone:* Quâ in turbâ C. Viuienus senator ita est mulcatus, vt vitam amiserit. *Liuius lib.* XXIX. In legatum, lictoribus prius indignum in modum mulcatis, impetum faciunt. *Idem lib.* VIII. Sperare se, corpore regio mulcato, virum & suos redempturam. *& alibi,* Mulcare virgis. *Quibus locis omnibus,* Multare, *non æquè placet.*

Mulcare quid.

122. Sexageni singulos, vt numerum centurionum adæquarent.] *In legione plenâ, sexaginta centuriones. Dionysius Halicarnasseus, lib.* IX. *& Vegetius, aliique.*

123. Nil paucorum instinctu.] *Rhenano placet,* vel paucorum, *nec sperno.*

124. Germanico per Galliam census accipienti.] *Eâ formâ sermonis Iurisconsulto dicta* legatio ad census accipiendos. *c.* I. *D. De munerib. & honoribus.*

125. Credebatúrq; si rerum potitus foret, libertatem redditurus.] *Imò prodita à Tiberio eius epistola est, quâ de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat. Quæ vna causa necis, pio in patriam iuueni, sed infelici. Sueton. in Tib. cap.* L.

126. Mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus.] *Similia Iuliani milites, in seditione apud Lucanum:*

——— Iam respice canos,
Inualidásque manus & inanes cerne lacertos.
Vsus abit vitæ. bellis consumpsimus æuum;
Ad mortem dimitte senes.

127. Faustis in Germanicum ominibus.] *An verò,* nominibus? *Sic quidem Suetonius de Caligulâ:* Densissimo & lætissimo obuiorum agmine incessit, super fausta nomina, sidus & pullum & pupum appellantium. *Fausta nomina sunt, Di te seruent Auguste, Imperator, Princeps, Felix, Victor, aliáque ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione est: τόν τε Τιβέριον, inquit, ἐπαινοῦντα, καὶ τὸν Γερμανικὸν αὐτοκράτορα ἐπικαλοῦσαν.*

Læta nomina fausta q;.

128. Et si vellet imperium.] *Id Velleius ita exprimit:* Defuítque qui contra remp. duceret, non qui ducerentur. *Nec alio fine legata petunt: tanquam illum scilicet habeant pro herede.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gladius olim ab humeris. *Circum humeros iecit clauis gladium argentatis. *Gladiis circumdedit arma.

129. Ferrum à latere diripuit.] *Rectè* à latere. *Nam mos priscus gladium ex humero suspendere, & dimittere ad latus. Homer. Iliad. β.*

* Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Odyss. ϛ.

* ——— Περὶ δ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.

Virgilius:

Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

Idem: ——— atque ensem collo suspendit eburnum.

Nec id Heröum modò sæculo, sed obtinuit posteà. atque adeò apud Romanos. Claudian.

Gestatósque patri scapulis radiantibus enses.

Et Germanos. Windichindus: Subnixi stabant (*Saxones*) paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. *Ad renes enim (vt eiusmodi scriptorum Atticismus est) valet ad latera.*

130. Legata quæ petiuerant exsolui duplicaríque.] *Rectè ergo in Suetonij Tiberio scriptum:* Militi post duplicata ex Augusti testamento legata, nihil vmquam largitus est. *vbi malè Beroaldus,* publicata.

131. In hiberna cuiusquam non abscesserè.] *Malim:* in hiberna vsquam non.

Pecuniæ militum apud signa.

132. Cùm fisci de imperatore rapti inter signa interque aquilas veherentur.] *Tangit non dubiè morem priscum, quo pecunias solitum deponere ad signa. Ij enim militares dij, id templum. Vegetius lib. II. cap. XX. Sueton. Domit. cap. VII.*

133. Legiones nihil contatus sacramento adigit.] *Imò,* contatas. *vti ad legiones ipsas referas.*

Qui ius habuerint militis animadvertendi.

134. Iusserat id Menius castrorum præfectus, bono magis exemplo quàm concesso iure.] *Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Augusti quidem instituto (quod apud Dionem libro LIII.) solis Proprætoribus siue legatis Augusti, quos gladio succinxerat, id ius fuit: posteà etiam proconsulibus, vniuersisq; prouinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. præsid. Saltem vt punirent milites gregarios. leg. IX. De custod. reorum:* Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.

* *Sueetius* degressi. Spreta vulgi lectio.

135. Intereà legati ab Senatu *egressi.] *Vulgò,* regressi. *præter historiam. Sunt enim ij qui à Senatu decretum proconsulare imperium deferre debebant, simulq; mœstitiam eius ob excessum Augusti solari, de quibus suprà: aut certè, qui cognito motu, à Tiberio Senatúque missi ad res componendas, vt Dio sentire videtur. Regressioni quidem locus non est, quia nulli à Germanico digressi.*

136. Munatium Plancum, consulatu functum.] *Et quidem nuper. Consul enim fuit anno antè, cum C. Silio: Munatium illum esse, qui Censor fuit anno* DCCXXXII. *fuge credere. Non facilè ætas fert: non Taciti verba. Dixisset enim potius à præcipuo honore,* Censura functum. *Filius, credo, eius.*

137. Nocte concubiâ vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt.] *Quod vexillum? illúdne sub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi solùm, sed duæ legiones in eâdem culpâ. quarum signa aquilæq; in castris, non in tabernaculo ducis. Refer ergo ad aliud vexillum, & obserua ritum antiquum. Signum futuræ pugnæ, vexillum purpureum fuit. quod adseruabatur meritò in tabernaculo ducis, quia illi soli ius & arbitrium proponendi. Hoc insignitè & κατ' ἐξοχὴν, Vexillum dictum. Doctè Glossæ veteres:* * Ῥέσον φάρος, vexillum. *At de more, Cæsar belli Gallici lib. II.* Cæsari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat insigne cùm ad arma concurri oporteret. *De bello ciuili:* Sequenti die cùm iter facere Cæsar vellet, renunciatum est à speculatoribus Pompeium de tertiâ vigiliâ in acie stetisse. Hoc nuncio allato, vexillum proposuit. *Plutarchus formam eius satis describit in Fabio:* τὸ δὲ μέγιστον σημεῖον ἐξέφηνεν. ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑφ' ἧς περιπλοκὴς ὀπλῶν διατείνομενος:

Vexillum in tabernaculo ducis. Signum pugnæ. * *id est*, russeum.

Signum

Signum pugnæ proposuit. est autem tunica coccinea, super prætorium extensa. *Quod Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam etiam Isidorus:* Russata, quam pœniceam vocant, nos coccineam. Hac sub consulibus Romani vsi sunt milites, vnde etiam Russati vocabantur. Solebat enim pridie quàm dimicandum esset, ante principia poni (*vellem dixisset,* ante prætorium poni, *vel,* supra prætorium; *id enim verius*) quasi admonitio & indicium futuræ pugnæ. *Plutarchus iterum in Bruto:* ἅμα δ' ἡμέρᾳ σκηνὴ μὲν πρῶτον ἐκτείνετο τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών: Vnà cum luce, propositum fuit in Bruti & Cassij castris signum pugnæ, tunica punicea. *Non ergo simpliciter velum fuit, sed tunicæ forma. Mansit vs mos ad tempora imperij labentis. Ammianus, lib. XXVII.* Signis ilicò fixis ex more, cùm vndique ad arma conclamaretur, imperio principis & ductorum stetit regibilis miles: vexillum operiens extollendum, quod erat opportunè subeundæ indicium pugnæ. *Hoc illud vexillum est quod lymphati milites postulant, & cum eo ius scilicet cædis & armorum.*

Tunicæ forma fuit.

138. Quàm castra primæ legionis: illic signa & aquilam amplexus.] *Hæreo an distinguendum sit,* quàm castra. primæ legionis illic signa. *Videntur enim duæ hæ legiones vnis in hibernis fuisse: sic tamen, vt ritu Romano, quæque legio cum signis seorsum locaretur. Ideo ait Plancum confugisse ad aquilam & signa primæ legionis. Suprà, tres legiones Pannonicæ castris æstiuis simul habebantur: separatæ tamen aquilæ, donec per furorem,* vnà tres aquilas & signa cohortium locarent, *ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur, quod sequitur,* Quantum dedecoris adierit legio, facundè miseratur. *vt videantur hæc in vnius legionis castris gesta.*

Legionibus singulis sua principia.

139. Diu contatus, aspernantem vxorem.] *Puto verius,* aspernante vxore.

140. Nec minus tristes qui manebant.] *Lego,* quæ. *de feminis enim sermo, coniugibusq; amicorum.*

141. Iam infans in castris genitus, in contubernio legionũ eductus.] *Caium Caligulam in castris natum versiculi prisci adfirmabant,*

In castris genitus, patriis nutritus in armis,
Iam designati Principis omen erat.

Contra Suetonium disputatio, de Caligulæ natali solo.

*Etiam Plinius in Germanicâ historiâ, apud Treueros vico Ambitarino, id est, apud liberna legionum. Et clarè hîc, noster. Suetonius tamen non spernit solum sententiam hanc, sed longâ & acri disputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius cui (nam versiculi illi, Caligulâ principe, statim diuulgati sunt) nescit Imperatoris sui solũ genitale? tam impudenti mendacio ludere ius fuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius peruiderunt? Scilicet iis cura non fuit inspiciundi acta? logi. non copia? nugæ. At enim, inquit, natus est Caius patre suo & C. Fonteio Coss. pater autem consulatum eum anno toto gessit, & quidem in vrbe. Non igitur nasci potuit in castris: quoniam pater demum exacto Consulatu in Germaniam est missus. Primùm, Suetoni, quod tu sumis vt datum, fieri potest vt quis illorum iubeat te reponere. ambigo, inquam, vtrum illæ meæ partes consentiant conscisc antq; natum eo anno Caium esse. Video enim dissentire alios in numero annorum quos dicitur vtxisse. Et quid si paullò antè natus sit, cùm pater in Germaniâ esset? quidsi paullo post? Deinde, mi homo, quæritur quando natus Caligula sit, non quando satus. Nonne ipso patre Consule vt tu vis, nasci potuit in castris? Nec enim opus credo eam ad rem præsentiâ patris. Nam Germanicum constat ex Dione statim à clade Varianâ continenter in Germaniâ mansisse, ad hunc vsque Consulatum. Suspicari autem probabiliter possum, vxorem quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germania donec vterum posuisset. Nam circumduci in longo itinere feminas, vt prisci dicebant, incientes, non ex more, non ex vsu. Potuit ergo nasci in castris, & tamen in consulatu patris. Sed in actis reperio, ais, natum eum Antij. Quid si nomen tibi imponit, & acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici senserunt? Non enim Caligulæ cognomen discriminis causâ, opinor, apponi potuit Actis. quoniam professio apud acta, nato statim puero fieri solita: cognomen autem illud posteà in castris illi datum, à veste. Deniq; contra tabulas actorũ, Plinij pagina est, & hic noster fidelissimus senex: mihi quidẽ testis * ἐκ τῶν δίλτων.*

Ad primum Suetonij argumentum.

Ad 11. argumentum.

* è tabulis Iouis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad tertium. Ad quartum.

Addis amplius, ex Augusti epistolis liquere bimulum demum perductum in castra: non ergo ibi natum. Batuis tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obstat Agrippinam peperisse in Germaniâ, rediisse in vrbem mariti sui Consulatu: deinde ipsam & infantem in Germaniam reuertisse? Quod Antium prætulerit omnibus secessibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Augustum? Itaque quidquid Suetonius conetur; me quidem iudice, Hæc pars adhuc, vt in formulâ Senatoriâ est, maior esse videtur. Cui, præter consulares illos, subscribunt pedanij Senatores, Sex. Victor, & Athenæus libro 1111. *cap.* v11.

142. Militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda studia vulgi eo tegmine pedum induebatur.] *Ait, studia vulgi: militaris scilicet. Nam Tribuni & centuriones digniores sq, militum; veste & habitu erant à gregarius distincti, vt alibi dicam accuratè. At caliga, tegmen vulgi. Infrà:* Tanquam parum ambitiosè filium gregali habitu circumferat, * Caligulámque appellari velit. *Non ita plenè Dio expressit, qui vertit,* ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεὶς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῆς ἀσπίδος ἐχρῶτο: *Melius Suetonius,* Caligulæ cognomen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. *Caligatus igitur, manipularis, gregarius eadem sunt: pro militum plebe, id est qui honorem aut gradum in castris nondum ceperunt. Sueton. in Augusto, cap.* xxv. Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras & torques, quidquid auro argentóque constaret, quàm vallares ac murales coronas quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parcissimè & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit. *Iurisconsultus, l.* 1x. *De custod. reorum.* Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet, *cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetusto,*

Caliga militis gregarij. *Quasi parvam caligã.

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN. CALIGA. FVNCTO.

Et ab eâdem sententiâ Seneca quinto De Beneficiis scripsit, Marium à caligâ ad consulatum peruenisse: *id est ab infimis ordinibus. Item Plinius lib.* v11. *Venidium* inopem iuuentam in militari caligâ tolerasse. *Quanquam non abnuam, quin caligæ digniorum etiam militum: sed cum discrimine, puta aureis argenteísue clauis distinctæ. Vnde cum additione* Speculatoria caliga, *apud Sueton. & Tertullianum.*

Cal. cap. 111. De coronâ militis.

143. Quod nomen huic cœtui dabo? militésne appellem.] *Imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Liuium, pariter in seditione militari. lib.* xxv111. Quos nec quo nomine quidẽ appellare debeam, scio. ciues? qui à patriâ vestrâ defecistis. milites? qui imperium auspiciumq; abnuistis, sacramenti religionem rupistis.

144. Diuus Iulius seditionem exercitus verbo vno compescuit.] *Plutarchus, Dio, Suetonius, & Lucanus,*

——— discedite castris,
Tradite nostra viris ignaui signa Quirites.

Religio in capiendis signis.

145. Illa signis à Tiberio acceptis.] *Appâret religionem aliquam fuisse in militiâ ordiendâ. Credo autem hanc primam legionem conscriptam, post cladem Vari.*

Belgarum laus, sed olim.

146. Vt Belgarum istud decus sit.] *Gloriemur Belgæ. Nos iam olim Cæsaris testimonio,* omnium Gallorum fortissimi: *nos nunc Germanici, idonei & validi* subuenire Romano nomini, comprimere Germaniæ populos. *Nos* * *Ciuilis voce,* Gallorum robur. *Præclara ista, at non illud,*

* *Verba Taciti vide* 1v. *Hist.*

* — Πάλιν ποθ' ἥσαν ἄλλοι Μαρσοί.

* *Olim fuere strenui Marsi.*

Imago Drusi in signis.

147. Tua pater Drusę imago.] *Cur imaginis mentio? Suspicor huius Drusi inter signa imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrimæ gestæ. Nec enim solæ Impp. imagines habebantur innexæ signis, sed & aliorum quos Imperator sibi velut æquabat. Sueton. Tiberio:* quædam munera Syriacis legionibus dedit, quòd solæ nullam Seiani imaginem inter signa coluissent. *Hanc igitur præsentem intuens, ista pronuntiat filius.*

148. Sta-

148. Stabant pro concione legiones districtis gladiis.] *Exemplum, nisi fallor, primum animaduersionis à milite ipso vsurpatæ: quod hodie in nostrâ militia vulgò obtinet. Ammianus tamen id recensuit, quasi ex more prisco, lib.* xxix. Cùm inuenissent eos exercitu circumseptos; Quid de istis nefariis, inquit, proditoribus fieri oportere contubernales deuoti censetis? Secutusque adclamationem rogantium sanguine vindicari, eos qui inter Constantianos merebant, prisco more militibus dedit occidendos.

Animadversionis notum genus.

149. Centurionatum inde egit.] *Nescio an,* legit. *quâ formâ Senatum legere dicimus. Satis autem ambitiosa hæc lectio, militibus adhibitis quasi arbitris: cum solius id Imperatoris aliàs, & ex more, esset. Tale notat noster in Cæcinâ.* Vtque licentiâ militem imbueret, interfectorum Centurionum ordines legionibus offerebat. eo suffragio turbidissimus quisque dilecti. 111. *Histor. Etsi Germanicus tamen plenam tot tamq; electionem militi non largitus.*

150. Et cui erant donaria militaria.] *Scilicet, torques, phaleræ, hastæ, coronæ. ex quibus promoueri ad ordines altiores milites solere, indicat etiam Lucanus, lib.* 1.

——— summi tum munera pęili
Lælius, emeritíque gerens insignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Milites promoti ex donis.

Inter omnia autem quæ noster enumerat, cur siluit censum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam ostendit Portius Latro: Census senatorium gradum ascendit, census in castris ordinem promouet, census iudices in foro legit.

Etiam ex censu.

151. Maiestate saluâ, cui maior è longinquo reuerentia.] *Vera & callida gnome. A Thucydide videri potest, lib.* v1. τὰ γὰρ, *inquit,* διὰ πλείστου πάντες ἰσμεν θαυμαζόμενα, καὶ τὰ πεῖραν ἥκιστα ἀφ' ὁδοῦ δόξης λάβοντα.

152. Duodecim millia è legionibus sex, & viginti socias cohortes.] *Distinctio præter historiam. Interpunge,* è legionibus, sex & viginti soc. *Quattuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germaniâ inferiori erant. Clarum ex sequentibus, vbi legiones enumerat:* Mox prima legio: sinistrum latus vnaetuicesimani clausere, dextrum quintani: vicesima legio terga firmauit.

153. Limitemque à Tiberio cœptum scindit.] *Forte,* scandit. *Vtrum autem limes hic à Tiberio structus ad secernendos discriminandosque Germanos? an potius agger & via?*

154. Latera concædibus munitur.] *Alij,* munit: *ego,* munitus *malo. Muniendi hic mos à Germanis Gallisque. Ammianus, lib.* xv1. Difficiles vias & suapte naturâ cluosas concædibus clausere sollerter, arboribus immensi roboris cæsis. *Vsus eâ voce & Cæsar. At* Concisa *vocare videtur P. Diaconus:* Factis etiam concisis, *inquit,* per deuia siluarum irruit super eos.

Concædes.

155. Templum quod Tanfanæ vocabant.] *Quis deus, quæ dea? Quidam* ἐπιμολογίζεται *quasi esset,* Tacnfanck, *quod linguâ nostrâ principium rerum. At Britanni prisci, suâ linguâ Tan, ignem vocant.*

Tanfanæ templum.

156. Iulia ob impudicitiam olim à patre Augusto insulâ clausa.] *Qui feminam hanc impudicitiæ arguant, multi testes. Seneca de Benef. lib.* v1. *cap.* xxxii. Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus vrbem, forũ ipsum ac rostra ex quibus pater legem de adulteriis tulerat, filiæ in stupra placuisse, cotidianũ ad Marsyam concursum, cùm ex adulterâ in quæstuariam versa ius omnis licentiæ sub ignoto adultero peteret. *Plinius,* Apud nos huius licentiæ exemplum non est aliud, quàm filia D. Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam litteræ illius dei gemunt. *vel, vt clarissimus Torrentius emendat,* illius describunt. *etsi ego malim,* degemunt. *De hoc Marsyâ, præter eâ quæ dixi Antiquis, Sidonius,*

Iuliæ impudicitia.

Marsyæque timet manum ac * rudentem.

*Emendo ridentem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est tribunal metuit & forum. Arnobius lib. II. Quia fornicem Lucilianum & Marsyam Pomponij obsignatum memoriâ continetis. *Vide Dionem lib.* LV.

157. Spreueratque vt imparem.] *Taurum non ad illud iugum.*

158. Obscuram fore necem longinquitate exilij ratus.] *Id est, diuturnitate. Nam relegata Iulia anno* DCCXLVIII. *ex quo ad hunc diem anni fere viginti.*

159. Par caussa sæuitiæ in Sempronium Gracchum.] *Velleius lib. posteriore:* Quinctius Crispinus singularem nequitiam supercilio truci protegens, & App. Claudius & Sempronius Gracchus ac Scipio, aliique minoris nominis vtriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet vxore violatâ, pœnas pependêre: cùm Cæsaris filiam, & Neronis violassent coniugem. *Vidimus & nummos huius Gracchi,* TI. SEMPRONIVS. GRACCVS. IIII. VIR. Q. DESIG. *id est, quatuoruir, quæstor designatus. in parte alterâ,* DIVI. IVLII. F.

Sempronius Gracchus.

160. Ab L. Asprenate proconsule Africæ.] *Credo cognomen esse gentis Noniæ. De Asprenatum claritudine & familiâ consulari Plinius lib.* XXX. *cap.* VII. *Suetonius in Aug. cap.* XLIII.

Asprenatum familia.

161. Idem annus nouas cærimonias accepit, addito Augustalium sodalium sacerdotio.] *Idq; exemplum placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Diui. Ita sodales Flauy, Hadrianales, AEliani, Antonini, passim in historiâ memorati. Lapis priscus:*

NERONI. CÆSARI. GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON.
FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTALI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SÆVIVS.

Sodales Augustales.

162. Vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Titios instituerat. *Pugnat aperto Marte secum Tacitus, lib.* II. *Historiarum: vbi vult sodales Titios (ita enim scrib. non Tatios, ex lapid. & libris; dictiq; à prænomine Tatij) institutos non retinendis sacris, sed memoriæ Tatij sacrandæ. Quæ caussa hoc quidè loco aptior erat, fortasse & verior.* Faces Augustales subdidere, quod sacerdotium vt Romulus Tatio regi, ita Cæsar Tiberius Iuliæ genti sacrauit. *Dionysius hanc rem non attigit, contentus dixisse, honestè sepultum Tatium, & quotannis ei publicas inferias factas.*

Sodales Titij. Dissidet à se Tacitus.

163. Ludos Augustales tunc primùm cœptos turbauit discordia.] *Quomodo id verum? siquidem ludi Augustales iampridem instituti celebratiq;. Q. Aelio Tuberone, Paullo Fabio Coss. vt dixi suprà. Rescribe igitur,* tunc primùm cœpta. *idq; Tacito ipso auctore, infrà:* Theatri licentia proximo priore anno cœpta grauiùs tum erupit.

164. Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli.] *Imò verò, quod censeo me primum aduertisse, Augustus id ludicrum inuenit. Suidas:* ὄρχησις πάντιμος. ταύτλῳ ὁ Αυγουστ. Καῖσαρ ἐφεῦρε, Πυλάδου καὶ Βαχυλίδου πρῶτον αὐτλῷ μετᾳδόντων. *Emenda,* ὄρχησις, παντόμιμος. *Et verè Suidas. Ante Augustum sanè liberáque rep. Pantomimorum nullum vestigium. Zosimus lib.* I. *inter caussas labefactati imperij non vanè refert, quòd* Octauiani temporibus pantomimorum saltatio priùs incognita in vsu esse cœperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus. *Quod Suidas notat, in* Αδωνοδώρ. *caue ad Tiberij tempora referas, sed Augusti.* χἠ ὃ πὺς χαιρὼς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη, ἔπω πρότερον ἔσα. *Emenda etiam suprà in Suidâ,* Βαβύλλα. *Duo Pantomimi siue histriones (vulgò enim in historiâ, vt hic Tacito, miscentur eæ voces) eximij, Pylades & Bathyllus. Posterior, ignis & delicium Mæcenatis. Dionem non capiunt vulgo, qui hunc amorem honestè tetigit, lib.* LIIII. ὅθεν καὶ πάνυ σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιμώμενος τῷ ἐκείνου (Αυγούστου) ἐπὶ Βαβύλλῳ ὁμοτέχνῳ τέ οἱ ὄντι καὶ πᾶσι Μαικήνᾳ προσήκοντι διεσπαίζετο, *&c. vbi tamen intelligi etiam potest, hunc Bathyllum seruum Mæcenatis fuisse. Seneca pater,* Recitabat rescriptum Labieni pro Bathyllo Mæcenate (*corrige,* Mæcenatis) in quo suspicietis adolescentis animum, illos dentes ad mordendum prouocantis. *Corruptum id nomen, apud eumdem Senecam, Præfat. lib.* III. Si Thrax

Pantomimorũ origo.

Suidas emẽdatus.

Bathyllus deliciæ Mæcenatis. Itemque seruus. Alexandrinus fuisse videtur hic Bathyllus, ex Athenæo lib. 1.

essem, Fusius essem: Si Pantomimus essem, Pantillus essem: si eques, Melisson. *Lege,* Bathyllus essem.

Correctus Seneca.

165. Cateruas Germanorum cis Rhenum colentium.] *Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treueri, Nerui. sed & pars aliqua Batauorum.*

166. Cæsar incenso Mattio.] Ματτιακὸν *Germaniæ vrbs est Ptolomæo. Marspurgum Hassiæ esse, non abhorret à vero. Adfirmare enim hæc talia, in tantâ mutatione temporum, stultum: & tamen suauis hodie ingeniorum lusus. Ab hoc autem Mattio, Mattiacos nostros quidni deducam? Vt non solùm contermini iam & socij, sed etiam consanguinei sint Batauorum.*

Mattiacum.

Mattiaci è Catti.

167. Tanto magis fidus, rebus commotis potior habetur.] *Imò scribo,* rebúsque motis. *ex sententiâ, & Taciti exemplo, lib.* XIIII. Ducem tantum defuisse, qui rebus motis facilè reperiretur.

168. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum.] *Horum & plurium ducum mentio apud Strabonem, lib.* VII. ἔσπασαν ὃ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθεριαμεύθη τῶν ὀπφανεσάτων ἀνδρῶν σέμνατα καὶ γυναικῶν, Σεμιγοδίτις τε καὶ Σεγέστου υἱὸς, (*corrige* Σεγιμοδντός τε Σεγέστου υἱὸς, *copulâ item deletâ*) Χηρέσκων ἡγεμών, καὶ ἀδελφὴ αὐτῆ, γυνὴ δ' Αρμενίε τῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρέσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὐάρον ἀποστάσει: Pœnas dederunt omnes, & triumphum pulcherrimum Germanico Cæsari, in quo ducta illustrium captiuorum captiuarumque corpora, vt Segimuntus Segestis filius, Cheruscorum dux, eiúsque soror, vxor Armenij, qui bello præfuerat apud Cheruscos in expeditione contra Varum.

Hodie Sigismundus. Strabo correctus.

169. Sacerdos apud aram Vbiorum creatus.] *Frequens huius aræ mentio. Vidi qui vellet* Bonnam *nunc esse. ego vereor vt propius abfuerit ab opido Vbiorum. Quidquid hodie sit, puto originem ei loco à veneratione Augusti, cui nouo cœliti ara illic, receptâ adulatione, exstructa, vti* ara Lugduni: *& ad eam sacerdotes ex primoribus gentis. inter quos hic Segimundus,*

* Vide Epist. Iac. Campij. in Nouo-Ant. Modij.

170. Ipsi sedem veterem in prouinciâ pollicetur.] *Nescio an verius, vetere in prouinciâ. id enim ad securitatem Segestis, ne sedem acciperet in prouinciâ nouâ obnoxiâ hosti. Per veterem autem prouinciam, ceperim Galliam. infrà,* Coleret Segestes victam ripam, redderet filio sacerdotium. *Tamen fieri potest vt sedem iam ante defectionem in Galliâ habuerit.*

* De quâ & de eius sacerdote, Epitoma Liuij CXXXVII.

Prouincia vetus.

171. Puer quo mox ludibrio conflictatus sit, in tempore memorabo.] *Apud alios nihil repperi. Tacitus hæc narrauerit, in rebus Caij aut Claudij, libris qui perierunt.*

172. Hominem Germanos numquam satis excusaturos.] *Fortè,* accusaturos. *& statim,* ignorantiam imperij Rom.

173. Equitem Pedo Præfectus finibus Frisiorum ducit.] *Credo Albinouanus Pedo, cuius fragmentum exstat de nauigatione Oceani. Est tamen & alius Pedo Pompeius vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudij.*

Pedo Pompeius.

174. Haut procul Teutoburgiensi saltu.] *Nomen etiamnum retinet inclytus Romanâ cladè saltus,* Teuteberg: *& victoriæ cognomine insignis campus,* Winfeldr, *ad opidulum Hornam, in Westfaliâ.*

Teutoburgiensis saltus.

175. Et dimensis principiis trium legionum manus ostentabant.] *Quo argumento ex principiis colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones vnis castris, principia suæ cuique legioni descripta: in quibus aquila & signa. Dixi aliquid suprà.*

176. Quot patibula captiuis, quæ scrobes.] *Obseruo scrobium mentionem aliquotiens in suppliciis. siue quia soliti pumendum in scrobe collocare, quo securiùs ferirent: siue, quia deposituri in eâ* cadauer. *Vix enim est, vt eiusmodi damnati, combusti fuerint, aut iusta eis facta. Tacitus lib.* XV. Pœna Flauij Veianio nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit: quem Flauius vt humilem & angustum incre-

* Tale aliquid è Suetonij Nerone eruas, cap. XLIX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

increpans, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplinâ. *Philo Iudaeus, εἰς Φλάκκον: apparatum supplicij eius describens: οἱ δ' ἀπὸ δεκὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν ὠθοῦσι ἄρυτον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἵλκον ἁρπαζόντα καὶ κεκραγότα*: Illi (milites) vno spiritu persequentes eum comprehendunt: & pars statim foueam fodiunt, pars per vim clamantem reluctantemque trahunt.

Damnati in scrobé iacti.

ADD. De *Scrobe, verisimè notasse me censeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominiâ. nec enim terrâ corpora condebant, sed igne absumebant. Iuuat in arcano ritu Polybius, de Carthaginiensibus supplicio affectis: κολοβώσαντες δὲ καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἰς τινα τάφρον*: Admutilantes eos & crura frangentes, etiam viuos adhuc proiecerunt in quandam scrobem. *lib.* I.

177. Neque Imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum adtrectare feralia debuisse.] *Non augures solum, sed Pontifices, & (opinor) omnes sacerdotes arcebantur a funestis. Apparet ex facto Augusti & Tiberij, qui velo interposito, mortuos laudarunt. Credo & occultam caussam offensæ Tiberio fuisse, quod hoc factum nimis populare, & conciliando militi videbatur. Quæ consimili Philippus Macedonum rex, cui bellum cum Romanis fuit, alienus ab Antiocho rege Syriæ factus. qui Macedonas cæsos ad Cynoscephalas sepelierat: humaniter, sed quasi cum tacitâ Populi redargutione. Vide Appianum in Syriaco.*

Dio LV.

L. Domitius

178. Quondam à L. Domitio aggeratus.] *Neronis principis auo. Tacitus, libro* IIII. Pòst exercitu flumen Albim transgressus est, longiùs penetratâ Germaniâ quàm quisquam priorum. easque ob res insignia triumphi adeptus est. *Sueton. Nerone, cap.* IIII. Non minus aurigandi arte in adolescentiâ clarus, quàm deinde triumphalibus ornamentis ex Germanico bello. *In aliis sanè Domitiam ista non cadunt. Vides autem ex his similibusq; in Tacito locis, quàm vetus in palustribus aggerunda terræ mos. Quod genus, Pontes, Aggeres, Limites, Kaij dicuntur. Quæ vox postrema etiam hodie Batauis familiaris.*

Aggeres in paludibus.

179. Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.] *Est ergo idem ille, de quo lib.* III. Inter quæ Seuerus Cæcina censuit, ne quem magistratum cui prouincia euenisset, vxor comitaretur. multum antè repetito concordem sibi coniugem, & sex partus enixam. seque, quæ in publicum statueret, domi seruauisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per prouincias quadraginta stipendia expleuisset.

Cæcina Seuerus.

180. Apud Romanos inualidi ignes.] *Similis prorsus descriptio Xenophontea, in desperatione pari; ἀεὶ Κύρῳ ἀναβάσεως γ. Ταῦτα ἐννόμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῷ ἑσπέρᾳ σίτου ἐχρήσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, οὐδὲ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ ἀπέθεντο ταύτην τὴν νύκτα. ἀνέπαυόν τε ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, ὡς δυνάμενοι καθεύδειν ἀπὸ λύπης, καὶ πόθῳ παιδῶν, γονέων, γυναικῶν, παίδων, ὡς ὅποτε ἐλπὶς ἂν ἔτι ὄψεσθαι*: Hac cogitatione mœsti & desperantes, pauci sub vesperam cibum sumpserunt, pauci ignem accenderunt, ad arma non multi eâ nocte ibant. Iacuit quisque vbi casus eum posuit, cùm dormire non possent, tristitiâ & desiderio patriæ, parentum, vxorum, liberorum: quos videre vltrà spes non erat. *Porrò de Castrorum his ignibus, in* Militiâ *nobis scriptum.*

Xenophontea imitatio.

Voces vigilum.

181. Interruptæ voces.] *Quæ, aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipse Tacitus* V. *Hist.* Vigiles flagitium suum ducis dedecore excusabant, tanquam iussi silere, ne quietem eius turbarent. Ita intermisso signo & vocibus, se quoque in somnum lapsos. *Duo igitur sollennia Romanis vigilibus, Signum & voces. Signum, capio Buccinam: Voces, istas quas interposuisse videntur munere suo functi, ad vigiles alios excitandos. Colligo ex Ambrosio Hexam. lib.* V. *cap.* XV. *vbi militari more de vigiliis gruum*: Ceteris quiescentibus, aliæ circumeunt. pòst vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere, in somnum se præmisso clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicem muneris traditura est.

182. Quarum Decumana maximè.] *Ea opposita Prætoriæ ex aduerso, & plurimùm remota ab hoste erat, & ab eo ibat. Vide Militiam nostram libro* V.

183. Cæcina proiectus in limine portæ, miseratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clausit viam.] *Habes idem prorsus factum in Plutarchi Pompeio, sub initium. Vide.*

184. Equos dehinc, orsus à suis.] *Ferri potest intelligiq;: præoptem tamen,* à suo. *Vt Commentario Cæsaris primo*: Cæsar primùm suo, deinde omnium, è conspectu remotis equis. *Statim etiam*, Hostis facile excidium. *sententia desiderat, non*, Hosti, *quod inoleuit.*

Tacitus correctus.

185. Ac ni Agrippina impositum Rheno pontem solui prohibuisset.] *Quâ parte Rheni iste pons? Ne trahant ad se Agrippinenses: fallantur. apud Treueros fuit. Nam Agrippina discedens à marito, tumultu militari, in Treueros iit, vt suprà lectum nobis, ibiq; mansit. Pons ergo eopse in loco. Strabo lib.* IV. μετ' οὐ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τευκτόχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τευκτόχοι (puto Τεύκτεροι) καθ' οὓς πεπύηται τὸ ζεῦγμα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γενὸ τῶν στρατηγούντων τῶν Γερμανικῶν πόλεμον.

Pons in Rheno. Tamen & alij duo Rheni pontes, Bonnæ & Geldubæ, ex Floro.

186. Sidere æquinoctij, quo maximè tumescit Oceanus.] *Idem Cæsar sensit scripsitq;, nauigatione Britannicâ, in Commentariis suis. Et vide Posidonij non abhorrentem ab vsu hodierno disputationem super totâ re, apud Strabonem, lib. tertio extremo. quem tamen ipse haud iuste refellit.*

187. Eadem freto, litori, campis facies.] *Ex his pluribusq; locis clarum, non fuisse loco litoris olim arenarias illas moles verius quàm montes, quæ Oceanum hodie arcent: succreuitq; maiorum æuo illa arenarum vis, satione caricus, non sine monitore deo.*

Arenarij montes ad mare.

188. Nihil strenuus ab ignauo, sapiens à prudenti, consilia à casu differre.] *Clarum est scribi debere,* sapiens ab imprudenti.

189. Penetratúmq; ad amnem Visurgim, quo Cæsar classe contenderat.] *Ego verò hîc obhæreo. Suprà scriptum*: Reducto ad Amisiam exercitu, legiones vt aduexerat, reportat. *Si ad Amisiam Germanicus classem conscendit, Rhenum & Galliam petiturus: quo casu nunc ad Visurgim? Tempestate, inquies. Benè. sed quomodo Vitellius, qui & ipse paullò antè ad Amisiam, & (ne tempestatem iterum suspicère) terrâ iit, nunc quoque ad Visurgim? Hæc si probè narrantur Germaniam profectò petiêre: non Galliam repetiêre. aut fallunt me locorum omnes situs.*

Intricata narratio Taciti. Contra rationem omnem viæ.

ADD. *Hærentem hîc transfert me vir magnus & è magnis, qui* Visurgim *prauum glossematium censet, & scripsisse Tacitum*: Penetratúmque ad amnem, quò Cæsar. *Assentior.*

190. Ipsum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat.] *Segimeri filium Sesithacum nomine. Strabo lib.* VII. ἔτι δὲ Σεσίθακος Ἀγιμήρου υἱὸς τῆς Χηρούσκων ἡγεμών. *Sed corrige in Strabone, Σιγιμήρου. Nam Taciti scriptura ad etymon apta eius linguæ.*

191. Cassij Seueri libidine.] *Scribam infrà, ad librum* IIII.

192. Carmina incertis auctoribus vulgata in sæuitiam superbiamq; eius.] *Intellegit ea ipsa carmina quæ exstant Suetonio, cap.* LIX.

193. Cultores Augusti qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur.] *Hoc est quod Ouidius de pietate suâ gloriatur,*

Nec pietas ignota mea est. videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.

Cultores Aug. per domos.

194. Quodque venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset.] *Rideamus. & eo magis, quòd Iurisconsultis etiam discrimen aliquod repertum hac in re. qui tradunt,* * Non videri contra maiestatem fieri ob imagines Cæsaris, nondum consecratas, venditas. *Ergo consecratas vendi, commissum fuit. Iure exagitat purpuratos illos stipites Tertullianus*: Publicos æquè deos fœdatis, quos in hastario vectigales habetis. Si Capitolium, si olitorium forum petitur, sub eâdē voce præconis, sub eâdem hastâ, sub eâdem annotatione Quæstoris diuinitas addicta conducitur.

Imagines Cæsaris an vendi ius sit. *L. non contrahit. D. ad L. Iuliam Mai. & L. qui statuas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

195. Rubrio crimini dabatur violatum periurio nomen Augusti.] *Vulgatum, vt sanctissimum iuramentum esset per nomen & numen Augusti. Horatius id accidisse testatur eo etiam viuo:*

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandásque tuum per nomen ponimus aras.

Iuramentum per nomen Aug.

Eius religio.

Sapiens ille Claudius, iusiurandū neque sanctius sibi neque crebrius instituit quàm per Augustum: *ait Sueton. cap.* 11. *Tertullianus:* Maiore formidine & callidiore timiditate Cæsarem obseruatis, quàm ipsum de Olympo Iouem: citius denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæsaris peieratur. *Minutius Felix*: Et est eis rutius per Iouis Genium peierare, quàm regis. *Nec mentiuntur nostri scriptores,* * Lib. VII. *ex iis quæ legibus firmata video De iureiurando, l.* XII. *sub finem.** *Lucanus inter vltriones sanguinis ciuilis hanc posuit, vt mihi videtur, facundè:*

—— cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus Maneis radiisque ornabit & astris,
Inque deûm templis iurabit Roma per vmbras.

Formulæ autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Salutem Principis.

Dionis error

196. Quæ vbi innotuere Tiberio, scripsit consulibus.] *Errat igitur Dio fine libri* LVII. *qui ait Tiberium voluisse damnari eum qui statuam cum hortis vendidisset: sed obstitisse pudorem. quia primus à Consule sententiam rogatus esset. Nam Tiberius, vt vides, non interfuit.*

Ludi Palatini cuiusmodi.

197. Ludis quos mater sua in honorem Augusti sacrasset.] *Credo eos esse, qui Palatini postea à loco dicti, alij ab Augustalibus. Videturq; non equestres aut currules fuisse, vt illi; sed scenici. Dio* LVI. χωρὶς δ' τούτων καὶ ἡ Λιουία ἰδίαν δή τινα παιγνιὰν αὐτῷ δεῖ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐπιτίνειν, ἣν καὶ διατέλει ἀεὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελοῦσαν: Præter hæc etiam Liuia proprios quosdam ludos Augusto per triduum in Palatio fecit. qui ad hoc ævum celebrantur ab iis qui rerum potiuntur. *Suetonius Caligulâ:* Cumque placuisset Palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi.

198. Deorum iniurias dîs curæ.] *Expressit eam sententiam & Iurisconsultus l.* II. *De reb. cred.* Iurisiurandi contempta religio satis deum vltorem habet.

199. Granium Marcellum Prætorem Bithyniæ.] *De scripturâ ambigit sidus exoriens suæ Galliæ Ios. Mercerus. nec de nihilo. Prætorem Bithyniæ ait: nónne debuisset Proconsulem? Ex re quidem & ex vero. Nam Bithynia, diuisione Augusti inter eas prouincias quæ Senatui & populo relictæ: id est, proconsulares. Dio, & Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, nisi si quid post Augustum in eâ re mutatum, quod obserues haud semel.*

200. Subscribente Romano Hispone.] *Cuius declamationum Electa in Senecæ controuersiis non vno loco.*

201. Ex pauperibus diuites, ex contemptis metuendi.] *Videri possit à Demosthene, Philip.* IIII. καὶ δὴ τούτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἔνιοι ταχὺ πλούσιοι γεγόνασι, καὶ ἀδόξων ἔνδοξοι καὶ γνώριμοι: Nam horum quidam ex pauperibus statim diuites facti, & ex ignobilibus gloriosi ac nobiles.

202. In statuâ amputato capite Augusti, effigiem Tiberij inditam.] *Quod nunc crimini datur, id receptum fuisse suo ævo Plinius indicat:* Surdo, *inquit*, figurarum discrimine capita permutantur. *Et Caligula, simulachra numinum è totâ Græciâ conquisiuit, quibus capite dempto suum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hîc exarsit? caussa aliqua est. Nam solebant Tyrannos eâ ignominia afficere: videbaturq; occultè quasi talem Marcellus damnasse Augustum. Hieronymus in prophetam Abacuc, cap.* III. Cùm Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur & statuæ, & vultu tantummodo commutato ablatóq; capite, eius facies qui vicerit superponitur.

203. Pœnitentiâ patiens tulit absolui reum.] *Absoluíne? atqui damnatum eum*

eum Suetonius ait: Statuæ quidam Augusti caput dempserat, vt alterius imponeret. acta res est in Senatu, & quia ambigebatur, per torméta quæsita est. Damnato reo, paullatim genus calumniæ eò processit, *&c. Ego non concilio: nisi si repetundarum damnatus fuit, non maiestatis. quod tamen omnino Suetonius voluisse videtur.*

Abit à Tacito Suetonius

204. Pius Aurelius Senator.] *Fortasse hic inter maiores optimi principis Antonini: etsi nulla mentio Capitolino.*

Antonini maior.

205. Tentantes eadem alios probare caussam Senatui iussit.] *Adi Senecam De beneficiis lib.* II. *cap.* VII.

206. Achaiam ac Macedoniam.] *Achaiam quod ait, capies Græciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quispiam apud Suidam:* μόμμιος τὴν κλ. εἶναι δὲ τοῦτον, φασὶ τύραννον πάντες, καὶ τοῦτο, τὴν Ἑλλάδα. ὅθεν δοκοῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν οἱ Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθὲν ἔθνος ὁ πρῶτος ὧν τότε καὶ Ἑλλάδος καὶ ὅλων μεταλόντες καὶ χώρας ἐπωνυμίαν: Mommius Corinthum statim & primo imperu cepit, tunc principem totius Græciæ. Ex quo Romani & nunc videntur Achaiam nominare, totam Græciam: à gente deuictâ, quæ tunc Græciæ præerat, vniuersam appellationem sumentes. *Pausanias lib.* VII. Porrò redactâ vniuersâ Græciâ in prouinciæ formam, mittitur ad eam obtinendam ex vrbe Prætor, quem Achaiæ non Græciæ appellant, quòd scilicet Græci subacti sunt, obtinentibus principatum Achæis.

Achaiæ nomine Græcia dicta.

207. Leuari proconsulari imperio.] *Durius ergo Proconsulare imperium Præsidiali: nec caussam satis scio. Prouinciarum quidem diuisio à Cæsare Augusto in sexto consulatu facta duplex. Aliæ populo datæ, aliæ Cæsari. In eas quæ populi, propriè dicti Proconsules mittebantur: in Cæsaris, Legati aut Prætores. qui interdum tamen & Prætores dicti; aut coniunctim Legati prætores, vt in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præsidum nomen generale est: etsi Præses, Præsidialesq; prouincias, de Cæsarianis reperies etiam, significatione arta. Discrimen inter Proconsules Legatosq; multũ. Primò, quòd ij in populi prouincias missi, quæ fere inermes: hi in Cæsaris, quæ copiis instructæ.* II. *quòd illorum annua tantùm administratio: (vnde in Taciti lib.* III. *Flamen ait,* quanto facilius se abfuturum ad vnius anni proconsulare imperium? *Et Apuleij Florid.* II. Quid nobis cum istis proconsulum vicibus? quid cum annis breuibus & festinantibus mensibus? *horum longior contractiórve, vt Cæsari visum.* III. *Proconsules sorte missi. eóque Suetonius Aug. cap.* XLVII. ceteras prouincias Proconsulibus sortitò permisit. *& Tacitus, lib.* III. *eóque etiam Asiæ sorte depellendum incusauit: at Legati, Cæsaris dilectu,* ἀκληρωτεὶ *vt ait Dio. Statius lib.* I. *Silu.*

Proconsulare imperium deterius præsidiali.

Qui proprie proconsules & legati.

Discrimina inter vtrosque.

Coniungit vtrosq; Tacitus lib. II. *Qui sorte, aut missi à prouincias tenerant?*

—— cum tanti lectu rectoris habenas
Gallicæ fortunâ non admirante subisti.

IIII. *Proconsules statim egressi vrbe insignia imperij sumunt (*τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπίσημα, *ait Dio) puta lictores, fasces; nec deponunt, nisi ingressi iterum vrbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerint, & in ipsâ prouinciâ deponunt.* V. *Proconsules* * *pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt, (ex instituto quidem Augusti, quod tamen postea mutauit:) Legati,* ἐν στρατιωτικῷ σχήματι, *id est paludamentum, gestarunt, & gladium, vt quibus ius esset militis animaduertendi.* VI. *Proconsules sex lictorib. fascibusq; vsi: quinque dumtaxat Legati qui consulatum nondum gessissent. Dio auctor,* LIII. *Septimò, Proconsuli tres Legati fuere: Legato vnus. Dio ibidem. Atque hæc discrimina. sed ex iis nihil eruas, cur prouinciarum Cæsaris conditio (quod tamen hîc ex Tacito clarum) melior pensiórque. Nisi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod vtraque prouincia vni credita Legato. ideóque minus onerum in alendo ipso & canibus illis qui tribunal lambunt.* Clarè *Tacitus libro* V. Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.

* Statium hinc intellege, lib. V. Silu. ad Crispinũ. *Mille vrbes Asiæ fortito rexerit anno Imperiũ mulcente toga.* Per sortem enim & togam circumscribit proconsulatum.

208. Tradique Cæsari placuit.] *Quod etiam factum. ideóque Strabo, qui vixit medio Tiberij principatu, libro extremo, Achaiam & Macedoniam Cæsarianis prouinciis accensuit: aliter quàm Dio, qui populi. Sed mutauit iterum Claudius, qui populo restituit. Habes in Suetonij cap.* XXV. *& Dionis* LX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

209. Quod vulgus formidolosum.] *Confirmo scrib.* quod in vulgus. *Ita prisci scriptores, & ipse Tacitus*, Multáque in vulgus grata vsurpauit, incedere sine milite, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.

210. Militibus & centurione, vulnerato Tribuno.] *Refer ad cohortem, quæ adjidére ludis solita.*

Augustus populum inlicuit ad ludos.

211. Quia diuus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat.] *Augustus ad frangendos rigidos illos animos, non dubiè rei ludicræ fautor. Ideo* Coërcitionem in histriones magistratibus, omni loco & tempore, lege vetere permissam, ademit: præterquàm ludos & scenam. *ait Sueton. cap.* XLV. *Vbi emendo, ludis & scenâ. verissima optimaq; sententia. Mos vetus puniri histriones ab Ædilibus, Prætoribus, Consulibus, quouis tempore & quouis loco permittebat: artauit Augustus, & non nisi per tempus ludorum permisit, & in loco ipso vbi peccarant, id est, in scenâ. Ademit etiam ius virgarum. Quod tamen redditum esse magistratibus videtur lege Iuliâ de vi publicâ: non quidem nominatim, sed prudentum interpretatione. Vide Paulum lib.* V. *Sentent. tit.* XXVI. *Quæ tamen coërcitio relicta ab Augusto? Exsilium, & carcer. Ideò infrà in Tiberij principatu legis*, Pulsi tum histriones Italiâ: *& * alibi*, in vincla ductos fautores histrionum. *idem ergo iuris in histriones ipsos.*

Suetonius correctus.

Coërcitio in histriones.

Virgæ.

Carcer & exsilium.

Lib. IIII.

* Lib. XIII.

212. De modo lucaris, & aduersus lasciuiam fautorum multa decernuntur.] *Lucar, merces histrionum. à lucis, qui multi circa vrbem, quorum reditus destinati ad ludos. Plutarchus in Caussis, & Festus: ibiq;, magni patris magna proles. Sed quis olim, quæso, modus lucaris? omnia enim aut peruadit aut tentat nostra curiositas. Vulgaris actoris videtur fuisse denarij quinque. Seneca, ep.* LXXXI. Ille qui in scenâ elatus incedit, & hæc resupinus dicit, *Imperito Argis*, seruus est, quinque modios accipit & quinq; denarios. *Aut certè septem, vt apud * Lucianum in loco qui re & verbis Senecæ illi par:* ἐοικότες μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἂν ἀφέλῃς τὰ περισσώματα, καὶ τὸ χρυσόπαστον ἐκεῖνο στολὴν, τὸ καταλειπόμενον ὅτι γελοῖον ἀνθρώπιον, ἑπτὰ δραχμῶν εἰς τὸ ἀγῶνα μεμισθωμένον: Similes maximè Tragicis illis histrionibus, quibus si personas auferas, & auratam illam vestem; quod relinquitur, ridiculus homuncio erit, septem drachmis ad certandum agendumque conductus. *Mutata tamen sæpius res, cum vulgus editoresq;, multa adderent histrionibus famosis, præter morem. Ideo Tiberius*, Ludorum ac munerum impensas corripuit, mercedibus scenicorum recisis. *& M. Antoninus Imp.* Temperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur. *magno tamen corruptis moribus incremento, si pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortasse & Lucianus, de diurnâ mercede agunt: Capitolinus de mensiruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes scenæ pertinet, non ad pueros histrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, vt nemo editor, id est Prætor aut magistratus qui ludos præbet, suggerat iis supra decem. estq;, quasi correctio in capite eiusce legis. Sed vnde hæc pecunia? sæpe ab editoribus, sæpe à fisco. Ideo Glossæ.* Lucar, μισθὸς ἀπὸ φίσκου. *Aliàs*, Lucar, τὸ θεατρικὸν. *Plutarchus*, τὸ τελούμενον εἰς ταῖς θέαις.

* In Icaromenippo.

Quis modus lucaris.

Lucar sæpe mutatum.

Capitolinus explicatus.

ADD. NOTAVI è Capitolino *quinque aureos statam mercedem fuisse scenicorum. Adde Scholiastem Iuuenalis in illud,*

— victori populus quod postulat aurum.

Vt in theatro, *inquit*, solent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.

Præmium histrionum.

213. Ne domos Pantomimorum Senator introiret, ne egredientis in publicum equites Romani cingerent.] *Magnum studium, vt video, Romanorum in has nugas hominum, imò furor. Vestibula eorum, quasi principum, frequentabantur: adhærebant egressibus, non vulgus modò, sed Eques Senatúsq;. Plinius*, Nullius histrionis equorúmve trigarij comitatior egressus in publico erat: cùm Crinas Massilienses, &c. *Seneca Epistolâ* XLVII. Ostendam nobilissimos iuuenes mancipia Pantomimorum. *Idem fine libri* I. *Quæst. natural.* Stat per successores Pyladis & Bathylli domus,

Honos in histriones. Deducebantur eos. Lib. XXIX.

mus, harum artium multi discipuli sunt multique doctores. priuatim vrbe totâ sonat pulpitum: in hoc viri, in hoc feminæ tripudiant. mares inter se vxoresque contendunt, vter der latus illis. *Dare latus, explico, vter latero sit illis: vt hic Tacitus*; Ne egredientes, Equites Rom. cingerent: *vt Martialis*,

Eutychus ille tuum, Castrice, dulce latus.

Hanc insaniam quam bene notat damnatq; Tertullianus! Etenim ipsi actores (*ait, libello De Spectaculis*) & administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xysticos, arenarios illos amentissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendunt, quàm magnifaciunt? deponunt & diminuunt ignominiâ & capitis minutione. *quem libens adduxi, vt eruam correctione elegantem sensum:* quibus viri animas, feminæ autem illis etiam corpora sua substernunt. *ideoque verissimum. Vir magnus qui conatus est ante me, non attigit.*

Tertullianus correctus.

Faber Sem. 3. cap. XX.

214. Aut alibi quàm in theatro spectarentur.] *Puta, ne domi, ne in hortis.*

215. Spectantium immodestiam exsilio mulctandi potestas prætoribus fieret.] *Etiam vinculis. Infrà, lib.* XIII. Inter Vibullium prætorem & Tribunum Antistium ortum certamen, quòd immodestos fautores histrionum â Prætore in vincla ductos omitti iussisset. comprobauere patres, incusatâ Antistij licentiâ. *Ex hoc decreto patrum nata lex, quæ Pandectis insita, De pœnis, l.* XXVIII. Solent quidam qui volgo se Iuuenes appellant, in quibusdam ciuitatibus, turbulentibus se adclamationibus popularium (*ita vocat locum ipsum, vbi spectabat populi plebs*) accommodare. qui si amplius nihil admiserint, fustibus cæsi dimittuntur, aut etiam spectaculis eis interdicitur. quòd si correcti in eisdem deprehenduntur, exsilio puniendi sunt. *Ait ecce diserte. Exsilio; vt hic, noster.*

Spectatores exsilio puniti.

216. Templum vt in coloniâ Tarraconensi strueretur Augusto.] *Mansit id templum ad ævum Hadriani. In eius vitâ*, Tarracone hiemauit, vbi sumptu suo ædem Augusti restituit. *Quod sequitur*, Datúmque in omnes prouincias exemplum, *caue acceperis, quasi litterarum exemplaria diffusa & transscripta ad omnes prouincias, cum Vertranio. sed hoc ait, exemplo Tarraconensium monitos alios, vt peterent impetrarentque idem.*

Templum Aug. Tarraconæ.

217. Centesimam rerum venalium.] *Dico libro* II.

218. Militare ærarium eo subsidio niti.] *Cuius inuentor Augustus. Suetonius, cap.* XLIX. Vtque perpetuò ac sine difficultate sumptus ad tuendos milites prosequendósque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis instituit. *Id factum anno* DCCLIX. *ex Dionis* LV. *Zonaras Agrippæ Postumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Propriique huic ærario Præfecti. Tacitus lib.* V. *de P. Vitellio:* claustra ærarij cui Præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtulisse. *Lapis in Samnio,*

Ærarium militare.

L. NERATIO. C. F.
VOL. PROCVLO
PRÆF. ÆRARI. MILITARIS.

219. Imparem oneri remp. nisi vicesimo militiæ anno veterani mitterentur.] *Quo enim citius dimittebantur (expresserant autem vt decimosexto anno) eo plura & statim repræsentanda præmia. Ideo id indultum, reuocatum.*

220. Actum in Senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis inundationes.] *Tacitus hic & suprà duobus modò commissam eam curam scripsit. at Dio auctor quinqueuiros à Tiberio constitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verterentq;. Vide eius verba, lib.* LVII. *actis anni* DCCLXVIII. *Cur opus fuerit nouâ electione nescio: quia præfecerat pridem Augustus. Sueton. cap.* XXXVII. *In monumentis frequenter,* CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS.

Curatores Tiberis.

221. Vt in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerat.] *Ita omissa nunc res. Neruatamen posteà, siue Traianus, ad arcendos fatales huius fluuij & non sine omine auctus, fossam duxit. de quâ Plinius sensit lib.* VIII. *Epistol.* Tiberis alueum excessit, & quamquam fossâ, quam prouidentissimus Imperator fecit exhaustus, premit valles, innatat campis, quáque planum solum, pro solo cernitur. *Legerim,* quáque planum, solus pro solo cernitur.

fossa Tiberina. Diuinatio in Plinio.

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM II. ANNALIVM COMMENTARIVS.

I. Liberi & nepotes Phraatis. Lib. XVI.

PARTEMQVE prolis firmandæ amicitiæ miserat.] *Quattuor filios, si Straboni credimus, & eorum vxores duas cum filiis item quattuor misit Romam. Verba eius sententiaq; gemina sunt huic loco.* ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τ' ὀνησάτην τότε τ' Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρισεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαραασπάδην, καὶ Κηροτάσπην, καὶ Φραάτην, καὶ Βονώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱεῖς τέτταρας, δηλονότι τοὺς σώσεις καὶ τοὺς ἐπιτραπησομένους αὐτῷ. *Tantùm in iis emendauerim,* Φραάτην καὶ Βονώνην. *Fuerunt enim inter obsides, Phraates & Vonones. Vide eundem scriptorem, libro* VI. *Hac ipsâ de re Iustinus lib.* XLII. Sed & filij nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati.

Correctus Strabo.

Reges Parthorũ quatenus ad Rõ. pertinent.

2. Post finem Phrahatis & sequentium regum.] *Adeò ergo multi interfecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego sane duos reperio, Phraatem, & Orodem. Sed quia confusum hoc totũ stemma, & multa eius in Tacito mentio: ecce tibi in hoc albo Parthorum reges: eos quidem qui innexi rebus Romanis. vlteriora mihi non sunt cura.*

I. ORODES. *Iustino, Herodes: Plutarcho,* Τρώδης. { PACORVS, *à P. Ventidio victus cæsusque. Dio, & alij.* PHRAATES, *Plutarcho, Phraortes.* *qui vicit Crassum.*

II. PHRAATES. *cum quo M. Antonius bellũ gessit. Teridates eum regno pepulit: sed ipse breui pulsus, Phraate restituto. cui legitimi filij quattuor.* { SARASPADES. CEROSPADES. PHRAATES. VONONES. *eius F.* { MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermusâ, genitus. qui astu matris in Parthis remansit. de quo Ioseph. lib. XVIII. *cap.* IIII. { PHRAATES, *nothus.*

III. PHRAATES, *patris interfector, maritus matris. breui pulsus, facinorum odio, moritur. Idem Iosephus.*

IV. ORODES, *Iosepho, Herodes, nescio cuius proles. cœtu popularium facto cæsus in sacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioseph.*

V. VONONES. *de quo hîc Tacitus, & loco dicto Iosephus.*

VI. ARTABANVS. *non ex rectâ priorum regũ stirpe, tamen Arsacides & Medorum antea rex, ait Iosephus. Contra eum rex missus à Tiberio Phraates, de quo suprà, Vononis frater. sed in viâ periit. posteà Teridates (nescio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterumq; ab eo pulsus. Regnum tenuit ad Claudij principatum.* { ORODES *qui Armeniæ rex. Tacit. lib.* VI. DARIVS. *qui Vitelliano fœdere cum Artabano, obses missus Romam. Ioseph. Is est quem nominat Suet. Calig. cap.* XIX. *Eius filij*

VII. Go-

VII. GOTARZES. *Artabani frater, qui necem ipsi filiisq; maturauit. Tacit. lib.* XI.

VIII. * VARDANES. *item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib.* XII.

*Imperitauit Apollonij tempore. Vide Philostratũ lib. 1.

IX. GOTARZES, *iterum, mortuo fratre. Contra eum submissus* MEHERDATES, *filius Vononis, imperante Claudio. Frustra. victor prælio Gotarzes.*

X. VONONES (*ignoro stirpem*) *antea Mediæ rex, lectus accitusq; à Parthis, sed breui & inglorio regno. Tacit.* XII. { VOLOGESES. TIRIDATES, *sub Nerone Armeniæ rex.*

XI. VOLOGESES, *vel vt Græci,* VOLOGÆSVS; *Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Vespasiani imperium, vt liquet ex Taciti Histor. lib.* IIII.

Venationi addicti Parthi.

3. Raro venatu, segni equorum curâ.] *Quæ tamen vnica studia procerum regisq;. Xenophon lib.* VIII. παιδείας. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως, δῆτα δήπου ἐξῆγεν, ὥσπερ ἐδόκει τὰ πολλὰ ἄθετα χαλιῶσι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἄριστον ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς καὶ ἀληθείας ἄτην. καὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι ἀεὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν: Militaris exercitij gratiâ ad venationem eduxit, quos ad eam idoneos rebatur. hanc existimans & vniuersè optimam exercitationem ad militiam esse, & maximè ad equestrem. Itaque & nunc Rex Persarum, atq; alij circa Regem, assidui sunt in venatu.

Anulus signatorius. Eo signabat penum & vtensilia.

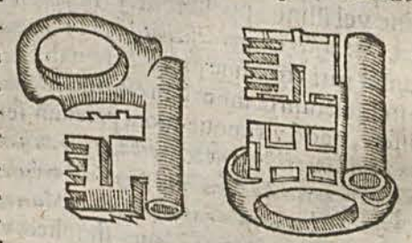
4. Vilissima vtensilium anulo clausa.] *Signatorium anulum intellegit, siue, vt alij appellant, sigillaricium, qui habeat χαρακτῆρα. De quo Vopiscus in Aureliano:* Vxori & filiæ anulum sigillaricium quasi priuatus instituit. *Moris autem Romani, vt domi supellex penúsque omnis eo signaretur: nequid negligentiâ aut furto periret. Apud Plautum mater familias,*

Obsignate cellas, referte anulum ad me,
Ego huc transeo in proximum ad meam vicinam. *Et alibi seruus:*
Isti parcipromi qui salinum seruis obsignant cum sale.

Plinius XXXIII. At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ. *Ab hoc more Martialis lib.* IX.

Septem post calices Opimiani
Denso cùm iaceam triente læsus
Adfers nescio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modò liberum esse iussi
Zenam, seruulus est mihi paternus.
Signa. cras melius, Luperce, fiet:
Nunc signat meus anulus lagenam.

Et simile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias signare solita etiam inanes. Clemens lib. III. *Pædag. feminis Christianis talem anulum dat:* δίδωσιν οὖν (ὁ παιδαγωγὸς, αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου, ὃ δὲ τύπον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τ' ὀπτασίαν τ' οἰκουρίας. εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν ἂν δεῖ σφραγίδων ἔδει, ὄντων δικαίων καὶ ὁσίων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδαγωγία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν: Tribuit etiam feminis anulum aureum, non herclè ad ornatum, sed ad signandũ ea quæ domi custodienda sunt, propter curam domesticam quæ illis incumbit. Si enim omnes à pædagogo rectè instituti essemus, superuacua essent signacula, omnibus ex æquo bonis, seruis dominisque. Sed quoniam aut nulla aut mala institutio causſam magnam præbet iniurię, opus habuimus sigillis.

Claues anulares.

Vbi vides etiam illo ævo morẽ priscum. Anulos eiusmodi signatorios (ferreos tamen, vt appareat seruorũ fuisse, aut vulgarium militum) complures erutos ipsi vidimus in Batauis, cum adiunctâ clauí. ad duplicem scilicet vsum, signandi aperiendique. Eorum hæc forma, magnitudine minimissimi digiti.

Plinius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorum vsum fuisse docet, quoniam conditas arcis vestes vasaque aurea & argentea, & ea colligata nodi non anuli notâ Homerus indicat. *Versus Homeri, quos respexit, sunt, Odyss. θ.*

Αυτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ὑπὶ δεσμὸν ἵπλου,
Μήπις τοι κακὸν ὀδὸν ὑλιάσῃ θ'.

Ad hos anulos pertinere velim, Valerij locum lib. VII. *cap. vlt.* Insuperque anulos suos ei tradidit: videlicet nequid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyus vir diligens, sed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repositos & à præsentibus obsignatos diligentissimè, heredibus illius exheres ipse reddidit.

5. Primóque congressu fusus reparat vires.] *Fugâ captâ ad montes Mediæ, ait Iosephus.*

6. Victo Vononi perfugium Armenia fuit.] *Primò Seleucia. Vide eumdem Scriptorem libro* XVIII.

7. Ob scelus Antonij, qui Artauasden regem Armeniorum.] *Verè scelus. nec enim censori Tacito, ludus & iocus, vt hodie, fallere fidem. Artauasdes autem Antonium expeditione Parthicâ deseruisse visus, fallacibus ab eo litteris excitus, in vincla habitus, & in triumpho Alexandriam ductus est. Vide Dionem, & Plutarchum.*

Dissensio, in hac historiâ nominibusque scriptorum.

8. Occiso Artaxiâ per dolum propinquorum.] *Iosephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis. ita enim appellat pro Artauasde, vt alibi etiam Plutarchus. occisum eum à propinquis non dicit, dicit à Tiberio & Archelao pulsum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulsi solùm, sed etiam occisi. Ad Itium,*

——— Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit.

Facit huc Epigramma 1. lib. IIII. Florilegij Græci εἰς ἀνώνυμον Καισάρεον.

Suetonius, Ducto ad orientem exercitu regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro Tribunali diadema imposuit. *Dio historiam confundit, & Artabazem nominat pro Artaxiâ, Tigranem facit eius fratrem. lib.* LIIII. *Res autem ita habet. Artauasdes siue Artabazes, duûm filiorum pater, Artaxiæ & Tigranis. ille maior natu. Adi Iosephum, libro* XV. *cap.* IIII.

Barbari reges cum sororibus matrimonio juncti.

9. Quamquam sociatis more externo, in matrimonium regnúmq;.] *Qui mos etiam AEgyptiis, altisq; barbaris ad Orientem.*

10. Sed vbi minitari Artabanus.] *Qui Orodem siue Herodem filium suum regem iis dedit. Iosephus lib.* XVIII. *cap.* IIII. *qui etiam hanc rem fusius exsequitur, paullùm tamen à Tacito diuersus.*

11. Vt effugere agitauerit Vonones, in loco reddemus.] *Reddidit, hoc ipso libro sub finem.*

Quot annos in Germaniâ Germanicus.

12. Quæ sibi tertium iam annum belligeranti.] *Imò plures. Nam continenter in Germanos bellũ gessit, à clade Vari: excepto anno Consulatus. Sed Tacitus à postremâ eius missione annos numerat, quæ fuit exacto consulatu eius, sub Augusti mortem.*

13. Acie & iustis locis.] *Nouè dictum, pro æquis locis.*

Naues duplici gubernaculo.

14. Appositis vtrimque gubernaculis, conuerso vt repentè remigio hinc vel illinc appellerent.] *Id quidem genus nauigij binis gubernaculis, hodie inuisum. At noster iterum describit, lib.* III. *Histor. vocatq; Cameras:* Sic inter vndas voluuntur pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indifferentum & innoxium est. *Item De moribus Germanorum:* Forma nauium eo differt, quòd vtrimque prora paratam semper appulsui frontem gerit. *Reperio & apud Suidam prisci scriptoris verba, nescio an hanc ipsam rem narrantis:* πλοῖα μονήρη, ἔστιν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκεύαστο. τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆ πρύμνης καὶ ἐκ τῆ πρῴρης ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκηντο, ὅπως αὐτοί τε μὴ μεταστρεφόμενοι καὶ ἀποπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ ἐμβόλῳ καὶ ἐπάλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν: Naues simplices vniúsque ordinis, interdum & biremes faciunt, quasdam verò & ex puppe & ex prorâ gubernaculis instruunt; vt ipsi nihil con-

uersi & accedant & recedant; hostésque & adnauigantes & abnauigantes fallant ac circumueniant.

15. Accipiendisque copiis, & transmittendum ad bellum opportuna.] *Siqua alia insula, in hac mundi pilâ.* Batauiæ opportunitas.

16. Tumulum nuper Varianis legionibus structum.] *De quo suprà lib.* I. Primum exstruendo tumulo cespitem Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos. *Tumulus ille, non aliud quàm κενοτάφιον fuit. habesq; huius ritus illustre apud Xenophontem exemplum, lib.* VI. *expeditionis Cyri. vbi inane sepulchrum constituitur militibus defunctis, quorum reliquiæ non faciles repertu.* ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῆς ὁδοῦ συνεγκόντες ἔθαψαν, ἐκ τῆς ὑπαρχόντων οὓς ἐδώκαντο κάλλιστα. ὡς δὲ μὴ δέεσκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στέφανες ἐπέθεσαν. *Et apud Virgilium lib.* III.

——— manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem
Et geminas, caussam lacrimis, sacrauerat aras.

Cenotaphiũ eiusq; ritus.

17. Veterem aram Druso sitam disiecerant.] *Druso mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipsum. Dio* LV. *& Suetonius,* Exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quẽ stato die, quotannis decurreret, & Galliarum ciuitates publicè supplicarent. *Nescio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, supplicarẽt. Volunt id cenotaphium ad * Moguntiacum fuisse. repugnat hic locus, qui constituit inter Lupiam & Rhenum. Sed & Rauennæ sepulcrum Drusus habuit, à Claudióne eius F. an ab Augusto ipso exstructum? cuius memoria in lapide prisco, ibi:*

Ara Drusi & cenotaphiũ.

*Idque ex Eutropio sumunt, lib. VII.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CÆS. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA.

Monumentum Drusi Rauennæ.

18. Honorique patris Princeps ipse cum legionibus decucurrit.] *Antiquissimi inuenti Decursio in funere illustrium virorum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis descripsit.* Decursio funebris.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrêre rogos.

Liuius Pœnis etiam vsitatam ostendit lib. XXV. *in morte Gracchi.* Alij ab Hannibale, & ea vulgarior fama est, * in vestibulo primorum castrorum rogum exstructum esse: armatum exercitum decurrisse cum tripudiis Hispanorum, motibúsque armorum & corporum suæ cuique genti assuetis. *Lucanus lib.* VIII.

*Legerim in vestibulo primorum.

——— totus vt ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.

Statius lib. VI. *optimè.*

Tunc septem numero turmas (centenus vbique
Surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Grajugenæ reges: lustrántque, ex more, siniſtro
Orbe rogum, & stantes inclinant puluere flammas.
Ter curuos egêre sinus, illisaque telis
Tela sonant: quater horrendum pepulêre fragorem
Arma, quater mollem famularum brachia planctum.

19. Cuncta inter castellum Alisonem ac Rhenum.] *Distinguendum videri*, castellum, Alisonem, ac Rhenum, *pronuntiauit Vertranius. & rectè, ad mentem Dionis, lib.* LIV. *Nam scribit à Druso castellum exstructum ad Lupiæ & Alisonis con-*

Voluntesse opidũ, quod hodie, Vessalia. Druſi res in Germaniã.

fluuia, aliudq́, in Chattis ad ipſum Rhenum. Velleio tamen loci nomen Aliſo eſt, & Ptolomæo ἄλεισον *inter Germaniæ vrbes.*

20. Precatúſque Druſum patrem vt ſe eadem auſum libens placatúſque iuuaret.] *Ita eſt. Nam & Druſus claſſe Oceanum tentauit; imò & pugnam nauibus conſeruit in Amaſiã fluuio, vicitque Bructeros. Strabo lib.* VII. Εἶτ' ἐμβαλὼν καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοί, ὧν ὁ πρὸ Ἀμασίας Δρουσὸς & Βρυκτέρους κατεναυμάχησε: Sunt & alij interiecti nauigabiles fluuij, in quorum vno Amaſiã, Druſus Bructeros naũali prælio vicit. *Sed & Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romæ ſibi viſum Druſo Neroni huic inſcriptum: è quo fracto hos dumtaxat verſus à ſe lectos.*

——— ad diuortia Rheni
Peruaſi hoſtiles depopulatus agros.
Dum tibi Roma decus æternáque ſudo trophæa,
Iſter pacatis lenior ibit aquis.

21. Lacus inde & Oceanum vſque ad Amiſiam peruehitur.] *Lacus nominat ſemper plures, vt lib.* I. *ſuprà:* Ipſe impoſitas nauibus quattuor legiones per lacus vexit. *At hodie vnus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clarè, gentes ibi terrasq́, fuiſſe pluribus lacubus interſtinctas. Vide chorographiam noſtram Batauiæ.*

22. Claſſis Amiſiæ relicta læuo amne: erratúmque in eo quod non ſubuexit.] *Locus mihi ambiguæ ſententiæ & perplexæ. Vidi qui ſic vellet. Claſſem relictam in ripâ citeriore (aſpectu Galliæ dico:) & in hoc culpari Germanicum, quòd non in ripâ vlteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuiſſet, quibus nunc iunxit amnem, & dies plures abſumpſit. Simplex hæc ſententia, fateor, & ex primo verborum aſpectu. At qui ſcrutetur; valdè, vereor, repugnet. Primùm ſi claſsis in citimâ ripâ poſita: quomodo aptè annectitur, militem tranſpoſitũ in terras dextras? Sanè eo poſitu, ſi quid ego capio, vti amnis claſſi læuus fuit, ita & terræ trans amnem. Deinde, quis hîc (malum) Germanici & Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad vlteriorem ripam, in flumine iam noto: & vanam illam operam ſumere in exſtruendo ponte? præſertim re nullâ aut hoſte impediente. Tertiò, ſi ea res, cur Pontes multitudinis numero nominat? potuit enim & debuit tranſmitti ponte vno. Cur* Subuehendi *verbo vtitur, cùm verius* Tranſuehendi? *Neſcio an hæc diluent. Mea de Taciti mente mens eſt: Claſſem relictam in vlteriore ripâ fluminis, vti debuit: ſed tamen in imâ, & mari proximâ, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquies, amnis illi læuus? ex poſiturâ nempe nauium, quas veriſimile eſt quieſcentes eas & in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tanquam redituræ, nec vltrà ſcilicet progreſſuræ. Pone autem milites in iis & vectores vt ſolet, facie ad proram versâ: nónne ſic læuus iis amnis, & terræ in quas tranſponuntur dextræ? Peccatum tamen à Germanico, quòd humilibus & humentibus illis locis militem expoſuerit (debuiſſet ſubuehere:) in quibus tranſeundis, opus pontium ſtructurâ. Ad mare enim æſtuaria: non ſic ſuprà.*

Taciti ſcripta ad Viſurgim reperta.

23. Flumen Viſurgis interfluebat.] *Mutuâ Romanorum Germanorumq́, clade nobilis amnis. cui famam præcipuè Tacitus dedit: & ipſe Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inuenti Corbeiæ, quod monaſterium ad Viſurgim eſt. atque illinc depromptum verè hunc theſaurum Quæſtor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.*

Augurale ſiue Auguraculum in caſtris.

24. Nocte cœptâ egreſſus Augurali.] *Nihil muto. in caſtris Romanis ad dextram Prætorij Auguraculum fuit, vbi duces auſpicarentur & ex pullis auguria captarent. quod Græcis* οἰωνιστήριον *eſt. Hyginus manuſ. verbis tamen corruptis,* Augũratorium parte dextrâ prætoriatur à principalem agnouimus, vt dixi, ne & augurium rectè capere poteſt. parte læuâ tribunal ſtatuitur, vt augurio accepto inſuper aſcendat ad exercitum* felicia hoſpicio adloquatur. *Ita Tacito Auguralis ara commemoratur in caſtris Corbulonis, lib.* XV. *Erudito tamen viro,* egreſſus Auguſtali, *legend. videtur: quia in Quinctiliano ſcriptum libro* VIII. Carmen funebre, propriè Nænia; & tabernaculum ducis, Auguſtale. *Non idem mihi videbatur.*

* *Lætò,* felici auſpicio.

25. Con-

25. Contectus humeros ferinâ pelle.] *Quare ferinâ pelle? vt habitum mentiretur Germani, credo; qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in caſtris ſolùm, ſed, vt opinor, inter eius cuſtodes.* Germani pelliti.

26. Viditq́; ſe operatum & ſanguine ſacro reſpersâ prætextâ.] *Operandi verbum, ad ſacra. Tibullus,* Tunc pubes operata deo. *Curtius:* Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum. *Reſtitue apud Liuium, lib.* X. Dum hoſtes operati ſuperſtitionibus, conciliis ſecreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit. *ita meus codex. vulgò,* ſuperati. *Quod ait, reſpersam prætextam: ſcire licet pontifices, imò ſacerdotes omnes, cùm diis facerent, prætextâ vſos: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro,* Accepit prætextam etiam cùm ſacra faceret, ſed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. *Appianus* ἐμφυλ. α. Ὅπως μὲ Ἀσυλίων στρατηγῶν τε καὶ στεφανηφόρων, ἢ ἱερὰν καὶ ὁσίαν χρυσῆν ἐλάφου κεκλημένην, ἀμφὶ δὲ τέρεα ὤμα ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ πρὸς ἱερῶν. *Quinctilianus declamat.* CCCXL. Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrum prætextarum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus: quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus ac venerabilem. *Spartianus in Hadriano:* Natali ſuo vltimo cùm Antoninum commendaret, prætexta ſponte delapſa caput ei operuit. *vbi corrigo,* aperuit: *quia ſacrificabant capite velato. Adi & Zoſimum lib.* IIII. *vbi delata ad Gratianum Chriſtianum Principem prætexta pontificia, & ſpreta. ab hac mente Plinius placari purpurâ deos ſcripſit, reſpiciens ſcilicet ad prætextam libro* IX. Diſtinguit ab equite Curiam, dis aduocatur placandis, omnémque veſtem illuminat.

Operari ad ſacra.

Liuius correctus.

Prætextæ vſus in ſacris ita tamen vt fuerit tantũ ſacerdotum.

Spartianus correctus.

27. Nullâ vulnerum patientiâ, ſine pudore flagitij, ſine curâ ducum, abire, fugere.] *Videntur adumbrata è Thucydide, qui Braſidam inducit hortantem ſuos contra Illurios: eosq́, iiſdem moribus fingit. lib.* IIII. *vbi inter cetera:* ὅτε δὲ τάξιν ἔχοντες, αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἢ τε φυγὴ αὐτῶν, ἴσλω ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ, ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει.

28. Aduerſis diis obiiciant.] *Ita correxi: vulgò,* odiis.

29. Octo aquilæ petere ſiluas viſæ aduertêre Imperatorem.] *Sic lib.* IIII. *Hiſt.* Aduertit ea res Veſpaſianum. *& Liuius lib.* I. *emendante me,* Aduerteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. *Nam hactenus* auerterátque, *ſcriptum reperies, ignorantiâ hiſtoricæ dictionis. Ceterum, illud mirum vnde hic aquilæ noſtris terris haud temerè viſæ. Ac ſubuereor vt falſa ſpecies obiecta Germanico, aliaq́, alites fuerint.*

Aduertendi verbum, aliâ notione.

Liuius emẽdatus.

30. Sequerentur Romanas aues.] *Aquilas intellegit, quæ à C. Marij æuo propriæ Romanis. Exemplum credo eſſe à Perſis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale ſignum. Xenophon de Expeditione Cyri lib.* I. καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρῶν ἔφασαν, ἀετὸν τινα χρυσοῦν ὀπὶ πέλτης, ὀπὶ ξύλου ἀνατεταμένον. Et *Pædia Cyri, lib.* VII. Καὶ ὁ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ὀπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν ὁ ἐπὶ τούτου τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει: Erat autem ei ſignum, aurea aquila in longâ haſtâ ſuſpenſa. & nunc etiam id inſigne Perſarum regibus manet. *Sed diuerſa tamen ea paulum ab aquilâ Romanorum. Nam hæc non aliud, quàm modica ex argento aquila, quæ ſummæ haſtæ inſiſtebat, alis expanſis, pede fulmen aureum tenens. Ita, prater M. Antonij nummos, etiam Dio deſcribit libro* XLIII. *de prodigiis ante pugnam Mundenſem:* οἱ δὲ ἀετοὶ τῶν στρατοπέδων αὐτῶν, τάς τε πτέρυγας σείσαντες, καὶ τοὺς τροχοὺς, ὡς ἐκ πῆς ποσὶν αὐτῶν τινες χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες, ἐκτένω τε τὸ κρεὸν ἀνέπηξις ἐνέσκηπτον, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ Καίσαρος ἀπετέτροπτο: Aquilæ legionum eius, alas concutientes, & fulmina, quæ nonnullæ earum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palàm denunciabant, ipſæque ad Cæſarem quaſi auolabant. *Dixi modicam fuiſſe. collige ex his Flori verbis lib.* IIII. Tertiam aquilam ſignifer, priuſquam in manus hoſtium veniret, euulſit, merſamque intra baltei ſui latebras gerens in cruentâ palude delituit. *Neque enim baltei latebris tegi potuiſſet aquila admodum magna. Vide Militiam noſtram.*

Aquilæ Romanæ exemplum à Perſis.

Romana aquila qualis.

Non magnũ id aquilæ corpus.

31. Propria legionum numina.] *Ita alibi:* Mox conuerſus ad ſigna & bello-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bellorum deos. *Dionysius, de iisdem:* πρώτιστα γὰρ ῥωμαίοις τιθέασι θεοὺς στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζουσι. *Adeò autem signa pro diis, vti per ea miles iuraret. Liuius lib.* VI. Obstringere periurio non se solùm suumque caput, sed signa militaria & aquilas, sacramentique religionem. *Tertullianus:* Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa iurat, omnibus diis præponit. *Exemplum eius sacramenti egregium apud Lucanum lib.* I. *vbi Lælius Cæsari:*

Aquilæ & signa, dij militum.

Milites per signa iurabant.

——— per signa decem felicia castris,
Pérque tuos iuro quocumque ex hoste triumphos.

Signorum adoratio.

Imò & adorata ea. Discè è Sozomeno Eccles. Hist. lib. I. *cap.* IV. *vbi de Labaro:* Σημεῖον δὲ τοῦτο πρώτιστον, καθὸ ἀεὶ τὰ βασιλέως ἠγεῖσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι νενόμισται καὶ στρατιωτῶν: Hoc signum venerabile maximè. quia & principem antecedere, & adorari etiam à militibus solebat.

Fiducia belli improspera.

32. Repertis cathenis, quas in Romanos vt non dubio euentu portauerant.] *Fecit idem M. Antonius apud Florum lib.* III. *qui* Cretam inuasit cum ingenti quidem victorię spe atque fiduciâ, adeò vt plures cathenas in nauibus quàm arma portaret. *Fecit Flaminius, in Polybio lib.* III. *qui suos ita vanitatis impleuit*, vt plures essent qui ἀλύσεις καὶ πέδας καὶ τοιαύτην ἄθροισιν, ferrent, quàm qui arma. *Sed vtriusque quis exitus? qui nunc Germanorum. Nec aliter solet magnus ille deus, qui deiicit quidquid vanè se attollit.*

Imperatoris nomen ad solum principem. Apud eum vnũ auspicia.

33. Miles in loco prælij Tiberium Imp. salutauit.] *Oportuerat Germanicum ipsum, qui dux & auctor facti. Sed Augustus vt auspicia seruauit sibi; sic honorem omnem rei à ducibus suis legatisve gestæ. Nam qui ductu quidem suo, alienis tamen auspiciis vicerat: ne antiquitus quidem Imp. salutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans suo Principi Horatius voluit:*

Te copias, te consilium, & tuos
Præbente diuos.

Et ab hac re statim, in trophæi inscriptione legis, Exercitum Tiberij Imperatoris ea monumenta consecrauisse; *non, Germanici, qui ducebat.*

Nudo capite, in periculo, duces.

34. Detraxerat tegimen capiti, quò magis adgnosceretur.] *Idem video Cyrum minorem fecisse in pugnâ illâ sibi extremâ: cuius caussam tamen Xenophon ambiguè refert ad morem Persarum, qui nudis capitibus pugnam inibant.*

Adulta æstas. Noua.

35. Sed æstate iam adultâ.] *Sæpè ita loquitur noster, imitatione apertâ Sallustij. quam phrasim operæ est semel à iuuentute intelligi, ex Seruianis notis, ad illud* Vere nouo. Id est, *ait,* primo mense Martio. Nam veteres per singula tempora anni, quæ in tres menses diuiduntur, obseruant, vt sic dicant: Primum mensem, Nouum ver: secundum, Adultum: tertium, Præceps. Ita de Hieme, Æstate, Autumno. sic semper Sallustius. *Simile, quod Græci annum partiuntur:* ἰσαμένε τὸ ἔτος, μεσοῦντος, ἢ λήγοντος.

Præceps.

36. Effusa grando.] *Sub quã, occultâ caussâ, semper, vt aiunt, Oceanus intumescit.*

Auster, pro quouis alio vento imbrico.

37. Mare omne in Austrum cessit.] *Propriène Austrum dicit? an χρηστῶς, poëtarum ex ritu, quemuis ventum? Ambigo ego, ne Notum voluerit intelligi: quia clarè subdit,* qui tumidis Germaniæ terris, immenso nubium tractu validus & rigore vicini Septemtrionis horridior. *Nam certè non Auster est tyrannus, vt ille loquitur, Germaniæ terræ: nec vicinus Septemtrioni, cui rectâ lineâ distans & aduersus. Adde quòd Austro turbãte, vix est vt naues ex orâ Frisiorum in Britanniam rapiantur. quod mox narrat factum. Possunt tamen fortasse & hæc dilui; & illa non incommodâ interpretatione iuuari.*

38. Postquam mutabat æstus, eôdem, quò ventus ferebat.] *Non malè etiam,* eodémque quò ventus. *Liuius lib.* XXVI. Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum stagnum eôdem quò æstus ferebat.

39. Aluei manantes per latera.] *Nec displiceret scribi,* nantes.

40. Propinquo loco defossam aquilam.] *Malim,* luco. *Hic autem inuenta aquilarum vna, & suprà lib.* I. *altera. ergo receptæ nunc omnes, quia tertia seruata militis*

astu.

astu. Florus tamen scripsit, Signa, & aquilas duas adhuc Barbari possident: tertiam signifer &c. *Parum consideratè. nisi ex Liuij personâ & ætate loqui hominem placet.*

Flori incogitantia.

41. Non ausum congredi hostem.] *Legerim hæc & sequentia,* non auso c. hoste, Pulso, Pauente.

42. Reductus inde in Hiona miles.] *Vera correctio Beroaldi,* in hiberna miles. *ex Taciti verbis ipsis. Rhenanus qui,* Iuhiona, *legit: & ego qui serio olim refelli, digni ambo qui piemur.*

43. Sic Sugambros in deditionem acceptos, sic Sueuos.] *Id accidit Tiberio ipso duce. Vide Dionem lib.* LV. *in cuius verbis menda, Cantabriq, appellantur in Germaniâ, qui reuerâ Sugambri: vt monui olim Antiquar. lect. lib.* I. *cap.* VI. *Suetonius:* Sueuos & Sugambros dedẽtes se in Galliam traduxit, & in proximis Rheno agris collocauit. *Eutropius lib.* VII. Tiberius CCCC. M. captiuorum ex Germaniâ transtulit, & supra ripam Rheni in Galliâ collocauit. *Isidorus non obscurè indicat hosipsos esse, qui Burgundiones postea appellati, largiter potuerunt.* Burgundiones, *inquit,* quondam à Romanis subactâ* interiore Germaniâ per castrorum limites positi à Tiberio Cęsare, in magnam cooluerunt gentem. atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta, Burgos vulgò vocant. Hi posteà rebelles effecti Romanis, plusquam LXXX. ∞. armatorum ripas Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerunt. *A quo tamen diuersus it Ammianus, qui originem eorum à Romanis trahit:* Gratanter ratione geminâ Principis acceptæ sunt litteræ. primâ, quòd iam inde temporibus priscis sobolem se esse Romanam Burgundij sciunt: dein quòd salinarum finiumque caussâ Alemanis sæpe iurgabant.

Sueui & Sugambri in Galliam. Qui posteà Burgundiones dicti. * Fortè, *vteriore Germ.*

Dissentit Marcellinus, Lib. XXVIII

44. Adsequi nomen Imperatorium, & deportare lauream posset.] *Id est, triumphare. Triumphantes enim ascendere Capitolium soliti, & laurum quam manu tenebant, quæq, in fascibus lictorum, deponere in gremio Iouis: arbitri scilicet victoriæ & auctoris. Statius:*

Laurea triũphantium in gremio Iouis.

——— Laurúmque superbam
In gremio Iouis excisis deponere Pœnis. *Idem:*
——— Et nondum gremio Iouis Indica laurus.

Dixi in fascibus lictorum: & eum ritum clarè ponit Dio LIIII. *de Augusto:* καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἣν ἐπὶ τῆς ῥάβδου περιεῖλε καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο: Et in capitolium conscendens, laurum à fascibus abstulit, & in Iouis genibus deposuit. *Sicut & Iulius Obsequens:* C. Antonius cùm in agro Pistoriensi Catilinam vicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. *Rectè ergo in Plinio scriptum:* Fasces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quotiens lætitiam noua victoria adtulit. *nec rectè mutauit è libro vetere, vt ait, vir doctus,* exhinc in gremio. *Senecam turpi notâ deformauit quicumque nebulo ignarus huius ritus. Consolatione ad Elbiam, cap.* X. Scilicet minus beatè viuebat Dictator noster, qui Samnitum legatos audiit cùm vilissimum cibum in foco manu suâ verlaret, illâ, quâ tam sæpe hostem percusserat, lancemque in Capitolini Iouis gremio reposuerat: quam Apicius nostrâ memoriâ vicit, qui, &c. *& molestiam obiecit quærendæ lancis, quam numquam inuenies. Libri aliquot,* lanceámque. *Emendo,* laureámque, *verisimè ad hunc triumphi morem. sequentia etiam scribe,* quàm Apicius nostrâ memoriâ vixit. *non, Vicit: & sententia omnis clara. Ne hæreas, similimus de hisdem Fabriciis Panegyristæ locus Laudatione Theodosij:* Curij, Coruncanij, Fabricij, cùm induciæ bella suspenderant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri rusticabantur. *Sed & laureæ etiam depositæ sine iusto triumpho. vt in Suet. Domit. cap.* VI. De Sarmatis laureã modò Ioui Capitolino rettulit. *Itemq, Nero ob Teridatis in vrbẽ aduentũ,* Imperator consalutatus, laureâ in Capitoliũ latâ *in eod. Suet. c.* XIII.

Item laurus è fascibus.

Seneca ad eum morem correctus.

Defensa Plinij recepta lectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Stemma huius Liboni obscurum.

45. Dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, consobrinos Cæsares.] *Ante lucem quærere occepi hoc stemma, & vereor vt concubium noctis sit priusquam pertingam. Cur Liboni huic proauus Pompeius, scio: cur Cæsares consobrini. In Scriboniâ amitâ hæreo, quæ ex historiis quidem adstruitur saltem matertera maior. nisi placet amitæ nomine abusum Tacitum esse. Si non est: sequitur vt paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti è Scriboniis sit. Et suadet hercle nomen: quia Tacito dicitur, Scribonius Libo Drusus. Censeo L. Scribonio Liboni, qui consul cum M. Antonio fuit, fratrem fuisse alium Scribonium, cuius nepos iste. ita, inquam, vt maritus Pompeiæ Scribonius aliquis fuerit. Liquere res nisi ex subiectâ geneſi non potest.*

L. SCRIBONIVS LIBO, *qui Consul cum Antonio, anno* DCCXIX. *Vxor incerta.* *Ex his*
- SCRIBONIA, *quæ nupsit* — POMPEIA, *quæ desponsa* M. MARCELLO, *pignus pacis cum Triumuiris initæ. sed non deducta. Nupsit, vt* — L. SCRIBONIVS LIBO. *qui consul initio libri huius.*
- SEX. POMPEIO, *filio Magni, per bellum Siculum. Dio. Appian. Ex his* — SCRIBONIO LIBONI. *ex quis* — SCRIBONIVS LIBO DRVSVS. *de quo hic, qui tantùm Prætor.*

SCRIBONIA, *eius soror, vxor* OCT. AVGVSTI *Ex his*
- IVLIA. *cui maritus* VIPSANIVS AGRIPPA. *Ex his* — CAIVS, LVCIVS *Cæsares.* — IVLIA, *nupta* L. *Paulo.* — AGRIPPINA, *nupta Germanico.*

SCRIBONIVS LIBO, *de quo nihil legi.* — SCRIBONIVS, *de quo nihil.* — SCRIBONIVS LIBO, *quem volo maritum Pompeiæ fuisse.*

*Priores duæ lineæ huius generis veræ, & ex historiâ Dionis, Appiani, collectæ. Tertia à solâ coniecturâ est. sed aliter de amitâ Scriboniâ explicari à me non potest. L. Scribonium Libonem qui consul fuit hoc ipso anno quo damnatus adolescens, non patrem eius fuisse sed fratrem ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nusquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuisse arbitror à quo Scribonia lex denominata: quem vir * magnus in libello singulari ad eam legem imperitè confudit cum isto qui nunc reus.*

*Iac. Rævardus ad leg. Scrib.

46. Amitam Scriboniam.] *Digna lectu de totâ re vide apud Senec. epist.* LXXI.

47. Per Flaccum Vesculanum.] *Qui tamen infrà lib.* V. *est, Vesculanius Atticus insidiarum in Libonem internuncius.*

Ægri in lectîcâ.

48. Lectîcâ delatus ad fores curiæ.] *Quod receptum in solis ægris. Nam lectîcæ quamquam iam vulgatæ, tamen spernebantur adhuc à Curiæ aditu. Suetonius de Tiberio:* Numquam curiam nisi solus intrauit: lectîcâ quondam introlatus æger, comites à se remouit.

49. Innisúsq; fratri.] *Puto L. Scribonio Liboni, qui hoc anno consul.*

50. Et C. Liuius.] *Nescio an,* Cluuius.

Appia regina viarum.

51. Quîs viam Appiam Brundisium vsque pecuniâ operiret.] *Non temerè de viâ Appiâ consultauit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longissima, & quasi regina, vt ait Statius:*

——— quà limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.

Discidium scriptorũ in viâ Appiâ.

Sed pertinúitne ea Brundisium vsque? Negat Frontinus de Aquæductibus, qui vltra Capuam non porrigit. Appia aqua, *inquit,* inducta est ab Ap. Claudio Censore, qui & viam Appiam à portâ Capenâ vsque ad vrbem Capuam muniendam curauit. *Adfirmat tamen hîc Tacitus, & Strabo, prolixè lib.* V. *&* VI. *& Horatius:*

Brundisium melius Numici via ducat, an Appi.

Conciliati omnes.

aliúque. Omnes bene. Nam Appius ipse non hercle vltra Capuam perduxit. ne potuit quidem, vt fines tunc erant imperij Romani. perduxit postea siue C. Gracchus Tribunus, qui pleraſque vias fecit, refecit: siue C. Cæsar, qui curator viæ Appiæ non leniter in eam impendit: siue Augu-

Augustus, de quo inscriptiones priscæ, S. P. Q. R. QVOD. VIÆ. MVNITÆ. EVNT. *Nam certùm aliquid non alij, non ego inueni.*

52. Atroces vel occultas notas.] *quæ ad mortem eorum pertinerent, aut eadem.*

53. Vetere Senatusconsulto quæstio in caput domini prohibebatur.] *Quando & à quo latum id Sc. quæro. Sanè antiquum est, & Cicero referre videtur ad morem maiorum potius, quàm ad legem.* Nam cùm more maiorum de seruis in dominum ne tormentis quidem quæri liceat: exortus est seruus, qui quem in eculeo appellare non posset, eum accuset solutus. *Idem:* Maiores nostri in dominum de seruo quæri noluerunt, non quia non posset verum inueniri, sed quia videbatur indignum esse, & domino morte ipsâ tristius. *Derogatum ei legi antiquitus, in causâ incesti. Pro Milone:* De seruis nullâ lege quæstio est in dominum, nisi de incestu, vt fuit in Clodium. *Iurisconsulti excipiunt etiam adulterij crimen, fraudati census, & maiestatis. l.* I. C. *de quæstionibus.*

Sc. de tormentis seruorum.

Quando torqueri in dominũ seruus possit.

54. Callidus & noui iuris repertor Tiberius.] *Imò infamia huius inuenti penes Augustum: erratq; noster, si non errat Dio lib.* LV. ὅτι ἢ ἐκ ἐξὸν ὃν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανίζεσθαι, ἐπέλαβεν ὅσάκις ἀναγκαῖα τοιάδε τινὸς εἴη, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν, ἢ καὶ ἑαυτῷ παρασκευάσαι, ὅπως ἀλλότριον τὰ κείμενα ὧν ἐξετάζοιτο, οἱ μὲν πρῶτοι, ὅτι ὀνόματι τῷ τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλυέσῃ ἔμελλεν: Quod verò cùm non liceret seruum in caput domini torqueri, iussit vt quoties eius rei vsus esset, vendi seruum vel Actori publico, vel sibiipsi Principi; vt iam quasi alienus à reo examinari posset: id sanè nonnulli criminati sunt, quasi legem eâ domini mutatione dissolueret.

A Tacito discrepat Dio.

55. Mancipari singulos actori publico iubet.] *Mancipari, mancipio tradi:* παραδόσεις, *siue vendi, dixit Dio. Suprà:* Hortísque venditis statuam Augusti simul mancipasset. *Lib.* III. Seruos quoque Silani, vt tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. *Sed quis publicus actor? non alius, quàm publicus sine seruus siue libertus: proprio tamen munere, qui res rationesq; reipub. administrabat. Græci* διοικητὰς, πραγματευτὰς *vertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus æquiparantur: sic tamen vt minus latè vagetur eorum potestas. Plinius in laudatione Traiani:* Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In ius veni, sequere ad tribunal. *Idem lib.* III. *epistol. ad Caluisium:* Deinde quod non minùs vtile quàm voluptuosum, posse vtramque eâdem operâ, eodem viatico inuisere, sub eodem procuratore ac pænè iisdem actoribus habere. *Salui anus Massilienſis:* Pauent quippe actores, pauent silentiarios, pauent procuratores: prope vt inter istos omnes nullorum minùs serui sint, quàm dominorum suorum. *In marmore prisco:*

Mancipari.

Actor publicus.

Similis procuratori.

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CÆSARIS
D. CLODIVS. D. L.
FELIX
ACTOR. CÆS. N. D. D.

id est, Actor Cæsaris nostri dedicauit. *Sic Actores prædiorum l.* XVI. C. *De procuratorib. Actores rerum, l. vlt. De offic. præsid. & in Suetonij Domitiano cap.* XI. *Actorem summarum ritè fortasse reposuit Torrentius. Certè enim pecuniæ recipiendæ & expendendæ præerant. Apuleius lib.* II. Philodespotum requirit actorem *(ita è codice scripto Giselini nostri legimus, cùm male adhuc* auctorem.) eique præcepit, bono custodi redderet sine morâ præmium. *Vt ergo isti in priuatâ familiâ; sic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo iuuentuti, lib.* VII. *Epistolâ ad Caninium:* Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipse feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum promiseram, agrum ex meis longè pluris exactori (corrigo, *inquam,* actori) publico mancipaui, eumdem vectigali imposito recepi, tricena

Correctus Plinius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cena millia annua daturus. *quibus verbis nihil clarius potest ad Taciti mentẽ. Vt enim ibi ager Actori publico mancipatur: sic hîc serui. Vide quæ de reip. seruis scripsi libro Electorum, cap.* XXII. *& adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum à magistratibus, Varronis insignem locum, quem se ius accepit vir doctus: Lib.* VII. *De linguâ Latinâ:* Nomina habent plerique liberti à municipio manumissi: in quo, vt societatum & fanorum serui, non seruarunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, sic à Româ Romanus; vt nominantur libertini à libertis orti, & è publicis seruis populi Romani, qui manumissi antequam sub magistratuum nomina, qui eos liberarunt, succedere cœperunt. *Dicit Varro. Serui publici manumissi, dicti sunt liberti populi Romani, vti reapse erant: manumissi quidem, priusquam ambitiosa hæc consuetudo inualesceret nominandi à magistratibus. Nam ecce cœperunt à Consule quopiam aut Prætore, Corneliani dici, Gelliani, Clodiani. Et adde istis, quæ notaui ibi. Ille amicus noster ad successiones refert & testamenti factionem. Acutè. sed quò tam acutè?*

Serui publici agnominati à magistratibus.

Varro explicatus præter mentem viri docti.

56. P. Quirinio propinquo suo.] *Est P. Sulpicius Quirinius, qui Æmiliam Lepidam habuit vxorem. vnde adsimulas. Nam ipse ignobilis.*

57. Prætura extra ordinem datæ.] *An supra numerum eos Prætores adiectos vult? certè enim vnius prætura tantum vacabat. An potius, in annum proximum destinatos eos, extra sortem aleámque comitiorum?*

58. Tunc Cotta Messalinus, ne imago Libonis posterorum exequias comitaretur, censuit.] *Cotta hic inter notas & vibices eius ſæcli, filius, vt Plinius* ait, Messallæ oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, deq; hoc interdicto, non repeto ea quæ scripsi in Electis cap.* XXIX. *Sic Bruti & Cassij imagines abolitæ, infrà lib.* III. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatæ sunt, Manlij, Quinctij, aliáque eiusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus hoc ipso, quòd effigies eorum non visebantur.

*Lib. x. cap. XXII.

Afinij plures prænominibus diuersi.

59. L. P. & Gallus Asinius.] *Vereor vt elapsum exscriptori sit aliquod nomen. Diuinabam olim*, L. Pætus, Gallus Asinius. *Pætos fane illo æuo in Senatu fuisse, docet liber* XV. *vbi Cæsonius Pætus. Quid si etiam*, L. P. & Gallus Asinij? *vt prænominibus distinguat plures eius gentis. Nam Asinij aliquot Senatores, imò consulares, vti infrà dicam.*

Mathematici quando & quoties pulsi.

60. Facta & de Mathematicis Magisq; Italiâ pellendis Senatusconsulta.] *Imò repetita potius. Nam veteri lege edictóque, pridem amota è rep. illa pestis. Anno vrbis* DCXIIII. M. Popillio Lænate, Cn. Calpurnio Coss. C. Cornelius Hispallus Prætor edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iussit: leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mendaciis suis caliginẽ iniicientes. *ait Valerius libro primo. Anno* DCCXXI. *M. Agrippa Ædilis τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆ πόλεως ἐξήλασεν:* astrologos & vates vrbe eiecit; *auctor Dio* XLIX. *in extremo. Iterum anno* DCCLXI. *ab Augusto interdictum seuerè omni vaticinio ac prædictione. notat idem Græcus lib.* LVI. *Sed seriò in primis & cum curâ ea res habita, hoc anno. Senatusconsulti, quod factum, formam & verba certò repperi in* Fragmentis Iurisconsultorum, quæ dedit nuper doctissimus P. Pythoëus. Ait ibi Vlpianus, lib.* VII. *de offic. Proconſ.* Præterea interdicta est *(ita legit Pythoëus)* Mathematicorum callidâ impostura & obstinacitate persuasio. Nec hodie primùm interdici eis placuit, sed vetus hæc prohibitio est. Denique exstat S. C. Pomponio & Rufo Coss. factum, quo cauetur, vt Mathematicis, Chaldæis, ariolis, & ceteris qui similem in certum fecerunt (*Pythoëus*, similem artem: *ego legerim*, similem cestum, *siue* quæstum) aquâ & igni interdicatur, omniáque bona eorum publicentur: & sic* eternus gentium qui siid fecerit in eum animaduertatur. *Dico Domitium intellegere* Sc. *hoc ipsum. At enim ille refert ad Pomponium & Rufum Coss. hoc autem anno Taurus & Libo Coss. fuerunt. Non hoc nouum, vt inter scriptores anni vnius discrimen sit.*

Verba pro pemodum eruta huius Senatusconsulti.

*Libro cui titulus: Mosaicarum legum & Romanar collatio tit. XV. Correctus Vlpianus.

De tempore senatusconsulti dissensio.

Calius enim Rufus, & L. Pomponius, consules fuerunt sequenti hunc anno. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem istam: Sæpissimè denique interdictum est ferè ab omnibus principibus, nequis omnino huiusmodi ineptiis se immisceret: & variè puniti sunt hi qui id exercuerunt, pro mensurâ scilicet* & consultationis (*lege, in*, sceleris & consultationis, *vel inducta copulâ*, scilicet consultationis.) Nam qui de Principis salute, capite puniti sunt, vel quâ aliâ grauiore pœnâ adfecti. *Non omittam oraculum nostri vatis, de his vanis vatibus:* Mathematici genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax: quod in ciuitate nostrâ & vetabitur semper, & retinebitur.

Vlpianus iterum emendatus.

61. Saxo deiectus est.] *Tarpeio. ita dicebant, sine aliâ additione. Plautus:*

Qui in amore, (*malim*, amorem) præcipitauit, peius perit, quàm si saxo saliat. *Lucretius,*

—— sceleríque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus deorsum.

Saxum Tarpeium.

62. Extra portam Esquilinam.] *Supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine & cæde, contaminari oculi ciuium, aut delibari viderentur libertas. Plautus,*

—— credo ego istoc exemplo tibi
Esse eundem actutùm extra portam, dispessis manibus
Patibulum quom habebis.

Animaduersiones extra vrbem.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra vrbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: Sed morerétur prius acerbissimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex consisteret. quem non modò foro, sed etiam cælo hoc ac spiritu Censoriæ leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt. *Ideo Plautus,*

Carnificis domus extra vrbem.

—— extra portam Metiam currendum est priùs,
Lanios inde accersam duo cum tintinnabulis.

Plautus explicatus.

intellegit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad solemnem supplicii locum. Imò & Coriarij ac Vispelliones vrbe submoti, à pari causâ. Morticina enim tractant. Artemidorus lib. I. cap. LIII. *τὸ δὲ βυρσοδεψεῖν, φασὶ πονηρὸν. νεκρῶν γὰρ ἅπτεται σωμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆ πόλεως ἀπῴκισται:* Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrectat cerdo, ideóque ab vrbe secluditur. *Sed quid est quod Tacitus hîc disertè nominat Esquilinam? non temerarium est. nec facilè reperies, vt ego censeo, vbi supplicij res, nominari portam aliam: nisi tamen Metiam, vt iterum apud Plautum:*

Coriarij extra vrbẽ.

Illum edepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo ecastor velle.

Porta Esquilina supplicioram fuit.

Sed profectò quæ Metia Plauto, eadem est cum Esquilinâ, argumento loci de supplicijs, tum numeri situsque portarum vrbis. Idq; ante me censuisse audio Octauium Pantagathum, virum magnum, altum, & qui esse doctus eligeret quam videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab istis, nisi forte Collinam in Vestalium morte. quod aliud à supplicio vulgato. Fecit ad portam Esquilinam, quod Suetonius in Claudio scripsit: Ciuitatem Romanam vsurpantes in campo Esquilino securi percussit. *Quod Horatius, anus illas lapidatas in Esquilis abiicit:*

Metia, eadẽ cum illâ.

Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens
Contundet obscenas anus.
Post insepulta membra different lupi,
Et Esquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorumq; hominum cadauera proiiciebantur. Varro, Festus, aliique. Ibidem locum fuisse, qui Sestertius diceretur, infrà docebo.

Puticuli.

63. Cùm classicum canere iussissent] *Non cuilibet è plebe doctorum notus mos. Cùm ciui rei capitalis dies dicta esset, classicum in celeberrimis vrbis locis canebat, & postremò ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis:* χάριτι πάτειόν ἐστιν ἡμῖν, εἴπερ ἔχων δίκλωτον σάλπιγκα, τῷ μὲν προτέρῳ σημήναντι, πρὸ τοῦ πρὸς τὰς θύρας ἐωθεν ἐλθόντα σαλπιγκτὴν ἀναγκαῖον τῷ σάλπιγγι, τῷ δὲ δευτέρῳ δεῖν ἐρεῖν ἤδη τὸν δικαστάς: Patrius nobis mos est, siquis capitis accu-

Classicum canebat in morte ciuis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

satur, neque obaudit, ad eius fores mane Tubicinem ire,& classicum canere, nec ante iudices sententiam de eo ferre. *Seneca lib. 1. de Irâ:* Itaque etsi peruersa induenda magistratui vestis, & conuocanda classico concio est, procedam in tribunal non furens nec infestus,sed vultu lenis, & illa solênia verba graui magis quàm rabidâ voce concipiam. *In Commentario M. Sergij apud Varronem,lib.* v. *de* LL. Quo die comitia erunt,in arce classicum canat,endo (*sic emendo*)circumque mœros, & ante priuati huiusce T. Quinctij Trogi sceleroſi hominis hosticum (*leg. est*, hostium)canat, & vt in campo cum primo luci adsit. *Seneca iterum hoc respexit Epist.* XVII. Cùm classicum cecinit, scit non se peti : cùm aliqua conclamatio est,quomodo exeat,non quid efferat,quærit. *Puto & Lucilius,hoc versu trochaico :*

Varro correctus.

Rauco concionem sonitu & curuis cogant cornibus.

In prouinciis seruatus ille mos.

Nec Romæ solùm & inter ciues seruatus ille mos : sed etiam in prouinciis, nisi fallunt me Declamatores(& hercle vereor vt animi ingeniâq; causâ fallant)apud Senecam patrem lib. IX. *Controu.* 11. *de Flaminio qui inter cœnam noxium puniuit. Capito :* Fit à præcone silentium : adhibentur deinde legitima verba : canitur ex alterâ parte classicum. *Cassius Seuerus :* Si tribunal conscenderit conuiuiali veste:si cùm classicum canere debeat, symphoniam canere iusserit.

64. More prisco aduertêre.] *Supplicium prisci moris quale, pete à me in lib.* XV.

65. Ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent.] *Vide luxum eius aui, & gratulare sæculo nostro. Dio paullò communius id concipit : quasi interdicta omnia vasa auri, nisi quæ ad sacra.*

66. Ne vestis serica viros fœdaret.] *Nolim erres. distincta genera vestium olim, Byssina, Bombycina, Serica. Byssina,è lino; Bombycina,è verme: Serica,ex arborum lanâ confectæ. Bombycina eadem est cum Ceâ siue Coâ(nihil enim interest)manetq; hodie. reliquarum nihil supereſt præter nomen. Byssum cum Serico, imperitè confundit Philostratus lib.* II. *& vult ex arbore Indicâ nasci, quæ altitudine quidem populos æquet, foliis salici non absimilis. Sericum debuisset dicere. Nam Byssus è terrâ gignitur vt linũ, circa Elidem præcipuè, Achaiæ vrbem. Eâdem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Isidorus lib.* XIX. *Si tamen imperitia est, & non recepta opinio inferioris ævi. Nam & Zonaras in Iustiniani vitâ scribit* eius temporibus telam sericam à Romanis(*id est Græcis Byzantinis*)texi cœptam,cùm anteà à Persicis mercatoribus tantùm importaretur, nec Romani scirêt fila illa esse vermium. *Et addit duos monachos ova illa vermium ex Indiâ attulisse, & mori foliis aluisse, & inde sericum confecisse. Otho item Frisingensis in historiâ Friderici lib* I. *ait Roderi. um Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis opifices qui sericos pannos texebant deduxisse captiuos & in Siciliæ vrbe Palermo collocasse. Inde factum vt quam textrinam priùs soli Græci inter Christianos habuerint,cum Romanis communicata sit ingeniis. Nec abhorrent ab hac sententiâ Pausanias, Pollux, Seruius. At magis veteres discriminant clarè : & lanam arborum esse Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.*

Pollux, lib. VII. cap. XVII. De byſſo & serico.

Byssinas vestes in Ægypto repertas tempore Semiramidis vult Clemes Strom. I. Isidori & Orhonis error.

Bombyx quomodo ad Italos peruenerit.

Serica vestis parũ propriè nominata inferiore ævo.

Velleráque vt foliis depectant tenuia Seres.

Vestes è serico pellucidæ.

Plinius : Seres lanicio siluarum nobiles, perfusam aquâ depectentes frondium canitiem. *Seneca poëta:* Quæ fila ramis vltimi Seres legunt. *Marcellinus lib.* XXIII. Apud Seras sublucidæ siluæ, in quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam subtiliratem tenerrimam pectunt, nentésque subtemine conficiunt sericum. *De his Seneca, libro* VII. *De beneficiis* : Video sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est quo defendi corpus, aut denique pudor possit. quibus sumptis,mulier parum liquidò nudam se non esse iurabit. Hæc ingenti summâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, vt matronæ nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quàm in publico ostendant. *Pellucebant enim tenerrimâ,vt Ammianus loquitur, subtilitate. ideoq; quoties pellucidam vestem,pellacentem togam, taliaq; legis: capito de Sericâ,aut Coâ. Iuuenalis :*

Acer

Acer & indomitus libertatisque magister
Cretice pelluces.

ceperim de Sericâ. Tibullus, de Bombycinâ :

Item è bombyce.

Illa gerat tenues vestes, quas femina Cea
Texuit,auratas dispositque vias.

& Horatius : altera nil obstat Cois tibi. *Serica quando venerint in vsum planissimè nescio. suspicor Iulij Cæsaris ævo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit sericis. vt ex quorundam fide Dio refert lib.* XLIII. *Eam vestem etiam Medicam dictã, scriptum reliquit Procopius. Genera eius facta posteà Holoserica, Subserica. vsusq; primus Holosericâ, Eligabalus. de quo adi scriptores historiæ Augustæ.*

Quando Serica Romæ.

Medica vestis, de quâ vide Procop. lib. III. de bello Vandalico.

67. Aliam apud Scipiones pecuniam.] *Largâ significatione pecuniam dixit, vt lex* X. *viralis, & Iurisconsulti.*

68. Vt locis, ordinibus,dignationibus antistent,talesque ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur.] *Quid est illud,* tales? *Censeo rescribendum,*dignationibus antistent, aliisque, quæ ad requiem. *Ideo (inquit bonus patronus luxuriæ)repertum discernere censum Senatorum equitumq; à plebe: non solùm vt loco, ordine, dignitate, præmineant, sed etiam supellectile, veste, aliisq; quæ animo aut corpori cara. Potes etiam legere,* & aliis quæ ad. *minusq; recedes à scripturâ.*

69. Confessio vitiorum.] *Possit legi,* consensio.

70. Missus est Prætor,qui domi interrogaret.] *Quod in egregiis personis obseruari Paulus iubet, l.* XV. *De iureiurando:* Ad egregias personas, eósque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.

71. Censuit in quinquennium magistratuum comitia habenda.] *Non à se id inuênit Gallus,sed imitari decretum C. Cæsaris voluit, de quo Appianus, in personâ M. Antonij :* ἡμεῖς μὲν αὐτοὶ πρὸ ὀλίγου ἄπαντες οἱ μὴ ἥκοντες ἐπὶ τῷ Καίσαρι, οἱ δ' ἔτι ἄρχομεν, αἱρετοὶ ὡς ἐκεῖνα νομίμως, οἱ δ' ἐς τὸ μέλλον ἄρξειν κεχειροτονήμεθα. ἐς μὲν πεντετεῖς, ὡς ἴσε, καὶ τὰ ἀστικὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐπὶ ξένων ἡγεμονίας διετάξατο : Nos enim propè omnes,alij gessimus magistratus electi à Cæsare, alij iamnunc gerimus,alij geremus etiam ab eo designati. Nam in quinquennium, vt scitis, vrbanos annuósque magistratus,& item prouinciarum aut exercituum Præfecturas ordinauit. *De quo etiam Suet. sentit cap.* LXXVI. *in Iulio:* Magistratus in plures annos ordinauit.

Lib. II. Appian.

72. Vtque legionum legati,qui ante præturam eâ militiâ fungebantur.] *In exercitu duplices legati, Consulares & Prætorij. Consularis toti exercitui plerumque : Prætorius legioni vni præsidebat. At interdum à Cæsare etiam non prætorij præponebantur. ad quos pertinere hoc consilium Gallus voluit. Sed quod sequitur,* in annos singulos nominaret,*nonne potius scribi est,* in annos quinos? *Et mihi ex prioribus sequentibusq; sic videtur. Refero hoc autem ad candidatos Prætur æ, quod numerus facilè indicat.*

Legati exercituum.

73. Quasi augeretur potestas eius.] *In Medicæo,* auretur,*legitur voce admutilatâ. Illa vera lectio. Augebatur enim potestas, cùm in eius manum comitia darentur.*

74. Preces M. Hortali nobilis iuuenis.] *Ortalus scribitur in Suetonio* : Plerosque modestiâ & pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortensij oratoris nepotem, qui permodicâ re familiari, auctore Augusto, quattuor liberos tulerat. *Ortalus igitur Hortensiæ gentis cognomen. Cicero ad Atticum,lib.* IV. Ortalus in eâ caussâ fuit, cuiusmodi solet. *Infanda quædam de hoc ipso, nisi fallor, Hortensio Valerius Maximus narrat lib.* III. Iam Q. quidem Hortensij, qui in maximo & ingenuorum ciuium & amplissimorum prouentu, summum auctoritatis atque eloquentiæ gradum obtinuit, Nepos Hortensius Corbio omnibus scortis abiectiorem & obscæniorem vitam exegit: ad vltimúmque lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria prostitit,quàm aui pro salute ciuium in foro excubuerat. *sed vocat Cornelium. An ne igitur scrib.* Hortalus Corbio? *an corrupta ea vox, substituendúmque,* Ortalus? *alterum certè horum. Principio etiam Valerianæ narrationis emendo,* in maximo &

Ortalus cognomen Hortensiorum.

Mala prolês boni patris Ortalus.

Diuinatio in Valer. Max.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ingeniorum, & ciuium ampliſſimorum prouentu. *Facio iudicem noſtrum Pigbium, cui ſcriptor hic non medicinam debet, ſed vitam. Sed hic Ortalus Hortenſij nepos, nunquid ex filio? Appâret. nam & Valerius diſertè Hortenſium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello ciuili Brutiano periit, præmaturè. Velleius:* Eadem Lucullum Hortenſiúmque eminentiſſimorum virorum filios fortuna abſtulit. *Sed debuit ſcilicet iam tunc prolem ſeuiſſe, & reliquiſſe in vrbe. Catulli Elegia quæ ad Ortalum eſt: cenſeo eam eſſe ad huius auum.*

Ortalus Hortenſij nepos.

75. En ſtirps & progenies tot Conſulum, tot Dictatorum.] *Vaniloqua hominis oratio & falſa. vbi enim iſti tot Conſules, tot Dictatores? Certè ego in Hortenſiâ gente vnum Dictatorem reperio, & Conſulem vnum. Dictatorem anno vrbis* CDLXVII. *ſeceſſione plebis. Conſulem, Q. Hortenſium, huius auum. Sed intellegit fortaſſe maiores ſuos etiam ex gente maternâ.*

76. Eandem vim in me tranſmittere.] *Priſca ſcriptura,* in me tranſmerei. *ex quo Beatus,* tranſumere. *Legebam,* eâdem, inuidiam in me tranſmittere. *vel,* eâdem, inuidiæ me tranſdere. *Tranſdere plerumque libris ſcriptis, pro Tradere. Eâdem, notum ex Plauto. Nec diſsidet à vero poſterior diuinatio.*

77. Vectuſque Coram Etruriæ promontorium.] *Apud Dionem leges, in Galliam profectum eum. Sed Coræ nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Coſæ. quod Etruriæ opidum fuit in ſublimi colle ad mare, cum ſubiecto ſinu. Strabo lib.* V. *μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κόσσα πόλις, μικρὸν ὑπὲρ τῆ θαλάττης ἔστι δὲ ἐν κόλπῳ λιμὴν ὑφαλός. Vicinum id portui Herculis Sex. Rutilius in Itinerario locat:* Et deſolatæ mœnia fœdæ Coſæ. *Seruius de eodem:* Coſæ ciuitas Thuſciæ, quæ numero ſingulari etiam ſecundùm Salluſtium dicitur. *Nominat & Plinius lib.* II. *Itaque qui me audiet,* Coſam *hîc reſtituet.*

Coſa Etruriæ.

78. Vine militum ſeruum ſuum coërceret.] *Rectum eſt. Etſi enim Clemens hic ſeruus Agrippæ olim: tamen nunc Tiberij. ad quem ſcilicet vniuerſa Agrippæ hereditas venerat.*

79. Sacrarium genti Iuliæ, effigieſque diuo Auguſto apud Bouillas dicantur.] *Addito etiam ludicro Circenſi. quod docent Cornelij verba, lib.* XV. Ludicrum Circenſe, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur. *At de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flauiâ Domitianus. Statius* V. *Siluar.*

Templum Iulium apud Bouillas & ludi.

——— æternæ modò qui ſacraria genti
Condidit, inque alio poſuit ſua ſidera cælo.

80. Triumphauit de Cheruſcis, Cattiſque, & Angriuariis.] *Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, ſed verbis corruptis: de quibus videro in Germaniâ Taciti.*

81. Currus quinque liberis onuſtus.] *Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero, pro Murenâ, Plutarch. Suetonius, alij.*

82. Rex Archelaus quinquageſimum annum Cappadociâ potiebatur.] *Iuſta putatio. Cepit enim regnum ab Antonio, anno vrbis* DCCXVIII. *Conſule Dionem lib.* XLIX.

Suet. in Cal. cap. 21.

83. Regnum eius in prouinciam redactum eſt.] *Non nunc quidem, ſed paullò pòſt à Germanico miſſo ad res Orientis. Infrà:* At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepêre. *Strabo, lib.* XII. *ὁ δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν ἐκ ὅσου πρόσθεν διάταξιν. τελευτήσαντος δὲ τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος ἔγνω Καῖσαρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν τὴν Ῥωμαίων αὐτὴν. Regnum autem Cappadociæ à Tiberio primùm in prouinciam redactum, conſenſu traditum eſt. Appianum quis hîc audiet, qui refert ad Auguſtum? Verba eius in Mithridatico:* Ἀειοβαρζάνης δὲ οὐδὲ βασιλέως ὄλλου τοῦ παιδὸς ἐπιχειρήσαντος καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μεχρὶ Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ. ἐφ' ἑκάστου τὰ λοιπὰ, καὶ ἥδε ὑβρεσ-

Appiani palam error.

τὴ βασιλεία τελευταία ἐς ἐξουσίαν: Ariobarzanes regnum filio tradidit: variæque mutationes interuenerunt ad Cæſarem vſque Auguſtum. Is, vt pleraque alia, etiam hoc regnum (Cappadociam) in Prouinciam redegit. Viâ excidiſti, ô bone & fide aliàs ſcriptor.

84. Fructibúſque eius leuari poſſe centeſimæ vectigal, ducenteſimam in poſterum ſtatuit.] *Onus hoc impoſitum vrbi & Italiæ, poſt bella ciuilia, ab Auguſto: anno, niſi erro,* DCCLIX. *quo tempore ærarium militare inſtitutum, vt tradit Dio lib.* LV. *Colligo ex verbis Taciti, quæ lib.* I. Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo ſubſidio niti. *Non aliud autem hoc vectigal, quàm centeſimus rerum in auctione venalium nummus. Auctor ſic interpretandi Suetonius, qui ducenteſimam auctionum appellat, in Caligulâ cap.* XVI. Ducenteſimam auctionum Italiæ remiſit. *vbi bene Turnebus emendat,* Centeſimam. *Bene, inquam, maximus ille Criticus aui noſtri. Nec iuuat Suetonij receptam lectionem hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quaſi pœnitentiâ beneficij, centeſimam iterum inſtituit, ducenteſimâ inductâ. Clarè Dio, lib.* LVIII. *καὶ μετὰ τοῦτο (id eſt, poſt Seiani mortem) τέλη διακοσιοστὰ ἔσχον, ἑκατοστὰ ὄντα. Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis hiſtoria exſtincta. At Dio idem, vbi de Caligulâ, ſibi conſtans, centeſimam ab eo ſublatam ait, non Ducenteſimam. Vide eius verba,* LIX.

Centeſimæ initium. Ea ad ærarium militare.

Comprobata Turnebi ſententia.

85. Nec poſſe motum Orientem.] *Rectè, quaſi dicat, turbatum commotumq; Orientem. aliàs, non peccabit ſi legas,* motum Orientis.

86. Maiuſque imperium quoquò adiſſet, quàm his qui ſorte, aut miſſu Principis obtinerent.] *Id eximium ius tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. Quod ait, ſorte aut miſſu: diuidit Proconſules, à Propratoribus Legatiſq;. vt verè notaui libro* I. *ſuprà.*

87. Creticum Silanum.] *Ex Iuniâ familiâ hic Silanus, ſed adoptione in Cæciliam tranſierat. Itaque nomina illi, Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione,* Caſſiodoro, *aliiſq; qui ſcripſerunt Faſtos. Conſul fuit anno vrbis* DCCLX. *cum Neruâ Siliano.*

Silanus Creticus.

88. Ciuili bello reſurgentes in Africâ partes.] *Ita eſt, & nominat ſemel iterumq; inter duces aduerſarios Hirtius terſiſſimo belli Africi Commentariolo:* M. Petreius, & Cn. Piſo cum equitibus Numidis mille centum electis, peditatúque eius generis ſatis grandi occurrunt. *Item antè:* Adrumeti Cn. Piſo cum Mauris circiter III. millibus apparuit.

89. Donec vltro ambiretur delatum ab Auguſto conſulatum accipere.] *Conſul fuit Cn. Calpurnius Piſo, cum ipſo Auguſto, anno* DCCXXXI. *De mimſterio eius in bello Africo, vide, ſi lubet, Hirtium initio libri.*

Cn. Piſo.

90. Vxoris quoque Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur.] *A Dione Munatia Plancina dicitur: vt certum ſit eam celebris illius L. Munatij Planci filiam fuiſſe aut neptem. Nominat hanc ipſam Romæ lapis, in ædibus Cæſiis:*

Plancina.

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINÆ. L.
POLYCLITI.

id eſt, Plancinæ liberti.

91. Vix Tiberio concedere, liberos eius vt multum infrà deſpectare.] *Germanicum intellege, & Druſum.*

92. Plancinam Auguſta monuit Agrippinam inſectandi.] *Non muto, etſi dictio non trita. Sic. lib.* XV. Vologeſi penitus infixum erat arma Romana vitandi.

Nonfrequêtis phraſis.

93. Auum M. Antonium, auunculum Auguſtum ferens.] *Tu qui in hiſtoriâ tiro, hæc pete ex Tabulâ ſtirpis Auguſtæ, quam inſerui, fine librorum.*

94. Diſceſſu Romanorum, ac vacui externo metu.] *Simile illi Salluſtiano:* Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit.

Universidad de Deusto Biblioteca

Marabo-duus rex.

95. Sed Maraboduum regis nomen inuiſum apud populares.] *Iure. Nam hic Maraboduus adoleſcens, Romæ benignè ab Auguſto habitus, reuerſus ad ſuos, artes & ſeruitutem intulit externas. de quo iucunda & neceſſaria ſcitu Strabo lib.* VII. ἐν ταύτῃ δὲ δεῖ ἢ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῆς Σηήνων ἔθνη. τὰ μὲ οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὰ τῆς Κολδούλων. ἐν οἷς ἔστι καὶ τὸ Βοϊάσμον, τὸ τοῦ Μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλους τε μεταίστησε πολείτας, καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννες. Ἐπέσηδὲ τοῖς πράγμασιν ἔτος ἐξ ἐλάττου, μᾶλλον τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐπάνοδον. νέος δ' ἦν ἐνθάδε, καὶ ἐθεραπεύετο ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ. ἐπανελθὼν δ' ἐδυνάσευσε, καὶ κατέκτησατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λυίους τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Ζόμους, καὶ Βούτωνας, καὶ Μαιλώνας, καὶ Ζιδινοὺς καὶ τῆς Σηήνων αὐτῶν μέρα ἔθνος Σέμνωνας: in hac Germaniæ parte eſt etiam Hercynius ſaltus, & gentes Sueuorum: quarum aliæ ipſam incolunt ſiluam, vt Colduli (*ſuſpecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio*) in quibus eſt & Bouiaſmum (*forte*, Boyhaimum *vera ſcriptura, quaſi Boiorum domus*) Marobodui regia. in quem locum cùm alios complures tranſtulit, tum populares ſuos Marcomannos. Occupauit enim dominationem priuatus, poſt reditum ſuum Româ: vbi iuuenis vixerat, & beneficiis ab Auguſto affectus fuerat. Reuerſus autem regnauit, & ſubiecit ſibi, præter dictos, Luios (*omnino ſcribo* Λυγίους, *ſiue Lygios, quæ præcipua Sueuorum gens Tacito*) magnam nationem, Zumos, Butones (*lego*, Guthones) Mugilones, Sibinos, & inter ipſos Sueuos magnum populum Semnonas. *Ex his clara illa Taciti, quæ ſequuntur, Maroboduum* Hercyniæ latebris defenſum: Cæſaris ſatellitem.

Eius regia.

Correctus Strabo.

Arminij ætas.

96. Quia fratris filio iuueni, patruus ſenex parere dedignabatur.] *Iuuenili prorſus ætate res magnas geſſit, decus illud Germaniæ. Verum fudit anno vigeſimoſexto ætatis. Maraboduum nunc, anno* XXXV. *facile collectu ex Tacito, qui eum trigintaſeptem annos vitæ, duodecim imperij expleſſe ſcribit. Obiit autem anno* DCCLXXII. *biennio poſt hanc pugnam.*

Magnus terræmotus.

Oroſij ſupinus error.

97. Eodem anno XII. celebres Aſiæ vrbes conlapſæ.] *Terræmotus huius mentio Plinio:* Maximus terræ, memoriâ mortalium, exſtitit motus Tiberij Cæſaris principatu, XII. vrbibus Aſiæ vnâ nocte proſtratis. *Bonum Oroſium quàm fugit ratio, qui hunc tremorem terræ ad tempus refert mortui noſtri Seruatoris? quod nos quidem ſcimus totis quatuordecim annis poſterius fuiſſe. Scilicet egebant hoc faco ſacræ litteræ. De eodem Strabo, lib.* XII. καὶ τὰ ἀεὶ Σίπυλον ἢ καὶ τὴν ἀναβοτὴν αὐτῶ, ἐδεῖ μηδὲν τίθεσθαι. καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν τὴν ὑπ' αὐτῷ κατέβαλον σεισμοὶ. ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῆς ἄλλων τὰς ὀπτανεσάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήναντο. ὀπνώρθωτε δ' ὁ ἡγεμὼν χρήματα ὀπιδοὺς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐδεῖ τοῖς ἡμομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ἀπατὴρ αὐτῶ καὶ Λαοδικεῦσιν: Et quæ de Sipylo, déque eius ſubuerſione dicuntur, non oportet fabulam cenſere. Nam & nunc Magneſiam, quæ ſub ipſo eſt, terræmotus deiecerunt; quando & Sardes, & alias illuſtres vrbium, pluribus locis labefactauit. Inſtaurauit autem Princeps, pecunias largiens; ſicut & pater eius (*Auguſtus*) anteà, in ſimili clade, Trallianis & Laodicenis ſubuenerat.

Euſebij ſiue Hieronymi chronicon correctum.

98. Duodecim.] *At Tredecim eas facit Euſebius in Chronico, ſed nominibus valdè corruptis.* Tredecim vrbes terræmotu corruerunt. Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Megæchyero, Cæſarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cumæ, Myrrhina, Apollonia, Diahircania. *Emendabis:* Moſthene, Ægæ, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Temnus, Cume, Myrina, Apollonia, Hircania.

99. Aſperrima in Sardianos lues.] *Bianoris epigramma in hanc rem eſt, lib.* I. *Anthologiæ:*

Σάρδεις αἰ τὸ πάλαι Τύρου πόλις, εἶτ' ἀλυάπλε,
Σάρδεις, αἱ βασιλεῖ ὕβρις ἐν ἀμπάδι,
εἶ χρύσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλουτώσαθε μέλαθρον,
ὄλβον πακτώλῳ ῥόμματι δεξάμεναι,
νῦν ὑπ' ἔλαι δύσλωτοι, ἐς ἓν κακὸν ἁρπαδεῖσαι,

Sardes concuſſæ terræmotu.

ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε.
Βῆρα, ἢ εἰς ἑλικὼν κεκλωσμένα, αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
Σάρδιες, ἐν βυθίαις εἰς ἕν ἔκειθε τέλος.

100. Magnetes à Sipylo proximi damno ac remedio habiti.] *Strabo:* ἐκ ἀπάσης ὑπὸ τούτων τῆς πόλεως, ἐδ' ἡ Μαγνησία ὅλη ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ ῥωμαίων κατεμένη. καὶ ταύτῃ ὑπάκωσαν οἱ νεωστὶ γνόμενοι σεισμοὶ: Haud procul his vrbibus & Magneſia eſt à Sipylo: quæ libera iudicata eſt à Romanis. Hanc & terræmotus ij adflixerunt, qui nuper exſtiterunt. *Scitum iam autem duas Magneſias eſſe, à Sipylo, & à Maandro. Tiberiani nummi exſtant, monumentum beniuolentiæ & liberalitatis in adflictas vrbes, quibus inſcriptum:* CIVITATIBVS. ASIÆ. RESTITVTIS.

Duplices Magnetes.

101. Temnios.] *Vrbs ipſa Temnus Straboni.* XIII.

102. Quique Moſceni aut Macedones Hyrcani vocantur.] *Verius Moſteni: quo nomine vrbs Lydiæ.*

103. Bona Æmiliæ Muſæ locupletis inteſtatæ petita in fiſcum.] *In tenebroſo loco collineabo ad ſcopum, & neſcio an tangam. Æmiliam hanc Muſam libertam fuiſſe, id primum pono. argumento cognominis Græci, quod ſcio notam ſeruitutis. Ideo in Tacito legerim,* Muſæ L. locupletis, *id eſt,* Libertæ locupletis, *vſitatâ formulâ ſcribendi. Sed cur, inquies, bona eius petita in fiſcum? cur non data patrono patroniſve, vti lex iubet? Iulianus ait:* Si libertus inteſtato deceſſerit, patronum aut filium nepotémve eius ad ſucceſſionem vocari, indubitatum eſt. *Vlpianus ait:* Liberto inteſtato mortuo, primùm ſuis deferri hereditatem verum eſt: ſi hi non fuerint, tunc patrono. *Hæc ſi vera: quis locus potuit eſſe fiſco? An forte nec ſuus heres huic Muſæ, nec patronus ſuper quiſquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait,* Lepido conceſſit, cuius è domo videbatur: *quaſi ambiguum de domo patronoq; fuiſſet. Erant autem non Romæ ſolum, ſed & in prouinciis Procuratores ſiue Rationales, qui bona eiuſmodi caduca legerent tollerentq;.* Strabo de Ægypto: ἄλλος δ' ἔστιν ὁ τῶν σαραπιάδων ἴδιος λόγος, ὃς ἐπὶ αἰσιατάτων καὶ τῆς εἰς Καίσαρα πίστεως ὀφειλόντων ἐξέτασίν ἐστι.

Correctus Tacitus.

De ſucceſſione in bonis libert. Leg. XXIII. De bonâ libert. Leg. III. De ſuis heredib.

Procuratores fiſci.

104. Q. Vitellium mouit Senatu.] *Suetonius in Vitellio cap.* II. *ſatis obſcurè:* Quintus caruit ordine, cùm auctore Tiberio ſecerni minus idoneos Senatores remouerique placuiſſet.

105. Libero, liberæque, & Cereri, iuxta Circum maximum, quas A. Poſtumius Dictator vouerat.] *Emendo*, quam. *His enim tribus vnum templum. A ſolo Dionyſio copioſa lux huic loco. lib.* VI. *de A. Poſtumio:* ὑπὸ δ' αὐτῶν λαζύρων ἐξελόμενοι τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει, καὶ ναοὺς κατεσκεύασε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' ὄχλον. *Vouit igitur A. Poſtumius, ſed dedicauit C. Caſſius Conſul. Idem Dionyſius, ſine eiuſce libri:* Κάσσιος δ' ὁ ἕτερος τῆς κατάπαυσον, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόντε ναὸν τῆ Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσε, ὃς ἔστιν ἐπὶ τοῖς τῶ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις, δέξαμένω μὲν αὖτ. ν Αὐλὴ Ποσθυμίᾳ τῷ δικτάτορος, &c. Caſſius alter Conſul relictus Romæ templum interim Cereris, Liberi, Liberæque dedicauit. quod eſt in extremo Circo maximo ſuper ipſos carceres ſitum, votum olim ab A. Poſtumio dictatore, &c. *Eſt autem Liber, Bacchus: Libera, ſoror eius Proſerpina, nati ex Cerere vterque. Ideo ordo decentior in Dionyſio, qui matrem religiosè vbique præponit, quàm in noſtro qui poſthabuit. Libera autem aliâs Cora. Lapis Romæ,* DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORÆ. SACRATÆ. APVD. ÆGYNAM. *Eſtq; eadem cum Proſerpinâ. E Solino tolli velim gloſſema. cap.* XI. Quem propter eſt demerſum foramen quo Ditem patrem ad raptus Proſerpinæ liberè exeuntem fama eſt in lucem auſum. *ſcribe*, ad raptus Liberæ exeuntem. *&*, fama eſt lucem auſum. *Adde Liuij locum lib.* III. Familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque vênum iret.

Liber & Libera.

Libera eadē cum Corâ. Solinus gloſſemate liberatus & correctus.

106. Spei ædes à Germanico ſacratur: hanc Atilius vouerat eodem bello.] *Cicero* II. *de Legibus:* Rectè etiam à Calatino Spes conſecrata

Templum Spei.

eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est. *Liuius lib.* XXIII. Ædem spei, quæ in foro olitorio est, fulmine tactam.

107. Apuleiam Variliam sororis Augusti neptem.] *Virius sororis? Octauiæ maioris, an minoris? Sanè de minoris liberis aut coniugio, nihil legi: si maioris, oportet aliquam Marcellarum (duæ fuerunt) nuptam in gentem Apuleiam, & liberos habuisse. Facit, quod Dio Cassius duobus locis (libro* LXV. *&* LXVI.*)* Sex Apuleium, *qui Consul fuit in Augusti morte, eum συγγενῆ ἀυτοῦ appellat,* cognatum Augusti.

108. Adulterij grauiorem pœnam deprecatus.] *De hoc loco, & pœnâ legitimâ adulterij dicendum mihi infra lib.* IIII. *Si tibi curæ est, vide.*

109. Vt exemplo maiorum, propinquis suis vltra ducentesimum lapidem remoueretur.] *Id est, à propinquis. Amat ita loqui noster,* vt, Ceteráque vrbes, quæ Macedonibus sitæ Græca vocabula retinent. *Suetonius in Aug. cap.* I. Et ostendebatur ara Octauio consecrata. *id est, ab Octauio: nec crede cum interpretibus, rudi illo & ignaro adulandi auo, Octauio ipsi sacratam aram. Quod ait, exemplo maiorum: satis notum est, ex lege Romuli vxorem ita fuisse in manu viri, vt de crimine eius omni, cum propinquis cognosceret, statueretq;. Dionysius auctor lib.* II. *& Cato:* Vir cùm diuortium facit *(ita inibi leg. est)* mulieri iudex procensórque est. imperium quod videtur habet. Siquid peruersè tetréque factum est à muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur. *Liuius lib.* XXXIX. Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, vt ipsi in priuato animaduerterent. si nemo erat idoneus supplicij exactor, in publico animaduertebatur. *Suetonius in Tiberio:* Matronas prostratæ pudicitiæ, quibus accusator publicus deesset, vt propinqui, more maiorum de communi sententiâ coërcerent, auctor fuit. *Tacitus lib.* XIII. Plautus, prisco instituto, propinquis coram, de capite famáq; coniugis cognouit, & insontem nuntiauit. *Adi & Valerium lib.* VI. *cap.* III.

Suetonius interpretatus.

Vxor in manu viri.

Ipse cũ propinquis de eâ statuebat.

110. Haterium Agrippam propinquum Germanici.] *Est is, qui suprà Tribunus plebis fuit:* Intercessit Haterius Agrippa Tribunus plebei, increpitúsque est Asinij Galli oratione. *De propinquitate, nihil mihi compertum.*

111. Vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.] *Non ergo prorsus libera comitia illa patrum, sed deuincta lege. Legem quam intellegit, est Papia. quæ in magistratu, & sorte prouinciarum, prætulit improbis eos quibus proles. Noster lib.* XV. Percrebuerat eâ tempestate prauissimus mos, cùm propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios: præturásque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant. *vbi clare de Præturis, vt hîc. Simile in Tribunatu. Plinius lib.* VII. * Calestrium Tironem familiarissimè diligo. ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit: ego illum in Præturâ sum consecutus, cùm mihi Cæsar annum remisisset.

Papia lex valebat ad honores consequendos.

* Aliter tamen hunc locum infrà explico. De lege Papiâ.

112. Musulanorum dux haberi.] *Ptolemæus vocat,* Μισυλάμους: *Plin.* Misulanos.

113. Compulerántq; Cinithios.] *Plinio dicti videntur Ethini.*

114. Ne bellum metu eluderent.] *Optimè. id est, ne metu Romanarum virium traherent bellum, nullâ copiâ pugnæ. Assidet huic illud Claudiani, De laudib. Stilic. lib.* I.

——— res mira relatu:
Ne timeare, times, & quem vindicta manebat,
Desperare vetas.

Rhenanus tamen, astu, *maluit.*

Aeuta sententia exemplo firmata.

115. Nam post illum reciperatorem vrbis, filiúmq; eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat.] *Tamen ex eadem gente duo adhuc triumphi notantur, alter P. Furij de Gallis, anno* DXXX. *alter L. Furij Purpureonis de hisdem Gallis,* DLIII. *Huius autem Camilli, de quo nunc, filius credo fuit, qui impersum temporibus Claudij frustrà sibi vindicauit.*

Furius Camillus.

116. Fœderíque sociæ & vetustæ vrbis datum, vno vt lictore vteretur.] *Vim terrorémque imperij Romani ostendebant, lictores, secures, fasces. Ideò cùm, adempto illo metu, magistratus quasi ad amicos agere volebant: remouebant insignia potestatis. Sic Antonio olim in eadem vrbe (ait Appianus*)* ἐξιόντι ἦσαν ἀνὰ σημείων, σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολέθοις δύο, εἰς διδασκάλων διαδοχὰς ἢ ἀκροάσεις. *Et Tiberius Rhodi,* genus vitæ admodum ciuile instituit, sine lictore aut viatore, gymnasio interdum obambulans. *Suetonius cap.* XI.

Remotio lictorum.

Lib. III. imp.

117. Illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem.] *Samothracia insula non eadem cum Imbrasiâ, vt censet Musarum decus: nec Imbrasus Iauius siue Parthenius in hac, sed in Ionicâ Samo, quæ ideò Parthenias dicta, vt discimus ex Strabone, Plinio, & Hygino. Eustathius,* ἡ δὲ Θρᾳκία Σάμος λέγεται, καὶ Σαμοθράκη σωδέτως. καλεῖται καὶ ἁπλῶς πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου, τῆς Ἰωνικῆς. *Imò tres distinctæ Sami, de quibus docte noster Ortelius in Synonymiâ, quem vide. Ideò firmanda in Varrone prisca lectio.* Terra & cælum, vt Samothracum initia docent, sunt Dei magni, & hi, quos dixi, multis nominibus. Nam neque quas Samothracia (*non* Ambracia, *aut,* Imbrasia) ante portas statuit duas viriles species ahenas, dei magni: neque vt volgus putat, hi Samothraces dij, qui Castor & Pollux: sed hi, mas & femina, & hi quos augurum libri scriptos habent sic Diui potes: & sunt pro illis qui in Samothrace θεοὶ δυωδεκάτοι. *Initia quæ Varro dicit, sunt hæc sacra, de quibus noster. sacra religiosa in primis etiam apud Romanos. Ideò pœta satyricus,*

——— iuret licet & Samothracum
Et nostrorum aras.

Samothracia alia ab Imbrasiâ.

Tres Sami.

Firmata Varronis lectio.

Colebantur Cabiri, siue Penates, vt interpretantur. Vide Strabon. lib. X.

Suidas, Ἐν Σαμοθράκῃ ἦσαν πλεταί τινες, ἃς ἐδέκοντο τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδύνων τινῶν. διὸ ἦν ἐπῖσε καὶ τὰ ὑπὸ κορυβάντων μυούμενα, καὶ τὰ τῆ Ἑκάτης. *Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, vt colliges ex* II. Anthologiæ, & facto Persei Macedonum regis, apud Liuium.*

* Epig. sic δωκεῦς.

118. Igitur aliáque quæ ibi varietate fortunæ.] *Turbatus locus, aut mutilus. Si turbatus tantùm, sic reponito.* Atque illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem, aliáque quæ ibi varietate fortunæ & origine nostri veneranda, obuij Aquilones depulêre. Igitur relegit Asiam. *Sed quæ varietas fortunæ aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianæ gentis inde: à Troianis autem Romani. Dionysius lib.* I. *Dardanum facit in hanc insulam venisse, quæ tunc Melane dicta; & pulsam inde sterilitate soli deuenisse ea Phrygiæ loca, vbi post Troia. Ideò olim Dardania dicta Samothrace, vt Plinius auctor. Benè ergo, origine nostri. Sed & Varro* II. *Humanarum,* Dardanum deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Æneam ex Phrygiâ Italiam aduexisse, *tradidit. Et quædam huic rei suggeret Seruius, in illud vatis magni,*

——— antiquam exquirite matrem.

Varietatem fortunæ vel ad Dardanum refer; vel ad Romanos, qui ex tam paruis magni. Fieri tamen potest, vt mutilus locus sit, fueritque aliquid de Ilio etiam insertum, fonte non dubio Romulæ gentis.

Corruptus Taciti locus.

Origo Romanorum à Samothracia.

Vide & Plutarch. in Camillo, & Dionysium de Vestalibus institutis à Numâ, qui volunt eos deos esse, quos occultos habeat templum Vestæ. Strabonis à Tacito, vt videtur, dissentius.

119. Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur.] *Strabo tamen, qui huic ætati compar, ita loquitur de hoc oraculo tanquam nullum tunc fuerit.* Κολοφὼν πόλις Ἰωνικὴ, ἧς πρὸ ἄντης ἄλσος ἡ Κλαρία Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ ἦν μαντεῖον ὃ πότε πάλαιόν.

120. Exercitio equitum, decursibus cohortium interesse.] *Alia hæc Decursio ab illâ funebri, de quâ dixi. Nam hæc exercitij fuit: solita vsurpari ter quot mensibus ex institutione Diui Augusti. Vegetio Campicursio dicitur: quem vide lib.* I. *cap.* XXVII. *& lib.* III. *cap.* IV. *Campestris decursio Suetonio, in Galbâ:* Campestrem decursionem scuto moderatus. *in Nerone:* Indictáque decursione Prætorianis, scutum suâ manu prætulit.

Decursio campestris. In eâ solêne vt pedes scutum præferret.

121. Præuerti ad Armenios.] *Ita infrà:* Aut si quando ad interna præuerterent. *Curtius* VI. Tamen ad Satibarzanem opprimendum præuerti optimum ratus. *Apuleius Apol.* II. Nunc tempus est ad epistolas Pudentillæ præuerti. *Plautus & Liuius quoque, sed sine præpositione.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Polemo rex eiusq; stirps.

122. Zenonem Polemonis regis Pontici filium.] *Melius*, regis Ponti. *Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum peruênit concessu Antonij & Augusti. de quo vide Dionem in actis anni* DCCXXIX. *Vxorem habuit Pythodorim: quam mirè à prudentiâ aliisq; virtutibus laudat Strabo; & quæ nunc, mortuo marito, præerat rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniæ datus rex. Strabo lib.* XII. Πυθοδώριδος δὲ ἦν ὁ μὲν ἰδιώτης σωφρονεῖ τῇ μητρὶ προεχων, ὁ δὲ νεωστὶ καθισταμένος μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς.

123. Instituta & cultum Armeniorum æmulatus.] *Possit Sallustiano exemplo legi*, æmulus. At Pompeius à primâ adolescentiâ, Alexandri regis facta dictáque æmulus erat.

124. Igitur Germanicus insigne regium capiti eius imponit.] *Zenonem itaque regem Armeniæ dedit Germanicus, sed sine vllo, vt vides, bello. addo, nec metu belli.* Tranquilli prauus locus. *Mirum igitur à Suetonio scribi, Cal. cap.* I. *Germanicus* ad componendum Orientis statum expulsus, cùm Armeniæ regem deuicisset, Cappadociam in prouinciæ formam redegisset, Antiochiæ obiit. Ad historiã directus. *Quem, sodes, ille regem deuicit? auctoritate tota res perfecta non armis. Videbar appositè corrigere*, deiecisset. *sed nec id plenè verum: quia Vonones à Silano dudum regno amotus, ante Germanici aduentum. Itaque corrigas potius*, regem dedisset.

125. Quod illi vocabulum indiderant ex nomine vrbis.] *Mirum. cum iam antè plures reges eo nomine fuerint: & vrbs ipsa potius nomen habuit ab aliquo regum, vti Tigranocerta.*

Scrupulus in Tacito.

126. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium Legatum accepere.] *Hiems media est, tamen æstuo. Legatum, inquit, nónne id est, Prætorem siue Proprætorem? Ita enim dicti, qui in Cæsaris prouincias missi: & hos omnes legi reperio è Senatu. Si id est: quis Dionem nobis concíliet, super eâdem re scribentem?* Nam Dio aduersatur. Κἀκ τούτου καὶ ἡ καταδουλωσις ἤρξατο τῶν Ῥωμαίων ἐχθρὸς, καὶ ἐπιπεσὼν ἐπετρέψατο: Secundum hæc & Cappadocia Romani iuris facta, & Equiti regenda permissa. *Si enim Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores prouincias sæpe Equites missos, imò & Libertos; sed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen à Dione & Tranquillus est, in Vespas. cap.* VIII. Et Suetonius. Cappadociæ, propter assiduos Barbarorum incursus, Legiones addidit, Consularémque rectorem imposuit pro Equite Romano. Tentata concordia. *Ego censeam primò quidem Legatum impositum: sed pòst id mutasse. Dionem autem oculos habuisse in eo quod obtineret, non quod obtinuisset.*

127. Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primùm ad ius Prætoris tralatis.] *Verius esset*, Proprætoris: *sed ista miscentur, & passim in Tacito Prætor, Proprætor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem:* Κομαγηνὴ μικρά τις ἐστίν. ἔχει δ' ἐχυμνὸν πόλιν Σαμόσατα, ἐν ᾗ τὸ βασίλειον ὑπῆρχε. νυνὶ δ' ἐπαρχία γέγονε. *id est:* Comagene, modica regio. vrbem munitam habet Samosata, in quâ regia fuit. nunc in prouinciam redacta est. Comagene prouincia facta. Remota difficultas è Suetonio natâ. *Nec moueat te quòd Suetonius prouinciam eam factam primùm vult à Vespasiano, cap.* VIII. *quia Caligula regibus eam iterum tradiderat, vt narrat Dio* LIX. Antiocho, *inquit*, Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciæ maritimis dedit. *Vti ergo Caligula Tiberij; sic Caligulæ decretum Vespasianus rescidit.*

128. Ipsúmq;, & Plancinam, & filios criminari.] *Hæc de dissidio & calumniis inter Pisonem & Germanicum, quiq; partium vtriusque ibi erant. Sed quomodo filios criminantur? sanè vnus ibi* M. Piso *filius: &* Cneius *alter*, omne hoc tempus in vrbe egit, *quod ipse Tacitus infrà libro* III. *scripsit: nec paternæ fortunæ aut crimini potuit adiungi. Vide an non* filium: *nisi & Cneius Romæ aliquid in Germanicum; aut crimínati vniuersè sunt filiorum superbiam, contumaciam, aut tale.*

129. Discesserantque opertis odiis.] *Lego*, apertis.

Coronæ in mẽsis aureę.

130. Coronæ aureæ magno pondere Cæsari.] *Coronæ conuiuiorum è floribus foliisq; vulgatæ: non æquè ex auro. Quas tamen non solùm in illo Orientis luxu, sed etiam*

etiam Romæ vsum aliquem habuisse discas ex Capitolino: qui in Ælio Vero scribit. Data etiam conuiuis aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus. Gemmatæ quæ. *Item Vipiano, De auro & argento legato:* Cedent igitur gemmæ fialis vel lancibus, inclusæ auro argentóve. sed & in coronis mensarum, gemmæ coronis cedent, & hæ mensis. *At in Ægypto hunc morem Iustinus tangit lib.* XVIII. Missi, *inquit*, à Senatu in Ægyptum Legati, cùm ingentia sibi à Ptolemæo rege missa munera spreuissent, interiectis diebus ad cænam inuitatis aureæ coronæ missæ sunt. quas illi honoris causâ receptas, Coronæ aureæ in conuiuio, ritu Orientis. posterâ die statuis regis imposuerunt. *Etiam Polybius lib.* XV. *qui ostendit tamen Regibus tantùm ex auro dari solere, aliis alias. Itaque narrat de Aristomene quodam, qui Agathocli, etsi non regi, per adulationem eius generis imposuit:* πρῶτος μὲν γὰρ, *inquit*, ὡς ἑαυτὸν δεῖπνα καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων. ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς, ἔθος δὲ μόνοις συγχωρεῖσθαι: Primus hic enim Agathoclem ad se in cænam inuitans, auream ei coronam dedit soli omnium conuiuarum. quod solis regibus tribui mos est. *Vides igitur paullatim morem eum in Ægypto inualuisse, & vulgò id etiam vsurpatum: sed cum discrimine, vt grandioribus grandes.*

131. Principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.] *Claret sententia. quasi dicat, luxum illum alienum Romanis moribus, dignum Parthorum. Æmilius tamen hic* λεπτολογεῖ, *& perdit multa verba.*

132. Pedibus intectis incedere & pari cum Græcis amictu.] *Interpretor, incessisse crepidatum palliatúmque. Quod ait, pedibus intectis: non planè verum est, sed in comparatione cum calceis Romanis. qui altiusculi, non solum imos pedes, sed tibias velabant crure tenus. Horatius:* Pedibus intectis, quid. Romani calceci quales.

——— nigris medium impediit crus
Pellibus.

Titinius in Setina: Iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatim calceas. *Tertullianus de pallio:* Impuro cruri purum aut mulleolum inducit calceum. *Et exstat exemplum hodie in calceis Turcarum Pannoniorúmque. At crepidæ, soleæ, plantarum calces tantùm imas tegebant, ceteris ferè nudis. Ideò bene noster, pedibus intectis. Hunc sensum firmat ipse, dum subdit:* P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauisse apud Siciliam accepimus. *Scipio autem ibi crepidatus. Liuius:* Ipsius etiam Imperatoris non Romanus modò, sed ne militaris quidem cultus iactabatur: cum pallio crepidísque inambulare in gymnasio. Crepidæ soleæq;, quid? *Quod tamen molle & effeminatum censebatur: & Manilius delicatos insignit hac notâ,* Crepidis vti, molle erat.

Femineæ vestes, nexæ sine tegmine plantæ.

vt Scaliger emendauit. etsi vetus lectio, nec insunt tegmina: *ex quâ tentabam*, nec in vsum tegmina. Manilius tentatus. *Dionem etiam non aliter exaudio, de Caligulæ ludis:* καὶ ἐξὸν ἢ ἀνυποδήτοις βαλομένοις θεᾶσασθαι, νομιζόμενον μέν που ὑπὸ τῶν πάνυ ἀρχαίων, καὶ δικάζειν πολλοὺς ἐν τῷ θέρει ἔτος, καὶ πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν τῷ θεάτρῳ πανηγύρεσι χρώμενον, ἐκλιπὸν ἢ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου. *id est*, Volentibus etiam discalceatis spectare permissum. quod vsitatum olim; vt etiam * quidam iudicia hoc habitu æstatis tempore exercuerint, & ipse Augustus ita sæpe spectarit æstiuos ludos. omissum tamen à Tiberio. *Vbi* ἀνυποδήτοις *verè verteris, soleatos aut crepidatos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani, calceis (qui inter forensia censebantur) omissis. In omni ergo remissione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani soleati. Nota etiam Ciceronis increpatio in Verrem, qui in littore soleatus: & in Antonium, qui Gallicis indutus.* * Intellegit Catonem. de quo Plut. ἀνυποδήτους τε ἀγορᾶν πολλάκις ἐπὶ τοῦ βήματος προστρεχόμενος, καὶ δικαζόμενος, οὐτω βραβεύων, &c.

133. Quòd contra instituta Augusti, Alexandriam non sponte Principis introisset.] *Vide Suet. Tiberio, cap.* LII. *& quæ dicam ad lib.* I. *Histor.*

134. Equitibus Romanis illustribus.] *De hoc cognomine equitum infrà.*

135. Inde proximùm amnis os dicatum Herculi.] *Interpunctio vitiosa historiæ facit noctem. ego illustro*, Menelaus Græciam repetens diuersum ad mare

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ostia Nili ima.

terrámque Libyam delatus inde. Proximum amnis os, &c. *Bina describit Nili ora. alterum Canopicum, ab opido cui nomen à gubernatore Menelai. qui illinc & ex eo portu in Libyam delatus. Alterum Heracleoticum, quod ait Herculi sacrum. Hæc ex Geographis clara. At peregrinatio Menelai, ex Homero, Odyss. δ.*

Κύπρον, φοινίκην τε καὶ Αἰγυπτίους ἐπαλήθεις,
Αἰθίοπας θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους ἠδ' Ἐρεμβούς,
Καὶ Λιβύην.

quorum versuum interpretationem plenam pete ex Strabonis primo. Verum ergo est, Menelaum delatum è Canopo, in Sidonios, Libyamq;.

136. Structis molibus litteræ Ægyptiæ.] *Intellegit obeliscos, de quorum frequentiâ & notis consule omnino Ammianum, lib.* XVII. *atque in hac ipsâ re. Nos etiam in Ægyptiis* ADMIRANDIS.

Rhamses Ægypti rex.

137. Regem Rhamsen Libyâ, Æthiopiâ.] *De hac tantâ potentiâ Ægyptiorum nihil legi. nec facilè credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam AEgyptium regem, vsque ad Oceanum imperium tenuisse, à quo dicta sit Thule: quid tam infandum somniauit vllus ægrotus? Nescio an hic sit Rhamses quo regnante Ilium captum esse vult Plinius libro* XXXVI. *cap.* VIII. *vbi tamen leges,* Ramises, *corruptè.*

Strabo in Ægyptum iuit.

138. Legebantur & indicta gentibus tributa.] *De his prioribusq; vide Strabonem in descriptione Thebarum lib.* XVII. *qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraq; refert oculatâ fide: egregius mehercules, & non ad vulgi gustum scriptor.*

Memnonis miranda effigies.

139. Memnonis saxea effigies, vbi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens.] *Visitur, vt Plinius vult, in Serapis templo formâ colossi:* quem, *ait,* cottidianò, solis ortu contactum radiis crepare dicunt. *Iuuenal.*

Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: τὸ δ' ἕτερον τὸ ἄνω μέρη τὰ ὑπὸ τ' κεφαλὴν πεπληκέναι σεισμῷ χωνδέντος, ὥς φασι. *qui etiam vidisse se ait, & cum multis aliis circiter horam primam diei sonitum aliquem audisse. Philostratus ab Apollonio eam statuam in AEthiopiâ visam ait: & mentitur non insolens, siue ipse, siue impurus ille magus. Nam certum est in AEgypto fuisse. Vide præter alios Pausaniam, in Atticis.*

Augustum imperium à Traiano.

140. Clausstra olim Romani imperij, quod nunc rubrum ad mare patescit.] *Insertum hoc in gratiam laudemq; Traiani, qui res magnas gessit ad Orientem, limitibus imperij ad rubrum mare promotis. Eleganter apud Suidam scriptor incertus super hâc ipsâ re:* Ρωμαίων ἀρχὴ, αὕτη τ' Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τ' πάλαι, μακρῷ ὑπερῆρεν. ὠσαμένη τέρατα ἑαυτῆς, πρὸς μὲν ἕω, Ἰνδοὺς καὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταῤῥάκτας, καὶ λίμνην Μαιῶτιν. *& reliqua, quæ non dubiè adrexit de rebus Traiani. Ita Tacitus lib.* IIII. Quanto sit angustius imperatum: *præ quàm nunc videlicet meo æuo. Clausstra ergo hîc imperij; non aliud quàm limes, finis.*

141. Irrumpit regiam.] *Bouiasmum in Hercyniâ silua, de quo attuli suprà Strabonis verba.*

142. Inter flumina Marum & Cusum locantur.] *Marisus hic fluuius dictus Straboni lib.* VII. *Maris, Herodoto: Marisia, Iornandi: AEthico Margus. Retinet nomen hodie, & incolis appellatur Maros.*

143. Cum effigie Cæsarum.] *Germanici, & Drusi.*

Rhescuporis rex.

144. Rhescuporim.] *Non in alio nomine magis variatum. Dio* Ῥασκύποριν; *Velleius Rhascupolin, Suetonij optimus in Vaticano codex, Thrascypolin. quomodo & in Livio scriptum leges. Lucanus vocat*

--- gelidæ dominum Rascipolin oræ.

De historiâ autem ipsâ consule Dionem lib. LIIII. *in actis anni* DCCXXXVIII.

Cotys rex eruditus.

145. Ipsorúmq; regum ingenia, illi mite & amœnum.] *Adeò hoc verum est, vt Cotys ille etiam litteris & poësi excultus fuerit. Ad eum enim est elegia* IX. *Ouidij lib.* III. *De Ponto; & in huius regno Vates ille exsulauit. quod scire volo iuuentutem.*

146. Pom-

146. Pomponium Flaccum veterem stipendiis.] *Est ipse de quo Ouidius lib.* IIII. *De Ponto, eleg.* IX.

Pomponius Flaccus. Ouidio lux data.

Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos, terruit ense Getas.

Atque idem præfuit posteà Syriæ, vt scribit noster lib. IV.

Lepidus tutor liberûm Ptolomæi.

147. Exemplo quo maiores M. Lepidum.] *Valerius Maxim. lib.* IIII. *cap.* IIII. Cùm Ptolemæus rex tutorem populum Rom. filio reliquisset, Senatus M. Æmilium Lepidum Pontif. Max. bis Consulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream misit: amplissimíque & integerrimi viri sanctitatem, reip. vsibus & sacris comparatam externæ procurationi vacare voluit, ne fides ciuitatis nostræ frustrà petita existimaretur. *Iustinus lib.* XXX. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutoris nomine regnum pupilli administraret. *Exstant & denarij argentei cum inscriptione,* M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. *in parte versâ, caput turritum, subscriptum,* ALEXANDREA.

148. Amotum in Ciliciam memoraui.] *Pompeiopolim, suprà. Suetonius paullo aliter hæc narrat, & cum Tiberij probro:* Sed & Vononem Parthorum regẽ, qui pulsus à suis quasi in fidem populi Romani cum ingenti gazâ Antiochiam se receperat, spoliauit perfidiâ, & occidit. *Vt Taciti narratio est, Imperator extra culpam.*

149. Quæ ab illo in Cæsarem tentabantur * Deih Piso.] *Ad eam quam posui notam, si spicio mihi est, ne quid desit. non enim satis plena videtur narratio.*

Admouere hostias.

150. Admotas hostias.] *Sacrorum verbum est. Suetonius in Caligulâ,* Admota altaribus victima, succinctus poparum habitu. *idem significat, quod Tibullo & aliis, statuere ad aram.*

Magorũ deuotionumque ritus.

151. Reperiebantur erutæ humanorum corporum reliquiæ.] *Dio sic expressit,* ὅσα γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ὤκει κατορωρυγμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἐφ' οἷς πινὰς μετὰ τῶν ὀνόματος αὐτῶν ἔχοντες ἀρέθη. *Sunt hæ persuasiones à vulgo: & ideò vanæ. Apuleius callidè describit* III. *Milesiar.* Instruxit feralem officinam omne genus aromatis & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicium manium durantibus caluis, defletorum sepultorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. hîc nares & digiti illic carnosi (*vel etiam* carioſi) claui pendentium: alibi trucidatorum seruatus cruor, & extorta dentibus ferarum truncа caluaria. *Ita nos eum locum totum emaculamus.*

Mos renuntiandæ amicitiæ.

152. Componit epistolas, quîs amicitiam renuntiabat.] *Mox ex veteri illâ & simplici vita: quâ receptum, amicitiam & inimicitiam promptam habere in ore & in fronte. Mos qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, Liuius lib.* XXXVI. Consulti feciales à M. Acilio Consule num prius Ætolis renuntianda amicitia esset, quàm bellum inferendum. *Lib.* XLIII. Missi legati Perseo amicitiam renuntiarunt. *Priuatim, infrà lib.* VI. Morem fuisse maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiæ ponere. *Lib.* III. Quamquam non vltrà foret fœuitum quàm vt amicitia Cæsaris prohiberetur. *Suetonius Aug. cap.* LXVI. Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis suis interdixit. *Idem in Claris Grammat. de Curtio Nicià:* Pompeium offendit, domóque ei interdictum est. *Sic Badius Campanus apud Liuium* XXV. *palam omnibus renuntiat hospitium Crispino. Atque hoc est quod Cicero inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco:* Etenim cùm à clarissimis viris iustissimas inimicitias sæpe cum bene meritis ciuibus depositas esse vidissem: non sum arbitratus quemquam amicum patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum. *Seneca epist.* LXXVII. Inimicitias mihi denuntias, si quidquam ex iis quæ cottidie facio, ignoraueris. *Idem, quod Indicere inimicitias Seneca lib.* III. *De irâ:* Quid iuuat tamquam in æter-

Inter priuatos idẽ mos.

Denuntiare inimicitias.

Indicere inimicitias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

num genitos iras indicere & breuissimam ætatem dissipare? *Vnde inimicitiæ indictæ, vti indictum bellum. Sidonius lib.* VII. Inimicitias indictas honestè exercet, tardè credit, celeriter deponit. *Item Inimicitiæ testatæ, quasi quæ litterarum testimonio signatæ: Valerius lib.* IIII. Acerrimè cum Scipione Africano Macedonicus dissenserat, eorúmque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues testatásque inimicitias progressa fuerat. *Nec aliud censeo, cùm legimus inimicitias ex professo. Huic aperto mori vtinam his moribus locus! Sed vt omnia vitia nostro æuo; sic fraus, simulatio, dolus succreuit, & pessimum amicitiæ venenum blanditiæ fallaces. Nouimus nos eiusmodi stelliones, qui amicos quibus arridենt mox arrodunt: & quibus nulla spes famæ est, nisi in labe famæ alienæ. Datum est nobis grande* exemplum præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: sic specie bonarum artium falsos, & amicitiæ fallaces, *vt vere dixit noster vates.*

Testatæ inimicitiæ.

153. Quo propiùs regrederetur.] *Benè, suo quodam sensu. quid si tamen,* properius?

154. Muliebri fraude cecidisse.] *Plancinam intellege: nec Liuiam omitte, quam certum mihi est huic sceleri fuisse architectam.*

Per dextram iurare.

155. Iurauere amici, dextram morientis contingentes.] *Quæ sedes fidei. Sed & apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos vt dextram suam contingant.* εἶπε οὖν ὑμῶν, ἤν δεξιᾶς βούληται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἤν ὅμμα τοὐμὸν ζῶντ' ἔτι προσπεδεῖν ἐθέλῃ, προσίτω.

156. Haud multum triginta annos egressum.] *Obiit Germanicus anno* XXXIII. *vitæ acceptæ.*

157. Prætulerítne veneficij signa.] *Multi adfirmant. Plinius lib.* XI. Cor negatur cremari posse in iis qui cardiaco morbo obierunt, aut veneno interemptis. Certè extat oratio Vitellij quâ reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento: palámque testatus non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris comburi.

158. Quæ luctum amissæ sororis tum primùm læto cultu mutauit.] *Quasi in gratulatione, aut quasi voti damnata. Vide Festum, in verbis, Minuitur luctus. Sed quid vocat lætum cultum? Vestémne albam, positâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ in luctu ponebant feminæ, eoq; finito recipiebant? Non tam procliue id statuere, propter veteres scriptores, qui hâc in re sententiis diuersi. Dionysius lib.* VIII. *nigram vestem feminis attribuit.* γυναῖκες Ρωμαίων, ἄνομος ἐστὶν αὐταῖς ὅτι τοῖς ἰδίοις καὶ ἀναγκαίοις ποιεῖν κήδεσιν, ὑποδέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν καὶ ἄλλον κόσμον, μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι τὸ ἐνιαύσιον ἀπένθησαν χρόνον. *Apud Suidam incertus scriptor, de Marcij funere:* καὶ αἱ γυναῖκες ὑποδέμεναι χρυσὸν καὶ ἄλλον κόσμον, καὶ μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρησάμεναι, τὸ πενθήσασαι ἐνιαύσιον χρόνον. *Et Varro clarè lib.* III. *De vitâ populi Romani,* vt dum supra terram esset, ricinis lugerent: funere ipso, vt pullis pallis amictæ. *Ibidem.* Propinquæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demisso sequerentur lectum. *Valerius lib.* I. *cap.* I. *De Cannensi clade.* Itaque matres ac filiæ coniugésque nuper interfectorum, absterſis lacrimis, depositísque doloris insignibus, candidam induere vestem & aris dare thura coactæ sunt. *At alij ecce consensu, albam. Herodianus in funere Seueri:* αἱ γυναῖκες λιτὰς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμφιεννύμεναι χῆμα παρέχουσι λυπουμένων. *Statius in Lacrimis Etrusci:*

Quæ vestis feminarum in luctu. Nigra, vt multi adserunt.

Alba vt alij.

Huc vittata comam, niueóque insignis amictu
Mitibus exsequiis ades.

adsignat, vt vides, niueam vestem, quia mulier. Sed clarissimè Plutarchus: διὰ τί λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια, τὸ λευκοὺς κεκρυφάλους; *& vide apud eum causas. Quid statuemus in dissensu tam aperto? pacem. quam facilè conficio ex temporum ratione. Variatum scilicet hâc in re apud Romanos fuit. Priscus temporibus dum resp. vixit & libertas, nigræ vestes etiam feminis in luctu. id docent ij scriptores, qui omnes consentiunt in narratione mo-*

In concordiam scriptores ij reducti.

ris qui illo æuo. At sub Impp. rep. exstinctâ, in vsum venerunt lugubrium, albæ. docent ij alterius classis testes, qui non id referunt nisi de temporibus secutis. Hoc nisi tenes, nunquam erit vt soluas eum nodum. Sed quæ causa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color albus & niger cogniti: iisq; solis, vel præcipuis vsæ. At post sericam traductam vestem, & vulgatam Coam; post galbanam, cæruleam, amethystinam, & tot genera reperta colorum; rarus dignioribus feminis albi vsus. spretus inquam, (quod ex poëtis facilè disces) contemptúsque color albus, adeò vt nota luctus fuerit superbo sexui, eum induisse. Hoc constanter censeo. mouet me leuiter Appuleij locus lib. II. *qui inferiori illo æuo,* matronam flebilem fuscâ veste contectam *describit, non vt debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priscum ritum in animo habuit, vt solet, Appuleius, aut aliud in prouinciis fuit, vbi id gestum. more Græciæ videlicet retento, apud quos feminæ in luctu nigræ.*

Cur vestis colores mutati, parum accerta.

Remota ex Appuleio obiectio.

ADD. *Pro veste nigrâ* Tibullus clarè *est, lib.* III.

Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa
Incinctæ nigrâ candida veste legant.

At Liuius suspicionem facit, nihil in veste mutatum: sed dumtaxat in muliebri mundo. Valerij certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum sunt, lib. XXXIV. Mulieres quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt? quid cùm eluxerunt, sumunt? *Nam quod Festus tradidit lugentes in pellibus fuisse, αἰνιγματῶδες est.* Pellem, *inquit,* habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt. *Nihil tale reperio, nisi consentis mihi magne Festi interpres, (te, Scaliger, appello) vt accipiam de laneis Vittis: quas mulieres in luctu sumpsisse è variis scriptorum locis certum. An hoc mauis insiticium istud emblema à Paullo esse? qui respexerit scilicet ad Barbaricum morem sui æui. quo etiamnunc apud nos receptum, pelles extremis oris vestium assui in luctu. Tu nos doce.*

Festi obscurus mihi locus.

Scaliger aliquis illustrator.

159. Castellum Ciliciæ, cui nomen Celenderis.] *Nominat id Iosephus lib.* XVII. *collocatq; in viâ quâ Romam ibatur. sed in eo scriptum reperies,* Celendris. *meminit & Ptolemæus. Antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides lib.* III. *Biblioth. qui conditionem eius refet ad Sandarum Tithoni nepotem.* ὃς, inquit, ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδεριν.

Celenderis.

160. Tum Sentius occanere cornua tubásque.] *Occultè surreptum Sallustio est,* Iussu Metelli cornicines occanuere.

161. Sumpto iustitio desererentur fora.] *Olim in tumultu aut calamitate à Dictatore Consulibúsve indici iustitium solitum: nunc passim in funere principum virorum. Sic. lib.* I. Qui fine Augusti & initiis Tiberij auditis, ob iustitium aut gaudium intermiserat solita munia. *De vi habitúque iustitij nihil melius possum Petro Fabro, eruditæ diligentiæ viro. quem consule lib.* II. *Semestrium cap.* X.

Iustitium in funere.

162. Et quanquam neque insignibus lugentium abstinebant.] *Indicto enim iustitio, mutabant etiam vestem. Lucanus:*

—— ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces.

Mutatio vestis in iustitio.

Iuuenalis:

Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.

Seneca epist. XVIII. Nam quod fieri nisi in tumultu & tristi tempore ciuitatis non solebat, voluptatis caussâ vestem mutauimus.

163. Vt nomen eius Saliari carmine caneretur.] *Qui honos non nisi nominibus deorum. Hoc exemplo M. Antoninus Philosophus, mortuo filio Vero,* iussit vt nomen eius Saliari carmini insereretur. *ita malo apud Spartianum, quàm,* inferretur.

164. Sedes curules sacerdotum Augustalium locis, superque eas querceæ coronæ statuerentur.] *Spectaculis Romam transductis, magno honori fuit publicus in iis locus. exempla multa. Eualuit paullatim adulatio, vt non solum viuis, sed etiam*

Sedes in theatris.

abscn-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quando inualuerit ismos.

absentibus mortuisq; daretur is locus, memoriæ conseruandæ. Loci præbiti indicium, sella esset. Primum vestigium eius ritus odorari videor in Liuij verbis, lib. II. *de Valerio Dictatore:* Dictator triumphans in vrbem inuehitur, super solitos honores locus in Circo ipsi posterisque, ad spectaculum datus: sella in eo loco curulis posita. *Cæsari habitus deinde idem honos, vt clarè Dio lib.* XLIIII. ἐψηφίσατο τόν τε δίφρον αὐτῷ ἐλεφάντινον καὶ δάφνινον καὶ διάχρυσον εἰς τὰ θέατρα καὶ στέφανον δάφνινον καὶ διάχρυσον εἰσάγεσθαι. *Mox M. Marcello defuncto, de quo verba eiusdem scriptoris, lib.* LIII. Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἔς τε τὸ θέατρον ἐν τῇ Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τὰ τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε. *id est,* Marcelli & imaginem auream, & coronam auream & sedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iussit, mediáq; illa poni inter sedes editorum. *Sed & Seuerus, Pertinaci mortuo non vnam sellam, sed tres in theatro posuit: vti apud Xiphilinum scribitur his verbis.* καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸ ἱππόδρομον ἐσάγειν, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα δρόνους τε τρεῖς κατὰ χρύσεις αὐτοῦ ἐσκομίζεσθαι. *Lego etiam sedes aureas in theatrum illatas Tiberio & Seiano absentibus; & miror interpretem id vertisse, currus, apud Dionem lib.* LVIII. δίφρους τε διαχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσφέρειν. *Germanico igitur decretæ eiusmodi curules sedes per trina, vt opinor, theatra inter sacerdotum Augustalium sedes: & coronæ in iis è quercu, ob ciues scilicet seruatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum.*

Xylandri in Dione lapsus.

165. Arcus cum inscriptione rerum gestarum, & mortem ob rempobisse. *Hoc Druso quoque fratri eius tributum; & voluit dictum Pedo ad Liuiam:*

Pedo emendatus.

Consul, & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit, heu mortis publica caussa: legor.

Sed tu rescribe, Cui fuit: *ad hanc mentem.*

Imagines illustrium in templis curiaque.

166. Cùm censeretur clypeus auro & magnitudine insignis inter auctores eloquentiæ.] *Veteris inuentum fuit imagines illustrium virorum publicè in templo, curiáq; deponi & quasi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Catonis Censorij in Curiâ collocatæ. Valerius Maximus, lib.* VIII. *cap.* XV. Africanus imaginem in cellâ Iouis opt. max. positam habet: quæ quotiescumque funus aliquod Corneliæ genti celebrandum est, inde petitur: vnique illi instar atrij, Capitolium est. Tam herclè quàm superiori Catoni, Curia, vnde effigies illius ad eiusdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui vtilissimum reip. Senatorem tantum non semper secum habitare voluerit. *Sed cumulatius id fecit vt apparet, Augustus; qui primarias imagines in Curiâ collocauit, suis quasque locis distinctas: siue quis belli, siue pacis artibus claruisset. Ita suprà legimus,* Hortensij imaginem positam inter Oratores: *idemq; honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur vsus? quia imagines illæ, vt censeo, instar militaris clypei rotundæ: ex ære, auro, argento. Plinius,* Scutis qualibus ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines. vnde & nomen habuêre clypeorum, non vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit à Cluendo. *Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Liuius lib.* XXV. *in ceterâ prædâ Hasdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipsius. Suetonius Domitiano:* Senatus adeò lætatus est, vt repletâ certatim curiâ, scalas etiam inferri clupeósque & imagines eius coram detrahi, & ibidem solo affligi iuberet. *Capitolinus in Antonino:* Ceteris honoribus refutatis, clypeum Hadriano magnificentissimum posuit, sacerdotes instituit. *Trebellius in Claudio:* Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus totius iudicio in curiâ collocatum est, vt etiam nunc videtur. *Quod ait Grammaticos malle, clupeum: verum est. & puto in Capro legisse,* Clupeum, imago: Clipeus, ἄσπις. *Sed & Liuius Grammaticis paruit, lib.* IX. Ab his columnis, quæ incommodè posita videbantur signa amouit: Clypeáque de columnis & signa militaria affixa dempsit. *In monumento prisco.* HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRÆ. DECREVERVNT. *Nec tamen semper hi clypei cum effigie: sæpè sine eâ, cum nudo nomine*

Augusti institutum.

Clypeus, proimagine.

ἀπὸ τοῦ κλύειν. quia sculpta.

Grammaticorum scrupulum, à Liuio non spretum.

nomine ponentis, & cui ponebantur: siue etiam cum ponendi caussâ. Philo Iudæus egregiè, De legat. ad Caium: Πιλάτος ὧν τῆς ὑπαρχων ἐξουσίας ἀπλοϊκώτερον καὶ ἀφελεστέρον ἢ Ἰουδαίας. ἔτι δὲ καὶ ὅτι Τιβερίῳ μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τοῦ λυπῆσαι τὸ πλῆθος, ἀνατίθησι ἐν πᾶσι χρυσᾶς ἀσπίδας, μήτε μορφὴν ἐχούσας μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπαγορευομένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τὸ μὲν ἀναθέντα, καὶ ἀνατεθῆναι ἢ ἀνάθεσιν. *Nec verò publicè solùm hos clypeos, sed & priuatim sibi quisque ponebat. Plinius,* Suorum verò Clypeos in sacro vel publico priuatim dicare primus instituit Ap. Claudius, qui Consul cum Seruilio fuit, anno vrbis CCLIX. *& quæ sequuntur. reperióque exemplum clypei priuati in lapide veteri:*

Clypei priuatim dicati.

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVÆ. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

167. Vti turmæ Idibus Iuliis imaginem eius sequerentur.] *Ita accipio, vt in solemni illâ Transuectione equitum Germanici imago pro vexillo esset, quod sequerentur. Libro* VI. Quorum imagines pro vexillis secuti essent, duces imperatoresque diligerent. *Aliud autem Transuectio equitum: aliud Recognitio, siue Censio, siue Probatio. & caue ea confundas. Transuectio à Q. Fabio Rulliano instituta, vt Liuius lib.* IX. *Valerius* I. *auctores sunt. eiusq; formam & quasi Pompam graphicè depinxit Dionysius lib.* VI. *Idibus Quinctilibus siue Iuliis fieri solitam Dionysius idem dixit, quia victoria ad lacum Regillum incidit in eum diem. Sed &* Castorum ædes Idibus Quinctilibus dedicata, *ait Liuius lib.* II. *quorum honori præcipuè transuectio instituta. At recognitio equitum, olim à Censoribus singulis lustris: posteà ab Imperatoribus passim facta tempore non certo. idq; non aliud fuit, quàm censura quædam in equites equosq; publicos, & quasi examen. Suetonius in Augusto:* Equitum turmas frequenter recognouit. *In Caligulâ:* Equites Romanos seuerè curioséque, nec sine moderatione recognouit, palâm adempto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ inesset. eorum qui minore culpâ tenerentur, nominibus modò in recitatione præteritis. *In Claudio:* Recognitione equitum, iuuenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi adfirmabat, sine ignominiâ dimisit, habere dicens censorem suum. *Vide Plutarchum in Pompeio: Festum, Censio: Agellium, lib.* IIII. *&* VII. *sed ante omnes, Iacobum Rœuardum Variorum libro* II. *cap.* XV. *Belgarum iurisque magnam spem. cuius immaturæ mortis inuidiam ne nunc quidem sustinent fata.*

Equitum transuectio.

Recognitio equitum.

Rœuardi laus.

168. Liuia nupta Druso, duos virilis sexus simul enixa est.] *Discè ergo hinc, quod nondum alij, Tiberium illum Drusi F. Tiberij N. quem Caius sustulit, superfuisse ex his geminis: & ideò Gemellum cognominatum. Et sanè numismata quædam huius Drusi ærea exstare aiunt, in quibus expressa gemellorum capita surgentia è copiæ cornu.*

Gemini Druso filij.

169. Eodem anno grauibus Senatus decretis libido feminarum coercita.] *Quorum decretorum particula hæc apud Tertullianum, De pallio:* Habes spectare quod Cæcina Seuerus grauiter Senatui impressit, matrona sine stolâ in publico. denique Lentuli Auguris consultis, quæ ita sese exauctorasset, pro stupro erat pœna: quoniam quidem indices custodésque dignitatis habitus, vt lenocinij fallacitandi impedimenta, sedulò quædam desuefecerant.

170. Vistilia licentiam stupri apud Ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto, qui satis pœnarum aduersum impudicas in ipsâ professione flagitij credebant.] *Minus expressa apud alios vestigia huius moris: quæ hîc in*

Stupra quomodo olim vindicata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Permissa propemodũ libertinis. Etiam matronis, si professæ.

Tacito clara. Appâret autem in stupra matronarum ordinis primi aut secundi, grauiter semper animaduersum, ad seruandum publicum decus: non tam grauiter in libertinarum aut è plebe. quibus hæc militia Venerea, moribus tantumnon permissa: quod vel ex Horatio, Ouidio aliisq́ liquere potest. Sed & illud paret cuiuis feminæ licitum fuisse vulgare corpus, modò apud Ædiles id profiteretur. Cui professioni consequens, vt iure cederet & dignitate matronali, etiam, vt opinor, ornamentis; censereturq́ inter togatas. Quod facilè adstruo ex Suetonij verbis in Tiberio, cap. XXXV. Feminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exsoluerentur, lenocinium profiteri cœperant: quas, ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exsilio affecit. *Vt ergo ibi lenocinium profitebantur, ad amittendum ius matronarum: sic hic stuprum, eâdem fine. Quæ tamen professio irrita facta posteà ex nouâ lege: eleganterq́ ad hanc rem Papinianus l.* x. *De adult.* Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut operas suas scenæ locauit, adulterij accusari damnarique Senatusconsulto potest. *Sed apud Ædiles cur ea professio? non apud Censores, aliósve? quia comperior ab antiquo Ædilibus curam fuisse fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus: itemq́ personarum, quæ sæpius in iis locis, quàm in templo Mariano. Ideò Seneca, vt solet, eleganter:* Inuenies voluptatem circa balnea & sudatoria, ac loca Ædilem metuentia, *id est, fornices & popinas. Et illuc alludens Iustinus scribit, Dionysium* apud Ædiles aduersus lenones iurgari *solitum, lib.* XXI. *Itaque Ædilibus curæ nosse publica scorta, habere ea in tabulis, vt sic dicam, & albo: & si quam vulgantem se, extra eum numerum nacti, multabant. Liuius lib.* X. Eo anno Q. Fabius Gurges Consulis Filius (*is autem tunc Ædilis*) aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecuniâ multauit. *Nec pecuniâ solùm sed & exsilio. Idem lib.* XXV. Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei aliquot matronas apud populum probri accusarunt: quasdam ex eis damnatas in exsilium egerunt. *Deducebantq́ idem in iudicium etiam hoc crimine viros, vt in Liuio libro* VIII. Data à M. Flauio visceratio, erant qui per speciem honorandæ parentis meritam mercedem populo solutam interpretarentur, quòd eum die dictâ ab Ædilibus crimine stupratæ matrisfamilias absoluisset. *Pertinere ad hanc rem Laberij versum puto, vt ego eum restituo apud Agellium lib.* XVI. Cocionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatorem dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas vxores, hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio sex ædiles viderat. *Scribo.* Duas vxores? hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio: sed Ædiles viderint. *Non alia Laberij scriptio aut mens. Duásne vxores ille habet? inquit. hercle satis negotiosum negotium homini, vt ait Cocio. verùm id Ædiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiusmodi infames feminas cessisse dignitate matronali, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de ornamentis, ex Tertulliano, De cultu:* Quid minus habent infelicissimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas si quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coërcebant, iam certè sæculi improbitas honestissimis quibusque feminis vsque ad errorem dinoscendi coæquauit. *Censeo autem posuisse eas insitam, stolam, vittas, imò sumpsisse meretriciam togam. Indueor à Iuuenali,*

——— Carfinia talem
Non sumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ stupri damnatâ sentire videtur, cui ex more sumenda toga. De eâ satis dictum alias, & præsertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, semper mihi magna. Vnum addo, manasse videri morem eum ab Athenien sibus: apud quos scorta pariter veste à matronis discreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθηναίοις, τὰς ἑταίρας ἀνδρικὰ φορεῖν.

Professio apud Ædiles.

Ædiles accusabant ad populum.

Laberij restitutio. Prouerbiali forma est, Hoc plus negoti est, inquit Cocio. Et Cociones sæpe in vulgi dicto veniebant; vt Plautiillud, Vetus est, Nihili cocio. Vide eũdem Tertull. Apol. cap. VI. Lectica eũ posuerunt, vtique post Domitiani edictum. de quo alibi. Athenienses meretrices quo habitu. Item Artemidorus noster lib. II. cap. III.

171. Exacta & à Titidio Labeone.] *Vertranius*, exactum: *cui adsentio.*

172. Illo prætendente LX. dies ad consultandum datos necdum præteriisse.] *Dies sexaginta dati lege Iuliâ, à die diuortij, marito ad accusandum. Clarum ex l.* XI. XIIII. XI. *Ad legem Iuliam de adulteriis. quas vide.*

173. Actum

Sacra externa repressa.

173. Actum & de sacris Ægyptiis Iudaicisque pellendis.] *Non tunc primum. Nam & Agrippa Præfectus vrbi ab Augusto, sacra AEgyptia repressit: edicto, nequis ea intra quingentos ab vrbe passus exerceret. Id accidit anno* DCCXXXIV. *vt habes apud Dionem* LIIII. *Sed de hoc Tiberiano edicto capiendus Seneca epist.* CIX. His instinctus abstinere animalibus cœpi: & anno peracto, non tantùm facilis mihi erat consuetudo, sed dulcis. Quæris quomodo desierim? In Tiberij Cæsaris principatum iuuentæ tempus inciderat. alienigena tum sacra mouebantur: & inter argumenta superstitionis ponebatur animalium quorundam abstinentia. *Apparetq́ eum intellegere etiam Iudaica sacra, qui abstinuerunt animalibus quibusdam, vt sue. Quamquam & Romani posteà diebus religiosis abstinere carne cœperint, AEgyptio ritu. Spartianus in Iuliano:* Sæpe autem, nullâ existente religione, oleribus leguminibúsque contentus, sine carne cænauit.

Carne abstinebant certis diebus Ægyptij & Romani.

174. Quattuor millia libertini generis in insulam Sardiniam vehe-rentur.] *Iosephus lib.* XVIII. *id deplorat, & ostendit in eo numero solos Iudæos fuisse. cui subscribit Suetonius:* Iudæorum iuuentutem, per speciem sacramenti, in prouincias grauioris cæli distribuit. *Huic calamitati occasionem caussamq́ præbuisse stupra quædam & fraudes tectas nomine religionis non iniucundè Iosephus idem describit, in historiâ Paullinæ & Mundi. quem, si animus fert, vide lib.* XVIII. *cap.* VII.

Iudæi in Sardiniam pulsi.

175. Quæ septem & quinquaginta per annos Vestalibus sacris præfederat.] *At lex desinebat ministerio virginum tantùm annos triginta. spontanea igitur mansio illa Occiæ.*

176. Quòd mater eius in eodem coniugio manebat.] *Id est, vniuira esset: cuius rei honos. Tertullianus:* Monogamia apud Ethnicos in summo honore est: vt & virginibus nubentibus vniuira pronuba adhibeatur, & sic auspicij initium est. Item in quibusdam sollennibus & auspiciis, vt prior sit vniuiræ locus. Certè Flaminia non nisi vniuira est.

Honos monogamiæ.

177. Cæsar posthabitam decies sestertij dote solatus est.] *Numerus hic in dote, quod obseruauimus, quasi legitimus & solemnis. notatq́ disertè Iuuenalis,*

——— & ritu decies centena dabuntur
Antiquo.

Decies H-s. semper fere in dote.

Et Seneca: Beatiorésne istos putas, quorum Pantomimæ decies sestertio nubunt, quàm Scipionem, cuius liberi à Senatu in dotem æs graue acceperunt? *Et Martialis non vno loco.*

178. Statuit frumento pretium.] *De modo pretioq́, annonæ, infrà lib.* XV.

179. Acerbeque increpuit eos qui ipsum Dominum dixerant.] *Re-tissimè. facta tantùm supperissent dictis. Nam Domini vox propriè, non nisi in seruos. Tamen reperio Augusti ævo & infrà, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Augustus in suâ domo vetuit. Suetonius:* Dominum appellari se nec à liberis quidem aut nepotibus suis vel seriò vel ioco passus est: atque huiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. *Tangit ecce vtrumque morem, & vellem id interpretes monuissent. Quòd patres, domini: etiam ex* **Diadumeni Cæsaris epistolâ cognosco, ad matrem:* Dominus noster & Augustus nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos seruat. *Et clarè ex illo Martialis:*

E seruo scis te genitum, blandéque fateris,
Cùm dominum appellas Sosibiane patrem.

Domini vox variè vsurpata. Aduersum patres.

*Lampridius in eius vitâ.

Quòd fratres sic dicti: locus elegans Senecæ, epist. CV. Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis, qui cùm in Achaiâ febrim habere cœpisset, confestim nauim conscendit: clamitans non corporis esse, sed loci morbum. *nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Itemq́ coniuges inter se eo nomine vsi. Virgil.*

Aduersum fratres.

——— dominum Ænean in regna recepi.

Aduersus coniuges.

Sueton. Claudio: Occisâ Messalinâ, paullò postquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requisiuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Virgil. ——— dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Aduersum obuios.

vbi Seruius: De Græco tractum est, quí vxorem δέσποιναν dicunt. *Apud Iurisconsultos De Legat.* Peto abs te domina vxor. *Epictetus:* αἱ γυναῖκες διὰ τί ὑπὸ πασῶν ἐπικαλοῦνται τῶν ὑπὸ τὸν ἄνδρων κυρίαι καλοῦσι; *Vti et aduersum amicas, passim in poëtis. Sed & obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca:* Quomodo obuios si nomen non succurrit, dominos salutamus. *Lusit eleganter in eo more poëta Græcus in Anthologiâ:*

ὦ ὁ φίλος τί λέγῃ, δόμνε φράτερ, Διὸς ἔγεσθεν.
ὦ δ' αὖ μοὶ τι λέγῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
ὥρια γὰρ καὶ τἀστία τἀῤῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ ἐθέλω δόμνε, ὃ γὰρ ἔχω δόμεναι.

Correctus Tacitus.

180. Reperio apud scriptores Senatoresque eorundem temporum.] *Non displiceat,* Seniorésque. *primum quia sæpe aduocat noster testes eius ævi, qui fuissent in re præsenti. vt lib.* III. Memini audire me ex senioribus, visum inter manus Pisonis libellum. *& lib.* XI. Verùm audita scriptáque senioribus tradam. *Deinde quia peccatum & aliàs in eâ voce, vt lib.* XIII. Sed impetum eius, multum prius laudatâ magnitudine animi; attinuere Senatores, dissolutionem imperij docendo, *&c. vbi certè scribo,* seniores. *vt dicam in loco. Posit tamen aliquis defendere hîc Senatores: quia res quasi arcanò acta in Senatu. Sed viderit lector. à priori sententiâ nobilissimus Ianus Douza noster est; de quo plura dicere iubet & prohibet me amor. Tollam manum, & in tam boni nominis memoriâ paulisper conquiescam.*

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM III. ANNALIVM COMMENTARIVS.

1. INCOMTA signa, versi fasces.] *De ornatu signorum dixi in lib.* I. *De versis fascibus, res sic habet. In dolore quia omnia fieri præter morem amant: etiam lictores fasces præferebant inuersos. Pedo in Eleg. ad Liuiam,*

Versi fasces, in luctu.

Quos primùm vidi fasces, in funere vidi:
Et vidi versos, indiciúmque mali.

Statius Thebaidos VI.

——— versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenæ reges.

Scuta item & arma.

Nec fasces solùm suos lictores, sed milites inuertebant etiam scuta & arma. Virgilius:

——— & versis Arcades armis.

manentq; in militiâ nostrâ hodie vestigia eius ritus. Adde, quod non indignum monitu, versionem hanc armorum, non luctus solùm notam fuisse, sed etiam transfugij & defectionis. Ammianus lib. XXVI. Eumque secuti complures iam gladios quatientes & pila ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta peruersa gestantes: quod defectionis signum est apertissimum.

Transfugæ pariter vertebant vexilla & scuta.

Trabea lætitiæ, non luctus.

2. Atrata plebes, trabeati equites.] *Trabea quid ad luctum? nihil. imò contrà vtebantur eâ in diebus solemnibus lætisque; vt equitum Transuectione, quod Dionysius notat. Sed & Domitiano decretum per honorem, vt quotiens consulatum gereret,* equites Romani quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus præcederent eum, inter lictores apparitoréque. *Denique nusquam trabea in luctu: equitesq; Romæ togâ pullâ vsi in funere, vt reliqui cives. Credo igitur vestem hanc trabibus purpura intextis (id enim trabea)*

bea) sumptam hic, non doloris indicium, sed ordinis. ad discriminandum, inquam, in coloniis equitem à plebe, & splendorem funeri conciliandum, trabeæ sumptæ. Illæ enim propriæ equitum: (nam Grammaticorum inuenta hîc non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum) & ideo Trabeata agmina, ipsi equites Statio, in Epulo Domitiani:

Trabeæ equitum propriæ.

Hic tum Romuleos proceres, trabeataque Cæsar
Agmina, mille simul iussit discumbere mensis.

& in V. Siluarum ad Crispinum: quem locum fusius adscribam, quia mei eget.

——— non te series inhonora parentum,
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeiâ de stirpe tulit. non sanguine cretus
Turmali trabéque ac remis, & paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti: sed præcedente tuorum
Agmine.

Verè enim emendo, non sanguine cretus Turmali, trabéque Remi, nec paupere clauo. *id est, non tu ex plebe satus, imò nec ex ordine equestri. quem deinde describit tribus notis, luxuriâ non inde corâ ingenij, vt solet in illo poëtâ. Turmalem sanguinem vocat; quia propriæ equitum Turmæ: Trabeam Remi, quia ij trabeati, exemplo regum: Pauperem clauum, id est angustum & artum, qui ordinis equestris.*

Stratij locus emaculatus.

Isque explicatus.

3. Matrem Antoniam.] *Hæc illa est Antonia Drusi, quam Plinius ait numquam fuisse. illa, quam Valerius mirè laudat à continentiâ & amore in coniugem, lib.* IV. *cap.* III.

Antonia Germanici mater.

4. Conlucentes per campum Martis faces.] *Dixit ad morem priscum: quo ij qui funus prosequebantur, cereos manibus gestabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuisse eò censet, quia noctu olim cadauera solita efferri. Mos quidem adeò tritus, vt Isidorus* Funus dictum à funibus accensis, *velit,* quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant. *Ambrosius De viduitate:* Vel cùm accensis funalibus mox ducitur, nónne pompæ funebris exsequias magis putat, quàm thalamum præparari? *Alludit Ambrosius illuc, quò sæpe poëtæ: vt*

Faces & cerei in funeribus.

Viximus insignes inter vtramque facem.

Funeris etymon.

Apuleius II. *Florid.* Comœdiam eius priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse. *Calpurnius Flaccus Declamatione* XXVIII. Facem nubenti filiæ præferam, an rogum iacentis accendam? *Quod Isidorus ait, funes papyro circumdatos: non à se habet, sed à prisco scriptore. nec errat. Plinium ita capio lib.* XVI. *cap.* XXXVIII. Nec in fruticum nec in veprium genere scirpi fragiles palustréque: è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus seruiunt. *Cortex ille, non aliud quàm similitudo Ægyptiæ papyri: quem vtebantur fortasse homines tenuiores. Faces autem, candelasq; in funeribus plerumque adultorum reperias: in puerorum, id est acerbis immaturisq;, cereos ferè. Vt appareat, quod Interpres vetus Persij monuit, pueros ad cereos solitos efferri, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca sunt, quæ id peruincunt. vt epist.* CXXIII. Isti mihi verò defunctorum loco sunt. quantulum enim à funere absunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt? *De tranquillitate vitæ cap.* XI. Totiens in vicinià meâ conclamatum est, totiens præter limen immaturas exsequias fax cereúsque præcessit. *De breuitate vitæ, cap. vlt.* Quidam verò disponunt etiam illa quæ vltra vitam sunt, moles magnas sepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitiosas exsequias. At me herculè istorum funera tamquã nimium vixerint ad faces & cereos deducenda sunt. *vbi scribi sententia vult,* tanquam minimum. *Pertinet ad funebres faces etiam Suetonij locus, Aug. cap.* XVIII. Masgabæ tumulum cùm ex triclinio animaduertisset magnâ turbâ multísque luminibus celebrari, *&c. qui tamen ad parentationem annuam spectat, non ad funeris deductionem.*

Isidorus Plinius que explicati.

Discrimen inter adulta immaturaq; funera.

Pueri ad cereos elati.

Correctus Seneca.

5. Sine insignibus magistratus.] *Id est, siue togâ prætextâ, siue anulis, sine lato clauo. Quæ omnia accuratè mihi dicta in scripto De funeribus singulari. quod lucem videbit,*

Insignia magistratus in luctu posita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si luce fruar ego. Loquor enim non eorum ritu, quibus pulchrum est, quod neque fuit vnquam neque futurum est, dare: qui ab hoc fuco gloriolam inter pueros partam, vnicam habent Helenam pro quâ pugnent. Miselli! quia numquam in somniis calcabunt iter AEternitatis & veræ famæ.

6. Ticinum vsque progressum.] *Vide quædam non vulgata apud Valerium Maximum, libro v. cap. v.*

Drusus non inter Iulios. 7. Circumfusas lecto Claudiorum Iuliorumque imagines.] *Drusus hic in Iuliam familiam ne adoptione quidem venit. vnde ergo in pompâ funebri imagines illigentis Iuliæ? nisi fortè quia mater deducta in domum Augusti. Hæc & talia de summo pectore dici possunt: at mihi nondũ euiluit coniectura mea,* Liuiorum. *Causâ duplici. primum, non præposuisset Claudios Iulius Tacitus. id nefas. deinde cùm à patre latæ imagines, cur omissæ a matre? quæ præsertim antiquæ, & multæ?*

Tacitus ergo correctus.

Correctus Tacitus.

8. Non fratrem nisi vnius diei viâ.] *Scribe*, fratres. *nisi sui & historiæ oblitus Tacitus. Duo enim Germanico superstites fratres Claudius naturâ, adoptione Drusus.*

Germanici duo fratres. *semperq; eo nomine etiam hunc noster insignit. Scripsit autem suprà, Drusum & Claudium Tarracinam vsque progressos.*

9. Vel doloris imitamenta.] *Simile in Claudij funere, libro* XII. Ceterùm peractis tristitiæ imitamentis.

Edicta Principum. 10. Vtque premeret vulgi sermones, monuit edicto.] *Ita moris ætate illâ, vt Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellum, coërcerétque. Eò respicit metaphora scita Senecæ, epist.* XCV. Præcepta sapientiæ, quæ affectus

Seneca explicatus. nostros velut edicto coërcent & obligant. *& caue quidquam ibi mutes.*

11. Idque & sibi & cunctis egregium.] *An non magis*, & functis? *in vulgatâ ego hæreo.*

12. Non enim eadem decora Principibus viris & Imperatori, populoque.] *Sententia commoda. non eadem decêre Principes viros primoresq; in republicâ, & ipsum Imperatorem; eadem inquam, quæ populum. Huic luctum permitti, at non illis. Planè hoc ipsis Tiberij verbis quasi expressum voluit Pedo, illius ævi poëta:*

Non eadem vulgúsque decent, & culmina rerum.

Ennius poëta, apud D. Hieronymum:

Plebs hocce regi antistat, in loco licet
Lacrimare plebi, regi honestè non licet.

Dies mortis Germanici. 13. Et quia ludorum Megalensium spectaculum fuberat.] *Vides ergo multum temporis interceßisse à die mortis Germanici, ad funus. Nam mortuus ipse extremo Nouembri. quod facilè colligo ex Suetonij verbis scribentis:* Et vt fato functum palàm factum est, non solatiis vllis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: duraunitque etiam per festos Decembris mensis dies. *id est, per Saturnalia, quæ medio De-*

Megalensia, quando. *cembri. At Megalensium spectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Aprileis. per quas,* LVDI. MATRI. MAG. *vt in Kalendario notatum.*

14. Præscripta & à Tiberio.] *Melius* præscripta ei.

15. Fuit inter inritamenta inuidiæ domus foro imminens, festo ornatu.] *Ob lætitiam domini redeuntis. Ornatum festum intellegit laurum & lucernas. Iuuenalis:*

Ornatus ædium. Ornentur postes, & grandi ianua lauro.

Lucernæ accensæ. *De lucernis vide quæ notaui in Electis, cap.* III. *& adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, lib.* I. *cap.* XIX. ἤξίωσ' ἡμαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες σωπῶσιν, ἀλλ' τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἀλλ' ἡ πρόχειλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. ἔρχεται εἰς οἶκον, ὑρίσκει λύχνας ἀπομένους· ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, θύει. *Id est,* Tribunatum aliquis adeptus

Arriani insignis ad eum ritum locus. est. omnes obuij gratulantur, alius oculos, alius collum osculatur, serui manus.

Funalia & cereiaccensi. Domum venit, inuenit collucentes lucernas. in Capitolium ascendit, sacrificat. *Idem lib.* II. τέκνον, ἂν σωθῇς, ἄφω λύχνες, ταῦτ' ὀφεῖ τὰ τῷ φιλοσόφου. μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσαι σωθέντι,

σωθέντι, ποιήτω καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. *Nec lucernas solùm in diebus eiusmodi festis, sed etiam funalia cereosq; accendebant. Panegyristes Laudatione Theodosij:* Quid portas virentibus sertis coronatas? quid aulæis tardantes plateas, accensisque funalibus auctum diem referam? *vbi ex optimo libro lego,* aulæis vndantes plateas.

Panegyricus scriptor emendatus.

16. T. Arruntium.] *Nicolaus Faber, vir quem Probitas & Eruditio iuxtà amant (veris, nec ambitiosis laudibus vtor) Notis ad Senecam patrem legendum censet,* Lucium, *non* Titum. *verissimè. est illustris ille vir, Senator & Consularis, Augusti iudicio dignus Principatu: Tacito nostro sæpe nominatus.*

L. Arruntius.

17. Fulcinium.] *Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piso? atqui is accusationem eius petiit, obtinuitq;. & mox etiam exsequitur. Ambigo de lectione, nisi alius aliquis Fulcinius ab isto.*

Ambigua Taciti lectio.

18. Marcellum.] *Eprium nomine: cuius celebre ingenium in foro.*

19. Sex. Pompeium.] *Est ille, qui suprà cum Appuleio consul. quem Valerius Maximus amicum patronumq; suum nimis plenâ manu laudat lib.* IIII. *cap.* VII. *Vocat clarissimum ac disertissimum virum, & addit:* A quo omnium incrementa commodorum vltrò oblata cepi: per quem tutior aduersus casus steti: qui studia nostra ductu & auspiciis suis lucidiora & alacriora reddidit. *& satis facundè dicta, quæ sequuntur. Et lib.* II. *cap.* I. *adsignificat proconsulem eum Asiæ fuisse, comite se. vocat ibi,* virum vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus instructissimum: *additque,* facundissimum sermonem ore eius, quasi è beato quodam eloquentiæ fonte manasse. *Nec dissentit* Ouidius, qui vitam illi suam fortunasq; non vno loco refert acceptas. vt appareat hunc Sextum amicum vnicè fuisse Musis studiosq;: & ideò à nobis fugitiuam memoriam eius non frustrà retractam.*

Sex. Pompeius Valerij Maximi amicus. Pompeius hic Proconsul Asiæ. *Vtli. IIII. De Ponto, eleg. I. & IIII. & V. quas vide.

20. Patris sui legatum.] *In Hispaniâ, vt appâret ex sequentibus.*

21. Priuatas inimicitias non Principis vlciscar.] *Ita emendauimus. tamen cùm vetus lectio sit,* noui Principis: *aptiùs, vt nunc censeo, ex eâ feceris,* non vt Princeps.

Rescriptus Taciti locus.

22. Seruæus.] *De hoc ipso Tacitus lib.* VI. Quintus Seruæus post hæc, & Minutius Thermus inducti. Seruæus præturâ functus & quondam Germanici comes.

23. Cùm super eum Piso discumberet.] *Interior ergo discubuit Germanicus, vt dimißimus. de quo ordine sedendi non omnia mihi dicta in Conuiuio: dicam alibi, plenè & apertus tibiis.*

Interior locus dignissimus.

24. Scripsissent expostulantes, quod haud minus.] *Alieno loco hæc inserta. Mihi sententia præclarè reddi videtur, si iis amotis legas:* Senatus, numquam satis credito sine fraude Germanicum interiisse: simul populi ante Curiam voces audiebantur. *Quò tamen illa quæ superant remittenda sint, non liquet.*

In ordinem redacta verba Taciti.

25. Effigiesque Pisonis traxerant.] *Id solet in damnatis. Iuuenalis,*

——descendunt statuæ restémque sequuntur.

Damnatorũ imagines tractæ. Tacitus leuiter correctus. *Sed aut lectio verborum Taciti non recta, aut ordo. Diuellere enim statuas prius fuit quàm trahere. nisi tamen diuulsionem illam intellegit, fracturámque, quæ in Gemoniis ipsis facta. Posiis legere,* ac diuellerant, *sine noxâ*

26. Custos salutis, an mortis exactor sequeretur.] *Exactor, qui præpositus ad exigendum perficiendumq;, & quasi custos. Liuius lib.* II. *De Bruto filios plectente:* Et qui spectator erat amouendus, eum ipsum fortuna exactorem supplicij dedit. *Plinius lib.* IX. *epistolâ ad Paulinum:* Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus ponam. *Romæ marmor epitaphium,*

Exactor, quid.

M. AVRELIVS. AVGG. NN.
LIB. EPAPHRODITVS
EXSACTOR. OPERVM. DOM. NN.

Tacitus in suppliciis ferè vsurpat, vt lib. XI. Denuntiat centurionibus qui aderant, exsequi cædem. custos & exactor è libertis Euodus datus. *Ambrosius lib. de Tobiâ cap.* VIIII. Dum vadis cum aduersario tuo ad magistratum, da operam liberari ab illo,

ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne fortè producat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. *Sed & *ἀπλῶς reperio, quasi muneris nomen, Exactor. vt in Musæo Carpensi,*

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS
SEX. POMPEI. EXACTOR.

*Exactor, simpliciter: is credo, qui fructus prædiorum, nomina pecuniasq; exigit.

27. Ac destinatum promere, ni elusus à Seiano.] *Eiusdem sententiæ fuit, quod Suetonius scripsit, in Tib. cap.* LII. Quem (*Pisonem*) mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent. *loco hodie non corrupto solum, sed defecto. Conatur tamen ingeniosè Torrentius.* ni Seianus secretò obstaret.

Suetonij desperatus apud me locus.

28. Atque illo pleràque sapienter.] *Non fugiet corrruptio loci attentum lectorem. Quis enim erit, ad quem hæc referantur,* Atque illo? *nullum certè nomen præiuit. Puto mutila esse. nisi sint, scribe,* Atque filio. *Est enim υἱὸν filium Pisonis attulisse parentis codicillos, & ab eo quæsisse Tiberium singulatim de morte.*

Tacitus admutilatus.

29. Per collegium consulatus.] *Quian, Augusto collega, an quia Tiberio ipsi? Vtrumque enim verum. & consul cum Augusto fuit anno* DCCXXXI. *consul iterum cum Tiberio,* DCCXLVII.

Piso collega Aug. Tiberióque in consulatu.

30. Nam referente Cæsare, magistratus etiam eo munere fungebantur.] *Non vanè id notat. prisco enim more, magistratus à iudicandi onere immunes. Cicero in Verrem actione* I. *& alij.*

Magistratus non iudicat.

31. Pars vt Cn. Pisoni filio concederetur, isq; prænomen mutaret.] *Quod & factum. nisi Dio mihi imponit, qui libro* LX. *Lucium (non Cnæum) Pisonem Cn. Pisonis & Plancinæ filium præfuisse Africæ sub Claudio tradidit.*

32. M. Piso exutâ dignitate.] *Senatoriâ videlicet. Ita inferiùs scriptum,* exuere ordinem.

Taciti sententia compar Thucydidæ.

33. Adeò maxima quæque ambigua sunt, dum alij quoquomodo audita pro compertis habent.] *Similis querela Thucydidis lib.* I. οἱ δ' ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῆν προχειρωτέρων, καὶ ἰῶ ἔπηκόεια σφίσιν ἦ, ὁμοίως ἀδιασκέπτως παρ' ἀλλήλων δέχονται. *& statim: ὥτως ἀπαλαίπωρόν τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τὴν ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἕτοιμα μᾶλλον τρέπονται. nec dubium, quin ad hæc loca respexerit noster.*

Mos de auspiciis imperioque repetendis.

34. At Drusus vrbe egressus repetendis auspiciis, mox ouans introiit.] *Quæras, quò hæc egressio & reditio? Ad morem priscum. quo obtinuit, vt qui è prouinciis cum imperio redirent, illud ipsum amitterent simul intrassent vrbem. Ideò Liuius libro* XXVI. Quinto Fuluio ne minueretur imperium, si in vrbem venisset, decreuit Senatus. *Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib.* LIIII. *tradit, Augusto decretum perpetuum Proconsulare imperium, ita vt nec si intra vrbem venisset, minueretur, néve necessum esset (vt ipse loquitur) ἀναπεύδειν τὴν ἀρχήν. id est, renouare, siue vt Tacitus, repetere auspicia. Nam auspicij nomine etiam imperium hîc cape. Sed cui rei Druso opus fuit repetito imperio? ad ouationem. Nam qui triumphans ouánsve vrbem ingreditur, cum imperio id facit in illum diem: Drusus autem imperium amiserat ingressus vrbem ob fratris sui mortem. Debuit ergo repetere, vt ouaret. Eius sententiæ sunt, quæ apud Ciceronem legis, spem triumphi abiicientem:* *Vtar eâ portâ, quam primam videro. *& apud Cœlium:* Neque enim stultè Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphique postulationem abiecerat. *Apud Vlpianum, l. vlt. De off. Proconsul.* Proconsul portam Romæ ingressus deponit imperium. *Iterum apud * Ciceronem:* Mihi valdè placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra vrbem esse cum iustissimâ causâ.

Liuius explicatus.

Imperium minuebatur, ingressu vrbis.

Triumphus & ouatio nó potest sine imperio.

Cicero explicatus.

*Ad Atticũ, lib. VII. epist. VII.

* Ad Attic. lib. VII. ep. I.

35. Vna omnium Agrippæ liberorum miti obitu.] *Miti obitu, id est, citra vim, & ex fato. Sed videamus. M. Agrippæ tres vxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumuiro. ex eâ genuit Vipsaniam, de quâ hîc, Drusi matrem. Altera, Marcella Octauiæ Filia. ex eâ quoque liberi, si * Suetonio fides diserte id in Augusto tradenti. etsi nihil de iis posteà reperias, & videatur ea proles non fuisse vitalis. Tertia vxor, Iulia. ex eâ nati Caius & Lucius Cæsares, Postumus Agrippa, Agrippina & Iulia.*

Dubitatum de adfirmatione Taciti.

Vxores M. Agrippæ, & liberi.

*Cap. LXIII.

Iulia vxor.

In his plerisque vera Taciti nota. Caius enim & Lucius veneno crediti periisse; Agrippina, fame; Postumus ferro. Iuliam excipio, cuius mortem libro IV. *ita narrat ipse Tacitus vt ex naturâ videatur, ferri aut veneni nullâ mentione.*

36. Haud procul Pagydâ flumine.] *Quem alio nomine Belum dici Plinius ait.*

37. Sorte ductos, fuste necat.] *Totidem Sallustiana verba Seruius citat,* Sorte ductos fusti necat. *quod ad Crassum referendum videri in decimatione cohortis vnius verè obseruauit noster Douza.*

Locus è Sallustio totidẽ verbis.

38. Quod non eam quoque Apronius iure proconsulis tribuisset.] *Huc refer illud Suetonij, cap.* XXXII. Corripuit Consulares exercitibus præpositos, quòd de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi ius haberent.

39. Quæsitumque per Chaldæos in domum Cæsaris.] *Quod semper capitale.* Cui enim opus perscrutari super Cæsaris salute, nisi à quo aliquid aduersus illum cogitatur, vel optatur, aut post illam speratur & sustinetur? Non enim eâ mente de caris consulitur, quâ de dominis, *ait appositè ad hanc rem Tertullianus.*

Vetita consultatio omnis super Cæsare.

40. Quirinius post dictum repudium adhuc infensus.] *Non ita capies, quasi alibi dixerit de eo repudio: sed Dicere repudium vsurpat, quod Mittere vulgò. id est, postquam repudiasset eam Quirinius. Repudiarat autem ante annos* XX. *Suet. Tib. cap.* XLIX.

Dicere repudium, pro repudiare.

41. Seruos Lepidæ cùm militari custodiâ haberentur, transfulit ad Consules.] *Militarem custodiam vti se habuit paullò vberiùs explicabo: non tibi veterane, sed tibi tiro. Carcer triplex est, (ait vetus interpres Iuuenalis) Vrbanus, Rusticus, Castrensis. Vrbanus, vt sunt turres: Rusticus, vt ergastula: Castrensis, quando captiui trahuntur catenati. Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:*

De custodiâ militari, eaque. Triplex carcer. Vrbanus. Rusticus. Castrensis.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuáque, si longo castrorum in carcere mansit.

Sed potuit, imò debuit, paullo distinctiùs. Nam in vrbe ipsâ triplex ratio adseruandi captiuos. Aut enim in carcere habebãtur loco, concluso, sine vllo milite: vt ferè seruitia, & capita viliora. Aut in custodiâ militari: aut in ædibus magistratuum. Custodia militaris frequentissima, & Romæ & in prouinciis. eiusq; modus, vt is qui in noxa esset catenam manui dextræ alligatam haberet, quæ eadem militis sinistram vinciret custodiæ eius præfecti. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. *cap.* X. Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit, alligatique sunt etiam qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistrâ catenam putas. *Idem epist.* V. Quemadmodum eadem catena & custodem (*emendo*, custodiam, *ita enim ipse captiuus dicebatur, vt mox docebo*) & militem copulat: sic ista quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt. *Et optimè Athenæus lib.* V. *cap.* XI. *vbi Athenion res Mithradatis extollit:* Ῥωμαίων δ' ἑστηκὸς μὲν Παμφυλίας Κόϊντος ὁ Ἵππιος δεδεμένος ἀκολούθει δέσμιος. Μάνλιος δ' ἀκύλλιος ὁ ὕπατος ἀκολούθει ὑπὸ Σικελίας καταχλαῖναν δρίαμον, σωδέτλιν ἔχων ἀλύσει μακρᾷ βασάνιον πεντάπηχυ, πιζὸς ὑπὸ ἱππέως ἕλκει. *Id est,* E Romanis verò, prætor Pamphyliæ Q. Oppius (*malè enim in Græco,* Ἵππιος) deditione acceptus, sequitur in vinclis. Manius autem (*ita corrige, non* Μάνλιος) Aquilius consularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum secum habens longâ catenâ Bastarnam quendam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur. *Nam ita ego verè interpretor: Natalis insulsa, fatua, aliena. quem, si libido ridendi est, vide. Simile est quod Iosephus narrat lib.* XVIII. *cap.* XIII. *de captiuo Agrippâ rege:* Centurionem illi satis benignum appositum, & militem cum quo vinciretur humanum. *Augustinus in Psalm.* CXXVIII. Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus. ille sceleratus, iste innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè sunt à sese. *Addo, duos sæpe milites vni reo datos, maiori custodiæ. In Apostolorum Actis, cap.* XII. *de D. Petro:* Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis. *Catenæ autem eiusmodi, vti ex Atheneo clarum, longiusculæ erant; vt ambulare, incedere pariter non incommodè possent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano scribit, cap.* XIIII. Nec nisi secretò atque

Vrbanus ipse triplex.

Custodiæ militaris modus & ratio.

Catena in manu rei dextrâ.

In militis sinistrâ. Seneca emendatus.

Athenæus explicatus, & contra interpretem versus.

Catenæ istæ quales.

Custodiæ, pro noxis: sicut Operæ pro operariis.

tolus pleraſque cuſtodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat. *Vbi iterum Cuſtodiæ pro ipſis qui cuſtodiuntur: vt Plinio lib.* XXI. *cap.* III. Inde eductam cuſtodiam bibere iuſſit. *ita veteres, malè vulgò,* eductum è cuſtodiâ. *emendandumq́, ita Suetonius Neronæ, cap.* XXXI. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique eſſent cuſtodiæ, in Italiam deportari iuſſit. *vulgata lectio, & interpretes turbant. Paulus in Sentent.* Si pecuniâ acceptâ miles cuſtodiam dimiſerit, capite puniendus eſt. *Hæc de cuſtodiâ militari: de eâ quæ apud magiſtratus, opportunius dicam lib.* VI.

Plinij conſtitutalectio. Suetonius emendatus.

42. Exemit Druſum Conſulem deſignatum dicendæ primo loco ſententiæ.] *Appianus.* Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἐλέχθη, ὃς ἐς τὸ μέλλον ἤρητο ὑπατεύειν, ἔθος δὲ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύειν πρῶτος εἰσφέρειν γνώμλν, ὡς αὐτὸς οἶμαι πολλὰ τῶν κεκρυμένων ἐρασόμενος, ἢ ὅτι τῶδε εὐβουλότερόν τε ἢ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου.

Conſul deſign. primus rogatur ſententiam.

43. Et obſcuriſſimæ domui.] *Abundè infrà hoc ipſo libro.*

44. Deſtinata vxor L. Cæſari ac Diuo Auguſto nurus.] *Non alibi quàm in lapide repperi hanc hiſtoriam, qui Bergomi viſitur,*

Lapis vnicus ad hanc hiſtoriam.

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMATICVS. PROCVRATOR. ERAM. LEPIDÆ. MORESQVE. REGEBAM. DVM. VIXI. MANSIT. CÆSARIS. ILLA. NVRVS. PHILOLOGVS. DISCIPVLVS.

Poſt damnationem demum poſitus lapis videtur: & Pudenti adſcripta gloria, tanquam illo viuo, Lepida caſta, bona.

De Lege Papiâ liber excurſus. Cõiugia curæ Romanis. Cenſorũ ea inquiſitio. Cælibes mulctati. Lib. XI. cap. IX.

45. De moderandâ Papiâ Poppæâ.] *Lex apud veteres in multâ famâ, & vſu. Fas mihi vt cum Tacito hîc leuiter exorbitem: & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digeſta proponam. Non ſubtiliter omnia, (cui enim bonoſ) ſed ea ſaltim capita quæ ad vſum hiſtoriæ priſcæ. Romanis ſemper coniugiorum ſuboliſq́, magna cura. Ideo Cenſoria illa ſolemnis quæſtio:* Ex animi tui ſententiâ Tu vxorem habes? *Ideò Ciceroni ficta lex:* Cælibes eſſe prohibento. *Nec ignominiæ ſolùm cælibatus, ſed pœna erat. Ita apud Valerium* Camillus & Poſtumius Cenſores, æra pœnæ nomine, eos qui ad ſenectutem cælibes peruenerant, in ærarium deferre iuſſerunt. *Et Feſtus auctor,* Vxorium pependiſſe dici, qui quòd vxorem non habuerit, æs populo dedit. *Exemplum videtur ab Spartanis petitum, apud quos* ἀγαμίας ζημία, *imò* ὀφλημάτιον καὶ κακοηθείας, *vt notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: niſi quod* C. *Cæſar poſt bellum Africanum, vehementer exhauſtâ vrbe, præmia propoſuit multitudini liberorum. idq́, Præfectus morum, & quaſi Cenſor. Dio* XLIII. ἐπειδὴ τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία, διὰ τὸ τοὺς ἀπολωλότων πλείω, ὡς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκείνας, τά τε ἄλλα ὥσπερ πατὴρ τιμητὴς ἐποίησε) καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῶν ἐλέγχετο, λύω. πολυπαιδίας ἆθλα ἐπέθηκεν. *id eſt,* Et quoniam infrequens admodum vrbs erat, propter cæſorum multitudinem: quod ex recenſu (eum autem & reliqua velut Cenſor faciebat) & ex ipſo aſpectu animaduertebatur, iis qui multos liberos haberent præmia propoſuit. *Primus Auguſtus anno vrbis* DCCXXXVI. *certam legem poſuit, & præmia pœnasq́, diſtinxit. Ea dicta, Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ multitudine recuſantium perferre non potuit, niſi ademptâ lenitáve parte pœnarum. Hanc Propertius intellexit lib.* III.

Cæſar πολυπαιδίας præmia ponit.

Auguſtus Iuliam legẽ fecit. Sueton. Auguſt. cap. XXXIV. Propertio lux data;

Gauiſa eſt certè ſublatam Cynthia legem,
Quâ quondam edictâ flemus vterque diu:
Ne nos diuideret ——

Et Horatio. *elegiâ illâ totâ. Et Horatius in Cantu ſæculari:*

—— patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Feminis, prolíſque nouæ feraci
Lege maritâ.

Lex marita. *Vbi Scholiaſtes vetus:* Lex marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta eſt. Cæſar enim poſt bellum legem tulit nequis aut cælebs eſſet, aut vidua nubilis, quo poſſet iactura iuuenum reparari, quæ bellis ciuilibus contigerat.

gerat. Nam propè octoginta millia armatorum interierant. *Et de eâdem in actis eiuſdem anni Dio, lib.* LIIII. ὁ δ' Αὔγουστος τά τε ἄλλα ἐνομοθέτησε, πρός τε γάμους καὶ τὴν ἀνδρῶν βαρύτερα τὰ ἐπίτιμια ἐπέταξε, καὶ ἔμπαλιν τὰ τε γάμου καὶ τὴν παιδοποιίας ἄθλα ἔθηκεν. *Ex Dionis verbis clarum, etiam antè curam eam fuiſſe Auguſto. ait enim* βαρύτερα τὰ ὀπτίμια: *& addit,* ἔμπαλιν ἔθηκεν. *Et non dubiè aliquid ſuper eâ re latum in eius ſexto conſulatu, annis decem antè. Suadet Tacitus hîc:* Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ Triumuiratu iuſſerat, aboleuit: deditque iura, quîs pace & principe vteremur. acriora ex eo vincla, inditi cuſtodes; & lege Papiâ præmiis inducti, &c. *Sed latum imperfectè. Capita legis Iuliæ fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti ſponſiones pactionesq́, nuptiales non vltra biennium differi ius eſſet. Vti diuortiorum certus eſſet modus. aliaq́, quæ poſtea in legem Papiam mixta & incerta. Iulia ergo, tempore à Papiâ diſtincta. præceſſit enim* XXV. *ſolidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam. verius fortaſſe, Iulias: quia non ſemel tot annorum interuallo eâdem de re latum ac relatum. ideoq́, propriè locutum Tacitum cenſeo, cùm hic* πανδωπικῶς *ſcripſit, Papiam latam poſt Iulias rogationes.*

Etiam ante dictũ annum mota ea lex. Ex Dione, eodẽ loco. Ex Sueton. cap. XXXIV. Iulia diuerſa à Papiâ Tempore & re. Iuliæ leges.

Lata autem Papia anno vrbis DCCLXII. *ſene iam Auguſto: & lata per Senatum. Itaque & nomen à conſulibus illi, Papio Mutilo & Q. Poppæo Secundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Iſidorus lib.* V. Sub Octauiano Cæſare ſuffecti Conſules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primum (*cenſeo emendandum*, patrum, *cùm ſcriptum concisè fuerit*, prũm) præmia pro ſuſcipiendis liberis. *Cauſſa iterum ferendæ, è Tacito duplex:* incitandis cælibum pœnis, & ærario augendo. *Incitandis pœnis, id eſt augendis: ſincera modò lectio ſit. Ambigo enim, & poſſit reſcribi,* incitandi cælibes pœnis, *ſiue,* intendendis cælibum pœnis *ſenſu clariore. Capita legis Iuliæ confuſa cum iſtius: ideoq́, paſſim ſcripta Iuriſconſultorum laudata,* Ad legem Iuliam & Papiam. *ita inquam, vt Papia quæ plenior acerbiorq́, aboleuerit & velut abſorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum: & verum eſt. eoq́, Paullus libro* V. *ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatum nominat:* Sed illud quæri poteſt, *inquit,* an idem ſeruandum ſit quod Senatus cenſuit, etiamſi in aliam perſonam captionem direxerit. *Capita eius legis pluria fuerunt: adeò vt* XXXV. *laudet alibi Marcianus. Ea vt diſtinctè proponam, ab homine me exiget nemo homo: confuſè quædam recenſebo, & vti dabunt ſe ſub manum.*

Cauſſa nominis. Cauſſa ferendi. Legẽ Iuliam Papia obſcurauit. Papia, Senatoria lex. l. LXXI. De hered. inſtit. & l. XLVIII. De ritu nup. l. capite, De ritu nupt.

CAPVT. *De emptione extra gentem ordinémque. Vti omnibus ingenuis libertinas vxores ducere ius eſſet, Senatoriis exceptis. Concepta Capitis eius verba, apud Paullum lib.* I. *ad hanc legem. Lege Iuliâ ita cauetur,* QVI SENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOSVE EX FILIO NATO CVIVS EORVM EST, QVIVE FILIVS QVIS EORVM SPONSAM VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM; AVT EAM QVÆ IPSA, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FECERIT: NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, EIVE QVI IPSE, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT, SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO. *Et è lege quidem Iuliâ recenſet Paulus: ſed inſitum in Papiam ſuiſſe clarè docet Celſus:* Lege Papiâ, *inquit,* cauetur omnibus ingenuis, præter Senatores eorumque liberos, libertinam vxorem habere licere. *Meminit & Dio eiuſce capitis lib.* LIIII. ἐπειδὴ ὁ πολὺ πλεῖον τὸ ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐλευθέρων ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας ταῖς ἐλευθέραις, πλὴν τῶν βουλευόντων, ἄγνωμον τὸν τεκνοποιίαν αὐτῶν εἶ κελεύσας. *Vbi tamen interpretis ſupina μετεωρία vertentis:* Ac quoniam * maſculi patricij generis numerum patriciarum feminarum multò anteibant, liberum fecit vt qui vellent (modò Senatores ne eſſent) libertas etiam (*cautius & verius*, * libertinas: ἐξελευθέρας *enim Dio dixit, non* ἀπελευθέρας. ἐξελευθεροὶ *autem*

Eâ lege permiſſa enuptio. Vt libertinas ducere liceat.

Confundun tur clarè Iulia, & Papia, vti vides.

* Mirum & præter id quod philoſophis viſum vſuque doctũ. Nam præpollet ferè ſexus ſequior.

* Tamen ex ritu eius qui, Libertini, ii dẽ cũ libertis, vti notũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem οἱ ἐξελεύθερωμένων υἱοὶ, ait Hesychius) ducere possent, eorúmque liberos legitimos esse iussit. *En, τὸ εὐγενὲς, Patricium vbique vertit, at ingenuum debuerat, ex vi verbi, legísque. Meminit iterum Dio lib.* LV. *in personâ Augusti:* καὶ ἐξελεύθερος τοῖς γε ἐξ ὧν βουλεύσασθαι ἔξεστιν ἀγαθὰ συμφέρησι. *Et eodem errore ibi interpres,* τὸ βουλευτὸν, *Patricios vertit: cum Senatorios, vere posset. Latum hoc caput matrimoniis frequentandis: vt siquem dignioremamor aut voluntas traxisset ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam anteà vetitum. Neque Decemuirali lege, patricio cum plebeiâ, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum. meminitq; Liuius lib.* IV. *in oratione Canulei Tribuni: & lib.* X. *vbi matronæ patriciæ Virginiam, quod è patribus enupsisset, sacris arcuerunt. Manſit posterius, ad hanc legem. Vide quæ Cicero Antonio de Fadiâ obiecit, Phil.* II.

Caussa huic capiti. Decemuiri vetuerunt connubia cum plebe. Lex ea abolita.

Patronus cum libertâ.

CAPVT *ſubnexum fortè priori: de connubio patronorum cum libertabus. Verborum partem Vlpianus appendit libro* III. *ad legem Iuliam & Papiam: In eo iure, quod dicit,* INVITO PATRONO, LIBERTAM QVÆ EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, *Patronum accipimus, &c. Et idem iterum l.* XL. *De diuortiis: Quod ait lex,* DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTÆ QVÆ NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. *Vide interpretem eumpse Vlpianum: & adde l.* I. *De concub.*

Sponsalibus data lex.

CAPVT *De ſponsalibus. quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iuliâ de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap.* XXXIIII. Cumque inquit immaturitate sponsarum & matrimoniorũ crebrâ mutatione vim legis eludi sentiret, tempus sponsas habendi coartauit. *Sponsalium enim olim licentia, adspectu nullo ætatis. At Augustus, cum quidam immaturas planè virgines desponderent, & mariti essent non mariti: arcendæ huic fraudi tempus definiit ætatemq; sponsionum: ita vt non ante decimum annum sponsa quæquam esset. Clarè Dio lib.* LIIII. ὡς ἢ ἐν βρέφη πνὲς ἐγγυώμενοι, τὰς μὲν ὥρας τῆ γαμικὸν ἀναμένοντο, τὸ ἢ ἔργον αὐτῶν ἐ παφείχοντο, πρόσταξε μηδεμίαν ἐγγύλω ἰσχύειν, πρὶν ἂν ἑ δυοῖν ἐτοῖν διελθόντων γαμήσει τις: τοσοῦτον δεκέπιν παντὸς ἐγγυᾶσθαι ἢ γε πάπ' αὐτῆς ἀπολαύσοντα. διώδεκα γὰρ ταῖς κόρεις ἐς ἢ τὸν γάμου ὥραν ἔτη πλέρη νομίζεται. *Id est*: At cùm quidam pueras desponderent, & præmia nihilominus ferrent maritorum, rem opusque mariti non præstarent: statuit nullam sponsionem firmam esse, post quam, biennio exacto, nuptiæ non sequerentur. hoc est, vt omnino decennem despondere opus esset, siquis sponsionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas censetur. *Xylander Dionis mentem planè hîc non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib.* I. *Ad Iuliam & Papiam scripsit*: Sæpè iustæ ac necessariæ caussæ non solùm annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium & vlterius trahunt sponsalia: veluti valetudo sponsi sponsæve, vel mortes parentium, &c.

Sugton. explic.

Quando sponsalibus locus.

Decennis tantum despondenda.

Caius explicatus. L. XVII. De sponsalibus.

CAPVT *de ætate eorum qui ducerent, quæve nuberent. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet; neu vir minor sexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib.* I. *Senecæ verbis*: Quid ergo est quare apud poëtas falacissimus Iupiter desierit liberos tollere? vtrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? an impetrauit ius trium liberorum? *Et Appuleio in iudicio obiectum, quòd Pudentilla* ei anno ætatis sexagesimo ad libidinem nupsisset: *videlicet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogauit, vt Suetonius notat cap.* XXIIII. Capiti, *inquit*, Papiæ-Poppææ legis à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit. *Legerim*, addito, *vel*, edito. *Edictum certè Claudij non fuit, sed Senatusconsultum. Vlpianus in Fragm. tit.* XVI. Sed Sc. Claudiano maior sexagenario si minorem quinquagenariâ duxisset, perinde habebatur ac si minor LX. annorum duxisset vxorem. *Caussæ quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille quod plurimum fieri solet, spectauit: hic, quod per naturam potest. Adeò autem amare & virum exercere sexagenarius potest, vt sint octogenarij senes iidemq; patres inter exempla. At mulier quinquagenariâ maior, vix est vt impleatur.*

Ne sexagenarij ducãt. Ne quinquagenariæ nubant.

Claudius fibulâ laxauit sexagenariis. Suetonij vera lectio & mens.

Caussa variantis cõstitutionis in ICC. Tib. & Claud.

CAPVT

CAPVT *de libertate coniungendi; quod tamen* XXXV. *in ordine fuit. Martianus*: Capite trigesimoquinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in potestate iniuriâ prohibuerint ducere vxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex constitutione, &c. *Simile in libertis, etiamsi iurauerint, l.* VII. *De operis libert.*

Ne arceantur à matrimonio liberi. L. XVIII. De ritu nup.

CAPVT *de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iuliis legibus monogamia: sed ad matrimonia compulsi iterum, vidui, aut disparati. Discreparunt in tempore Iulia & Papia. Nam vt Vlpianus notat tit.* XIIII. *Feminis lex Iulia à morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, mensium sex. At Papia clementior, à morte, biennium indulsit; à repudio, annum & menses sex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exsoluit eum nodum Dio in oratione Augusti ad cælibes lib.* LVI. καὶ οὐδὲ ἐς ταῦτα μέντοι κατεπείγω ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ μὲ πρῶτον τρία ἔτη ὅλα πρὸς ἀβασκλιὼ ὑμῖν ἔδωκα, τὸ ἢ δεύτερον, δύο. *Id est*. Nec ad ista festinanter impuli vos, sed primùm tres integros annos ad apparatum rei concessi, deinde binos.

Tempus legitimũ inter nuptias vetr. nouasque.

Remota in Suetonij vec bis hęsitatio.

CAPVT *de præmiis maritorum, patrúmque: quod in ordine septimum fuisse, colligas ex Agellij lib.* II. *cap.* XV. *Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraq; apud patres: quædam tamen seorsim data etiam maritis. Veluti, honestior in spectaculis locus. Suetonius Augusti cap.* XLIIII. Militem secreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adsignauit. *Et ad eam sententiam accipio, quod poëta Hispanus facetè scribit;*

Præmia maritis patribúsque.

Maritorum priuilegia.

Martialis illustratus.

Spadone cùm sis euiratior fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeásque & Idus, fibuláſque censúsque.
Sedere in equitum an tibi liceat scamnis
Videbo Didyme, non licet maritorum.

Præcesserunt item mariti in magistratu, & in fasi bus. Agellius: Capite septimo legis Iuliæ priori ex Consulibus fasces sumendi potestas est, non qui plureis annos natus est, sed qui plures liberos quàm collega aut in suâ potestate habet aut bello amisit. Sed si par vtrique numerus liberorum est, maritus aut qui in numero maritorum est præfertur. *In numero maritorum, id est, opinor, sponsus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari solet, pariter ac ius liberorum. Didici ex vnico Dionis loco lib.* LX. *de Claudio:* τοῖς στρατευομένοις, ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκγα τῷ νόμων ἔχειν, τὰ τῆ γαμικῶν δικαιώματα ἔδωκε. *id est*, Militibus, quoniam ex legibus vxores ducere iis non licebat, iura maritorum concessit. *Sed & plura maritis priuilegia in sorte, in administratione prouinciarum: quæ hauries ex præmiis patrum statim, ne eadem iteranda sint. Patribus certè, vt prædixi, præmia vberiora, & pleno velut dimenso legum. Idq;, non solùm è Iuliâ aut Papiâ, sed more Rom. prisco.* Lex sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex se domi relinquerent, dabat, vt ciues Romani fierent, *ait Liuius lib.* XLI. *Item à censoribus*, In quattuor vrbanas tribus *(eæ autem minus honestæ)* descripti erant libertini, præter eos quibus filius quinquenni maior ex Sc. esset, *ait idem lib.* XLV. *Iulius* Cæsar, agrum Campanum diuisit extra sortem XX. millibus ciuium, quibus terni pluréſve liberi essent, *vt notat Suetonius cap.* XX. *& Appian. Ciuilium* II. *& exempla reperies fors sit plura. Sed Augusto in primis ea cura: non lege Papiâ solùm, vt censent quidam haud è vulgo, sed iamdiu antè. Quod clarum ex iis quæ Dio scribit* LIII. *de præsidibus prouinciarum, &* LV. *ante Papiam latam. Fateor tamen, quod Papia præsertim. Præmia* πολυπαιδίας *ex eâ lege, non absurdè fecero, si ordine proponam. Primum ut in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib.* II. Contrà plerique nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. *Lex non alia quàm hæc Papia. Secundum. Vti præferantur proletarij in sorte prouinciarum: & easdem diutius obtineant. Prius membrum è Tacito firmo, Annali* XV. Percrebuerat eâ tempestate praua ambitio, quòd apud quosdam honestissimus mos, cùm propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, præturâsque & prouincias inter patres sortiti,

Marĩ antecĕti in magistratu.

Quid sit, in numero maritorũ esse. Ius maritis

Mariti in sorte prouinciarum antehabiti.

Præmia patrum multa. Etiam veterũ cęp.

Auxit ea Augustus.

I. Patres in petitione prælati.

II. Preferuntur in sorte Prouinciali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

titi, statim emitterent manu quos adoptauerant. *Alterum è Dione* LIII. Præsides, *inquit*, annuos & sorte lectos esse voluit, πλὴν εἴτε πολυπαιδίας ἢ γάμου πεντεκαιδεκέτους. *id est*, nisi sicui multitudinis liberûm aut nuptiarum caussâ priuilegium esset. *Quanquam id ad sortem tantùm referri fortasse par est, non etiam ad mansionem. Tertium.*

III. Præcedunt collegas in magistratu. *præeant emineantq; in omni magistratu. Collegas ex Agellij lib.* II. *cap.* XV. *verbis quæ suprà.*

IIII. Patribus gratia fit Legis Annalis. *Et ab hoc exemplo est, quòd qui plures liberos habet, in curiâ vel collegio primus sententiam rogatur; in albo & processu, ceteris præfertur. l.* IX. *C. De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent: & quidem pro numero liberorũ. Exempli caussâ, minores* XXV. *annis ad honores non admittuntur nisi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigesimo admittuntur, qui tres, vigesimo secundo, & sic deinceps. Vide l.* II. *De minoribus, quæ ad hanc sententiam clara. Et Plinij locum eòdem trabo, lib.* VII. *Epist. præter meam suprà, aliorumq; mentem:* Calestrium Tironem familiarissimè diligo. simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit, ego illum in Præturâ sum consecutus, cùm mihi Cæsar annum remisisset.

Plinij nouus intellectus.

V. Immunes sunt à curâ, &c. *Vbi vides diuitem etiam annos beneficio Cæsaris solere, quasi liberos haberent. Quintum. Qui plures liberos habet, id est, in vrbe tres, in Italiâ quattuor, in prouinciis quinque, à curâ, tutelâ, ceterisque muneribus personalibus immunis est. l.* II. *De excusationibus. l.* I. *C. Qui num. liberor. Sextum. Damnatorum liberi plures assem accipiunt, è constitutione Hadriani l.* VII. *De bonis damnat. Et ab eâ mente Dio scripsit, Hadrianum mitiores pœnas reis irrogasse liberos habentibus. quod Cuiacius notauit pridem. Et plura, quæ facilè colliges ex iis quæ dicam de multis. Ex his ortum celebre illud Ius trium liberorum* (Auctoritatem trium liberorum Tertullianus dixit, *contra Valentinianos*) *quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius lib.* II. *Epist.* Nuper ab optimo Principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quanquam parcè & cum dilectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret, indulsit. *Idem ad Traianum lib.* X. Exprimere domine verbis non possum, quantum mihi gaudium attulerit, quòd me dignum putasti iure trium liberorum. *Martialis,*

VI. Mitiùs cum damnatis agitur.

Origo iuris triũ liberũm Id princeps dabat.

Vxor cùm tibi sit formosa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?
Quod petis à nostro supplex dominóque deóque,
Hoc dabis ipse tibi; si potes arrigere.

Idem de se:

Præmia laudato tribuit mihi Cæsar vterque,
Natorúmque dedit iura paterna trium.

Scripsit hæc Dio ante latam Papiam. *Origo eius è lege Iuliâ, vti discas ex Dionis apto ad hanc rem loco, lib.* LV. ἦ γὰρ δὴ Λιβία ἐς τὰς μητέρας τὰς πλείστους ἐσεχώρησε. οἷς γὰρ ἐν τῷ δαιμονίῳ εἴτ' ἐν ἀνδράσιν εἴτε γυναικῶν μὴ δέκα τοσαυτάκις τεκνώσασι, τούτων πάσιν ὁ νόμος, πότερον διὰ τῆς βουλῆς, γνώμῃ γὰρ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὰ τοῦ γεγονότος δικαιώματα χαρίζεται. ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς ἀπαιδίας ὀπτιμίοις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυπαιδίας ἄθλα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, κομίζεσθαι. *id est:* Liuia in numerum matrum quæ ter peperissent adscripta. Quibus enim seu viris seu feminis fatum aliquod prouentum tot liberorum negauit; iis lex, antea quidem per Senatum, nunc autem per Principem iura gratificatur natorum. ita vt neque pœnis orbitatis obnoxij sint, & præmia omnia multitudinis liberorum consequantur, paucis saltem exceptis. *Vbi vides & feminis tribui solere id beneficium: quod primò & ex lege Iuliâ, à Senatu petebatur; posteà à Principe. quanquam ea verba perperam, in longè aliam sententiam abduxit interpres. Plutarchus de Vestalibus notat, eas sine tutore aut curatore res suas administrasse,* ὥσπερ, *inquit, αἱ τεκνάδες. At quod id solus Princeps dederit, clarè Martialis:*

Feminis tributũ etiam id ius. Peti solet à Senatu,

Natorum mihi ius trium roganti
Musarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Hoc

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat:

Ius parentum, idem.

Iura parentis habes, propter me scriberis heres.

& Tacitus hic priuilegia parentum. Aly simpliciter etiam, Ius liberorum. In fragmento iuris veteris, quod euulgauit doctissimus Pythœus: Mulier sine auctoritate tutoris manumittere potest, si ius habeat liberorum. *Et Paullus lib.* IIII. *Sentent. ad Sc. Tertullianum, plus semel. Ius liberorum tamen propriâ quadam & aliâ significatione capi in Vlpiani Frag. tit.* XVI. *& l.* I. *C. De iure liber. non vane notat nostri æui Iurisconsultus ad fragmenta eaipsa: & nodum quem Duarenus ligauerat* I. *Disput. cap.* XI. *docte soluit. Iubeo lucem huic rei mutuari te ab illo Sole, in eapse Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit: quod pertinuit (nisi in alienâ regione aberro) ad libertinas, non ingenuas. certè ita distinguit Sc. Tertullianum, de quo vide Paullum lib.* IIII. *tit.* IX. *Quod tamen ius vetustius est illo Sc*ti: *& mentio eius in Suetonij Claudio cap.* XIX. *vbi Princeps* Feminis (*quæ naues scilicet mercaturæ caussâ fabricarent*) ius tribuit quattuor liberorum. *De præmiis, ista.*

Ius liberorum idem.

Quid tamen propriè sit.

Ius quattuor liberorum.

CAPVT *de pœnis multisq; cælibum & orborum. Quæ etiam in lege Iuliâ fuerant: sed Augustus, vt ipse apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti cælibes ex testamentis nihil caperent, nisi è proximè iunctorum: orbi, non nisi dimidium. Melior ergo conditio orborum: & iure, quia mauult saltem. Sozomenus lib.* I. *Eccles. histor. discrimen hoc bene notat.* Νόμῳ ἦν Ῥωμαίοις παλαιὸς, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τέκνων ἀξιοῦσι καὶ γάμου τοὺς ἁλόντας τοῖς μὴ τοιούτοις, πρὸς ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μηδὲν κερδαίνειν ἐκ διαθήκης τοὺς μὴ γήμαντας ἐγγυτάτω πεντήκοντα· τοὺς δ' ἄπαιδας, ζημιῶν τὸ ἥμισυ τῶν καταλελειμμένων.

Cælibatus pœnæ & orbitatis. Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium.

Cælibes ergo nihil capiunt: adeò vt scripserit Vlpianus, Cælibi relictum legatum caducum fieri, nisi legi intra centum dies paruerit. *Et respexit ad has pœnas Plutarchus, libello* περὶ φιλοστοργίας. Ῥωμαίων πολλοὶ, *inquit,* γαμοῦσι καὶ γεννῶσιν, οὐχ' ἵνα κληρονόμοις ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομῶνται δι' ὧν θ'. *id est,* Romanorum plerique vxores ducunt & liberos serunt, non vt heredes habeant, sed vt heredes ipsi esse possint. *Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito:*

Caducũ fit quod cælibi relinquitur.

—— propter me scriberis heres,
Legatum omne capis; necnon & dulce caducum.

Iuuenalis explicatus.

Tertullianus de Monogamiâ: Aliud est si & apud Christum Legibus Iuliis agi credunt, & existimant cælibes & orbos ex testamento Dei solidum non posse capere. *Ideò toties apud Iurisconsultos de solidi captione lectum quæsitumque, vt l.* LXII. *l.* LXXVIII. *De hered. instit. l.* VI. *De vulg. & pupill. substit. l.* XII. *§. fin. De iure fisci. quæ omnia propriè ad orbos spectant patresq; solitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat ibatq; in fiscum. ideoq; caducaria lex Iulia dicta alibi Vlpiano. Tacitus:* Lege Papiâ præmiis inducti, vt si à priuilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. *id est, ærarium publicum bona quibus dominus non esset, occuparet. Ea enim mens, nec audio Vertranium emendantem,* ne si à pr. par cess. v. p. o. populus vacantia teneretur. *quæ emendatio frigidior est, vt ille ait,* Gallicâ niue. *Ferretum potius audio, de corruptione & defectu loci verè iudicantem. Prior enim pars ad præmia delatorum attinet: quibus sequentia filo orationis non respondent. Reuardus noster ad l.* CCVIII. *De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ discrimen nullum fuisse inter cælibes orbósque, & pariter omnes ab hereditatibus legatisq; submotos. Discrimina quæ deinde reperta, esse à Tiberio qui legis eius nexus multos exsoluit & nodos. Ambigo. Illud scio, ex Vlpiani titulo* XIII. *totum hoc zetema definiri potuisse: integer exstaret modò. At nunc nihil præter indicem est,* De cælibe, orbo & solitario patre. *Et quidem si cælibes nihil acceperint, vti certum: orbos semissem habuisse, solitarios patres maioremi aliquam portionem ratio consentit.*

Solidum capere.

Caducaria lex.

Refutatus Vertranius.

Ferreti iudicium probũ. Reuardi sententia noua.

Discrimen videri fuisse cælibis, orbi, solitarij patris.

CAPVT *de iis quæ coniuges inter se capiunt, adsine priori. Vlpianus tit.* XV. Vir & vxor inter se decimam matrimonij nomine capere possunt. Quòd si ex alio matrimonio liberos superstites habeant, præter decimam quam matrimonij nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. *Vide eumdem Vlpian.*

Decimaria lex inter coniuges.

tit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interdum tamen solidum capiūt.

tit. XVI. De solidi capacitate inter virum & vxorem. *Causſæ enim ſunt, è quibus ſolidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenſet Iuriſconſultus. Reſpexit huc Orator vetus*: Placet ergo ô leges diligentiſſimæ pudoris cuſtodes, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari? *Decimaria ea lex ſublata, l.* II. *C. De inf. pœn. cæl. & orbit.*

Sublatæ decimæ.

Iura in bonis libertorum, pro ratione liberorum. Modus diuortiis impoſitus, vt ait Sueton.

CAPVT *de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit. vlt. & Inſtit. lib.* III. *Caput item de liberatione operarum: cuius verba l.* XXXVII. *De operis libert.*

CAPVT *de diuortiis. quo modus impoſitus eorum crebritati. Clarè Suetonio traditum, in Aug. cap.* XXXIIII. *Iuuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio ſuggerit in ſterilitate. Themate Declamationis* CLI. Intra quinquennium non parientem repudiare liceat. *Eodem capite intuſti diuortij pœnæ: & vt dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eoq; de dote, multa in Comment. Iuriſconſultorum ad Papiam legem. vide l.* LXIIII. *Soluto matrimonio. Plura capita omitto ſciens volensq; : quia ad ſubtilitates potius iuris pertinent, quàm cognitionem antiquitatis.*

In Pandectis Ad leges, ſimpliciter: pro, ad Iuliam & Papiam.

Ego ſiquid in his humanitus omiſi, commiſi: adde, corrige, ignoſce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Græcanico indice, Iuliam & Papiam κατ' ἐξοχὴν & quia in iure plurimi vſus, appellari ἁπλῶς Leges. Ita inuenies Μωκιανὰ Ad leges βιβλία ἕξ. Τερεντίε Κλήμεντ. & Ad leges βιβλία εἴκοσι. Μαρκέλλε Ad leges βιβλία ἕξ. Γαΐε Ad leges βιβλία πεντήκοντα. Παύλε Ad leges βιβλία δέκα. Οὐλπιανὰ Ad leges βιβλία εἴκοσι. *& caue aliter acceperis, quam ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit; & nuſquam y ſcriptores in Pandectis ſimpliciter Ad leges laudantur, ſed ad Iuliam & Papiam ſaltem. Scies & illud, valuiſſe has leges ad Seueri Imp. ævum, qui non abrogauit quidem, ſed imminuit: maximè eâ parte, quâ fait de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap.* IIII. Nonne & vaniſſimas Papias leges, quæ antè cogunt liberos ſuſcipi, quàm Iuliæ matrimonium contrahi, poſt tantæ auctoritatis ſenectutem heri Seuerus conſtantiſſimus Principum excluſit? *Cælibatus deinde pœnas ſuſtulit Conſtantinus propter Chriſtianos* παῤῥησίαν καὶ ἀπραξίαν ἀπὸ θεὸν ἐχόντας. *Euſeb. in vitâ Conſtantini, & Zozomenus libro* I. *Carpſit Papiam & in parte Theodoſius, vt habes l.* I. *C. De iure liberorum; & principes ſecuti. Sed nos ſatis exſpatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.*

Seuerus imminuit Papias leges.

Et Conſtantinus Theodoſiuſque.

46. Incitandis cælibum pœnis.] *Mercerus, phraſi antiquâ mallet*, Incitandi cælibum. *vt in Plauto, inquit*, Nominandi iſtorum: *in Agellio*, Docendi aliorum: *& talia.*

47. Statim turbidis Lepidi rogationibus.] *De quibus Florus lib.* IIII. *& quædam Salluſt. in Fragm.*

Numerus nō exactus.

48. Continua per viginti annos diſcordia.] *Rotundus numerus, non verus. Nam à Pompeij* II. *conſulatu ad Auguſti* VI. *ſunt inter anni* XXIIII.

Præmia delatorum in Papiâ.

49. Lege Papiâ præmiis inducti.] *Delatores ſcilicet accuſatoréſque. Suetonius Nerone, cap.* X. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit. *vt appareat præmia magna fuiſſe, & fortean tertiam aut ſemiſſem.*

Leges calumniarum lex Papia, propter fiſci iura.

50. Multorumque exciſi ſtatus.] *Hoc eſt quod antea dixit*, omniſq; domus delatorum interpretationibus ſubuertebantur. *Et calumniæ multæ in hac lege circa ingenuitatis iura, & ſimilia: vt periclitaretur non dubiè multorum ſtatus. Plinius Panegyrico, de hiſdem*: Vidimus delatorum iudicium quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ſolitudinem illi nouiter, ſed templum ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum auaritia. Aduertiſti oculos, &c. *Quibus in verbis emendo*, Non ſolitudinem illi, non iter. *quod perperam coöleuerat*, nouiter. *Itinera ſanè inſident obſidéntque graſſatores.*

Plinius emendatus.

Vigintiuiratus capeſſendi neceſſitas.

51. Vtque munere capeſſendi vigintiuiratus ſolueretur.] *Non ergo aditus ad maiores honores, niſi illo adepto? Appâret ex his verbis. niſi ea Taciti mens eſt, vt ſolueretur legibus in capeſſendo vigintiuiratu. Dictio ſubobſcura eſt. Vigintiuiros aperuit nobis ſolus Dio* I. IIII. *Triumuiros Monetales, Triumuiros Capitales, Quattuoruiros viales, Decemuiros Stlitibus. Inſtituti ſunt ab Auguſto, anno* DCCXLI.

Qui fint vigintiuiri.

52. Quinquennio maturiùs quàm per leges Quæſituram peteret.] *Vides ergo quàm aberret vir doctus & Italiæ ſuæ Suada, qui negat legitimam vllam ætatem Quæſturæ fuiſſe. Fuit. præter hunc locum, Spartianus in Iuliano*: Quæſtor, ante annum quàm legitima ætas ſinebat, deſignatus eſt. *Sueton. in Calig. cap.* I. Quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit. *Sed quæ nam illa? Opinor Auguſti & deinceps ævo, fuiſſe annum vigeſimumquintum, ſed incipientem. Vigeſimuſquartus, inquam, expletus ſufficiebat. Argumento, quod* Tiberius Quæſtor fuit, vndeuiceſimum annum agens, *ait Velleius: atqui illeipſe non niſi* quinquennio maturiùs quàm per Leges, *vt Dio libro* LIII. *& Tacitus ſtatim notat: ergo ille legitimus annus. Certè non intra, argumento Quinctiliani verborum lib.* XII. Caluus, Cæſar, Pollio, multò ante quæſtoriam omnes ætatem grauiſſima iudicia ſuſceperunt. *Atqui anno*, vnoetvigeſimo Cæſar Dolabellam, altero & vigeſimo Aſinius Pollio C. Catonem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinium iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodiéque cum admiratione legimus, *ait alibi idem ſcriptor. Nec multum citrà. quia reperio Catonem* XXIX. *ætatis, Gracchum vigeſimoſeptimo Quæſturam geſſiſſe. Plinij locus eſt, qui* XXII. *adſtruere videatur, ad Traianum*: Cautum eſt domine, Pompeiâ lege nequis capiat magiſtratum, néve ſit in Senatu minor annorum XXX. Secutum eſt dein edictum Diui Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. *ſed cùm is ad prouincias, & propriè ad Bithyniam ſpectet, nihil muto. Quòd verò diſertè finierim vigeſimumquintum: inducit me Dio lib.* LII. *Qui ex decreto Mæcenatis (quod ſecutus haud dubiè Cæſar, aut vt melius dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Auguſtæ) Senatoriæ ætati definit annum* XXV. *Quæſturam autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæſtoria ætas. Colligas & non obſcurè idem ex l.* II. *De minoribus.*

An potius Augur.

53. Prætendebat ſibi atque fratri decreta eadem.] *Vide Dionem de Tiberio, lib.* LIII. *in actis anni* DCCXXX. *de Druſo lib.* LIIII. *actis anni* DCCXXXV.

Nero an Pontifex.

54. Additur pontificatus.] *De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui datâ operâ honori eius & memoriæ poſiti, non lego. Exſtat vrna (à Caligulâ, vt è Suetonio colligas, dicata) Romæ:*

O S S A.
NERONIS. CÆSARIS
GERMANICI. CÆSARIS. F.
DIVI. AVG. PRON. FLAMIN
AVGVSTALIS. QVÆSTORIS.

Et in Hiſpaniâ marmor, quod amicus noſter Carolus Cluſius deſcripſit:

NERONI. CÆSARI
GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.
PRON. FLAMINI. AVGVSTALI
SODALI. AVGVSTALI

Vbi cùm Flamen vtrobique inſculpatur, non Pontifex: ſubuereri in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus ſi fortè aberrarit.

In forū Capitoliumque ab agnatis deducebātur tirones.

55. Quo primùm die forum ingreſſus eſt, congiarium plebi.] *Id eſt Tirocinij die, ſiue togæ virilis. quo, auſpicij cauſſâ, tirones à patre proximisq; ſolemni officio in forum deduci, & inde in Capitolium ſolent. Notat Plutarchus in Bruto: & Valerius Max. lib. v. cap.* IIII. M. Cotta eo ipſo die quo togam ſumpſit virilem, protenus vt è Capitolio deſcendit, C. Carbonem, à quo pater eius damnatus fuerat, poſtulauit. *Suetonius in Auguſto*: Duodecimum & decimumtertium conſulatum magno, id eſt,

Tirocinij dies ſolēnis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XVII. annorum interuallo, vltrò petiit, vt Caium & Lucium filios amplissimo præditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum. *In Tiberio:* Romam reuersus, deducto in forum filio Druso. *Munera etiam sportulasq; dari tirocinio solere, obseruabis hîc ex Tacito, & Suetony Nerone. cap.* VII. Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum proposuit. *& Calig. cap.* X. *Nec in principum modò liberis, sed vulgo id seruatum, disco ex Plinio lib.* X. *Epist.* Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, solent totam bulen atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binósque denarios vel singulos dare.

Sportulas dabant.

Etiã vulgò.

56. Nuptiis Neronis & Iuliæ Drusi filiæ.] *Quod igitur suprà est:* Silani filiam Neroni vetustissimo liberorum Germanici pactam *(lib.* II:*) pactam desponsámque fuisse credimus, nuptam deductámque non fuisse. Aut si fuit, fatum abstulit, & locum huic fecit.*

Seiani filia Claudij filio desponsa.

57. Quòd filio Claudij socer Seianus destinaretur.] *Explicat Suetonius, Claudij cap.* XXVII. Drusum Pompeiis impuberem amisit, pyro per lusum in sublime iacto & hiatu oris excepto: * cui & ante paucos dies Seiani filiam desponderat. *ita enim eum locum in Antiquis olim restituimus. Vide infrà, initium lib.* IV.

*Fortè leg. cum ei.

Procensore legebat equites.

58. Censoriâ etiam potestate legendis equitum decuriis.] *Munúsne illud intellegit, quod Augustus instituit, Triumuiratum recognoscendi equites? de quo Suetonius cap.* XXXVII. *An potius lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Censorium olim munus) honore à Principe dato?*

59. Quòd sibi inter spectacula gladiatorum * loco non decessisset.] *In theatro olim discreta loca: nondum, vt vides, in Circo aut Amphitheatro. Aliàs, caussa non fuisset huic querelæ. Discreuit primus Claudius Imp. &* in Circo, *(Suetonij verba sunt cap.* XXI.) propria Senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis. *Tamen Augusti temporibus decretum Patrum fuit,* vt quoties quid spectaculi vsquam publicè ederetur, primus subselliorum ordo vacaret *Senatoribus, aut idem Sueton. in August. cap.* XLIIII. *Sed id extra vrbem dumtaxat fuit firmum.*

* Nescio an vox *loco* non redundet. Loca in Circo nõ discreta patribus. Suetonij verba strictius capienda, præut sonant.

60. Memorabantur exempla maiorum.] *Si animus est, consule Electa mea, capite De lictoribus. & adde quod in Plutarchi Gracchis scribitur, C. Veturia mortem allatam, quia Tribuno in forum venienti non decessisset.*

Decedere magistratui.

61. Oratorum eâ ætate vberrimus erat.] *Dico lib.* VI.

62. Fraude mancipum & incuriâ magistratuum.] *Mancipes hîc, qui vias publicas reficiendas quæstus sui caussâ redimebant. Higynus;* Viæ publicæ & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. *Lapis Romæ in hortis Carpensibus,*

CN. CORNELIO,
CN. F. SAB.
MANCIPI. VIÆ. APPIÆ.

Mancipes, qui dicti.

Olim cẽsores vias curabant.

Sed qui magistratus? credo, intelligit minores, id est Curatores viarum qui ab Augusto. Nam olim Censoribus ea cura. Cicero de Legibus: Censores vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor. *Deinde Quattuoruiri instituti; quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris:* Eodem tempore & Quattuoruiri qui curam viarum gererent constituti. *tempus intellegit, post creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbis* DX. *Ij videntur à Varrone non inconcinnè dicti * Viocuri. Antiqui ergo Quattuoruiri viarum. sed non sufficientibus iis, additi duo, factiq; Seuiri, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos destinabant singulis viis. Ita Cæsar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminiæ, Ciceroni. Augustus deinde,* quò plures partem administrandæ reip. caperent *(ait Suetonius)* noua officia excogitauit, Curam operum publicorũ, Viarum, Aquarum. *Sed quomodo noua, si iam antè Quattuoruiri viarum, si Curatores? Silent scholiastæ: sed verè dicam ego. Curatores ante Augustum, fateor: sed nec perpetuum id, nec certum munus. Fecit vtrumque Augustus. Quod ad* IV. *viros: scito discretum à Curatoribus eorum munus. Quattuoruiri vias vrbis curabant: Curatores, eas quæ extra vrbem*

Postea Quattuoruiri.

* Viocuri, id est, qui curãt vias.

Seuiri viarũ.

Curatores extraordinarij, viri illustres ferè.

Explicatus nodus in Suetonij verbis.

Curatores perpetui ab Augusto.

Discrimẽ inter IIII. viros & Curatores.

vrbem. Docuit me hoc Dio lib. LIIII. *de Vigintiuiris: vbi clarè scriptum è Senatis viarum, amotos ab Augusto duos qui vias curabant extra muros;* τοὺς (ait) ἔξω τῶν τείχους ὁδοὺς ἐγχειριζομένους: *retentos quatuor, qui in vrbe. Ergo sub Augusto & Curatores viarum & Quattuoruiri, quorum munera locis legionibusq; distincta. Et digniores sanè Curatores: quia in vias illas grandes extra vrbem, sumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere, lib.* V. *Epist.* Recesseram in municipium, cùm mihi nuntiatum est Cornutum Tertullum accepisse Æmiliæ viæ curam. Exprimere non possum quanto sim gaudio adfectus & ipsius & meo nomine. *Et Statius Plotium dilaudans,* IV. *Silu.*

Te Germanicus arbitrum sequenti
Annonæ dedit, omniúmque latè
Præfecit stationibus viarum.

Curatores digniores habiti.

Et in lapidibus passim inter alios honores insculptum CVRATORI. VIARVM. *aut plurimum,* CVRATORI. VIÆ. APPIÆ. *Salariæ, Flaminiæ, &c. nominibus expressis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribúsve. Et hos quidem Curatores fuisse censeam, à quibus mancipes redimebant, & quorum negligentia hîc culpata.*

Certis viis adtributi.

63. Executionem eius negotij libens susceptit.] *Non nunc tantùm, sed & postea iterum sub Caio: & vir cetera magnus, hæsit in his calumniæ sordibus, bonis omnibus inuitis. Vide Dionem lib.* LIX.

Corbulonis prima fama non bona.

64. Quod exitiosum multis, quorum in pecuniam.] *In possessorum videlicet, qui agros haberent viæ vicinos. Quasdam enim vias collaticiâ pecuniâ tueri finitimi debebant: vt vulgò hodie. Hyginus manuscriptus:* Viæ publicæ auctorum nomina optinent, & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Nam & quarundam tutelæ, à possessoribus, per tempora, certa summa exigitur.

Possessorum vias reficere.

65. Ne quem magistratum cui prouincia obuenisset, vxor comitaretur.] *Olim id insolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib.* IX. *Controu. de Flaminio.* Hic est Flaminius qui exiturus in prouinciam, vxorem à portâ dimisit. *& alius:* In hoc tecum vxorem non misimus? vt salua prouincia sit, optemus meretrici bonam mentem. *ita Lego locum eum & distinguo. Nec in crebro vsu etiam temporibus Augusti. vt ex Suetonij verbis appâret, cap.* XXIIII. Disciplinam seueriſſimè rexit. ne Legatorum quidem cuiquam, nisi grauatè, hibernísque demum mensibus, permisit vxorem interuisere. *Sed irrepsit: & Germanico Agrippina in prouinciis comes, ipsi Augusto Liuia.*

Vxores nõ comitabãtur maritos in prouincias. Seneca patet correctus.

Mutatum id sub Augusto.

66. Plures per prouincias quadraginta stipendia.] *Est ergo idem ille Cæcina de quo suprà lib.* I. Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.

Quis Cæcina?

67. Præsedisse nuper feminam.] *Tangit Plancinam. suprà:* Nec Plancina se intra decôra feminis tenebat, sed exercitio equitũ, decursibus cohortiũ interesse.

Plancina virilia munera edit.

68. Tot communium liberorum parente.] *Non plus trium. Infrà:* Esse illi coniugem, & tres liberos.

Quot liberi Druso.

69. M. Lepidum & Iunium Blæsum.] *Duóne ergo Lepidi eo tempore prænominibus isdem? Nam alius certè ab isto, qui Proconsul Asiæ, paginâ superiore. Non censeo. Ma-* Manium Lepidum *suprà reperies clarè, Lepidæ, quæ damnata, fratrem. Diuersa etiam ingenia istorum. Marcus, ignauus, secors: Manius, prudens, grauis, sæuis aliorum adulationibus aduersus. quem Tacitus ex professo laudat lib.* IV. *Repono ergo vbique Manium, in eo Lepido qui in Senatu & in vrbe.*

Duo Lepidi, Manius & Marcus.

Diuersis moribus ingeniisque.

70. Probra & inuidiam in bonos excitandi, arreptâ imagine Cæsaris.] *Græci moris fuit, ad vim iniuriamq; arcendam, confugere ad templa, statuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter supplices vtebantur, frequentissimè serui. Euripides,*

——ἔχει γὰρ καταφυγὴν δῆρ μὲν πέτρα,
Δᾶλει δ' βωμοὺς θεῶν ——

Ad Aram confugere mos Græcis. Supplices id faciebant & serui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seruulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus explicatus.

Tibullus alludens:

Et Veneris sanctæ considam vinctus ad aram.

Et bene, considam. quia supplicum, sedere. Nec diis modò is honos, sed etiam heroibus quibusdam, vt Theseo Athenis. Plutarchus: κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, σῶμα δὲ τοῦ νεῶν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδίοσι κρείττονας. *Itemq; Regibus. vti Decium Magium Cyrenas tempestate delatum, ad statuam Ptolomæi regis confugisse Liuius tradit lib.* XXIII. *Romæ haud ita frequens ille mos. nec liberâ rep. quidquam reperio, præter Romuli asylum. Initium ei fuit à templo Iulij Cæsaris, quod Triumuiri exstruxêre, cum hoc iure, vt perfugium in eo cunctis esset. Dio lib.* XLVII. ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἀπ' ἀδείας, μήτε ἀνδραλιτεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι, ὅσῳπερ οὐδενὶ οὔθ' ἱερῶν, πλὴν οἷς τὸ Ῥωμύλου ἡρῷον, ἐδεδώκεσαν. *id est:* Edixêre etiam Triumuiri, nequis, qui impunitatis caussâ in templum D. Iulij confugisset, inde eiici vel abripi posset. quod antè ne Deo quidem cuiquam concessum, exceptis iis quę ad Romuli asylum pertinent. *Quæ postrema Dionis cautè lege. Vereor enim vt erret. Nam præter Romuli asylum, etiã Dianæ in Auentino monte templũ idem ius habuit: quod clarè notat Dionysius Halicarn.* IV. *Antiq. Sed sub Impp. tamen maximè inualuit: nec templa solùm, sed statuæ eorũ imagines q; passim perfugium seruis. Seneca De clementiâ lib.* I. Seruis ad statuam licet confugere. cùm in seruum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetet. *Vlpianus in Pythœanis Fragmentis:* Ideoque cognosce de querellis illorum qui ex familia Iull. Sabini ad statuam confugerunt, & siue duriùs habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, vt in potestatem Sabini non reuertantur. *Etiam ingenuis, iniuriâ adfectis. Suetonius in Aug.* Antonium iuuenem simulacro Diui Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. *In Tiberio, de Agrippinâ:* Nouissimè calumniatus modò ad statuam Augusti, modò ad exercitus confugere velle. *Resq; eò euasit, vt non periculi solum fuga, imago Imperatoris esset, sed calumniæ occasio. Eâ arreptâ, inferre iniuriam licebat, non solùm vitare. Vides hic in Tacito: & eleganter in Philostrato De vitâ Apollonij lib.* I. Erat, *ait*, apud Aspendios asylum Tiberij, statuæque sanctiores illis in locis venerabiliorésque quàm Iouis Olympij simulacrum habebantur. ita vt impietatis damnatus quidam fuerit, quòd seruum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat. *Itaque subuenerunt mox leges: &*, Ne ad statuas vel imagines quis confugiat, Senatus censuit: eumque qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulisset, in vincla publica coërceri Diuus Pius rescripsit. *ait Callistratus l.* XXVIII. *De pœnis. Sed & statuæ deorum eodem iure. itaque quibusdam adscriptum, A seruo non tangi. Lauinij, marmorea basis,*

Thesei asylũ

Romæ quãdo id cœpetit.

Imperatorũ statuæ, perfugium.

Ad easetiam ingenui confugiebant.

Hoc prætextu ad calumnias abusi.

Philostrati egregius locus.

Perfugium illud vetitũ. Vide l. vnic. C. De his qui ad stat. conf.

Statuarum quarundam iure eximiis

MAVORTIO
SACR.
HOC. SIGNVM
A. SERVO. TANGI
NEFAS. EST.

71. C. Cestius Senator disseruit.] *Nescio an moris Tacito inter titulos addere, Senator. Et quid hic opus? aut quis nesciat in Senatu non nisi Senatorem disseruisse? Ambigo (non enim affirmo) an non* Senior *substituendum: ad discrimen. quia reperio illo ævo duos Cestios fuisse, patrem & filium. libro* VI. *infrà.* Admonuit Cestium patrem. *An magis placet,* Senatu? *quod esset in Senatu: elleipsi Tacito per-crebrâ.*

Dubitatum super vocabulã.

Cestius, pater, siue Senior.

72. Neque ipse audeat ius experiri.] *A glossâ videtur,* Ius. *Experiri enim, pro iure agere, frequentissimum priscis.*

73. Conuinctamque attineri publicâ custodiâ iussit.] *Publicam custodiam, puto carcerem: discretamq; à militari.*

Custodia publica.

74. Diem

74. Diem ædificationibus, noctem conuiuiis traheret.] *Veráne hæc lectio? si est, interpretor in Druso notari studiũ ædificandi, & crebras insanasq; substructiones. ex sententiâ scriptoris Græci apud Suidam:* οἰκοδομήματα ἀσύνετα καὶ δαπανηρὰς λειτουργίας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. Ἀσκλέπιον γάρ, ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν ἀνωφελέσιν. *Nam hoc tolerabile, præquàm illud Ferreti. Ædificationibus, ait,* pro eo quod est emendandis rebus: nisi in verbo mendum sit. *Sed est profectò, me quoque iudice, mendum. Quis enim apud Romanos viro principi ædificationes vitio dedit? laudi potius: vt M. Agrippæ, Augusto, aliisq;. Et vt vitium sint: quis scriptor id prodidit de Druso? cuius monumentum vllum ædificiúmve suspicione non tango. Lego,* editionibus. *conuenienter sanè ad Drusi mores. Nam Editiones, propriè spectacula muneráque: Editores, qui ea præbent, vti in Saturnalibus dixi. Diem ergo trahebat Drusus editionibus, siue spectaculis: noctem, conuiuiis epulísque. Notant vtrumque id vitium in eo scriptores.* Nostèr *suprà:* Edendis gladiatoribus Drusus præsedit, quanquam vili sanguine nimis gaudens. quod in vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur. *Vbi vides describi studium eius in gladiatores, non sine sauitiæ notâ. Nec in gladiatores modò, sed & histriones, scenicósque. Dio:* τοῖς τε ὀρχησταῖς ἔπιπρόσκειτο, ὥστε καὶ κατασάζειν αὐτούς, καὶ μηδ' ὑπὸ τοῦ νόμου, ὃς ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτοῖς ἐσενήνοχει, καθίσαντας. *Id est,* Pantomimis adeò deditus fuit, vt ad seditiones concitaret eos, neque legibus, quas Tiberius super iis tulerat, parere sineret. *Iterum:* πρὸς δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ, καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν ἀρκυιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληδόνα, ἔσπη, καὶ ἤχθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. *Id est,* Druso autem filio, cùm petulantissimus & crudelissimus esset, (adeò vt gladij acutissimi, Drusiani ab eo vocentur) vehementer succensuit, publicéque ac priuatim sæpe inclamauit. *Crudelis ergo Drusus, & ideò cruentis illis spectaculis gaudens: quæ sibi non in publico solùm, vt opinor, sed sæpe domi repræsentabat & in hortis. De ebrietate eius, vide eundem lib.* LVIII. *Hæc Taciti mens, hæc lectio: me quidem iudice. Sed qui glady illi Drusiani, quos Dio nominat? Liceat enim* ἐν παρέργῳ *lucem facere optimo scriptori, qui sæpe nobis. Ego non alios censuerim, quàm illos quibus vsi gladiatores. Mos enim, priusquàm paria committerentur, vt sicæ siue gladij quibus pugnaturi, Editori publicè exhiberentur, satine essent acuti. Suetonius in Tito, cap.* IX. *de coniuratis duobus:* Ceterùm ipsos non solùm familiari cænæ adhibuit, sed & insequenti die, gladiatorum spectaculo, circa se ex industriâ collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. *Ad quem locum nihil videre interpretes (quod per gratiam eorum dicam) scio. Intellegit Suetonius hosipsos gladios ex more iam dicto: ideoq;, Victor,* petiisse eum gladium dicit, quasi ad explorandam aciem. *Sed apertiùs ipse Dio in Neruâ, de Crasso & Calpurnio:* παρεκαθίσατο δ' αὐτοὺς ἔν τινι θέᾳ ἀγνοοῦντας ὅτι κατεμεμύηντο, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ξίφη, λόγῳ μὲν ἵν' ὀπτασάμενοι αὐτά, ὅσῳ εἴωθε χοιρίδες, εἰ ὀξέα ἐστὶν, ἔργῳ δ' ὅπως σκοπήσειεν ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλει, &c. Collocauítque eos in spectaculo quodam iuxta se, ignaros quòd proditi essent, iisque gladios tradidit, verbo quidem vti inspicerent (quod fieri solitum) satísne acuti essent, re autem verâ vt ostenderet, &c. *Caussa ergo huic quasi prouerbio, quòd cùm Druso crebrò edenti gladiatores, gladij explorandi offerrentur: non admittere solitus nisi acutissimos sit. Iure ergo ille sanguinarius: lenissimus contrà M. Antoninus qui gladios acutos iis non permisit, sed hebetes dumtaxat & obtusos.*

Ædificationes in vitio.

Ferreti ridiculosa interpretatio.

Refutata vulgata lectio.

Correctio in Tacito.

Drusi vitia duo, Ebrietas & crudelitas.

Studiũ eius in gladiatores, & scenicos.

Gladij Drusiani in prouerbio.

Qui fuerint.

Mos exhibẽdi gladios editori.

Suetonius explicatus.

Caussa agnominationis illius.

Idem Dio in M. Antonino.

75. Cotye fratre interfecto.] *Minimè hercle fratre, sed (Tacito ipsi si fides)* fratris filio. *Ita enim libro* II. *scriptum:* Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat. quod defuncto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permisit. *Et Velleius:* Quâ ille prudentiâ Rascupolim interfectorem fratris sui filij Cotyis euocauit. *Quin humani ergo aliquid Tacitus hic passus sit, nemo negauerit.*

Tacidi vaticinatio.

Correctus Tacitus.

76. Cælaletæ, Odrusæque, & alij.] *A Plinio* Celætæ *dicuntur: à Dione libro* LIIII. Σιαλέται, *sed corruptè. Qui autem, Alij? Populi nomen, sed peruersum. Placuit in* *Epistolicis, Astij, *reponi: & caussam vide. At nunc verum censeo,* Dij. *quæ vox abiit in*

* Lib. v. cap. XXIIII. & nominat Astos etiam Strabo, lib. VII. inter Thraces.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alij, *linea tantùm diducta. Similis error notatus mihi infrà, in Agricolæ vitâ. Dij autem, montani Thraces. Locuples auctor Thucydides lib.* II. πυρκαΐαν ἤ τι ἐρειπίων θερμῶν πολλὴν, οἱ Δῖοι καλοῦσι, τὸ Ροδοπηΐων οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες.

Philippopolis. 77. Philippopolim.] *Describit eam Strabo lib.* VII. *in Astorum regione:* ἐστὶ δὲ τῶν Βυζαντίων τὸ μὴ Ἀστῶν ἔθνος, (*ex Livio, Astiων leg. esset*) ἐν ᾧ πόλις Καλύβη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πυνηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσαντος. *id est:* Superiacet Byzantium Astorum gens, in quâ opidum Calybe, in quâ Philippus Amyntæ F. pessimos quosque collocauit. *Dicta eadem est, Trimuntium, Poneropolis, Αυλῶν πολις, causis claris è Strabone.*

Ea varie dicta.

An hic Velleius historicus? 78. P. Vellcio.] *Sunt qui illum velint esse, cuius Breuiarium historiæ in manu: senerium, doctum, quantumuis opus, sed plenum adulationis fœdissimæ, cuius me pudet. Nec abnuerim, quin ille sit. Meruit seruitio tam proiecto euehi ad res magnas. quanquam modicus originis, vt ipse fateri videtur, & diu tantùm Trib. militum: posteà præfectus Tib. Cæsaris per nouem annos aut Legatus, ait ipse lib.* II. *Prænomen tamen illi in vulgatis libris est, Caius: nec id moueor. Nam Priscianus lib.* VI. *eumdem Marcum appellat: noster hic Publium. Quàm confundi illa soleant, doctus scio.*

Dissensus in eius prænomine.

Aciliusviuus combustus. Non ille, què censet Onufrius, Beroaldus, aliiq;. 79. Acilius Auiola legatus.] *Hic ille ipse, quem Plinius insigni exemplo, elatum in rogo reuixisse tradidit: & quia subuenire non potuit, viuum exustum. Nam quod Onufrius aliiq; ad illum Acilium referunt, qui consul extremus Claudio: desinant licet erroris. Manifestus ἀναχρονισμὸς est. Nam ecce Valerius (quem scripsisse omnes scimus Tiberio imperante) lib.* I. *cap.* VIII. *eamdem historiam recensuit. Quomodo autem ille operi suo inseruerit, quod post Claudium gestum.*

Visellius Varro. 80. Visellius Varro.] *Nominatur in lapide Romæ,*

L. VISELLIVS. C. F. VARRO
CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI TIBERIS.

Hicne, an alius?

81. Vulgus obæratorum aut clientium.] *More Galliæ. Vide Cæsarem commentar.* I. *Varronem de Re rust.* I. *cap.* XVII.

Augustodunum, Musarum domus. 82.] Nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam.] *Digna res notâ, quòd iam tunc ea vrbs hospitium Musarum. Nam Rhenano quæ læuâ riâ nos Galli. Ille autem ecce in Oratione Eumenij Rhetoris, quâ est:* Merentur & Galli nostri, vt eorum liberis quorum vita in Augustodunensium opido ingenuis artibus eruditur, &c. *contra veterem editionem rescribere audet* Augustocliuiensium. *itaq; edidit. Os hominis! Scilicet tota ea oratio in Cliuiensium scholis instaurandis occupatur: quarum memoria (nisi apud hunc dormitatorem) nusquam aut nomen. Adsero tibi tuam gloriam Augustodunum: vel vno ictu, quem non vitabit ipse. Scriptum ibi enim:* Ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. *Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Æduos? quorum hæc vrbs caput. At enim ibidem scriptum (id nuper homo amicus mihi obiiciebat)* latrocinio eam Batauicæ rebellionis obsessam fuisse. *quod vix conuenire putabat in Æduos, qui à Batauis siti longo interuallo. Sed vito facilè petitionem eius, & discedo latere tecto. Nam corruptus locus scribóque,* Bagaudicæ rebellionis. *Batani latrones nunquam ad ea penita loca; nec latrocinij Batauici mentio in mediterraneis, sub id æuum. At de Bagaudis, auctores credendi qui res scripserunt Diocletiani. Victor:* Nammanu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris pleraſque vrbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet. *Salusianus lib.* V. *de Gubernat.* Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migrasse non pœnitet. *Vide & Orosium lib.* VII. *vbi tamen,* Baticadæ *in manusc. codice qui apud me est, legitur, sicut &* Baccharidæ *in Eusebij Chronicis. Sperninus ergo Augustocliuienses, Rhenani colonos nouos: & Mæniana*

Rhenani temeratium facinus.

Vero argumento Beatus refutatur.

Ædui fratres Rom.

Solutio obiectionis à viro docto oppositæ.

Panegyristes verissimè correctus.

Bagaudæ latrones Diocletiani tempore.

niana illa Augustoduni constituimus, vt hîc ex Tacito vides, vetustissimâ post Massiliam, bonarum artium sede.

ADD. *Ergóne certamen mihi nouum, pro veteribus Mænianis? nouum & magnum, cum viro magno. Tecum Stephane Pighi. qui in Hercule Prodicio nuper, ipso aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnasti, vt nesciam an sim repugnando. Tamen quia causse bonitas, nisi fallor, à me est, nitar pro veritate. disponam hanc stili aciem, manus tecum conferam: sed vt cum amico, planè amicè. Vt non solùm sine plagâ pugna hæc sit, sed sine sugillatione aut morsu: sicut decet mitium dearum alumnos.* —— Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥτις καὶ βροτοῖσι. *Quisquis hæc leges, affectum in me aut pro me pone: μικρὸν φρουτίζων τοῦ λεγόμενου, ἢ ὃ ἀληθέστατον πολὺ μᾶλλον. Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij scholas (Mænianas ipse appellat) Augustoduni in Celticâ fuisse: tu Pighi Augusto-cliuij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita teto solo & cælo, quod dicitur, disidemus. Tua argumenta præuidebo, subseram mea. Ais primò, niti te sacrâ Constantij Cæsaris epistolâ (ea Orationi inserta est) in qua Augusto-cliuiensium opidum diserte nominatur. Verba:* Merentur & Galli nostri, vt eorum liberis, quorum vita in Augusto-Cliuiensium opido ingenuis artibus eruditur; & ipsi adolescentes, vt eorum indoli consulere cupiamus. *Hoc, Pighi, adsers? vide ne Lunam hanc, quod Græci dicunt, in te detrahas: aut, quod Latini, asciam tuis ipse cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgauit, fateor: sed, quod scire te tuâ interest, aliter & à meâ mente diu ante illum* * *Cuspinianus. in quo reperies,* Augustodunensium opido, *clarè. Vtri credendum magis? ego huic censeam, non solum quia vir simplicissimæ probitatis, sed magis quia libris probis & vetustis vsus (tota Editio docet; infinitis partibus illâ Rhenani melior, imò & auctior) quos alter habuisse* * *fatetur nullos. Igitur hoc telum anceps, aut tibi aduersum: ideoq; validiore iam pugnas. Exstat ipsius Eumenij, inquis, Cliuij etiamnunc statua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. Commouisti me eo argumento, cùm lègi, fateor: sed idem facilè in gradum reposuisti, descriptione quam addis. Qui enim euincis, aut illam talem statuam Eumenij esse, aut prisci omnino aui? Stat, inquis, (nam verba tua vsurpo) in vestitu sui temporis. tunicâ videlicet talari tectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & supra pedem execti atque fenestrati sunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter constringit vitta; sicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ massam vel auri vel argenti in paterâ positam præsentare videtur. sinistrâ tenuit ferulam demissam, magisterij insigne. Tuam fidem, Pighi. Hæc insignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheúsne? qui* * *multum esse solet. Vittáne? quæ sacerdotum. Ferula? quæ pædagogorum: non istorum (ne id nobis suadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa sic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: nunquam à tam prisco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ venia quæsitum. an nomen Eumenij insculptum in hac statuâ est? non enim dicis. Si est: aliquod pro te argumentum fateor, sed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. si non est; quid vrges nos ancipiti coniecturâ? Sed transis ab hoc musculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Enmenij, & mœnia nostra valdè quatis. Primùm, inquis, Eumenius ipse docet sentire se de Cluuio, cùm ait,* vrbem suam latrocinio Batauicæ rebellionis obsessam, Romani Principis auxilium flagitasse. *Belle hoc in Rhenanos accolas conuenit, qui vicini Batauis: in Augustodunenses quî potest? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot sola terrarum, in mediam Celticam penetrasse? idq; cùm tot oppida interiecta, & præsidia vbique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. sed arietem hunc tuum pridem haud incallidè lameo: quem peto legas. Ætolicæ hæc audacia est, inquies. Non est. vide tempora, vide historiam: optimè de Bacaudis omnia conuenient: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi; qui fracti, & iniurias à Barbaris varias acceperunt, non ipsi aliis intulerunt. Tu ipse hæres, & ambigue obsidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: sub quo Franci aliæq; Germanorum gentes Batauiam & Galliam vastarint. Sed qui doces ipsos Batauos aliena tunc vastasse? Id enim necessium est, si proba verba* Batauicæ rebellionis. *Vocat etiam* Latrocinium, *quod*

Disceptatiscula de Schola Augustodunensi.

Ibi enim ego colloco.

At meus Pighius, Augustocliuij.

I. eius argumentum: à nomine.

Id reiectum.

* In panegyricis editis Viennæ anno ∞. IO. XIII.

* In ipsâ Præfatione.

II. argumentû, à statuâ.

Id specie firmum, re infirmatum.

Non videri eius Eumenij statuam

* Quod eò magis apparet, quia iste crispullatus.

Imò necvalde antiqua.

III. Argumentum: à locorum interuallo.

Id correctionem repulsum

Batani non tunc rebelles

à me

Universidad de Deusto
Biblioteca

I. argumẽtum: à situ oppidi.

à me est, quia Victor aliiq; Bacaudas hos appellant, agrestes ac latrones. *Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphicè Cluium & finitimæ regionis situm describunt, vt trahi aliorsum nullâ vi possint. Videamus. ponam ipsa pluscula.* Nisi fortè non grauior Britanniam ruina depresserat, quàm si perfuso tegeretur Oceano: quæ

Obiter emẽdatiuncula.

profundissimo Pœnorum *(ita Rhenanus: tu* Pictonum *legis: Cuspinianus,* pœnarum, *quem sequor)* gurgite liberata ad conspectum Romanæ lucis emersit. Aut hæc ipsa, quæ modò desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta desederat: quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuissent. *En, velut in tabulâ, vt ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis suis Rhenus circumfundit, & Mosa alluit, & Oceani sinus vbique tangunt.* * Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfusa flumina? *Pax, mi Pighi. obiecto lanæ sacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non describi fateor: affirmo totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vastarunt, imò ceperunt sibi & insederunt, quàm Galliam? Itaque cùm Francos nominet, vides quàm appositè & omnium historiarum eius ævi consensu, ad Galliam id trahamus. Sed vbi mare, inquis, & flumina? conspicua & in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari vtrimq; allui? quid certius quàm Rheno, & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus perfundi? Itaque mi optime & doctissime Pighi (talis reuera es) vide ne dum nimium pro gloriâ Cluensium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, sed vanis rerum eam non augemus) pugnas, veritatem deseras. quam nos fulcimus his etiam argumentis.*

* Pighij verba.

Id interpretatione aliâ mollitum.

Sententiæ meæ stabilimenta.

Primùm quæro. vbi, aut à quo scriptore idoneo & veteri nominatum istud Cluium? adfers nullum. Nam quod Antonius Cleuum nominat, in Britanniâ scilicet id ponit, in hoc limite nusquam. Coniecturas aliquot recenses, & nescio quid ex vulgi famâ de Iulio Cæsare. sed obsecro, si tam vetustum hoc opidum siue castrum: nónne mirum silentio id ab omnibus superis, mediis, imis scriptoribus quasi de compacto præteritum? Et ferrem, si in vili loco. sed vrbem Mœnianis istis celebrem, Coloniam populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbulo nusquam nominari, quæ incuria vel potius iniuria est?

I. quia ignotum priscis Cluium.

II. quia scholæ tunc inceptum.

Deinde. Cluium tuum in Rheni limite situm est, in confinio tot Barbarorum. Quis atri pectore tibi dabit, Scholam institutam in officinâ illâ Martis?

III. ex loci amplitudine & formâ.

Tertiò. magna & ampla ea vrbs fuit, de quâ Eumenius agit: templa pulcherrima habuit: Capitolium, & Aquæductus, & omnia more Romano. Cedò, vbi apud vos hæc vestigia? Suspicione leui ea quæris: sed re & veritate reperies Augustoduni. Eius muros spatiosi ambitus *alibi Ammianus appellat:* mœnium Augustoduni magnitudinem vetustam, *alibi: & clara indicia etiamnunc exstant, indice & teste* * *Petro San-Iuliano.*

* Qui Burgundiam Gallicè descripsit nuper.

IV. è verbis Eumenij.

Quartò. Scribit Eumenius, ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. *Nónne verissimum & testatissimum illud in Æduis? de Cluio vbi tale reperis? Perfugium quæris in Batauis. & illi etiam, inquis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio, & Commentariis meis iampridem inserui: sed hoc quoque scio, quod non vulgò. & si Batani; non tamen ideò vicini Galli. Alia illorum caussa est, qui tributorum immunes, semi-liberi, arma tantùm & viros imperio suppeditabant. Itaque iure socios se dixerunt, fratres, amicos. In vobis quid simile? qui veri Galli & tributarij, tamdiu graue iugum ferebatis Romanæ seruitutis.*

V. ab ætate.

Quintò. Vetustissimæ sunt illæ Eumenij Mœnianæ. Colligas vel ex his verbis: Mœnianæ illæ scholæ quondam pulcherrimo opere & studiorum frequentiâ celebres. *Quod de Augustoduno certum: vbi Scholam à nobilitate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde sub Tiberio agnoscit. De Cluio nihil tale habemus, præter suspicari.*

Miscella quædam & leuiuscula argumenta.

Sextò, Mœnianas illas inter Apollinis templum atque Capitolium *Eumenius ponit. Atqui Apollinis quoque templum in Flauiâ Æduorum siue Augustoduno inclutum fuisse, alius Panegyristes testatur in Oratione Constantino dictâ.*

Postremò, Eumenius, Artifices Transmarinos, & ex amplissimis Prouinciarum ordinibus incolas nouos indultos *suæ ciuitati ab Impp. scribit. Alius Orator in Panegyrico ad Maximinum:* Ciuitas Æduorum, *inquit,* ex hac Britannicæ facultate victoriæ pluri-

plurimos, quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices. *Nónne eâdem de re palàm atque vrbe loquuntur? Et quid verba facio? citius pili nascantur in hac manus volâ, quàm opinio tua Pighi, in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixisti. Nam firmiora si adfers: facilè ego Plancus aut Deillius, nec morabor transfugij (dummodo in Veritatis castra) vllam notam. Hæc candidè à me scripta, homo candidissime, sine vllâ frontis nubeculâ, sic leges.*

83. E seruitiis gladiaturæ destinati.] *E Gallicâ genus gladiatorum, qui Mirmillones: quorum arma hic descripta. Vide Saturnalia nostra.* Gallici gladiatores.

84. Crupellarios vocant.] *Non alibi ea vox mihi lecta. Hæsi ne* Clibanarios *scribendum esset. Nazarius in Laudatione Constantini:* Quæ enim illa fuisse dicitur species: quàm atrox visu? quàm formidolosa? operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. Clibanariis in exercitu nomen est: supernè omnibus tectis, equorum pectoribus demissa lorica & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus à noxâ vulneris vindicabat. *Ammianus lib.* XVI. Sparsiq; cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant. Iterumque: Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum Clibanario nostro congressum, tegminibus ferreis absconditò bellatori nocere non posse. *Vocem peregrinam & Persicam esse, suadeor Lampridij verbis in Seuero:* Centum millia equitum eorum fudimus Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant. *Alioqui non incommodè à Græco κλίβανος deduxeris. quod σκληρὸν καὶ πυκνὸν ἔδος ᾧ πᾶς ἄρθρος ὑπέπτη* desinit Moschopulus. Et Clibanus apud Leonem Imp. passim, pro thorace quo pectus tegitur. *At hic tamen nihil mutem: & fortasse* * *Crupellarij pedites fuerunt, non equites. Sanè ex Taciti narratione non colliges pugnasse eos ex equis.*

Clibanarij.

* In Glossis, Cruppi, σχεδία dicúntur: & Cruppes. καλδε πα χὸν.

85. Quattuor & sexaginta Galliarum ciuitates desciuisse.] *In certas gentes videntur Galliam diuisisse. Strabo lib.* IIII. *Lugduni aram Augusto exstructam ait, à communi Galliæ: cum inscriptione* LX. *gentium. Quod in numis etiam M. Antonij legimus,* LVGVDVNI. A. XL. *libentiùs ad gentium numerum rettulerim, quàm vt alij, ad annorum coloniæ conditæ. Appianus in Celtico ampliore numero,* ἔθνη τεσσαράκοντα, *in Gallis ponit,* πόλεις ὑπὲρ ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν.

Galliarum gentes, certo numero.

Quadringẽtæ Appiano.

86. Neque oculis neque auribus satis competebant.] *Sallustianum est apud Nonium:* Formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut linguâ competere. *Etiam tale hoc Liuij lib.* V. Romani ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant.

Sallustiana imitatio.

Competere auribus.

87. Vna nuper cohors rebellem Turonium.] *Itáne* Turonium, *an verius* Andecauum? *Ipse quidem paullò antè narrauit:* Andecauos Acilius Auiola, excita cohorte quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit: Turonij, Legionario milite, quem Visellius Varro miserat, oppressi.

88. Neque decorum Principibus, omissâ vrbe, vnde in omnia regimen.] *Nam in minoribus bellis, Principi, vt Claudianus ait,*

Vindictam mandasse sat est.

Et ipsa Roma huic rei apud eundem vatem:

——— medium non deserit vnquam
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

Princeps nõ ipse ad omnia bella.

89. Consulatum sub Diuo Augusto.] *Consul fuit anno vrbis* DCCXLII. *cum M. Valerio Messallâ. Quirinius à Dione, Iosepho, Tacito constanter appellatur: vt mirer cur maluerit Onuphrius, Quirinus.*

Quirinius Consul.

90.] Mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis.] *Tangi historiam solus, quod sciam, Strabo, lib.* XII. τοὺς δ' Ὁμονάδεας Κυρῖνος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἀνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. ἃ δ' χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον ἦν ἐπὶ πολύ. *id est,* Homonadenses autem Quirinius fame expugnauit, quatuor millia virorum cepit & in vicinas vrbes distribuit, regione spoliatâ omni iuuentute. *At idem is etiam in Africâ gessit, si Floro accredam, aut certè veteribus eius libris.*

Quirinij expeditio in Homonadenses.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nam libri vltimi, cap. vltimo, vbi legitur: Marmaridas atque Garamantas Furnio subigendos dedit: *alter meus scriptus codex,* Curinio, *alter* Quirino *refert. & puto rectè.*

Quitinius in Syriâ.

91. Datusque rector C. Cæsari.] *Diu etiam post, in Syriam missus ad census describendos. de quâ re multa Iosephus lib.* XVIII. *cap.* I. II. *& seq. Et mentio eius apud Lucam in historiâ sacrâ.*

Tacitus correctus.

92. Incusato M. Lollio.] *Ita emendaui olim, cùm vulgò esset* M. Folio. *Hausi emendationem facilè ex historiâ, quæ apud Suetonium:* Namque priuignum Caium Orienti præpositum, cùm visendi gratiâ traiecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollij comitis & rectoris eius. *Item Plinium lib.* IX. *& Velleium lib.* II. *Fuit enim hic Lollius C. Cæsari rector, quo more principibus iuuenibus etiam nunc dantur: & post illum P. Sulpicius Quirinius, Tiberio amicus. Caussa errori, quod in priscis libris sine geminatione ferè,* Lolio. *Hæc notata mihi olim. sed (rides, an indignaberis lector?) ecce qui adserit sibi. Caussam lege Fabiâ dicam, credo. Censura, non es tanti. sed tamen ego te appello victor Giseline, te Iane Lernuti: amicos meos, sed qui Fidem amatis, & quos Fides. Vobis vita mea semper patuit: vobis iam tunc cognita dicta mea, facta, scripta. Sponsione prouoco, ni pleraque ex illis Notis, ante visum illum, visa vobis. Quamdiu ero; non moueor his (verum nomen dabo) nugis: & conscientia mea mihi,* δὸς ψῆφον, *vt aiunt Graci. Cùm non ero; vos habete hoc voluntatis meæ fidei commissum, & per famam vestram, videte vt fama mea illæsa sit.*

Lollius rector C. Cæsaris.

In captorē meum.

Error ex adhæsu prænominis.

93. C. Lutorium Priscum.] *Vulgò,* Clutorium. *Sed Dio auctor sic emendandi, apud quem est,* Γαΐου Λυτωρίου. *Error ex adhæsu notarum, vt infrà* Panteius, *qui est P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorij apud Plinium lib.* VII. *cap.* XXIX. *vbi tamen malè,* Sutorio Prisco.

94. Ne seruiles quidem cruciatus.] *Id est, patibula crucesq;.*

95. Vita Lutorij in integro est.] *Sententia vult,* esto.

Coniectura in Tacito.

96. Deprecaretur tam præcipitis verborum pœnas.] *Rectè. quia verba, non facta Lutorij pœnâ adfecta sunt. Nec malè tamen,* reorum pœnas, *argumento decreti, quod secutum.*

97. Ne decreta patrum ante diem decimum.] *Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus restituimus. Suetonio in Tiber. cap.* LXXV. Nam cùm Senatusconsulto cautum esset, vt pœna damnatorum semper in decimum diem differretur. *Dione lib.* LVII. καὶ δόγμα τὸ δεδογμένον ἐκέλευσε, μήτ' ἐπιθήσειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἢ κατενεχθέντα ὑπ' αὐτῶν, μήτε τὸ χεάμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ γνώμενον, ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἐπιτίθεσθαι. *Qui & idem repetit, sine libri* I. VIII. *Nec aliud Seneca sensit, De tranquillitate* I. *capite* XIIII. Credisne illum decem medios vsque ad supplicium dies sine vllâ solicitudine exegisse? *Mansisse videtur id decretum, donec Theodosius Imp. clementissimè conuicto & damnato reo dies indulsit triginta vitæ: in l. Si vindicari C. De pœnis. Sidonius ergo non abest quin falsus sit, lib.* I. *Epist. qui id tribuit Sc. Tiberiano.* Ex vetere, *inquit,* Sc. Tiberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit. *Hæc satis certa videbantur. at turbant me Declamatores: inter quos Quinctilianus Themate declamationis* CCCIII. Damnatorum, *inquit,* supplicia in diem tricesimum differantur. *Et in ipsâ Declamatione:* Et mihi videtur ideò constituta esse lex, quæ damnatum post tricesimum diem puniri voluit: quoniam videbat legum lator posse fieri vt deciperetur accusator. *Item Calpurnius Flaccus (Pythæo nostro auctores hos debemus) Declamat.* XXV. Pœna raptoris in diem trigesimum differatur. *Nam vixisse istos ante Theodosij longè æuum, satis claret. An igitur exolescentem rettulit dumtaxat* ratamq; Tiberianam legem habuit Theodosius, & in Tacito, Dione, Senecâ, suspicamur de mendo? An potius declamatores illi in transscribendo vitiati à posteris sunt, & ad posteriorem illam legem aptati? Mehercle hæreo. eò magis, quòd Quinctilianum illum Augusti æuo vixisse volunt: quod ex hoc loco non potest.*

Pœna damnatorum in x. diem delata.

Seneca explicatus.

Theodosius xxx. dies dedit.

Sidonij memorialis error.

*Quod tamen aliter etiam ex Zonara appâret.

98. Ad ærarium deferrentur.] *In ærario tabulæ publicæ & acta Senatus. Li-*

uius lib. XXXV. Verùm cùm sint notissimæ sibi cum Consule inimicitiæ, quid ab eo posse quemquam æqui expectare, qui per infrequentiam furtim factum Sc. ad ærarium detulerit? *Nec ante rata, donec delata. interea Auctoritas dicebatur, non* Sc. *vt ex Cicerone & Dione iam alij notarunt. Vide similem in Tacito locum lib.* XIII. *de multis Ædilium.*

Sc^a ad ærarium deferrī solita.

Nec rata, nisi delata. Auctoritas, quid.

99. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque Ædiles disseruerant sperni sumptuariam legem.] *Augusti sumptuariam intellegit, de quâ Agellius li.* II. Postremò lex Iulia ad populum peruênit, Cæsare Augusto imperante, quâ profestis quidem diebus ducenti finiuntur: Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festis, trecenti: nuptiis autem & repotiis H.S. millies esse. Etiam dixit Capito Atteius edictum Diuine Augusti an Tiberij Cæsaris, &c. *quo loco claram mendam per occasionem tollo, legoq;:* nuptiis autem & repotiis sestertij mille. Esse etiam dicit Capito, &c. *Sestertium millies ad nuptias vt definiat vlla lex? non potest: nimis immane est. At sestertij mille conueniunt, & συμμετρίαν habent cum numero priore, ducentorum trecentorúmque. Ceterùm hanc Tiberij curam intellexit Plinius lib.* XXXIII. *cap.* II. *hoc diuersus, quòd C. Sulpicium Galbam Ædilem nominat, non C. Bibulum, reiicitq; in annum sequentem quo consules Vetus & Pollio.* Tiberij demum, *inquit,* principatus nono anno, in vnitatem venit equester ordo, anulorúmque auctoritati forma constituta est, C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere Coss. anno vrbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili pænè de caussâ. Cùm C. Sulpicius Galba, dum iuuenalem famã apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in Senatu, vulgo institores eius culpæ defendi anulis. *Fieri tamen potest, vt iterata tunc ea inquisitio.*

Sumptuaria lex Augusti.

De eâ Agellius emendatus.

Plinij, vt vidētur, dissensus aliquis à Tacito.

100. Familiarum numerum & nationes.] *Numerum seruorum Romanis eum reperio, qui non facilè fidem inueniat moribus nostris. Tacitus lib.* XIV. *Pedanio Cossæ tribuit quadringentos: Plinius Cæcilio cuidam Isidoro quinquies mille. Et hi nihil dicunt præ Athenæo, cuius ipsa ponam verba, è lib.* VI. *cap.* VII. πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λυκίσκος ἔφη. ἀλλὰ Ρωμαίων ἕκαστος, οἶδας δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασσύριε, πλείστοις ὅσοις κεκτημένος οἰκέτας. καὶ δὴ μυρίας καὶ δισμυρίας, ἔτι πλείους ἢ πάμπολλοι κέκτηνται· ἀκ δὲ τῆς τοσαύτης, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ξάνθιππος Νικίας· ἀλλ' οἱ πλείους ἤδη Ρωμαίων συμπεφοίτακας ἔχουσι τοὺς πλείστους. *id est:* Post hæc reuersus Larentius ait. At Romanorum vnus aliquis quanto plures possideat seruos, tu nosti optime Massuri. Nam ad decem & viginti millia, imò plures etiam, multi habuerunt. nec tamen vt quæstum ex iis faciant, sicut Græcorum ditissimus ille Nicias: sed plerique Romani anteambulones eos habent comitésque maximâ ex parte. *Seneca de Demetrio:* Feliciorem ne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit lucupletiorem esse Pompeio? Numerus illi quotidie seruorum velut Imperatori exercitus referebatur: cui iamdudum diuitiæ esse debuerunt duo vicarij & cella laxior. *Tot serui, si Deo placet, vni seruo. Vt non iniuriâ queratur & culpet Plinius* mancipiorum legiones, & in domo turbam externam, & seruorum quoque caussâ nomenclatorem adhibendum. *Nec Romæ solùm hæc copia: etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex eâ vrbe, bello Peloponnesiaco, idq; vno tempore, transfugisse ad hostem super viginti millia seruorum: & quidem seruorum, qui manuarias operas exercerent. Quantam vim in vrbe suspicari debemus fuisse reliquam? Verba eius, si quis requirit, hæc, lib.* VII. ὁ τε δὴ χώρας ἀπάσης (οἱ ἀδωκαῖοι) ἀφῄρηντο, καὶ δὲ ἐκ τόδων πλέον ἢ δύο μυριάδες ἠνδραποδίσθησαν. καὶ πύπον πολὺ μέρος χειροτέχναι.

Immanis seruorum numerus Romanis. Quinque millia vni hominī. Imò viginti millia.

101. Promiscuas viris & feminis vestes.] *Sericas intellegit Coásque, quibus abstinebant nec viri. Carpit non semel grauissimus auctor Seneca. vt epist.* CXXIII. Non videntur tibi contra naturam viuere, qui commutant cum feminis vestem? non viuunt contra naturam, qui expectant (*corrigo* expetunt) vt pueritia spendeat tempore alieno? & CXV. Quòd vides istos sequi, qui aut vellunt barbam aut interuellunt; qui labra pressiùs tondent & abradunt, seruatâ & submissâ ceterâ parte: qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucentem togam. *Et Plinius:* Nec puduit

Pellucidæ vestes ad viros abierūt.

Lenis in Senecâ correctio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

has veſtes (*de Cois loquitur*) vſurpare etiam viros, leuitatem propter æſtiuam. In tantum à loricâ gerendâ diſceſsêre mores, vt oneri ſint etiam veſtes. *Plura petè è Clemente Alexandr. lib.* III. *Pædagog. cap.* III. *cuius index,* ὡς τὸς καλ ωπζομένους τ ἀνδρῶν.

Luxus feminarum in gemmis.

102. Atque illa feminarum propria, quîs lapidum cauſsâ, pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtiles gentes transferuntur.] *Gemmas intellegit, & inprimis vniones: quorum feminis ad maures crebet vſus. Seneca De Beneficiis:* Video vniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos (iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo ſunt:) iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini * ſupponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia ſingulis auribus pependiſſent. *Tertullianus acutè, De habitu mul.* Graciles aurium cutes Calendarium expendunt, & in ſiniſtrâ per ſingulos digitos ſaxis ſingulis ludit. *Auguſtinus hoc amplius queritur, ſuo ævo inſaniſſe in turpi isto aurium cultu etiam viros. quem vide, ſi lubet, Epiſtolâ* LXXIIII. *Eum luxuriæ ritum referre quidam conantur ad æuum priſcum, ex Valerij verbis lib.* V. *cap.* II. *vbi de Martio exorato à feminis:* In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benigniſſimis decretis adornauit. Sanxit namque vti feminis ſemitâ viri cederent, confeſſus plus ſalutis reip. in ſtolâ, quàm in armis fuiſſe: vetuſtiſque aurium inſignibus nouum vittæ diſcrimen adiecit. *legunt enim,* inaurium inſignibus. *Non probo. & fortaſſe nec notæ quidem tunc Italiæ gemmæ. Scripſerim,* vetuſtiſque crinium inſignibus. *Crinibus enim poſituq; comarum, matronæ antiquitus diſcretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis:* Simulque ſe mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu laſciuiore comam ſibi inferunt, crinibus à fronte diuiſis apertam profeſſæ mulierositatem. *Plautus milite:*

Inquiſitio in Valerij locum lectionis dubiæ.

Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,
Capite compto, crines, vittasque habeat.

Deco conjectura noſtra.

Matronæ crinium formâ aliâ à virginibus.

Moſtellariâ:

Soli gerundum morem cenſeo, & capiundas crines.

id eſt, nubendum. Feſtus: Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c. *Senis crinibus, id eſt, ſex crinium orbibus, ſiue ſertis. Implexi igitur capilli matronales, vt exemplum petere licet à ſtatuis nummiſq;: virginum puerorumq;, cirri, & cincinni. Ammianus lib.* XIIII. Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas ſpectare cirratas; quibus ſi nupſiſſent, per ætatem ter iam nixus poterat ſuppetere liberorum. *Cirratas, capio innuptas: vti Perſius eodem epitheto de pueris,* Ten' cirratorum centum dicta fuiſſe. *Valerij ergo mens, præter crinium diſcrimen, adiectam illis & * alteram vittam. Propert.*

Cirri virginum.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. aſperſas; *& placet. referóque ad aſperſionem aquæ nuptiis ſolemnem. De quâ idem:* Et Stygio ſum ſparſa lacu, nec recta capillis Vitta data eſt. *Sed redeo ad noſtrum.*

De quâ Capellam accipio lib. I De Nupt. Philol. Iuno quoque expurgatoris auri ſpiritu ardente venâ adiiderat crimibus ſocialè vinculum.

103. Simultates faciunt ac mihi relinquunt.] *Eruditus adoleſcens & inſigni indole Ioſias Mercerus legit.* ſimultates fugiunt.

A Tacito videtur diſſentire Sueton.

104. Remiſſa Ædilibus talis cura.] *Suetonius contrà, aliquid actum per eos indicare videtur, cap.* XXXIIII. Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam cenſuit: dato Ædilibus negotio, popinas ganeáſque vſque eo inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria proponi venalia ſinerent.

Res Romana, Tacito, pro imperio. * Eam ſignificationem Auſonius adſpexit, in verſu: *Imperium, Item, Venerem tuo nutat Roſa*

105. Ad ea arma, quîs Ser. Galba rem Rom. adeptus eſt.] *Nata è capite meo lectio: & non mala. Vulgata* συλομάζει, rerum adeptus. *Solens autem ita loquitur noſter. Lib.* IIII. *infrà:* Dubitauerat Auguſtus Germanicum * rei Romanæ imponere. *Suprà lib.* I. Neque aliâ re Romanâ, quàm vt ab vno regeretur: *vti vere reſtitui. In Hiſtor. lib.* II. Poſtquam Othonem & Vitellium ſceleſtis armis rem Rom. raptum ire vulgatum eſt.

106. Verùm hæc nobis maiores certamina.] *In funeſto hoc loco olim conclamati.*

clamauit. Fortè, nobis in maiores. *id eſt, aduerſum maiores. medicina, quæ huic mortuo non faciet vitam.*

Auguſtus inuentor Tribuniciæ poteſtatis.

107. Id ſummi faſtigij vocabulum Auguſtus repperit.] *Ita cum Tacito plerique ſcriptores tradiderunt. quos refellit Dio, lib.* XLII. *vbi diſerte ſcriptum,* Cæſarem admiſiſſe vt Dictator in integrum annum diceretur, & Tribuniciam poteſtatem per omne ævum haberet. *Non ergo vocis auctor Auguſtus. Sed hoc tamen verum, Cæſarem eo titulo publicè non vſum: vſus eſt primus Auguſtus, & dedit ei ſplendorem. ideóque erigo eius non immeritò relata ad ipſum.*

Alitèr tamen Dionì viſum

108. Eamque ætatem quâ ipſe quondam à diuo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit.] *Egit ergo Druſus tunc trigeſimum ſextum annum. Nam Tiberius natus eſt L. Munatio Planco, M. Lepido iterum Coſ. anno vrbis* DCCXII. *A quo die, anni medij triginta ſex ad Tribuniciam eius poteſtatem; quæ delata, anno vrbis* DCCXLVIII.

Ætas Druſi collecta.

Q. Haterius.

109. Atque Haterius.] *Non dubiè ſcribendum,* At Q. Haterius. *idq; illi prænomen. Simile in Suetonij Vitellio mendum cap.* I. Exſtátq; elogij ad Q. Vitellium libellus. *Scribo,* exſtat Q. Longini. *vel vt Muretum video velle,* Q. Clodij.

Suetonio mendum.

Flamini abeſſe vrbe nefas.

110. Fruſtrà vulgatum dictitans non licere Dialibus egredi Italiâ.] *Adeò non egredi, vt nec vrbe abeſſe iis liceret vnâ nocte. quod lege in Camilli oratione apud Liuium, lib.* V. Flamini Diali, *inquit,* noctem vnam manere extra vrbem nefas eſt.

Falſo argumento ſe iuuat Flamen.

111. Neque aliud ius ſuum, quàm Martialium Quirinaliúmq; Flaminum.] *Atqui nec his quidem antiquitus egredi Italiâ conceſſum. Valerius lib.* I. *cap.* I. Metellus verò Pont. Max. Poſtumium Conſulem, eundémque Flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne à ſacris diſcederet, multâ indictâ, vrbem egredi paſſus non eſt: religioniq; ſummum imperium ceſſit. *Epitoma Liuij,* XIX. Cæcilius Metellus Pont. Max. A. Poſtumium Conſulem, quoniâ idem & Flamen Martialis erat, in vrbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. *Et de Quirinali, Liuius lib.* XXXVII. Priuſquam in prouincias Prætores irent, certamen inter P. Licinium Pont. Max. fuit & Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoriâ inter L. Metellum & Poſtumium Albinum fuerat. Religio ad poſtremum vicit, & dicto audiens eſſe Flamen Pontifici iuſſus. *Eadem cærimonia Pontificem max. tenuiſſe videtur ex Liuianâ Epitome* LIX. Aduerſus eum P. Licinius Craſſus conſul, cùm idem Pont. max. eſſet, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus, victus & interemptus eſt. *Sed ſcire licet quædam ex his cum ævo mutaſſe. Aliâs, apertè falſis exemplis ſe iuuet hic Flamen.*

Martialis ad bellum non mittitur.

Nec Quirinalis.

Imò nec Pontifex max.

112. Porrò ſi hi duxiſſent prouincias.] *Offendo in hac phraſi. Fortè* ſi hi duo rexiſſent. *Duo, Martialis & Quirinalis. vel,* ſi hi direxiſſent. *Aliquis tamen fortaſſe ad ſortem haud malè traxerit: &* duxerint, *id eſt* ſorte extraxerint.

Corruptus Tacitus.

113. Duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cædem neminem ſuffectum.] *Conſtat ratio. Nam Merula interfectus anno vrbis* DCLXVIII. *Suffectus Flamen nouus ab Auguſto, anno vrbis* DCCXLIIII. *Notat Dio lib.* LIIII. Κἂν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ, ait, ὅ, τι ἱερεὺς τοῦ διὸς τῶν ὅλων μὴ ἦν Μερόλαν ἀποδείξῃ. *Non turbat, quòd Iulius Cæſar Flamen Dialis deſtinatus fuerit, teſte Suetonio cap.* I. *quia tantùm deſtinatus & à Sullâ eodem ſacerdotio mox multatus eſt. Facit huc Suetonij illud, cap.* XXXI. *in Auguſto:* Nonnulla ex antiquiſſimis cærimoniis paullatim abolita reſtituit, vt Salutis augurium, Diale flaminium.

Merulæ cædes quando.

114. Auſpicia ſaltem gentile apud ſolum inciperet.] *Lucem dat Liuij locus lib.* XXII. *de C. Flaminio, qui ante initum Conſulatum profectus ab vrbe.* Quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſe? Magiſtratus id à domo, publicis priuatiſque penatibus, Latinis feriis actis, ſacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, ſecum ferre. nec priuatum auſpicia ſequi: nec

Auſpicia domo ferenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine auspiciis profectum in externo ea solo noua atque integra concipere posse. *Vide etiam quæ de auspiciis infrà scribo, lib.* IIII.

115. Bellum scilicet, aut diuerso terrarum distineri.] *Non malè etiam,* bello. *sed distinctione adhibitâ commodè seruaueris illud prius.*

Tria genera hominum ad asyla cõfugiebant. Malefici. Serui. Ité obærati.

116. Complebantur templa pessimis seruitiorum, eôdem subsidio obærati aduersùm creditores, suspectiqúe capitalium criminum receptabantur.] *Tribus ergo generibus hominum perfugium in asylis: seruis, obæratis, maleficis. De maleficis seruisque, Plutarchus* περὶ δεισιδαιμονίας. ἔστι δούλῳ φάξιμος βωμὸς, ἔστι καὶ λῃστῇ ἀσύλητα πολλαὶ τῆς ἱερῶν. καὶ πολεμίους φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναοῦ, σῴζονται. *De obæratis, idem libello De vitandis vsuris:* ἡ μὲν γὰρ Ἀρτεμὶς ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώσταις, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. *Et Sallustius eleganter de Pompeio, Epistolâ ad Cæsarem:* Eóque per omne tempus belli, quasi sacro atque inspoliato fano, debitores vsi. *Adde quæ de Asylis Pollux:* Εἰ δὲ καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τοῦτο καὶ κρησφύγετον λέγε, καὶ φύξιμον, καὶ ἱερὸς ὅρος, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια.

Correctus Minutius.

117. Primi omnium Ephesij adiêre.] *Quibus Diana culta celebri illo templo. Statuam eius describit Minutius Felix in Dialogo:* Diana interim est altè succincta venatrix: & Ephesia mammis multis & verubus exstructa. *vbi repono,* vberibus exstructa. *De toto hoc Asylo eleganter Strabo lib.* XIIII. Ἄσυλον δὲ μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν, καὶ θέατρον. τὰ δὲ ἀσυλίας τοὺς ὅρους ἀλλαγῆναι συμβέβηκε πολλάκις. Ἀλεξάνδρειαν μὲν ὅλη σάδιον ἐκτείνατο, Μιθριδάτου δὲ τὸ δόμα ἀφίεντος ἀπὸ τῆς γονίας τοῦ κεράμου, καὶ δόξαντα ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ σάδιον. Ἀντωνίου δὲ πλησιάσαντος τούτῳ, καὶ συμβαλλομένου τῇ ἀσυλίᾳ μέρος τι τῆς πόλεως· ἔφαμεν δὲ τοῦτο βλαβερὸν, καὶ ὅτι τοῖς κακούργοις ποιοῦσι τὴν πόλιν· ὡς τ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. *Cui descriptioni caussa non est vt aliunde quippiam addam.*

Sanctitas templi Dianæ.

Ortygia locus.

118. Locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam.] *Scribendũ,* Lucum. *Strabo:* Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ θάλλεται μικρὸν ὕδωρ ἡ θαλάττης δὲ καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαφέρεται ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ πλείστης. διαῤῥεῖ δὲ ὁ Κάγχειος ποταμὸς, ὃ φασι νηχόμενον διὰ λιμνῶν τὰς ὠδῖνας. Ἐνταῦθα δὲ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὸν τοκετὸν τῆς Ὀρτυγίας, καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ἣν πρῶτον ἁπτομένην παύσασθαι φασι τῆς ὠδῖνος. *Quæ sola, satis illustrant hunc totum Græcanicæ fabulæ locum. Vide tamen, si lubet, Epigrammatarium Græcum lib.* IIII. εἰς ναὸς. *vbi Ephesum vocat, Dianæ τὸν τοκετὸν.*

Strabo diuersus paullũ à Tacito.

119. Oleæ, quæ tum etiam maneat, adnisam.] *Paullò aliter Strabo, vt videlicet: qui vult post partum demum, innisam oleæ quietis caussâ.*

Diana Leucophryna. Caussa cognominis.

120. Supplicibus Amazonum, quæ aram insederant.] *Aliquid ea de re Pausanias lib.* VII. *vbi de templo Dianæ Ephesiæ. quem suadeo legas.*

121. Vti Dianæ Leucophryenæ.] *Scribe,* Leucophrynæ. *Eius deæ templum in Magnetibus, descripsit Strabo lib.* XIV. *Causssam cognominis ad feminam aliquam quæ ibi condita, referre ex Arnobio possis. lib.* VI. In Didymæo Milesio Cleochum dicit hagnesiam Dianæ esse Myndius profitetur ac memorat Zeno. *Et Clemente in Protrept.* ἐνταῦθα τὸ Λευκοφρυήνης τὸ μνημεῖον, ἀλλάξιον παρελθεῖν, ἐπομένης Ζωΐρῳ τῷ Μανδίῳ, ἣν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευ. *Vel ad Tenedon insulam, quæ olim appellata*

Leucophryn insula.

Leucophryn, vbi Dianæ sanctissimum templum. Xenophon rerum Græcarum lib. III. τὸ δ' Ἑλλωτικὸν στράτευμα ἐς Λευκοφρυν ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἄξιον, καὶ λίμνη. *eiusq; exemplo & cognomine fortassè adificatum in Magnetibus istud. Pausan. lib.* I. Magnetes, quibus ex regis liberalitate imperauit Themistocles, Leucophrynem Dianam colunt. *At Appianus* ἐμφυλ. ς. *etiam alterum eius deæ fanum locat Mileti, cognomento pari.* τῆς δὲ ἐν Λευκοφρυνι ἀυτῆς, inquit, ἱκέτιδι ἔστιν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρυήνης Ἀρτέμιδος, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνέθηκε. *Et Pausanias aram Athenis, cui à Themistocle filiis dicata statua.*

Etiam Mileti hæc dea culta, si nõ imponit Appianus.

122. Laudati quòd Parthorum inruptionem.] *Parthorum irruptionem intellegit, quæ duce Labieno. de quâ, & de hâc ipsâ Stratonicea Dio* XLVIII. ὃ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ τῷ τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἐπιφανεστάτας πόλεις παρεστήσατο, πλὴν Στρατονικείας, τὰς μὲν πλείστας ἀνὰ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κηδεμόνων ἐλών.

Stratonicea à Parthis obsessa.

123. Iouis & Triuiæ religionem tuebantur.] *Iouis cognomento Chrysaori,* Iupiter Chrysaorus. *& Hecates siue Triuiæ in Laginis. Vtrumque templum suburbanum.* Triuia in Laginis.

124. Darto regi vti.] *Scribo,* niti.

125. Cultus numinum vtrisque, Dianam aut Apollinem veneran-

Diana Colocene Sardibus culta.

di.] *Sardiani Dianam cognomento Colocenem; cuius templum* μεγάλῳ ἀγιστείᾳ ἔχει, *ait Strabo: Milesij Apollinem venerabantur, cognomento Didymeum. De quo idem Strabo, & Suetonius Calig. cap.* XXI.

Apollo Didymæus Mileti.

126. Factaque Sc. quîs multo cum honore modus tamen præscribebatur.] *Non satis considerate ergo elapsum hoc Tranquillo:* Aboleuit & ius moremque asylorum, quæ vsquam erant.

Suetonij incauta & falsa adseueratio.

127. Cùm Marcelli effigiem Diuo Augusto Iulia dicaret.] *Nota morem haud etiam notum statuas effigiesque dedicandi certis dies. cuius vestigium in hoc lapide vetusto,*

P. VEIDIVS. P. F. POLLIO
CÆSAREM. IMP. CÆSARI. AVG.
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI.

Statuas hominum deo cuipiam dicabant.

Pollio enim ibi non aliud quàm effigiem Cæsaris Imp. dedicat consecratq; Augusto & coloniæ suæ. Et clariùs in Strabone lib. XIIII. Ἡν δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣν νῦν ἀνακεῖται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τὸ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῇ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτιν τῶν γένους αὐτοῦ. *id est:* Erat ibidem & Venus emergens, quæ nunc sacrata est Diuo Cæsari Romæ, Augusto eam patri vt auctorem generis dedicante. *Etiam Dionysius, lib.* II. *Antiq. scribit,* Romulum ex manubiis Vulcano dedicasse quadrigas aureas, simulque suam effigiem. *Hunc morem in Græciâ quoque fuisse, Diogenes mihi præit in vitâ Platonis. vbi ait Mithradatem, quandam Platonis statuam in Academiâ dedicasse, cum inscriptione istâ:* Mιθριδάτης ὁ Ροδοβάτου Πέρσης μέσαις εἰκόνα ἀνέθετο Πλάτωνος, ἣν Σιλανίων ἐποίησε. Mithridates Rodobati filius Persa, Musis statuam Platonis dedicauit, quam Silanio fecit.

128. Ludique Magni ab Senatu decernuntur, quos Pontifices & Augures, &c.] *Ludi Magni, iidem cum Romanis. Quia autem ludi plerique sacri diis, & instituti ad eos placandos: visum est, vt cura eorum editioq; sacerdotibus esset. Non omnibus tamen: sed collegiis sacerdotum quattuor. quæ ista. Pontifices, Augures, Septemuiri epulones, Quindecemuiri. Dio lib.* LIII. *sub initium de ludis Actiacis Agrippæ:* καὶ αὖτη μὲν (*scilicet* ἡ πανήγυρις ἡ ὑπὲρ τῆς νίκης τῆς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ) διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν μέχρι ἐμοῦ ἐγίγνετο, καὶ τέσσαρσιν ἱερωσύναις ὑπὸ τεσσάρων μέλλουσα. λέγω δὲ τούς τε ποντίφικας, καὶ τοὺς οἰωνιστὰς τούς τε ἕπτα καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. *id est,* Atque ij ludi in hunc vsque diem quinquennio quoque celebrati: quorum curatio penes quattuor collegia sacerdotum, ordine & in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemuirorum vti appellantur & Quindecimuirûm. *Idem lib.* LVIII. *de iis quæ decreta post mortem Seiani.* ἐψηφίσαντο δὲ ἑορτὴν διά τε τῆς ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων (ὃ μὴ πώποτε ἐγεγόνει) ἄχθηναι, καὶ τὴν ὑμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις διά τε τῶν ἓξ τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων, καὶ διὰ τῆς Αὐγούστου διαπομπῆς ἀγγέλλεσθαι, ὃ ἐδόκει πολλὰ ἐπικοίνου. *Quibus verbis interpretis errorem esse scio: qui vertit,* per quattuor collegia Pontificum. *imperitè, cùm debuisset,* sacerdotum. *Pontificum sanè collegium vnum est. Quòd dicit autem Dio non anteà pronuntiatos ludos curatósque per quattuor collegia, & Augustales: id si sensit, errat, & refellit hominem clarè hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterùm ad curationem sacerdotalem pertinet Cornelij & ille locus Annali* XI. Iisque ludis intentiùs adfui, sacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor. Quod non iactantiâ refero, sed quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.

Sacerdotes curabant ludos. Præsertim quattuor collegia.

Xylandri lapsus in vertendo.

Dionis obscuræ veritatis locus.

129. L. Cottam à Scipione Africano.] *Cicero Diuinatione in Verrem, ibiq; Asconius: & Valerius lib.* VIII. *cap.* I.

130. Ser.

Universidad de Deusto
Biblioteca

130. Scr. Galbam à Catone Censorio, P. Rutilium à M. Scauro.] *De Galbâ, ibidem Cicero, & Valerius: de Rutilio Liuius epist.* LXX. *Cicero in Bruto, & Oratore* I. *Orosius libro* V.

131. Opprobrium maiorum Mamercus.] *Sallustianum est.*

Iunius Otho, rhetor. Genus eius dicendi.

132. Iunio Othoni litterarium ludum exercere vetus ars fuit.] *Declamator eo æuo notus. Seneca pater & ipsum & genus eius dicendi describit, non sine notâ, lib.* II. *Controu.* I. *Ait illum vsum tecto genere dicendi & fusticioso, vbi minimè opus, & cùm apertè liceret agere.* Bene, *inquit*, de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem tegere. *Acumen ioci reddo, scribóque*, legere. *Acta, publica sunt, nec aliud tam vulgò promptum notúmq;. adeò vt prouerbij loco Seneca filius alibi dixerit*, Beneficia in acta non mitto, *id est, non publico, non diuulgo. Quid autem magis ridiculum, quam Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocus: quem bellè æmulatus est Martialis:*

Correctus de eo Scauri venustus iocus.

Epigramma Martialis ex hoc loco.

Garris in aurem semper omnibus Cinna,
Garris & illud, teste quod licet turbâ.
Adeóne penitus hic sedit tibi morbus,
Vt sæpe in aurem Cinna Cæsarem laudes?

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breue illud Scauri acutumq;, dictum.

133. Obscura initia impudentibus ausis propolluebat.] *Clarissimus Nic. Faber*, perpolluebat. *Hieron. Groslotius noster (vere noster, dudum studiis nuper amore mihi iunctus)* propellebat: *bono pariter & prompto sensu.*

Brutidius orator & historicus.

134. Brutidium artibus honestis copiosum.] *Vera laus. Non solùm enim inter oratores rhetorasq;, locum habuit, recensente Senecâ non semel: sed etiam historiam scripsit, vt ex fragmentis appâret, cum laude. Pete ea à Senecâ patre, in Suasoriâ De morte Ciceronis. Puto eumdem esse, quem signauit Iuuenalis:*

—— pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.

135. M. Paconius.] *Quem postillâ reum maiestatis Tiberius interfecit, admonitu scurræ cuiusdam. Sueton. Tib. cap.* LXI.

Volesus Messalla. Eius insignis crudelitas.

136. Libellos diui Augusti de Volesо Messallâ.] *Cuius sæuitiæ clarum exemplum in Senecâ lib.* II. *De irâ. vbi item vocat eum Asiæ Proconsulem sub Augusto.* Vocusisset, incedens inter cadauera vultu superbo, quasi magnificum quiddam conspiciendum q; fecisset, Græcè proclamauit, O rem regiam! Quis hæc rex fecisset? non fuit hæc ira, sed maius malum & insanabile. *Nec plura super eo mihi comperta.*

Corn. Dolabella.

137. At Cornelius Dolabella.] *Præter ceteros adulator: qui suprà censuit, vt Tiberius ouans vrbem iniret. cuius mentio in prisco lapide coniunctim cum hoc C. Silano:*

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN. MARTIAL.
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEM. QVE
PROBAVERVNT.

Tacitus correctus.

138. Minutura, quoties gliscat potestas.] *Ne deliberare quidem quemquam puto, quin coniectura nostra vera sit*, Minui iura, quoties glis. pot. *præclara & ex vsu rerum gnome.*

Torquata Vestalis.

139. Torquatam priscæ sanctimoniæ virginem.] *Cuius memoriam seruat marmor Romæ:*

IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ. VIR. VEST.
MAXIMÆ

item q;

itémque alterum in hortis Vaticani mihi lectum:

I. IVNONI
IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ
SACERDOTI. VESTALI
ANNIS. LXIIII.
CÆLESTI. PATRONÆ
ACTIVS. L.

140. Pòst auditi Cyrenenses, & accusante Ancharios Prisco Cæsius Cordus repetundarum damnatur.] *Fluctuaui in hoc loco. suprà enim scriptum eâdem de re:* Ancharius Priscus Cæsium Cordum Proconsulem Cretæ postulauerat repetundis. *Mirum videbatur agere Cyrenenses in illum, qui alienæ prouinciæ rector: & inclinabam vt substituerem*, Cretenses. *Dispulit hanc caliginem Strabo, apud quem libro vltimo in diuisione prouinciarum lego, Cretam cum Cyrenaicâ eiusdem Proconsulis fuisse. Ab hac mente Suetonius Vespas. cap.* II. Quæstor Cretam & Cyrenas prouinciam sorte cepit. *Vbi malè quidam libri*, prouincias.

Creta & Cyrenaica sub eodem Proconsule.

141. Egregium publicum.] *Ita dictum, vt vulgò bonum publicum, & Liuio pessimum publicum, lib.* II. *Rhenanum risi scribentem* Obscurus locus est (*censeo Delphos mittamus ad consulendum*) aut certè mendosus: qui forsan sic legi debeat, Se, remp. & bonas domi artes.

142. Etsi delubra eius deæ multa in vrbe, nullum tali cognomento erat.] *Mirum verò. Nam & Liuius & Valerius auctores sunt Q. Fuluium Romæ dedicasse ædem Fortunæ Equestri. Nominat & Iulius Obsequens.* C. Claudio, *inquit*, M. Perpernâ Coss. bubo in æde Fortunæ Equestris comprehensus, inter manus exspirauit. *Incendio consumptam suspicemur: nisi obstaret P. Victor, qui eam collocat in regione* IX. *vrbis suo etiam æuo. Fatebor ingenuè. aliud quod pro Tacito dicam non habeo.*

In Tacito nodus, quę non explico. Fortuna equestris.

143. Quoties aduersa valetudo Flaminem Dialem incessisset, vt Pontificis max. arbitrio.] *Suspicor locum mutilum. si non est, distinguo cum Vertranio*, Vt * Pontificis max. arbitrio, dum ne plusquam binoctium, abesset: dum ne diebus, &c. *hoc sensu, vt in morbo gratia Flamini facta sit absentiæ, sed non vltra binoctium, nec diebus publici sacri.*

Ita in lege Papiâ apud Gell. I. cap. XIII. Vt Pòst. max. arbitratu, &c.

144. L. Metelli Pontif. maximi exemplum.] *Auctorum loca adduxi suprà.*

145. Basilicam Paulli, Æmilia monumenta.] *Bene Æmilia monumenta. Non enim vnius Æmilij opus. Æmilius Paullus qui postea cum C. Marcello consul, duas Basilicas, veterem refecit, nouam locauit. auctor Cicero ad Atticum lib.* IV. *epist.* XVII. *Nouam interuentu bellorum ciuilium non * perfecit ipse, (vt alucinari video virum inter antiquarios primum:) perfecit sub Augusto Paullus Æmilius, qui consul anno* DCCXX. *& postea censor. Dio libro* XLIX. ὁ δὲ σταθεὶς Παῦλος καλούμενος Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε, καὶ τὴν ὑπαιθρίαν καθιέρωσεν. *Eam incendio consumptam refecit* XX. *annus post alius Æmilius, vt narrat idem Dio lib.* LIIII. ἡ μὲν ἐν στοὰ μὴ τοῦτο, ὀνόματι μὲν ὑπ' Αἰμιλίᾳ, ἐξ οὗ τὸ τὸ ποιήσαν Ⓘ αὐτὸν ἡμῶ Ⓘ ἐλπιλύθει, τῷ δὲ ἔργῳ ὑπ' Αὐρούσου καὶ τῶν τὸ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη. *Et nunc post annos* XXXV. *iterum collapsam, firmauit ornauitque Manius Lepidus, is de quo dixi suprà.*

Basilica Paulli & porticus. *Appianus eam exstructam vult è pecuniâ eò. LX. talentorũ, quam à Cæsare acceperat, ne ei aduersaretur. Lib.* II. *Ciuil.*

Quis refecerit.

146. Nec Augustus arguerat Taurum, Philippum, Balbum.] *Scribendum*, arcuerat. *id est vetuerat, prohibuerat. Tauri, amphitheatrum intellegit in campo Martio: Martij Philippi, ædem Herculis Musarum: Balbi, theatrum. Vide Suetonium Aug. cap.* XXIX. *Dionem lib.* LI. *&* LIIII.

Illustrium virorum opera.

147. Concessit quibusdam & Augustus id vocabulum, at tunc Tiberius Blæso. Postremum obiere eo anno.] *Distinguo locum*, Blæso postremum. Obiere eo anno, *non leui ad historiam momento. Olim & liberâ rep. multi Impp. dicti, vt quisque rem suis auspiciis bene gessisset. Displicuit Augusto, & vt reliquos honores in*

Distinctio, cum momento ad historiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imperatoris nomen soli sibi Aug. seposuit.

se, sic & hoc nomen traxit. quod communicatum posteà cum paucis, & fere non nisi ex gente Augustâ. Tiberius tamen hic Blæsum Imperatoris nomine insignit: eumq; è priuatis postremum. id est, vt postinde soli Principes eo titulo sint vsi, nemini vltrà concesso subditorum. Velleius: Iunius Blæsus Proconsul in Africâ, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoriâ meruit. *Neque etiam indignum notâ, quod ea seruamus in nummis & inscriptionibus, Imperatoris titulum cùm Principis est, præponi; cùm victoris, subiungi. hoc modo.* Imp. Cæsar Augustus, &c. *contrà* Iunius Blæsus Imp. M. Tullius Cicero Imp. *Quod etiam è Suetony Iulio colligas capite* LXXVI. *cuius id inuentum.*

Discrimen in positu nominis Imperatorij.

148. Asinius Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Asinio auis, fratre Druso insignis, Cæsariq́ue progener destinatus.] *Asinio Pollioni oratori & historico filius natus Asinius Gallus, quem capitis Salonis Delmaticâ vrbe agnomento dixit Saloninum. Seruius auctor in Virg. ecl.* II. *Etsi id cognomen Tacitus & Dio illi nusquam tribuunt, contenti dixisse Asinium Gallum. Is Saloninus duxit Vipsaniam, Agrippæ filiâ; dimissam paullò antè à Tiberio, qui ex eâ sustulerat Drusum. Hoc est quod Tacitus lib.* I. *scripsit:* Nec Gallus ideò iram eius leniuit, pridem inuisus tamquam ductâ in matrimonium Vipsaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat, plusquam ciuilia agitaret. *Habuit ex eâ liberos complures. Virilis sexus istos, C. Asinium Saloninum, de quo I.: Asinium Gallum, de quo Suetonius, & Dio: Asinium Pollionem, qui consul anno vrbis* DCCLV.: *de quo Plinius, Tacitus, Dio & Fasti: Asinium Agrippam, de quo libro sequenti: Asinium Celerem, quem consularem Plinius nominat & ponit sub Principe Caio. Nec vanum est, quod tribuo tam multos. Iubet hoc Tacitus lib* VI. *vbi de morte Asinij Galli patris:* Scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium patenti. *Cui loco abunde lucem fecerint ista. Superest vt virum doctum eripiam e luto. qui hæret, quomodo hic Asinius Saloninus Drusi frater mortuus dicatur, quem Suetonius & Dio vinum ponunt Claudy æuo? Nam Suetonius ecce, cap.* XIII. *in Claudio:* Conspirauerant ad res nouas Gallus Asinius & Statilius Coruinus. Pollionis ac Messallæ oratorum nepotes. *& Dio lib. vltimo:* Ἀσίνιος δὲ Γάλλος ὁ τοῦ Ἀρίσσου παῖς μητρὸς ἀδελφὸς ἐπιβάλλοντο μὲν τοῦ Κλαυδίου, &c. Itaque quasi in pugna clara, concludit: Quid verum sit, deus aliquis viderit. *Imò ego homo. Frater enim hic Saloninj, non ipse: ne vltrà turbes, & in simpulo, quod dicitur, excites fluctus.*

Stemma Asiniorum. Caussa cognominis Saloninj. Vipsania vxor Asinij Galli.

Multi liberi huic Asinio.

Tacito data lux contra Vertranium.

Qui discordiam frustrà quærit inter concordes.

149. Cæsariq́; progener destinatus.] *Vti aliquam duceret è liberis Germanici.*

150. Consulatum ei adcelerauerat Augustus.] *Quem cepit inter suffectos anno vrbis* DCCLIX. *Lapis priscus Romæ:*

C. ATEIO. CAPITONE. C. VIBIO. POSTVMO. COS.

Capito 10. consul.

151. Sed Labeo incorruptâ libertate.] *Patrem æmulatus, virum præclarum & prudentem, qui bella Philippensi pro libertate fortiter occubuit. Appianus lib.* IIII. Λαβεὼν δὲ διὰ σοφίαν γνώμης, ὁ πατὴρ Λαβεὼν τῶν περὶ ἐμπειρίαν νόμων ἔπι πολὺ δεινότατος, τὰ πιστότατα τῶν οἰκετῶν τῆς δίκης λαβόμενος, καὶ ἀνεστρέψας αὐτὸν ὡς ἔδος ἐς Ῥωμαίους ἀλλοφύλων, ἐδιήρεσε μέσῳ ξίφει ἔδωκε, καὶ τὸ σφαγιὼ κατέσχε.

Labeonis læti patet egregius.

152. Iunia Catone auunculo genita, C. Cassij vxor.] D. *Iunius Silanus, qui consul cum L. Licinio Murenâ, vxorem habuit Seruiliam sororem M. Catonis. Ex iis nata hæc Iunia soror M. Bruti per matrem (nam Bruti pater fuit M. Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla cognomento: de quâ notus Ciceronis iocus, Tertia deducta est. Diuersæ igitur ab hac Iuniâ, de quâ Velleius:* M. Lepidus iuuenis, Lepidi eius qui III. vir fuerat reip. constituendæ filius; Iuniâ Bruti sorore natus. *Nam hæc vxor Lepidi fuit: nisi si antè Cassij, quod non opinor.*

Iuniæ stirps in parte explicata.

153. Manlij, Quinctij.] *Quare Manlij? quia Iunij Silani, innexi Manliæ genti. T. Manlius Torquatus filium in adoptionem dedit D. Silano. de quo Ciceronem vide* I. *De Finibus, Valerium lib.* V. *cap.* VIII. *De Quinctiis nihil dum repperi.*

Manlij Iunios adunxunt.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM IV. ANNALIVM COMMENTARIVS.

1. AELIVM Seianum.] *Funestum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: sed in adoptionem datus alicui ex Ælijs, dictus mutato inflexóque, vt solet, patris nomine, L. Ælius Seianus. Id enim prænomen illi Dio dat lib.* LVII. *At in nummo æreo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius hæc inscriptio:* TI. CÆSAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. *parte alterâ, corona è quercu.* TI. ÆLIO. SEIANO. *Non vidi ego.*

Seianus adoptionis nomen habuit.

2. Genitus Vulsiniis.] *Quia ergo Vulsinienses Seianus, ideo acutè & non sine morsu Iuuenalis:*

Iuuenalis explicatur.

——— idem populus, si Nortia Thusco
Fauisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hâc ipsâ Seianum diceret horâ
Augustum.

Nam Nortia, vel potius, vt libri meliores, Nursia, Volsiniensium peculiaris dea. Liuius libro VII. Volsiniis quoque clauos indices numeri annorum fixos in templo Nursiæ Etruscæ deæ diligens talium monumentorum [auctor] Cincius adfirmat. *Vbi velim deleri minutum illud glossema, quod circumscripsi. Tertullianus:* Asculanorum Ancaria dea, Volsinienſium Nursia, Otriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.

Nursia, Volsiniensium dea.

3. Patre Seio Strabone.] *Qui & ipse Prætoriis cohortibus præfuit: sed in Ægypti administrationem missus, solus deinde filius. Ob hæc officia, attollit magnifico elogio Velleius:* Seianus Ælius, principe equestris ordinis patre natus, materno verò genere clarissimas, veteresque & honoribus insignes, complexus familias. *Quod autem maternum genus? Iunium, vt opinor: hoc argumento, quod* Iunius Blæsus Proconsul Africæ, auunculus *ei fuit. Tacit. lib.* III. *extremo.*

4. Apicio diuiti & prodigo stuprum venum dediſſe.] *Quod idem Dio adfirmat lib.* LVII. *qui M. Gauium Apicium nominat. Sed Apicios eiusdem notæ & luxus tres reperio. Primum, qui Athenæo nominatus lib.* IIII. *cap.* XX. *qui veteri rep. vixit, quemq; à Posidonio celebratum ait, & auctorem fuisse vt Rutilius in exsilium mitteretur. Alterum, qui Augusti & Tiberij æuo. de quo noster hic, & Seneca Consolat. ad Elbiam:* Apicius nostrâ memoriâ vixit, qui in eâ vrbe ex quâ aliquando philosophi vt corruptores iuuentutis abire iussi sunt, scientiam popinæ professus, disciplinâ suâ sæculum infecit. *Qui idem Plinio dictus* nepotum omnium altissimus gurges: *& de cuius deliciis volumen Apponi Grammatico scriptum, lego in Athenæi lib.* VII. *At tertium, qui in imperio Traiani, cuius mentio apud Suidam in* ὄψεα. Τρατανῷ ἐς Πάρθους ὄντι καὶ τὴν θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδὸν, Ἄπικιος ὁ ὀψοφάγος ὄψεα παρὰ δεσπόζοντος ἐκομίσατο τοῦ σοφίας τεθησαυρισμένα. *si tamen Traiani ibi vox incorrupta.*

Apicios videri tres fuisse.

5. Dispersas per vrbem cohortes vna in castra conducendo.] *Non per vrbem modò, sed per opida vicina dispersæ fuerunt Prætoriæ cohortes, ex Suetonij cap.* XLIX. *in Augusto:* Neque vmquam plures quàm tres cohortes in vrbe esse passus est eaque sine castris: reliquas in hiberna & æstiua circa finitima opida dimittere assuerat. *Castra autem hæc ad muros vrbis, haud procul portâ Viminali: qui locus Viuarium vulgò dictus. Vide, si placet, Onuphrium, in vrbe Româ. Scholiastes Iuuenalis sic describit:*

Prætoriæ cohortes sparsim habitæ. Castra earũ quâ parte vrbis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuxta aggerem primus castra posuit Scianus, id est, super Diocletianas: quæ dicta sunt castra Prætoria.

6. In ceteros metus crederetur.] *Monuit me Iosias Mercerus legendum videri,* dederetur, *vel,* dideretur. *quod verbum sanè vbiq; in Tacito velut fataliter corruptum.*

7. Interque principia legionum sineret.] *Inter militaria signa, ait Suetonius cap.* XLVIII. *in Tiberio. de quo ritu abunde in libris Histor.*

Intendere manus, rixæ nota.

8. Intenderat Seiano manus, & contra tendentis os verberauerat.] *Intendere manus, principium & caussa iurgij etiam hodie apud Italum vulgus. Libro* I. *supra:* Postremò deserunt tribunal, vt quis Prætorianorum militum amicorúmve Cæsaris occurreret, manus intentare, caussam discordiæ & initium armorum. *Lib.* XIII. Simul intendere manus, aggerere probra. *Seneca De clementiâ lib.* I. Conclamatio ciuitatis & fuga est, & dis ipsis manus intenduntur. *At quod sequitur, Seiani os palmâ percussum à Druso: aliter apud Dionem & Zonaram legas, qui Drusum percussum volunt à Seiano. Itaque eorum fide rescribit hîc Vertranius,* Et hic contrà tendentis os verberauerat. *Neutri mihi persuadent; non illi sententiam, non hic lectionem. Seianum non tam proruptâ audaciâ fuisse crediderim, vt vltrò verberarit Principis Romani filium, Tribunicià potestate, & imperij consortem: & conuenit magis in mores Drusi, cui adeò promptæ ad verbera manus, vt hâc de caussâ Castor sit cognominatus, teste Dione ipso lib.* LVII.

Dio & Zonaras diuersi à Tacito. Sed errant. Drusus Castor agnominatus, ob violentiam.

Liuilla, Claudilla.

9. Ad vxorem eius Liuiam conuertere.] *Suetonius Liuillam semper vocat: vt Claudillam, quam noster Claudiam. Nec te mouerit.* Ἀκολουθία *est, vt Secundilla, Tertulla, Quartilla in seminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Musæo Carpensi lapis de hac ipsâ Liuiâ,*

SECVNDA
LIVILLAES
MEDICA

TI. CLAVDIVS
CÆSARIS. L.
CELER. ÆDITVS
A. VESTA.

Eudemus, corruptor medicus.

10. Eudemus amicus ac medicus Liuiæ.] *In criminatione medicorum non omisit eum Plinius lib.* XXIX. *cap.* I. Iam verò & adulteria etiam in principum domibus, vt Eudemi in Liuiâ Drusi Cæsaris.

11. Quantò sit angustiùs imperitatum.] *Rectè. & dictum in Traiani Laudem, qui fines imperij promouit. Dixi suprà.*

12. Rhenum iuxta octo legiones erant.] *Diuisæ per varia castra & castella. Florus de Druso:* Per Rheni quidem ripam amplius quinquaginta castella direxit. *Quæ non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum.*

Hispania ab Augusto domita. Vide Velleii lib. II.

13. Hispaniæ recens perdomitæ.] *Ab Augusto. Liuius libro* XXVIII, *de Hispaniâ:* Ita ergo prima Romanis inita prouinciarum, quæ quidem continentis sint, postrema omnium nostrâ demum ætate ductu auspicioque Augusti Cæsaris perdomita est. *Propter Cantabros scilicet & Astures, quos ipse deuicit.*

Aduersum sibi videri Tacitum.

14. Cetera Africæ per duas legiones.] *Ain' tu duas? Atqui vna legio adtributa Africæ ab Augusto Tiberioque, te ipso teste non vno loco. Libro* IV. *Historiarum scribis:* Legio in Africâ auxiliáque tutandis imperij finibus, sub Diuo Augusto Tiberioque principibus, Proconsuli parebant. *Et lib.* II. *Annalium:* Furius Camillus Proconsul Africæ legionem, & quod sub signis sociorum, ad hostem duxit. *Libro* II. *Histor.* In Africâ legio, cohortésque dilectæ à Clodio Macro. *Vidimus hunc nexum, & soluemus. Vnam legionem ordinariam Africæ fuisse, verissimum est. Vnde hic ergo duæ? Per bellum Tacfarinatis abducta è Pannoniâ legio, & in Africam missa. Supra lib.* III. Piso adsequitur legionem, quæ è Pannoniâ in vrbem, dein præsidio Africæ ducebatur. *Ea ibi mansit biennium paullò amplius, iterumq; in Pannoniam remissa. Hoc ipso libro, statim:* Cæsar post res à Blæso gestas, quasi nullis iam in Africâ hostibus reportari Nonam legionem iusserat: nec Proconsul eius anni Dolabella retinere ausus fuerat, iussâ Principis magis quàm incerta belli metuens. *At enim quia quo loco quæq; legio hoc ipso*

Nodi eius solutio.

ipso anno fuerit, decretum scribere Tacito, & nondum eâ abductâ: ideò duas esse in Africâ collocauit, in Pannoniâ duas. Atqui tres in istâ debuerat: quod clarum vel ex iis, quæ in seditione trium Pannonicarum legionum dicta suprà. Vbi etiam recensita hæc Nona.

Tres ordinariæ in Pannonia legiones.

15. Totidem apud Dalmatiam locatis.] *Dalmatia Augusto tradita, per-* Dalmatia quando prætuúmque præsidium in eâ decretum, *anno vrbis* DCCXLIII. *Antea inermis fuit. Adi Dionem, lib.* LIIII. sidialis facta.

16. Tres vrbanæ nouem prætoriæ cohortes.] *Vigilum autem cur omittit? quæ numero & robore supra vrbanas. Septem enim cohortes erant, institutæ iam inde ab Augusto, Caussa hæc. quia id æui, inter legitimos iustosq; milites, Vigiles non censebantur. Itaque in omnibus bellis ciuilibus Galbæ, Othonis, Vitellij, rara eorum mentio, nullus vsus. E libertinis lecti erant, vile genus, & Vulcani potiùs ministri quàm Martis. Itaque nec Præfecti vigilum inter illustres dignitates mentio Tacito vsquam: cuius auctoritas tamen adoleuit, sicut & militum ipsorum, vti ex Pandectis aliisq; scriptoribus clarum. Dicam de hoc omni vrbano milite cum curâ, ad libros Historiarum.*

Cohortes vigilum. Eæ nullo auc vili loco. Præfecti vigilũ Tacitus non meminit inter primores.

17. Et colonis antiquitus Romanis.] *Potiùs,* coloniis.

18. Sociæ triremes.] *Vt classis in Danubio, classis in Rheno.*

19. Cerni effigiem eius in monumentis Pompeij.] *Statuam æneam in theatro Pompeij. Dio.*

20. Communes illi cum Drusorum familiâ fore nepotes.] *Consideremus, quæso. Suetonius Claudy filio Druso desponsam Seiani filiam scribit, cap.* XXVII. *in Claudio. nec alius sententiæ est, quod noster lib.* III. *dixit Claudy filio Seianum socerum destinatum. Hæc certa, clara. sed quomodo hîc Drusus queritur, communes illi fore cum Drusorum gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana est. si verè idem Suetonius scribit, Drusum exstinctum post paucos dies, quàm ei Seiani filia esset desponsa. Desponsa* autem ante biennium, vt ex Taciti suprà verbis clarum: ante biennium ergo exstinctus, & simul connubij nepotumq; spes. An aliud aliquid est, quò noster hîc respexit? nemo dicet. In Zonarâ lego, Iuliam Drusi filiam desponsam Seiano: corruptè. quia scribendum Liuiam: intellegitq; Germanici sororem, de quâ infrà dicemus, Drusi maioris prolem. Quid nugamur? cùm omnia scrinia excussserimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit è flumine Lethes.*

Inquisitio in Tacitum.

Filia Seiani quando desponsa Druso.

*Anno vrbis DCCI XXIII. Zonaræ lectio vitiosa. Cornelium aberrasse videri.

21. Precandam posthæc modestiam, vt contentus esset.] *Mirum genus loquendi, quasi modestia inter deas. Et caue tamen immutes. simile illud è libro* XV. Sic quoque optimam Fortunam orandam, vt pedes confectus itinerum spatiis equitem assequeretur.

Loquendi noua, sed significans ratio.

22. Vt octo post annos cognitum est.] *Rectè. eo ipso videlicet anno, quo interfectus Seianus, cum Apicata eius vxor hæc scelera prodidit. Vide Dionem* LVIII.

23. Consules sede vulgari per speciem mæstitiæ sedentes.] *Id est, in sedibus Prætorum aut Tribunorum, vt Dio interpretari videtur, in morte Augusti, libro* LVI. καθέζοντο ἤ οἱ μὲν πολλοὶ ὡς που ἔκαστος εἰώθει, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ ἑστηκότι, ὁ δὲ τῷ τοῦ δημάρχου. *Verterem ego:* Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quisque loco solebat: consules verò infernè in subselliis alter Prætorum, alter Tribunorum. *Nec dissimile est, quod Suetonius scribit, Claudium* de maiore negotio acturum, medium inter Consulum sellas Tribunicio subsellio sedisse. *Humiles autem Senatorum omnium sedes, altæ Consulum & excelsæ. Lucanus* V.

Sedes vulgaris in curiâ, quid.

Vt primùm mæstum tenuêre silentia cœtum,
Lentulus è celsâ sublimis sede profatur.

Consulum sublimes sellæ.

Lentulus enim ibi consul. & alius poëta quispiam,

Conspicuum signis cùm premet altus ebur.

Intellegit consulis sellam curulem: in quâ, ornatus caussâ, signa. *Idem:*

Eædem cælatæ.

Signa quoque in sellâ nossem formata curuli
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

24. Vix propinquorũ alloquia.] *Alloquia, propriè in consolatione, notatum alibi.* Alloquia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

25. Vix diem aspici.] *Ita enim moris, vt limine & domo se continerent in luctu. Plinius lib.* IX. Mitto ad Ariam. rogo vt veniat. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.

26. Appius Clausus.] *Lego,* Atta Clausus, *vel* Attius. *Adi lib.* XII. *Annal.*

Orosij error.

27. Hæc vulgo iactata.] *Et creditæ Orosio, qui libro* VII. *tradit Drusum à Tiberio veneno exstinctum. At me non valdè mouent eiusmodi scriptores, legitimæ historiæ (dicam ἀτὰρ quorundam auribus) dehonestamenta.*

Velum inter mortuum interiectum.

28. Laudante filium pro rostris Tiberio.] *Velo quidem interposito, ne Pontificis maximi oculi adspectu cadaueris funestarentur. Seneca, Consolatione ad Martiam:* Tiberius Cæsar & quem genuerat, & quem adoptauerat, amisit. ipse tamen pro rostris laudauit filium, stetitque, in conspectu posito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret. *Recenset eumdem ritum Dio* LIIII. *in funere Agrippæ, sed causſam eius ignorare fatetur, & quam Seneca dedit, refellit. Verba sunt:* τὸν τε λόγον ἐπ' αὐτῷ εἶπε, πρὶν ἀναπέτασμά τι πρὸ τοῦ νεκροῦ προβαλεῖναι, ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα διὰ τί ἐποίησεν. εἰρῆσθαι δ' ὅμως τοῖς μὲν ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, τοῖς δ' ὅτι τὰ πρῶτα ἐπράχθη, οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν. ὅτε γὰρ πρὸ ἀρχιέρεως ἀπεῖπεν νεκρὸν ὁρᾶν, ὅτε τῶν πρώτων, πολλῷ ἂν τὸ τέλος ἐπιγραφαῖς μᾶλλον ἐπάξειν. *Id est:* Sed & laudationem Agrippæ Augustus recitauit, velo quopiam ante mortuum expanso. Id cui rei factum, mihi non liquet. Tamen alij volunt ideò quia Pontifex esset: alij quia obiret munera Censoris. Neutri rectè. Neque enim vel Pontifici mortuum aspicere nefas: neque Censori, nisi cùm finem censioni imponit, condirque lustrum. *Hæc Dio. sed ego existimo, de Pontifice Senecam* vera dicere. Sacer enim: ideoq; non ipsum solum arceri aspectu funesto, sed & statuas deorum voluerunt. Quæ si in loco positæ, vbi supplicia & cædes, velari eas mos fuit, aut transferri. Notat ipse Dio lib. vltimo.* Claudius, inquit, delectabatur gladiatoribus, & præsertim meridianis. Ideò plerosque seruos, qui dominos sub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorúmq; tantus fuit numerus, vt Augusti statuam eo loci positam iusserit transferri, ne aut semper adspiceret cædes, aut semper velata esset. *Mos rarus: & cuius vestigia non alibi mihi visa.*

De caussâ eius facti Dio dissentit.

*Facit à Senecâ Tacit. libro 11. *Neq; imperatorem augurato & vetustissimis cærimoniis præditum sontes tueri seruabi debuisse.*

Statuæ item velabantur.

Iulius Postumus.

29. Inter quos dilegerat Iulium Postumum.] *Estne ille, qui Præfectus Ægypto postea? de quo Romæ lapis,*

PRO. SALVTE. TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG. GERMANICI. PONT. MAX. TRIB. POT. VII. COS. IIII. IMP. XV. P. P. CENSORIS.
.·.·.·.·.·. LIBERORVMQVE
EX VOTO. SVSCEPTO. C. IVLIVS. SEX. F. COR.
POSTVMVS. PRÆF. ÆGYPTI.

Vix puto. Claudij enim ævo ille floruit, non hoc Tiberiano. Magis ergo vt referas ad eum quem, Velleio indice, nouimus Consularem & illustrem. Quintus Postumius, *inquit,* vir Consularis Præpositus Delmatiæ, ornamenta meruit triumphalia.

Hispaniæ diuisio.

30. Proconsul Hispaniæ vlterioris.] *Id est Baticæ, quæ populo relicta, & ideò in eâ Proconsul. Plura distinctiùs de Hispaniæ diuisione infrà ad* I. *Histor.*

Probata cõiectura in Tacito.

31. Ob atrocitatem temporum in insulam.] *Placet olim emendatio,* atrocitatem morum. *quam velim distinctione iuuari hoc modo:* de vi publicâ damnatus ob atrocitatem morum, in insulam. *Facilis exscribentium lapsus repetitione syllabæ, tem sed hic vt censeo parum opportunè. Puto autem pertinuisse ad Serenum caput hoc legis Iuliæ:*

Caput legis Iuliæ de vi publicâ.

Iuliâ de vi publicâ tenetur, qui cùm imperium potestatémve haberet, ciuem Roaduersus prouocationem necauerit, verberauerit, iusserítve quid fieri, aut quid in collum iniecerit vt torqueatur.

32. Pater Sempronius.] *Qui adulter in Iuliâ, suprà lib.* I.

Osciludi.

33. Oscum ludicrum.] *Quod celebratum Romæ, non Romanâ linguâ. Strabo libro* V. Ἴδιον δέ τι τοῖς Ὀσκοις καὶ τοῖς πρὸς Αὐσονίαν ἔθνεσι συμβέβηκε. τὸ μὲ γὰρ Ὀσκων ἐπιλελοιπέναι ἡ διάλεκτος μένει πᾶσι τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε ποιήματα σκωπτικὰ ἐπιδεικνύναι τινὰ πάτρια ἀγῶνα πάτριον, ἢ μιμολογεῖν. *Censent idem, cum Atellanis ludis: nec errant. Nam Atella, Oscorum vrbs. Sermo autem Oscus, diuersus à Latino.* Titinnius.

Qui Oscè & Volscè fabulantur, nam Latinè nesciunt.

Quo & Campani vsi videntur, &, vt Liuius alibi me docet, Sannites.

34. Quamquam nouo homini Censorium funus.] *Quæri video quid sit censorium funus. Vertranius censuit, id esse in cuius nimiam pompam, vt in opus censorium, animaduertere Censoribus licuisset, nisi iussus Prætoris adfuisset. Nimis velim ad manum mihi laurus sit, quam mordeam: ita præcordia mihi saliunt ad risum. Alij idem putant Funus publicum, Funus censorium, Funus indictiuum. Non audio. arbitror ego Funus publicum & Indictiuum, eadem: nec aliud esse, quàm cùm denuntiatur & indicitur publicitus per præconem. Censorium, partem eius esse: id est, vt omne Censorium funus, Publicum sit (qui enim aliter honoratum esse potest?) at non omne Publicum, Censorium. Vt inter magistratus, honoratissimi Censores, isq; cumulus quasi reliquarum dignitatum: sic inter funera illud, primo loco. Itaque Capitolinus de Pertinace:* Funus imaginarium ei & Censorium ductum est, & ab ipso Seuero funebri laudatione honoratus est. *Tacitus de Sabino fratre Imperatoris:* Funúsque Censorium Flauio Sabino ductum. *Et lib.* XII. Decretum Claudio censorium funus, & mox consecratio. *Quâ ergo notâ eximium hoc funus? Credo istâ, vt omnia in eo purpurea essent, vestes stragulaq; &c. in aliis, tantum pura prætexta. Non obscurè annuere mihi videtur Polybius, lib.* VI. Vbi autem præclarus aliquis ex domesticis obiit, instituunt funeris apparatum, & circumfusi qui similes magnitudine ac staturâ videntur, vestes capiunt; si consul vel prætor fuit, purpurâ prætextas; si censor, purpureas; si *triumphalis, auro intextas. *Postrema Græcè sic habent:* ἐὰν μὲ ὕπατος καὶ στρατηγὸς ἢ γέρων, πᾶσι πορφυρᾶς, ἐὰν δ' καὶ πεδιεπιβεβηκὼς, διαχρύσους. *Publico autem funeri opponitur, Tacitum. id est, sine pompâ, sine dissignatore, sine ludis, præconе, indictione, silens & quietum. Seneca, De Tranquillitate lib.* I. *cap.* I. Quid opus est sæculis duraturа componere? Vis tu nunc id agere, ne te posteri taceant? Morti natus es. minus molestiarum habet funus Tacitum.

Censorium funus. Vertranij ridicula sententia.

Funus publicum & Indictiuum eadem.

Eius pars censorium.

Id honorantissimum.

Notæ eius funeris.

*At de triumphali, sub principibus nihil legi: & videtur confusum cum Censorio.

ADD. *E Polybij verbis suspicêre distinctum Censorium funus à Triumphali fuisse, & hoc dignius. Mihi ita non videtur. Primum, quia nemo Latinorum Triumphale nominat. Deinde, quia Censorium reperio Principibus ipsis ductum (vt Claudio, vt Pertinaci:) quos constat honestissimo affectos. Tertiò, quia illa ipsa ornamenta quæ Triumphali tribuit Polybius, reperire est in isto. Vide Xiphilinum in Seuero. Currum huic interuenisse, ritu triumphantium, non opinor. Nam quod in Propertio legis,*

Triumphale funus, idem Censorio.

Non in eo currus.

Cuius honoratis ossa vehantur equis:

Propertij alia lectio.

verius est, aquis. *& illeipse poëta superiori eius libri Elegiâ, in amne infero distinxit duplices sedes &* *nauigationes. *Quod in Dione etiam scriptum funere Augusti, imaginem eius vnam (tres enim fuerunt) vectam ἐφ' ἅρματος πομπικοῦ, id est* curru triumphali, *vt interpretes volunt: ego mallem,* curru pompali. *& Carpentum intellegam, quo per pompam Circensium dij transuecti. Hoc enim noui honoris genus appositè tributum nouo diuo.*

*Turbáque diuersa nauigat omnis aquâ.

Dio seo sim à vulgo intellectus.

35. Effigiem apud forum Augusti.] *Vbi in vtráque porticu ab ipso Augusto locatæ statuæ omnium veterum ducum. Suetonius.*

In foro Augusti statuæ illustres.

36. Procurator Asiæ Lucillius Capito.] *Eadem omnia è Tacito Dio, libro* LVIII. *in extremo.*

Mos legendi Flaminis Dialis.

37. Nam patricios confarreatis parentibus genitos tres simul nominari.] *Non alibi tam expressi ritus in legendo Diali. Ait,* patricios. *Quia cùm quindecim Flamines essent, ex iis tres primi inſlituti à Numâ, non nisi ex patribus legebantur: iisq; Maiores dicti. alij etiam è plebe, appellatiq; Flamines minores. Addit,* confarreatis parentibus. *quia, vt Plinius ait,* in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat. *Triplex enim matrimonij contrahendi mos, Vsu, Farre, Coëmptione. Antiquissimum genus,*

Flamines Patricij, & maiores. Plebei & minores.

In sacris cõfarreatio.

Matrimonij triplex.

Farre

Universidad de Deusto
Biblioteca

Farre iunctum.

Farre videtur, quod Dionysius appellat γάμον κατὰ τοὺς ἱερεῖς νόμους. eratq; necessium non solùm Flaminem nasci confarreatis parentibus, sed & ipsum cum Flaminica farre iungi. Seruius Danielis in excerptis à Pythœo: Tribus modis apud veteres nuptiæ fiebant, Vsu, si, verbi gratiâ, mulier anno vno cum viro, licet sine legibus fuisset. Farre, cùm per Pontificem Max. & Dialem Flaminem per fruges & molam salsam coniungebantur: vnde Confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi nascebãtur. Coëmptione verò atque in manu conuentione, cùm illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, vt si quis prior fuisset defunctus, locum hereditatis iustum alteri faceret. *Iterum alibi:* Quid enim est aliud dextræ, quàm in manum conuenire? quæ conuentio eo ritu perficitur, vt aquâ & igni adhibitis duobus maximis elementis, natura coniuncta habeatur. quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam iure Pontificio in Matrimonium necesse est conuenire. *Et paulò pòst:* Mos fuit Flamini ac Flaminiæ vt per Farreationem in nuptias conuenirent, sellas duas iugatas, ouili pelle superiectâ poni, eius ouis quæ hostia fuisset: & ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica residerent. Confarreationes autem tonitru dirimit. *Pulchræ reliquiæ. Adde Festum in Diffarreatio, & Arnobium lib.* IIII. Vxores enim dij habent, atque in coniugalia fœdera conditionibus veniunt antè quæsitis. Vsu, farreo, coëmptione, genialis lectuli sacramenta conducunt.

Seruij fragmentum, quod bene ista explicat.

Ritus farreationis.

38. Et quando exiret de iure patrio.] *Defectum locum censeo: & deesse quæ ad cæremoniarum difficultatem pertinent. Qui cautus cæremoniaq; Flaminio adiunctæ, habes apud Agellium lib.* X. *cap.* XV.

Flaminia.

39. Flaminica Dialis.] *Flaminia, appellari mulier ipsa videtur, ex lapide prisco,* MARCELLA. FLAMINIA. AVGVSTÆ.

Vestales in theatro vbi sedebant.

40. Augusta sedes inter Vestalium conspiceret.] *Quibus locus è regione Prætoris. Suetonius Aug. cap.* XLIIII. Solis virginibus Vestalibus locum in theatro separatim, & contra Prætoris tribunal dedit.

Votaannua.

41. Cùm pro incolumitate Principis vota susciperent.] *De quibus dicam Annali* XVI. *Cetera notat Dio hoc anno prima decennalia Tiberij Cæsaris celebrata: quorum originem pete ab eodem scriptore lib.* LIII.

42. Non vt stipendiariis pecuniæ redderentur.] *Id est Gallis prouincialibus, quos exhauserat.*

Quarta, præmium in crimine Maiestatis. Item repetundarum. Quarta, vulgare præmiũ accusatorũ.

43. Quartam accusatoribus, secundùm necessitudinem legis.] *Legis, vt censeo, Iuliæ de Maiestate. Nam quod alij de Papiâ suspicantur, refuto. Dicit à me Tacitus, qui cuncta in hac quæstione exercita scribit lege Maiestatis. Quarta autem præmium, non in hâc solùm, sed etiam De repetundis lege. de quâ ipsâ nihil abnuo, quin hîc accipiamus. Asconius in Verrem non vno loco ostendit, Quadruplatores dictos à præmio quartæ, quam consequebantur. Innuit ipse Cicero legec& more id receptum:* Non enim, *inquit,* spolia C. Verris, sed existimationem populi Rom. concupiui. *Fortasse & in criminibus aliis præmium idem. Ideò vulgare præmium id interpreter in Paullo, l.* XIII. *De iure fisci:* Heredem, *ait,* eius vltra vulgare præmium nihil consecuturum. *De lege Maiestatis, auctor mihi adfirmandi Iosephus lib.* XIX. *vbi de seruis, quos Caius in dominos emittebat:* ῥᾴδιον γὰρ, *inquit,* ψευσαμένοις περὶ τῶν κυρίων πεῖσθαι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέρους τε καὶ πλουσίους, μίσθῳ τῆς καταγνώσεων, διὰ τὰλλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὁδοὺς τῶν ἀγαθῶν: *Facile enim iis & mentientibus contra dominos credi, & opes aperientibus simul liberis diuitibúsque fieri: propter præmium accusationum, quo octaua bonorum pars iis proposita. Si octaua seruo; bene colligo, libero quartam. Nec in seruili accusatione aliud capere persuadeor, quàm crimen maiestatis. Illud moneo, Principum æuo, non tam ex lege quàm arbitrio Senatus præmia decreta. Libro* VI. *infrà:* Quâ damnatâ cùm præmium accusatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. intercessit. *Sic libro* XVI. Liberto & accusatori præmium operæ (*non pecunia vlla sed*) locus in theatro inter Tribunicios viatores datur. *Interdum certa pecunia adtributa, vt Eprio Marcello quinquagies* H-S, *Thraseâ damnato: Regulo septuagies* H-S *& sacerdotium, damnato Crasso. Tacitus Ann. lib.* XVI. *& Histor.* IIII. *Nec prætereundus hîc Dionis locus, qui de præmiis eorum qui Cæsaris percussores accusabant,* χρήματα, *inquit,* ἐκ τῶν ἀλόντος οὐσίας, ἢ τιμὴν ἢ ἀρχὴν τιὼ ἐκείνε, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἰδῶ, τότε μηκέτι μητ' αὐτὸν, τούς τε υἱεῖς, τούς τε ἐγγόνους αὐτῆς σεσῶσθαι, ἐλάμβανον. *id est:* Præmium accusationis pecuniam accipiebant è bonis damnati, & honorem aut magistratum quemcumque is gerebat: item vacationem à militiâ, sibi, liberis, nepotibus. *Vt videantur legis eius pediæ exemplo instituta præmia accusatorum.*

Seruis octaua præmiũ.

Variatum in his præmiis, pro arbitrio Senatus.

44. Messallinus Cotta censuit cauendum Senatusconsulto.] *Et cautum non dubiè hoc anno. Si enim antè; quorsus hæc sententia? Tamen Vlpianus De Officio Proconsulis, decretum id refert ad Cottam & Messallam Coss. id est, ad quartum ante annum. Ait,* Proficiscí quidem Proconsulem melius est sine vxore, sed & cum vxore potest dummodo sciat Senatum Cottâ & Messallâ Coss. censuisse futurum, vt si quid vxores eorum qui ad officia profecturi deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur. *Vir* doctissimus conatur legere,* Senatum Cottâ Messallino consulente censuisse. *acutè: sed me iudice, non exsoluet vllum acumen Domitium hâc culpâ.*

Dissidium inter Vlpianum & Cornelium.

Sed Vlpianus certè errat.

*Cuiac. obseruat. li. VI. cap. XXX.

45. Vt rettuli.] *Libro* I.

46. Pisonemque grauius secreti sermonis incusauit.] *Mendum arguunt multa. Primum, quòd accusator nemo expressus, vt solet. quòd Tiberius ipse incusasse eum dicitur, insolens Imperatori. quòd pars accusationis spreta dicitur, vt atrocior vero: quod non euenisset Principe accusante. Nequis dicat non legitimam accusationem fuisse, tantùm Principis mandatum: ecce addit* Ceterorum receptus est reus, neque peractus ob mortem opportunam. *At reus recipi sine accusatore non potuit. Lego igitur,* Pisonem Q. Granius. *Granij Romæ non ignoti iamindè à Lucillij æuo, apud quem Granius præco: & infrà lib.* VI. *Granius Martianus, suprà lib.* I. *Granius Marcellus.*

Mendosus locus.

Fortasse emendatus.

47. Relatum de Cassio Seuero exsule.] *Qui primus flexisse dicitur ab illâ rectâ & vetere dicendi viâ. quem & historiam scripsisse comperior ex Tertulliani Apolog. & Suetonij Vitellio, cap.* II. *Eius laudes vide apud Senecam patrem lib.* III. *Controuers. initio.*

Cassius Seuerus.

48. Per immodicas inimicitias.] *Suspectum.*

49. Vt iudicio iurati Senatus Cretam amoueretur.] *Quod sub Augusto ei accidit, scriptis etiam libris, abolitis. Sueton. Calig. cap.* XVI. *noster suprà, lib.* I. *Ait,* iudicio iurati Senatus. *quod erat, cùm Senatus deum testem aduocabat, se censiturum, quod è fide suâ req; publicâ videretur. Liuius lib.* XLII. Vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret decernerétque. *Lib.* XXX. Patres igitur iurati (ita conuenerat) ita censuerunt, vti Consules prouincias inter se compararent. *Appianus lib.* II. *Ciuil.* τούτου μόνε ἀξιώσαντο λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ἤτιν σφίσι ζῆμον ἀναδοθῆναι περὶ τῶ Καίσαρ ὀμὸν ἔχειν. *Tacitus hoc ipso libro:* P. Suillium amouendum in insulam censuit tantâ contentione animi, vt & iureiurando obstringeret è rep. id esse. *Morem eum postea obtinuisse in omni Senatu, idq; lege quâdam Traiani, colligas ex Plinij verbis, lib.* V. *Epistol.* Quinetiam Dextrum, qui primus diuersum censuerat, perlatâ lege de Senatu habendo, iurare coëgit è republicâ esse quod censuisset. *Græci id vocabant* ἱερὰν συμβουλὴν: *& formula eius eleganter expressa apud Xenophontem* περὶ ἀναβάσεως Κύρε, *lib.* V. *in oratione Hecatonymi:* εἰ μέν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ ῥέοιτο. εἰ δὲ μὴ, τἀναντία. αὕτη δὲ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. *Sed is mos quando primùm cœpit? haud temerè dixerim. Puto tamen Coriolani æuo. in cuius causâ Tribuni plebis volunt & impetrant, vt* Senatus iuratus sententiam dicat, vti solet in consessu iudicum. *Dionysius ait, lib.* VII.

Iuratus Senatus.

Idem mos Græcis.

50. Saxo Seriphio.] *Verè, saxo. Vide Strabonem lib.* X.

51. Consenuit.] *Benè,* Consenuit. *Nam annos* XXV. *in exsilio hæsit. Eusebius*

Cassij discarnitas in exsilio.

Chronicis: Cassius Seuerus orator egregius XXV. exsilij sui anno, summâ inopiâ, moritur: vix panno verenda contectus.

52. Plautius Siluanus Prætor Aproniam coniugem in præceps iecit.] *Similis ai non eadem res narrata Quinctiliano lib.* VII. *cap.* III. Id autem genus, de quo nouissimè dixi, non solùm in scholis sæpe tractatur, sed etiam in foro. Nam id est in causâ Næuij Apruniani (*lego*, Nonij Aproniani) solùm quæsitum, Præcipitatáne esset ab eo vxor, an se ipsa suâ sponte iecisset. Quam actionem equidem solam in hoc tempus emiseram: quod ipsum fecisse seductum inuenili cupiditate gloriæ fateor. *De hoc ipso autem Plautio lapis,*

Simili plane in Quinctiliano narratio.

T. Plautius.

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.
SILVANO. ÆLIANO.
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CÆSARIS
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id est, Triumuiro auro argento æri flando feriundo, Quæstori Tiberij Cæs. Legato Legionis quintæ.

53. Vrgulania Siluani auia.] *Vrgulanij in gente Plautiâ sunt. Lapis.* A. PLAVTIVS. M. F. VRGVLANIVS. *& Suetonij Claudio. Plautia Vrgulanilla, non Herculanilla eius vxor: quod rectè monuit ex vet. libro Torrentius.*

54. Nam priores duces sibi impetrando.] *corrigo*, vbi impetrando.

55. Tres laureatæ in vrbe statuæ.] *Furij Camilli, L. Apronij, Iunij Blæsi. De statuis triumphalibus Plinius. & Tacitus in Agricolâ*: Igitur triumphalia ornamenta, & illustris statuæ honorem, & quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni iubet.

Statuæ pro triumpho.

56. Raptabat Aphricam Tacfarinas.] *Non*, reptabat, *vt vulgò. Alibi:* Igitur raptare inter se, immittere latronum globos.

57. Ptolemæo Iubæ filio.] *Quem Caius posteà interfecit. Sueton. cap.* XXVI. Ptolemæum regis Iubæ filium consobrinum suum (erat enim & is M. Antonij ex Selenâ filiâ nepos) interfecit. *Seneca De Tranquillitate:* Ptolemæum regem Africæ, Mithridatem Armeniæ, inter Caianas custodias vidimus. Alter in exsilium missus est: alter, vt meliore fide mitteretur optabat. *Ex verbis Senecæ appâret dimissum Ptolemæum, sed per viam iussu Caij interfectum.*

Ptolemæus Africæ rex.

P. Dolabella

58. Proconsul eius anni P. Dolabella.] *Cuius memoriâ in Illyrico seruat lapis,*

P. CORNELIO
DOLABELLÆ. COS.
VII. VIRO. EPVLONI
SODALI. TITIENSI
LEG. PRO. PR. DIVI. AVGVSTI
ET. TI. CÆSARIS. AVGVSTI
CIVITATES. SVPERIORIS
PROVINCIÆ. HILLYRICI

59. Thubuscum opidum.] *Mauritaniæ Cæsariensis. aliâs, Tubusuptus, & Succubæ dictum.*

60. Perculsa gens & culpæ nescia.] *Imò*, culpæ conscia. *atque ita scribo. Nam suprà ait*, prædarum receptorem & socium prædandi fuisse Garamantum regem, missis leuibus copiis. *Non ergo extra culpam.*

Emendatus Cornelius.

61. Scipionem eburnum, togam pictam, antiqua patrum munera ferret.] *Et valdè quidem antiqua. Siquidem Porsenæ regi ea missa lego apud Dionysium lib.* V. ἥ τ' ῥωμαίων βουλὴ μὲν τὰ ἀπαλλαγεῖσα ἀρχὴ τυράννων σωτηθοῦσα, ἐνόησατο πορσέναι μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο. *Nec prius vestigium, opinor, eius ritus.*

Quàm vetus mos mittendi scipionis simulacri.

62. Cui

62. Cui prouincia vetere ex more Cales euenerat.] *Vtrum Calles hic legimus, an Cales? Si Calles: interpretor ex Suetonij loco, in Iulio cap.* XIX. Opera ab optimatibus data est, vt prouinciæ futuris Consulibus minimi negotij, id est siluæ callésque decernerentur. *Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum saltuum callisúmque, in quibus pecora pascebantur, ære aliquo constituto) prouincia Quæstorum fuerit: interdum & Consulum, si bella nusquam aut hostis. Sed nec Cales mihi displiceat: vt in eo oppido Quæstoris fuerit sedes. Sic enim in Liuio lego, Pisas Consulibus decretas, &, Tarentum Prætoribus: & lib.* XXV. Nero prætor Suessulam sortitur. *quibus opidorum nominibus, loca scio intellegi vicina. Veteri autem rep. ante Sullam, cùm octo Quæstores essent, exq; iis duo Militares, duo Vrbani: satis constat quattuor reliquos prouincias in Italiâ aut certè Siciliâ habuisse: externis prouinciis imperio nondum adiunctis. Eas puto sic constituendas, (quid enim nisi arbitrium interponam in re cascâ & obscurâ?) Aquariam siue Frumentariam, Ostiæ: cuius mentio Ciceroni pro Cn. Plancio, pro Muranâ, & Interrogatione in Vatinium testem. cui Quæstori ora tota maris inferi, subuectio frumenti, res nautica, aliaq; talia cura. Secundam Gallicam, Arimini. Meminit Suetonius in Claudio, cap.* XXIIII. Detractâ Quæstoribus Ostiensi & Gallicâ prouinciâ, curam ærarij Saturni reddidit. *Video ibi* virum doctum velle*, callium prouinciâ: *erudite fateor & acutè. & tamen sustinet assensionem meam Plutarchi locus Sertorio: quem Quæstorem designatum ait Galliæ circumpadanæ.* ταμίας, *inquit,* ἀποδειχθεὶς τῆς ἐπὶ Πάδον Γαλατίας. *Tertiam Calibus, ad Vulturnum flumen. qui Quæstor tractu Campano Sidicinóque præfuit Brundisium vsque. Eam non alio tibicine fulcire possum, quàm hoc loco. Quartam adhuc quæro. nisi si fuerit in Siciliâ Lilybæi. argumento, quòd ea prima prouinciarum facta: & quòd etiam inferiori æuo cum missus illuc Prætor, semper in Siciliâ duo Quæstores Syracusanus & Lilybætanus.*

Ambigua lectio. Calles prouincia.

Adi Turneb. lib. III. cap. IX. & XXII.

Cales, Quæstorum prouincia.

Lib. XXXVI. Lib. XLV. Prouinciæ Quæstorum antiquitus.

Aquaria, Ostiæ. Vide Antiquas meas, lib. I. ca. XI.

Gallica, Arimini.

*Torrentium in eũ locum.

63. Nomen viri Q. Vibius Serenus in Senatum inducti sunt.] *Puto legendum totum locum*, reus pater, accusator filius (nomen vtrique Vibius Serenus) in Senatum inducti sunt. *Nec malè etiam coiuerit hiulca aliâs oratio, traiectis verbis:* reus pater, accusator filius in Senatum inducti sunt. Nomen viri Q. Vibius Serenus, ab exsilio retractus. *Elige.*

Campana, Calibus.

Sicula, Lilybæi.

Tacitus correctus.

64. Et tum catenâ vinctus, perorante filio. Præparatur adolescens multis munditiis.] *Audio virum magnum & meritis in litteras clarum Err. Memmium legere:* Perorante filio pater. Paratus adolescens. *Et rei & hominis causâ quis non comprobet?*

Memmij coniectura.

65. Robur & saxum minitantium.] Robus, *ait Festus*, in carcere is locus, quò præcipitatur maleficorum genus, quod antè arcis robusteis includebatur. *Liuius* XXXVIII. Vt in carcere instar furis & latronis vir clarissimus includatur, & in robore ac tenebris exspiret, deinde ante carcerem nudus proiiciatur. *Plautus Pœnulo:*

Robur in carcere.

Vos ego iam detrudam ad molas: inde porrò ad puteum atque robustum codicem. *Et allusit per iocum idem Capteiueis:*

Plautus explicatus.

At ego faciam vt pudeat, nam in ruborem te totum dabo.

vbi malim scribi, in robur. *Nec tamen omiserim, hîc in Taciro, Robur videri potiùs supplicij locum quàm custodiæ. Valerius ita accepit, lib.* VI. *cap.* III. Quinetiam familiares Gracchorum, nequis reip. inimicis amicus esse vellet, de robore præcipitati sunt. *& Lucanus lib.* II.

De robore præcipitati.

Sæua Tribunicio maduerunt robora tabo.

Itémque Calpurnius, scitus sanè declamator, Declamat. V. Video carcerem publicum saxis ingentibus structum, angustis foraminibus tenuem lucis vmbram recipientem. In hunc coniecti, robur Tullianum prospiciunt: & quoties iacentes ferrati postis stridor excitat, exanimantur, & alienum supplicium aspectando (*ita inibi lego*) suum discunt. *Ex quo clarè discas robur hoc in Tulliano fuisse, id est carceris inferiore*

Universidad de Deusto
Biblioteca

riore loco. Liuius XXXIV. Pleminius in inferiorem demissus carcerem est, necatúsq;.

66. Post damnatum Libonem missis litteris exprobrauerat suum rantùm studium sine fructu fuisse.] *At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni, nullæ partes.*

Vitiosa distinctio in Tacito.

67. Intercessit Gallus Asinius.] *Vulgò vitiosa distinctio. Scribe totum locum,* intercessit. Gallus Asinius G. a. D. claudendum censere. *id est, censebat. Intercedendi Aspernandiq; verba ad Cæsarem ipsum referenda sunt, qui iure Tribuniciæ potestatis intercessit decreto, inuidiæ minuendæ.*

Suillius.

68. Suillium Quæstorem quondam Germanici.] *Gloriatur ipse in oratione contra Senecam:* Se Quæstorem Germanici; illum domus eius adulterũ fuisse.

69. Ex quis magnarum sæpe rerum motus oriuntur.] *Lego,* monitus oriuntur. *Non enim vllos motus ex accusatione aliisq; talibus oriri vult: sed rerum salubrium exempla monitionesq;. Qui reuerà pulcherrimus historiæ fructus.*

Res Romana.

70. Neque alia rerum.] *Emendauì,* neque aliâ re Rom. *Rem Romanam hoc sensu non semel dixit, vt monui suprà.*

Sententia è Thucydide.

71. Ceterùm vt profutura, ita minimum oblectationis adferunt.] *Dixit idem Thucydides:* ἡ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται.

De Cassio insigne dictũ.

72. Laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum vltimum dixisset.] *Hoc quidem Bruti ipsius elogium fuit de Cassio iam mortuo: publicèq; dixit,* ἔφατο ἄνδρα ῥωμαίων ἄριστον Κάσσιον. *Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius sumpsit. Neque aliter* Romanus quispiam Philopœnionem laudans, Vltimum Græcorum dixit: *quod in eodem Plutarcho leges. At in similem sententiam de Bruto, & ad Brutum, Lucanus canit:*

O decus imperij, spes ô suprema Senatus
Extremum tanti generis per sæcula nomen.

Satrius Secundus.

73. Satrius Secundus & Pinarius Natta Seiani clientes.] *Alterius mentio Senecæ, in Consolatione ad Martiam huius Cremutij filiam:* Propone, *inquit,* illud acerbissimum tibi tempus, quo Seianus patrem tuum clienti suo Satrio Secundo congiarium dedit. Irascebatur illi ob vnum aut alterum liberius dictum: quod tam citus ferre non potuerat, Seianum in ceruices nostras non imponi quidem, sed descendere. *scribo,* escendere, *id est, pedetentim & per gradus Imperatorem fieri.*

Correctus locus Cremutij.

74. Hunc Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & paricidas, quæ nunc vocabula imponuntur.] *Adspexit ad has seruilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeij cæde:*

——scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?

Lucani liberum os in Principes.

Qui poëta vbique tam liberi imò licentis stili in Principes est, vt mirer ea scripta sub Principe. & quidem tali.

Asinij Pollionis historiæ.

75. Asinij Pollionis scripta.] *Qui* XVII. *libros Historiarum scripsit, auctore Suidâ. Citat Suetonius, & alij.*

Non accurata supputatio Taciti.

76. Illi quidem septuagesimum ante annum.] *Rotundum numerum posuit, non verum. qui erat* LXVI. *Facilis supputatio. Nam bellum Philippense anno vrbis* DCCXI. *at nunc annus* DCCLXXIIX.

Generosa Cremutij mors.

77. Egressus dein Senatu, vitam abstinentiâ finiuit.] *Distinctè totam historiam Seneca:* Vsus itaque balneo, & quò plus imponeret, in cubiculum se quasi guſtaturus contulit: & dimissis pueris quædam per fenestram vt videretur edisse, proiecit à cænâ. Deinde quasi *(corrupta interpunctio ab ignaris moris prisci, scribe,* iecit. A cænâ deinde quasi. *Mos vulgo obtinebat vt in balneo, aut statim post balneum alitimam cænam)* iam satis in cubiculo edisset, abstinuit: alteroque die & tertio idem fecit. Quarto ipsâ infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito consilio eius, publica

Post balneũ, Gustus.

publica voluptas erat, quòd è faucibus auidissimorum luporum educeretur præda. Accusatores, Seiano auctore, adeunt consulum tribunalia: queruntur mori Cordum, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæstione, an mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accusatores iterum adeunt, ille se absoluerat. *Quem locum eo libentiùs adscripsi, vt ab aliis depositum emendarem. Corruptum enim illud,* an mortis rei perderentur: *& ad Oedipum relegat nos Pincianus. In libro manusc. legi,* proderentur. *itaq; cum adseueratione emendo,* an morte rei prohiberẽtur. *Probat ipse Seneca, statim:* Fles quòd quemquam tuorum mori necesse fuit? Pænè non licuit.

Seneca emẽdatus.

78. Libros per Ædiles cremandos censuêre patres.] *Aliâs id per Triumviros factum. In vitâ Agricolæ.* Delegato Triumuiris ministerio, vt monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur. *Aliâs per Prætorem. Valerius:* Græcos Numæ libros L. Petillius Prætor vrbanus ex auctoritate Senatus per vlctimarios igne facto in conspectu populi cremauit. *Primus Romanorum hanc ingenij sui pœnam subiit Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem lib. x. Controu. initio.*

Ædiles cremabant libros. Interdum Triumuiri. Aliâs Prætor.

79. Sed manserunt occultati, & editi.] *Occultati à filiâ, & ab eâdem posteà editi. Itaque nihil muto. Vertranio tamen placet,* & abditi. *Non moris Tacito, bina verba ponere eiusdem rei. Vide Senecæ* 1. *caput Consolat. ad Marciam. Scripserat hic Cremutius bella ciuilia & res Augusti: exstantq; fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suasoriâ Senecæ de morte Ciceronis.*

Cremutius bellorum ciuilium scriptor.

80. Præfectum vrbis Drusum.] *Capio Drusum Germanici filium. Moris enim vt Latinarum diebus præficeretur vrbi adolescens aliquis ex primâ nobilitate. Dico adolescẽs, quoniam, vt Mutius ait,* ex eâ ætate præfectus fiat, quæ non sit Senatoria. *apud Agell.* XIIII. *cap.* VII. *Dio tamen indicare videtur ab Augusto id institutum, lib.* XLIX. ἐν ᾧ δὲ ἐνιαυτῷ αἱρετοὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πολίαρχοι παῖδες ἄνυσοι ἐξ ἱππέων, ἀλλ' ἐκ τῶν βελτόνων γεγονότες ἦσαν. *Ita & Nero Præf. vrbi à Claudio. Sueton. cap.* VII.

Præfectus Latinarum, è iuuentute.

81. Auspicandi gratiâ tribunal ingressum.] *Moris vt quicumque munus aut magistratum caperent, primo eius die leuiter aliquid delibarent, auspicij saltem causâ. Asconius ad illud Ciceronis in Verrem,* Qui auspicatò à Chelidone surrexisset: Auspicari dicuntur ineuntes magistratus: & quia Chelidon, id est hirundo, vrbem frequentat, facetè vrbanam prouinciam Chelidonis, auspicio meretricis dicit esse susceptam. *Itaque appellabant primum illum,* * *Auspicalem diem. Panegyristes:* Illum tamen primum Consulatus tui auspicalem diem tacitus præterire nullo modo possum: quo tu solus omnium consecutus es, vt quod tempus anteà incipiendis tantummodo rebus aptum esse videbatur, tunc primùm potuerit sufficere peragendis; vnóque sol curriculo & officia te Consulis incohantem videret, & Imperatoris implentem. *Non alia fax clarior ad hunc ritum. & bene ait, incipiendis rebus: quia tantum leues quædam & tralaticia causſa proponi solent, dicis gratiâ. Suetonius Nerone:* Auspicatus est & iurisdictionem Præfectus vrbi (*ita lege, non,* præfecti vrbis) sacro Latinarum, celeberrimis patronis non trãslaticias, vt assolet, & breues, sed maximas plurimásque postulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictum à Claudio esset. *Nec magistratus solùm, sed etiam priuati homines vulgò Kal. Ianuariis artes suas, religionis ominisq; causſâ auspicabantur. Ouidius,*

Auspicari, in magistratu.

Auspicalis dies.

*Aquo mos auspicia consulatus Symmacho, lib. 1. epist. xcv.

Leues causſæ exordio magistratus.

Artes delibabant vulgò kalẽdis annis.

Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

Seneca epistolâ LXXXIIII. Ille tantus Psychrolutes, qui Kal. Ianuariis in Euripum saltabam: qui anno nouo, quemadmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic auspicabar in Virginem desilire. *Suetonium eôdem trahо, Nerone, cap.* XLVI. Kal Ianuariis auspicanti, Sporus anulum muneri obtulit, cuius gemmæ sculptura erat Pro

Seneca ad hunc morẽ explicatus. Et Suetonius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Studiosi auspicabantur Vulcanalibus.

serpinæ raptus. *Illud proprium studiosis, vt auspicarentur lucubrationes suas nocturnas, vt opinor, Volcanalibus ipsis. Appâret ex Plinij verbis epist. ad Macrum de auunculi sui vitâ studiisq́ : Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi causâ, sed studendi. Volcanalia autem* IX. *Kal. Septembres.*

82. Quod à Cæsare palam increpitum.] *Iure, quia, vt dixi, non seriæ causæ, sed leues quædam tunc agi solitæ: multo minus capitales, & ominis sæui ac scæui.*

Cyzicenis libertas adempta.

83. Obiecta Cyzicenis incuria cærimoniarum Diui Augusti.] *Quòd fanum honori eius cœptum non perfecissent, & quòd ciues quosdam Rom. in vincla habuissent. Dio & Suetonius cap.* XXXVII. Cyzicenis in ciues Rom. violentiùs quædam ausis publicè libertatem ademit, quam bello Mithradatico meruerant. *Ademerat sanè Cyzicenis libertatem & Augustus, ob ciues item Rom. flagris cæsos: sed mox restituit. vti apud Dionem reperies lib.* LIIII. *actis anni* DCCXXXIIII. *&* DCCXL. *Strabo lib.* XII. *Cyzicum liberam fuisse ait suo etiam æuo. ex quo vides magnum illum scriptorem desisse viuere aut scribere, ante hunc Tiberij annum.*

Strabo quàdo desierit scribere.

84. Nam vt quis districtior accusator, velut sacrosanctus habebatur: leues, ignobiles, pœnis afficiebantur.] *Planè ex illo Sallustiano oraculo, sub Tyrannis:* Quàm quisque pessimè fecit, tam maximè tutus est.

85. Diuus Augustus sibi, atque vrbi Romæ templum apud Pergamum.] *Exemplum huius adulationis a Persis, de quibus apud Q. Curtium postremus seruorum Cleo:* Persas non solùm piè, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperij, salutis esse tutelam. * *Eadem Augusto mens. sed vt leniret inuidiam, non sibi soli permisit templa statui, sed coniunctim vrbi Romæ: quæ tamprideni scilicet inter deas. Suetonius:* Templa quamuis sciret etiam Proconsulibus decerni solere. in nullâ tamen prouinciâ nisi communi suo Romæque nomine recepit. *Ita à communi Asiæ Pergami statutum templum, de quo hic Tacitus, & denarij veteres: in quibus templi forma cum inscriptione,* COM. ASIÆ. ROM. ET. AVG. *id est, Commune Asiæ Rom. & Augusto. de quo satis multa Dio lib.* LI. *in actis anni* DCCXXV. *Facit quod in lapidibus legimus,* FLAMINI. ROM. ET. AVG. *& apud Rufum Templum Romæ & Augusti, in ipsâ vrbe.*

Persæ reges suos pro dijs colunt.

Templa Romæ & Augusto.

*De quo Phiload Caium: accepisse eum honores eiusmodi non quod prosaret, sed quia id postularet amplitudo imperij, cui veneratio quadam parabatur his artibus.

86. Qui omnia facta dictaque eius vice legis obseruem.] *Quod de se hic Tiberius, tribuit illi etiam Strabo, lib.* VI. *extremo:* Tiberius, *inquit*, successit Augusto: κάνονα τ̃ διοικήσεως καὶ τ̃ προσταγμάτων ποιούμενον ἐκεῖνον: regulam normamque gubernationis & imperij illum faciens.

Tiberius fixus in Augusti vestigiis.

87. Moris quippe tum erat quamquam præsentem scripto adire.] *Probus sapiensq́, mos, & quem ego sanè laudem. Repertorem eius C. Cæsarem fuisse monea-*
tur à me iuuentus. Ita enim Plutarchum accipio in Cæsare: λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν τ̃ πράσσοντων ἔντευξιν ὑπὲρ τ̃ χωρ̃, διά τε πλῆθ̃ ἀσχολιῶν, καὶ τ̃ πόλεως τὸ μέγεθ̃, μὴ ῥᾳδίαν οὖσαν: farem primum rationem repperisse amicos per litteras conueniendi, cùm coram agendi de rebus iis quæ incidissent, nec multitudo occupationum, nec vrbis magnitudo semper spatium darent. *Quod referri non nisi ad amicos* * *præsentes posse, clarum est. Tenuit coluitq́, eumdem morem Augustus, qui* sermones cum singulis, atque etiam cum Liuiâ suâ, grauiores, non nisi in scriptis & è libello habebat; ne plus minúsve loqueretur. *Suetonius cap.* LXXXIIII.

* Nam iamdiu certæ repertæ litteræ ad absentes.

88. Vt coniunctione Cæsaris dignus crederetur.] *Filia eius Claudij filio desponsa.*

89. Nonnihil etiam de equitibus Romanis consultauisse.] *Suetonius:* Agrippâ defuncto, multis ac diu etiam ex equestri ordine circunspectis conditionibus, Tiberium priuignum suum elegit.

90. Ceteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent: Principum diuersam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam

mam dirigenda.] *Vix abest quin ad Sallustium respexerit, quem non legit solùm sedulò, sed sublegit. Nam apud eum Cæsar, pari sententiâ disserit:* Aliis alia licentia est P. C. qui demissi in obscuro vitam agunt. si quid iracundiâ deliquêre, pauci sciunt: fama atque fortuna eorum pares sunt. Qui magno imperio præditi in excelso ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouêre. Ita in maximâ fortunâ minima licentia est.

Sallustiana imitatio.

91. Falleris enim Seiane si te mansurum in eodem ordine putas.] *Respondet illi parti,* Non enim exuere se imposita munia.

92. Quæ C. Cæsari.] *Augusti filio.*

93. Excessisse iam pridem equestre fastigium.] *Quare? aut quo in facto? Credo, quia Prætoriis honoribus insignitus Seianus à Tiberio, atque ita velut exemtus Equiti, & insertus in Senatum. Sed & postea Consulem eum fecit, & Senatorem palàm. Suetonij igitur scriptio, adfirmantis (in Tito cap.* VI.*)* Præfecturam Prætorij, numquam ad id tempus, nisi ab equite Ro. administratam, *nónne legenda cautè? videtur: & cum exceptione huius, atque etiam * alius, (vt alibi dicam) exempli.*

Tacito lux data.

Suetonij incauta assertio.

* In Clemente Accetino, libro IV. Hist. C. Proculeius.

94. C. Proculeium.] *Qui frater Varronis Murenæ, illius qui in Augustum conspirauit: cuius etiam soror Mæcenati vxor.* Dio LIIII. *Laudat eum Horatius:*

Viuet extento Proculeius æuo
Notus in fratres animi paterni.

95. Litterarum magnâ ex parte se arbitrum fore, cùm per milites commearent.] *Obserua litteras per milites solere transmitti, & quidem per eos qui Speculatores dicti. Plutarchus in Galbâ Nymphidium præfectum prætorio valdè offensum scribit, quòd Consules litteras & diplomata μὴ παρ' αὐτ̃ καὶ σφραγῖδα τ̃ στρατιωτ̃ λαβόντας ἀνέπεμψαν.* sine signo suo & militibus misissent. *Nec alius sententiæ illud Taciti lib.* II. *Histor.* Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ Vitellio accesserit, postquam speculatores Syriâ Iudæâque adactum in verba eius Orientem nuntiauêre. *Hæc clara, & firmandæ Suetonij scripturæ, quæ in omnibus ferè manuss. Cal. cap.* XLIIII. Magnificas Romam litteras misit, monitis speculatoribus vt vehiculo ad forum vsque & Curiam pertenderent. *Deprauarunt vulgò,* sæpe latoribus.

Litteræ per milites commeabant.

Suetonius emendatus.

96. Votieno Montano celebris ingenij viro.] *Cuius inter celebres oratores mentio Senecæ lib. v. controuersia.* VII. *& Præfatione lib.* IX. *Etiam inter poëtas Ouidio:*

Montanus poëta.

Quíque vel imparibus numeris Montane vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.

97. Et Votienus quidem maiestatis pœnis adfectus est.] *Quibus pœnis, propius disce ex Eusebio in Chronicis:* Votienus Montanus Narbonensis orator, in Balearibus insulis moritur, illuc à Tiberio relegatus.

Votieni pœna quæ.

98. Quamquam Lentulus Gætulicus Consul designatus lege Iuliâ damnasset, exsilio puniuit.] *Adulterij pœna quæ olim, non in promptu: recludam si potero, & tenebris prisci ævi radium aliquem dabo nouæ lucis. Romuli lege, matrona eius culpæ rea, marito permissa cognatísque.* Ij, *vti visum, multabant, puniebant. Sed vtrúmne mortè? Puto, verecundè contra virum doctum, licuisse. Ex Dionysio, qui lege regiâ maritum constituit* κύριον τ̃ μεγέθους ἢ τ̃ ποινῆς, *arbitrum magnitudinis pœnæ. Ex iure ipso. quia mulier quæ iuxta sacratas Romuli leges nupta, ita in manu viri, vt proles in patris. Ex Tacito: apud quem* Plautius, prisco instituto, de capite famáque coniugis, propinquis coram, cognouit, & insontem nuntiauit. *Ait, capite famáque. Si in superstitionis crimine marito id iuris: credo & in adulterij. In eas quæ sacris Bacchanalium incestu vsæ, cognati maritiq́, intra domos animaduerterunt, aiunt Liuius & Valerius: nec dubito, quin ea animaduersio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quispiam vxorem, quòd vinum bibisset, fusti interemit, idq́ factum non modò accusatore, sed etiam reprehensore caruit: quídni idem iuris in grauiori culpâ sit? Argumentum à Catone non petam, qui ait:* In adulterio vxorem tuam

Disputatio de adulterij pœnâ.

Valer. lib. VI cap. III. Plin. lib. XIIII. cap. XIII. Tertull. Apol. cap. II.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adulteræ domo exactæ, & dote priuatæ.

tuam si prehendisses, impunè necares. *Vanum enim, & pertinere tantùm videtur ad deprehensam. Tamen hoc fateor, eo seuero iure perquàm rarò maritos vsos: moribusq; receptum videtur, vt adulteram apud cognatos conuictam domo saltem exigerent, multarentq; dote. Id ius (siue mos fuit) Plautus indicat Amphitruone:*

Quid si adduco tuum cognatum huc, à naui Naucratem,
Qui mecum vnà vectu'st, vnà naui: atque is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum est fieri?
Nunquid causſam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

Et respondet mulier, Si deliqui, nulla causſa est. *Et clarè Valerius lib.* VIII. *cap.* II. Cùm C. Titinius Minturnensis Fanniam vxorem, quam impudicam de industriâ duxerat, eo crimine repudiatam spoliare dote conaretur. *Portius Latro, contra adulteram*: Illud, iudices, mihi tormento est, quòd notata iudicio vero, vt multiplicatam dotem perdat; plus tamen ex quæstu habet, plus habitura est, quàm quantum damnatæ perdendum est. *Hæc antiquitus obtinuisse videntur. quibus addo: Si mariti*

Magistratus accusabant adulteras. Et præsertim Ædiles.

cognatiq; dissimulabant, aut, vt Liuij verbis vtar, idoneus in priuato supplicij exactor nemo erat: non rarò, publico iudicio, persequebatur id crimen magistratus. Et præsertim Ædilis. at damnatos damnatasq; apud populum reperio pecuniariâ multâ, imò exsilio interdum. Exempla adduxi suprà, de Vistiliâ: & nunc non repono. Adde è Valerio de Cn. Sergio Silo,* cui promissorum matrisamiliæ nummorum gratiâ dies ad populum dicta, damnatúsque. *lib.* VI. *Nec plura reperio prisco æuo. Lex Iulia secuta est, ferente Augusto. Pœnæ eius in volumine Digestorum, quod miremur, non expressa: & ideo serram inter se reciprocant viri docti. Capitalem eam fuisse plures senserunt, deteriorésque: Relegationem tantùm, pauci boníque. Et hercle non fuit mors.* Ex Taciti verbis libro* III. *de Iuliâ filiâ, neptíque*: Adulteros earum morte aut fugâ puniuit. *statimq; addit, culpans Augustum*: clementiam maiorum suásque ipse leges egrediebatur. *Nam intellegit Iulias leges. Ne exsilium quidem, ex eodem loco: sic enim interpretor, fugam. & ex hoc, qui in manibus: vbi Tiberius contra legem Iuliam, seueritatem peruicaciter amplexus, Aquiliam exsilio damnat. Exsilium intelligo, perpetuum, quod sit vice deportationis. Esto igitur Relegatio. Facit huc illud Taciti de Vistiliâ,* Eáq; in insulam Seriphon abdita est. *id est, in insulam relegata. & paulò clementius de Manlio, relegatione simplici*: Adultero Manlio Africâ atque Italiâ interdictum dicor. *Et rationes quædam ex iure scripto: quas pete à Cuiacio lib.* VI. *Obseruat. cap.* XI. *Noduas aliquis esse posit in Iurisconsulti verbis ad l. Iuliam*: Adulterij damnatam si quis duxerit vxorem, lege eâdem tenetur. *quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portij Latronis, quæ suprà: è quibus mulcta dotis saltem erui potest, & infamiæ nota. Portius autem posterior Iuliâ lege. Dicam verè, parum certa res est: & exempla relegationis quæ in historiâ in personis eximiis, videri possunt à seueritate principum, non à lege: aliudq; seruatum fortasse in hominum vulgo. Ni fuissent; non illæ tam frequentes essent de adulteriis apud scriptores ibi aui querelæ. Seneca audet scribere*: Numquid iam vllus adulterio pudor est? postquam eò ventum est, vt nullâ maritum habeat, nisi vt irritet adulterum. *aliaq; passim reperies in eam sententiam; parum probabilia, si relegatio & fuga, adulterij pœnæ. Quid quid eius est: capitale posteà id crimen factum, vt ex Apuleio notat idem Cuiacius: cui adde Arnobium lib.* IIII. Adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus adficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis se lectuli expugnatione iecisse. *Et gladio animaduerterunt non in adulteros modò sed omnes impudicos stupratoréque, Wandalicæ leges, vt legi apud Saluianum lib.* VII. Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, seueras pudicitiæ sanctiones decretorum, gladio impudicitiam coërcentes.

Aut fortasse tantùm multa dotis, cũ infamiæ notâ.

Adulteriorũ crebritas.

Posteà tamẽ pœna capitis inducta.

Gladij pœna ex legibus Wandalicis.

99. Albo Senatorio erasit.] *Album τὸ λεύκωμα; id est, tabula albata in quibus nomina aliúdve quid inscriptum. Sic legis Album Prætoris, Album Decurionum, Album iudicum: & in Tertulliano, Album Apostolorum. Senatorum autem Album primus instituit Augustus,*

Album Senatorium.

gustus, anno DCCXLVI. *cùm recenso Senatu, multas infrequentibus imposuisset, & simul desimisset numerum intra quem* S C. *non fieret. Eas ad res visum necessarium Album: quod renouatum quotannis, & in Curiâ propositum. Dio*: τά τε ὀνόματα συμπάντων ἐγκλήτων ἐς λεύκωμα ἀναγράψας ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν κατ' ἔτος ἅπαν ποιεῖ. *id est*: Nomina omnium Senatorum in albo descripta proposuit: atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit.

Quando institutum.

Quotannis id re fectum.

100. Dianæ Limenetidis.] *Scripturam eam iuuare aliquid Callimachi versus videntur in Dianæ Hymno:* ——— καὶ μ' ἀγυιᾶις ἔσση καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπ⊙. *quasi eadem illa dea viis præsit portibúsque. At tu nihil ambigens repone,* Limnatidis. *Ita historia hîc postulat, & consensio scriptorum. Siue enim à Limnis vico (qui aliter Amyclæ dictus) Messeniæ: siue ἀπὸ τῆς λίμνης, à palude, agnominata ea dea, certè Limnatis scribendum, siue Limnetis. Prioris sententiæ Strabo esse videtur lib.* VIII. τὸ δ' ἐν Λίμναις τῆς Ἀρτέμιδ⊙ ἱερὸν, Λιμναῖον, ἐφ' ᾧ Μεσσήνιοι φεύγειν τὰς παρθένους ὑφίσαν δοκοῦσι τὰς ἀφιγμένας εἰς τῆς Δυσίαν, ἐν μεθορίοις ὄντι τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας, ὅτε κοινὴν συνετέλουν πανήγυριν καὶ δυσίαν ἀμφότεροι. *Nec dissimilia libro sexto. At à lacu deriuat clarè Pausanias lib.* IIII. *&* VI. *itémque Artemidorus lib.* II. *qui Dianam in somniis visam boni ominis piscatoribus esse vult, quoniam & Λιμνᾶτις dicatur.*

Dianæ Limenetis. Limnatis. Cognominis eius causſa.

101. Suoque regi dent * Heliatem agrum, in quo id delubrum cessisse.] *Lectionis & historiæ obscuræ locus. Placet*, regi Penthilo Eleatem agrum. *Penthilus Arcadiæ, & nisi fallor, Messeniorum rex, filius Oresti. Strabo lib.* XIII. Ὀρέστου δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, παῖδ' ἑξαδᾶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Πένθιλον λέγουσι, καὶ διαδεδεῦσθαι μέχρι Θρᾴκης, ἐξήκοντα ἔτεσι πρὸ Τρωϊκῶν ὕστερον, ἀπ' αὐτοῦ τὸν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον. *id est*: Oresti in Arcadiâ defuncto successisse in regno Penthilum filium eius aiunt, & processisse in Thraciam vsque, sexaginta ferè post Troicas res annis: quo ipso tempore in Peloponnesum redierunt posteri Herculis. *Velleius lib.* I. Post Oresti interitum filij eius Penthelus & Tisamenus, regnauere triennio. Tum, ferè anno octogesimo *(Strabo numerauit annos dumtaxat sexaginta)* post Troiam captã, centesimo & vigesimo quàm Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies quæ omni hoc tempore, pulsis Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. *Tempora & res satis conueniunt: dissonuit fortasse Tacitus, qui regem ipsum è posteris Herculis facere videtur. At cùm omnia Græcorum scrinia excusſi, qui progeniem Herculis prodidêre, interq; alios Theophilum lib.* II. *aduersum gentes: Penthilum nullum reperio. Turbat etiam, quòd Pausanias libro quarto, vbi Messeniorum reges ordine enumerat, neminem recenset hoc nomine. Quid si legas ergo* Pentheo Eleatem agrum? *quid si,* Temeno? *qui certè inter Heraclidas est. Sed is Argis regnum habuit, vt Pausanias auctor. Quem eumdem in hâc historiâ si sequimur, Cresponti nomen fuit Messeniorum regi: cui in diuisione per fraudem liquescentis sortis, terra ea obuênit. Scripserim ergo,* suóque regi dein Eleatem agrum. *Eleatem sanè retineo: quia Strabo mihi auctor totam regiunculam inter Dyspen & Messenam, Eleam vocatam fuisse. * Dentheleatem, siue potius Dentheletem recipere non possum, quia Thraciæ ij populi; apud quos quî potuit esse hoc templum? Dixi multa. si erro, da sodes coronam: quia taurum toties non ferire difficile est,* ait ille.

Ambigua lectio in Cornelio. Penthilus Arcadiæ rex.

Aliquid hac de re & Tertul. De Pallio.

Coniecturæ plures.

Cresphontes Messeniorũ rex.

Eleas ager.

*Quę opinio Vertranij est.

ADD. *Mercerus*, Tegeatem, *aut* Thuriatem *mallet: & cum eo Pausanias profectò. quem vide. Nec enim* ἔργα *facto, historiarum hæc* πάρεργα.

102. Quod si vatum annalium ad testimonia vocentur.] *Alia dixi olim: nunc hoc. videri legendum:* vatum annalium atque. *quod proinde est quasi scripsisset* atq. annalium, *transpositu veteribus crebro. In Lege Mamiliâ, & Agellio, alíque scriptoribus, * notaui.*

Traiectio copulæ. *In Electis.

103. Ædem Veneris montem apud Erycum.] *Imò*, Erycem. *Eryx enim Siciliæ ille mons dictus, descriptus Polybio lib.* I. *cum ipso templo, & Straboni in* VI. *De eo Virgilius:*

Eryx mons.

Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idaliæ.

Veneris Erycinæ ædes Romæ. Suetonij forte error. *Et ad eius instar etiam Romæ templum erectum Veneris Erycinæ ad portam Collinam. de quo Ouidius & Liuius. At illud mirum, quod noster hic Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adscripsisse, cap.* XXV. Templum in Siciliâ Veneris Erycinæ vetustate collapsum, vt ex ærario P. R. reficeretur, auctor fuit. *An Suetonius id scripsit ἀλογίσι? an verè instauratum iterum à Claudio fuit? Quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum interuallo.*

Segestani à Troianis. Mamertini. 104. Suscepit curam libens vt consanguineus.] *Quia Segestani pariter à Troianis orti. Panegyricus tamen scriptor, ad solos in Siciliâ Mamertinos eam gloriam trãsfert:* Imputauêre se origine fabulosâ, *inquit*, in Siciliâ Mamertini, in Asiâ Ilienses.

105. P. Rutilij exemplum.] *De quo Ouidius:*

Et graue magnanimi robur mirate Rutili
Non vsi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hostica tellus.

Velleius, Cicero, Seneca, omnes scriptores.

Lentuli discreti. Gætulicus ab Augure diuersus. 106. Lentulo super Consulatum & triumphalia de Gætulis.] *Plures Lentuli sub hoc ævum, & vereor vt confuderint quosdam viri docti. Lentulum Augurem eundem fuisse cum hoc Gætulico censent. Non consentio ego. Primùm, quia ille semper Augurij cognomine, quasi ad discrimen adsectus: quod desisset, facto loco agnomini meliori. Vbi, inquam, ille Augur nominatur, nusquam adiectum Gætulici nomen. Iterum, quia huic Auguri liberi nulli. colligo ex Suetonij Tiberio, qui ait* Cn. Lentulum Augurem, cui census maximus fuerit, angore & metu ad fastidium vitæ à Tiberio actum: & vt ne quo nisi ipso herede moreretur. *Non tam impudens Tiberius, (præsertim hoc imperij sui æuo) quidem. Denique notari Augurem, vt inertem, sine ingenio, sine linguâ, à Senecâ video: illum laudari à Tacito hîc & lib.* I. Præcipuè infensi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli firmare Drusum credebatur & illa militiæ flagitia primus aspernari. *Non mouet me quòd opes magnas Gætulico Tacitus tribuit, magnas item Auguri Seneca Suemodestè habitæ, ait noster: vitio Auguri, cuius sordes & sterilitatem notat Seneca his verbus:* pauperem facerent (hic quater millies H-S. suum vidit. propriè dixi: nihil enim amplius quàm vidit) ingenij fuit tam sterilis, quàm animi. Cùm enim esset auarissimus, nummos citiùs emittebat, quàm verba. tanta erat illi inopia sermonis. *Censeo ergo diuersum ab Augure Gætulicum fuisse: censeo tamen, non pugno. Sed & Gætulici duo, Pater, Filiúsque. Pater ecce, qui hoc anno mortuus: filius, qui sequenti consul. Nominant Fasti, Dio, Tacitus ipse. Velleius clarissimè:* Sed Cossus etiam victoriæ testimonium in cognomen filij contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti. *Filius est, cui locus inter doctos: cuius Historiæ & poëmata laudantur à priscis. Historia, à Suetonio, Calfatione quâpiam, Sidonio, & Probo. Legunter & hodie quædam Græca* III. & VI. *Anthologiæ, vbi corruptè titulus,* Γαιτυλλὸς pro Γαιτουλικός. *Superuixit iste ad Caij principatum, interfectus, ab eo cùm Germaniæ præfuisset decem annos. Dio,* LIX.

Diuitiæ Lentulorum. Gætulicidno fecerunt. Gætulicus Filius, poeta & historicus. 107. Domitium decorauit pater.] *Vide Suetonium in Nerone cap.* I. *Velleium* II.

108. Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem.] *Natus enim ex Iulo Antonio & Marcellâ Octauiæ F. Consule Augusti nostrum Stemma.*

Termisum oppidum, siue Termes. 109. Nationis Termestinæ.] *Termisum oppidum clarum in Hispaniis agnoscit Appianus:* Τερμισὸν μεγάλων πόλιν ἀεὶ διαπεσοῦσι Ῥωμαίοις ἠρωμένων, ἐξ ἧς ἐμοὶ κατέλεξε τὸ πιθανόν, ἢ σπάνιόν οἱ ἐκ τῶν ἀτειχίστων. *Et credo me verè emendasse illud Sallustij:* Hi saltibus occupatis Termestinorum agros inuasêre. *vbi vulgò, tam externorum agros. Oppidum ipsum Termes* * *Plinio dicitum: vnde Termestini.* *Lib. III. cap. III.

110. Idemque cùm postero ad quæsitionem traheretur.] *Vertranius notat,* Deest hîc nomen, die. *Imò iudicium hic tibi. Solens prisci sine additione dicere, Hesternò, Cottidianò, Annò, Hornò, Posterò: & ferè Aduerbiorum in morem. Exempla, inuentutis causâ, sint ista. Tacitus* XV. *Annal.* Posterò, cùm ad eosdem cruciatus retraherentur, gestamine sellæ, &c. *Plautus Capteiuis,* Nisi cottidianò sesquiopus confeceris. *vbi perperam legas,* cottidianos, *vulgò. Sic idem ille Annò, non semel dixit, vt alibi notauimus & correxi. Sic Cicero lib.* IIII. *ad Atticum, Anniuersariò, item Voluntariò, Commodò, & plura. Hesternò etiam eâdem ratione mihi lectum.* Hesternò, Cottidianò, & similia. Leuicula in Plauto emendatio.

111. Thracum gentibus, qui montium editis inculti, atque eò ferociùs agitabant.] *Hi sunt quos ὀρεινὲς Θρᾷκας Thucydides appellat, describitq; libro* II. παρατείνει δὲ καὶ πρὸς ὀρεινῶν Θρᾳκῶν τοὺς πολεμικωτάτους καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, καὶ Ῥοδοπαίῳ οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. *Quod ait eos ἀυτονόμους: idem Tacitus voluit, cùm hic scripsit,* ne regibus quidem nisi ex libidine parêre solitos. Montani Thraces. Ij liberi.

112. Magna vis armata aut incondita.] *Rectè. Rhenanus,* at incondita, *prater Taciti mentem.*

113. More gentis, cum carminibus & tripudiis præsultabant.] *Notat barbaricum eum ritum eleganter Thucydides in oratione Brasidæ, lib.* IIII. ἐπὶ δὲ τὸν μέλλοντα μὲν ἔχευσιν τοῖς ἀπείροις φοβερόν. καὶ γὰρ πλῆθει ὄψεως δεινοὶ, καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι. ἢ τε διακεκριμένη ἐν τάξεσιν ἀσφάλεια ἧσσον ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς, ταραχὴν δὲ τοῖς καταμένουσιν αὐτὴ ἐχ ὅμοιοι. *Vbi scribi velim,* πλῆξει ὄψεως. *quod Tacitus transtulit ad Germanos,* corpus visu toruum. *De hoc ritu in loco plura.* Barbarorum mos ante aciem canendi.

114. Simul æquè armenta.] *Malim,* Simulque armenta. *Possit etiam,* Simul equi, armenta: *sed hoc præfero.*

115. Rebusque turbatis malum extremum discordia accessit.] *Neque nollem,* malorum extremum. *Ceterùm ad vitam & vsum notanda gnome. quam affirmat item Polybius lib.* V. διὸ δεῖ λέγ, inquit, ἀμφισβητήσεως, φιλοτιμίας, ἔριδος ἐν ἀλλήλοις πάντα πλήρη. τοῦτο δὲ καὶ φιλεῖ γίγνεσθαι καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τοὺς καθ' ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ χορηγίαι τὰς ἐπάρσεων ὀρθολάς. Quamobrem suspicionis, contentionis, iræ omnia plena erant. Hoc enim & in publicis & in priuatis rebus vsuenire solet, cùm incepta nostra deserunt successus & sumptus. *Hæc talia, quisquis vir es, observa & decerpe, serios historiarum fructus.* Discordiæ res perfundat.

116. Claudia Pulchra sobrina eius postulatur.] *Dionem adi, qui historiam hancce recensuit inter acta Caij, vbi de Domitio. Sobrina hæc Claudia quomodo Agrippinæ fuerit, nondum repperi: hoc tantùm, filium eius Quinctilium Varum, desponsum filiæ Germanici. quod ostendo infrà.*

117. Græco versu admonuit, ideò lædi, quia non regnaret.] *Suetonius extulit,* Si non dominaris filiola, iniuriam accipere existimas? *Ex quo Canterus noster diuinat,* Εἰ μὴ κρατεῖς, τέκνον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς. *Sed non est dubium quin ad Iasonis vocem aspexerit Tiberius, quam ille in Tragœdiâ quapiam emiserit. cuius mens hæc & verba apud Aristotelem* III. *Polit. cap.* III. καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινᾶν ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς ἐκ βασιλεύοντ' ἰδιώτης εἶναι: & ob hoc non iniuriâ Iason dixit, Lædi se quia non regnaret: scilicet insciius priuatum agere. Versus indicatus quem Tiberius aspexit.

118. Suo iure disertum eum appellauit.] *Et sanè magnificat eum vbique Quinctilianus, quem senem ab se adolescentulo cultum ait, lib.* V. Domitij Afri laus.

119. Esse in ciuitate * Germanici coniugem.] *Non ego medicus huic loco: vidi qui legeret:* esse in ciuitate, qui Germanici c. Desperatus, me iudice, locus.

120. Repperi in Commentariis Agrippinæ filiæ.] *Quæ mulier perita & industria præter sexum. Citat eam Plinius indice libri* VII. *vocatq; Agrippinam Claudij: scilicet vxorem. Et libro* VII. Neronem paullo antè principem, pedibus genitum

Agrippinæ ingenium, & scripta.

Viri docti lia & error.

parens eius scribit Agrippina. *Non pertinent ad hanc, vt vir doctus nuper censuit, Augusti Laudes apud Suetonium cap.* LXXXVI. Et quâdam epistolâ Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, dare te operam ne molestè scribas aut loquare. *Manifestius est ἀναχρονισμὸς. Pertinent ad matrem huius, quæ Augusto neptis: ista proneptis. Nec dubium, quin hæc quidem viuo Augusto planè adhuc puera.*

121. Seruis tramisit.] *Qui ad fulcra lecti, ex more.*

122. Quanam in ciuitate templum statueretur.] *Illud, quod destinatum Tiberio & Senatui, à communi Asiæ.*

Atys Herculis filius. Tyrrhenus in Italiam.

123. Tyrrhenum Lydumque Atye rege genitos.] *Atys Herculis & Omphales filius, è duobus filiis sorte iactâ alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam misit coloniæ deducendæ: cui nomen Tyrrhenus, & ab eo Tyrrhenia terra. Ita ferè Strabo libro* V. *conuenienter ad Taciti verba: & Tertullianus, De spectaculis,* Lydos ex Asiâ transuenas in Etruriâ consedisse Timæus refert, duce Tyrrheno, qui fratri successerat, (lego, cesserat, siue, secesserat) regni contentione. *Paullò diuersus tamen ab istis Dionysius lib.* I. *quem licet legas, Velleiumque, libro* I.

Smyrnam quis condiderit.

124. Siue Tantalus Ioue ortus illos, siue Theseus, siue vna Amazonum condidisset.] *Variantes has sententias super conditâ Smyrnâ notabis passim. De Theseo & Athenienſibus sensit Epigrammatarius lib.* IIII. *tit. ἐπὶ τοῖς Πεισιστράτου. vbi Athenienses hoc argumento Homerum sibi vindicant:*

Ἡμάτερ ὃ ἐκεῖθι ὁ χρύσιθι ὧι πολίτης,
Εἰ μὴ ἀθηναῖοι Σμύρναι ἀπῳκίσαμεν.

De Amazone, quæ nomen Smyrnæ à se dederit, initio libri XIIII. *Strabo. Ceterùm lapides nummiq; hoc opidum Zmyrnam scribunt, non vt obtinuit per Sigma.*

Quâdo primum templum Deæ Romæ.

125. Se primos templum vrbis Romæ statuisse.] *Obseruabit philologus. Accidit hoc anno vrbis* DLVIII. *Secuti exemplum sunt Alabandenses annis* XXIIII. *circiter posterius. gloriantur apud Liuium, lib.* XLIII. Alabandenses templum vrbis Romæ se fecisse commemorauerunt, ludósque anniuersarios ei Diuæ instituisse. *Prudentius de hâc Deâ:*

Templum Romæ & Veneris.

——— colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, nomenque loci ceu numen habetur:
Atque vrbis Veneriſque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur tlaura deabus.

Vbi vides commune Romæ templum in ipsâ vrbe cum Venere fuisse. Ad hanc quoque Diuam ille poëta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter sidereos Roma recepta polos.

Claudianus in monte Palatino collocat, lib. II. *De laudib. Stilic. vbi Prouinciæ facit Romæ supplicantes:*

Quâ parte vrbis?

Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino.

126. Lepidus ipse diligi se per modestiam abnuebat.] *Assentior omnino Mercero legenti immissa voculâ, diligi à se. Priora vide.*

127. Tandem Cæsar in Campaniam specie dedicandi templum.] *Vox abest sententiæ explendæ. Lego,* Cæsar iit Campaniam.

128. Apud Nolam Augusto.] *Loco vbi mortuus. Adi Dionem lib.* LVI. *in extremo. Suetonium cap.* XL.

129. Cæde eius patratâ, sex postea annos pari secreto coniunxit.] *Abiit vrbe Tiberius, anno* DCCLXXIX. *nec rediit: abiit vitâ* DCCXC. *Vndecim ergo abfuit continuos annos. Errorem Plutarchi non dissimulo, aut potius exscriptoris, Libello de exsilio: vbi legitur Tiberius septem annis Capreas inhabitasse. Verba sunt:* Τιβέριος δὲ Καῖσαρ ἐπὶ Καπρέας ἑπτὰ ἔτη διητᾶτο μέχρι τῆς τελευτῆς. *Falsum. Nec inuerit eum, quòd non statim Capreas secesserit.*

Plutarchi scribentis error.

secesserit. Vix enim in Campaniâ hæsit dimidiatum annum, vt liquet ex Cornelio nostro. Damna ergo lectionem, nisi manis Plutarchum, & scribe, δέκα, vel ἑνδέκα. ἔτη. Etiam in Suetonij loco, vbi de hac absentiâ, adhæresco, cap. LI. Toto quidem triennio, quo viuente matre abfuit, semel omnino eam, nec amplius quàm vno die, ac pauciſſimis vidit horis. *& malim,* toto biennio. *Egressus enim Tiberius sine anni* DCCLXXIX. *obiit illa principio anni* LXXXII. *vt ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni.*

Addubitanti de Suetonij scripturâ.

130. Quippe illi prægracilis & incurua proceritas.] *Pugnat hæc delineatio, è diametro, cum Suetonij verbis:* Corpore fuit amplo atque robusto. staturâ, quæ iustam excederet. latus ab humeris & pectore: ceteris quoque membris vsque ad imos pedes æqualis & congruens. *De veritate, secundum neutrum pronuntio. Quod sequitur,* Vlcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta: *explicat idem Suetonius* Facie honestâ, in quâ tamen crebri & subtiles tumores. *In cuius verbis vitium. quid enim est subtilis tumor? Libri aliquot Pulmanni nostri,* subiti tumores. *nihilo melius. At tu me duce scribe:* substilli tumores. *vel etiam,* substilles. *Non potuit magis aptiore verbo exprimi liquor sanieſque, quæ in eiusmodi tumoribus minutatim stillat. Ita Substillum Festo, tempus ante postq; pluuiam, quod iam stillaret aut nondum desiisset. Tertullianus:* Aut imbres ruunt, & si qua missilia cum imbribus, dehinc substillum, & denuo sudum. *Cato De re rustica, in Stranguriâ vsurpat:* Nunc de iis quibus ægrè lotium it, quibúsque substillum est.

Pugna aperta inter Suetonium Tacitumque.

Vera in Suetonio correctio.

Subtillus.

131. Eques Rom. ex illustribus Curtius Atticus.] *Est ille, quem libro* VI. *subuersum artibus Seiani ait: & ad quem Ouidij Elegia* IIII. *& VII. libri secundi De Ponto.*

Prætoris, Villæ ad speluncas. Seneca correctus.

132. Villâ, cui vocabulum Speluncæ.] *Prætorium Suetonius appellat, more sui sæculi, quo omnes villæ elegantiores & non rustici vsus, Prætoria dictæ. Nomen illi à re, quia imposita vel adiunctæ huic naturæ speluncæ. Id secutos in positurâ villæ Romanos, docet Seneca locis de villâ Vatiæ:* Speluncæ sunt duæ, *inquit,* magni operis, laxo attrio, paries manufactus (*scribo,* pares manufactis:) quarum altera solem non recipit, altera vsque in Occidentem tenet. *Ceterùm hoc ipso in facto recensendo non sine censione Suetonium dimisto. cuius vulgati libri:* In Prætorio cui Spelunca nomen erat, incænante eo, complura & ingentia saxa fortuitò supernè delapsa sunt, *& aio rescribendum:* in cænantem eum. *Adeo, hodiq; nomen manere, & opidulum esse, extremis montibus Fundanis, ad mare adiacens.*

Suetonius correctus.

Amyclæ in Italiâ.

133. Marc Amuclanum inter Fundanósque montes.] *Amyclæ duplices. Alteræ Laconum quæ silentio periere, vt paræmia est: alteræ Italorum, inter Caietam & Tarracinam, quas à Serpentibus deletas crediderunt Solinus Plinióque. Ab his Amyclis, mari illi nomen.*

134. Nam alius occursum eius vitare.] *Pulchra & graphica descriptio eorum, qui amant, metuunt; volunt, nolunt iungi. Et simillima in Sidonio, de sese delato ob Satyram.* Alij tamen mihi plus quàm deceret ad genua volui; alij ne salutarent, fugere post statuas, occuli post columnas; alij tristes vultuosíque iunctis mihi lateribus incedere.

135. Falsum renidens vultu, seu loqueretur.] *Distinguo sic:* renidens vultu. seu loqueretur, seu taceret iuuenis; crimen ex silentio, ex voce. *Turbant vulgò.*

Iulia.

136. Cùm vxor.] *Iulia Drusi F. quæ Neroni nupta: quamq; postea Claudius, Messallinæ dolo, interfecit. Sueton. & Dio.*

Asinia gens.

137. Asinius Agrippa.] *Censeo filium Asinij Galli: ideóque addit, clariores illi maiores, quàm vetustiores. Nam Asinia gens in lucem protracta ab Augusto, qui non iniuriâ extulit auum huius Pollionem.*

Q. Haterius orator.

138. Q. Haterius, eloquentiæ celebratæ.] *Inter declamatores recenset Seneca pater, inuritq; eandem notam quam hic Tacitus.* Q. Haterius, *inquit,* pulcherrimam imaginem mouit. Cœpit enim subito quo solebat cursu orationis scribere

Universidad de Deusto
Biblioteca

(*vellem*, describere) quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agrestium. & cùm omnia implesset terrore, adiecit, Quid exhorruisti adolescens? socer tuus venit. *De eodem homine vitioq; corrigendus Seneca filius, epist.* XL. Namque Echeri cursum suis temporibus oratoris celeberrimi, longè abesse ab homine sano volo. *lege*, Nam Q. Hateri. *Elegans in hanc rem Augusti ioc. us*, Haterius noster* sufflaminandus est. *quod a curribus tractum. Ad hunc hominem Eusebiana ista refer in Chronicis*: Q. Haterius (*malè in eo* Atherius) promptus & popularis orator, vsque ad x c. prope annum summo honore consenescit.

Seneca de eo emendatus.

* Ipse roram stringit multo sufflamine consul. Q. Haterij sensum.

139. Atilius quidam libertini generis.] *Ergòne permissum libertis edere ludos? Apparet. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudij cap.* XXVIII. *De Harpocrâ magnæ gratiæ apud Imp. liberto*: Cui, *ait*, lecticâ per vrbem vehendi, spectaculaq; publicè edendi ius tribuit. *Sed credo vetitum Romæ tantum, non in municipiis coloniisq;.*

Liberti non edebant ludos in vrbe.

140. Quinquaginta hominum millia debilitata, vel obtrita sunt.] *Nihil mutemus. Suetonius & Orosius viginti hominum millia periisse eo casu aiunt: noster quinquaginta, sed latiùs sumens, debilitatos non solùm obtritos.*

Conciliati scriptores.

141. Euenisse id olim Claudiæ Quintiæ.] *Duo nomina gentilitia huic feminæ? Non est Romanum. Scribo*, Claudiæ Quintæ. *Tertia, Secunda, Quarta, Quinta, mulierum agnomina ab ordine nascendi. Ita Liuio lib.* XL. Calpurnius Piso necatus à Quartâ Hostiliâ vxore dicebatur. *In vetusto lapide*, QVARTA. LIVIA. *& alibi*, QVINCTANONIA. *Eoq; exemplo hîc, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat historia, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiæ fuerunt. Cicero in Catone*: Quattuor robustos filios, & quinque filias Appius regebat, & senex & cæcus. *Male ergo in scriptore de Viris Illustribus, Liuia Claudia. Quod ad historiam hanc, miraculumq; : habes apud solum, nisi aberro, Valerium, lib.* I. *cap.* VIII. Possunt & illa miraculorum loco poni, quòd Q. Claudiæ statua in vestibulo templi Matrisdeûm posita, bis eâ æde incendio consumptâ, priùs P. Nasicâ Scipione, L. Bestiâ: item M. Seruilio & L. Lamiâ Cos. in suâ basi flammis intacta stetit.

Claudia Quinta. Agnomina feminis numeralia.

142. A Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruscæ, à Tarquinio sedem acceperat.] *Mutant annales, in nomine, in tempore, in re. Nomen illi Cælem, noster & Varro faciunt lib.* IIII. *Cælium, Dionysius & Tabula Claudiana, quæ Lugduni. Tempus aduentus eius, ad Romulum Varro & Dionysius rettulêre: ad Tarquinium, Tacitus & Claudius in tabulâ dictâ. Festus, (vt Fragmenta sunt) de Tarquinio item inseruit: sed dispescuit nomen; & Cælem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipsâ: Dionysius Romam migrasse eum, impulsum Romuli famâ; Tacitus, auxilij ferendi causâ; Claudius, exactum variâ fortunâ pulsumq;, deferibunt. Tabulæ illius Claudianæ verba digna adscribi.* Seruius Tullius, si nostros sequimur, captiuâ natus Ocresiâ: si Tuscos, Cæli quondam Viuennæ sodalis fidelissimus omnisque eius casus comes, postquam variâ fortunâ exactus cum omnibus reliquiis Cæliani exercitus Etruriâ excessit, montem Cælium occupauit, & à duce suo Cælio ita appellitatus. Mutatóq; nomine (nam Tuscè Mastarna ei nomen erat) ita appellatus est, vt dixi.

Cæles Vibenna. De eo variè sentiunt.

143. Cùm auxilium appellatum * tauisset.] *Hæc scriptura, aiunt, codicis Medicæi. Variè restituunt. Putem* TO *appellatum, è priore lineâ repetitum frustrà, delendumq;. Ita legerim*, cùm auxilium tulisset.

144. Vnde Tuscum vicum è vocabulo aduenarum dictum.] *Aliter visum Liuio, qui lib.* II. *cognominatum vult à reliquiis exercitus Porsenæ, qui è fugâ recepe-rant se Romam, victi ad Ariciam à Cumanis.* Pars, *inquit*, perexigua duce amisso, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes & fortunâ & specie supplicum delati sunt. His locus ad habitandum datus, quem deinde Tuscum vicum appellarunt. *Varro item leuiter dissentit.* Hi post Cælis obitum, *inquit*, quòd nimis munita loca tenerent, neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus Vicus Tuscus; & ideò ibi Vortumnum stare, quòd is deus Etruriæ. *De Vortumno quod ait, confirmat Propertius*,

Tuscus vicus. Vndedictus.

Tuscus ego, Tuscis orior: nec pœniter inter
Prœlia Volscinos deseruisse focos.

Vortumnus deus Etruriæ. In Propertio coniectura.

Vbi perperam Volscinos, quia Volsci in Etruriâ non fuerunt. Libri manuss. Volsanos. *quos sequor, aut certè*, Volsinios.

145. Varum Quinctilium diuitem & Cæsari propinquum.] *Censeo filium esse infelicis patris, qui in Germaniâ cæsus. Sed quomodo Cæsari propinquus? Credo, quia Germanici filiam duxerat vxorem. Seneca lib.* I. *Controu.* III. Declamauerat apud illum hanc controuersiam Varus Quinctilius, tunc Germanici gener & prætextatus. *Itaque absocer illi Tiberius fuit. An etiam propinquus aliâ de causâ? Puto, quia Claudia Pulchra Vari mater, sobrina Agrippinæ dicitur supra. nec tamen vltrà repperi.*

Quinctilius Varus.

Gener Germanici.

146. Capreas.] *Scholiastes Iuuenalis, ad hæc poëtæ* —— angustâ Caprearum in rupe sedentis: Sedentis, *inquit*: significat & diuem turpiter vixisse Capreis Tiberium. *Corrige*, & diu & turpiter.

147. Thelebois habitatas fama tradit.] *Ideò Theleboæ pro ipsis Capreis, Ausonio:*

—— viridésque resultant
Theleboæ.

Theleboæ, pro Capreis.

Virgilius caussam nominis tangit:

—— Theleboûm Capreas dum regna teneret.

Emit, siue permutauit eas cum rep. Neapolitanorum Imp. Augustus, traditis earum vice Pithecusis, siue, vt Suetonius appellat, Æmariâ, Aug. cap. XCII. *Notat Dio* LII. *in extremo, & clarè Strabo lib.* V. Αἱ δὲ Κάπρεαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιὸν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολίτῃ δὲ καὶ ταύτην κατέσχον, πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς πόλεις ἐκείνας, ἀπέλαβον πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς ὃ Καπρέας ἴδιον ποιούμενον κτίσμα. *Ab hâc causâ ergo Capreæ in censu Cæsarum: quam Tiberius* XII. *villarum nominibus insedit, ait noster. Iis villis nomina fuisse censeo* XII. *deorum ex Suetonio, qui Capreis adsignat* Villam cui nomen Iouis, *cap.* LXV. *Sed & Pharus in eâ insulâ, vsui nautis. Idem*, Turris Phari terræ motu Capreis concidit. *quod ponit inter omina Tiberianæ mortis. Exstructa iterum, ex his Statij versibus:*

Eas Augustus emerat.

Manserunt-que apud Cæsares.

Villæ XII. â deorum nominibus.

Pharus Capreis.

Theleboumque domos: trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuagæ tollit Pharus æmula Lunæ.

148. Inlustri equite R. Titio Sabino.] *Titum prænomen illi dat Plinius. Ap. Iunio, ait*, P. Silio Cos. Cùm animaduerteretur ex causâ Neronis, Germanici F. in T. Sabinum & seruitia eius.

T. Sabinus.

149. Tectum inter & laquearia tres Senatores se abstrudunt.] *Di deæq; auctores perdant tam scelestæ fraudis. cuius tamen exemplum ab Ephoris esse, moneo iuuentutem. Pausaniam Spartæ regem, cùm ad Ephoros detulisset Argilius quidam proditionis, & occultæ cum Rege societatis, eamq; in rem litteras eius ostendisset: vt tamen ipsi coràm ea audirent cognoscerentq;, commenti fraudem sunt, vt in templum perfugeret Argilius quasi ad aram. vbi Pausaniæ in os hæc exprobraret, apud conscium non negaturo: Ephori autem in occulto laterent, duplici quodam tabulato disclusi. Pete hæc à Thucydide disertim narrante lib.* I. *Nec dubitabis, quin perfidiæ nouum exemplum sit à facto illo.*

Turpis fraus: eaque ab Ephoris sumpta.

150. Non aliàs magis anxia & pauens ciuitas, egens aduersum proximos.] *Litterulâ additâ restituo*: tegens. *Dictio similis in Cicerone, pro Roscio*, Tecti esse ad alienos possumus: socium verò fallere quî possumus?

Tegere aduersum aliquem.

151. Cæsar sollennia incipientis anni Kal. Ianuarias epistolâ precatus.] *Illudit nobis vir doctus, dum interpretatur, Tiberium ipso Kalendarum die à Senatu populoq; strenas per epistolam exegisse. & id multis verbis. Quanto procliuius & verius erat dicere, Tiberium initio epistolæ præfatum (ita scripserim, quàm precatum) de Kalendis noui anni, quæ f. stæ & sacræ vulgò? Nec*, precatus, *damno sententiâ istâ: vt sacra auspiciaq; eius diei prima epistolâ veneratus Cæsar sit. Ita suprà legi*: Sed principio litterarum venerabundus

Duplex lectio in Tacito.

Universidad de Deusto Biblioteca

Religio Kalendarum.

ratus deos. *Sanè dies ille, siquis alius, religiosus in vulgus. Plinius:* Primum incipientis anni diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominamur. *Templa aperiebant, vota concipiebant pro suâ quisque publicaq; salute. Prudentius:*

——— Iano etiam celebri de mense litatur
Auſpiciis epulísque ſacris: quas inueterato
Heu miſeri, ſub honore agitant, & gaudia ducunt
Feſta Kalendarum.

Ludi in Palatio.

Vide & Ouidium in Faſtis. Sed & ludi tum in palatio. Iulianus in Miſopog. Ἐγὼ γοῦν διατέτριγα ἐμαυτὸν ὑπὸ ἀθελπτερίας, εἰδ' εἶσω τὰ ἀυλῆς ἀφικόμενος τὰ συμπλοκὰ, ἔξω τὰ νεμιλίας ἐπισκοπῶ. *At de ſtipe ſtrenisq;, quæ eſt ratio? cùm adeò auerſatus eum morem Tiberius ſit, (homo aliàs abhorrens omnes eiuſmodi vitæ amœnitates) vt plerumque extra vrbem Kalendis ipſis egerit, ne admitteret ſtrenas. Clarè Dio:* πούτου δ' ἕνεκα ἔξω που τῆς νεμιλίας διῆγε, καὶ ἵνα μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἄχθεσθαι σφίσι τε τὰς νέας ἀρχὰς καὶ σφὶ τὴν ἑορτὴν ἔχοντα ποιῇ, ἣ καὶ ἀργύριον παρ' αὐτῶν λαμβάνη. εὖ δὲ γε οἶδα τὸ Αὐγουστον ὅτι πούτῳ ἐπῄνει, διὰ τὸ πολλὰ δυχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὴ καὶ ἀνέλωσιν ἐκ τῶν ἀντιδόσεως γίγνεσθαι. *Religionem & auſpicia Kalendarum illuſtrabit etiam hic D.* * *Maximi locus viri docti, vetuſti, (auum illius ante mille annos:) è Sermone cui Titulus,* De Kalendis Ianuariis increpatio. *In quo multa appoſitè in hanc vanitatem: & iſtud.* Nouum annũ Ianuarias appellant Kalendas, cùm vetuſto ſemper errore & horrore ſordeſcant. Auſpicia etiam vaniſſimi colligere ſe dicunt: ac ſtatum vitæ ſuæ inanibus indiciis æſtimantes per incerta auium ferarúmque ſigna, imminentis anni futura rimantur: cùm vtique apud deum ſolum ſit notitia futurorum. *At de Epulis illo die, vide ommino epiſt.* LXIV. *D. Auguſtini ad Aurelianum.*

*Quanquam iſta & Ambroſio tributa, vt multa alia.

Triſtia omnia ſpreta Kalendis. Supplicium nunquam die feſto.

152. Vbi inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abſtineri mos ſit, vincla & laqueus inducantur?] *Nihil enim triſte publicè privatimq; primo illo die patrabant: nedum vt punirent. Plutarchus in Mario:* καὶ προσελθὼν (ὁ Μάριος) αὐτοῖς καλάνδαις Ἰαναρίαις, ἔτους ἀρχῇ, λέξον τινὰ Λικίννιον κατεχρήμισεν. ὅ καὶ μάλιστοις καὶ τῇ πόλει δοκεῖ καλῶς ἐξελθεῖν καλῶν γεγονέναι σημεῖον μέγιστον. *Id eſt:* Progreſſúſque Marius Calendis ipſis Ianuariis, initio anni, Sextum quendam Licinium de ſaxo iecit. quod & illis & vrbi impendentium malorum maximum viſum præſagium. *Nec mirum ſi Romani diem illum eximium habuerint à pœnâ: quippe qui omnes dies feſtos. Seneca pater lib.* V. *controuerſiâ* IIII. Accuſatus eſt à fratre parricidij, & damnatus. Diebus feſtis intercedentibus, pœna ex lege dilata eſt. *Suetonius de Tiberij ſæuitiâ:* Nullus à pœnâ hominum ceſſauit dies, ne religioſus quidem & ſacer. *Philo Iudæus contra Flaccum:* τοὺς ὀρθῶς πολιτευομένους τῶν ἀρχόντων ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν πρὶν κατακρῖναι, ἄχρις ἂν αἱ ὀπφανεῖς ἡμέραι ἐκπερατώσωσι τὴν ἐνιαύσιον περίοδον ἀφανῶν σελασῶν διεξέλθουσιν. *id eſt:* Bonis & benè adminiſtrantibus Præſidibus mos eſt, in neminem damnatum animaduertere, donec ſolennes celebritates natalitiíque dies Auguſtorum præterierint. *Similis Athenis lex, vt in morte Socratis Xenophon expreſſit.* ἀνάγκη μὲν ἐγένετο αὐτῷ μὴ πρὶν πεντήκοντα ἡμέρας βιῶναι, διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐπεῖναι τὸ μιῶν ἔτος, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐξὸν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἀπῆλθεθεωρία εἰς Δῆλον ἐπανέλθῃ. *Sed & videntur Romani etiam in bello, per Kalendas iſtas, abſtinuiſſe ab armis. Subindicat Appianus* V. *Ciuilium:* νεμιλίας δ' ἔτους ἐς τὸν ἑπόμενον ἡμέραν ἄσης, φυλάξας ὁ Λέπιδος τὴν ἑορτὴν, ὡς ἀμελείας τοῖς πολεμίοις αἰτίαν ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας ἰόντων.

Seruatum idẽ Græcis.

Kal. Ianuariis etiam à cæde & pugnâ abſtinebant.

153. Exitus quos Latinius atque Opſius habuere.] *De Opſio in his libris nihil: de Latinio habes libro* VI.

Agrippina matertera filiorum Aſinij.

154. Aſinius Gallus, cuius liberorum Agrippina matertera erat.] *Nimirum quia Vipſania vxor Aſinij, conſanguinea Agrippinæ ſoror: id eſt, eodem patre Vipſanio natæ ambæ, diuersâ matre. Vide noſtrum Stemma.*

155. Tributum iis Druſus iuſſerat, in vſus militares, coria boum.] *Nempe ad ſcuta, ad tentoria militum, etiam ad machinarum paratum. Simile tributum in Bosphoro, tempore Græcanicorum Imperatorum, penſum Cedrenus docet, & appellat τὰς σωτη-*

ρωτελείας τῆς βοῶν. Addit autem (quàm verè, neſcio) Boſphoro inde nomen eſſe, ἀπὸ τῆς τελεῖν βουμάλοις καὶ ἔτος ἀντὶ χρημάτων βόας: ab eo, quòd penderent Romanis quotannis, pro pecuniâ, tributum boum. *Lego & equos datos à Dalmatis, in tributo: idq; medio & inferiore æuo.*

156. Modica domi armenta ſunt.] *Aliter eſt noſtro æuo.*

157. Et poſtquam non ſubueniebat.] *Legendum,* ſubueniebatur: *aut,* nemo ſubueniebat.

158. Caſtello, cui nomen Fleuum.] *Scribo in libris Hiſtor.*

159. Alam Caninefatem.] *Cuius mentio Vulſinij in lapide.* PRÆF. EQVITVM. ALÆ. PRIMÆ. CANNANEFATVM.

Domitij genus.

160. Auiam Octauiam præferebat.] *Quia filius L. Domitij ex Antoniâ maiore. Antonia autem ex Octauiâ & M. Antonio ſata. Auunculus ergo maior illi Auguſtus. Eſt autem hic Domitius, qui pater Principis Neronis.*

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM V. ANNALIVM COMMENTARIVS.

In ætate Iuliæ diſſenſio.

1. IVLIA Auguſta mortem obiit, ætate extremâ.] *De cuius vitæ annis diſſenſus eſt ſcriptorum. Plinius lib.* XIIII. *cap.* VI. *annos ei tribuit* LXXXII. Iulia, *inquit,* Auguſta LXXXII. annos vitæ Pucino rettulit acceptos, non alio vino vſa. *At Dio:* ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, *ait,* ἡ Λιβία μετήλλαξεν, ἔξ καὶ ὀγδήκοντα ἔτη ζήσασα. *Sed labor, vt Plinium è Dione corrigendum cenſeam.*

Plinius forte an corrigendus in numeris.

Pater Liuiæ adoptatus.

2. Adoptione Liuiorum Iuliorúmque clariſſimæ.] *Duas ergo familias complexa per adoptionem Liuia. Ipſa enim è Claudiis, vndę & cognomen tenuit Druſillæ. Sed pater eius inſertus adoptione in Liuios, quod hic Tacitus voluit dictũ. Nec aliter accipies quod ſcriptum extremo libro ſexto:* quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam adoptionibus tranſierit. *Non enim ipſa, ſed pater: cui nomen apud Velleium, Liuius Druſus Claudianus. Vocat ſimpliciter Dio lib.* XLVIII. *Liuium Druſum: & cùm à Bruto ſteriſſet, poſt pugnam Philippenſem manus ait adtuliſſe ſibi. Clara hæc è Suetonio, in Tib. cap.* III. Ex hac ſtirpe Claudiâ Tiberius Cæſar genus trahit, & quidem vtrumque: paternum à Tiberio Nerone, maternum ab Ap. Pulchro, qui ambo Appij Cæci filij fuerunt. Inſertus eſt & Liuiorum familiæ adoptato in eam materno auo. *Ad quæ verba tamen interpretes conniuent.*

A Bruto ſtetit. Suetonio ex iſtis lux.

3. Sanguini Auguſti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit.] *Nam Germanicus Druſo ortus, Liuiæ ſanguis: Agrippina, ex Iuliâ ſanguis Auguſti.*

Liuia à Claudio conſecrata.

4. Addito, ne cæleſtis religio decerneretur.] *Quam tamen poſteà ei tribuit Claudius, effigie eius in templo Auguſti conſecratâ ſacriq;, quæ Veſtales facerent, inſtitutis: edicto etiam, vt per nomen eius feminæ iurarent. Dio lib.* LX. *& Suetonius cap.* XI. *Claudij. Exſtant Nummi,* DIVVS. AVGVSTVS. PATER. *caput radiatum, ara ante pedes: pardue muli. Nec dubito, quin conſecrata hæc Iulia habitu & nomine Iunonis. Prudentius,*

Adiecere ſacrum, fieret quo* Liuia Iuno,
Non minus infamis thalami ſortita cubile,

*Libri vett. *Iulia*, rectè, ſi adoptionem ſpectes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quàm cùm fraterno caluit Saturnia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta à poëtis etiam viua. Ouidius,

Cùm tibi contigerit vultum Iunonis adire.

Drusilla habitu Veneris. *Vt autem Liuia habitu Iunonis, sic Drusilla à Caio consecrata Veneris, cognomento Panthea. Auctor idem Dio* LIX. *Quò refero inscriptionem priscam,*

VENERI. CÆLESTI
AVGVSTÆ. SACR.
NVMMIA. C. F. DORCAS
S. P. F. C.

Vergens dominatio. 5. Prætupta & vergens dominatio.] *Ita reposui. eoq; exemplo, vergens ætas, vergentes anni. Vulgò* vrgens.

6. Iunius Rusticus componendis patrum actis dilectus à Cæsare.] De Actis eorumque discrimine. *Duplicia Acta reperio, Senatus, Populique. Acta Senatus alio nomine, Commentarij Senatus, Tacito lib.* XV. *Acta populi, aliàs Diurna, aliàs Publica. Dicam breuiter de vtrisque, quia confundi video non à iuuentute, sed & à doctis. Acta Senatus vocabant, cõmentarios (ὑπομνήματα vertunt Græci) quibus breuiter inscriptum quidquid apud patres diceretur, ageretur q;. Tantùm apud patres. Origo eorum, vt videtur, à Iulio Cæsare: qui Consul,* Inito honore, primus omnium instituit, vt tam Senatus, quàm populi diurna acta conficerentur, & publicarentur. *Confectio mansit: publicatio abrogata ab Augusto. Sueton. cap.* XXXVI. Auctor & aliarum rerum Senatui fuit: in quis ne acta Senatus publicarentur. *Conficiebat ea quispiam è Senatu: scilicet ne arcana patrum sciret non è patribus. Colligimus ex Tacito hìc, qui Iunium hunc Rusticum Senatorem ostendit infrà:* Quòd fraude vnius Senatoris elusa maiestas imperatoria esset. *Et Spartiano. qui Hadriano munus hoc tribuit post Quæsturam.* Post Quæsturam, *ait*, acta Senatus curauit. *eumq; vocabant A curâ actorum, vel, Ab actis Senatus. Lapis vetus,* C. PORCIO. C. F. QVIR. X. VIROSTLITIB. IVDICAND. ADLECTO. INTER. QVÆSTOR. AB. ACTIS. SEN. *Conficiebat dixi Senator: siue præerat conficiendis. cui tamen adiuncti scribæ censuales que, quos à re Actuarios item ducebant. Capitolinus Senatusconsultum Tacitum ita describit,* vt non scribæ, non serui publici, non censuales illis actibus interessent: Senatores exciperent, Senatores omnia officia censualium illis actibus interessent: Senatores exfortè proderetur. *Censuales illa ætas dixit, librarios, scribas, tabellionesq;. Inde titulus in Codice lib.* X. *conceptus,* De tabulariis, scribis, logographis, & censualibus: *inde & Censuale officium, haud absimili sensu, l.* XVIII. C. *De testamentis. Eaq; mente Tertullianus Apol. cap.* XX. Græcorum censuales conferendi. * *Actuarij qui excipiunt scribúntque, vt Iulio Suetonij cap.* LV. *Senecæ epist.* XXIII. Non quidem hæc quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur: *& Glossis Græcis,* ὑπομνηματογράφος, Actuarius, Memoralius. *Qui non in vrbe solùm, sed in prouinciis militiaq;. Actuarij in militiâ, l.* V. C. *de erogatione militar. annonæ. Et Spartiano:* Ipse quòd matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, à quodam Actuario cuius vxorem stuprauerat percussus est. *Quos eleganter & cum adfectu describit Victor in Gallieno:* Actuarij, *inquit*, genus hominum nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandásque quasi ab naturâ factum. annonæ dominans: eóque vtilia curantibus & fortunis aratorum infestum: prudens in tempore his largiendi, quorum vecordiâ damnóque opes contraxerit. *Satis de Actis Senatus: venio ad populi. Ea dicta Publica acta, Suetonio in Tiberio cap.* V. *& aliàs passim. Item Diurna, quia in dies conficerentur, Tacito lib.* XVI. *&* XIII. *Item Vrbana. Sæpius etiam ἄπλῶς, Acta, κατ' ἐξοχὴν. Iis continebantur res rationésque populi, iudicia publica, supplicia, comitia, ædificia, natiuitates, illustres mortes, matrimonia, diuortia. De iudiciis supplicíisque admonuit Ammianus lib.* XXII. Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cùm id voluminis publici contineret exordium: Consulatus Tauri & Florentij, inducto sub Præconibus Tauro. *Vbi & formam aliquam seruabis conficiendorum*

Scribæ actorum & Censuales.

Inepte Velius Longus *Actuarij, diuersis actibus occupati. Actuarij, scripturæ tantum dicuntur actorum.*

Actuarij in militiâ.

Acta publica. Diurna. Vrbana. Materies eorum.

Forma conficiendi.

dorum Actorum. De ædificiis, Tacitus lib. XIII. Nerone II. L. Pisone Cos. pauca memoriâ digna euenêre. nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quìs molem Amphitheatri Cæsar exstruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. *De natiuitatibus, Suetonius sæpe: qui plerumque argumenta sibi sumit de die cuiusque principis natali, ex Actis. vt Tib. cap.* V. *Cal. cap.* IX. *Origo eius inslituti à Seruio Tullio, qui vt numerum sciret nascentium, morientium, virorum; adinuênit, Vti propinqui natâ prole certum aliquem nummum in ærarium Iunonis Lucinæ inferrent: iidem aliquo mortuo, in Veneris Libitinæ: & sumente quopiam virilem togam, in Iuuentutis. Exoleuisse is mos videtur, sed in pueris natu retraxit Augustus: eaq; adnotatio in Actis cum curâ habita, vtique post Iulias Papiasq; leges. Iuuenalis,*

Natiuitates in actis

Seruij institutum.

——— Tu libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri ———

Appuleius: Pater natum sibi filium ceterorum more professus est. *Scæuola l.* XXVIII. *De probationib.* Mulier grauida repudiata, absente marito filium enixa, vt spurium in actis professa est. *Capitolinus in Gordianis:* Filium Gordianum nomine Antonini & signo illustrauit, cùm apud Præf. ærarij, more Romano, professus filium, publicis actis eius nomen insereret. *Non fallet te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac professione disserit, quasi ille inuenerit primus.* Inter hæc, *inquit*, liberales caussas ita muniuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine impositio. *Quod aliter est: sed addidit quædam, immutauitque. De matrimoniis diuortiisq;, clarum est in acta relata fuisse propter præmia pœnasq; legum. Imò etiam ante Iuliam, Papiámque. Cælius ad Ciceronem,* Paulla Valeria, (*scribo*, Valerij, *id est, coniunx*) soror Triarij diuortium sine caussâ fecit. Nuptura est D. Bruto: * nondum rettulerat. *Rettulerat, scilicet in Acta. Seneca De Beneficiis:* Quia verò nulla iam sine diuortio acta sunt, quod sæpe audiebant, facere didicerunt. *Et ad matrimonia pertinet versus Iuuenalis,*

Professio apud acta.

Cautè legendus Capitolinus.

Diuortia in actis.

Cicero correctus & explicatus.

* *Fulvius iam legit, mundũ. de quo etiam cogito.*

Fient ista palàm, cupient & in acta referri.

Hæc Acta à scribis tabulariisq; confecta videntur, & ad * *Atrium Libertatis in Tabulario adseruata. Liuius* XLIII. Censores extemplò in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis, clausóque tabulario, & dimissis publicis seruis. *Cui vetus inscriptio Curatores tamen quosdam adsignat,*

C. CALPETANVS. STATIVS
SEX. METRORIVS
M. PERPENNA. LVRCO
T. SARTIVS. DECIANVS
CVRATORES. TABVLARIOR.
PVBLICORVM. FAC. CVR.

Vbi reposita Acta.

* Siue etiam ad ædem Nympharũ. ex Cicerone, pro Milone. Tabulariũ.

At ex Taciti XIII. *collegas curam eam Quæstorib. fuisse aut ærarij Præfectis.* Princeps, *inquit*, curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit. *Eóque facit quòd M. Aurelius Professiones infantium rettulit ad Ærarij præfectos. Tabularij mentio etiam Ciceroni, pro Rabirio perduellionis reo: Virgilioq;* II. *Georg.*

Præfecti ærario tabulas publicas adseruabant

——— aut populi tabularia vidit.

Vbi Seruius quædam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectionem ad Præf. vrbis: Fecit Romæ, *inquit*, curatores vrbis XIIII. sed exconsulares viros, quos audire negotia vrbis iussit, vt omnes aut magna pars adessent, cùm Acta fierent. *Sed intellegit iudiciaria acta. Fuerunt & Registra quædam publica, præter hæc Acta. de quibus Vopiscus in Probo:* Vsus sum etiam Registris scribarum porticus Porphyreticæ, Actis etiam Senatus, ac populi. *Perierant hæc publica acta (γράμματα δημόσια appellat Dio) quà vetustate, quà incendio: sed reparauit primo principatu suo Tiberius, tribus Senatoribus ad describendum conquirendumq; dilectis. Adi Græcum eum scriptorem lib.* LVII. *in*

Registra publica.

Acta reparata à Tiberio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Acta, materia historiorum.

actis anni DCCLXIX. Dixi ista vberius, & præter rem, vt constaret in parte iuuentuti, quæ essent illa Acta, quorum testimonio totiens noster aliúque in memoriâ rerum vsi: quæq; habita semper historiæ materia & seges.

7. Ab Senatu desciuisse populum.] *Distingue contra vulgus, spretum dolorem principis ab Senatu, desciuisse populum.*

Defectus in Tacito.

8. Vi principis impediri testarentur * Quattuor & quadraginta orationes.] *Malum tuum, Corneli, fatum! Non paginæ aliquot sed libri hic perierunt, quibus gesta ferè triennij continebantur, de Agrippinæ liberumq; eius exitu, de Seiani spe conatuq;, de eiusdem cum agmine amicorum strage, de Liuiæ flagitiis & morte. ad summam, flos quasi historiæ tuæ. Adeò bonus illis patribus cura otiumq; fuit describere Orosios & Vopiscos, & huiusmodi quisquilias, præ tuo auro.*

Lacuna quæ-dam in Tacito.

9. Quattuor & quadraginta orationes.] *Quæ præeunt, gesta sunt Fusio & Rubellio Coss. initio anni: hæc autem C. Memmio Regulo & Fulcinio Trione. Ita intercederunt acta pleraque anni DCCLXXXII. acta omnia anni sequentis, quo Coss. M. Vinucius & L. Cassius. Item huius anni, quo ex Kal. Maij suffecti Tiberio & Seiano Consules Regulus & Trio.*

10. Mihi pudorem, aut Seiano inuidiam allaturum censui.] *Ἀποσιώπησις ex oratione cuiuspiam damnandi ob Seianum, vti & sequens membrum.*

11. Non crudelitatem, non clementiam cuiusquam experiar.] *Magni animi voces, vel abrupti. & similes à Vibio Virio prolatæ, quem Liuius sua manu moriturum ita loqui facit, libro* XXVI. Cruciatus contumeliásque, quas sperat hostis, dum liber, dum mei potens sum, effugere morte præterquam honestâ, etiam leui, possum.

12. Tunc singulos, vt cuique adsistere.] *Quis iste? dignus erat quem nossemus, ob constantiam mortis.*

13. Cùm in Blæsum multa fœdaque incusauisset.] *Mallem deletâ voculâ,* Cùm Blæsum.

14. Relatum inde de P. Vitellio.] *Vide Suetonium Vitellij cap.* II.

15. Petito per speciem studiorum scalpro.] *Doctus enim fuit, & scripta reliquit. Tertullianus De animâ:* In Vitellij commentariis conditum est.

16. Puella adeò nescia.] *Illa ipsa quæ sponsa Claudij filio, vt hîc notat Dio.*

17. Quia triumuirali supplicio adfici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta compressam.] *Triumuiri, qui aliàs Iudices capitales, prorsus iidem Romæ qui vndecimuiri Athenis. Munus eorum præesse carceri, punire damnatos: itemq; cognoscere de furtis admissisq;, seruorum aut eiusmodi viliorum capitum ad Mœniam columnam. Quod idem in Atheniensibus fuisse, disco ex Suidâ.* Ἐν δεσμωτηρίῳ κατακρίτων, ἐφ' ᾧ ἀπήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταί. *Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Rauardum* II. *Varior. & Fabrum, quæ non recoquam ego. Sed cur ait inauditum virginem adfici triumuirali supplicio, id est laqueo? Id quidem ita ceperim quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem inuestémque. Lex enim non tam virginitati ignotum cautumq; voluit, quàm ætati. Ita nec pueros interfici fas, nisi togâ sumptâ & relatos in viros. Hinc apud Dionem scriptum, à Triumuiris in proscriptione iussum puerum quemdam Togam virilem sumere, vt scilicet iure posset interfici, lib.* XLVII. καὶ ἄλλα τε, ait, διὰ τοῦτο πολλὰ παρενομήθη, καὶ παιδίσκον πινὰ ὡς ἐφήβους ἐσήγαγεν, ἵν' ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. *Appuleius* II. *apol. de puerocti malitiâ.* Hoc magis noxius, quòd cum veniâ pernicioſus est: & nondum nataq;, mulier videretur & plena annis.

Impubes nõ futurus supplicio. Triumuirorum imperitia factum.

Achaia & Macedonia sub vno Præside.

18. Quippe lapsum custodiâ.] *Fortè.* elapsum.

19. Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.] *Ex decreto illo, lib.* I. *quo* Achaiam & Macedoniam onera deprecantes leuari proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit.

20. Toro-

20. Toronæum Thermæumque sinum.] *Quorum ille ad Toronem Macedoniæ vrbem; hic iuxta Macedoniam, Axij fluuij receptor.*

21. Ibi demum cognoscit.] *Locus inter mancos. Nec enim vbi aut quomodo deprehensus fugitiuus ille, narratum. Post,* cognoscit, * *ergo ponenda nota. Et statim scribe,* interrogato. Defectus.

22. Neque nos originem finémque eius rei vltrà repperimus.] *At repperere Zonaras & Dio, qui missum cum ad Tiberium tradiderunt, Caligulæ nuptias Antij celebrantem.*

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM VI. ANNALIVM COMMENTARIVS.

Caussa abiuncti huius libri.

INITIVM *sexti libri arbitrario hîc iure constitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerum, quantã dixi, triennijq; gestæ vno libro cum sequentibus inclusa fuisse? Secreui igitur. non quia liqueret mihi initium in his demum verbis faciundum: sed quia magnitudinem résque gestas æstimanti, ita videbatur. Denique vt scires saltem, hunc vulgo quintum librum induos esse tribuendum.*

Horti Cæsaris.

2. Aditis iuxta Tiberim hortis.] *Hortos Cæsaris accipio, de quibus Horat.*

Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.

Ij vicini Naumachiæ fuerunt, siquidem eâdem de re Suetonius Tiber. cap. LXXII. Bis omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi vsque ad proximos naumachiæ hortos subuectus est, dispositâ statione per ripas Tiberis, quę obuiam prodeuntes submoueret. *Vide iis de hortis & Sueton. Iulio, cap.* LXXXIII.

Sellarij.

3. Vocabula reperta sellariorum ac spintriarum.] *Vide si lubet Suetonium Tiber. cap.* XLIII. *& Turnebum lib.* V. *cap.* I. *Qui tamen non satis explicant, cur Sellarij dicti à fœditate loci. Sed ego non violo te Pudor.*

Pœnæ in damnatos.

4. Sententiæ dicebantur in effigies quoque & memoriam eius.] *Dixi semel hunc morem, in Tacito variè sparsum. Olim qui damnati grauioris criminis, puta Maiestatis, Perduellionis, Tyrannidis: non ipsi solùm adflicti & perditi, sed nomen & memoria eorum. Deterrere omnes à culpâ simili volebant, non pœnæ modò, sed ignominiæ metu. Itaque hæc duo ferè vsurpata: vt nomen deleretur, vt Effigies tolleretur. De nomine, Cicero Philip.* XIV. *cùm Antonij nomen è Fastis sublatum decreto Senatus esset:* Cuius totus consulatus est ex omni monumentorũ memoriâ reuulsus. *Noster lib.* II. Nomen Pisonis radendum Fastis censuit. *Lampridius in Eligabalo:* Nomen Antonini erasum est, Senatu iubente. *Radebant igitur: sed & sæpe contenti erant per dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Eligabalo:* Misit qui & in castris statuarum eius ritulos luto tegerent, vt fieri solet de Tyrannis. *Eusebius pulchrè Eccl. Histor. lib.* IX. *cap. vlt. de Maxentio:* γεγράπτο ὅσαι εἰς τιμὴν αὐτῷ καὶ τῶν αὐτῷ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο πόλιν, αἱ μὲν ἐξ ὑψηλῶν εἰς ἔδαφος ῥιπτέμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις ἀχρειοῦντο, σκοτεινῷ χρώματι κατημαλαγμέναι: Inscriptiones etiam & tituli, quicumque honori eius aut liberorum per singulas vrbes positi erant, partim è sublimi in terram detracti confractique sunt; partim vt videntibus inutiles fierent, obscuro quodam colore obducti & nigrefacti. *At de effigie fractâ & abolitâ, Ambrosius:* Vide quemadmodum in ciuitatibus bonorũ Principum imagines perseuerent, deleantur tyrannorum. *Capitolinus in Gordianis:* Statuas Maximini deiecerũt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraserunt. *Liuius de Atheniensibus:* Rogationem extemplo tulerunt, vt Philippi statuæ, imagines

Nomen tollebant.

Oblinebant.

Effigiem frangebant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes nominaque earum, tollerentur delerenturque. *Iuuenalis:*

Frangendâ miseram funestat imagine gentem.

Eusebius loco quem dixi: Ανδριάντων τε ὁμοίως ὁπόσοι εἰς τὴν αὐτῶν τιμὴν διατεθήκασιν, ὡσαύτως ἐπῃρμένοι σωτηρίου τυγχάνουσι. γέλως γὰρ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐγχείμενοι: Statuæ etiam quotquot in honorem illius fuerant erectæ, similiter deiectæ & protritæ sunt: ac ludibrio & irrisui expositæ omnium qui iniuriâ & ignominiâ afficere eas vellent. *Ratio autem ista abolendi duplex. Prior, vt modestè id fieret, & per magistratum submouerentur è publico conspectu. Cicero in Verrem* IV. Centuripinorum Senatus decreuit, vt quæ statuæ C. Verris ipsius & filij essent, eas Quæstores demoliendas locarent, dumque ea demolitio fieret, Senatores non minus XXX. adessent. *Suetonius Domitiano:* Senatus scalas inferri, clypeósque & imagines eius coràm detrahi & affligi solo iussit. *Altera, vt per impetum, & tota res permitteretur furori cuidam plebeio. Tum receptum, laqueos statuis altioribus iniicere, atq; ita detrahere. Iuuenalis:*

Aliquando per decretũ.

Aliàs per impetum.

——— descendunt statuæ, restemque sequuntur.

Seneca, seu quis alius, in Octauiâ: de statuis Poppææ:

Seneca correctus.

——— membra per partes trahunt
Deducta laqueis.

Ita enim rectè illic legimus, non Diducta. *Plinius graphicè hoc totum depingit, Panegyricè:* Ergo istæ quidem æreæ & paucæ manent manebúntq; quamdiu templum ipsum: ille autem aureæ & innumerabiles, strage & ruinâ publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro, sæuire securibus, vt si singulos ictus sanguis dolórque sequeretur. Nemo tam temperans gaudij seræque

Et Plinius.

(velim scribi, seruíque) lætitiæ, quin instar vltionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, postremò truces horrendásq; imagines abiectas *(lego,* obiectas) excoctásque flammis, & ex illo terrore & minis, in vsum hominum ac voluptates

Quàm vetus id institutũ.

ignibus mutarentur. *Mos autem hîc damnandi imagines sanè antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio:* Sex Titius, quòd habuit imaginem L. Saturnini domi suæ, condemnatus est. *Vbi & hoc vides, culpæ fuisse vel priuatim damnatorum imagines habere. Quâ mente illud Taciti scriptum, lib.* XI. Ac primùm in vestibulo imaginem patris Si-

Nefas habere eiusmodi imagines.

lij Sc^to abolitam demonstrat. *Pulchrè Ambrosius Officior. lib.* I. *cap.* XLIX. Si tyranni aliquis imaginem habeat, nónne obnoxius est damnationi?

5. Vt in fiscum cogerentur, * tum rettulêre Scipiones.] *Stigmatias locus non frustrà. Desunt enim quædam. Vel hoc argumento, quòd rettulisse Scipiones dicit. at rerentur coss. rettulêre. Scipiones hæc, & Silani, & Cassij, &c. Sed vt tectum sit, non sanatum vulnus.*

Mutilus locus.

6. Honoribus perfunctos, an iuuenes?] *Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manauit ab Augusto:* qui liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adsuescerent, protenus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ interesse permisit. *ait Sueton. Aug. cap.* XXXVIII. *Tacitus Annali* XIII. Iulius Montanus Senatorij ordinis, sed qui nondum honorem capessisset. *Plura ibi.*

In curiâ etiã non Senatores. Laticlauij.

7. Quos neque dicta Imperatoris, neque præmia nisi ab Imp. accipere par esset.] *Explicatius veriúsque, si scribas:* neque dicta, neque præmia, *voce,* Imperatoris, *inductâ.*

8. Retrahitur in vrbem, custoditurque domibus magistratuum.] *Præter carcerem & custodiam militarem, custodia alia duplex: Apud Magistratus, & Apud vades. Apud Magistratus, cùm reus Consuli, Prætori, Ædili (interdum & Senatori, etiam non è magistratu) committebatur. quod non nisi in reis illustrioribus vsurpatum, eáq; custodia libera dicta. Sallustius in Catilinario:* Senatus decreuit vti abdicato magistratu Lentulus itemque ceteri in liberis custodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæsari, Ceparius

Custodia apud magistratus.

Quæ eadem custodia libera.

parius Cn. Terentio Senatori traduntur. *Cicero in Bruto:* Domi teneamus eam septam liberali custodiâ. *quasi si alia illa, seruilis. Iulius Firmicus:* In custodiâ quandoque, sed liberâ exponetur. *Et sanè hæc Libera, digniorum tantùm & plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium:* Sint ergo non tetro aliquo carcere, sed amænâ & liberâ custodiâ, tanquam patres quidam ordinis Senatorij. *Dio optimè libro* LVIII. *de Asinio Gallo: qui hanc custodiam,* φυλακὴν ἄδικον *vocat, id est liberam & sine vinclis. additq;,* ὅσοι τε ὑπὸ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐπῃτοῦντο, ἕως ἐπὶ τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς. τότε γὰρ ὅσοις τῶν συγγενῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, ἀ μὰ Δί', ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτήσῃ. *id est,* Custodiebaturque semper à Consulibus, nisi cùm Tiberius Consul esset. tunc enim à Prætoribus obseruabatur, non hercle ne effugere, sed ne mori posset. *Sidonius* I. *Epist. de Aruando:* In Capitolio custodiebatur à Flauio Asellio hospite, Comite sacrarum largitionum. *Custodia apud vades, cùm eorum periculo fideiussoribus reus tradebatur. Tacitus libro* V. Nec aliud periclitantibus subsidij, quàm in constantiâ fratrum fuit, qui vades exstitêre. *Clariusq; de eâdem re Suetonius Vitell. cap.* II. Publius post Præturæ honorem inter Seiani conscios arreptus, & in custodiam fratri datus. *Vlpianus l.* I. *De custod. reorum:* De custodiâ reorum æstimare Proconsul solet, vtrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda. *Symmachus libro* I. *Epistol.* Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non essent cogniti, traderetur.

Custodia apud vades.

9. Sestium Pagonianum.] *Sextius Paconianus scribitur infrà:* Nec dispares Trebellieni Rufi & Sextij Paconiani exitus.

Sextius Paconianus.

10. Prorupêre concepta per idem odia.] *Emendo,* concepta pridem.

11. Vt verò Latinum Latiarem ingressus est accusator Acrius.] *Restitui non malè,* aggressus est, accusator ac reus iuxtà inuisi. *Paconius & Latiaris odiorum duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit perculso Paconio à Cæsare: gaudium alterum nominato, ab eo indice, Latiari.*

Restitutio certa in Tacito.

12. Metum prorsus & noxam conscientiæ pro fœdere haberi.] *Si examinas, stabis à Grostotio legente:* noxæ conscientiam. *Ego etiam velim,* habere, *non,* haberi: *sententiâ volente.*

13. Sanquinius maximus è Consularibus.] *Verius vt grandiori litterâ notes,* Sanquinius Maximus, *vt sit eius gentis cognomen. Nam maximum æuo inter Consulares fuisse, non placet, nec verum est. Consul enim suffectus demum fuit ante annos quattuor, Vrbis anno* DCCLXXXI. *Præfectum vrbis eum fuisse comperior sub Caio, ex Dionis corruptis verbis, lib.* LIX. τριάκοντα γὰρ δὴ ἡμέρας ἦρξε, (Caius videlicet) καίτοι Λευκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συναρχοντι ἓξ μῆνας διατρίψας, ἢ αὐτὸν Σανίνιον Μάξιμος πεμπαρχῶν διεδέξατο. *scribe,* Σαγκίνιον, *& hunc cape, qui tunc Præf. vrbi & secundùm Consul. Præfuit & inferiori Germaniæ, ex Tacito lib.* XI. Chauci nullâ dissensione domi, & morte Sanquinij alacres.

Sanquinius Maximus.

Idem Præf. vrbi.

14. Arguitur pleraque * C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis.] *Ne hunc quidem locum, ex Ædilitio edicto perhibeo sanum integrumq;. Remedium aliquod, si legas:* Arguitur pleraque: C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis, & cùm die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur nouemdialem eam cænam dixisset, *vt, inquam,* rò dixisset, *reducas etiam ad priora, statimq; eodem exemplo legas,* addidisset. *Sed metuo vt hæc, cum Aristophane, sit* σκιὰν δάκουσα.

Coniectura leuior.

15. Quasi incestæ virilitatis.] *Constabit sententia iocúsque,* Incertæ virilitatis. *atque ita scribe. Sic alibi,* Abdus ademptæ virilitatis. *Notat autem Caligulam quasi ambiguè virum, quíque, vt Suetonius ait, pudicitiæ neque suæ neque alienæ pepercerit. Infrà:* Siue composuerat quædam in C. Cæsarem vt impudicum, siue facto habita fides. *Iocus aliquis in verbis: quasi dicas Androgynum eum fuisse,* ἀμφοτέραν ἀφροδίτην πεφύκεναι.

Incerta virilitas.

16. Die natali Augustæ.] *Imò verò,* Augusti. *Liuiæ quidem natalem post mortem eius epulo ludísve celebratum non inuenio. Nec verò Tiberius, aliàs haud pronus in matrem,*

Correctus noster.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trem, id permiserit: cùm etiam minores quosdam honores à Senatu ei decretos vetuerit abrogaritque. Dionem vide, vbi de iis quæ Liuiæ decreta: verbum nullum de natali. At de Augusti certum est: cuius vitalis dies annuis ludis epulisque celeber. Repete ea quæ scripsi, de Augustalibus ludis ad lib. I.

Augusti natalis dies festus. Epulum Natali Principis.

17. Inter sacerdotes epularetur.] *Obserua ergo illo die epulum fuisse, &, vt apâret, per collegia. Dio auctor, Senatores tunc conuiuatos in Capitolio, libro* LIIII. τὰ γοῦν θύλια, *inquit,* τῷ Αὐγούστῳ ὁ Ἰούλιος ὁ τοῦ Ἀντωνίου παῖς ἑστιῶν, καὶ ἱπποδρομίᾳ καὶ σταγαῖς θηρίων ἐώρταζε. καὶ ἐν τῷ καπιτωλίῳ καὶ ἐκεῖνον καὶ τὸν βουλὴν, κατ' δόγμα αὐτῆς, εἰστίασεν: Natalem Augusti Iulus Antonij filius; tunc Prætor, celebrauit Circensibus & Venatione. Senatum etiam & ipsum Augustum, ex decreto patrum, epulo excepit in Capitolio. *Videtur idem scriptor hoc Conuiuium extendere ad vulgus etiam hominum, libro eodem infrà:* Καὶ αὐτὸν, διά τε ταῦτα καὶ διὰ τἄλλα, ἀνδειάσι τε ἐκ σωτελείας ἐτίμησαν, καὶ τῷ τοῖς τε ἐξωίοις καὶ τοῖς ἀνάνδροις καὶ σωφρόνως τοῖς ἄλλοις, καὶ σωφρονεῖν ἐν τοῖς ἡμερδλίοις αὐτῆς δοῦναι: Et ipsum (*Augustum*) ob hęc & alia merita, cùm statuis ex ære collato honorarunt, tum etiam isto, quòd permiserunt vt ij quibus vxor non esset aut quibus vir deesset, spectare nihilominus vnà cum aliis & conuiuari in Natali eius possent. *Sed fallor, aut hoc de iis tantùm, qui quæ've Senatorij gradus. Post Principes seruarunt, imo lætitiam eius diei etiam auxerunt. D. Maximus quædam mihi suppedit at sine prævaricatione non omittenda, Sermone In vigiliis Natalis Dominici.* Lætitia quanta sit, *inquit*, quantúsque concursus cùm Imperatoris mundi istius Natalis celebrandus est, benè nostis. quemadmodum Duces eius & Principes, omnes etiam militantes, accurati sericis vestibus, accincti operosis cingulis auro fulgente preciosis, ambiant solito nitidiùs in conspectu regis incedere. *Et paullò posteriùs*: Deinde, quia in die Natalis sui sciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel ministris suis, vel his qui in domo eius abiecti putantur & viles: tantâ priùs thesauros eius replere diuitiarum varietate festinant, vt inquantum erogare voluerit, intantum prærogatio copiosa non desit, & antè voluntas donandi deficiat quàm substantia largiendi. Hæc autem ideò sollicitè faciunt, quia maiorem sibi remunerationem pro hac solicitudine sperant futuram. *Quibus in postremis, nota mihi morem donandæ stipis Principi; natum, vt opinor, ex more Augusti. qui Kalendis, & aliâs, solitus largiter munera capere & dare.*

Eius diei celebritas.

Munera dat Princeps.

Parentalia nono die.

18. Nouemdialem eam cænam dixisset.] *Caussam ioci paullò altiùs petendum. Mortuis, ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc ius iusta, ludi, epulæ, inscriptio, & funeri finis. Donatus Phormione*: In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, vt in funere nonus, quo parentalia concluduntur. *Poëtæ alludunt. Vt Virgilius*:

Prætereà si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit. ——

Vt Statius in Archemori funere:

Roscida iam nouies cælo dimiserat astra
Lucifer. ——

Nouemdial, sacrum.

Cæna funebris.

Et ab eâ mente Iustinianus in Nouellâ quadam scribit, in nonum diem fieri μνήμας defunctorum. *Glossæ*: Nouemdialia, ἔνναται ὅτι νεκρὲ ἀγόμενα. *Augustinus in Geneſim*: Nescio vtrum inueniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum nouem dies, quod apud Latinos Nouemdial appellant. *Nono ergo illo die, præter alia, cæna funebris epulaq;. Iulius Obsequens*: In sacro Nouemdiali cæna deæ posita, à cane adesa, antequàm delibaretur. *etsi ambigo an id ad sacrum Nouemdiale referendum, quod* *solitum fieri post lapidum imbrem. Tertullianus de Testimonio animæ*: Vocas securos mortuos, siquando extra portam cum obsoniis & *mattiis tibi potiùs parentans ad busta cedis, aut à bustis dilutior redis. *Idem de Resurrectione carnis*: At ego magis ridebo vulgus tunc quoque cùm ipsos defunctos atrociſſimè exurit, quos postmodum gulosissimè nutrit: iisdem ignibus & promerens & offendens. *Eam*

*Quod instituit Tullus rex. de quo abunde Liuius lib. I.

*Aliquid Suidas in μάττυα.

Eam vocat Appuleius Cænam feralem lib. IIII. *Florid.* Proculigitur facee abigerent, proculignes amolirentur, cænam feralem à tumulo ad mensam referrent. *Et Iuuenalis*,

—— dimidio constrictus gammarus ouo
Ponitur, exiguâ feralis cæna patellâ.

Eadem Feralis cæna.

Vbi nota *ouа videri in eusmodi cænis tralatitia fuisse, vti* *lentem & salem*: ἅ νομίζει Ῥωμαῖοι πένθιμα, καὶ περιδεῖπνα τοῖς νέκυσιν, *ait in Crasso Plutarchus. Sanè certos quosdam cibos proprios fuisse huic mortuali cænæ, docet etiam Xiphilinus in Domitiano, vbi de simulato illo sepulcrali epulo.* καὶ μὴν τοῦτο πάνδ' ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι καθαγίζεται, καὶ ἐκείνοις μέλανα ἐν σκότει ὁμοίως προσφέρεται. *Hanc cænam Silicernium vocatam, docent Nonius, Festus. & Terentullianus*: Quò differt ab epulo Iouis silicernium? à simpuuio obba? ab aruspice pollinctor? *Hunc morem transisse ad Christianos etiam Augustinus narrat & leuiter excusat, De ciuit. Dei lib.* IX. *cap. vlt.* Quicumque, *inquit*, epulas suas eò (*ad sepulchra martyrum*) deferunt: quod quidem à Christianis melioribus non fit, & in plerisque terris nulla est talis consuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cùm appositerint, orant, & auferunt vt vescantur. *Et lib.* VI. *Confeſs. cap.* II. *de matre suâ*: Cùm ad memorias sanctorum, sicut in Africâ solet, pultes, & panem & merum attulisset. *addit mox, vetitum ab Ambrosio*, quòd illa parentalia superstitioni gentium essent simillima. *Paullini locum huic rei subtexo, in Felicis Natali* IX.

Epulæ ad sepulchra.

—— ignoscenda tamen puto talia, paruis
Gaudia quæ ducunt epulis. quia mentibus error
*Inrepit rudibus: nec tantæ conscia culpæ
Simplicitas pietate *cadit, malè credula sanctos
Perfusis halante mero gaudere sepulcris.

**Legam*, Inceperit.

**Legam*, caret.

Vbi rusticulos suos in Italiâ excusat, quod vsi vel abusi per simplicitatem, veteri gentilium more ad sepulchrum ipsum D. Felicis. Ad eas ergo nouemdiales epulas hic alludsum. & cùm natalis Augusti celebraretur, dies latus auctorq; vitæ, videri sibi Cotta ferales potius eas epulas dixit. siue quia ille natus, exitij caussa multis; siue quia ante nouem fortè dies, multi à Tiberio animaduersi interfectiq;. Quod placet. & mirum ni exciderit is iocus (vereor liberiorq; quàm vt Cottam deceat) post stragem Seiani. Non absimile Plauti illud:

Caussa ioci explicata.

Cocus ille nundinalis est, in nonum diem
Soletire coctum.

Cocus nundinalis, Plautus illustratus.

id est, Feralis nouemdialisq;, & qui mortuis tătum parat in cænam. vt præit nobis bene Festus.

19. M. Lepidi.] *Manij, vt sæpe.*

20. Præstantissimus sapientiæ firmare solitus.] *Credo Socrati hoc elogium, & iure tribuit. Apud Platonem sanè in nono De rep. gnome talis*: Ἔστιν ἄρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μάτῳ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τὰς μεγίστας θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ ἡδυπότης τοῦτο ἀνάγκη δεδουλευκέναι, καὶ φίλους γένεσθαι διὰ παντὸς τοὺς βίου, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης. Tacit. de Socrate laus.

21. Sanctissimis Aruntij artibus.] *De eo dixi, suprà ad lib.* I. *At de accusatione eius, nihil in libris qui nunc sunt.*

22. C. Cæstium patrem.] *Duo ergo Cæstij Romæ, pater filiusq;? Non inuêni. Fuit qui Cæstium Pium vellet legi: quia frequens declamatoris eius Senecæ mentio. Mihi, siquid mutandum, placeat,* Cæstium Prætorem. *potuitq; obiici error ex notis.* Cæstius *quidem Prætor fuit, illeipse, vti diuino, de quo Romæ inscriptio,*

Cæstius Prætor.

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO. PR. TR. PL.
VII. VIR. EPVLONVM.

Itaque appâret scribendum Cestius, *litterâ spretâ, quoniam & in nummis* L. CESTIVS.

23. Reum destinare properat.] *Non abiecerim, poterat.*

24. Fatebor & fuisse me Seiano amicum, & vt essem, expetisse.] *Totæ hæc Terentij oratio, vt & causßa, simillima est illi Amyntæ apud Curtium libro* VII. *Et membra sanè aliquot sunt, quæ dicas illinc translata. Nam Amyntas ita*: Amicitiam quæ nobis

Quædam à Curtio videri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum Philotâ fuit, adeò non inficior, vt expetisse quoque nos, magnósque ex eâ fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes pænè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis rex, huius nobis periculi caussa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ adscendimus. Is apud te fuit, cuius & gratiam expetere, & iram timere possemus. *Et mox:* Igitur si hoc crimen est, paucos innocentes habes, imò hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita si à conscíis amicos non diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos qui idem esse voluerunt. *Quæ delector, ita me deus amet, exscribere candidissimè & disertissimè dicta. At postrema verba etiam correctiuncula iuuo & interpunctis.* Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt. Sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita. sed si à conscíis, &c. *Prorsùs ita legendum, ex Amyntæ quidem mente. quod facilè videbis, qui ipse eam habes.*

Is correctus.

25. Claudiæ & Iuliæ domus partem.] *Claudiæ per filium, Iuliæ per se: quia Liuiam duxerat Germanici sororem.*

Cohors amicorum. Sueton. Calig. cap. XIX.

26. In cohortem suam transtulerat.] *Cohortem amicorum. ita enim vocabant exemplo prætoriæ cohortis. Seneca De Clementiâ,* Sallustium, & Cocceios, & Deillios, & totam cohortem primam interioris admissionis ex aduersariorum castris conscripsit. *Vbi vides plures fuisse amicorum cohortes, & quasi gradus. Quod originem habuit à Graccho & Liuio Tribunis. Idem scriptor, De Beneficiis:* Apud nos primi omnium Gracchus & Liuius Drusus instituerunt segregare turbam suam, & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum vniuersis. Habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt & secundos, * numquam veros. *Itaque dicebantur Amici primæ, secundæ, tertiæ admissionis. ex ordine, quo admittebantur. Illeipse.* Non sunt isti amici qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admissiones digeruntur. *Lampridius in Alexandro:* Moderationis tantæ fuit, vt amicos non solùm primi ac secundi loci, sed etiam inferioris, ægrotantes viseret. *Et Tiberius ipse amicos solitus describere in tres classes. Vide Sueton. cap.* XLVI. *Ab hoc more Admissiones manarunt,* * *Admissionales, & Officium admittendi. Admissionum eius facilitatem in Traiani laudatione Plinius admiratur: Alexandrum* quasi vnum è Senatoribus, patente velo, Admissionalibus remotis, salutatum esse *Lampridius* scribit: *& Accoleius* magister Admissionum *nominatur in Flauij Aureliano. Id munus fuit libertorum, vt clarum ex Suetonij Vespas. cap.* XIIII. Quidam ex officio admissionis simul expellens, abire Morboniam iusserat. *Fuit autem is libertus Phœbus. Plinius hoc idem ostendit loco non sano, libro* XXXIII. *cap.* III. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in solis his quibus admissionem liberti eius dedissent imaginem principis in anulo ex auro gerendi, magnâ criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, æqualiter publicando principem. *quem corrige,* quibus admissionum liberti ius dedissent. *Quod ait criminum occasionem fuisse: refer ad ea quæ de imagine Principis dicta mihi in lib.* III. *& quæ Seneca De Benef.* III. *cap.* XXVI.

* Legerim, numquid, interrogatione sententiâ erectâ.

* Quos Arrianus deserti bit lib. IIII. Diss. οἱ inquit, ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ οἱ ἀκροασόμενοι τοῦ ἐπιτάξαντος. Admissiones & Admissionales.

Ij ex libertis.

27. Annius Pollio.] *Est ille, qui postea in Neronem coniurauit, amicorum eius præcipuus. Tacitus lib.* XV.

Correctus Plinius.

Vinicianus Pollio.

28. Vicinianus Pollioni patri adiiciebatur.] *Lego,* Vinicianus. *auctore Dione lib.* LX. *qui hunc Annium Vinicianum coniurasse in Claudium cũ Scriboniano adserit.*

Lacrimæ in gutæ sub tyrannis.

29. Ob lacrimas incusabantur.] *Heu, misera conditio sub tyrannis: vbi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchrè exprimit:*

—— tacitique sepultos
Suspirant gemitus, indignaríque verentur.

30. Fufij Gemini.] *Qui antè Consul.*

31. Curtium Atticũ.] *Equitẽ R. ex inlustribus, qui Tiberio comes Capreas. sup. li.* IV.

32. Per

32. Per idem tempus L. Piso Pontifex obiit.] *Quid ergo* * *Iosepho* * *Zonaræq; in mentem venit viuum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo possint illa intellegi:* à Caio binas epistolas missas, vnam ad Senatum de Tiberij morte & suo imperio; alteram ad Pisonem Præf. vrbis, quâ iubebat Agrippam è castris transferri in priscas suas ædes. *An imposuit Syro celebritas nominis Pisonis, & per Syrum (nam ab illo hausit) Græco? An alius aliquis Piso tunc præfectus? quod non reperi. huic quidem Pisoni Ælius Lamia suffectus est, de quo Dio:* τότε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ τε ἐτίμησεν, καὶ λέκτον εὐπατρίδην ἀντὶ ταμίου ἀνθείλετο, ὃν πρεσβεύειν τῆς στρατιᾶς τεταγμένος ἐν τῇ ῥώμῃ. *scribe* Λαμίαν. Ridiculus interpres, qui vertit Lucium ei Quæstorem suffecit, *inductus puerili errato. Sed illeipse paullo post obiit, vt habes mox in nostro: & successit Lentulus Cossus. Disco ex Senecâ, epist.* LXXXIIII. L. Piso vrbis custos, ebrius ex quo semel factus fuit, maiorem partem noctis in conuiuio exigebat, vsque in horam sextam ferè dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officium tamen suum, quo tutela vrbis continebatur, diligentissimè administrauit. Huic & D. Augustus dedit secreta mandata cùm illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiscens in Campaniam, cùm multa in vrbe & suspecta relinqueret & inuisa. Puto quia illi bene cesserat Pisonis ebrietas, postea Cossum fecit vrbis præfectum, virum grauem, moderatum, sed mersum vino & madentem. *Lego ex libro manuß.* ebrius, ex quo semel factus est, fuit. *id est, post vnam illam ebrietatem (quæ tam bene cesserat, & cuius pretium Præfecturam ipsam habebat, vt Plinius scribit lib.* XIIII. *cap. vlt. & Suet. Tib. cap.* XLII.) *semper placuit ei esse ebrium. Iacet alioqui sententia, nec à me erigi potest.*

* Lib. XVIII. cap. XIII. * II. Annal.

Ordo successioque præf. vrbi.

Ælius Lamia.

Xylandri conniuentia.

Lentulus Cossus.

33. L. Piso Pontifex.] *Nescio an ex notis error. scribendúmque,* Piso P. V. *id esset, Præfectus vrbi.*

Ambigua lectio.

34. Patrem ei Censorium fuisse memoraui.] *Non quidem in his libris qui exstant. Tamen intellegi vult L. Pisonem socerum C. Cæsaris, qui Censor cum Appio Claudio, Anno vrbis* DCCIIII. *quo ipso anno, vt ratio ætatis Tacito constet (ait enim vixisse octoginta annos) natus fuisse debuit hic Piso.*

Ratiocinatio de ætate Pisonis.

35. Decus triumphale in Thraciâ meruerat.] *Velleius:* Atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, L. Pisonis, quem hodieque diligentissimum atque lenissimum securitatis vrbanæ custodem habemus, virtus compressit. *Vide & Dionem* LIII.

Pisonis triumphalia è Thraciâ.

36. Cilnium Mæcenatem.] *Non vt receptum est,* Cillinium. *Cilnius enim gentile nomen patris huius & altoris Musarum. Cui domus prisca Arretium, vt olim ex Liuio* * *docui: & adde Silij versus huiusce rei:*

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat.

etsi ibi quoque vulgo, Cilinus. *Nam Silius, vt solet, historiam exornat flore hominum sui superioriúmq; æui. Præfecit autem Romæ Italiæq; Mæcenatem Augustus per bellum Siculum. Consule Dionem* XLIX. *in actis anni* DCCXVIII.

Cilnius Mæcenas.

* Antiq. Lect. lib. I. cap. XXII.

Silius correctus.

37. Sumpsit è consularibus qui coërcerent seruitia, & quod ciuium audaciâ turbidum nisi vim metuat.] *Circumscribit potestatem Præfecturæ, quæ tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Oratione Mæcenatis lib.* LII.

Potestas & munia præfecturæ.

38. Primusque Messalla Coruinus eam potestatem accepit.] *Tradit idem Eusebius Chronico:* Messalla Coruinus, *inquit,* primus Præfectus vrbis factus, sexto die magistratu se abdicauit, inciuilem potestatem esse contestans. *At Dio lib.* LIIII. *in actis anni* DCCXXXIIII. *ita narrat, vt M. Agrippam primum faciat Præfectum vrbi. cui mox anno* DCCXXXVIII. *Taurum sufficit, huius Coruini nullâ mentione.*

Ambigua adseueratio Taciti.

39. Dein Piso viginti per annos probatus.] *Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Præfectus Piso? Fuerit ergo necesse est ab anno vrbis* DCCLXV. *Nam ab eo die in*

De numeri veritate quæsitum.

Pisonem ebrietas Præfectū fecit.

hoc tempus viginti ipsi anni. Atqui Augustus tunc vixit, imperauitq;. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniusq; consensu tradiderunt, à principe Tiberio Pisonem factum Præf. vrbis, propter bidui assiduam compotationem? Illius verba sunt lib. XIIII. Eaque commendatione *(ebrietatis scilicet)* credidêre L. Pisonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabusque noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principem. *Nota ea,* apud ipsum iam principem. *Suetonius cap.* XLII. Posteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Pisone, noctem *(dissentit Plinius, qui ait duas noctes)* continuúmque biduum epulando potandóque consumpsit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confestim detulit. *Ait disertè,* Posteà princeps. *Atqui vel ab initio principatus Tiberij ad hunc diem Pisonianæ mortis anni dumtaxat* XVII. *Sed hoc amplius ex Suetonio colliges, factum Pisonem Præfectum, sub idem tempus quo Pomponius Syriæ Prator. Ille autem* * *Syriæ non ante annum* DCCLXXIII. *præponi potuit (Mæsiam enim prouinciam administrabat anno* DCCLXXII. *vti ex Taciti libro* II. *clarum:) non ergo tot annos Piso Præfectus vrbi. His rationibus cogor vt in Tacito restituam,* Piso decem per annos. *quia Pomponium Syriæ præfuisse ante annum* LXXV. *non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis.*

* Mortuus enim est in administratione Syriæ: vt Tac. infr. Correctus Tacitus.

40. Lecto per magistros æstimatoque carmine.] *Magistri sunt sacerdotum. Valerius lib.* I. A patre suo collegij Saliorum magistro iussus. *Plinius lib.* XXVIII. *cap.* II. Quindecimuirûm collegij magister. *In lapide:* ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. *Et Sueton. Calig. cap.* XXII. *Domit. cap.* IIII. *Capitolinus,* Fuit in eo sacerdotio, & vates, & Præsul & magister.

41. Sanxisse Augustum.] *Pete è Suetonio, cap.* XXXI. *in Augusto.*

42. Post exustum Sociali bello Capitolium.] *Quid ais? Sociali siue Italico bello Capitolium flagrauit? Non alios, sed te, in te ad uoco. qui scribis Histor. lib.* III. Capitolium flagrasse L. Scipione, C. Norbano COSS. *Atqui tunc iamdiu positum Sociale bellum. Tullius tibi adsit, à memoriæ vitio non excusset.* Ciuili bello *scripsisse omnino te ex historiâ oportuit.*

Modus tributi Ægyptiaci.

43. Quanto maiorem quàm Augustus rei frumentariæ copiam adiectaret.] *Aliquid hac de re scripsi in Electis cap. De Annonâ. Sed modum tributi Ægyptiaci, qui tunc me latuit, erui ex Sex. Victore, in Augusto:* Huius, *inquit,* tempore ex Ægypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur. *velim inlet, periit.*

44. Neque segnius Consules edixêre.] *Fortè,* sequius.

Incerta scripturæ hic.

45. Sanus repertus apud fretum Siciliæ.] *Quasi dicat illuc tantùm itare solitos ægros. Suspecta lectio.*

L. Cassius.

46. L. Cassium.] *Ita rectè, estq; ille qui consul cum M. Vinucio Quartino fuit, anno vrbis* DCCLXXXIII. *Nam Suetonius diserte notat Drusillam collocatam L. Cassio Longino consulari. Pomponius de Origine iuris, manum adiit* * *viros magnis, qui scribenti credunt, C. Cassium Longinum illum qui Iurisconsultus, consulem fuisse cum Quartino Tiberij temporibus. Atque censent hunc ipsum esse, qui progener Cæsari nunc factus. Mihi cautio est ne temerè credam homini, etiam aliàs fallaci. Erras. Non est hic, Pomponi, iuris antistes ille quem censes. Primùm, quia Tacitus inter elogia morum generisq;, laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia prænominibus diuersi. Lucius hic est; Caius ille tuus, constanti veterum scriptorum consensu.* Cassiodorus ecce L. Cassium & M. Vinicium Coss. nominat: Suetonius in Caio, Lucium Cassium Longinum: & Tacitus in hoc loco. Diuersi vitâ etiam, & morte. Iurisconsultus *ille in honore sub Claudio fuit, Syriam administrauit, pulsus à Nerone, per Vespasianum rediit, & omne illud tempus vixit: iste sub Caio proconsul Asiæ, & monentibus fortibus caueret Cassium, à tyranno cæsus est. Sueton. cap.* LVII. *& Dio* LIX. *qui tamen malè Caium vocat. Denique quid respondes ad illud Taciti,* Facilitate sæpius quàm industriâ commendabatur?

* Onufrio in Fastis, & Antonio August. De Familiis Rom.

L. Cassius, & C. Cassius.

Viriatum in Suetonio prænomen.

batur? *Demit ecce illi industriam ingeniumq;: & audeant dicere, hæc conuenire in magnum illum sacerdotem. Plura de hoc C. Cassio. lib.* XVI.

47. Calibus ortus, patre atque auo Consularibus.] *Hic est M. ille Vinicius (placet aliis Vinucius scribi, etsi Dio semper,* βίνικιος*) ad quem historiam suam Velleius misit, cuiq; indecorè & seruiliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, & à Messalinâ, quia pudorem seruauit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Consul anno vrbis* DCCLV. *Auus Marcus, anno* DCCXXXV.

M. Vinicius.

48. Redditis absentiæ caussis admodum vagis.] *Nescio an melius,* vanis. *vt caussas dicat futiles leuesq;. Tamen non male,* vagis: *quasi alienis & parum certis.*

49. Ambigens patriam & declinans.] *Beato placuit,* ambiens. *Vulgatam tueri videtur, quod suprà scriptum:* Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret; *ni suspecta esset dictionis nouitas.*

50. Aduersus legem Cæsaris, de modo credendi possidendique, intra Italiam.] *Suggerit eam legem aperte, quod sciam, solus Dio lib.* XLI. ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπογράψαι μηδένα πλεῖον πεντακοσίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ ἐν χρυσίῳ κεκτῆσθαι. *id est:* Et quoniam complures pecuniam multam habere & occultare dicebantur: edixit nequis in argento aurove amplius posset quàm LX. sestertia. *Et alludunt alij scriptores, vt Sueton. Tib. cap.* XLIX. *dum scribit quosdam damnatos,* quibus nihil aliud sit obiectum, quàm quòd partem rei familiaris in pecuniâ haberent. *Partem, scilicet maiorem quàm pro lege. In quâ Suetonij verâ sententiâ eruendâ Scholiastæ sunt frustrà. Reliquum pecuniæ conferri Cæsar voluit in agros.*

Iuliana lex de modo possidendi.

51. Duodecim tabulis sanctum, nequis vnciario fœnore amplius exerceret.] *Ad eam sanctionem Liuius ad M. Duellium Trib. pl. refert post* XII. *tabulas, aliquot annis. Lib.* VII. C. Marcio, Cn. Manlio Coss. de vnciario fœnore à M. Duellio Tribunopl. rogatio est perlata: & plebs aliquanto eam cupidiùs sciuit, acceptéque.

Vnciarium fœnus.

52. Dein rogatione Tribuniciâ, ad semuncias redacta.] *Decem annis post illam Duellij. Liuius:* T. Manlio Torquato, C. Plautio Coss. semunciarium tantùm ex vnciario fœnus factum.

Semunciarium fœnus.

53. Postremò vetita versura.] *Id est, sublatum omne fœnus. quod ambiguè Liuius ponit in actis anni* CDXII. *quinto anno, post semunciam constitutam:* Præter hæc, *inquit,* inuenio apud quosdam L. Genutium Tribunumpl. tulisse ad populum ne fœnerare liceret. *Magis cum Tacito adfirmat Appianus lib.* I. *Ciuilium:* τῶ δ' αὐτῶ χρόνῳ καὶ τὸ ἄλλο οἱ χρῆσαι πρὸς ἀλλήλους ἐκωλύσαν οἱ δὲ παράπλοντος τὰ χρέα σφῶν τόκοις, νόμου πρὸς παλαιὸν (Genutij legem intellegit) μεσαιρούντος μὴ δανείζειν ὀλίγοι τόκοις, ἢ ζημίαν ἢ ἕτερα δανείσαντα πρόσοφλειν. ἔδοξε δὲ χρονίοις τοὺς τόκους βεβαιοῦσθαι, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ἦτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβόων τὰς ἀποδόσεις, εἴσι δ' οἱ καὶ ἢ ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐπέτεινον ἢπείλουν.

Vsuræ sublatæ.

54. Duas quisque fœnoris partes in agris per Italiam conlocaret.] *Sueton. Tiber. cap.* XLVIII. *Simile quod Plinius lib.* VI. *epistol. de Senatu sui æui:* Patrimonij tertiam partem conferre iussit in ea quæ solo continerentur. *Capitolinus de M. Antonino:* Iussit vt senatores peregrini quartam partem in Italiâ possiderent.

Fœnus in agris collocatum.

55. Datum erat crimini, quòd Theophanem Mitylenæum proauum eorum.] *Horum auus fuit M. Pompeius Theophanes, Asiæ Procurator, Tiberio ex intimis amicis. Strabo lib.* XIII. ἦν δ' (Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπάρξας, καὶ Πομπηίῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν εἰρήνην αὐτὴν, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις. καὶ ἑαυτὸν πείσαντα Ἑλλήνων ὅπλα φάνεσθαι ἐνέδειξεν. ὁμοίως τε ἀπέλειπε Μάρκον Πομπήιον, ὃν τῆ Ἀσίας ὁπλίσασθαι κατέστησέ ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται παρὰ Τιβερίου φίλων.

Pompeius Theophanes.

56. Magnitudinem pecuniæ malo vertisse.] *De quâ vide Dionem libro* LVIII. *& de hâc historiâ totâ. nescio an hic idem ille Marius qui ante annos aliquot postulatus,*

Sex. Marij

Universidad de Deusto
Biblioteca

latus. suprà lib. IV. Drusum auspicandi gratiâ tribunal ingressum adiit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium.

Suetonius frequenter in numeris corruptus.

57. Iacuit immensa strages, omnis sexus, omnis ætas.] *Mirum tragœdias eas verborum Tacitum miscere, si interfecti non plures viginti. Ita enim Suetonius cap.* LXI. Viginti vno die abiecti, tractique, inter eos pueri & feminæ. *Sed numerum eum, reipsa admonente, corruptum dixero: substituoq;, ∞: id est, mille. quod fatuus exscriptor interpretatus est Viginti. Certè de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilanter leget. Menda numerorum in Suetonio plura, & quædam magnæ rei. vt Nerone, cap.* XII.

Correcti aliquot loci.

Exhibuit ad ferrum etiam quadringentos Senatores, sexcentosque equites Romanos. *Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnasse in arenâ, fuge credere. Corrigo,* quadragenos. *De equitibus etiam malim,* sexagenos *firmante contecturam Dione, qui auctor est pugnasse tantum equites triginta. Simile in Claudij. cap.* XXXII. Conuiuia & ampla & assidua agitauit, ac ferè patentissimis locis, vt plerumque sexcenteni simul discumberent. *Scribo,* plerumque sexageni. *Sexcenti conuiuæ, epulum publicum, non conuiuium. Plura huius generis aliàs. Statim etiam in Taciti verbis lego,* interciderat sortis hu. commercium vi, metu.

Loeusin quo despero.

58. Qualem diem Tiberius induisset.] *Corruptè. Videntur verba huc tralata ex pag. sequenti:* quem tum annum, qualem diem haberet. *Vertranius conatur,* qualem die Tiberius. *hoc sensu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induisset. Contectura, quam ego non emerim sestertio nummo.*

Suetonij pugna cum nostro.

59. Præsagium Tiberij de Seruio Galbâ tum Consule.] *Pugnat Suetonius, qui non Tiberio sed Augusto præsagium hoc tribuit; nec de Consule Galbâ, sed puero. Lege eum lib.* VII. *cap.* IIII. *A Tacito stant Iosephus & Dio.*

Thrasullus.

60. Thrasullum.] *Qui etiam de re medicinâ libros composuisse videtur, laudante Plinio plus vno loco. Pete fuse hæc à Dione, lib.* LV.

61. Plurimis mortalium non eximi.] *Scribe* eximis.

62. Quippe à filio eiusdem Thrasulli prædictum Neronis imperium in tempore memorabitur.] *Non est in libris qui supersunt id vaticinium; ne in Suetonio quidem.*

Asinius Gallus.

63. Asinij Galli mors vulgatur.] *Quem eodem die & conuiuam Tiberij fuisse, & eo subornante damnatum, narrat Dio lib.* LVIII. *in actis anni* DCCXXCII. *Est ille perator Claudius. Suetonius in eius vitâ, & Plinius in Epistolis. Agellius lib.* XVII. *cap.* I. *Eusebius in Chronicis notat* Asinium Gallum diris suppliciis mactatum anno ante T. Liuij mortem.

64. Consulari seni, tot consularium parenti.] *Plures enim filios habuit, qui Consules. Vide ea quæ notaui in fine libri tertij Annal. suprà.*

Nerua Intiseonsulatus.

65. Nerua continuus principis.] *Celeber iuris auctor, de quo Pomponius:* Hic etiam Nerua Cæsari familiarissimus fuit. *Consul fuit cum Vibio Rufino anno* DCCLXXV.

Rubellius Blandus.

66. Rubellij Blandi, cuius auum Tiburtem equitem R. plerique memorant.] *At pater eius tamen consularis, de quo lib.* III. Solus Lepido è consularibus Rubellius Blandus adsensit. *Consul suffectus fuit anno* DCCLXXI.

Pomponius Flaccus.

67. Flacco Pomponio Syriæ proprætore.] *De eodem Suetonius cap.* XLII. *Tiberij:* Posteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco & L. Pisone, noctem continuumque biduum epulando potandóque consumpsit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confestim detulit. *Vbi aliquot libri,* Pompeio Flacco. *malè. est enim illeipse, qui ante* XV. *annos Mœsiæ præfuerat. Tacit. lib.* II.

68. M. Lepidus.] *Iterum,* Manius.

Contra Tacitum plerique scriptores, veniunt, de Phœnice.

69. Paullo Fabio L. Vitellio Coss. Phœnix in Ægyptum venit.] *Dio, Solinus, Plinius, biennio posteriùs venisse eum volunt, Q. Plautio, Sex. Papinio Coss. Vereor vt stare*

Taciti liber non integer.

stare sententia Taciti posit, contra tot testes. Nota autem ex Dione hospsos Consules post celebrata decennalia Tibery pœnâ adfectos. quod tacuit noster. Ex quo non vanè dixerim, narrationi huic annali deesse quædam. Non enim Consulum supplicium certè omisisset.

Sepulturâ qui prohibiti.

70. Quia damnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur.] *Sepulturâ luctuq; adsinium prohiberi, nisi magnorum scelerum damnatos (puta parricidij, perduellionis; itemq; suspendiosos) non moris apud priscos. Inualuit sub Tyrannis, ideoq; quasi nouum, in Tiberij sauitiâ Suetonius notat, cap.* LXI. Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent. *itemq;:* Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, vncoque tractus. *Qui autem tracti, Tiberis eis sepultura. Idem in publicatione bonorum fuit. quæ*

Quorum bona publicari soluta.

apud antiquos in crimine perduellionis & hostilitatis tantùm exercita, & fortasse parricidij. ita Sp. Mælij bona contacta pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quæstores iussi, *ait Liuius: ita Ciceronis damnati, à Cladio: M. Lepidi, à Senatu publica facta, quia secutus Antonij sectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Cæsar: qui, vt Suetonius ait,* pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eò facilius scelere se obligarent, quòd integris patrimoniis exsulabant: parricidas, [vt * Cicero scribit] bonis omnibus, reliquos dimidiâ parte multauit. *Tenuit ea lex sub Augusto qui tamen cùm multis diuitibus vel dimidia pars, nimiæ essent opes, & in ipso exsilio caussa luxus: sanxit, vt iis omnibus quibus aquâ & igni interdictum (id est Iurisconsultorum verbo, Deportatis) non plus possidere liceret quingentis millibus nummûm.* Dio LVI. *Intendit; iterum sauitiam eam Tiberius, latâ lege, quâ interdictis aquâ & igni adempta omnis testamenti factio. Idem Dio* LVII. *Quam legem interpretans Caius. l.* VIII. *Qui test. fac. possunt:* Si cui aquâ & igni interdictum sit, *inquit,* eius nec illud testamentum valet quod antè fecerit, nec id quod posteà. Bona quoque quæ tunc habuit cùm damnaretur, publicabuntur.

Cæsar publicationem induxit.

*A Glossematis sunt, tolle.

Augusti decretum in eâ re.

Deportatis testamenti factione interdictum.

71. Eorum qui de se statuissent, humabantur corpora, manebant testamenta.] *Non mirum, quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio hæc omnia exprimere voluit, in actis anni* DCCLXXXIIII. ἔστε τὰ σώματα ἀπάντων ἐρρίπτετο, καὶ μὴ τοῦτο ἐς τὸ ποταμὸν ἐνεβάλλετο. ἤδη δὲ καὶ ὅπως οἱ παῖδες αὐτῶν κληρονομῶσιν. *vbi pueromendum clarum, scribendumq;, μὴ κληρονομῶσιν, insertâ voce. Ideo enim abiecta corpora tractabq;, ne liberi succedere in bona possent, quæ iam publica vt damnatorum palam punitorúmque. Mirum ex sequentibus Dionis verbis interpretem id non vidisse. Bona ergo manebant,*

Qui seinterfecerant, eorum rata testamenta. Dio palàm vitiosus.

Præmium an tunc accusatoribus? Ait Tacitus;

siquis præuertisset damnationem, & testamenta. Sed quid in præmiis accusatorum? nihilo secius dari solere, ostendit Taciti locus suprà, lib. IV. Et quia Cornutus suâ manu ceciderat, actum de præmiis accusatorum abolendis, siquis maiestatis postulatus, ante perfectum iudicium seipse vitâ priuauisset. ibatúrque in eam sententiam ni duriùs contráq; morem suum palàm pro accusatoribus Cæsar, inritas leges, & remp. in præcipiti conquestus esset. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, per præmia eliciebantur. *Dari non solere, Seneca in narrandâ Cremutij morte, quæ sub hoc Tiberij tempus.* Cognito consilio eius, *inquit,* publica voluptas erat, quòd è faucibus auidissimorum luporum eriperetur præda. Accusatores adeunt consulum tribunalia, queruntur Cordum mori, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæstione, an morte rei prohiberentur. *Nec satis scio, quomodo in concordiam reducam eos locos. Sub Claudio & Nerone fortean aliud fuerit: & Senecam deceperit mos sui æui.*

Negat Seneca.

72. Mamercus Scaurus, insignis nobilitate & orandis caussis, vitâ probrosus.] *Malè hic à Dione,* Μάρκῳ. *De probrosâ eius vitâ, lege Senecam lib.* IIII. *de Benef. cap.* XXXI. *aut potius non lege impuritatem hominis & ἄῤῥητον μίξιν. Notat eum breui stigmate Tertullianus de Pallio:* Dabo catharcticum impuritati Scauri, & aleæ Curij, & vinolentiæ Antonij.

Mam. Scaurus libidine infamis.

Tertullianus illustratus.

73. Argumentum Tragœdiæ à Scauro scriptæ.] *Cui nomen Atreus fuit. Versus qui in Tiberium flecti videbatur, ex Euripide:*

Τὰς

Universidad de Deusto
Biblioteca

Τὰς ὑφ' ἑαυτῶν ἐμαδίας χρεὼν φέρειν. *Adi Dionem.*

Cornelius Thuſcus delator.

74. Ab Seruilio & Cornelio accuſatoribus.] *Cornelio fuit cognomen Thuſci. Seneca pater Suaſoriâ* II. Thuſcus ille qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia extincta eſt, maieſtatis reum fecerat, homo quàm improbi animi, tam infelicis ingenij.

Eunuchi in pretio apud Perſas.

75. Non deſpectum id apud barbaros, vltróque potentiam habet.] *Ex inſtituto Cyri apud Xenophontem lib.* VII. *qui cuſtodiam curamq; ſui corporis ſolis commiſit Eunuchis: & intimam aulam ex hoc ſemiuiro genere conſtituit, quaſi fidiſſimo. Itaq; deinceps in honore. Sed & Perſæ primi priuaſſe viro creduntur. Stephanus de Vrbibus:* Σπάδε, δεύτερος, κώμη Φρατικὴ, ἐν ᾗ πρώτη εὐνουχισμὸς γέγονεν. *Petronius,*

Qui primi crediti virum exciſiſſe.

Perſarum ritu, malè pubeſcentibus annis
Surripuêre viros, exſectáque viſcera ferro
In Venerem fregêre.

Siue vt alij, Semiramis.

Alij ad Semiramim referunt, vt Ammianus. Vtramque famam poſuit Claudianus in Eutropium, libro I.

——— ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, læuéſque genæ ſe prodere poſſent,
Hos ſibi coniunxit ſimiles: ſeu Perſica ferro
Luxuries vetuit naſci lanuginis vmbram.

Vbi ſcriptum etiam, Parthica. *nullo vitio, quia populi ij tunc confuſi.*

In Senecâ emendatio.

76. Exemplar apud poſteros adulatorij dedecoris habetur.] *Corrigamus ergo Senecam, vbi vulgò lib.* IIII. *Natural. Quæſt. cap.* I. Alius adulatione clàm vtetur, alius ex aperto palàm, ruſticitate ſimulatâ, quaſi ſimplicitas illa non ars ſit. Plancus artifex ante Villeum maximus, aiebat, non eſſe occultè, nec ex diſſimulato blandiendum. *& legamus,* ante Vitellium. *Villeus enim ignotus: at Vitellij huius mirum in adulando ingenium, etiam Suetonius celebrat, cap.* II. *in Vitellio, & Dio* LVIII. *Plancus autem in Senecâ, eſt is qui apud Fuluiam Antonij magnus: de cuius adulatoriis moribus Appianus lib.* III. *Ciuilium.*

Vitellius inſignis adulator.

77. Vrbe Artaxata potiuntur.] *Malim,* vrbem. *Tamen & Artaxatam & Tigranocertam priore numero, noſter aliiq; ſcripſerunt.*

78. Filium Orodem vltorem parat.] *Omnis hæc hiſtoria apud Ioſephum, libro* XVIII. *cap.* VIII.

79. Accipere Sarmatas.] *Profectò fuit* acciere Sarmatas: *id eſt arceſſere & aduocare. Nam inamœna etiam ſtatim repetitio,* donis acceptis. *Vide.*

Oraculum Phryxi.

80. Ferúntque ſe Theſſalis ortos.] *Strabo lib.* XI. *qui de Oraculo item Phryxi, & vetitâ arietis cæde, his verbis:* ἐν τῇ ἰωνικῇ τὸ τοῦ Λελοδέας ἱερὸν, Φρίξε ἵδρυμα, καὶ μαντεῖον ἐκείνου, ὅπου κριὸς ἐθύετο. *At aliter Iuſtinus, qui hos ad Orientem Albanos, deducit ex Italiâ ab Albano monte.*

Iuſtini diuerſa traditio.

Eius verba libro XLII. Cum Albanis fœdus percuſſit Iaſon. qui Herculem ex Italiâ ab Albano monte, cùm Geryone exſtincto, armenta eius per Italiam duceret, ſecuti dicuntur: quíque memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeij, bello Mithridatico fratres ſalutauere.

Tacito emendatio. Mos equeſtris prœlij.

81. Modò equeſtris prœlij more, frontis & tergi vices.] *Scribo,* vice. *& ſententiam expedio. A Salluſtio eſt, qui in hiſtoriis:* More equeſtris prœlij, ſumptis tergis, atque redditis. *Et in Iugurthâ:* Quibus illi freti, non vti equeſtri prœlio ſolet, ſequi, dein cedere: ſed aduorſis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem. *Frontis & tergi vice. id eſt, alternâ mutatione modò frontis modò tergi.*

Ioſephus aliter quàm noſter tradidit.

82. Fama tamen occiſi falsò credita.] *Lego,* dedita. *vel,* didita. *At Ioſephus reuerâ occiſum eum tradit lib.* XVIII.

83. Totâ mole regni vltimi * id peritiâ locorum.] *Niſi quid deſit (nec puto hercle, quoniam totâ hac narratione belli externi conciſus Tacitus) commodò reſtituemus:*

mus: regni vltum iit. peritiâ l. a. n. m. pugnatum. *Amat ita loqui noſter, & Salluſtius:* Quàm maximâ curâ vltum ire iniurias feſtinat.

84. Alióſque occultos conſulit.] *Scribo,* conligit.

85. Parthos abſentium equos, præſentibus mobiles.] *Prorſus idem conſilij datum, & ſucceſſu ſimili, regi Chilperico, ratione item pari, in Francià. Vide Aimoinum lib.* I. *cap.* VII.

Equus victima Soli, apud Perſas.

86. Cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni adornaſſet.] *De Suouetaurilibus dico ad lib.* IIII. *Hiſtoriarum. De equo res ſic habet. Solemnis Perſarum victima Soli, equus. Iuſtinus:* Solem vnum eſſe deum Perſæ credunt, & equos eidem deo ſacratos ferunt. *Xenophon lib.* IIII. περὶ Κύρου ἀναβάσ. καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαιότερον, δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ ἀναδρέψαντι καταθῦσαι, ἐπὶ ἡλίου ζεῦν αὐτὸν ἱερὸν τῷ ἡλίῳ, θεῶν μὲν πρῶτον ἡγοῦντο τῷ Διὶ τὰ δρυοτάγκαλοι εἰς τέσσαρες. μετὰ δὲ τούτους, ἵππον ἡγοῦνται θῦμα τῷ ἡλίῳ. *Idemq; Pauſaniæ in Laconicis notatum. At de amne, nihil nobis lectum. Sed & aliis gentibus victima, equus. Apud Romanos, Marti. Feſtus, in Equus. Et apud Myſios: Florus:* Illi ſtatim ante aciem immolato equo, concepêre votum, &c. *Apud Maſſagetas, item Soli. Strabo lib.* XI. Θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱππο θυτοῦσι. *Pugnat cum ſuperioribus, quod idem Strabo lib.* XV. *de Carmanis ſcribit:* ὄνον τε θύειν τῷ Ἄρει, ὃν Πέρσαι σέβονται θεῶν μόνον. *Alij enim Perſis Solem, quem Mithram dicunt, deum vnicum tribuunt, non Martem, vt hic (per obliuionem forte) Strabo.*

Marti, apud Romanos, & Myſos.

Strabonis mira adſeueratio Martis deum Perſis adſignantis.

87. Albentibus ſpumis in modum diadematis, ſinuare orbes.] *Ad diadematis formam aſſicit: quam, ſi vacat, à me cape. Diadema commune olim inſigne regum, non aliud quàm faſcia tenuis cingens caput. Seneca:* Vides illum Scythiæ Sarmatiæve regem inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue. multum mali ſub illâ latet. *Florus lib.* III. Ipſe veſte purpureâ, argenteóq; baculo, & regium in morem fronte redimitâ. *Atq; ea faſcia, alba. Tacitus hîc:* Albentibus ſpumis, in modum diadematis. *Silius lib.* XVI. *de Iubâ rege.*

Diadema, quid.

Quo colore.

——— regníque inſigne vetuſti
Geſtat læua decus, cinguntur tempora vittâ
Albenti.

Correctus Egeſippus.

Plinius: Regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans. *Ab hac cauſâ,* quidam è turbâ *(apud Suetonium in Iulio, cap.* LXXIX.) ſtatuæ Cæſaris coronam lauream candidâ faſciâ præligatam impoſuit: *quaſi diadema illi attribuens. Et apud Valerium lib.* VI. *cap.* II. *Pompeio* candidâ faſciâ crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, quâ in parte corporis ſit diadema. *Corrige Egeſippum, belli Iudaici lib.* II. *cap.* I. Quid enim ſella aurea, allatúmque diadema, niſi regni forent inſignia? *& ſcribe,* albatúmque. *Apud Perſas paullò aliter. quibus nec omnino candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, ſed Cidari ſiue Tiaræ. Xenophon libro* VIII. Habebat Cyrus diadema circum Tiaram, vti & cognati eius idem inſigne ferebant. *Curtius libro* III. Cidarim Perſæ vocabant regium capitis inſigne. hoc cærulea faſcia diſtincta albo circuibat. *Quæ verba ἐξεπαιδεύσεις, pronuncio parum ſana. Damnat ipſe Curtius, lib.* VI. *de Alexandro:* Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, veſtémq; Perſicam ſumpſit. *Si purpureum, quomodò cæruleum? nec ſanè cærulum colorem inter regios aut Principales lêgi. An illic ſcribendum,* coccinea faſcia? *an,* hoc cæruleum? *vt inſigne capitis tali colore fuerit, non faſcia ipſa. De medicinâ enim certâ alius viderit: non hic mihi cognomen Sullæ.*

Curtij verba in vitio.

Ea ambiguè emendata.

88. Supremis tabulis multa & atrocia in Macronem compoſuit.] *Quæ teſtamentorum licentia adeò recepta, vt plerique ingeniorum petulantiam non alio velo exercerent. Ita Fabricius Veiento* multa & probroſa in patres & ſacerdotes compoſuit, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat. *ait Tacitus lib.* XIV. *Et ab hac mente in Auguſto Suetonius cap.* LVI. Iocis quoque quorundam inuidioſis aut petulanti-

Teſtamentorum licentia.

Suetonius explicatus.

lantibus lacessitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibendâ testamentorum licentiâ, ne Senatus quidquam constitueret, intercessit. *Ab hac, inquam, mente. nec virum doctum, C. Sigonium quisquam audiat corrigentem,* de inhibendâ scommatorum licentiâ. *Enimuerò exempla huius libertatis in extremâ tabulâ habebis in Tacito plura. Et hæc autem & quæ sequuntur, tantumnon ad verbum conuertit Dio: addito, Trionem vitâ interfecisse seipsum. quod nescio an intellegi satis habuerit Tacitus; an expressum ab eo per ignauiam describentium exciderit.*

Sigonij lectio selecta.

Trebellienus Rufus.

89. Trebellieni Rufi.] *Illius, qui prætura functus, tutor à Senatu liberis Cotyis Thraciæ regis datus fuit. lib. II. suprà.*

Contra Vertranium.

90. Ob carmina illîc in principem factitata.] *Video esse qui transponant,* ob carmina in Principem factitata, illîc strangulatus est. *Quasi carmina extra carcerem facta. Fallunt, falluntúrque. Ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, & quia indicium professus erat, retentus: donec carmina exitium illi maturauêre. Lege initium libri huius.*

91. Vrbem iuxta.] *Tusculi, aut in Albano. Dio.*

92. Poppæus Sabinus concessit vitâ.] *Suâ sponte, non fato. Vide Dionem.*

Mutilus locus.

93. Eo anno neque quòd L. Aruscius.] *Desunt non dubiè propria aliquot nomina eorum qui damnati occisíq;. Vertranius labentem locum immissâ voce fulcit,* Eo anno neque quòd alij, neque quòd L. Aruscius. *sed tibicine non bono.*

94. Vibulenus Agrippa.] *Vibilius dicitur Dioni.*

Galba frater principis.

95. Galba tristibus Cæsaris litteris.] *Frater est illius, qui posteà Princeps. Suetonius:* Caius attritis facultatibus vrbe cessit, prohibitúsque à Tiberio sortiri anno suo Proconsulatum, voluntariâ morte obiit.

96. Æmilia Lepida quam iuueni Druso nuptam rettuli.] *Nusquam id in his libris scriptum.*

Clitæ Cilices.

97. Clitarum natio Cappadociæ, Archelao subiecta.] *Malè vulgò,* Citarum. *Idem Clitæ, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito lib.* XII. Nec multo pòst agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum est. *Ideò hic legerim,* Clitarum natio, Cappadoci Archelao subiecta. *Nam Cilicia cognomento Trachea, proprios reges habuit ad tempora Vespasiani. Caue enim de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, & regnum eius in prouinciam redactum. Nescio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit: ideò Cappadox dictus.*

Archelaus Cappadox. Suet. Vespa. cap. VIII.

Ctesiphon vrbs.

98. Ctesiphon sedes imperij.] *Vt Herodianus ait,* ἔνθα ἐν τῷ τὰ βασίλεια τῶν Παρθυαίων. *Ea vrbs, siue pagus potius vicinus Seleuciæ. Strabo:* πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφὼν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δ' ἐποίησαν χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς. *Plinius:* Ctesiphontem

De conditore eius dissensio.

iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide condidêre Parthi. *Et conditorem eius Vardanem regem facit Ammianus, lib.* XXIII. *Pugnat tamen iis Procopius lib.* II. *De bello Persico:* Apud Assyrios ciuitates duæ maximæ sunt Seleucia & Ctesiphon, Macedonum ædificia. *De vrbis huius situ, & duplici munitissimâ arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat.* IV. *in Iulianum.*

99. Templum Augusti & scenam Pompeiani theatri.] *Vide Suetonium cap.* XLVII. *in Tiberio, & cap.* XXI. *Calig. qui leuiter dissentit. Ille enim semiperfecta opera fuisse ait, quæ noster perfecta.*

100. Occidentem ab eo deseri, orientem spectari.] *Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullæ abneganti triumphum confidenter dixit,* ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον * προσκυνοῦσιν. *ώς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνης δυνάμεως. Fons dicti ab eo, quod plerisque populis religione receptum, salutare solem orientem: vt alibi dicam.*

*Adorant. id ad morem orientalium populorum referendum.

101. Solitus eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo vtilia, alieni consilij indigerent.] *Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inseruit præceptis de valetudine*

dine tuendâ, sed corruptus, vereor, in numero: ἤκουσα Τιβέριόν ποτε καίσαρα εἰπεῖν ὡς ἀνὴρ νέος ἐξήκοντα γερόντων ἔτη καὶ πεντήκοντα ἰατρῶν χρείας, καταγέλαστός ἐστιν. *Nam post sexagesimum annum ait, quod noster tricesimum non dubiè verius: Rescripserim, νέος γὰρ τριάκοντα ἔτη. iuuante etiam Suetonio.* Valetudine prosperrimâ vsus est, quamuis à trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consilióque medicorum.

Plutarchus in numero corruptus.

102. Satrio Secundo coniurationis indice.] *Ille idem est, qui suprà cliens Seiani, & nunc, vt apparet, eius euersor.*

Matris cum filio cœtus.

103. Perpulisset iuuenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inueniret.] *Intellegit incestum simile, quale obiectum Ciceroni in Tulliolam. de quo infami sermone Seruius ad illud Virgil.* Hic thalamum inuasit natæ.

104. Luctúmque communem.] *An'ne etiam,* lectum?

105. Mæsta & miseranda diu ferret.] *Emendo,* miseranda differret, *coniunctis vocibus quas diduxerant.*

Villa Luculli.

106. In villâ cui L. Lucullus quondam dominus.] *De eâ ferè his verbis Plutarchus in Mario:* Villam in Misenensi Marius amœnam & molliùs exstructam possidebat, quàm deceret virum militarem & tot bellorum victorem. Eam aiunt LXXV. ∞. denariûm emisse Corneliam, nec multo pòst L. Lucullum quingentis millibus denariûm & ducentis. 'Tantum breui luxuria creuit, & ciuitas inualuit in abundantes opes.

107. Per speciem officij, manum complexus.] *Nescio an,* per speciem oscŭli. *Ea quidem mens, Suetonius:* cùm manû sibi oscŭlandi caussâ apprehendisset.

De Tiberij ætate anisque.

108. Octauo & septuagesimo ætatis anno.] *Vel vt Victor, post septuagesimum octauum annum & mensem quartum. Dio tamen anno toto diuersus ab istis, qui ait* ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἴσας. *Et herclè verius, si Suetonio credendum & aliis: qui natum Tiberium ponunt anno vrbis* DCCXII. *Munatio & Lepido Coss.* XVI. *Kal. Decembres. mortuus autem est, consensu omnium, anno* DCCXC. XVII. *Kal. Aprilis. Quanquam & Dionis rationes non planè ad eum calculum pariaueris.*

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XI. ANNALIVM
COMMENTARIVS.

Cornelianæ historiæ ingens defectus.

1. HVNC *librum* ἀκέφαλον *esse ne moneri quidem necesse est. Desunt autem, à fine libri* VI. *ad huius initium, res gestæ annorum circiter decem. In quibus C. Caligulæ principatus in vniuersum, & Claudiani imperij primores anni sex perierunt. Olim adolescens contexui Caianam historiam Corneliano exemplo, stilóque. At fœtum eum tanti non puto, vt agnoscam aut tollam.*

2. Fuisse quondam adulterum eius credidit.] *Poppææ, vt apparet.*

Horti Luculliani.

3. Hortis quos ille à Lucullo cœptos insigni magnificentiâ extollebat.] *Libri vett.* à Lucullo emptos. *iidem* extollebat, *non quod Rhenano supponere visum,* excolebat. *Luculliani horti infrà sapiùs nominati: & vides quomodò in principis res peruenerint, manserintq; ad ætatem Traiani. De iis quidem Plutarchus:* ὅπερ καὶ νῦν, ὅταν δοκῶσιν τοιαύτην τὴν σεμνότητα ἔχουσιν, οἱ Λευκουλλιανοὶ κῆποι, τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται. *id est:* Ex quo etiamnunc, tantâ accessione factâ ad luxum, horti Luculliani inter sumptuosissimas res principis censentur.

Sosibius Grammaticus.

4. Sosibius Britannici educator.] *Nescio an ille sit, qui Arnobio nominatus libro*

bro IIII. Nam ab Hippocöontis liberis ipsum Sosibius Herculem cruciatum rettulisse pronunciat. *itemq; Clementi Alexandrino, Ad gentes. Suidas etiam litteratorū meminit hoc nomine, in* Σωσίβιος.

Auri vis. 5. Auri vim atque opes principibus infensas.] *In vulgatis est,* Caueri vim. *& turbant in restituendo loco Rhenanus & Maurus. Mihi veræ lectionis auctor Farnesianus liber, in quo* cauri. *e. litterâ superius adpictâ: & historia ipsa, quoniam auri vis Asiatico caussa necis. Dio:* ὁ δ' Ασιατικὸς ἀφῆκε μὲν ἀρχὴν ἀπ' αὐτῆς τῆς πλάτου, ὑφ' ἧς καὶ ἀπώλετο. *& si otium est, adde reliqua, cum iis quæ apud Zonaram excerpta. Auri vis, optima dictio, quam iterum vsurpat noster lib.* XVI. Specum altitudine immensâ, quo magna vis auri contineretur. *Quod Vertranius interpunctione iuuari locum existimat,* per speciem b. moneret, Claudium caueiri, vim atque opes. *quasi Sosibius Asiaticum monuisset, non Claudium: clarè sequentia aspernantur. Denique quid hoc sit, vim esse principibus infensam? quasi non cuiuis etiam è plebe. Nam omnis certè vis, omnibus mala.*

Stabilita nostra lectio. ADD. *Repugnauerunt mihi quidam è superuacuo, in verisimâ emendatione. quam probet iis vel Aristoteles,* IIII. *Politic. cap.* XI. οἱ μὲν ἐν ὑπερoχαῖς ἀτυχημάτων ὄντες, ἰσχύϊ καὶ πλάτει, καὶ φίλων, καὶ τῆς ἄλλων τῆς τοιούτων, ἄρχεσθαι ἄττα βούλονται, ὅτε ἐπίστανται: Qui in affluentiâ fortunæ, virium, opum, & amicorum aliorumque talium, constituti sunt: regi atque obedire neque volunt, neque norunt. *Ex quo vides, Sosibium nimis verè monuisse* aurum & opes Principibus infensa.

6. Non extimuisse in concione.] *Adsentio Rhenano scribenti,* extimuisse concionem populi R. gloriamque facinoris vltrò petere. *Quod ait præcipuum auctorem interficiendi Cæsaris Asiaticum, addicit ei Seneca lib.* II. *De Tranq. cap.* XVIII. Ea refetam quæ illum (*Caium*) exitio dederunt: Asiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum & vix æquo animo alienas contumelias laturum. Huic in conuiuio, item in * concione, clarissimâ voce, qualis in concubitu esset vxor eius, obiecit. Di boni, hoc virum audire, principem scire, & vsque eò licentiam peruenisse, vt non dico consulari, non dico amico, sed tantùm marito, princeps & adulterium suum narret & fastidium? *Suetonius & Iosephus omittunt.*

Asiaticus auctor Caianæ cædis. * Fortè, cognitione, cùm videlicet adsessor ei consiliarius que Asiaticus esset. Nam de concione, vix est vt habeat fidem.

7. Dedita per prouincias fama.] *Siue mauis,* didita. *Lucretius:*

——— rerum simulacra feruntur
Vndique, & in cunctas iaciuntur didita partes.

Virgilius:

Cognatique patres, tum terris didita fama
Coniunxere tibi.

8. Gentiles nationes promptum haberet.] *Alter Vatic.* propretij haberet. *Nihil elicio, quod anteferam vulgatæ.*

9. Ad quod victo silentio.] *Veteres,* indicto. *rectè, vt prorupisse ad loquendum intellegamus, etsi silentium antè iussum.*

Vxores in conuiuiis ritu Rom. 10. Percunctaretur, cur sine vxore discubuisset.] *Discis hinc vxores vulgò adhiberi solitas ad conuiuia. Æmilius Probus:* Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? *Et olim quidem cubantibus viris sedere solitæ, (vt Seruius ex Varrone notat, ad illud,* Perpetuis soliti patres considere mensis, *& Valer. Maximus lib.* II. *De matrimoniorum ritu:) postea etiam accumbere. In accubitu ille mos, vt recumberent in sinu virorum. Ouidius ad puellam, quæ cum viro cænatura:*

Iacebant in sinu maritorum.

Alteriúsque sinus aptè subiecta fouebis?
Iniiciet collo cùm volet ille manum?
Nec premat indignis finito tua colla lacertis,
Mite nec in rigido pectore pone caput. *Iterumq;:*

Amicæ in sinu amatorū. Interior decubitus. *Sed & amicæ puerig, meritorij non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Oratione aduersus Gallum:* Qui in conuiuiis adolescentulus cum amatore, cum chirodotâ tunicâ interior (*etsi Agellij in libris,* inferior, *scriptum: non item*

item malè) accubuerit; eúmne quisquam dubitet quin idem fecerit, quod cinædi facere solent? *Itaque arguit ecce mollitiam à decubitu ipso. Suetonius in Cæsare, cap.* XLIX, *Cæsarem à Dolabellâ dictum ait,* spondam interiorem regiæ lecticæ: *non ab aliâ caussâ, ne interpretes vltrà alucinentur. Eôdem faciunt Tranquilli verba de Caij libidinibus, cap.* XXIIII. Interior sponda. Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenóq; conuiuio singulas infra se vicissim collocabat, vxore supra cubante. *Nam sorores infra se, id est in sinu, collocabat, quasi iustas vxores: legitimâ consorte, loco pulsâ. Nec aliud Cicero significat in Epistolâ quâdam hilariore:* Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. *Liuius libro* XXXIX. *de scorto:* Tum illam infra eum accubantem, negasse, vnquam vidisse quemquam securi ferientem. *Vbi liber optimus,* in terra eum. *vt videatur fuisse,* intra: *& fortè sic in prioribus.* Suetonius illustratus.

11. Antoniam principis matrem.] *De quâ lapis Romæ,*

ANTONIAI
AVGVSTAI
DRVSI
SACERDOTI. DIII
AVGVSTI
MATRI. TI. CLAVDI.
CÆSARIS. AVG. P. P.

Antonia Claudij mater.

12. Liberum ei mortis arbitrium permisit.] *Satis confusè ista, vt pleraque omnia hoc libro: quem scio interpolatum à malâ & imperitâ manu. Sententia tamen hæc ex Dione: vt suborsus Vitellius quasi Valerij nomine culpam agnoscenti, peteret mortis arbitrium: idq; à Claudio concessum.* Interpolatæ varie hunc librum esse.

13. Hortantibus dehinc quibusdam inediam.] *Excidit vocula, puto: scribendumq;:* quibusdam ad inediam. *si non imposuit olim mihi Orbilius meus.*

14. Impudico Vitellij ore.] *Quianè inter Ligures Vitellius? an quia, vt Suetonius ait,* amore libertinæ perinfamis, etiam saliuis eius melle commistis, cottidie palam arterias & fauces pro remedio fouebat? Impudicum Vitellij os

15. Equites Romanos illustres.] *Qui sunt Equites illustres? Neque enim temerarium est certè, quòd totiens is titulus repetitus. Vt lib.* IV. *Annal.* Eques Romanus ex illustribus Curtius Atticus. *Libro* VI. Pater quoque illustris eques Romanus, ac frater Prætorius. *Lib.* XV. Die pactâ Tiberius Alexander illustris eques Romanus, minister bello datus. *Hoc ipso libro:* Eadem constantia & illustres equites Rom. cupidos naturæ necis fecit. *Suspicor ego sic dictos, qui non quidem Senatores, sed & censum habebant & spem Senatoriæ dignitatis. Imò etiam ordinis eius insigne, id est latum clauum. Colligo, quòd Tacitus Equites illustres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib.* II. *Annal.* Acerrimè increpuit quòd contra institura Augusti Alexandriam introisset. Nam Augustus intèr alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illustribus, sepositum Ægyptum. *Et clarè annal.* XVI. Mella & Crispinus equites Romani, dignitate Senatoriâ. *Hæreo an ad hanc rem Dionis verba accommodem lib.* LIX. Τὸ τέλος τῶν περὶ ἱππέων ὀλιγανδρίαν, τοὺς πρώτους ἐξ ἁπάσης καὶ τὸ ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε συγγενέσι καὶ τῇ πατρικίᾳ μεταμφιάσει κατελέξατο, καί τινων αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βουλευτικῇ καὶ τῷ ἀξιώματι ἐκόσμησε. Πράτερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικέ πως τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγονόσι τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. *Id est:* Cùm ordo autem equestris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere & opibus excellerent in eum allêgit: & quibusdam eorum etiam Senatoriâ veste, priusquam magistratum vllum cepissent, vti dedit in spem dignitatis. Nam anteà non nisi iis qui Senatoriâ stirpe essent (*malè ista & contra historiam verterat vir doctus*) id permissum. *Hæreo, inquam, an ea faciant istuc. aptæ quidem, sed à Caio id statutum Dio ait: Illustrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Augustum, (etsi de veste negare non possumus, quin sit à Caio) qui* Equites Rom. illustres. Equites quidam veste Senatoriâ. Æquiparantur Senatoribus. Caius equitibus quibusdam latum clauum dedit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

anno DCCXLII. *legem tulit, vt ex Equitibus, qui non minus decies sestertio possiderent, eligerentur à magistratibus, è quibus tribuni Senatoresq; fierent: qui gesto Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem si vellent, aut iterum redirent ad equestrem. Verba sunt Dionis lib.* LIIII. τὸν δὲ δημαρχίαν ὀλίγον σφόδρα αἱρουμένων, ἐνομοθέτησεν, ὅπως τοὺς ἱππέας τὸ μὴ ἐλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένους τοξεύεσθαι τοὺς ἐν τῷ ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, καὶ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι, εἰ μὲ βουλεύειν μὴ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μὴ, ἐς τὸ ἱππάδα αὖθις ἐπανίεναι ἐξεῖναι. *Qui ergo in hoc seminario Senatus equites, dicti Illustres. Reperio & insignes, vt hoc libro:* Samius insignis eques Romanus. *iterumq;:* Cn. Nonius insignis eques Rom. *Item Splendidos, vt Plinius libro* VI. *Epistol.* Pasienus Paulus splendidus eques Rom. *& alibi idem:* Scribis Robustum splendidum equitem Rom. *Et Cicero ipse non semel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubie: & à famâ ducti, opibúsque. Alij ab istis Illustres sunt, qui in Codice Iustinianæo, & Cassiodoro.*

Insignes equites Rom. Splendidi.

Illustres, clariori titulo, postea.

16. Quibus Petra cognomentum.] *A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib.* IIII. *Historiarum: iteruq; in Notitiâ imperij.*

Ala Petrina.

17. Domum suam Mnesteris & Poppææ congressibus.] *Veterum editionum lectio,* Valerij & Poppææ. *apta sanè ad historiam, quia Valerio Asiatico obiectum adulterium Poppææ: & fortè equitibus istis, quod interpretes & administri. Libri tamen scripti,* Nesteris, *aut* Nestoris. *Ex quo Rhenanus M. Nestoris, nec rectè. Germanum illi Pantomimo nomen, Mnester: vel lapidis fide, qui in ædibus Crepanicorum Romæ:*

TI. IVLIO.
AVG. L.
MNESTERI

Mnester mimus.

Nescio ergo an Poppææ etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo & Messalina deperiit. Cæterùm hæc Poppæa illa est quæ cunctas ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam reliquit filiæ, quæ scortum siue vxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, T. Ollio.

Poppæa.

18. Spiceâ coronâ euinctum.] *Quæ Cereris propria, & sacerdotum item Arualium, vt Plinius notat lib.* XVIII. *cap.* II. *Corona ea aliâs non infelix, omen triste habuit quòd spicis esset retro conuersis: sicut quod ante pugnam in Philippis, corona inuersa Cassio imposita.*

Spicea corona, & eius significatio.

19. Quidam pampineam coronam.] *Consentit cum interpretatione huius somnij Artemidorus lib.* I. *cap.* LXXIX. *vbi obseruat coronam è vite præter Dionysiacos artifices mortem ac vincla significare, propter pampinos implicatos & inflexos. Similia crimina valuisse apud Constantium non inscitè Ammianus narrat, lib.* XV. Mercurius Solemnio- rum appellatus comes, si per quietem quisquam vidisse aliquid amico narrasset, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. & ob hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpæ, graui mole criminis pulsabatur. Hæc augente vulgatiùs famâ, tantùm aberat, vt proderet quisquam visa nocturna, vt ægrè homines dormisse sese præsentibus faterentur externis: mærebantque docti quidam, quòd apud Atlantæos nati non essent, vbi memorantur somnia non videri.

Corona è vite. Crimina è somniis.

20. Vergente Autumno.] *Farnes.* vertente.

21. Cuncta legum & magistratuum munia in se trahens Princeps.] *Farnes.* nece, *refert, pro,* munia. *Deleo verò vtrumque, vt glossema: scribo q;,* cuncta legum & magistratuum in se trahens.

22. Legémque Cinciam flagitant.] *Certa ea scriptura ex libris, & historiâ. Legem de donis & muneribus (Muneralem aptè Plautus dixit) tulit M. Cincius trib. pl. anno vrbis,* DXLIX. *Rettulit iterum Augustus euanescentem vetustate, & firmauit nouo consulto Senatus. Dio* LIIII. καὶ τοὺς ῥήτορας ἀμισθὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσου ἂν λάβωσιν ὀφλισκάνειν, ἐκέλευσε. *Noto eò, nequis miretur cùm plebiscitum fuerit, vocari Senatusconsultum à Tacito lib.* XIIII. Eius opprimendi gratiâ repetitum credebatur Sc. pœnáque Cinciæ

Lex Cincia de muneribus. Firmata Sc. sub Augusto.

Cinciæ legis, aduersus eos qui pretio caussas orauissent. *Et Plinio epistolâ vltimâ libri* V. Caussa dilationis Nepos Prætor, qui legi De muneribus præposuerat breue edictum. admonebat accusatores, admonebat reos exsecuturum se quæ Sc. continerentur. Suberat edicto Senatusconsultum. hoc omnes qui quid negotij haberent, iurare priusquam agerent iubebantur, nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, cauisse. His enim verbis & mille prætereà & venire aduocationes, & emi vetabantur. *Sed id Sc. credo fuisse à Traiano. Cetera super hac lege vide apud Manutium, cuius scrinia non compilo. Legem Titiam quisquis hîc reposuit (ea enim scriptura in vulgatis) Rhemniæ pœnâ dignus ipse.*

Item sub Traiano.

23. Meminissent C. Asinij & Messallæ.] *Omisi verba, quæ non repperi in libris scriptis, aliunde inculcata.*

24. Et postquam annuit tacens, incipiunt.] *Veteres,* tacere. *Lego,* postquam annuit, agere incipiunt.

25. Multos militiâ, quosdam exercendo agros tolerare vitam.] *Ad eam sententiam Sallustius,* Humillimus quisque in aruis, aut militiâ, nullius honestæ rei egens, satis sibi, satisq; patriæ erat: *vt verè emendauit nobilissimus noster Dousa.*

Duplex ratio vitæ periscis: agris, & militiâ.

26. Cogitare plebem, quâ togâ enitesceret.] *Displicent quæ scripsi olim, & induco. Vett.* cogitaret. *Scribo,* cogitare & plebem, quâ togâ enitesceret. *id est, etiam quemuis è plebe occupatum esse, vt emergeret se, & nitidiore togâ vti posset. Sed reuerâ (iterabo hunc animi mei sensum) & narrationes & orationes istæ, turbatæ, concisæ. Confer, sodes, hunc* XI. *librum, cum vno quouis è primoribus: iurabis elapsum eum imperitorum manibus, velut è pugnâ aliquâ Cannensi.*

Iudicium de hoc libro.

27. Capiendis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia.] *Eandem summam Nero etiam definiit, credo. de quo Suetonius cap.* XVII. Item vt litigatores pro patrociniis certam iustamque mercedem darent. *Sæpius enim relata hæc lex, cùm perrumperet improbitas forensis. Eandem summam capere & Traianus aduocatis permisit, sed dumtaxat post negotia peracta. Plinius lib.* V. Peractis tamen negotiis permittebantur pecuniam dumtaxat decem millium dare. *Nam decem millia* H-S. *idem quod dena* H-S. *idem, quod centum aurei, vt alibi docebo. Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in singulas caussas, l.* I. *De variis & extr. cognit.*

Præmium olim aduocatorum. Dena sestertia & decem millia idem.

28. Mithridates quem imperitasse Armeniis, & ad præsentiam Cæsaris vectum memoraui.] *In libris scilicet, quibus descriptæ res Caij. Dio lib.* LX. *rem breuiter tangit:* Μιθριδάτην τὸν Ἰβηρα ὃν ὁ Γάϊος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, ὅτε δὲ πρὸς ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν ἀπέπεμψεν. *id est,* Mithridatem Iberum, quem Caius accersitum in vinclis habuerat, domum ad reciperandum regnum remisit. *Quod hic in Tacito est,* vectum; *mannß.* vinctum. *Legerim,* ad præsentiam Cæsaris vectum vinctumque memoraui. *Quamquam Seneca non vinctum modò, sed in exsilium missum fuisse significat, De Tranquillit. cap.* XI. Ptolemæum Africæ regem, Armeniæ Mithridatem inter Caianas custodias vidimus. Alter in exsilium missus est, (*Mithridates scilicet:*) alter vt meliore fide mitteretur, optabat.

Mithridates Armeniæ. Vinctus à Caio.

29. Fœdus repentè faciunt.] *Non vt in libris hodie,* iaciunt. *Bene etiam Maurus,* iciunt. *Porrò an hic* Bardanes *sit, quem in eo tractu, regem à se visum & conuentum Apollonius apud Philostratum dicit, nescio. Ætas patiatur: sed & ibi notatur,* pulsum eum regno fuisse, & tertium tunc annum iterum regnasse. *Lib.* I.

30. Et reciperare Armeniam *ni Vibio.] *Non sanus locus: de quo velut in tenebris micabo. Libri scripti voce auctiores,* reciperare Armeniam habebat. *Et rectúmne illud? vt sit Græcorum ἔχω, ἀντὶ τοῦ δύναμαι: quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliiq; è Latinis interdum. An,* hauebat? *an,* audebat? *verbum quidem infarciendum est, tuenti sententia sustentandæ. Venetâ editione,* reciperare Armeniam parabat, *expressum inuenies. In Vat. opt. (siquid hoc ad rem)* habeat, *scribitur. litterâ aliâ supernè adiectâ. Quid si etiam,* reciperare Armeniam ibat? *siue* vadebat?

Habeo recuperaro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gindes fluuius.

31. Ad flumen Ginden.] *Vett.* Sinden. *Gindes fluuius nominatur etiam Senecæ* III. *de Irâ:* Cyrus cùm Babylonem oppugnaturus festinaret ad bellum, Ginden latè fusum amnem vado transire tentauit, *& quæ sequuntur: è quibus hauris sententiam Tibulliani versus,*

——— aut rapidus Cyri dementia Gindes.

Vbi malè vett. libri, Cydnus. *Nam & Herodoto Gyndes.*

32. Potitúsque regiâ.] *Vat. opt.* regiam. *Itaq; scripsit.*

33. Quarto & sexagesimo, quàm Augustus ediderat.] *Plinius:* Eò minus miror Stephanionem, qui primus togatas saltare instituit, vtrisque sæculariibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Consulatu suo quarto fecit: quando & sexagintatres non amplius interfuêre anni.

Ludi sæculares cur variè celebrati ab Aug. & Claudio.

34. Vtriusque principis rationes prætermitto.] *Quæ tamen claræ sunt. Augustus enim priscam institutionem secutus est, & edidit quinctos ludos sæculares anno centesimo & nono (decimo debuisset, si paruisset artæ legi) exacto. Claudius ita rationem instituit, vt centesimo quoque anno censuerit celebrandos: quasi sæculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque insuper habitâ computatione Augusti & priscâ: rettulit nunc octingentesimo vrbis anno, se* IIII. *& L. Vitellio* III. *Coss. Plura si cupis, vade ad Onufrij Panuini eâ super re libellum: viri industrij, diligentis, & cui Romanæ memoriæ (curam tantùm ferre potuisset aut limam) debent, debebuntq;.*

Onufrij elogium.

Quindecimuiri Sæculares ludos curabant.

35. Quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.] *Ideò Horatius in Carmine sæculari:*

Quindecim Diana preces virorum
Curet. ———

Et in Nummis Augusti: IMP. CÆS. AVG. LVD. SÆC. XV. S. F. *id est,* Quindecimuiri sacris faciundis. *Quamquam ad eos & aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum.*

Ostentũ Neroni factũ.

36. Vnam omnino anguem in cubiculo visam.] *Paullò aliter Xiphilinus, qui exuuias dumtaxat serpentis ad caput Neronis pueri inuentas ait: idq; vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine sene capturum. quia serpentes positis exuuiis senectutem exuerent. En vanitatem!*

37. Egressibus adhærescere.] *Qui mos Romæ colendi potentiores.*

Pomponius poëta. Ambiguum illi prænomen.

38. In P. Pomponium Consularem, is carmina scenæ dabat.] *Qui consul fuit anno* DCCXXCII. *iterum sub Caio, anno* DCCXCIIII. *Sed de prænomine illustris viri & poëtæ, quæro. Hîc Publius dicitur: infrà, Lucius;* Deinde L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas, &c. *Lucium enim cum de hoc poëtâ, docent quæ subiunguntur,* in quîs carminum gloria præcellit. *At Dioni est Quintus:* ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κόϊντος Πομπώνιος ὑπατικὸς ἄλλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ' ὑπατείαν κακωθείς. *Quæ ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex iis quæ Tacitus lib.* VI. *Vbi cum descripsisset custodiam huius Pomponij apud fratrem, addit:* At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio illustri, dum fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes fuit. *Et sunt ab eo tempore, ad liberationem è custodiâ, anni septem. Hanc nominis litem dabam secundùm Dionem (quippe integrè perscriptum apud eum prænomen est:) nisi submonuisset Tacitus fratrem poëtæ fuisse Quinctum, Lib.* VI. Sanciæ aquâ & igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquies, hæc & huiusmodi à se factitari prætenderetur. *Itaque nihil constituo. Est autem hic, non Atellanarum scriptor, (qui L. Pomponius Bononiensis dictus, Ciceroni, Senecæ, Macrobio, Nonio, Festo, laudatus:) sed tragœdiarum. Quinctil.* Eorum quos viderim, longè princeps Pomponius Secundus, quem senes parum Tragicum putabant, eruditione ac nitore præstare confitebantur. *Plinius in Epist.* Pomponius Secundus scriptor Tragœdiarum, siquid fortè familiarior amicus

Tragœdiarũ scriptor.

amicus tolleret, dum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, Ad populum prouoco. *Hic est quem tanti Plinius alter fecit, vt vitam eius miserit in scripta. Libro* XIIII. Nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponij Secundi vatis, cæ- Eius vitam Plinius tradidit.
namque quam Principi dedit. *Et alibi:* Ita sunt, longinqua monumenta Tiberij Caiique Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum vatem ciuemq; clarissimum vidi annos ferè post ducentos.

39. Ne in mortem parentum filiis familiarum fenori pecunias darent.] *Quæ circumscriptio iuuentutis iam antè vetita, Latoriâ lege. Sed paullò aliter. Nam Latoria lex saltem cauerat iis, qui intra* XXV. *annos. alios insuper habuerat: Claudius vniuersè constituit de omnibus filiis familiarum, etiam supra legitimam ætatem. Latoria etiam lex, fenoris aut pecuniæ nullâ mentione, simpliciter vetabat,* minorem vigintiquinque annis stipulari, *id est,* ἐπιτοκάδειν, *ait Priscianus, siue stipulanti respondere. De eâ non dubiè Plautus sensit:* Latoria lex. Discrimen inter eam, & hoc Claudij scitum. Plautus explicatus.

Perij, an non tum me lex perdit quina-vicenaria?
Metuunt credere omnes. ——— *Et alibi:*
Ni dolo malo instipulatus sies, nive etiamdum siem
Quinque & viginti natus annos.

Asperiùs eamdem Claudij legem rettulit Vespasianus, Ne filiorum-familias feneratoribus exigendi crediti ius vnquam esset, ne post patrum quidem mortem. *Satis multa Ic^ti ad Sc. Macedonianum.*

40. Fontes aquarum Simbruinis collibus deductos.] *Vett.* Sub Imbruinis. *Lego,* sub Imbriuinis. *Prorsum addi eam voculam placet. Non enim ex ipsis collibus deductam aquam vult: sed fontes aquarum qui sub collibus, Romam perductos. Locus ipse in melioribus Liuij libris,* Imbriuium, *lib.* VIII. *& Silio:* Imbriuini colles.

——— gelidóque rigantur
Imbriuio.

Apud Celsum tamen Simbruinas item aquas legas, lib. IIII. *cap.* V. Consistere in frigidis medicatisq; fontibus, quales Cutiliarum, Simbruinarúmq; sunt, salutare est.

41. Primi per figuras animalium Ægyptij.] *Non animalium solùm, sed & rerum mutarum: quæ Hieroglyphicæ notæ dictæ. Litteras tamen postea Ægyptiis siue Isis regina tradidit, siue Mercurius: sed ita, vt priscas illas notas, quas ἱερὰς dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas παιδικούς, vulgus.* Notæ hieroglyphicæ. Isis litteras inuenit.

42. Et antiquissima monumenta.] *Lego,* ea antiquissima.

43. Fama est Cadmum, classe Phœnicum vectum.] *Atque ita creditum plerisque scriptoribus. vt Clementi Alexandrino, Strom.* I. Κάδμος ὁ Φοίνιξ ἐλθὼν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρητὴς, ὡς φησὶν Εὔφορος (*verius,* Ἔφορος) ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος καλεῖ. *Q. Curtius:* Si famæ libet credere, hæc gens (*Phœnices*) litteras prima aut docuit, aut didicit. *Isidorus:* Græcarum litterarum vsum primi Phœnices reppererunt. Hinc est quòd pœniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis litteræ initium habuerunt. *Quòd ait de colore capitum siue titulorum in libris, verum & vetus est. Ouidius,* Cadmus litteras in Græciam tulit. Color puniceus in titulis librorũ.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Caussa tamen inepta, & ex pectore Isidori. De Cadmo inuentore Agenoris F. vide & Plinium lib. VII. *& Suidam, in* Φοινικήια.

44. Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum.] *Cecropem tamen plerique Ægyptiorum fatentur, & illinc intulisse litteras. Linus est Apollinis & Terpsichoræ filius, de quo Suidas:* λέγεται πρῶτος ἐκ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. *Ita vides in diuersitate sententiarum, consentire tamen omnes de Phœnice aut Ægypto: & bene Plinius, numquam dubitasse ait quin litteræ ab Assyriis essent.* Cecrops Athenienſis, vt alij Ægyptius.

45. Troianis temporibus Palamedem Argiuum memorant sexdecim litterarum formas.] *Videamus. Troianis temporibus repertæ primùm litteræ?*

Falsæ rei lectio in Tacito. Traiectis verbis emendatio. Palamedes quot litteras inuenerit. * In voce Παλαμήδης.

Imò siue Cadmus, siue Cecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin & Orpheus poëta vixit scripsitq; maior illo æuo. At quidam ita memorant de Palamede. Sed vix tamen aliqui veterum: & ad fidem rerum emendes: Quidam Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum ſedecim litterarum formas, & Troianis temporibus Palamedem Argiuum tres memorant, mox alios ac præcipuè Simonidem ceteras repperiſſe. *Ita res habet. Sedecim litteræ primò: Palamedes tres addidit, vt Iſidorus cenſet, ſiue quattuor, vt Plinius,* * *Suidas, (& per me quidem in Tacito etiam legeris,* Palamedem Argiuum IIII. memorant. *nam ex notis omiſſis confuſisq; hic error.) alias Simonides Pythagoraq;. Poſſis etiam verbis non traiectis ſcribere*. Quidam Cecropem Athenienſem vel Linum Thebanum. Et Temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant IIII. litterarum formas, &c. *Etſi fateor tamen in Gorgiæ declamatione, pro Palamede: eum dici* auctorem litterarum, *ἁπλῶς & indefinitè. Itaque non nimis pertendo. etſi pro meâ ſententiâ licet Irenæum etiam addas, libro* I. *aduer. Hæreſ. cap.* XII.

Aliter emendandi conatus.

46. Arcade ab Euandro.] *Siue à Carmentâ eius matre, vt viſum alis.*

47. Sed nobis quoque paucæ primùm fuêre, deinde additæ ſunt.] *Latinis primò non niſi* XVI. *littera. Kappa, Sallustius ludimagiſter inuênit: Gamma, Spurius Carualius: litteras X. ætas Auguſti.*

Litteræ quot Latinis primo. Claudij tres nouæ litteræ.

48. Claudius tres litteras adiecit.] *Suetonius*, Nouas etiam commentus eſt litteras tres, ac numero veterum quaſi maximè neceſſarias addidit. *Vterque eſſe litteras tres ait. Sed quærimus eas: & quibuſdam viſum promptius, dubitare de Suetonij ſcripturâ. Non adinbelo id mantelum ignauiæ meæ ego. Planiſſimè tres Claudius repperit. Æolicum Digamma, cuius facies litteræ ꟻ inuerſa. Quinctilianus*: Nec inutiliter Claudius Æolicam illam ꟻ. ad hos vſus litterarum adiecerat. *Et iterum*: Æolicæ quoque litteræ, quâ ceruom ſeruomque dicimus, etiamſi forma à nobis repudiata eſt, vis tamen manet. *Hanc non Claudius ſolus inter litteras habendam cenſuit, ſed & Varro: ſi credimus Annæo Cornuto.* Hanc litteram, *inquit in Orthographiâ*, Terentius Varro dum vult demonſtrare, ita præſcribit. VA. Qui ergo in hac ſyllabâ ſonus eſt, idem litteræ erit. *Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis*: TERMINAIIT AMBIAITQVE. *&* DIII. AVGVSTI. *De hac ergo claram. Secundam eruo è Priſciano lib.* I.

Digamma.

Quam arte Claudium Varro repperit.

Antiſigma. Ait; S. & P. loco Græcæ Y. fungitur. Pro quo Claudius Cæſar antiſigma ϡ hac figurâ ſcribi voluit: ſed nulli auſi ſunt antiquam ſcripturam mutare. *Antiſigma ideo, quia duo ſigma obuerſo dorſo* ↃC. *Hac enim ſemiluna figurâ, priſci Græci ſigma formabant. In tertiâ litterâ hæremus. nec auxilio eſt Grammaticorum manus. Non & ſimilia ſcripta. Conſtat enim antiquitus creberrimè vſurpatam hanc diphthongum. Non etiam ille, qui litteram neſcio quam inuentam à Claudio leniendo* R. *putat, ex corruptis Veiij Longi verbis: in quibus prioribus de Æolico digammâ [illum] eſſe Velium ſcio. Sed nec Martianus Capella, qui ſic ſcribit.* Huic litteræ S. Diuus Claudius P. adiecit aut C. propter Ⅎ. & ξ. Græcas, Pſalterium ſaxa. *Cenſet enim ille à Claudio nouum* X. *repertum. quod vanum puto, qui* X. *in vſu temporibus iam Auguſti, vt diſertè monet Iſidorus. Sed & X. inter eas à Varrone & Quinctiliano cenſetur, quæ non neceſſariæ. Varro in Fragmento quodam, ex libro De Grammaticâ.* Litterarum partim ſunt & dicuntur, vt A. B. partim dicuntur, & non ſunt, vt H. & X. partim ſunt, neque dicuntur, vt Φ. Ⅎ. *Ex quibus verbis non abſurdè colligeris, duabus his litteris, quæ neceſſariæ Varrone teſte, nouam formam induiſſe Claudium nomenque. Et de* Ⅎ. *quidem clarum, cui Antiſigma reſpondit: de* Φ. *Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, & ego non diuino. Phi quidem littera, non dubiè neceſſaria, & alius eius ſonus quàm* F. *vti monuit etiam Quinctilianus. Hæc in re Grammaticâ nugamur: & omittere licuiſſet ſi Claudij liber exſtaret, quem de ratione harum litterarum edidit.*

Antiſigma.

Cauſsa nominis.

Tertia littera quæ? Refutati viri docti.

Capella reiectus, modò emendatus.

Littera X. nõ neceſſaria.

Claudium nouam o repperiſſe. Ignota eius forma & nomen.

49. In ære publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo.] *Ego verò cum*

cum Imperatoribus tollo hæc plebiſcita: quæ vim vſumque Claudij temporibus habere non potuerunt, omni poteſtate tralatâ ad vnum. Quære exempla in hiſtoriâ principum, non inuenies. Legerim, publicandis ſcitis. *Sciti nomen generale eſt, & ad decreta omnia pertinet ac iuſſa. Et haud dubiè ea ſcriptura obſeruata non ſolùm in plebiſcitis (vt demus ea fuiſſe) ſed in legibus aliis, edictiſque.*

Plebiſcita non in vſu temporibus principum.

50. Ex Catumero principe Cattorum.] *In Vatic. eſt*, Actumerõ: *Strabone* Οὐκρόμιρος & ὑγεμὼν Κάττων, *id eſt*, Vcromerus. *vel ad etymon Germanicum verius*, Acromerus.

Acromerus, quaſi auctor prolatorque agrorum.

51. Morte Sanquinij alacres.] *Sanquinij Maximi, de quo ſuprà dixi.*

52. Auxilaris, & diu meritus, pòſt transfuga.] *Vaticana ſcriptura*, auxiliare eſd in meritis. *Fortaſſe*, auxiliaris, dein emeritus. *Nam & auxilia, illo æuo, credam adſtricta ad militiæ certum modum. Mercero placet*, Auxiliare æs diu meritus.

53. Quia vallum non accinctus foderet.] *Aliud eſt ac ſi dixiſſet*, Diſcinctus. *Non accinctum fodere, eſt ſine gladio fodere: Diſcinctum fodere, eſt ſolutâ fluxâque tunicâ in morem muliebrem. Et id inter ignominias militares fuit: pœnæq; loco iubebatur, ne cenſeamus ignauum aliquem ſponte id feciſſe. Plutarchus in Lucullo, Suetonius Auguſt. cap.* XXIIII.

Non accinctũ fodere. Diſcinctum fodere.

54. Falsò iacta.] *Venet. editio*, iacta, aucta. *hæſitante librario vtrum præferret, vtrumque adſcripſit. Ego quidem hic malim*, falsò aucta.

55. Nos virtutem auximus.] *Vereor vt ſcripſerit*, virtute auximus. *Augendi verbum patiendi ſignificatu, vt infrà.*

Augendi verbum ſæpiùs.

56. Poſt rebellionem clade L. Apronij.] *Non vt receptum*, per rebell. *Hiſtoria ipſa narrata ſine libri* IV.

57. Præſidium immuniuit.] *Ita manuſs. At vulgi lectio*, inde muniuit. *Suſpicari poſſis antiquè fuiſſe* eudomuniuit. *Vti apud Liuium lib.* V. Iuuentutem militarem Senatúſque robur in arcem Capitoliúmque conſcendere: armíſque & frumento collatis, ex loco inde munito deos hominéſque & Romanum nomen defendere. *ſcripſerim*, endomunito.

Endomunite, antiquè. In Liuio ẽiectura.

58. Cùm proſperè egiſſet, formidoloſum paci.] *Non videntur ſana & ſarta. poteſt tamen ſententia eluci, Etiam ſi proſperè agat, metuendum paci & Principi virum militarem, & qui armorum ſtudio compoſita turbet.*

59. Nihil aliud ptolocutus, quàm beatos quoſdam duces Romanos.] *Corruptione litteræ, periit huic dicto Venus. Scribe*, quondam. *id eſt, olim liberâ rep. Perſuadet Dio, qui ſic extulit*: ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες.

Corbulonis dictũ emendatum.

60. Ne tamen miles otium exueret.] *Sententia ſcripturam eam damnat. Lege ergo*, Vt tamen, *vel pro*, Exueret, *repone*, Exerceret.

61. Inter Moſam Rhenumque trium & viginti millium ſpatio.] *Dio conſentit, διὰ τάφρου, inquit, πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἐλάττω μάλιστα καὶ ἑκατὸν μάλιστα. Nam ſtadia centum* LXX. *milliaria conficiunt* XXIII. *duobus ſtadiis & ſemi minus: ita vt ſeptem ſtadia cum dimidio pro milliari capias, quod Plutarchus, Suidas, aliúque monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria* XXI. *vertit: & addit non conuenire illi cum Corneliană ratione.*

Dio non diſſentit à Tacito.

62. Quâ incerta Oceani vetarentur.] *Rectè. non* vectarentur. *Dio interpretatur, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναῤῥέοντες πλανᾶσθαι.* ne fluuij in Oceani æſtu refluentes ſuperſtagnarent. *Fuiſſe ergo neceſſum eſt foſſam eam inferiorus Bataniæ parte, inter Rhenum veterem, Moſamq;. vbi ferè vbique inter duos fluuios* XXIII. *milliarium interuallum. Supra agrum Bataunm, inter Moſam & adhuc integrum Rhenum, eſſe non potuit: quoniam illic certè periculum nullum ab æſtu. Vertranius, cui legi placet, vitarentur (hoc ſenſu, vt foſſam eam perduxerit quâ commeari à Moſâ ad Rhenum poſſet ne Oceani pericula neceſſum eſſet ſubire) non placet. Multò minus Ferretus. qui μετέωρ & certè fuit, cùm Moſam hîc cum Moſellâ confundit, & ea ſcripſit quæ videant Batauorum pueri.*

Foſſa inter Moſam Rhenumque. Vbi ea fuerit. Incuria & incogitantia hîc Ferreti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

63. In agro Mattiaco.] *Suspectum esse, & potius* Maciaco, *vel* Mazyaco *legendum videri (qui populi Africæ sunt) docui in Saturnalium* II.

Curtius Rufus an ille, qui historiã scripsit.

64. De origine Curtij Rufi.] *Est qui hunc censeat esse illum, qui memoriã scripsit rerum Alexandri, purè mehercules & Latinè. Modius certè noster, cuius censuræ Curtius non leuiter debet, testatum reliquit cognomen ei Rufi tribui à libris. Pugnare tamen ætas videatur, si quidem ad Augustum referenda illa sunt è libro eius* X. Proinde iure meritóque populus Rom. salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam pænè supremam habuimus, nouum sidus illuxit. Huius herculè, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subitâ serenitate discussit? Non ergo reuiruit solùm, sed etiam floret imperium. Absit modò inuidia, excipiet huius sæculi tempora eiusdem domus vtinam perpetua, certè diuturna posteritas. *Sed non sunt: nec quidquam hîc de fidere Iulio, vt nuganfaces, non gladios condidit: sed accendit, eduxit. Refutat & ille locus è lib.* III. *de vrbe Tyro.* Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refouente, sub tutela Romanæ consuetudinis acquiescit. *Nam ait & agnoscit* longam pacem *in re Romanâ. An ea sub initia Augusti? imò viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad Caij Caligulæ cædem, & confusionem quæ secuta: Senatu imperium abrogante, milite & plebe stabiliente. Hæc sunt illa sine capite discordia membra; & Claudius ipse, nouum sidus. Tamen incerta hæc mihi, fateor: & facilè manum dedero, si quis adferet verisimiliora.*

Quicumque fuit, nõ vixit Augusti ævo.

Firmata recepta lectio.

65. Sectator Quæstoris cui Africa obtigerat.] *Vatic.* Sector. *nec spernо. Ad hastam enim sectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipso Curtio Rufo libro* VII. *epistol.* Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. *Ait enim, comes.*

66. Oblata ei species muliebris, vltra modum humanum.] *Plinius supra eodem miraculo:* Inclinato die spatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humanâ grandior, pulchriórque. perterrito, Africam se futurorum prænuntiam dixit. iturum enim Romam, honorémque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibique moriturum. *Quod ait vltra modum humanum: semper ita antiqui, vt fidem diuinitatis adstruant eiusmodi idolis. Virgilius:*

Imagines diuinitus missæ, supra hominem.

Visa mihi ante oculos, & notâ maior imago.

Iuuenalis:

——— tua sacra & maior imago
Humanâ, turbat pauidum cogítque fateri.

Xenophon lib. VIII. παιδείας. Ἔδοξεν αὐτῷ θεοπρεπὴς, κρείττων τῆς ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἶναι. συμπεσόντος, ὦ Κῦρε. ὕδατος εἰς δεῦσ ἄπει. *Tacitus* I. *Histor.* Erupisse cellâ Iunonis maiorem humanâ speciem.

Scrutatores in aulâ. Claudius primus instituit. Vespasianus sustulit.

67. Ferro accinctus reperitur in cœtu salutantium principem.] *Ideò Claudius primus (& fortasse hac occasione) scrutatores instituit, qui promiscuè omnes ad principem salutandi vel quâ aliâ causâ venientes excuterent. Suetonius:* Salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. *Quos tamen Vespasianus iterum sustulit, narrante eodem Suetonio, cap.* XII. *Verba Dionis ad hunc morem digna legi:* Κλαύδιος τότε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάξατο, καὶ πάντας τοὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μήτε ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔντε τοῖς συμποσίοις πάντως πινὰς ἐρευνητὰς συνέστησε. καὶ τοῦτο μὲ ἐξ ἐκείνου κατέλυσεν, καὶ διὰ παντὸς ἐφύλαττε. οὔτε δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ σῦν venirent, viros & feminas explorari iubebat, nequem gladium aut ficam haberent, in conuiuiis etiam vbique milites quosdam adstantes habebat: atque id ab

ab eo ostensum, deinceps ad hoc æui seruatur: at scrutatio illa omnium, per Vespasianum sublata est. *Mansit igitur de Militibus: at de Scrutatione Vespasianus sustulit. quod vide in Suetonio, cap.* XII. *& fac ab istis lucem. Mos iste scrutandi vetus, & Græcis quoque. Tangit Plutarchus in Timoleonte: vbi Dionysium tam exsulem, irrisum à quodam ait,* qui intrans ad eum vestem excussit vt tyrannis fieri solet. *Locum totum vide.*

Lacuna expleta in Tacito.

68. De se Nouius * consćios.] *Non integer locus vel indicio libri Farnesiani, qui cum lacunâ refert:* De se noui ·.·.·.·.·.·.·. consćios. *Videmur non incommodè explere posse:* de se Nouius confessus, consćios non edidit.

Munera Quæstoria. Sustulit Nero.

69. Spectaculum gladiatorum celebrandum pecuniâ eorum, qui Quæsturam adipiscerentur.] *Suetonius:* Collegio Quæstorum, pro stratura viarum, gladiatorium munus iniunxit. *Quod mutauit Nero, qui censuit,* vt ne designatis quidem Quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset, *ait Tacitus lib.* XIII. *Item rum induxit Domitianus, notante Suetonio cap.* IV. *& perseuerauit. Tertullianus:* Transiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium, Quæsturas dico, & magistratus, & Flaminia & Sacerdotia. *Plura de his, proprio libro.*

Imposuit iterum Domitianus.

Val. Potitus.

70. Valerius Potus, Æmilius Mamercus.] *Ita libri scripti. Lego,* Potitus, *quod Valeriæ gentis cognomen est. In vulgatis Valerius Postumius, imperitè. Est autem ille ipse qui Consul* posteà anno V. CCLXXXIV. *Quod clarè ex Dionysio hauries lib.* IX.

Primi Quæstores quando.

71. LXIII. anno post Tarquinios exactos.] *Error numeri. nisi placet de primis quæstoribus totos* XL. *annos à Liuio & Dionysio discrepare Tacitum. Nam anno vrbis* CCLXIX. *Q. F. Ser. Cornelio Coss. Liuio primi Quæstores nominati, L. Valerius & Cæso Fabius: itemq; Dionysio lib.* VIII. *At ex hac Taciti putatione, circa annum demum vrbis* CCCVIII. *Quæstores statuamus necesse est. Quod falsum esse, liquet vel ex eo, quòd Liuius & Dionysius post annum illum* CCLXIX. *sapius iam Quæstores nominant. Corrige hîc ergo,* XXIII. anno. *vt ratio constet. In altero tamen Quæstore manet adhuc dissensus: qui Liuio & Dionysio est Cæso Fabius, non Mam. Æmilius, vt nostro. Nam Plutarchus planè diuersus, qui* P. *Veturium & M. Minutium nominat.*

Correctione conciliatus Tacitus cum Liuio.

72. Mox duplicatus numerus.] *Epitome Liuij* XV. Quæstorum numerus ampliatus est, vt octo essent. *Quod accidit circiter annum vrbis* CDLXXXVIII.

73. Lege Sullæ viginti creati supplendo Senatui.] *Vti à Cæsare Dictatore quadragintа, eádem, ni fallor, causâ. Vide Dionem* XLIII.

Galliarum diuisio. Quando, & qui populi in ciuitatem recepti. Suetonius illustratus.

74. Fœdera & ciuitatem pridem adsecuti.] *Duplex Gallia, Cisalpina, Transalpina. Cisalpini iterum duplices, Cispadani, Transpadani. Ex his qui cis Padum, ius ciuitatis assecuti sunt post bellum Marsicum: qui trans Padum, ius Latij eodem tempore, ferète Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed non contenti Latinitate Transpadani, turbas sæpe mouerunt: incitante etiam post Quæsturam* C. *Cæsare. Nec enim de aliis Suetoniana illa capio;* Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petendâ ciuitate agitantes adiit, & ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob idipsum retinuissent. *Donec ille Cæsar Dictator primùm, transtulit eos in ciuium ius, narrante Dione lib.* XLI. Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐν τῷ Ἄλπεων ὑπὲρ τὸ Ἡρίδανον οἰκοῦσι τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἀρξάς αὐτῶν, ἀπέδωκε. *At de Transalpinis non liquidè pureque aliquid scriptum reperio, nisi quòd Strabo ostendit Cauaros, Salyesq; ciuitate donatos, tempore tamen non expresso.* Πάντας, inquit, ὅπω προσαγορεύει (Cauarorum nomine, scilicet) τοὺς ταύτῃ βαρβάρους, οὐδὲ βαρβάρους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακεκμένους τὸ πλέον εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τὴν γλῶτταν καὶ τοὺς βίους, πινὰς δὲ καὶ τὴν πολιτείαν. *id est,* omnes ita appellant, qui ibi incolunt, Barbaros: etsi nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum transierunt & linguâ & moribus, quidam etiam in ciuitatem eorum recepti. *Donatos tamen non dubium est ab Augusto: tùncne cum Italiam ad Alpes promouit? an potiùs in diuturnâ illâ peregrinatione, cum ad res Galliæ constituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter suadere Dio videtur lib.* LIIII. *qui Augustum in ea peregrinatione libertatem & ius ciuitatis aliis dedisse ait, aliis ademisse.*

Cisalpinos Cæsar ciuitate donauit. Quidam è Transalpinis ciuitate donati.

Ab Augusto forte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ciuitatem autem accipimus, sine iure suffragij: quod nunc à Claudio demum adsecuti.

75. Indigenas consanguineis populis.] *Videtur leg.* cum consanguineis.

76. Veneti & Insubres curiam irruperint.] *Qui populi Transpadani. Ex his colligas, Cauaros, de quibus Strabo, pleno ciuium iure non fuisse. Eos enim potiùs hîc nominassent.*

77. Nisi cœtus alienigenarum curiam irruperit.] *Quod sanè haut diu pòst euênit. adeò vt Augustinus verè scripserit*, Numquid non multi Senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt? *libro* v. *De ciuit. cap.* XVI.

Ferro víque. Suetonius emendatus.

78. Ferro víque ceciderint.] *Ita in meis libris, & rectè. Vulgò*, Ferro igníque. *Simile mendum scio esse in Suetonij Claudio, cap.* XXXI. Diu cunctatus, an omnes igni ferróque absumeret, tandem è suâ sede prosiluit. *Lege*, vi ferróque.

Desperatus apud me locus.

79. Memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & arâ Romanâ.] *Locus fractus corruptúsque, vti oratiuncula hæc tota. Necista Attius Nauius pater augurum restituerit, sine libris: nedum vt Beatus nobis persuadeat Germanam lectionem esse*, qui Capitolio & arâ Romanâ? manibus eorundem parceretis? *Est enim, inquit, Apostopesis: subaudiendúmque, potiti sunt. quâ figurâ medius fidius vellem ipse vsus esset. Mei libri*, memoria eorum memoretur qui Capitolio & æra Romana manibus eorundem per se satis.

80. Arâ Romanâ.] *Aram Maximam intellegit, quæ inter sacerrima Romæ.*

Oratio Claudij.

81. Et vocato Senatu ita exorsus est.] *Quæ oratio Principis memoriæ causâ Lugduni habita, celeberrimâ vrbe Galliarum, & in æs incisa. Tabula manet illicò etiam nunc; & dignum lectu exemplar eius, quod, exscriptorum fide, proponam. Præsertim quia multa in eo ad Taciti lucem.*

Eius fragmentum Lugduni.

Libertinorum filij.

82. Libertinorum filiis magistratus mandari.] *Hoc illud est quod Suetonius notat in Claudio*: Appium Cæcum Censorem, proauctorem generis sui, libertinorum filios in Senatum allegisse docuit: ignarus temporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos, non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. *Et notat verè. Nam libertorum filij adeò à curiâ remoti temporibus priscis, vt nec in militiam sint admissi. & bello Italico libertini primùm militare cœperunt, vt notat Epitome Liuiana* LXXIII.

Libertini à militiâ remoti.

83. Non vt plerique falluntur recens.] *Non herclè antiquius, quàm à Cæsare. Primus ille libertorum filios allegit in Senatum, & magistratu ornauit. Dio* XLIII. καὶ παμπληθεῖς μὲν ὅτε τῶν χρεμάτων, μηδὲν διαφέροντας, μήτ' εἴ τις σεμνότης, μήτ' εἰ πεπαιδεύμενος πως ἦν, ἐσέγραψεν: *id est*, Multos in Senatum allegit, nihil diiudicans vtrum quis miles esset, vtrúmve filius liberti.

Libertini primùm à Cæsare in Senatûlecti.

84. Omnia P. C. quæ nunc vetustissima creduntur, noua fuêre. Inuenerasset hoc quoque, & quod nũc exemplis tuemur, inter exempla erit.] *Pulchram & acutam Sententiam reperio à Synesio Cyrenensi Episcopo, haud disparibus sanè verbis, expressam in epistolâ* LVII. πολλὰ τῶν δόντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε, καὶ προσεύρηκε. ἐκάστοις τὰ πρόσφορα. ἐκάστοις τὰ ἁρμόζοντα. καὶ τῶν γιγνομένων ἕκαστον ἀρχὴ ἔχει· ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἄμεινον: *Verto*: Multas rerum vtilium tempus inuênit, aut correxit. Non omnia ad exempla fiunt, & singula quæ facta sunt initium semel habuerunt. Demus & nos principium meliori consuetudini. *Simile, sed breuiter, Tertullianus aduers. Marc.* I. *cap.* IX. Omnis res anterior posteriori normam præministrauit.

Synesij dictum simile.

PAGI-

PAGINA PRIMA.

MAE RERVM NOSTR. .....
EQVIDEM. PRIMAM. OMNIVM. ILLAM. COGITATIONEM. HOMINVM. QVAM. MAXIME. PRIMAM. OCCVRSVRAM. MIHI. PROVIDEO. DEPRECOR. NE. QVASI. NOVAM. ISTAM. REM. INTRODVCI. EXHORRESCATIS. SED. ILLA. POTIVS. COGITETIS. QVAM. MVLTA. IN. HAC. CIVITATE. NOVATA. SINT. ET. QVIDEM. STATIM. AB. ORIGINE. VRBIS. NOSTRÆ. IN. QVOD. FORMAS. STATVSQ. RES. P. NOSTRA. DIDVCTA. SIT. QVONDAM. REGES. HANC. TENVERE. VRBEM. NE. TAMEN. DOMESTICIS. SVCCESSORIBVS. EAM. TRADERE. CONTIGIT. SVPERVENERE. ALIENI. ET. QVIDAM. EXTERNI. VT. NVMA. ROMVLO. SVCCESSERIT. EX. SABINIS. VENIENS. VICINVS. QVIDEM. SED. TVNC. EXTERNVS. VT. ANCO. MARCIO. PRISCVS. TARQVINIVS. PROPTER. TEMERATVM. SANGVINEM. QVOD. PATRE. DEMARATO. CORINTHIO. NATVS. ERAT. ET. TARQVINIENSI. MATRE. GENEROSA. SED. INOPI. VT. QVÆ. TALI. MARITO. NECESSE. HABVERIT. SVCCVMBERE. CVM. DOMI. REPELLERETVR. A. GERENDIS. HONORIBVS. POSTQVAM. ROMAM. MIGRAVIT. REGNVM. ADEPTVS. EST. HVIC. QVOQVE. ET. FILIO. NEPOTIVE. EIVS. NAM. ET. HOC. INTER. AVCTORES. DISCREPAT. INCERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. SI. TVSCOS. CÆLI. QVONDAM. VIVENNÆ. SODALIS. FIDELISSIMVS. OMNISQVE. EIVS. CASVS. COMES. POSTQVAM. VARIA. FORTVNA. EXACTVS. CVM. OMNIBVS. RELIQVIS. CÆLIANI. EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MONTEM. CÆLIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CÆLIO. ITA. APPELLITATVS. MVTATOQVE. NOMINE. NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA. APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNVM. SVMMA. CVM. REI. P. VTILITATE. OPTINVIT. DEINDE. POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVISI. CIVITATI. NOSTRÆ. ESSE. COEPERVNT. QVA. IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEMPE. PERTÆSVM. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES. ANNVOS. MAGISTRATVS. ADMINISTRATIO. REIP. TRANSLATA. EST.
QVID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRÆ. HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM. VALENTIVS. REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN ASPERIORIBVS. BELLIS. AVT. IN. CIVILI MOTV. DIFFICILIORE. VTERENTVR. AVT. IN. AVXILIVM. PLEBIS. CREATOS. TRIBVNOS. PLEBEI. QVID. A. CONSVLIBVS. AD. DECEMVIROS. TRANSLATVM. IMPERIVM. SOLVTOQVE POSTEA. DECEMVIRALI. REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM. QVID. IMP. ..... VRIS. DISTRIBVTVM. CONSVLARE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CONSVLARI. IMPERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET. SÆPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID. COMMVNICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONORES. NON. IMPERI. SOLVM. SED. SACERDOTIORVM. QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS. COEPERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO. PROCESSERIMVS. VEREOR. NE NIMIO. INSOLENTIOR. ESSE. VIDEAR. ET. QVÆSISSE. IACTATIONEM. GLORIÆ. PROLATI. IMPERI. VLTRA. OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS. REVERTAR. CIVITATEM.

PAGI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAGINA SECVNDA.

.....SANE. .....NOVO. .....DIVVS. AVG. .....NO. .....LVS. ET. PATRVVS. TI. CÆSAR. OMNEM. FLOREM. VBIQVE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM. BONORVM. SCILICET. VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM. IN. HAC. CVRIA. ESSE. VOLVIT. QVID. ERGO. NON. ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR? EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC. PARTEM. CENSVRÆ. MEÆ. APPROBARE. COEPERO. QVID. DE. EA. RE. SENTIAM. REBVS. OSTENDAM. SEDNE. PROVINCIALES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CVRIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO.

ORNATISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQVE. VIENNENSIVM. QVAM. LONGO. IAM. TEMPORE. SENATORES. HVIC. CVRIÆ. CONFERT. EX. QVA. COLONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTVM. L. VESTINVM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQVE. IN. REBVS. MEIS. DETINEO. CVIVS. LIBERI. FRVANTVR. QVÆSO. PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST. MODO. CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS. SVÆ. INCREMENTA. VT. DIRVM. NOMEN. LATRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALESTRICVM. PRODIGIVM. QVOD. ANTE. IN. DOMVM. CONSVLATVM. INTVLIT. QVAM. COLONIA. SVA. SOLIDVM. CIVITATIS. ROMANÆ. BENEFICIVM. CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS. POSSVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNISSIMOQVE. HOC. CASV. VT. VOBIS. VTILIS. SENATOR. ESSE. NON. POSSIT.

TEMPVS. EST. IAM. TI. CÆSAR. GERMANICE. DETEGERE. TE. PATRIBVS. CONSCRIPTIS. QVO. TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTREMOS. FINES. GALLIÆ. NARBONENSIS. VENISTI. TOT. ECCE. INSIGNES. IVVENES. QVOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PÆNITENDI. SENATORES. QVAM. PÆNITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM. AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI. NOMEN. LEGERE. QVOD. SI. HÆC. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA. FINES. PROVINCIÆ. NARBONENSIS. IAM. VOBIS. SENATORES. MITTERE. QVANDO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PÆNITET. TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARESQVE. VOBIS. PROVINCIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATÆ. GALLIÆ. CAVSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. BELLO. PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CENTVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIVMQVE. MVLTIS. TREPIDIS. REBVS. NOSTRIS. PLVSQVAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMANIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QVIETE. SVA. SECVRAMQVE. A. TERGO. PACEM. PRÆSTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. AD. SENSVS. NOVOS. TVM. OPERE. ET. INADSVETO. GALLIIS. AD. BELLVM. AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QVAM. ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QVAMVIS. NIHIL. VLTRA. QVAM. VT. PVBLICE. NOTÆ. SINT. FACVLTATES. NOSTRÆ. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO. EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

85. Quia

85. Quia ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Rom. vſurpant.] *In Panegyrico Flauienſium nomine apud Conſtantinum dicto:* Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Æduis ſe poſtulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Galliæ gentes plurimis Senatuſconſultis fratres populi Rom. appellati ſunt: & cùm à ceteris Rhodano ad Rhenum vſque populis ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli conſanguinitatis nomine gloriati ſunt. *Et poſteà:* Imputauêre ſe origine fabulosâ in Siciliâ Mamertini, in Aſiâ Ilienſes: ſoli Ædui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenuâ & ſimplici caritate fratres populi Rom. crediti ſunt. *Bene ait, crediti. Neque enim aliunde, vt credo, fratres, quàm ex ſermone communi Gallorum Germanorúmque, quo fideles ſocij, fratres amicique dicuntur. non quia ab Iliaco ſanguine, vt ſuggerunt quidam. Sed quòd Tacitus dicit ſolos Æduos id nomen vſurpaſſe: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Aruernis:*

Et docilis rectór monſtrati Belga couini,
Aruernique auſi Latio ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

Ædui fratres Romanorũ.

Cauſſa eius appellationis.

Etiã Aruerni fratres dicti: qui Æduis vicini.

Et lapis antiquus, qui Batauis. GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. *quæ inſcriptio eruta armamentario Britannico, ad oſtium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro* V. ἡ γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. ὧν ὅτιν ἐν ταῖς ῥωμαίοις ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου διαμένουσαν.

Et Batani.

86. Vetuſtiſſimum quemque è Senatu.] *Aliud Patricij, aliud Senatores. Senatores multi è plebe, vt ſeptuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne extingui, & intermori patriciorum familias pateretur, antiquiſſimum quemque è plebeis Senatoribus rettulit in patres. Dico antiquiſſimum; ſiue ætatis ratione, ſeu potius temporis, quo in Senatu fuit. Hæc clara Taciti mens. At vir iuris & antiquitatis conſultus, quaſi in Cimmerios delatus eſſet, ita hîc cæcutit. Vertit ſe in omnes formas, & tandem deſinit ſcribendum eſſe:* vetuſtiſſimum quemque è ſe natum. *Sapis lector, & non rides?*

Plebei Senatores in patres adſcripti.

87. Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium.] *Tacitus ſenſiſſe videtur omnes patricios qui à regibus lecti (plures enim reges poſt Romulum legerunt) Maiores fuiſſe: qui à Bruto, Minores. Liuius tamen & alij, contrà. cuius rei confuſam veritatem vide apud Onufrium in Faſtis, quem non exſcribo. Sed Tacito, vt opinor, auctores ſui. Lud. Viues tamen, patrum æuo doctrinâ celebri, verbis aliquot inſertis hîc legebat:* Romulus maiorum gentium, L. Tarquinius minorum, Brutus conſcriptorum appellauerant. *cuius epiſtolam eâ ſuper re publicauit amicus meus dum vixit G. Canterus in Nouis ſuis. At mihi nondum animus adſentiendi: nec tibi quidem, ſi cum iudicio excuſſeris, quæ Onufrius per ſatyram & confusè, vt ſolet, collegit.*

Maiorſq; gentium patres.

Lud. Viuis audax correctio.

88. Auguſtus lege Sæniâ ſublegêre.] *Ille idem Viues ſcribit,* Seruiâ. *Ius & mos Belgæ, diſſentiendi ab Ibero.* Sæniâ *enim vera lectio. Colligo ex Dione* LII. *qui hunc patriciorum dilectum confert in annum vrbis* DCCXXV. τὸ τε περὶ ἀπατηδῶν γένος, *inquit,* σωτηρίδιον, ὃ βουλῆς οἱ δῆμον ἐπιτρεψάσης τοῦτο ποιῆσαι. *id eſt;* Patriciorum numerum impleuit; Senatu ſcilicet id ei iubente. *Ex quo vides* SC. *aliquod fuiſſe eius rei. ſiue legem. Legibus nomina à conſulibus: & conſul ſuffectus prioris anni,* L. SÆNIVS. *in monumentis. Vertranium ergo, qui* Sentiam *repoſuit, non audiemus.*

Sænia lex.

89. Mitem & recens repertam quandam rationem.] *Repertam ab Auguſto. Habes in Dione lib.* LII. *in extremo.*

90. Ex ſeueritate priſcâ.] *Alucinor, aut ſcribendum voce additâ:* Haud ex ſeueritate. *Sententiam eam eſſe, id mihi certum.*

Vox Tacito inſerta.

91. Ius exeundi ordinis.] *Solos Silicia abite nebulones. Enimuerò Latinitas ſcribi vult,* ordine. *aut potius,* exuendi ordinis. *Ita lib.* III. Piſo exutâ dignitate in decem annos relegatur.

Exuere ordinem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

92. Patrem Senatus appellandum Claudium.] *Quod imitati, sibi sumpserunt Balbinus & Pupienus Augusti. In Nummis :* IMP. CÆS. PVPIEN. MAXIMVS. AVG. *Tum parte versâ :* PATRES SENATVS.

Numerus censitorum.

93. Censa sunt ciuium LXIX. centena, & LXIIII. millia.] *Conuenit cum Cassiodori ratione sexaginta nouem centena millia exprimentis. cum libris haud planè conuenit. è quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur* quinquaginta octo centena & octogintaquattuor millia & LXXII. *Nec miremur de grauitate numeri : cum iam tunc sub Augusto (nondum tot populis in ciuitatem acceptis) censa reperiam* quadragies centena millia. *Lapidis inscriptio quam obtrudunt,* TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIESDECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. *parum vera aut fida mihi est. & tamen cum de his saltem qui arma ferrent agat, nihil nobis obstat.*

Lapis falsus.

Gnome ad vitam pulchra & acuta.

94. Nomen matrimonij concupiuit, ob magnitudinem infamiæ : cuius apud prodigos nouissima voluptas est.] *Elegantissima gnome. cuius acumen non cepit Ferretus. Explicat vnus Seneca epist.* CXXIII. Nolunt solita peccare, quibus peccandi præmium infamia est. *vbi tamen malè, & præter reliquum iudicium, Pincianus,* in famâ est, *legi voluit. Ita autem est. hominibus perditis & ad flagitia proiectis, ipsa infamia voluptas est. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib.* VI. *cap. De mutatione morum :* Perditæ luxuriæ Athenis adolescens Polemo, neque illecebris tantùm sed ipsâ infamiâ gaudens. *Vbi addo voculam è libro veteri,* neque illecebris eius tantùm *: sententiâ omnino volente.*

Valerio obiter integritas.

95. Sacrificij gratiâ Hostiam proficisceretur.] *Imò rei frumentariæ gratiâ, ait Dio : pellicum causâ, Victor. Sed sacrificium credo à Claudio institutum rei frumentariæ causâ, in Castorum æde. Id enim numen ibi cultum, ventorum marisq; causâ. Ita lego apud Ammianum lib.* XIX. *in summâ inopiâ frumenti, Tertullum qui Præf. annonæ,* apud Ostiam in æde Castorum sacrificasse, tranquillitatémque mare molliuisse. *Id sacrum perpetuum fuit, & suspicor à Claudio institutum, qui portum illum celebrem & farum Ostiæ exstruxit. Celebrabatur solemni quadam lætitiâ, mense Maio : ideoq; postculo Maiuma dictum. Suidas :* Μαϊουμᾶς. παγήγυρις ἐχρῶτο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ Μαΐαν μῆνα, ἣ παράλιον καλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆ πόλεως τελοῦντες ἠδυπαθεῖν ἔκαστοθ᾽ ἰδίᾳ μὲ εἰς τὰ δεῖπνα ἢ τὰς ἑορτὰς τὰ Μαϊουμᾶ χρηματα ἐπλέοντες, ὥσπερ δ᾽ ὑμῶν ἢ ἀπὸ τῶν σωτηρίας τῆ πόλεως ἕνεκα ἄγει. *Nec aliud intellexit Æthicus in Cosmographiâ :* Tiberis insulam facit inter portam vrbis & Ostiam ciuitatem, vbi populus Romanus cum vrbis Præfecto vel Consule, Castorum celebrandorum causâ egreditur, solemnitate iucundâ. *Vbi vides Castorum solemne, & Maiumam, idem esse. Hanc originem Maiumæ nec inscitam, nec alienam à vero puto.*

Sacrum illis annuum.

Maiuma postea dictum.

Matrimonij etymon.

96. Adhibitis qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum causâ.] *Ea formula in nuptiis legitimis solemnis, ad coniugij verum finem.* Nec enim *ominis causâ dictum. Ideò Græci definiunt, γάμων, συνοδὸν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ὅπως ἡ συνάφεια ἢ κατὰ νόμων, ἐπ᾽ ἀρότῳ παίδων ἐλέγετο γνήσιων. Et apud Athenienses (ait Isidorus Pelusiota lib.* III. *epist.* CCXLIII.) nandos liberos dicebatur fieri. *Menander etiam pulchre, apud Clementem :*

Definitio nuptiarum.

Παίδων ἀρότῳ τῆς γνησίων δίδωμι σοὶ
Γεγυῆ μαυτῆ θυγατέρα.

Et Augustus senile quoddam coniugium iniustum pronunciauit, quoniam non quærendorum liberûm causâ initum, *ait Valerius lib.* VII. *cap.* VII. *In ipsis autem tabulis ea verba solita exprimi. Augustin. lib.* XIV. *De ciuit.* Quid concubitus coniugalis, qui secundùm matrimonialium præscripta tabularum, procreandorum fit causâ liberorum ? *Adde & Sueton. Iul. cap.* LI.

97. Sub-

97. Subisse, sacrificasse.] *Verbum* subisse, *corruptum iudico. Fortean,* nupsisse, *id est, solemni luteo flammeo, qui mos nouis nuptis, faciem velasse. Scripsi & sensi ita olim. at nunc delibero etiam atque etiam, & ambigo an subeundi verbum non hîc germanum & inter legitima nuptiarum. Quinctilianus suspicionem facit in sermone Declamationis* CCXLVII. Dicit pars diuersa. non fuisti vxor. non subsisti cum illo. *Legerim,* non subiisti. *Et subitionem hanc intellegam, siue cùm deducta subiret mariti domum : siue de Iugo. modò is ritus tamen satis certus.*

Sponsa in mariti gremio.

98. Discubitum inter conuiuas.] *Et quidem formâ nuptiali : quæ volebat vt noua nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuuenalis :*

——— ingens
Cæna, sed & gremio iacuit noua nupta mariti.

quasi ecce id inter solemnia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Psyches : Accumbebat summum thorum maritus, Psychen gremio suo complexus. *Ideò rectè in Catullo,*

Catulli lectio firmata.

Adspice intus vt accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi.

Nec rectè magnus ille censor, quem vnum æmulor mirórque, Adspice imus, *emendauit. Imúsne in illo geniali suo epulo maritus? imò Summus, vel Appuleio teste. Intus accubare, vt intus canere. Interior autem maritus, respectu sponsæ ad quam hîc sermo. Siquid tamen mutandum, legerim,* vnctus. *qui mos Romanis in omni conuiuio solemni.*

Interior maritus, quo sensu.

Desperatus locus.

99. Dum industria cubiculum principis.] *Regem olim feci, qui emendasset hunc locum. itaque concursum à multis ad coronam, & non vnus mihi indicauit scribendum :* Dum histrio cubiculo Principis occultatur, dedecus. *verissimè. intellegit enim Mnesterem illum Patominum, qui diu in deliciis Messallinæ. Libri scripti non longè abeunt ab hac lectione,* Dum instruo cubiculum Principis exultauero, dedecus. *Posiu extrema item scribere,* cubiculo Principis exsultat, verè dedecus.

100. Dignitate formæ, iuuentâ.] *Ita lego, non* formâ. *Dignitas formæ propriè de viris, vti notat vetus litterator Agrætius. illud,* iuuentâ, *suspectum facit Vatic. qui refert,* Vimentis. *Ex quo Palmerius diductim legebat,* vi mentis.

101. Callistus iam mihi circa mortem Cæsaris narratus.] C. *Cæsaris Caligulæ : cuius necis conscius particepsq; fuit hic libertus, narrante Iosepho lib.* XIX. *cap.* I. *Scilicet autem Tacitum hoc narrasse in libris qui de Caligulâ.*

Callistus libertus.

Appij Silani cædes.

102. Appianæ cædis molitor Narcissus.] *Vide Sueton. cap.* XXXVII. *in cuius verbis,* Nec multo pòst ex composito irrumpere Appius nunciatus, cui pridie ad id temporis vt adesset, præceptum erat : quasi planè repræsentaretur somnij fides, accersi statim, ac mori iussus est, *menda est. Quo enim accersi iubetur, qui iam aderat ? Non fugit Torrentium, qui ex libris legit,* arcessi, *pro accusari, vt interpretatur. Mihi,* arceri, *verum videatur : vt exclusum eum à Claudio intellegamus, nec admissum. Transcripserim etiam,* arceri, ac statim mori. *Historiam pete à Dione.*

Correctus Suetonius.

Obscurior locus.

103. Num Messallinam secretis minis depellerent amore Silij.] *Vt'ne Messallinam ipsam adirent minantes? an vt Claudium : eiusq; minis auerterent eam ab amore? Ego hæc & sequentia,* Perstitit Narcissus, *&c. iuxtà cum ignarissimus intellego, & cùm penitus introspicio, video dissentanea esse, nec inter se vincta.*

Callistus vicle olim mancipium.

104. Callistus prioris quoque regiæ peritus.] *Sub Caio, apud quem in gratiâ potentiâque fuit. Dio, vbi de Domitio Afro, lib.* LIX. *Et eleganter Seneca, epistolâ quadam :* Stare ante limen Callisti dominum suum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi. *Sed fuit non minus magnus apud Claudium. estq; ille ipse cui Scribonius Largus medicus eius cui opus suum inscribit, & appellat* C. Iulium Callistum.

105. Duas pellices quarum is corpori.] *Vatic.* corporibus.

106. Cis Vectium, cis Plautium.] *Emendaui præeunte Vaticano, qui habebat,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vectius Valens adulter.

Cis Vecticis Plautio. *Et verè. Duo enim famosi in hac Messallinâ & quasi primorum ordinum adulteri, Vectius Valens & Plautius Lateranus. De Vectio, mox noster, & Plinius de Medicis:* Exortus mox est Vectius Valens adulterio Messallinæ Claudij Cæsaris nobilitatus. *Item Scribonius Largus:* Hoc medicamentum Apulei Celsi fuit, præceptoris Valentis & nostri. *De Plautio mox, & lib.* XIII. Secutáque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messallinæ ordine remotum reddidit Senatui. *At viri docti desperatam huius loci restitutionem censebant: cùm vulgò esset,* cis Vectium Plautium.

Plautius Lateranus.

107. Ne domum, seruitia, & ceteros fortunæ paratus reposceret.] *Contaminatissimum locum Ferretus esse vult: qui mihi castus, purus. Inuidiosâ concessione libertus: Fruatur sanè, inquit, Silius domo tuâ, seruis, veste, & gazâ omni regiâ (nam hac tralata ab adulterâ ad Silium, notante etiam Dione:) reddat saltem vxorem.*

Defensa vulgata lectio.

108. Rumperetque tabulas nuptiales.] *Ad legitimum matrimonij actum Tabulæ & signatores adhibiti. Tabulis & dos continebatur, & illa solemnis coniugij caussa, Liberûm quærendorum. Iuuenalis,*

Tabulæ nuptiales.

Signatæ tabulæ, dictum, Feliciter.

Appuleius, Quòd in villâ non in opido tabulæ sint consignatæ quarto & vltimo loco obiecêre. *Meminerunt non semel Iurisconsulti: & proprio huic rei libro* Cl. v. * *Brissonius, cuius accuratæ diligentiæ doctrinæq́, non a me, non ab aliis quidquam addo. Vt ergo ea tabulæ matrimonio firmando: sic eadem ruptæ, disparando. Iuuenal.*

*De ritu nupt. & iure connubior. Tabulis ruptis matrimonium solebatur.

——— tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat, totâ vix hæc ego nocte redemi.

De his tabulis locum accipio, qui in priscis Glossis: λαγύνης τινὸς γυναικὸς τὸν ὁπλίσιον τῆς ἰδίας ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, αὐτόν τε ἰδόντα εἶναι, καὶ ἀφ' ἧς αὐτὴν ἀνήκειν τῷ ὁπλίσιον, ἤρνητο ἀλλ' ἀπικρίνη γυνὴ, ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγονέναι, καὶ δήπου μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυναμένης ἐν αὐτὸν ὑποδεῖξαι ἰδόντα εἶναι τὸν ὁπλίσιον: Ὅταν τε μὴ εἴη σὸς ἰδών. τῷ ὁπλίσιον ὑπόδ. Dicente quadam muliere congiarium filij sui ablatum esse à nescio quo, eumque filium suum esse, & ad se pertinere congiarium. negauit alius. Respondit se. Cùm ergo non potuisset eum ostendere filium suum de quo agebatur, Cùm non sit tuus filius, congiarium redde.

109. Primumq́; rei frumentariæ Præf. Turranium.] *Dixi lib.* I.

110. Lusium Getam.] *Id illi verũ & gentile nomen, non* Lucium, *aut* Lusceium. *Duo autem hoc tempore Prætorij Præfecti, Lusius Geta & Rufus Crispinus.*

Lusius Geta Præf.

111. Quibus fatentibus.] *Libri scripti,* tacentibus.

112. Adulto Autumno simulacrum Vindemiæ per domum celebrabat.] *Adulto Autumno, id est mense Octobri. Itaque etiam in Horologio veteri Romæ signatum eo mense,* VINDEMIÆ SACRVM LIBERO. *Et persuasum mihi non aliud esse hoc Vindemiale festum, quàm sacra Liberi quæ* C. *Cæsar primus Romæ celebrauit: etsi Athenienses mense Nouembri celebrasse, in Philostrati quarto legi. De ipsâ re, Seruius ad eos versus,* Daphnis & Armenias, &c. Hoc, *inquit,* apertè ad Cæsarem pertinet, quem *constat primùm sacra Liberi patris transtulisse Romam. Ideò nummus percussus Cæsari, in cuius parte* C. VIBIVS. RVFVS. *& impressa ara cui persona histrionia imposita, item thyrsus, & tigris adiuncta. ad memoriam non dubiè huius rei. Lampridius in Eliogabalo:* Cùm ad Vindemiam vocasset amicos nobiles, & ad corbes sedisset, grauissimum quemque percontari cœpit an esset promptus in Venerem: posteaquam senes vidit erubescere, contulit se ad iuuenes. à quibus cùm audiret ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere verè liberam (*emendo,* Liberi. *in eo enim lusum, quasi ea libertas vindemialis digna verè libero deo*) vindemiam esse, quam sic celebrarent. Ferunt multi ab ipso primum repertum, vt in Vindemiarum festo multa in dominos iocularia & audientibus dominis dicerentur. *Capitolinus in M. Antonino:* Vindemias priuato modo

Adultus Autumnus.

Vindemiæ festum. Siue Liberalia: quæ Cæsar instituit.

Lampridius correctus. Iocularia dicta & facta in hoc festo.

modo cum amicis agebat. *Videturq́, ritus posteà Imperij fuisse, vt Princeps extra vrbem, dies aliquot lasciuiret & vacaret huic Vindemiali festo.* * *Paulus Diaconus lib.* III. *de gestis Longobard. cap.* VI. Procedente itaque Tiberio ad villam, vt iuxta ritum Imperialem triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad se Iustinianum voluit ad imperium sublimare. *Idem festum, Magnam coronam dictum esse, suspicor ex Tertulliani his verbis:* Sed & aliâs Liberum principem coronæ planè laureæ etiam vulgus agnoscit, cùm dies in illum solemnes Magnam appellat coronam. *Alia ab hoc festo, ne erres, Liberalia: quæ antiquæ liberæq́, reip. & incidebant in* XV. *Kal. Apriles. De queis Varro lib.* V. *& Kalendarium Romanum.*

*Eadem verba in Reginonis Chron. lib. 1.

Magna corona.

Alia Liberalia.

113. Ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens, iuxtaque Silius hederâ vinctus, gerere cothurnos.] *Eodem habitu Antoniam depingit Velleius, qui Liberum se ferebat:* Cùm Liberum patrem appellari se iussisset, cùm redimitus hederâ, coronáque velatus aureâ, & thyrsum tenens, cothurnisque succinctus curru velut Liber pater vectus esset Alexandriæ. *De cothurnis, etiam Virgil.*

Habitus Liberi patris.

Cothurni.

——— nudatáque musto
Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.

De thyrso, prater alios Iustinus: ὥσπερ αἱ βάκχαι διὰ χρήματος εἰρωνικοῦ τοὺς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις ἀνεφέρεσαν. *id est,* Veluti Bacchæ per speciem habitumque pacis lanceas in thyrsis circumferunt. *Vide & Plinium* XVI. *cap.* XXXIIII. *Athenæus eiusmodi Bacchi insignia in Pyrrhicâ saltatione recepta fuisse ostendit lib.* XIII. ἢ ὅταν ἡμᾶς πυρρίχην διονυσιακήν τις εἶναι φαίη, ὀπισχετέον ἔστι τὴν ἀρχαίας. ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχούμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων, σφόδρα δὲ ἐοικότως ἀλλήλοις καὶ νάρθηξι, καὶ λαμπάδας φέρουσιν. ὀρχοῦνται δὲ τὰ μὲν τὴν Διόνυσον καὶ τὰ μὲν τοὺς Ἰνδούς, καὶ τὰ μὲν τὴν Πενθέα. *Quæ verba lucem dare volo iis quæ hic præcedunt,* feminæ pellibus accinctæ assultabant, velut sacrificantes vel insanientes Bacchæ.

Thyrsus.

Pyrrhica saltatio.

114. Lucullianos in hortos.] *De quibus initio huius libri. Tamen & Luciliana prædia reperio, & hic in manuſs. constanter hortos Lucilianos. Lapis Romæ:*

Lucilliana prædia.

D. M.
CRESCENTIS. NEPOTI. FORTVNATI.
CÆSARIS. N. SER. EXACTORIS.
PRÆDIORVM. LVCILIANORVM.

115. Vehiculo quo purgamenta hortorũ eripiuntur.] *Siue,* excipiũtur.

116. P. Largo Cæcinâ.] *Fratre, opinor, C. Cæcinæ Largi, qui Consul cum Claudio fuit, anno vrbis* DCCXCV. *& in consulatu interfectus. Quem intellegit Asconius, in Pro M. Scauro:* Scauri domum possidet nunc Longus Cæcina, qui consul fuit cum Claudio. *scribe,* Largus. *& discè hinc quæ Asconij certa ætas.*

Cæcina Largus.

Asconius correctus.

117. In eodem gestamine.] *Id est, gestatoriâ sellâ. quæ à Claudio deducta in vulgi vsum, vt* * *docui. Sic lib.* XIV. Gestamine Baulos peruectam. *Apparet tamen in vno gestamine plures sellas fuisse, vt hic vides in Narcisso, qui eodem gestamine sellam poscit sumitque.*

* in Electis.

118. In vestibulo effigiem patris Silij consulto Senatus abolitam demonstrat.] *In atrio siue in vestibulo aditum, imagines maiorum: vti hic Silij patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniæ damnatus crimine maiestatis cum vxore Sosiâ Gallâ, vt lib.* IV. *narratum: ideóque & imagines abolitæ, quas tamen filius restituerat. Criminatur ergo id libertus.*

Imagines in atrio. Silius damnatus à Tiberio.

119. Quidquid habitum Neronibus.] *Lege,* auitum: *quod monuit me* I. C. *Claudius Chifletius.*

120. Custodem Silio ac Messallinæ datum.] *Quis dederit Silio custodem? Claudiusne, qui omnium ignarus? Logi. In Vat. est,* Custodem Messallinæ dat. *alienâ deinde manu adpictum,* ac Silio. *Lego igitur:* Custodem Messallinæ datum. *vel etiam:* custodem à Silio Messallinæ datum. *Alterum quidem verum est, vt hic Titius siue à Claudio adpositus vxori custos, siue à Silio, vt amica. Virumque enim solens Romanis, De maritis,*

Custodes olim vxoribus adpositi.

Et amicis.

rius, Tibullus, Ipse malus docui, quo posset ludere pacto Custodes. *De amatoribus, Propertius,* Quos igitur tibi custodes, quæ limina ponam? *Miserum ille custos cui id monstrum commissum, quod non Argus cum Mercurio custodisset. Vertranius inexplicabilem locum censet, nisi custodem pro exactore interpretemur, scilicet qui mortis pœnas exigat. Verum merumque somnium.*

Indicium, & ex eo impunitas.

121. Indicium offerentem Vectium Valentem & confessum.] *Bene confessum. Nam indicium, ait in Eunucho Donatus, propriè est eius qui vnà peccauerit. Asconius ad illud Ciceronis:* Quapropter si indicium tibi postulas dari. *ait:* Index est, qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicat, impunitate propositâ. *Quæ tamen impunitas circumscripta est: quia, vt idem notat,* Certa sunt in quibus impunitas indici datur, vt in causâ proditionis, maiestatis, & si quid huiusmodi.

Saufeius Trogus.

122. Saufellum Trogum.] *Vatic.* Saufelium. *Scribo,* Saufeium, *& induxit librarios illud I. longiusculum, vt L. scriberent. Horum omnium mentio Senecæ in Menippæâ de Claudij morte. vbi tamen disiunctim scribe* M. Heluius, Trogus. *Qui hic etiam Traulus, malè fortasse in Senecâ,* Sex. Trallus.

123. Decius quoque Calpurnianus.] *Scripti libri,* Deorius. *Puto,* Decrius. *quod nomen & infrà inuenies.*

Lepidâ Messallinæ factâ.

124. Reminiscereturvocis, quâ se obnoxium iussis Messallinæ dedisset.] *Commentum feminæ lepidum. Mimum istum deperibat Messallina. sollicitat. Ille tergiuersari, metuere Imperatorem. Quid ergo si maritus ipse iubeat? inquit. Et cum marito egit, quasi operâ Mnesteris aliquâ in re illi vsus. Ille vocatum mimum malè accipit, iubet in omnibus vxori obediat pareátque. Paruit. & id iussum valere sibi nunc vult ad veniam obtinendam & vitam.* Dio LX.

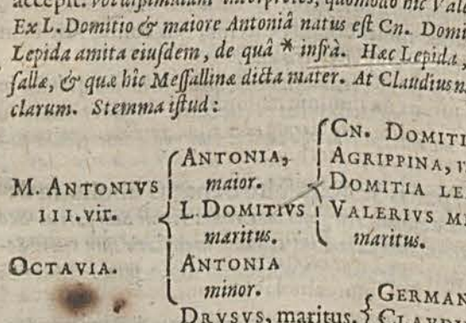
125. Ob patrui egregium meritum.] *A. Plautij, suspicor, qui Britanniam Claudio subegit.*

126. Tanquam in illo cœtu passus muliebria.] *Simile illorum inuentum in Suetonij Domitiano cap.* X. Qui se quò faciliùs expertes culpæ ostenderent, impudicos probauerant. *Dij deæq; istos, non corpore non animo viros. Adeò turpior omni morte hæc fuga mortis.*

Quæ mater Messallinæ. Claud. cap. XXVI.

127. Assidente matre Lepidâ.] *Quænam hæc Lepida? Ego verò repperisse me censeo famosæ feminæ (Messallinam dico) stirpem & matrem. Suetonius scribit:* Post has Valeriam Messallinam Barbati Messallæ consobrini sui filiam in matrimonium accepit. *vbi dissimulant interpretes, quomodo hic Valerius Claudio consobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio & maiore Antoniâ natus est* Cn. Domitius pater Neronis principis, *& item Lepida amita eiusdem, de quâ* * *infrà. Hæc Lepida, est illa ipsa quæ nupta Valerio Messallæ, & quæ hic Messallinæ dicta mater. At Claudius natus ex Druso & minore Antoniâ, vti clarum. Stemma istud:*

Suetonio nova lux. * Lib. XIII.

Lepida consobrina Claudij. Forte an mutanda in Suetonio lectio.

Vides ergo Claudium & Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuisse alibi ostendo) verè consobrinos. Atque hac ratione fortè maritum ipsum Lepidæ, Suetonius dixerit Claudij consobrinum. Tamen tutius putarim legi, Barbati Messallæ & consobrinæ suæ filiam. *Sententia quidem non alia est: & hæc Lepida Neronis amita, Messallinæ mater.*

128. Morte decus quærendum.] *Placet,* morti, *vt in Veneto.*

129. Ictu Tribuni transfigitur.] *Malim,* transigitur.

130. Le-

130. Leuissimum fastigij eius.] *Hæc cum lineis postumis, corrupta, hiulca. nec iuuant aut discrepant libri, nisi quod,* Tristitiis inultis, *non* Flagitiis, *vti substituisse fatetur Rhenanus. Ego ab eiusmodi vlceribus sanandis, sani hominis censeo abstinere manum. Nam sine librorum ope, irrita abierit vel Hygia ipsa.*

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XII. ANNALIVM COMMENTARIVS.

1. Lollia, neptis M. Lollij qui sub Augusto.

LOLLIAM Paullinam M. Lollij consularis filiam.] *Non prisci illius Lollij, qui moderator C. Cæsari datus, ne erres: sed filij eius, qui tamen quando consul fuerit, ignoro. Tempora suadent, & clarissimè Plinius libro* IX. *cap.* XXXV. *qui hanc Lolliam Paullinam neptem illius Lollij appellat.*

2. Et familiæ Claudiæ, quæ posteros coniungeret.] *Expediri sententia potest: tamen mauelim scribi,* & familiæ Claudiæ. quin posteros coniungeret *vt quasi hortantis ea sint liberti.*

In aliam sententiâ mutata lectio.

3. Iuuenémque & alia clarum, insigni triumphalium.] *Ita disertè Vatic. vereq;. Transmarina forma sermonis est,* ναυτικὸν τὰ τ' ἄλλα λαμπρὸν, *crebrumq; apud Latinos, Homo cetera bonus, & similia: in Agellio, Homo pleraque non indiligens.*

Alia clarus.

4. Vitellius nomine Censoris seruiles fallacias obtegens.] *Dubitaui ne prisco verbo scrib.* seruiles pellacias. *Apud Lucretium scriptum.*

Pellacia.

Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti.

& conuenientior huic sententiæ visa ea vox. Non enim tam fraudes erant, quàm adulationes humiles & demissæ ad pelliciendam parandamq; gratiam Agrippinæ, vt addit noster.

Ideò & Seneca in Octauiâ de hoc Silano ait, *Crimen fuit reus* vt emẽdaui in Antiq. lib. I. cap. XI V. Silani incautus amor aduersum sororem.

5. Fratrisque non incestum, sed incustoditum amorem.] *Vatic.* fratrúmque. *quod probo. In reliquâ scripturâ pendeo animi. Vulgatam si ferimus: sententiam esse volo, Tractum in crimen esse non amorem incestum inter fratrem sororemq;. sed tantùm incustoditum. id est, amorem parum cautum circumspectumq;, & qui sine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinij è lib.* VI. *epistolar.* Tuitus sum Iulium Bassum, vt incustoditum nimis & incautum, ita minimè malum. *Siquid mutandum, legerem,* incustoditum sermonem. *E Senecâ certè clarum non aliud verè obiectum huic Silano, quàm verba aduersus sororem nuptialia, & parum cauta. Ait in Ludo de morte Claudij:* Qui, quantum quidem in ipso fuit, damnatum incesti L. Silanum generum suum occîdit. Oro propter quid? Sororem suam festiuissimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. *ita enim restitui eum locum nuper. Sed fortasse & quasi sororius Ligur notatus Silanus fuit. cuius sententiæ puto illa Senecæ, ibidem:* Quia Romæ inquit, mures molas linguæ, hic nobis curua corrigit. *Nam Lingere quid sit in obscenis, non ignotum: & ambigua allusio in molarum voce, quâ etiam in vtero dictum aliquid muliebri.*

Silanus caput perdidit in sorore.

6. Pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam famâ, iam amore illicito.] *Distinguunt libri mei,* matrimonium, iam famâ. *Et recte. quoniam ante istos consules matrimonium pactum. Suprà enim scriptum:* quæ postquam matrimonij sui certa fuit. *Statim etiam è Farnes. scripseris,* deductæ in domum patrui fratris filiæ.

Distinctio ad historiâ.

7. Quin & incestum, ac si sperneretur.] *Sententiam loci censeo: Eruebantur*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur quidem matrimonij bonis Claudius & Agrippina: at non securi. quia & incestum subesse videbatur, nondum firmatis eiusmodi nuptijs; & periculum ne populus speraret profani principis imperium.

8. Ciuium & consensui.] *Delenda copula. vel, quod verius, addenda vox scriptori elapsa*, ciuium & S. consensui. *id est, Senatus. Ita respondebit Claudij oratio, Vitellianæ.*

9. Summamq; reip. agi.] *Scribo*, summamque rempublicam.

10. Vidua iungeretur principi.] *Vidua Agrippina mortuo, sub initia imperij Claudiani, Crispo Passieno, cui post Domitium nupserat. Plinius lib.* XVI. Arborem mori eximiam ætate nostrâ adamauit Passienus Crispus bis consul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarus. *Suet. Nerone:* Verùm Claudio imperium adepto, non solùm paternas opes recuperauit, sed & Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est. *Tamen idem ille Passienus antè maritus Domitiæ sororis Ænobarbi. Quod ex Quinctiliano colligas lib.* VI. *cap.* II. *Apud Senecam de hoc eodem lib.* IIII. *Natural. Quæst. initio*: Crispus Passienus, quo ego nil noui acutius in omnibus rebus, maximè in distinguendis *(omnino scrib.* distringendis, & curandis vitiis, sæpe dicebat: Adulationi opus esse non claudere ostium, sed aperire, & quidem sic quemadmodum amicæ solet. quæ si impulit, grata est: gratior, si effregit. *Iterum scribe*, sed operire. *id est, leuiter obducere, opponere ostium: ne pereat dicto sua Venus.*

Passienus secundus Agrippinæ maritus.

Seneca correctus.

ADD. *De Crispo Passieno lubet paullo amplius adtexere, illustri cum primis viro & oratore. & maximè ea quæ Scholiastes vetus Iuuenalis curiosè rettulit ad versum Satyræ* IIII.

— venit & Crispi iucunda senectus. Crispus, *inquit*, municeps Viselliensis, tirocinio suo, in Senatu ita cœpit: * Patres conscripti, & tu Cæsar. propter quod simul oratione *(malim* orationem, *vt duplex caussa laudis fuerit, & Libertas & Eloquentia)* plenissimè à Tiberio conlaudatus, plurimas sponte caussas apud * c. v. egit. pro quâ re in Basilicâ Iuliâ eius statua posita est. Consulatus duos gessit. Vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinam; illam amitam, hanc matrem Neronis Cæsaris. Possedit bis mille sestertia. *(scribo*, bis millies sestertiûm: *quia homo prædiues, & Suetonius ait Neronem hereditate eius ditatum.)* Omnium Principum gratiam adpetiuit, sed præcipuè Cæsaris *(excidit nota prænominis* C. *id est*, Caij. *nam hunc intellegit)* quem iter facientem secutus est pedibus. Hic nullo audiente à Nerone interrogatus *(à Nerone? imò verò* à Caio, *in quem scelus hoc incesti competit. nisi mauis*, Hic illo audiente, à Nerone inter: *eâ mente, vt Caio præsente, à quopiam Nerone, qui adularetur fœdo Principi & simul huic insidiaretur, sit rogatus.)* Haberétne, sicut ipse, cum sorore germanâ consuetudinem? Nondum, inquit. quantumuis decenter & cautè. ne aut negantem eum argueret, aut adsentientem sibimet mendacio dehonestaret. *(corrigo*, ne aut negando eum arg. aut adsentiendo semet deh.) Periit per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico elatus est. *Scita narratiuncula. quam tamen ego ad Passienum hunc traho, auctore eius valdè inuito. Nam ille (dormiit, an stertuit?) refert ad Crispum, qui sub Domitiano. Atqui Vibius ille nomine fuit: nec quadrant in eum re aut ævo, quæ hîc dicta. Mira μετωρία Scholiastæ, aliàs docti. Sed & noster amicus, cur rescribit* municeps Vercellensis? *δόλῳ ad Vibium illum, fateor: at non ad Passienum. Quamquam Viselliæ municipium etiam mihi ignotum: An* Vitellienſis? *an* Vicellienſis? *quæ loca Italiæ reperies. De morte autem hominis, quod Hieronymus ecce Chronico, eam Principe Caligulâ ponit, anno eius secundo:* Passienus filius, fraude hereditatis suæ necatur. *sanè falsum est. constat enim sub initia Claudij obiisse, ex Suetonij Nerone capite* VI. *Itaque traiectitia ea nota Hieronymi, vt in Chronico illo multa. sed & emendanda sic:* fraude heredis suæ. *Agrippina enim illi heres, & per eius fraudem, vt disertè in Scholiastæ extremis hîc verbis legis, periit. Fuit & Passienus pater, Senecæ nominatus lib.* II. *Controuers.* V, *Ad quem pertinere censeo Velleij verba libro* II. Triumphalia ornamenta ex Africâ *ei tribuentis: idq; sub Augusto.*

* *Præposuit Patres Principi, sinè quâm literè in seruitute.*

* *Interpretare* Centûviros.

Ambigua emendatio.

Alia iterûm, sed certior.

Scholiastæ error.

Hieronymi culpa siue Librarij. Is etiam emendatus. Alius Passienus pater.

11. Vi-

11. Vidisse ipsos.] *Principe Caio.*

12. Statueretur imò documentum, quò vxorem Imp. acciperet.] *Nugax oratio. quid enim? non anteà Imperatoribus semper vxor? semper. Quid ergo opus ei rei documento? Tu corrige*, quomodo vxorem. *Id enim vult adulator homo, prodendum esse posteris exemplum, vt Imp. vxorem Senatu suasore & auctore capiat.*

Tacitus emendatus.

13. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse.] *Malim*, tempore percrebuisse, *reiectâ voce quæ glossographum sapit: aut potius inuertam,* tempore adeò. *& id verum puto. De reipsâ, Plutarchus auctor in Causis, quæst.* VI. *diu apud Romanos sobrinarum connubia (ἀνεψιάς ipse appellat, & benè vertit Xylander) fuisse inusitata: cœpisse tamen à leuiculâ caussâ, quam ipse denarrat. factumq; decretum populi, πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν ἀλλήλους ἀνεψιῶν, τὰ δ' ἐνοτέρω κεκωλῦσθαι. id est,* licere omnibus ducere vsque ad consobrinas, suprà autem vetari. *Hoc quando propriè cœperit, non dicit: sàtis vetus esse, ex Liuio discas. apud quem, libro* XLII. *ita loquitur Sp. Liguslinus:* Cùm primùm in ætatem veni, pater mihi vxorem fratris sui filiam dedit: *imò quasi in laudem hoc recenset. Sane connubia ea deinceps crebra: & sic inter illustres, M. Marcellus Iuliam Augusti F. duxit, sibi sobrinam: aliiq; plures. Sustulit tamen easipsas nuptias Theodosius, de quo Victor:* Tantum, *inquit*, pudori tribuit & continentiæ, vt consobrinarum nuptias vetuerit, tanquam sororũ: *permiseruntq; iterum Arcadius & Honorius l.* XIX. C. *De nuptiis.*

Sobrinarum matrimonia quando cœperint.

Ea vetuit Theodosius.

Alij iterum permiserũt.

14. Sobrinarum.] *Sobrinas appellat: tamen palàm est, intellegi debere de Consobrinis. Quis enim hoc censeat, eos quos propriè Sobrinos, legum auctores appellant, arceri inter se nuptijs? nunquam factum. Sed veteres hæc miscebant, vocularum haud æquè curiosi captatores. In Glossis priscis legas,* Ἀνεψιός, Consobrinus, Sobrinus. *Alibi:* Θεῖα ὡσεὶ μητρός, Consobrina. Et: Ἐξάδελφος, ἐκ δύο ἀδελφῶν θηλειῶν, Consobrinus. *Quid, quòd Velleius simili libertate,* Consobrinum Ti. Gracchi *Scipionem Nasicam appellat: qui Iurisconsultorum finitione Sobrinus sit?*

Sobrinũ Tacito, pro cõsobrino.

15. Decretum postulat, quo iustæ inter patruos fratrumque filias nuptiæ statuerentur.] *Zonaras:* Διὰτοῦτο καὶ ἀπόνοιαν, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι. *Aut Tacitus, Fratrum filias: & strictè capias, non enim licuit sororum. Quod notauit accuratè & diffusè, quantum satis est, Cuiacius* XIII. *obser. cap.* XVI. *quem non exscribo. Nec sustulit Nerua hoc Sc. vt idem verâ interpretatione collegit. De Claudij hoc facto Seneca:*

Fratrũ filias ducere patruis, non item sororũ licuit.

Genitamque fratris, coniugem captus, sibi
Toris nefandis, flebili iunxit face.

Seneca in Tragœdiis correctus.

vbi melius leges, Genitámq; fratre coniugem captam. *Domitianus imitatus exemplum est, qui Iuliam habuit filiam Titi.*

16. Talledius Seuerus.] T. Alledius *scribo. & vidi postea ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priscis,* M. ALLIDI. *in Iuuenali,*

Alledia gens.

——tibi habe frumentum Alledius, inquit.

*Quod noster vnum imitatorem sceleris eius facit; * Suetonius dissentit, qui duos. Noster, credo, non habuit curæ nescio quem recensere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes, gradus equestris. Martialis:*

* Cap. XXXI.

Et referes pili præmia clarus eques.

17. Addictum quasi & virile seruitium.] *Arbitrio meo, transponantur verba,* Addictum & quasi virile. *Lectioni stabiliendæ (nam ego olim solicitaui) est, quod apud eumdem Tacitum de moribus Germanorum scribitur:* Trans Lygios Gothones regnantur, paullò iam addictiùs quàm ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen suprà libertatem. *Nec pœnitet tamen prorsus coniecturæ,* Adductum, *præsertim quæ firmatur codice Budensi: de quo verbo in lib. Histor.*

Addictum seruitium.

18. Die nuptiarum Silanus sibi mortem conscisciuit.] *Mala ergo distinctio, & historiæ vitiandæ, in Suetonij Claudio obtinuit, cap.* XXIX. Silanus abdicare se præturâ, morique ihitio anni coactus. Die ipso Claudij & Agrippinæ nuptiarum in quinque & triginta Senatores trecentósque amplius equites animaduertit. *Apage.*

Distinctio in Suetonio mala.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulla cædes nuptiali eius die lecta. scribéque, initio anni coactus, die ipso Cl. & Agnuptiarum. In quinque, &c.

Iunia Calvina.

19. Caluina soror eius.] *Fortasse illa, quæ vitam produxit ad Vespasiani imperium. de quâ Sueton. cap. XXIII. Vespas.* Cùm Mausoleum repentè patuisset, ad Iuniam (*malè enim editum suppositumq; a Scholiastis*, Iuliam) Caluinam è gente Augusti pertinere dicebat. *Nam Silani isti inter abnepotes Augusti fuerunt, vt dicam.*

Scholiastæ inscitia.

20. Italiâ pulsa est.] *Si pulsa tantùm, quid ita Commentator Iuuenalis scribit eam à se interfectam?* Caluina, *inquit*, Prætoris cuiusdam soror, quæ se occidit tanquam infamis in fratrem (*lego*, fratre.) Claudij temporibus. *Hoc notat ad illud è Satyr. III.* —— donat Caluinæ vel Catienæ. *Homo errat.*

Piacularia sacra à Tullio.

21. Sacra ex legibus Tulli regis, piaculáque apud lucum Dianæ.] *Non alia sacra piaculaq; accipio, quam quibus Tullus olim rex in Horatio sororiam cædem luit expiauitque. Liuius*: Itaque vt cædes manifesta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri vt filium expiaret pecuniâ publicâ. is quibusdam piacularibus sacrificiis factis (quæ deinde genti Horatiæ tradita sunt) transmisso per viam tigillo, velut sub iugum misit iuuenem. *Similiaq; Dionys. lib. III. qui addit ea sacra per Pontifices facta: conuenienter cum iis, quæ hic Tacitus.*

22. Irridentibus cunctis quòd pœnæ procurationésq; incesti id temporis exquirerentur.] *Et herclè ridiculum, quòd Claudius Silani cum sorore incestum piacularibus sacris lueret: ipse in eâdem culpâ. Nam piacula istæc caue alio referas, quàm ad crimen Silani.*

Senecæ exsilium.

23. Veniam exilij pro Annæo Senecâ, simul Præturam impetrat.] *Relegatus enim Seneca post Quæsturam à Claudio in Corsicam insulam, ob suspitionem adulterij cum Iuliâ Germanici filiâ, Vinicij vxore. Cuius criminis scena à Messallinâ fuit. Scena dico. Non enim reipsâ expetit in te hæc culpa, ô Romani nominis & sapientiæ magne sol.*

24. Vtque Domitij pueritia tali magistro adolescceret.] *Magno, magno magistro: vtili priuatim & publicè, si Neronis indoles, aut Romana fata, voluissent. Sed ad historiam, adde hæc Scholiastis, in Iuuenalis Sat. V.* Seneca sub Claudio, quasi conscius adulteriorum Iuliæ; Germanici filiæ, in Corsicam relegatus, post triennium reuocatus est. Qui etsi magno desiderio Athenas intenderet, ab Agrippinâ tamen, erudiendo Neroni, in palatium adductus, sæuum immanémque natum & sensit & fato semel hominis sanguine, ingenita redeat sæuitia.

25. Vt rettuli.] *Libro XI. Vide.*

26. Secors domi, bellis infaustus.] *Elegantissimi ingenij & doctrinæ noster Modius obseruat è libro vetere*, belli infaustus. *rectè: eâ formâ, quâ Militiæ clarus.*

27. Omissâ Tiberij memoriâ, quamquam is quoque miserat.] *Et quidem tres miserat. Vononem, Phraatem, Teridatem. Ad. lib. II. supra, & VI.*

28. Quanto ignara barbaris.] *Ita edidi è Vatic. Farnesiano erat*, ignota: *vulgò*, ignoratiora. *Phrasis vulgata & obuia in Tacito.*

29. Cassius ceteros præeminebat peritiâ legum.] *Vatican.* ceteris præcrat. *Accipio.*

30. Exercere legiones.] *Vett.* exercitare.

31. Familiâ Cassiâ per illas quoque gentes celebratâ.] *Ob Cassium illum qui τυραννοκτόνον, cuius in Syriâ prosperæ res post cladem Crassi.*

Acbarus, Arabiæ regum nomé.

32. Rex Arabum Abbarus.] *Solemne illis regibus nomen, vt Ptolemæus Ægyptius. Vatic.* Acbarus *semper scriptum, & Appiano Ἄκβαρος: in Nummis antiquis, Ἄβγαρος. & statim infrà*, Ezates, *etiam in manuss. Scito verum nomen esse*, Iazates. *Ita enim appellatur constanter Iosepho libro XX. Antiq. cap. II. III. vbi & historia omnis explicita de origine huius regis & progressu. Narrat autem Iosephus Iudaicæ religionis eum, & matrem*

Iazates.

matrem Helenam fuisse: multáque alia, quæ operæ sit legere.

34. Castellum insigne famâ, quod postremo prœlio.] *Attentum lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Nimon castellum vocat, quam paullò antè vrbem? Et vtrúmne apud Nimon postremum Darij cum Alexandro prœlium fuit? Imò haud procul Arbelâ, apud pagum Gaugamela. Inseruerim ergo vocem*, sedes Assyriæ, & Arbela castellum insigne famâ: *aut certè si satis sit id intellegi, additâ copulâ*, sedes Assyriæ, & castellum.

Arbela castellum.

35. Vbi pharetras telis onustas accepêre.] *Vatic.* telis omissis onustas; *nec scio quid voce eâ faciam. Fortè*, telis omnigenis onustas.

36. Mithradates amissis opibus vagis.] *Dio Mithradatem quemdam nominat, prolem magni illius; cui Claudius regnum Bosphori largitus sit. libro LX. Sed is alius debet fuisse ab isto.*

37. Zorsines Soracorum rex.] *Farn.* Siracusorum. *Vera scriptura*, Siracorum. *Nam & à Strabone in XI.* τὰ τῶν Σιράκων φῦλα *dicuntur. Populi sunt ad Caucasum.*

Siraci populi.

38. Eunonem qui Adorsorum genti præcellebat.] *Straboni, Plinio, Ptolemæo, hi populi dicti*, Aorsi: *inter Scythas.*

Aorsi populi.

39. Nostris in armis.] *Aliter exaudio, quàm vulgus. id est, nostri in lateribus erant, & ad armos. Nec enim solos Romanos in armis fuisse censendum: sed cum Aorsi in fronte agminis & tergo essent, in medio Bosphorani; Romanos latera tutatos esse. Nisi tamen legendum*, nostris armis. *vt dicat Bosphoranos, Romano ritu instructos armatosq;.*

40. Sed cratibus iunctis.] *Vatic.* cratibus & vimentis. *probo.*

41. Plerisque centurionum interfectis.] *A Rhenano est, ex emendatione, vt ait, codicis Bud. Nam mei mauss. itemq; editiones antiquæ omnes*, plerisque consularium. *Pro eâ voce quid restituendum, nondum mihi liquet.*

42. Propriis odiis infensum.] *Franc. Modius è Rodolphi Agricolæ codice negationem inserit*, non infensum. *Quod approbo. Non enim Eunon à se Mithradatem oderat, sed in gratiam aspectumq; Romanorum.*

43. Ne triumpharetur, néve capite pœnas expenderet.] *Farnes.* exciperet. *At de more ipso plectendi in carcere triumphatos duces, suadeo omnino legas Fabrum libro II. Semestr. capite III.*

44. Quantâ peruicaciâ in hostem.] *A M. Antonio Mureto est, qui ingeniosè veram lectionem peruidit. Nam vulgò erat*, quantâlibet pertinaciâ in hoc tentatâ. Peruicaciâ *autem in Vat. scriptum.*

Iunium Cilò.

45. Iunium Colonem.] *Hìc & infrà emendo*, Cilonem. *Dio auctor lib. LX. facetâ narratione insertâ super hoc homine. Præfuerit Bithynis, inquit. (nam Bithynia adiuncta, vt opinor, Ponticæ administrationi) & præfuerat nequiter, auarè. Quæsti Bithyni apud Claudium sunt, poposcerunt q; pœnas. Cùm parum intellexisset Claudius in turbâ strepitu q; adstantium, quid dixissent Bithyni alios interrogat. Ibi Narcissus pronus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eos agere Ciloni. Tum ille, Præsit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni* Ἰούνιον Κίλωνα: *& firmat Velius Longus*: Cilones, *ait*, vocantur homines angusti capitis & longi: chilones à breuioribus labiis dicti. *Glossæ*: Cilo, κεχείλωκε. *Declamator in Sallustium, pro hominibus nequam improbisq; accepit*: Quidquid impudicorum, Cilonum, parricidarum, sacrilegorum, debitorum in totâ vrbe fuit.

Narcissi petulans nequitia.

Vide Festum in Chilo. Cilones.

46. Sorore L. Volusij genitam.] *De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario:*

Qui Volusi antiquo deriuat stemmate nomen:
Et reges Rutulos, teste Marone, refert.

47. Memmio quondam Regulo.] *Vide Sueton. in Caio, cap. XXV. itémque Dionem. Statim vox* Nuptiis *abest Farnesi codici: & illæsâ sententiâ potest.*

48. Damnatus lege repetundarum Cadius Rufus.] *Malè ego olim, Claudius; malè vir doctus, in Re nummariâ, Cordius restituit. Est ille, de quo II. Histor.* Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso Senatorius locus: qui repetundarum crimi-

Cadius Rufus, vel Tadius.

minibus sub Claudio ac Nerone ceciderant. *Si mutamus: legerem*, Tadius.

Legatio libera olim ad peregrinandum.

49. Galliæ Narbonensi datum, vt Senatoribus eius prouinciæ, iure quo Sicilia haberetur, inuisere res suas liceret.] *Liberâ rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei priuatæ causâ. Id tantum excogitatum, vt legatio libera peteretur à Senatu, sumereturque: quò maiori abessent cum dignitate. Cicero sæpe. At lapsâ rep. in seruitutem, Senatoribus etiam adempta hæc libertas. Augustus id instituit imperio firmando, & eleganter* LII. *in extremo:* ὡς σπανίως τοῖς βουλευταῖς μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μή τινι καλῶς, ἢ καὶ ὀλιγοχρόνιον. καὶ τοῦτο καὶ διὰ παντὸς ἀεὶ φυλάσσεσθαι. *id est*: Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniussu permissúve suo. quod interdictum ad hoc vsque æuum seruatur. *Quamquam præiisse ad hoc factum Augusto Iulius videtur:* qui sanxit nequis Senatoris filius nisi contubernalis aut comes Magistratus peregrè proficisceretur, *ait Sueton. cap.* XLII. *Vbi libido mihi legendi*, nequis Senator Senatorisve filius. *Si enim filiis interdictum; maior ratio vt Senatoribus ipsis. In vsu autem, vt commeatus peregrinandi à Cæsare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. cap.* XXIX. Prætorium virum ex secessu Anticyræ propagari sibi commeatum sæpius desiderantem, cùm mandasset interimi, &c. *quo loco reiectâ vocula scripserim*, Prætor. virum secessu Ant. *Sed Claudius à se solo id peti primus instituit: Suetonius. cap.* XXIII. *subobscurè:* Commeatus à Senatu peti solitos * sui beneficij fecit. *cui lucem do ex Dione:* τοῖς δ' οὖν, inquit, αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἐφίει μὲν καθ' ἑαυτὸν ἕνεκα τῆς βουλῆς. τοσόνδε μέντοι νόμῳ τινὶ ἀεὶ τοῦτο ἰσχύειν πείθει, δόγμασι γοῦν ἐψηφίσθαι ἐκέλευσε. *id est*: Petentibus extra Italiam eundi commeatum, per se concessit, Senatu non contus decretum. *Vide & l.* XXII. *Ad municipalem. Atque imprimis Cassiodorum: apud quem expressa Formula ipsa dandi huius per principem commeatus, lib.* III. *Variar. epist.* XXI.

Claudius eos sui iuris fecit.

* Ideò in Tacito hîc *non exquisita principis sententia.*

Sicilia eximia. Et Gallia Narbonésis.

Augustus tamen in hoc decreto suo Siciliam excepérat: sicut nunc Claudius Narbonensem. quia vtraque prouincia vicina & quasi suburbana. Dio: πλοῦν δὲ ὅπως ἐς τε τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, ἐξαμήνου μόνου τοῖς βουλευταῖς ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. *id est*: Excepta enim Sicilia, & Gallia Narbonensi, nusquam aliò peregrinari Senatori fas est. *Ad hoc*

Strictius multo hoc effert Suidas: nec scio an verè.

Claudianum interdictum respexit Suidas, etsi id paullò aliter effert, in Κλαύδιος. *Ait:* νόμον ἔθηκε μὴ ἐξεῖναι βουλευτῷ πλέον ἑπτὰ σταδίων τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως. *id est*: Legem tulit, nè cui Senatori abire vrbe ad septimum lapidem fas esset, Principis iniussu.

Soæmus rex.

50. Defunctis regibus Sohemò atque Agrippâ.] *Quorum ille Arabum hennius, vt editio. vulgatæ. Dio de Caligulâ:* ἐν δὲ τούτῳ, Σοαίμῳ τῷ τῶν Ἰουδαίων τῷ Ἀράβων, ᾧ vide Iosephum XX. *Antiquit. qui tamen nihil aperte de contributione Iudæorum in Syros. Imò vero etiamtunc, vt antè, Præsides suos siuè Procuratores habebant: qui adspiciebant quidem functo. Quomodo igitur prouinciæ Syriæ additi nouiter, cogitandum sit, aut à peritioribus rogitandum.*

Augurium salutis. Dubitatum de numero Taciti.

51. Salutis augurium.] *Quod è tenebris primus eruit Politianus: quem licet lenumerus in Tacito satin' verus? deliberò. Nam suprema mentio capti huius Auguriy apud Dionem est anno vrbis* DCCXXV. *cùm & Ianus item ab Augusto clusus. atqui ab eo die ad hunc* DCCCII. *vrbis annum, non* XXV. *vti hîc scriptum, sed* LXXVII. *interfuerunt anni. Vt ergo verus iussúsque hic numerus sit, à Tiberio repetitum id augurium necesse est Cornelio Cethego, Visellio Varrone Coss. anno vrbis* DCCLXXVIII.

52. Et pomœrium vrbis auxit Cæsar.] *Idq; lapis etiam nunc restatur Claudiani ætr, Romæ:*

TI. CLAVDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COSS. IIII.
CENSOR P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
AMPLIAVIT. TERMINAVITQ.

Auxit, post Britanniam Romano imperio adiectam.

53. Nisi L. Sulla & D. Augustus.] *Non defendo te, Corneli: erras. Etiam C. Cæsar auxit interiectus inter eos duos. Agellius auctor lib.* XIII. *cap.* XIIII. *Dio libro* XLIII. ταῦτά τε ἐποίει, καὶ νόμους ἐσέφερε, τό, τε πωμήριον ὃν πλεῖον ἐπηύξησε. *Apud eumdem Antonius in laudatione Cæsaris funebri:* ὁ καὶ τὸ πωμήριον αὐτὸς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας, ὃν τῷ βαλβιδικῷ καταστάσεως, *&c. Cicero ad Attic. lib.* XIII. De vrbe augendâ quid sit promulgatum, non intellexi. id sanè scire velim. *Iuuat tamen aliquid nostrum, quod Suetonius exactæ in talibus diligentiæ, mihil huius in Iulio commemorat: & forte an concepta à Iulio res, perfecta demum ab Augusto. Nam ille nugator apud* * *Senecam ridiculus, qui* Syllam vltimum Romanorum protulisse pomœrium tradidit: quod nunquam Prouinciali sed Italico agro acquisito mos proferre apud antiquos fuit. *Vide quæ huc faciunt, apud Vopiscum in Aureliano.*

Taciti ἐμάρτημα. Iulius Cæsar pomœrium auxit.

* De Brevit. vitæ, cap. XIII.

54. Regum in eo ambitio vel gloria.] *Consule Onuphrium in vrbe Româ.*

55. Mox ad Curias veteres.] *Ita manuscr. & rectè. Varro de L. L.* Curiæ duorum generum. Nam & vbi curarent sacerdotes res diuinas, vt curiæ veteres: & vbi Senatus humanas, vt curia Hostilia. *Festus:* Nouæ curiæ ad compitum Fabricium factæ quòd parum amplæ veteres à Romulo factæ. *Plautus:* Sub veteribus ibi sunt qui dant quique accipiunt fœnore. *Liuius* XLIII. Ædes P. Africani pone Veteres ad Vortumni signum laneásque (*scribe*, lanienásque) & tabernas coniunctas in publicum emit. *Ouidius eadem intellegit* III. *Fast.*

Curiæ veteres.

Veteres, ἀπλῶς.

Liuius correctus.

Ianua tunc regis posita viret arbore Phœbi:
Ante tuas itidem Curia prisca fores.

56. Adoptio in Domitium auctoritate Pallantis festinatur.] *Agnoscet ergo lector, & tolle, librarij errorem (non enim ipsius Suetonij, puto) Neronis cap.* VII. Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annæóque Senecæ iam tunc Senatori in disciplinam traditus. *Adoptatus Nero* XI. *ætatis anno? Falsum, vel te iudice & indice Suetonio. Nam idem scribis* XVII. *anno ad imperium eum peruenisse, quod & Tacitus, & Dio adstruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni interfuerunt non quinque.* Duodecimo, *ergo in Suetonio scribendum: si ratio quidem constatura est.*

Erratū fortè in Suetonio numero.

57. Adnotabant periti nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri.] *Atqui Tiberius Germanicum adoptauit, vti notum. Excusabunt ij curiosi, quòd Tiberius iam è Claudiis migrarat in gentem Iuliam.*

In Claudiâ gente nulla adoptio.

58. Eosque ab Atto Clauso continuos durauisse.] *Secuti sumus spectatæ fidei codicem Vat. qui disertim habet* Atto Cluso. *superius tamen alienâ manu I. addito, vt fieret, Attio. Vt mirer Iurisconsultum Vertranium scribere duos Vatic.* Accio Clauso, *referre. Sed ille quidem nobis imposuit: ego si fallo, tum mihi quiuis oculos*

Istos, suppositis eruito manibus.

Atta Clausus.

Facit à Vatic. in eâdem bibliothecâ vetus Sueton. qui initio libri tertij, Attâ Claudio *refert. Et quidni probabile, cùm Clausus recens è Sabinis esset, prænomen eum habuisse terminatione Sabinam? Emendadus ita, me iudice, Liuius lib.* II. Atta Clausus, cui postea Appio Claudio Romæ nomen fuit. *& lib.* X. Principem nobilitatis vestræ, seu Attam Clausum, seu Ap. Claudium vultis. *De Clauso, manifestè post Virgilium Silius* XVII. *Punicor.*

Liuius emendatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic priscâ ducens Clausorum ab origine nomen
Claudia. *Et Ouidius in Fastis:*
Claudia Quincta genus Clauso referebat ab alto.

Desolatus quid.

59. Desolatus paullatim etiam seruilibus ministeriis.] *Ita capio. Britannicus spoliatus exutusq́ paullatim non solum honestiore comitatu, sed etiam seruulis; cum Agrippina eos, quasi ad alia officia operasq́ auocaret. Desolatus, μονωθεὶς, solus relictus: vti libro* I. Nonanus operiendas Tiberij epistolas clamitauerat; mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem spontè præuertit.

60. Siue verum, seu periculis commendatus retinuit famam sine experimento.] *Desistite medici: nullum hic vulnus. Siue, inquit, reuerâ non segnis illi indoles fuit: siue pericula, & ex periculis fauor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic sermo per Tacito familiaris. Lib.* III. Longam & continuam absentiam paullatim meditans, siue vt amoto patre Drusus munia consulatus solus obiret. *Lib.* II. De se nihil addidit metu inuidiæ, an ratus conscientiam factis satis esse. *Et exempla obuia.*

Colonia Agrippinensis. Claudia dicta.

61. Veteranos coloniamq́ue deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.] *Parum ἀναλόγως ergo vulgò Colonia Agrippina dicitur, etsi ita passim in Æthico & Itinerario Antonini: melius Agrippinensis, aut Agrippinensium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adscribamus ad gratiam celeberrimæ vrbis.*

M. MARIO. M. F.
STEL. TITIO. RVFINO
COS.
LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAVD. AVG.
AGRIPPINENSIVM
PROCOS. PROV. SICILIÆ
CVR. AMITERNOR. PRÆF.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON.
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATICL. LEG. I. ADIV. P. P.
IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC.

Iuris Italici fuit.

Quo iure deducta colonia fuerit, Paulus libro II. *De censibus*: In Germaniâ inferiore Agrippinenses iuris Italici sunt.

62. Eam gentem auus Agrippa in fidem acciperet.] *Quod factum credo Agrippâ & L. Gallo Coss. anno vrbis* DCCXVII. *ex Dione lib.* XLVIII.

Fortasse mutilus locus.

63. Aduentu Cattorum latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius legatus.] *Parum cohæret narratio. Cui rei enim illud, Deinde? Vereor vt exciderint ea quæ de Sulpicij Galbæ & P. Gabinij expeditione aduersum Cattos Marsosq́, Dio narrauit, lib.* LX. *Quamquam ea gesta annis aliquot antè.*

64. Post quadragesimum annum.] *Iusta supputatio. Clades illa enim accepta, anno* DCCLXIII.

65. Sueuis à Druso Cæsare impositus.] *Non genti toti Sueuorum, sed iis qui Maraboduum & Catualdam reges comitati erant*: qui à Druso, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltra inter flumina Marum & Cusum locati sunt,

Vannianum regnum.

dato rege Vannio gentis Quadorum, *ait noster lib.* II. *Annal. Vannij regnum in parte describit Plinius*: Campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & saltus pulsi

*Nescio an corr. Maro.

ab his Daci ad Pathissum amnem, à *Moro siue is Duria est, à Sueuis regnoque Vanniano dirimens eos.

Mutare.

66. Mox diuturnitatem in superbiam mutans.] *Lego*, diuturnitate. *Mutans, pro mutatus, quod appâret ex manuß. Varro*: In priore verbo graues prosodiæ quæ fuerunt, manent: reliquæ mutant.

67. Sido

67. Sido.] *Illeipse qui posteà in partibus Vespasiani. Tacit.* III. *Histor.* Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum. Sido rex.

68. P. Attilio Histro.] *Vatic.* Atellio. *In veteri inscriptione reperio hominem:* Palpelius Hister. *quæ sic habet fide Aldi.*

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRO
LEG. TI. CLAVDI. CÆSARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC.
TR. MIL. LEG. XIIII. GERMANICÆ
COMITI. PI. CÆSARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Quæ si ad illum referenda, quod ego censeo: legend. hic, scripsitque Palpelio.

69. Quod Vannius triginta per annos.] *Legitima ratio esset* XXXIII. per annos.

70. Egregiâ aduersus nos fide.] *Ita Vatic. Liuius lib.* V. Quanquam aduersus Rom. nulla eis amicitia erat. *Noster lib.* III. Et priuignis cum vitrico leuior necessitudo, quàm auo aduersus nepotem. *At vulgò*, apud nos fide *legerit, non Latinè.*

71. Cinctosque castris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat.] *Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam permidi. Libri vett.* cunctisque castris. *Fortè:* detrahere arma suspectis, cinctisque: castris Antonam ad *Sabrinam fluuium cohibere parat. *Siue, vt Agricola legebat*, iunctisque castris. *Antona sanè ciuitas videtur, manetque hodie Northamptona: quasi dicas Septentrionalis Hammonis ciuitas. Nam*, Ton, *priscis Britannis semper ciuitas. Olim diuinaui*, cinctósque castris, Antonâ & Sabrinâ fluuiis. *eo sensu, vt hostem vagum & metuentem pugnæ partim castris, partim fluminibus cingeret, & ab effusâ populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco sortasse non pleno.*

Locus obscurus.

*Sabrina fl. Ptolemæo est, Sabriana.

72. Prœliis concussa.] *Farn.* contusi.

73. Turmas quoque equitum.] *Ita edidi, quia scio numquam turmas peditum dici, quod tamen libri omnes præ se ferunt. Possit & legi*, Turmas, quodque peditum, *Sed placet prius.*

74. Ductus in Cangos exercitus.] *Promontorium κασσιτερῶν etiam Ptolemæus in Britanniâ agnoscit. sed qui fuerint propriè hi populi, certant. Ego hoc scio vicinos Icenis fuisse, & cum iis restituendos Cæsari lib.* V. *Corruptè enim ibi legas*: Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, missis legationibus, sese Cæsari dediderunt. *Nam Cenimagni nusquam lecti inter Britanniæ gentes. Diuido, & scribo*: Iceni, Cangi. *Capio iudicem te Guilielme Cambdene, qui Britanniæ tuæ nebulas claro ingenij sole nuper illustrasti.*

Cæsar correctus.

75. Colonia Camalodunum validâ veteranorum manu deducitur.] *Quod opidum antea, regum in eo tractu sedes. Dio* Καμουλόδουνον τὸ τῆς Κυνοβελλίνου βασιλείου *appellat. At Camalodunum lapidi prisco insculptum, ecclisti.* CENSITOR. CIVIVM. ROMANORVM. COLONIÆ. VICTRICENSIS. QVÆ. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. *Duplex autem eo nomine opidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemæo Plinioq́. Nescio an nomen illis à peculiari aliquo & indigenâ deo: cuius fortean mentio in hoc lapide:*

Camalodunum opidũ.

Id duplex:

CAMVLO. SANC.
FORTISS.
SAC.
TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.
MIL. COG. VII. PR. T. VERI
L. D. D. D.

Camulus indigena deus, *idem qui Mars.*

76. Cara-

Universidad de Deusto Biblioteca

Caratacus ccx.

76. Caractaci viribus confisos.] *Dio* Κατμάκατον *nominat, alij Catactratũ: Zonaras Caratacum. Caradocum vocasse videntur Britanni. Certè etiam hodie locus est, & in eo parietinæ arcis, quem* Caer Caradoc *vocant: id est, opidum siue arcem Caradoci.*

77. Sed astu, tùm locorum fraude prior.] *Itáne ille Barbarus (de Caractaco sermo est) astu & solertiâ ante Romanum ducem? Vix persuadeor. Quod si ad peritiam locorum refers; benè. sed nempe sequitur,* locorum fraude. *Ambigo igitur an aptius,* Sed actutum, locorum fraude prior, transfert bellum in Ordouicas. *Ille, inquit, qui locorum magis gnarus, circumegit Ostorium quà libuit, & à Siluribus traduxit statim in Ordouicas.*

78. Qui pacem nostram metuebant.] *Libri aliquot editionum veterum,* pacem in iram, *Ego legerim,* pacem an iram nostram. *Duplex scilicet stimulus capiendi arma in Romanos: siue quòd pacem & seruitutem multi timerent, siue quòd extrema ab iratis.*

Acies barbara per nationes.

79. Cateruaque *maiorum pro munimentis constiterant.] *Lego,* cateruæque nationum. *Solitum ita Britannis Gallisque, struere aciem per nationes, vt discreta virtus eluceret.*

80. Aut seruitutis æternæ initium fore.] *Nescio an elegantius verius*q*,* aut seruitutis æternæ fore, *vox deletâ.*

Discrimen aliquod inter arma legionariorũ & auxiliarium.

81. Spatis & hastis auxiliarium.] *Obserua diuersa arma inter legionarios, auxiliaresque. illis gladios & pila; his spatas & hastas tribuit. Spathas autem,* gladios maiores *interpretatur Vegetius, lib.* II. *cap.* XV.

Numerus salius. A seipso diuerius Tacitus.

82. Victoribus traditus est, nono pòst anno.] *Atqui bellum cœpit Claudio tertium, L. Vitellio secundum Coss. vt Dio clarè tradidit: nec inde ad hunc diem plus annos septem numeraueris, vt suspicio iure numeralis mendi sit. Pugnant etiam hæc cum iis quæ tertio Histor. scribuntur:* Carthimandua, *inquit,* Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentia, postquàm capto per dolum rege Caractaco instruxisse triumphum Claudij Cæsaris videbatur. *Nam triumphus Claudij aliquot annis anterior: nec in eo hercle ductus iste Caractacus. Vt nihil dici posit, quin Tacitum in Historiis aut memoria fefellerit, aut prouexerit calor quidam scriptionis. Sed & eadem quæ de Venusio hìc adduntur, reperies in Historiis narrata, vt sub Vespasiano gestu.*

83. Campo qui castra præiacet.] *Vatic.* castris. *Et statim lego,* regiis cliẽtelis.

84. Nam si vos omnibus imperitare vultis, sequitur vt omnes seruitutem accipiant.] *Falsò vero hoc & ineptè dicitur. Id'ne consequens, vt qui velit, quod velit, possit? Ego me Britannis regem esse volo: illi accipiant? Emendo priorem vocalem, & mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes statim imperari etiam velint? non hercules animosi nos & liberi.*

Tacitus emendatus.

Distinctio reposita.

85. Et supplicium mei obliuio sequeretur.] *Lego,* sequetur, *& distinctione sententiam expedio:* Et supplicium mei, obliuio sequetur: at si incolumem, &c.

86. Ac ni citò vicis & castellis proximis subuentum foret.] *Editione priscâ,* citò nunciis. *Suspicor,* ni citis nuntiis è castellis. *Malo etiam mox,* promptissimus quisque è manipulis cecidêre. *Et,* cohortes expeditas oppositi.

87. Temerè, prouisa.] *Verius,* prouisu.

88. Vt maiorlaus compositi, vel si durauissent.] *Iudicaui deesse olim aliquid. malè. Scribe tantùm,* compositis, *& sententia liquida erit.*

89. Venutius è Iugantum ciuitate, vt suprà memoraui.] *Legit,* Brigantum, *Rodolphus. & sanè è tertio Historiarum ita apparet. Nam quod hìc ait suprà se rettulisse, non lego id quidem in his libris.*

Taciti connuentia.

90. Accensi hostes, stimulante ignominiâ, ne fœminæ imperio subderentur.] *Vereor Tacite, vt mens tibi præsens. In tuis moribus, non in Britannorũ fuisti, cum hæc scripsisti. Numquid illis ignominiosum subdi fœminæ? Te igitur audi.* Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare. *Quod clarè testatur Boudiccæa tua, libro* XIV.

91. Viri-

91. Virilis toga Neroni maturata.] *Benè, maturata. Non enim ex ritu populi Rom. debebatur ante expletum annum* XIV. *At ipse, ineunte cepit. Tertullianus de animâ:* Iura ciuilia abhinc *(id est à* XIV. *anno)* agendis rebus attemperant. *Idem De virginib. veland.* Ethnici feminas quidem à XII. annis, masculos verò à duobus amplius ad negotia mittunt. *Nec alius sententiæ illud Cornely infrà lib.* XIII. Turbatus his Nero, & propinquo iam die quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat. *Nota quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, & ideò ab eo metus. Vetus Horatij interpres indicatum id voluit dum scribit,* Nobiles pueros prætextâ veste sub disciplinâ vsque ad annum decimumquintum vsos. *scilicet quia tunc togâ eam mutabant virili. Hoc verum est. nec velim pendêre vltrà viros doctos in Tyrocinij legitimo die. Nam quòd Augustus aliiq*, *serius ceperint togam, ab aliâ quâuis causâ fuit, non à lege aut more.*

Toga virilis quando data.

Tacitus explicatus.

92. Vt vicesimo ætatis anno Consulatum iniret.] *Decretum frustrà. Consulatum enim iniit decimoseptimo ætatis anno: sed iam princeps, & legum securus.*

93. Proconsulare imperium.] *Initium fastigij Cæsaribus: quod eâ mente etiam Germanico tributum fuit, lib.* I.

94. Tali occasione obuij inter se.] *Quæ hæc occasio? Non enim præcessit: nec ad Circenses velim referri. At tu distingue,* Etiam libertorum siquis incorruptâ fide depellitur, tali occasione. Obuij inter se, &c. *Remouendi enim ministros fidiores occasio, natu ex hoc, quod denarrat, facto.*

95. Iusserit populus.] *Rogata enim lex fuit, quâ in familiam Claudiam, & nomen Neronis transiret, vt ait suprà.*

96. Prauitas tam infensa docentium.] *Ita accipio, quasi dicat magistros eos esse ad iras & offensas. Romanus tamen priscæ editionis codex,* Prauitas tam impensa, *præfert. quod magis approbo: id est, grandis, immodesta.*

97. Carpento Capitolium ingredi. qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus.] *Emendatio à libris est. Nam vulgatâ quid ineptius,* & sacris Druidibus? *qui nihil ad res mores*q*, Romanos. Ex quâ voce tamen Pythœus acutè,* virginibus, *faciebat. Sacerdotes, Vestales capio: sacra, deos ipsos statuas*q*, quas pompâ Circensi traduci in carpentis mos fuit. De Vestalibus, Prudentius:*

Vestales in carpento vehunt.

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento residens molli.

*Idem*q*, de sacerdotibus feminis vniuersè Artemidorus adsignificat lib.* I. *cap.* LVIII. *vbi curru in somniis per vrbem vehi, liberis mulieribus & virginibus bona sacerdotia ait portendere. Scilicet quia id sacerdotum insigne. De diis, aut consecratis, Suetonius Claudio cap.* XI. Matri carpentum quo per Circum duceretur. *Item Calig. cap.* XV. Matri Circenses carpentumque instituit, quo in pompâ traduceretur. *Olim tamen commune fuisse videtur, vt matronæ vulgò carpentis vterentur ad sacra.* Ouidius:

Item dij & relati in diuos.

Olim matronæ omnes in carpentis.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Liuius lib. XXXIIII. Ne mulier iuncto vehiculo nisi sacrorum publicorum causâ veheretur. *Sed exoleuit scilicet ille mos, vtique post repertas lecticas. & mansit saltem in veneratione sacerdotum, deorum*q*. Prima Messallina honorem hunc à Senatu cepit:* καὶ τῇ Μεσσαλίνῃ, *ait Dio,* τὸ θεσπέσιον ὠὸν καὶ ἡ λιτὶα ἔχουσι, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. *& iuxta eam Agrippina nunc, de quâ idem scriptor:* καὶ ἡ μὲν πρὸ τοῦ καὶ αὐτὴ Μεσσαλίνα ἐχρήσατο, ἡ μάλιστα ὅτι καὶ πομπὰς ἄλλας τε τῷ καρπέντῳ ἐν τῷ πανηγύρει χρῆσθαι τὸ βιᾶς ἔλαβεν. Posteáque etiam * Præfecti prætorio carpentis vsi, & (nisi Vopisci locus in Aureliani initio fallit) etiam Præs. vrbis. Et mos satis certus: hæreo in Corneliana saltem lectione. *Ait in Capitolium ingredi carpento, concessum Agrippinæ. quid? in Capitolium tantùm? vereor vt nimis angustè: & certè non ad exemplum Messallinæ, quæ etiam carpento mariti sui currum secuta, triumphantis. Denique Dio laxè,* ἐν τῷ πανηγύρει *ait: id est, per festos omnes dies latósque. Nec tamen muto quidquam aut repono. Carpenti formam veram erues ex Numis Agrippinæ:*

Cui primùm habitus carpenti honos.

* Cassiodor. lib. VI. in formulâ præf. prætor. Symmachus lib. X. dist. XVII. Suspecta verba Taciti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& qui differat à rhedâ, aliquid apud Pausaniam lib. v. in descriptione Olympiæ ludorum.

98. Sacris Druidibus.] *Vox reicula vnde irrepserit, meritò quæro. non enim fortuita est, nec à librario temerè inculcata. Galli sanè olim vsi carpentis, scio. sed pugnæ causâ, non honoris: nec Druides soli, sed vulgus. Suspicari liceat (proinde vt fracti hi libri sunt) Claudius sustulit, Seneca in Menippæâ Claudianâ, & Suetonio teste. Etsi Plinio ad Tiberium id referre visum, lib. xxx.* Tiberij Cæsaris, *inquit*, principatus sustulit Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorumque. *Sed Tiberium scilicet in vrbe tantùm sustulisse, Claudium in Galliâ ipsâ.*

Druides à Claudio sublati. A Tiberio, vt vult Plinius.

99. Quam Imperatore genitam, sororem eius qui rerum potitus sit, & coniugem, & matrem fuisse, vnicum ad hunc diem exemplum est.] *Inter Romanos dumtaxat. aliàs parum cauta adfirmatio: sicut & illa Pliniana lib. VII. nisi restringas ad Græcos.* Vna feminarum in omni ævo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit. *Nam apud Ægyptios aliósque Barbaros sunt exempla.*

Eximium quid in Agrippinâ.

100. Hactenus Vitellius voluerat.] *Potuisset enim sævire in mortem eius: sed contentus hac quasi deportatione fuit.*

101. Quindecim dierum alimenta.] *Id est, Canon dierum* XV. *Maius autem isto periculum sub Caio; cùm septem aut octo certè dierum cibaria tantùm superfuisse Seneca notat ad Paulinum, cap.* XVIII.

102. Modestiâ hiemis rebus extremis subuentum.] *Ita capio vt dicat modestâ & quietâ, præter solitum, hieme anni, frumentum nauibus subuectum: quod aliàs hieme aduehi, non moris. Vide Suetonium, cap.* XVIII. *Hæc scriptura codicum. alij tamen,* modestiâ vrbis, *alij,* molestiâ hiemis *reponunt. malè, male.*

Modestia hiemis.

103. At hercule olim ex Italiæ regionibus.] *Querela quæ expressa videri possit ex illâ Varroniana:* Igitur quod nunc intra murum ferè patresfamiliæ corrosserunt & manus mouere maluerunt in theatro ac Circo quàm in segetibus ac venetis: frumentum locamus qui nobis aduehant, quî saturi fiamus, ex Africâ & Sardiniâ. *Post bella certè ciuilia, & fusum tantum sanguinis, Italiæ inducta vastitas. Lucani eâ in re sententias operæ sit legere lib.* VII.

Vastities Italiæ, & desertio agriculturæ.

104. Iuuenem potentiæ promptæ.] *Malo,* promptum.

105. Ignaro & ornante insuper Mithridate.] *Ita emendaui, nescio an recte. Distinctione potius peccatum est, scribendúmque:* Ignaro & ornante i. Mithridate, reconciliationis specie, &c. *sententiâ continuante.*

106. Quæ fraude confici potuerint, prompta nuntiat.] *Ita emendauimus. Malè vulgò,* quâ fraude confici potuerit, promptè nuntiat. *Sententia est. parata sibi promptáque, quæ ad fraudem spectent: cetera vim requirere.*

Numidia gêns restituta.

107. Te Vinidium Quadratum Præsidem Syriæ.] *Vatic. liber,* Tumidium. *Verum nomen,* Numidium. *Ex Iosepho libro* XX. *qui vocat disertè,* Νομίδιον Κοδράτον τὸν Συρίας ἡγεμονεύοντα. *Sed & Plinius in epistolis non vno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium esse. Ita lib.* VI. *Numidia Quadratilla nominatur: lib.* VII. *Numidius Quadratus adolescens.*

108. Ne dubitaret armis, quàm incruentas conditiones malle.] *Ego,* incruentâ conditione. *At Groslotius,* τὸ quàm *deletum it.*

109. Prouisum illic sacrificium imperatum dictitans.] *Superfluit verbum alterum. quid enim refert prouisum sacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio:* prouisu suo illic sacrif.

110. Implicare dextras, pollicésque inter se vincire.] *Morem hunc sanciendæ priuatim publicéq; amicitiæ vsitatos esse Scythas, Armenios, & in eâ orâ gentes legi. De Scythis Lucianus in Toxari, siue de Amicitiâ:* ἔστι γὰρ ἐντέμνοντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους, ἔπειτα λέξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ὀμοχάμενοι, πίωμεν. ἐκ

Mos mirus amicitiæ firmandæ. In Scythis.

ἔστιν ὅ, τι μὴ τοῦδ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. *Mela lib.* III. *cap.* I. Ne fœdera quidem incruenta sunt: sauciant se qui paciscuntur, exemptumque sanguinem, vbi permiscuêre, degustant. *De Armenis Valerius lib.* IX. Sariaster aduersus patrem suum Tigranem Armeniæ regem ita cum amicis consensit, vt omnes dextris manibus sanguinem mitterent atque eum inuicem sorberent. *Et vniuerse Tertullianus Apologetico:* Legite necubi relatum sit, diffusum brachiis sanguinem ex alterutro degustatum, nationes quasdam fœderi comparasse. Nescio quid & sub Catilinâ degustatum est. *Atque is mos, patrum etiam ævo, passim repertus ab Hispanis, apud Barbaros noui orbis. Sed nec Romanis ipsis ignota cruenta potio quæ Assiratum iis dicta, quoniam Asser, sanguis, vt aiunt Glossæ. Festum ita capio:* Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & sanguine temperatum, quòd Latini prisci sanguinem Assir vocarent. *Etsi fortasse ea potio olim in sacris. quod suadere videtur Sallustius.* Fuêre, *inquit*, qui dicerent Catilinam humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse. inde cùm post exsecrationem omnes degustauissent, sicuti in solemnibus sacris fieri consueuit, aperuisse consilium suum. *Aut enim consuetum id in solemnibus sacris. Silius videtur innuere, lib.* II.

In Armeniis.

In Romanis etiâ fortitan.

Festus illustratus, & Sallustius.

Parte aliâ supplex infernis Annibal aris
Arcanum Stygiâ libat cum vate cruorem.

111. Iniiciuntur catenæ ac compedes, quod dedecorum Barbaris, trahebatur.] *Hæsi ipse olim in his vinclis: vnde facile me nunc expedio, scribóque:* iniiciuntur catenæ: ac compede, quod dedecorum Barbaris, trahebatur. *Ad morem Romanum Tacitus narrat. Imectæ, inquit, catenæ: imò & oblongâ compede per viam tractus, qui ritus apud Romanos quidem receptus est in custodiâ militari; at apud Barbaros dedecori habetur & ignominiæ summæ. Verissima lectio, sententiaq;. Ita Athenion Manium Aquillium (quasi per summam ignominiam) tractum describit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide transcriptum à me ex Athenæo supra De custodiâ militari. lib.* III.

Restitutus Tacitus. Catenâ trahi, ignominiosum Barbaris.

112. Fortunæ commutationem.] *Malè vulgò,* commotionem.

113. Omnes scelus externum.] *Sententiæ reddita lux, si scribas,* Omne scelus, *litterâ detractâ: vt sint verba ex oratione censentium.*

114. Si cum gloriâ adeptus foret.] *scribo hæc omnia:* quanto id magis ex vsu, quàm si cum gloriâ adempta forent?

115. Cùm priuatas olim conuersationes curaret.] *Deprecor inuidiam: sed profectò hunc locum, siquem alium, propitiis Musis restitui, hoc modo:* Cùm priuatus olim conuersatione scurrarum iners otium oblectaret. *Claudius ante imperium vilis, abiectus, scurris & sordidissimis hominibus conuixit:* è quorum contubernio super veterem segnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam subiit, *ait Suetonius cap.* V. *Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, quorum vestigia insliti, habent:* cum priuatis olim conuersationes curaret, iners otium obiectaret. *vnus Vatican.* cursationes, *pro,* conuersationes.

Claudius in scurris deditus, & amabubais.

116. Placidâ illuuie spirantem aduertêre pastores.] *Sic lib.* II. Octo aquilæ, petere siluas visæ aduertêre Imperatorem. *Id verbum eâ notione reddendum Liuio, lib.* I. *de Metio Curtio in paludem conecto:* aduerteratq; ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. *id est, conuerterat illuc animos oculosq; Sabinorum. Nam libris omnibus,* auerterat, *scriptum, alio sensu.*

Aduertere quid.

Liuius correctus.

117. Vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent pro libertis haberentur.] *Non prompta lectio sententiáque huius loci: mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt non dubiam sententiam esse hanc: mulierem liberam, quæ cum alieno seruo solita sit domino insciente, seruam fieri velut proprio consensu: & natos item ex iis, liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emendauit vir doctus;* vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem, ceu consensisset: & qui nati essent, pro liberis ne haberentur. *Sed mihi, per bonam gratiam, iussit dissentire. Nego*

De sententiâ Claudiani Senatusconsulti. Quid aliis visum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Felix.

alterum illud membrum, de natis ex eo cœtu in seruitutem habendis, vsquam repperiri in legum libris: aio contra ius esse. Fauor libertatis expoſcit, vt nati è libera ſint liberi: adeoq; ſuperueniens calamitas matris, nocere ei qui in vtero eſt non debet, vt ſufficiat matrem liberam vel medio tempore habuiſſe. Paullus lib. II. *Sentent. tit.* XXIIII. *Marcianus l.* v. *De ſtatu hominum. Quo iure ergo ſerui iſti? Clementius vulgata lectio aiebat,* pro libertis haberentur: *ſed non verius. Quomodo enim libertus, qui numquam ſeruus? Adde quòd manuſcriptis veſtigium nullum eius membri. verba, inquam, ea,* & qui nati eſſent, *abſunt manuſcriptis omnibus, etiam Budenſi. Vt mihi quidem Farneſiani codicis ſcriptura certa ſit:* vt ignaro domino *Duplex videlicet eius* Sctī *membrum, in eas quæ ignaro, quæq; ſciente domino, peccatum id enim propoſitum legiſlatori à ſeruili contubernio abſtimere lubricum ſexum: & ſiue ſciente ſiue inſcio domino ea mixtio, poſuit pœnam. ſed* ἀναλόγως, *& pro gradu noxæ intentiorem, remiſſioremque. Sed cui res, inquies, fuerit pro libertâ? Huic, vt vinculo aliquo teneatur domino ſerui, ad operas libertorum aliaq; eius ordinis præſtanda. Ius item domino in feminæ bonis: & quidquid in veram libertam. Sed rectè,* pro libertâ: *non enim liberta verè. Rettulit hoc ipſum decretum poſteà (credo quia abolueràt, licentiâ temporum, & inuſu) Veſpaſianus princeps, de quo Suetonius:* Auctor Senatui fuit decernendi, vt quæ ſe ſeruo alieno iunxiſſet, ea à Claudio Pallante, *qui repertor, ſed à Claudio principe qui rettulit. Plura ad hanc rem pequidquid dedolauit ille faber.*

Quid mihi. & Tacitus emendatus.

Quæ partes eius cõſulti.

Pro libertâ eſſe, cui bono.

118. Pallanti prætoria inſignia, & centies quinquagies H-s.] *De quo inſcriptio:*

TI. CLAVDIVS. AVG. L.
PALLAS
HVIC. SENATVS. OB. FIDEM
PIETATEM. QVE. ERGA
PATRONOS. ORNAMENTA
PRÆTORIA. DECREVIT
ET. H-S. CENTIES. QVIN
QVAGIES. CVIVS. HONORE
CONTENTVS. FVIT

Pallantis eximij honores.

Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius, lib. XXXV. *(ad Pallantem enim ea refero) cap. penult.* Hoc eſt inſigne vænalitiis gregibus, opprobriumque inſolentis fortunæ. quos & nos adeò potiri rerum vidimus, vt prætoria quoque ornamenta decerni à reatis faſcibus remitti illò vnde cretatis pedibus aduenissent. *Itemque minor libro* VIII. *epiſtolarum epiſtol.* v. *quem vide.*

119. Conſul deſignatus Barea Soranus. *Lego in lapide,*

Q. MARCIO. BAREA.
T. RVSTIO. NVMMIO. COSS.

Si de iſto; habemus viri celebris gentile nomen.

Barea Soranus ex gente Marciâ.

120. Quod regibus Arcadiæ ortus.] *Vide quæſo mancipium hoc togatum reges. O opprobrium omnium Scipionum: & digniſſime domino Pallante! Nos hunc nequiſſimum ſeruum trans mare aduectum inter venales, ex Plinio ſcimus: & eumdem Antoniæ matri ſeruiſſe, ex Ioſepho lib.* XVIII. *qui* Πάλλαντα *appellat* τὸν πιστότατον τῶν δούλων αὐτῆς. *Ab eâ ergo ad Claudium peruenit.*

Pallas per infamem adulationé è regibus Arcadiæ. Is antèà ſeruus Antoniæ.

121. Fixum eſt publico Senatuſconſultum.] *Ita libri ſcripti: & non abhorret à Corneliana phraſi. At vulgò,* ære publico, *legas, non ſine additamenti ſuſpicione.*

122. Felix

122. Felix iampridem Iudææ impoſitus.] *Non hercle ita pridem, ſi Ioſepho in gentili hiſtoriâ credendum. Præpoſitus enim demum Iudææ eſt, poſt damnatum Cumanum. Ioſephus lib.* 22. Ἰουδαίοις ἐλώτευε, *cap.* XXII. *clarè: μετὰ ταῦτα, inquit, Ἰουδαίας τὴν ἐπίτροπον Φήλικα, τὸν Πάλλαντος ἄδελφον ἐπέμπετο τὴν Τεταρχίαν καὶ Σαμαρείτας ἡγεμόνα. Vt fortaſſe hic referibendum ſit,* Felix haud pridem Iudææ impoſitus. *Hunc libertum, Claudium Felicem Ioſephus, Suidas, Zonaras nominant: At Antonium Felicem, Tacitus lib.* v. *Hiſtor.* Antonius Felix per omnem ſæuitiam ac libidinem, ius regium ſeruili ingenio exercuit. *Ne te turbet; ſcies pleroſque iſtos è libertis Antoniæ matris fuiſſe. eoq; binomines, aliàs principis, aliàs patronæ mortuæ nomen tuliſſe.*

Quando primum in Iudæa Felix.

Coniectura in Tacito. De nomine Felicis.

Liberti interdum binomines.

123. Cognitâ cæde Caij * haud obtemperatum eſſet.] *Lacuna hîc & hiatus. quem tamen ab hiſtoriâ facile expleuero. Tangit enim motum illum Iudæorum, qui Caligulâ imperante fuit, ob ſtatuas eius in templo erigi & coli iuſſas. Tacitus lib.* v. *hiſtor.* Deinde iuſſi à C. Cæſare effigiem eius in templo locare, arma potius ſumpſêre. quem motum Cæſaris mors diremit. *Et diſce rem omnem è Ioſepho lib.* II. ἐλώτευε, *itémque* XX. ἀρχαιολογίας. *Tangit, adſero, illum motum. argumento claro in his verbis,* Cognitâ cæde Caij. *&*: manebat metus, nequis principum eadem imperitaret. *Qui aliter medicinam adferunt: aberrant. Sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto poſt ſucceſſit? Nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. Dicam, Repetit rem ab alto Tacitus, & initia recenſet motuum ſecutorum. quos auxit accenditque infelix iſte Felix. Apud Suidam tamen alterius mentio turbæ, cui componendæ Felix electus:* σεισάντων (inquit in voce Κλαύδιος) τῶν Ἰουδαίων καὶ Χειστιανῶν, ἀρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιον Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ πυρὶ καὶ ξίφει τούτους.

Iudæorum ſub Caio tumultus.

Caius effigiê in facerrimo templo coli vult.

Alia Iudæorum turba cum Chriſtianis.

124. Ita diuiſis, vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritę parerent.] *Apud Ioſephum Felicis adhuc nullæ partes: contraq; Cumanus à Samaritis ſtetiſſe legetur. Sed tu eum vide, non vnâ in re à noſtro diſſentientem. lib.* XX. *Antiq. cap.* IV. v.

Aliud à Tacito Ioſephus ſentit.

125. Damnatus flagitiorum quæ duo deliquerant Cumanus.] *Apertè magis & diſtinctè ſcriptor Iudæus. Negat à Quadrato Damnatum Cumanum, ſed ipſum cum Celere Tribuno miſſum ad Cæſarem, qui de re cognoſceret ſtatueretq;. Ita Cumano exſilium irrogatum: Celerem remiſſum Hieroſolyma, & vicatim diſcerptum.*

Etiam hîc.

126. Magnificentia operis.] *Quæ ex Euſebij ſiue Hieronymi notâ in Chronico elucebit.* Claudius, *inquit,* circa hæc tempora Fucinum lacum exſiccauit, vndecim annos triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus.

Operarum ingens numerus.

127. Auguſtus ſtructo cis Tiberim ſtagno.] *De quo Suetonius:* Edidit nauale prœlium, circa Tiberim cauato ſolo, in quo nunc Cæſarum nemus eſt.

Naumachia Auguſti.

128. Claudius triremes quadriremesque & vndeuiginti hominum millia armauit.] *Cenſemus reponi numerum debere, ſcribimúſque,* Claudius centum triremes. *Tot enim fuiſſe, credimus Dionis:* οἱ μὲν ναυμαχήσαντες, *inquit,* ἐμαυτῷ κατεδείχθησαν ἑκατὸν, ἦσαν δὲ τριήρεις ἑκατὸν εἴκοσιν· οἱ μὲν Ῥόδιοι δὲ ἑπτακαίδεκα ὁμοῦ ἔντες. *Si vtrimque naues quinquaginta: in vniuerſum ergo centum. Idemq; numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat.* Hoc ſpectaculo, *ait,* claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium ſingulæ. *Falsò. Omitto Dionem: ſed quomodo hominum illa vis in duodenis vtrimque nauibus? quando vndeuiginti millia pugnaſſe hanc naualem pugnam Tacitus exprimat diſertè. Non ergo abeſt quin ad Dionis reiq; fidem corrigendus Tranquillus ſit,* quinquagenûm triremium.

Vox numeralis deficit Tacito.

Suetonius in hoc nauiũ numero manifestò falsus.

Correctus igitur.

129. Cincto ratibus ambitu.] *Quid ſi,* cratibus? *aut* trabibus? *Tale quid ſubſtitueris non inuito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum ſcribit:* τεῖχός τε ἐκ ξύλων κατεπάξας, καὶ ἔκπλεα ἔπηξε. *Eius ergo quaſi Valli tutelæ præpoſitus Prætorij miles.*

Diuinatio ad mentem Dionis.

130. Claſſiarij tectis nauibus.] *Ita reſtitui, pro,* rectis. *Tecta naues; idoneæ ad pugnam:* αἱ τὰ καταστρώματα ἔχουσαι, *vti Thucydides appellat. Sed quinam hîc claſſiarij? vtrum naumachiarij, iúq, qui damnati ad pugnam? Iure ambigas. & potius eſt, vt intellegas militem è claſſe, qui tranſductus in eum lacum, pariter ad tutelam. Ita enim res geſta videtur,*

Tecta naues.

Claſſiarij, pro militibus, vt Tacito plerũque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad coërcendam tantam multitudinem, & nequid in desperatione grauius auderent: in terrâ Prætorianus miles, in Lacu ipso classiarius præsidium habuit: in medio, pugnaturi. Tamen & vulgatum intellectum non damno.

Chlamys Claudij, Et Agrippinæ.

131. Ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina aurata chlamyde.] *Dio etiam Neronem adiungit: ὁ δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων τεραπωπκῶς ἐσάλησαν, ἥ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμεῖτο. Plin.* Nos vidimus Agrippinam Claudij principis edente eo nauali prælij spectaculum, adsidentem ei indutam paludamento, auro textili, siue aliâ materiâ.

Fucini lacus iterata emissio.

132. Tempore interiecto altius effossi specus.] *De laborioso hoc opere vide Plinium libro* XXXVI. *cap.* XV. *Quod ante Claudium tamen conceperat D.* * *Iulius, non inceperat: nec ritè perfecit ipse Claudius, quoniam manus posteà admouit & Hadrianus. Spartianus in eius vitâ.*

* Sueton. Iulij cap. XLIIII.

133. D. Iunio Q. Haterio Conss. sedecim annos natus Nero.] *Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noster matrimonium cum Octauiâ, caussarum dictiones, ad consules refert quos posuit: Suetonius gesta hæc vult toto anno ante, Claudio quintum & Cornelio Orfito Conss. Nec enim de alio Claudij consulatu intellexeris illa:* Apud patrem Consulem pro Bononiensibus Latinè, & pro Rhodiis atque Ilienſibus Græcè verba fecit. Nec multò pòst duxit vxorem Octauiam. *At inter eum consulatum, & hunc Taciti annum, interiecti, Faustus Sulla, & Salvius Otho. Vter vetior, mihi sanè non liquet.*

Dissensio aperta inter Cornelium Tranquillumque. Neroniscap. IX.

134.] Vt studiis honestis & eloquentiæ gloriâ niteſceret.] *Profectò in Grosiorij mei correctionem inclino,* noteſceret.

135. Impetrat vt Ilienses omni publico munere soluerentur.] *Liber Vet.* perpetrat, *rectè. Sed quid? non iam ante immunes Ilienses? immunes pridem. Primus Alexander, posi pugnam ad Granicum amnem, ἐλευθέρους καὶ ἀφόρους eam vrbem pronunciauit, ait Strabo in* XIII. *Certamen deinde Romanis, in honestandâ vrbe, vt credebant, parentes. In fœdere quod cum Antiocho, immunitas Ilienſibus data, & Rhœteum ac Gergithum concessa: vt auctor est Liuius lib.* XXXVIII. *Epistola deinde Græca Senatus populiq; Romani ad Seleucum regem missa (Suetonij verba sunt, Claudij cap.* XXV.) amicitiam & societatem ita demum pollicentis, si cõsanguineos suos Ilienſes ab omni onere immunes præstitisset. *Sullæ etiam, Asiam constituens, eosdem ἐλευθέρους ἀφέλει, καὶ φιλίαν ἀνέγραψε φίλοις: Liberos dimisit, & socios amicósque Romanorum scripsit, ait Appianus. An hoc mudit, & immunitatem: nec imminuit Tiberius, aut Augustus. Strabo:* Καῖσαρ ὁ Θεὸς χώραν τε ἐλάνεσιν ἐν τούτοις. *Quis ergo ea abstulit, vt opus fuerit siue redire à Claudio, seu firmari? An tem olim datam, effecitq; vt plenissimâ vterentur, (atque ideo Tacitus scripserit,* vt omni publico munere soluerẽtur, *quasi antea non omni:) aut concessâ, sed publicanorum improbitate motâ, sanxit in perpetuũ stabilitq;. Suetonius:* Ilienſibus quasi Romanæ gentis auctoribus tributa in perpetuum remisit. *Callistratus: De excusat.* Ilienſibus & propter inclytam nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanæ, iam antiquitus & Senatusconsultis & principum constitutionibus plenissima immunitas tributa est, vt etiam tutelæ excusationem habeant.

Ilienſium immunitas. A quo primùm data. Romani benigni in eos, vti patres.

136. Redditur Rhodiis libertas, adempta sæpe aut firmata.] *Ademptæ stituta, orante Nerone. cuius Honorij iure Epigramma illud adsero, quod nomine Antiphilis legitur primo Anthologiæ, eis νίκην. Nec enim alio spectat, quàm ad hoc filium.*

Rhodiis libertas reddita.

Ὡς πάρος ἀελίῳ, νῦν Καίσαρι Ῥόδος εἶσα
Νάσος, ἴσον δ' ἀυχῶ φέγγος ἀπ' ἀμφοτέρων.
Ἡμὶ σβεννυμένην με, τέκα κηπεφώπος ἀνίης,

Epigrammati Græco exhistoriâ lux.

Αλιε,

Ἀλιε, χὴ Ῥόδῳ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς εἶπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι, ὅς μὲ ἔδειξεν
Ἐξ ἄλος, ὃς δ' ἤνυσ ῥύσατο δυομένην.

Argutum epigramma. & comparat Neronem ecce cum Sole. quia vt ille Rhodum retexit radius fecit, oriri; sic iste pressam & occidentem restituit, reduxitq; in lucem.

De procuratoribus Cæsaris. Non nimis exacta vulgata interpretatio.

137. Parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset.] *Defunguntur vulgò leuiter interpretatione huius loci, & alterius Suetonani paris:* Vt rata essent quæ Procuratores sui in iudicando statuerent, à Senatu precariò exegit. *Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in prouinciis: quibus datum nunc ius volunt cognoscendi statuendiq; inter priuatos & fiscum, in re pecuniariâ quidem: non enim criminum. argumento l.* II. C. *Si aduers. fisc. l.* VIII. §. *Trãsactiones. De transact. l.* I. C. *De iurisd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longâ & querulâ oratione indignari, quàm iurisdictionem Procuratoribus mandatam in re & caussâ fiscali pecuniariâ: eorumq; decreta firma à Claudio habita & rata. Sed mihi profectò, &, credo, Tacito alia mens est. cui vt dem lucem, venia anteloquij mihi sit. In prouincias Cæsaris olim Legati aut Prætores missi. in prouincias dico maiores. Nam quædam minores nec tantæ rei, Procuratores saltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium munus; vt reditus ac tributa colligerent, aliaq; quæ ad fiscum: sed quoniam, nullo alio Præside, res sæpe cogebat ius inter prouinciales dici, etiam in re criminum; factum vt iurisdictionem aliquam sibi sumerent, Præsidum exemplo. Id Procuratorum genus, notæ & discriminis caussâ, dicti passim in libris legum, Procuratores vice Præsidis, aut cum potestate. vt l.* II. C. *De pœnis. l.* III. C. *Vbi causs. fisc. l.* IIII. C. *Ad leg. Fabiã. de plag. Dixi iurisdictionem sumerent. reuerâ enim non habebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in vita Agricolæ:* Vtrumq; auum habuit procuratorem Cæsarum, quæ equestris nobilitas est. *Dio lib.* LIII. καὶ τοὺς ἱππικοὺς, *(non rectè interpres vertit Curatores)* ἔπεμπε τούς τε κοινὰς προσόδους ἀναλέγοντας καὶ πρεσβεύειν μίαν σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτῆ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῆς ἱππέων, τοὺς δ' ἐκ τῆς ἀπελευθέρων πέμπει. *id est.* Procuratores (ita enim appellamus eos qui publicos reditus colligunt, erogántque) in omnes prouincias tam suas quam populi Cæsar mittit, quosdam ex equitibus, quosdam è libertis. *Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocariq; poterant ad disquisitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos agi (vt ad rem, & solemniter loquar) nefas. apud magistratum solum populi Romani, próve magistratu actio legis fuit, vt Consules, Proconsules, Prætores, Propræt ores: qui omnes è Senatu. apud equites non fuit, multo minus apud libertos. Inter equites excipio vnum Præfectum Ægypti, apud quem, vt Tacitus notat, lege agi permisit Augustus, decreto quodam singulari. Attamen procuratores isti prouinciis præerant, & ius sæpe in crimine & caussâ capitis dicebant. Exemplum in Pontio qui Iudææ procurator (non enim illi prouinciæ propriè Præses) sententiam tulit de capite nostri capitis, Christi seruatoris: exempla in Petronio, Cumano, aliisq; vulgò apud Iosephum. Idemq; in ceteris minutis prouinciis factum, quibus regendis solus Procurator. quarum aliquot Tacitus recensuit* I. *Histor.* Duæ Mauretaniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, quæque aliæ Procuratoribus cohibentur. *& præter eas notabis Alpium maritimarum Procuratorem, item Pontí,* * *Epiri, pluréſque. Hæc clara satis & certa. Ad hos Procuratores, Claudij, me iudice, accommodamus edictum, iubentis vt in prouinciis eorum decreta proinde rata sint ac si ipse statuisset. Nam ad fiscum solum si aptas: quid fiet communibus & latè conceptis Cornelij verbis?* Rerum, *inquit,* à procuratoribus suis iudicatarum. *pariterq; indefinitè extulit Tranquillus,* quæ procuratores sui in iudicando statuerent. *Adde subsequentem omnem Taciti orationem: videbis non aliud eum indignari, quàm quòd iurisdictio communicata cum equitibus & libertis: de quo toties inter ordines olim certatum seditione aut armis erat. At procuratores qui rei familiari tantùm impositi, qui in prouinciis Proconsulum aut Legatorum: planè* * *priuati erant, & insigne in eos exemplum à Tiberio editum, de quo Dio:* Καπίτωνα τὸν Ἀσίαν ἐπιτροπεύοντα εἰς τὸ συνέδριον εἰσήγαγε, καὶ ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι ἐχρημάτισε

Prouinciæ minores solis Procuratoribus rectæ. Iij paulatim iura dicere ausi. Procuratores vice Præsidis. Procuratores ex equite, aut libertino.

Ideò iure ipso acta eorũ non rata.

Præfectus Ægypti, supra ceteros ius habuit. Iudæa Procuratores habuit, Syriæ attributa. Aliquot Prouinciæ quæ is solus Procurator præfuit.

* De Epiri procuratore loco Præsidis Arrian. in Dissert. Epict. lib. III. cap. IV. vocat ἀρχοντα καὶ ἡγεμόνα.

* Ante Claudium quidẽ. nam posteà ampliatũ & illorum ius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

σατο, καὶ ἄλλα πλεῖστα ἀφ' ἑαυτοῦ ἔχων ἐπηύξησεν, ἐφυγάδευσεν. ἐξ ὧν ἐξωλῶ τότε τοῖς τὰ ἀνυπερβλητα χρήματα διακοσίοις πλέον, ὅσ' ἂν πιεῖν ἢ τὰς νενομισμένας περισσοδίους ἐκλέγων, καὶ ἀεὶ τ' διαφορῶν ἐς τε τὴν ἀρχὴν καὶ κατ' αὐτοὺς νόμους ἐξ ἴσου τοῖς ἰδιώταις διαζεσθαι. Et Tacitus: Procurator Asiæ Lucillius Capito accusante prouinciâ, causſam dixit, magnâ cum adseuerationc principis, non se ius nisi in seruitia & pecunias familiares dedisse. quod si vim prætoris vsurpasset, manibusque militum vsus foret, spreta in eo mandata sua, audirent socios. *Plane ergo priuati. tunc quidem. Nam postea ius acceperunt* * *de fiscali saltem pecunia cognoscendi, vt præmoui. Idq; Dio etiam adsignificans ait,* ἐξωλῶ τότε. *Hi posteriores Procuratores, multi erant, & sparsi per prouincias omnes: illi, pauciores digniores*que. *Dio excipuas habere Proconsulum prouincias videtur ab administratione Procuratorum. Addit enim ad verba libri* LIII. *quæ suprà,* πλὴν καθόσον τοὺς φόρους οἱ ἀνθύπατοι, παρ' ὧν ἀρχουσιν ἐπράσσουσιν. *quasi Proconsules reditus collegerint ipsi in prouinciis suis. Fallacia verba, quæ virum doctum nuper induxerunt, non me. Planissimè enim in Proconsulum etiam prouinciis procuratores. Dio ipse docet,* ἐς πάντα, *inquiens,* ὁμοίως τὰ ἔθνη τά τε ἑαυτῆ καὶ τὰ τοῦ δήμου. *id est*, in omnes gentes, tam quæ Cæsari quàm quæ populo adtributæ. *Atqui prouinciæ omnes populi, Proconsulum fuere. Vlpianus item de Off. procon.* Sanè, *inquit*, si fiscalis pecuniaria causſa sit, quæ ad procuratorem principis respicit, nec ius fecerit si se abstineat. *cuius vana & irrita monitio, si in Proconsulum prouinciis Procuratores nulli. Quæ ergo Dionis verborum vera mens? Non alia, quàm Procuratorem in aliis quidem prouinciis omnes reditus colligere, quia omnes Cæsaris fiscig; sunt. at in Proconsularibus non omnes, quoniam* * *vectigalia quædam vetera ipse Proconsul colligat in populi ærarium vsumque mittenda. Dictum satis, si addo, Procuratores solius rei, Rationales postea dictos, vt à prioribus illis distinguerentur. quoniam illi rempublicam etiam; hi solam priuatam tractabant, rationesq; pecuniæ principalis.*

*Etiam de lege Fabia, de plagiariis, ex constitutione Imp. M. Antonini. Vlpian. lib. IX. De offic. Proconsul.

Ius in Proconsulum prouinciis procuratores. Fuisse videtur. Duplices in prouincias quibusdam reditus.

*Quæramen videtur fatsulisse Theodosius, & in fiscum suum versisse. Vide Symmachum lib. X. ep. I.

138. Mox alias per prouincias, & in vrbe pleraque concessa sunt.] *In vrbe Equitibus Romanis late datum ius. vti ab Augusto Mæcenati in Præfecturâ vrbis, vti Præfecto Prætorio semper: quia is ex Equite ad tempora Vespasiani. Sed & Procuratoribus Cæsaris in vrbe aliquod ius, extra res fisci. Vlpianus*: Frequens est etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præsidum: quamquam quidam Procuratores Cæsaris vsurpauerint, quàm Romæ tam in prouinciis.

Iurisdictio in vrbe apud quosdam Equites. Vi Præf. Prætorio. Sed & Vigilum, sæpenumero equites. de quorũ iurisdictione in Pandectis.

139. Seruiliæ leges.] *Plures eo nomine: sed vna Iudiciaria, quam tulit Q. Seruilius Cæpio consul. de qua Cicero sæpius, & Asconius.*

Seruilij iudiciaria lex.

140. Matios posthac & Vedios.] *Vedium intellegit Pollionem, & C. siue Cn. Matium. Etsi libri hic omnes ineptè, Maechyos, vel,* Matthios. *C. Matij, qui inter amicos Iulij Cæsaris, mentio Suetonij cap.* LII. Quæ scire C. Matium, C. Oppium reliquosq; Cæsaris amicos. *item Ciceroni ad Trebatium:* Quòd in C. Matij suauissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti. *Et quia Cicero elogio doctissimi ornat, censuidam eundem esse cum illo qui Miniambos & Iliada scripsit, quem Agellius Macrobiusq; laudant, vt hominem impense doctum. Sed tamen cum Cnæi prænomine: vti & apud Plinium Cn. Matius legitur inter amicos Augusti, lib.* XII. Cn. Matius ex equestri ordine Diui minatâ litterâ sculpium legi P. MATTIVS. CHARITON.

C. Matius eques. Idem vir doctissimus.

Amicus Augusti.

141. Libertos quos rei familiari præfecerat.] *Iuuare videtur eos qui Claudianum scitum ad Rationales tantùm referunt. Frustrà. Procuratores enim omnes primò rei familiari siue fisco præfecti, sed imago imperij quibusdam adiuncta.*

Procuratores initio, non aliud quàm Rationales.

142. Argiuos vel cum Latonæ parente.] *Certissima emendatio est & elegantis ingenij clara index, quam à Iosiâ Mercero accepi*: Argiuos vel Cœum Latonæ parentem. *Pater enim eius deæ* Κεῖος *vel* Κοῖος. *Hesiodus*:

Φοίβη δ' αὖ Κοίῳ πολυήρατον ἤλυθεν εἰς εὐνήν,
Κυσαμένη δ' ὑπὸ δεσμὸν ἐυστέφανον ἐρατεινὸν
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et

Et ab eo nomen ipsi insulæ datum. Huicipsi rei Gryphus in Athenæi X. *ex veteri carmine:*
— μήτηρ δ' ὄζει ἀειδμοῖο πιείης: numeri mihi filia mater. Significatur Latona, *inquit Athenæus*, Cœi filia: *quia* Macedones Numerum, Cœum agnominant. *At de Xenophonte quod additur, est ille medicus, cuius Diogenes Laertio mentio in fine Xenophontis Socratici:* Τρίτων, ἰατρὸς Κῶος.

143. Missas posthac copias in Antiochum, Persen.] *Quid* posthac? *ergo Antiochus & Perses post Pseudophilippum? minime, tempore hi anteeunt: sed scilicet Byzantij primum, vt validius, fœdus memorant, quod tempore Pseudophilippi coiit: tum addunt de Auxilijs varie latis. Itaque* posthac, *non tempus rei gestæ, sed dictæ notat. Malim tamen,* post hæc, *eo sensu.*

144. Piratico bello adiutum Antonium.] *Capio non de celebri notoq; Antonio, qui Triumuir: sed de M. Antonio, qui curator oræ maritimæ cum infinito imperio, sub initia Piratici belli. de quo illud Sallustij innotuit,* M. Antonius perdundæ pecuniæ genitus, vacuusq; à curis nisi instantibus. *Vide Ciceronem, & Asconium, in Verrem.*

Antonius curator oræ maritimæ.

145. Byzantium in extremâ Europâ posuere Græci.] *Pleraque Historia Spartanis adscribit conditam hanc nobilem vrbem, & fatalem imperiorum sedem. Iustinus & Isidorus à Pausaniâ rege; Claudianus à Byzante quodam non obscurè exstructam vult: in Eutropium lib.* II. —— hoc Byzas Constantinúsque videbunt? *In Ioanne Sarisbarienſi de nugis Curialium (in quo centone multos pannos purpuræ agnosco, & fragmenta aui melioris) lego:* Chilon Lacedæmonius iungendæ societatis causſâ missus Corinthum, duces & seniores populi ludentes inuênit in aleâ. Infecto itaque negotio reuersus est, dicens se nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus constructo Byzantio clarescebat, hac maculare infamiâ, vt dicerentur cum aleatoribus contraxisse societatem. *At alij non conditam à Pausaniâ, sed saltem expugnatam tradiderunt; inter quos Æmilius Probus: Ammiano verò est* Atticorum colonia, *lib.* XXII.

Byzantium quis condidit.

De Sarisbariensi, siue Salisberiensi, iudicium.

146. Quòd priores illuc aduecti, præuisâ locorum vtilitate, peiora legissent.] *Ad sententiam fortasse aptius*, parum visâ locorum vtilitate. *Ideò enim cæci, oraculo dicti. Apud Strabonem denarrata tota res, lib.* VII. τὸν Ἀπόλλω, *inquit*, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὸν ἐπὶ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρησμῳδοῦντα, πρὸς ἀξιοῦντας πυθέσθαι εἰ ἵδρυσιν ἀπ' ἐναντίων τῆς τυφλῶν. τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους. ὅτι πρότερον πλεύσαντας εἰς τοὺς τόπους ἀφέντες τὰ πέραν κατασκεῖν, τοσοῦτον πλοῦν ἔπλευσαν, εἵλοντο τὰ λυπρότερα. *Habes eadem in Herodoto, libro* IIII. *nisi quòd illic dictum hoc & scomma in Chalcedonios Megabyzo Satrapæ tribuit. Septendecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum.*

Chalcedonij cur cæci dicti.

147. Quia piscium vis in Pontum erumpens.] *Falsa lectio: damnata ab historiâ, & a libris. Nam libri omnes*, vis piscium in Metapontum erumpens. *Ex quis verè corriges*, vis piscium innumera Pontum erumpens. *Ita scilicet res est. copia ista piscium (Pelamydes sunt) non intrantes è mari Ægæo Pontum, vt vulgata lectio suadet, sed exeuntes erumpentesq; capiuntur. Fœtura enim eorum in paludibus Mæotidis est, atque inde adulti, grege facto, Pontum Propontidemq; intrant. atque ibi capiuntur. Strabo clarè lib.* VII. *super hac ipsa re atque pisce:* ᾠὰ δ' οὗτοι τὸν ζῶον, (Pelamydem intellegit) ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τῶν στομάτων ἀγεληδόν, καὶ φέρεται πᾶσα ἡ Λασπλωὶς πίσσα μεχρὶ Τραπεζοῦντος καὶ Φαρμακίας. *Et post pauca addit:* ἐπειδὰν δὲ ἤδη σωματωθῶσι καὶ κυανέως, καὶ θαλάττῃ ταυλάς, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς, λάθρᾳ πῃ πέρα περαιοῦσθαι φοβεῖται τὸ ζῶον, ὡς τ' ὄζους εἰς ὀπτηρίαν τρέπουσι. θαλαττῶν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ πρὸ τόπων ὑφυῶν, ὄντων πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης, ὅτι τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ κέρας τετάρθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῷ Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. *Eademq; ex Aristotele colliges lib.* VIII. *De Historiâ animalium, cap.* XIII. *Plinianæ codicis mendam non sileo in hac narratione lib.* IX. *cap.* XV. Est in Euripo, *ait*, Thracij Bosphori in ipsis Europam Asiamque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius adspectu repentè territi,

Correctio Tacitus.

Pelamydes vbi natæ. Vbi captæ.

Mendæ in Plinio.

semper aduersum Byzantij promontorium, ex eâ caussâ appellatum Chrysoceras, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magnâ Chalcedonis penuriâ. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt secundo fluctu exeant è Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantij capiuntur. *Quid? non capiuntur nisi intrantes Pontum? contrà antè dixit, capi exeuntes è Ponto, non intrantes. quod verissimum est. Itaque aliy vice Ponti*, Propontidem *substituunt: Pinc*ianus totum locum rescribit confidentius, nec nisi infantes tunc Byzantij capiuntur. *Fortasse verius, simplicius certè*, intrantes portum Byzantij, *vt ad ipsum oppidum, & in portu fuerit ea captura. Nam cornu illud ad quod deferebantur, fuit* πρόσοχθες τῷ Βυζαντίῳ τείχει, *vt Strabo ait: imò, vt Plinius, in ipso illo promontorio quod Cornu vocant, Byzantium vrbs. Atq; ibi in multos sinus scissum, tamquam ramos* (εἰς ὃς ἐμπίπτασα ἡ πλημμὺς ἐλίσσει) *faciebat vrbs illi portum. Strabonem vide.*

Arbitrio nostro, sublata. Cornu & ad id portus Byzantiorũ.

ADD. *Ad correctionem nostram, & exitum piscium è Ponto, facit valdè Sallustij locus, apud Seruium lib.* IV. *& Iuuenalis interpretem Sat.* IV. Quâ tempestate vis piscium Ponto erumpit. *Tamen, ne callidè dissimulem, vulgatam lectionem D. Ambrosius affirmare videtur, Hexam. libro* V. *capite* X. Pisces, *inquit*, ex plurimis locis, à diuerso sinu maris, innumeri, velut communi consilio conuenientes, coniuncto agmine flatus Aquilonis petunt, & ad illud Septentrionalium mare partium quadã naturæ lege contendunt. Dicas, si ascendentes videas, rheuma quoddam esse. ita proruunt, fluctusque intersecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes. *Sed mox addit, ingruente hieme, & postquam ibi fœtificaueriut, immenso agmine regredi. Vide locum: & vtramuis lectionem defendi posse, tu defendes.*

Vtrauis lectio proba.

148. Thracio Bosporanóque bello recens fessos.] *Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis gestum, duce Poppæo Sabino; Bosporanum, quod cum rege Mithridate. De illo, noster lib.* IV. *de hoc, suprà, isto ipso libro.*

Bellũ Thracium & Bosporanum.

149. Fastigio Capitolij examen apum insedit.] *Quod semper inter portenta: cum visum loco insolenti. Silium Italicum emendari velim libro* VIII. *de prodigiis quæ ante pugnam Cannensem:*

Obsiditque frequens castrorum limina bubo:
Nec densæ trepidis absunt se inuoluere nubes
Cęsaruntque aquilis: non vnus crine corusco
Regnorum euersor rubuit lethale cometes.

Examina apum, malũ ostenti.

Silius Italicus emendatus.

scribiq;: Nec densæ trepidis apium se inuoluere nubes Cessarunt aquilis. *Nubes apium, examina vocat, quæ insederunt signa. Quod sequitur,* Suis fetus editus *libris omnibus erat*, fetum editum: *& fortasse nominandi casu sic dixerint etiam antiqui.*

Fetum, genere neutro.

150. Perditâ prius Domitiâ leuibus & muliebribus caussis: quia Leprior.] *Nemo tam inconspectus in legendo, qui vitium non videat malè hærentis & incoibilis orationis. Domitia, inquit, perdita est: & subdit quasi de aliâ, quia inter Lepidam & Agrippinam æmulatio exercebatur. Corrige verò, & reduc aberrantem vocem:* perditâ prius Domitiâ Lepidâ leuibus & muliebribus caussis: quia minore Antoniâ genita. *Scilicet Cn. Domitio duas fuisse filias, quarum vtraque Domitia gentis nomine dicta: sed minor, de quâ hic, discriminandi caussâ, cum* * *Lepidæ cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap.* VII. Amitam Lepidam ream testimonio coràm adflixit, gratificans matri à quâ rea premebatur. *At Domitia altera superuixit, & meminium Ner. cap.* XXXIV. *& Xiphilinum.*

Trajectio positũ verbum. Domitiæ duæ. * Est illa ipsa Lepida quæ mater Messallinæ, vt alocui suprà: quæ etiã Ap. Silano post nupta fuit. Ex Dione ix. De maiore minoreq; Antoniâ, Tacitus aperte Suetonio dissidet.

151. Minore Antoniâ genita.] *Culpant me quòd non scripserim*, maiore. *Non me, sed Tacitum. Ita enim iterum sensit scripsitq; noster lib.* IV. *Annal.* Cn. Domitius electus cui minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur. *At enim Suetonius & Plutarchus aliter. Quid ergo? nouum est, vt dissensus aliquis scriptorum sit? Et tamen Plutarchus clarè id non dicit: clarè Suetonius, fateor, plus vno loco. sed cur arbiter ego*

ego inter eos sim? Soluo me iudicatu isto; & bono veteriq; ritu, iuro mihi non liquere.

152. Agrippinæ sobrinâ prior.] *Sine quod Iurisconsulti suggerunt*, sobrinâ propior: *etsi eadem vis alteri illi voculæ. Lepida autem Germanico patri Agrippinæ, consobrina fuit. Filia ergo Germanici, Lepida sobrinâ propior. Res satis clara ex Stemmate nostro Augusti.*

Sobrina propior, quæ.

153. Impudica, infamis, vinolenta.] *Malim*, violenta: *vt superba & commota animo vtraque fuerit. De vini notâ nihil legi.*

154. Quòd coniugium principis deuotionibus petiuisset.] *Id est, coniugem. Nam vt Claudij coniugium ipsa ambierit, non lectum. Abusæ ergo petitis artibus ad perniciem Agrippinæ. Sic Seruilium pro seruo, & matrimonium pro matronâ* * *alibi notaui, & Clientelas pro clientibus in Tacito.*

Coniugium, pro coniuge.

* In Liuio lib. X. *Et conuocati plebeii matrimonia, conquesta de iniuria patriciarum, &c.*

155. Pares iterum accusandi caussas esse, si Nero imperitaret. Britannico successore, nullum principi meritum.] *Ita hæc distinguenda sunt: etsi suspecta mendi.*

156. Sinuessam pergit.] *Sinuessanæ aquæ lib.* I. *Histor. & Plinio lib.* XXXI. *commendatæ, ob vim quamdam salubrem.*

157. Inferre epulas & explorare gustu solitus.] *Sic libro* XIII. Quia cibos potúsque eius dilectus ex ministris explorabat. *Cui id munus, is passim in lapidibus dicitur,* Prægustator: *in quodam etiam*, A. POTIONE. *Athenæus lib.* IV. ὃν γωῦσαλέειν οἱ Ρωμαῖοι προγεύστην, τοῦτον οἱ ἕλληνες προλέγδιον ὠνόμαζον. *Mos qui liberâ rep. ignotus Romanis: quem tamen cœpisse coniicio ab Augusto, non vano argumento lapidis qui Romæ:*

Prægustator, viris principibus.

Quando is mos cœpisse videatur.

GENIO
CÆLI. HERODIAN.
PRÆGVSTATOR
DIVI AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
HORTIS SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA COS.
C. VIBIO. RVFINO

Tenuitq; Tiberius, de quo lego: TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRÆGVSTATOR. *& deinceps alij. Traductum morem opinor à Persis maximè, de quis Xenophon lib.* I. παιδείας. οἱ γὰρ βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὸ φάρμακον, ἀπογυμνοῦσιν ἀπ' ἐκείνης τὸ κράδιον, εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐμβάλλοντες, καὶ ἀποφοῦσιν, ἵνα δὴ εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ ἀνύτελεῖν αὐτοῖς. *Vbi & ritum habes prægustandi.*

Traductum à Persis esse.

158. Promisso donatiuo ad exemplum paternæ largitionis.] *Promisit ergo viritim* quinadena sestertia, *vt Suetonius in Claudio expressit cap.* X. *siue vt Iosephus*, quina millia drachmarum: *quæ sunt* Sestertia vicena, *siue nobis* quingenti Philippæi. *Nam quod olim ex Dione dixi, de centenis nummis: erraui. ea enim donatio à Claudio vsurpata singulis deinceps natalibus imperij sui.*

Claudij & Neronis largitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVSTI LIPSI

AD LIB. XIII. ANNALIVM COMMENTARIVS.

L. PRIMA nouo Principatu mors Iunij Silani.] *Crebra in historiâ horum temporum mentio Silanorum, & confusa: quæ, cautio mihi est, ne turbet iuuentutem. Eâ re, non stemma quidem eius familiæ ponam (arduus ille & fortasse vanus labor.) sed illustrissimos quosque, quo Imperatore, quoq; exitu fuerint, exsequar, cum temporum notâ. Exordio à Tiberio principe: quia quæ suprà, nihil ad Spartam meam.*

Silanorum aliquot collectio.

C. Silanus. C. IVNIVS. C. F. SILANVS. *Consul fuit cum P. Cornelio Dolabellâ anno* DCCLXII. *sub Augusto: Proconsul Asiæ, sub Tiberio, damnatusq; repetundarum & proiectus in Cytheram insulam. Tacit. lib.* III. *Annal.*

M. Silanus. M. IVNIVS. M. F. SILANVS. *Consul fuit sub Tiberio,* DCCLXXI. *Proconsul Africæ fuit, auctore Tacito lib,* IV. *Histor.* Mox C. Cæsar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens. *Socer fuit Caij Caligulæ, & ab eodem interfectus. Suetonius cap.* XII. *&* XXIII. *item Dio.*

D. Silanus. D. IVNIVS M. F. SILANVS, *Marci prioris frater. Is adulter in Iuliâ nepte Augusti, in exsilium iuit, redituq; per gratiam & potentiam M. fratris sui. Fuit posthac in vrbe, neque honores adeptus est. Tacit. lib.* III. *Annal.*

Appius Silanus. AP. IVNIVS SILANVS. *Consul fuit sub Tib. anno* DCCLXXX. *Consocer Claudij dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octauiæ sponsum. Proconsul Hispaniæ, & maritus Lepidæ matris Messallinæ. à Claudio, incerto crimine, occisus. Dio* LX. *Sueton. cap.* XXIX. *&* XXXVII.

M. Silanus, qui maiore natu quàm Lucius. *Eius duo filij* L. SILANVS, *&* M. SILANVS. *Lucius, gener Claudij fuit, Octauiæ sponsus, Agrippinæ artibus ad mortem actus. Marcus consul fuit cum Valerio Asiatico, anno* DCCXCIX. *in quo error insignis Onufrij, qui Asiatico collegam dat Messallam. quem Dio refutat & Fasti Græci. Proconsul Asiæ fuit, & à Nerone nunc interfectus. De eo Plinius libro* VII. Diuus Augustus, in reliquâ exemplorum raritate, neptis suæ nepotem vidit genitum quo excessit anno, M. Silanum: qui cùm Asiam obtineret post consulatus est. *Etsi Plinius scelus hoc Neroni adscribit, quod noster reiicit in matrem.*

Plinius obiter correctus.

Fuit & D. IVNIVS SILANVS, *consul anno* DCCCVI.

2. Segnis & dominationibus aliis adeò fastiditus, vt C. Cæsar pecudem auream eum appellare solitus sit.] *Vereor vt scriptori nostro constet ratio. Non enim in hunc M. Silanum expetit Caij dictum: sed in illum alterum, qui eius socer. Dio clarè:* ὁ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ Μᾶρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς εὐγενείας ἦν, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ὁ δὲ Γάϊος τότε μὲν ἄλλα ἰσχυρῶς προσεπλάκη, (καίτοι ὕπου καλῶς δεῖ αὐτὸν φρονεῖν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι φρόντος ὁπλίζηται, &c. *Cui vt adsentiar, ætas Silani me inducit. Natus enim est extremo, vt Plinius ait, Augusti anno: à quo ad hunc diem anni duntaxat quadraginta sunt. Non ergo in eâ ætate hic adolescens formidini aut contemptui aliis dominationibus esse potuit cuius adhuc ὁ δεὶς λόγος. Sed vt in homine Tacitus, sic in dicto aberrat Græcus. Putat enim laudis honoriq; fuisse: quod reuerâ probri fuit, & falsè iactum in hominem diuitem, sed ignauum, hebetem, oui culam meram.*

Taciti error.

Error in eâdem historiâ Dionis.

3. Fratri eius L. Silano.] *Conuenit cum historiâ: tamen libri scripti,* C Silano.

4. Quippe & Silanus D. Augusti abnepos erat.] *Præit ad stemma aliquo modo*

modo Plinius, qui eum nepotem scribit Augusti neptis. Atqui Augusto è Iuliâ filiâ neptes duæ, Iulia & Agrippina. E Iuliâ hunc deriuo, hoc modo:

Ab Augusto deductus Silanus.

IVLIA, Aug. F. cui vir M. Agrippa. { IVLIA, cui vir L. Æmilius Paullus. Suet. Aug. c. LXIIII. { ÆMILIA LEPIDA *proneptis Augusti. Suet. cap.* XXVI. *in Claud. cui vir* AP. *Iunius Silanus. claro argumẽto, quia Suet. eum consocerum Claudij vocat. Postea tamen alteri Lepidæ maritus, quæ mater Messallinæ. Ex Dione.* { M. SILANVS *de quo hic.* L. SILANVS. *Claudij gener.*

Lepida Domitia, secunda Appij vxor.

Stemma hoc satis certum est. Ne fallat te tantùm Dio, qui Lepidam matrem Messallinæ, vxorem tribuit Appio: sed sub finem vitæ. At M. ille Silanus Augusti abnepos gemitus fuit viuo Augusto. Appium hunc Silanum intellegit Augustus in epistolâ quadam, vocatq; ad fine Claudij ob hoc matrimonium, apud Sueton. Claud. cap. IV. Curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum non displicet nobis, si est passurus se ab Silano filio homine sibi adfini admoneri, nequid faciat quod conspici & derideri possit.

P. Celerius. 5. P. Celerius eques Romanus.] *Infrà,* P. Celer *dicitur.* P. Celerem accusante Asiâ, quia absoluere nequibat Cæsar, traxit, senectâ donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconsule. *Hîc ergo corrige.*

Signum militiæ à Tribunis datum milici. Tribunis ipsis à Duce.

6. Signum more militiæ petenti Tribuno dedit.] *Signum siue Tessera semper Tribunis data, etiam rep. antiquâ. Liuius lib.* XXVIII. Forma tamen Romanorum castrorum constabat, quòd Tribunos & iura reddere in principiis siuebant, & signum ab iis petebant, & in stationes ac vigilias ordine ibant. *Dabatur à Consule, Prætore, eóve qui exercitui toti præerat. Iden: Liuius:* In Prætorio tetenderunt Albius & Atrius, classicum apud eos cecinit, signum ab iis petitum est. *At Prætorij Tribunus à solo Principe. Ideò suprà lib.* I. *inter signa accepti imperij Tacitus posuit:* Defuncto Augusto signum prætoriis cohortibus vt Imperator dederat. *Formam dandæ tesseræ petendæq; in parte expressit Appianus* IV. *Ciuilium:* καὶ ὁ Λεύκιος, *inquit,* ἔπεμψε τοὺς χιλιάρχους τὸ σύνθημα τοῦ στρατηγοῦντος δώσοντας τῷ Καίσαρι, οἱ δ' ἕτερον αὐτῷ ἀντὶ τοῦ ἀεὶ δώσοντες τῷ στρατῷ. καὶ ἦν τοῦτο δῶρον τοῦ αὐτοκράτορος. *Atque olim ea data videtur sine voce, inscripta vel insculpta breui ligno; vnde Tesseræ nomen. de quo Polybium adi lib.* VI. *at sub Impp. vocale id signum. Dabant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Græci. Pausanias lib.* X. Cùm vtrimque à ducibus de more militi tesseræ darẽtur, fortuitu ad oraculi verba appositæ datæ sunt, à Thessalis Itonia Minerua, à Phocensibus gentis auctor Phocus. *Etiam Persæ, si Xenophonti fides libro* VII. παιδίας. *&* III. *vbi à Cyro tessera data* Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. *aut* Ζεὺς σωτὴρ. *Suetonij loci bini non sani in hac re. alter Cal. cap.* LVIII. Signum, *ait,* more militiæ petisse: & Caio Iouem dante, Chæream exclamasse, Accipe ratum. *vbi restituo magnanimi vi i vocem li. terâ additâ,* Accipe* iratum. *alter cap.* LVI. Solitus modò signum petenti, Priapum aut Venerem dare; modò osculandam manum offerre formatam commotamque in obscænum modum. *Libri vett.* commitámque, *aut,* cammatámque. *Scribo* gammatámque. *Gammata manus, insertis commixtisq; digitis ad formam eius litteræ: qui mos in Italiâ & nunc. Sic lapides Gammati, non solùm qui insculptum Gamma habebant, sed qui litteram eam exprimebant transuersi. Scriptor Gromaticus:* Solent termini occurrere, qui lapides tam longiores sunt quàm qui latiores sequendi: hoc est, aut si cursum dirigunt lineares, aut si gamma faciunt transuersi. *Malo etiam in Suetonij verbis,* obscænum nodum, *quam modum. Facit ad lucem infamis huius signi Lampridij locus Elagabalo:* Neque vmquam verbis pepercit infamibus, cùm & digitis impudicitiam ostentaret, nec vllus in conuentu & audiente populo esset pudor. *Scies amplius tu tiro, Tesseram duplicem fuisse: vnam quæ ad excubias, alteram quæ ad pugnam. De postremâ Tacitus lib.* III. *Hist.* Eadem vtrâque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnæ signum.

Cur sic dicta. Deorum nomina crebra pro signo.

Suetonius correctus. *Solemus enim quibus malè precamur cupimusque factũ, louem iratum optare.

Iterum is correctus. Gammata manus, Italorum ritu. Gammati lapides.

Tessera duplex.

Agrippina Flaminia Claudij.

7. Decreti & à Senatu duo lictores, Flaminium Claudiale.] *At Liuiæ decretus lictor tantùm vnus, & idipsum recusante Tiberio. Flaminium Claudiale quomodò ad honestandam facit Agrippinam? Credo vt ipsa Flaminia Claudij esset: exemplo Liuiæ quæ Augusti. Nam eam sacerdotem Augusti fuisse docui ad lib. I. velimq́, addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati frustrà, lib. II.* Liuia Romanarũ eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad eos sacerdotem ac filiam. *Legunt*, quin transgressa ad deos sacerdotem pænè habuit ac flaminem. *quasi ad Liuiam ipsam referenda sint, quæ mortua cælesti religione culta per flamines ac sacerdotes. Campas loquuntur & floccos: tu lege mecum*, quam transgressi ad deos. *Liuia enim est, Liuia, quæ mariti sui in deos relati & sacerdos fuit & filia. Satis dictum suprà.*

Correctus Velleius.

Caligulæ libri de Arte dicendi: vt Suidas vult.

8. C. Cæsaris turbata mens dicendi vim non corrupit.] *Qui etiam libros scripsit De arte dicendi vt vult Suidas:* Γαΐος Καῖσαρ ὁ ἐπικληθὲν Καλλιγόλας, ῥητορικὸν τέχνον ἔγραψε ῥωμαϊκῶς. *quem tamen puto ego falli: eosq́, Germanici fuisse.*

Publicæ Prouinciæ, siue populi.

9. Publicæ prouinciæ adsisterent.] *Spectat ad diuisionem Augustæam. Claudius pleraque omnia ad se traxerat: at Nero populi prouincias (eæ enim publicæ) earúmque controuersias solis Consulibus curæ fore: se Cæsarianis prouinciis, in quibus exercitus, vello consulere prædixit.*

Oratio Neronis in argentum incisa.

Antè Principum orationes in æs.

10. Illi patrum aditum præberent.] *Non muto. Consules, inquit, præbeant prouincialibus aditum Patrum. At hæc oratio Senecæ adeò grata Patribus, ait Xiphilinus,* ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις ταύταις κατάπερ ἀρχαίᾳ ἀναγινώσκεσθαι νομοθεσίᾳ: vt in argenteam columnam incisa sit, & Kalendis anni noui cùm Consules ineunt ex decreto deinceps lecta. *Nec nouum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam & antè semper Principum orationes in æs incisæ, & Kalendis Ian. recitatæ. Morem quem non nimis notum suggerit mihi Dio lib. vltimo:* τότε γὰρ λόγους πρώτους ἐν τῇ νεμηνίᾳ τῶν τε Αὐγούστου καὶ Τιβερίου καὶ δόγμα ἀναγινωσκόμενος, ὥστε καὶ μέχρι τοῦ ἐπέρας τοὺς βουλευτὰς ἀθροισθῆναι, ἔπεισε, ἀρχοὺς εἶναι φήσας, ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. *id est:* Cùm legerent in Senatu Orationes quasdam Augusti & Tiberij ex decreto, ita vt ad vesperam Senatus detineretur, legentes Claudius inhibuit: sufficere dicens, quòd eæ in columnis incisæ essent. *Lucem huic do Plinij Panegyrico:* Acclamationes nostras, *inquit*, nequa intercideret obliuio, P. C. in publica acta mittendas, & incidendas in ære censuistis. Antè Orationes principum tantùm eiusmodi genere monumentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ parietibus Curiæ claudebantur. *Et ab hoc ritu est, quod Q. Haterius apud Tacitum lib. III. censet* eius diei Senatusconsulta aureis litteris in curiâ figenda: *Ingerunt & Iurisconsulti, apud quos locis aliquot Orationes hæ Principum laudatæ. Sed nec ab aliâ causâ euenisse crediderim, quòd Claudij oratio Lugduni nostro ævo reperta in Tabulâ æris.*

Plinius illustratus.

Quæstoria munera.

11. Ne designatis quidem Quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset.] *Pertinet ad abolendum Claudij scitum, qui, auctore Dolabellâ, sanxit* spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecuniâ eorum qui Quæsturam adipiscerentur: *ait Tacitus lib. XI. Vbi suspecta vox*, adipiscerentur. *Cur enim hic Candidati? Atque ita in Lampridij Alexandro lego:* Quæstores candidatos *(malim* Quæsturæ) ex suâ pecuniâ iussit munera populo dare, sed vt post Quæsturam Præturam acciperent. *Ceterum hoc Neronis decretum aboleuit iterum Domitianus: de quo Suetonius cap. IV.*

Taciti suspecta iure verba.

ἐμφατικῶς scriptum, Ne designatis quidem: *nisi quia antè ex eâ sanctione, dabant etiam*

*Vide Suet. in Aug. cap. XXIX.

12. Qui in palatium ob id vocabantur. *Puto in templum* *Apollinis Palatini. Supra lib. II.* Quattuor filiis ante limen Curiæ adstantibus, cùm in Palatio Senatus haberetur.

Vela cubicularia.

13. Vt adstaret abditis à tergo foribus velo discreta.] *Melius*, obditis. *Intellegit autem vela quæ prætenta foribus: quibus etiam Claudius se texit. Sueton. cap. X.* Prorepsit ad solarium proximum, interque foribus prætenta vela se abdidit. *Et Eli-*

gabalus, narrante Lampridio: Subito militum strepitu exterritus, in angulum se condidit, obiectuque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, se texit. *Iulius Pollux describit lib. X.* περὶ δὲ τὰ κοιτῶνα δηλοῖ ἡ θύρεος, παραπετασμάτων σοι δύο, εἴτε ἀλλοῖων εἴη τὸ θριαμβεῦσαι λελυκὼς ἐξ ὀδόντος, εἴτε καὶ πολύχρωμα. *Id velum leuabatur, in admissionibus. Seneca, epist. LXXXI.* Non crepuit subinde ostium, non alleuabatur velum.

Leuari solita venienti.

Lampridius in Alexandro: Salutabatur quasi vnus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis. *Inde apud Ictos causas cognoscere leuato velo; id est palàm omnibus admissis, l. V. C. De naufragiis:* De submersis nauibus decernimus vt leuato velo istæ causæ cognoscantur. *Ad hæc & talia vela facit lapis vetus Romæ:*

Leuato velo cognoscere.

TI. CL. THALLVS.
PRÆPOSITVS VELARIORVM
DOMVS AVGVSTIANÆ.

Velaria.

Erant tamen & alia vela in cænationibus arcendi frigoris, itemq́, ornatus causâ: de quibus Seneca lib. IV. Quæst. Natur. & Tertullianus De habitu muliebri.

Correctus Tacitus.

14. Quod visum arceret, aditus non adimeret.] *Imò verò ædimebat aditus: nec aditri conspicive Agrippina voluit. Scribo*, auditus. *verissimè.*

Escendere.

15. Escendere suggestum.] *Probissima vox, & repperi ita in Farnesiano: sicuti paullò pòst in Vatican.* anquirebant. *Nemo autem tinctus hac meliori litteraturâ, cui non ista hodie nota.*

Agrippa rex.

16. Duos veteres reges Agrippam & Iocchum.] *Agrippam intellegit Agrippæ filium, cognomento Iunionem: qui Galilææ, Trachonitidis, & partis Iudææ rex. de quo Iosephus lib. XX. satis. Sed Iocchus iste quis? Vtrum* Bocchus *rescribendum? an potius expletâ voce,* Antiochus? *Quod verum censeo. Intellegit Antiochum regem Commagenes & in parte Ciliciæ. de quo Iosephus libro XIX.* Ἀντίοχον δὲ ἦν εἶχεν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινί, καὶ Κομμαγληνῇ προσέτασε. *Et Dio lib. LX. Confirmat eam scripturam noster infrà, qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iterátque hoc mandatum.* Simul, *inquit*, Antiochum regem monet proximas sibi Præfecturas petere. *Vaticano tamen est*, Lochium.

Antiochus rex.

Arisobolus rex.

17. Minorem Armeniam Aristobulo.] *Iosephus XX.* τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν Ἀριστοβούλου, Λευκόλλου Ἡρῴδου τὸν Χαλκίδος βασιλέως παῖδα, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. *& addit, id factum* τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, *conuenienter planè cum Tacito.*

Soæmus rex.

18. Sophenem Sohemo.] *Nescio an idem sit qui à Caio constitutus Arabum Ituræorum rex, auctore Dione. Sed apud eum* Σοαίμιος *dicitur: & fortasse ita hîc scribendum.*

19. Quadratum Vinidium.] *Numidium, vt suprà.*

Ægææ opidulum.

20. Apud Egas ciuitatem Ciliciæ.] *Libri mei, Ægæas, & rectè. Id enim Ciliciæ opidum. Strabo,* ᾧ ὄνομα Μαλλὸν, Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. *id est:* Post Mallum Ægææ opidulum, quod stationem nauibus habet.

Externi mores ad speciem.

21. Super experientiam sapientiamque, etiam specie inanium validus.] *Restitui, meo animo, verè. Corbulo, inquit, non solùm verâ virtute sapientiaq́ magnus, sed etiam animos allicere peritus specie inanium; id est, gestibus, verbis, habituq́ externo. At nostri Censores quàm hîc mente, vt ait ille, exsensâ! Beatus legit*, spe animûm validus. *pro animorum inquit. Vertranius*, spe immanium, *scilicet rerum. Cum bonâ gratiâ, abite quæso, & cucurbitas pingite.*

22. Quo bellum ex æquo modo parare.] *Nisi fallor,* τὸ modo, *παρέλκει.*

23. Centurio Hostorius.] *Vaticanus codex*, Centurio Histius. *Parum, aut nihil est: tamen infrà, post triennium, in his locis* Istius Capito *est*, Castrorũ Præfectus.

Principi semper XII. fasces.

24. Ob res à Quadrato & Corbulone gestas laurum fascibus Imperatoriis addi.] *De fascibus Imperatorum siue Principum (nec enim alios hîc intelleges) docebo iuuenes: fors fuit, & quosdam senes. Olim non nisi magistratus populi Romani, aut qui cuin imperio in prouinciis, fascibus vsi. Quid ergo Princeps in vrbe, si nullum gereret ordinarium magistratum? Nihilo secius fasces duodecim illi. Origo rei ab Augusto; cuius honori Senatus*

Universidad de Deusto
Biblioteca

natus decreuit anno vrbis DCCXXXV. vti Consulari potestate semper esset, fascibusq; duodecim vteretur. Dio LIIII. ὁ δ' Αὔγουστος τὴν ἐπὶ τοσόνδε ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν, ὥστε καὶ τὰ δώδεκα ῥάβδους ἀεὶ καὶ πανταχοῦ φέρεσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῷ ἄστει καὶ ἀεὶ τοσαῦτόν τε ἀρχικοῦ σχήματος καθέζεσθαι. Eumq; morem tenuerunt * Principes secuti: ita vt laurum tamen fascibus non adderent, nisi in victoriâ: vti hic factum. At statim per adulationem irrupit, vt omnium Principum fasces, & semper laureati essent. eáque notâ maximè distinctus à vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano libro VII. εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπὴ, τῆς μὲν στεφανωτῶν καὶ δορυφόρων πεζῶν τε καὶ ἱππέων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφηφόροι, ὅσαι δὴ σύμβολον εἰς τὸ διαγινώσκειν τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῆς ἰδιωτικῆς. Capitolinus in Maximinis: Inde Carthaginem venit cum pompâ regali, & protectoribus, & fascibus laureatis. *Quando id coperit, ignoro: paullatim quidem non solum laureati admissi fasces, sed & aurati.* Claudianus Panegyrico in VI. *consulatum Honorij,*

——agnoscunt rostra curules
Auditas quondam proauis: desuetáque cingit
Regius auratis fora Fascibus Vlpia lictor.

*Imò Domitianus XXII. sumpsit. Suet. Fasces ij semper laureati, ad notam imperij.

Postea & aurati.

Iuramẽtum in principum acta.

25. Cùm in acta principum iurarent.] *Non vt receptum*, principis. *Iurabant enim in acta non vnius qui imperitabat, sed & priorum. Dicam multa ad lib.* XVI.

26. Plautium Lateranum.] *Suprà lib.* XI.

27. Vel iactandi ingenij.] *Contaminarant impuræ manus*, caussâ iactandi. *At vox ea eleganter abest Vatic.*

Acte liberta.

28. Libertæ cui vocabulum Acte fuit.] *Ex Asiâ oriunda mulier: cuius genus Nero (vt splendorem ei adstrueret) ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus.*

29. Penitus irrepserat, per luxum.] *Scribe*, irrepserant. *ad Senecionem enim pertinet & Othonem: non ad Acten.*

30. Ne seuerioribus quidem amicis.] *Libri scripti*, senioribus.

31. Exueret obsequium in matrem, Senecaque permitteret.] *Hærere me iubent libri. Nam Farnes.* seque neci permitteret. *Vatic.* seque permitteret. *addo superius*, neci. *Nec sententia quidem ad meum gustum. Cogitemus.*

Annæus Serenus.

32. Ex cuius familiaribus Annæus Serenus.] *Qui Præfectus vigilum Neronis. Plinius lib.* XXII. Fungi familias nuper interemêre & tota conuiuia, Annæum Serenum Præfectum Neronis vigilum & Tribunos & Centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? *De hoc amico suo capiendus Seneca, epistol.* LXIII. Hæc tibi scribo, is qui Annæum Serenum carissimum mihi tam immodicè fleui, vt, quod minimè velim, inter exempla sim eorum quos dolor vicit. *Et inscripsit eidem libros suos De Tranquillitate, monumentum amoris.*

Pallas à rationibus.

33. Demouet Pallantem curâ rerum.] *A rationibus Claudij fuit, ex Suet. cap.* XXVIII. *& lapide, in quo sculptum:* PALLANS. CÆS. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS.

Pariare, & pares rationes habere.

34. Paréque rationes cum rep. haberet.] *Id est, (vti Iurisconsulti loquuntur) vt pariator esset, siue ἀλογίστως: nec reliqua vlla haberet. Sic parem rationem facere Seneca dixit, lib.* II. *epist. & lib.* VI. *De Benef. cap.* XL. *item Iurisc. l. vlt. De doli except. l.* XX. *De manum. testam.*

Burrus, manu debilis.

35. Inde vilis rursus Burrhus.] *Vatic.* bibil. *Suspicari possis, num* debilis, *legendum. Debilitas enim loco probri, quia & sacris olim arcebantur, & decreto Augusti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipso Burrho*, Truncâ scilicet manu. *Suspectum aquè, τὸ* rursus, *quòd hic nulli rei. Puto fuisse*, rufus: *glossema scilicet ad cognomen Afranij, Burrhus. Nam Latini Burrhum, rufum dicebant, à Græco. Glossæ:* Burrum. *ξανθόν, πυῤῥόν. Vide Festum.*

Burri cognomen, quid.

36. Truncâ scilicet manu.] *Agricola adnotauit*, tunicatâ manu. *à séne, an à libris? Et sanè videntur mollitiam Burrho obiectare & tunicas manicatas.*

37. Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra regnum lusu sortien-

sortientium.] *Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quæ Pollux scribit lib.* IX. Βασιλίνδα, inquit, ἔστιν ὅταν διακληρωσάντες, ὁ μὲ βασιλεὺς προστάξῃ τὸ προσταττόμενον, ὁ δ' ὑπηρέτης εἰ γαν λαχὼν πανταχόθεν ἀπεκπονεῖ. *Magis facit Arriani locus lib.* I. *Dissertationum Epicteti.* Ἐν σατορναλίοις λέγομέ βασιλεύς. ἔλαξε τὸ παίζειν ταύτῃ ἢ παιδίαν. πρόσταττε, σὺ πίε, σὺ κέφεσον, σὺ ᾄσον, σὺ ἄπιθι, σὺ ἔλθε. ὑπακούω, ἵνα μὴ πρὸς ἐμὲ λύπῃ ἢ παιδία. *id est*: Saturnalium diebus rex eligitur. lubet enim ludere hunc lusum. Is imperat, Tu bibe, tu misce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne meâ caussâ soluatur ludus. *Et maximè Luciani in Saturnalibus:* ὁρᾷς ἦλικον τὸ ἀγαθὸν, ἔπειτ βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων ἡμέδαι, πρὸς ἀεργαλέφ κρατήσαντα. ὡς μήτε ὁπιταχθείης γελοῖα ὁπιτάγματα, μήτ' αὐτὸς ὁπιτάξειν ἔχοις, πρὸς μὲν αἰσχρόν τι πρὸς αὐτῷ ἀναλοῆσαι, τὸ δ' γυμνὸν ὀρχήζεσθαι, καὶ ἀράμενον ἢ αὐλητρίδα περὶ ἢ οἰκίαν περιελθεῖν. Vides (*inquit apud Græcum Saturnus magnificans suum regnum*) quantum bonum sit regem inter omnes eligi, si viceris talo. Cùm neque quisquam tibi ridiculum aliquid imperet, & tu imperare aliis possis: huic, vt turpe aliquid de seipso vociferetur, illi vt saltet nudus, vtque sublatâ in humeros tibicinâ ter domum circumeat.

Saturnale Iudicrum in creãdo rege. Is ridicula quædam imperitabat.

Talo creabatur rex.

38. Regnum lusu sortientium.] *Eo ritu, quo regna conuiuiorum: id est talo. Ex Luciani supra verbis.*

39. Constanter exorsus est carmen.] *Vetus illud ex Ennio tritum.*

O Pater, ô patria, ô Priami domus
Septum altisono cardine templum, &c.

Iulius Pollio

40. Ministro Pollione Iulio, prætoriæ cohortis Tribuno.] *Puto eum esse qui postea Præf. prato io fuit, sub Othone. Vide Plutarch. in Othone.*

Filiis principum propria mensa.

41. Mos habebatur Principum liberos sedentes vesci in aspectu propinquorum, propriâ & parciore mensâ.] *Suetonius super eodem ritu, Claudij cap.* XXXII. Adhibebat omni cænæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur. *Idem in Augusto, cap.* LXIIII. *de nepotibus eius:* Neque cænauit vnà nisi in imo lecto adsiderent. *Vbi scripserim*, nisi vt imo. *Ex quibus vides pueros sedisse ad fulcra, pedesq; parentum. Sedisse, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum a pueris, à seruis: quasi luxuriæ ritum illi ætati ordinive non decorum. De seruis, Plautus Sticho:* Potius in subselliis Cynicè accipiemur, quàm in lecto. *Idem Persâ:* Non postulo equidem med in lecto accumbere, Scis tu med esse imi subsellij virum. *Donatus in vitâ Terentij:* Iussus antè Cæcilio recitare, ad cænantem cùm venisset, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse dicitur: post paucos verò versus, inuitatus vt accumberet, cænasse vnà. *Senecam sic accipio De Tranquillit. lib.* II. *cap.* XV. Non accipiet sapiens contumeliam, si in conuiuio regis recumbere infra mensam, vesciique cum seruis ignominiosa officia sortitis iubebitur. *Quâ contumeliâ à Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo cepit*, ὅθεν τοῖς ποσὶν ἀκρὶς καθήμενος, *ait Dio: scilicet quasi Veiouis illius seruus. Nec aliò Plutarchus respexit, cùm in Conuiuio suo reliquos quidem accumbentes facit, at Æsopum qui seruus, sedentem in subsellio apud Solonem.*

Ad imum lectum. Sedebãt non accũbebant.

Vti & seruã

Seneca explicatus.

42. Innoxia adhuc & præcalida potio.] *Retuli ad calida potionem in Electis. & velum ei capiti addi Arriani locum lib.* I. *cap.* XIII. ὅταν δὲ θερμὸν αὐτήσαντος σοῦ μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὲν χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι, ἐκ ὄσιον ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς; *qui simillimus illi Seneca, quem adduxi è lib. De Irâ. Cetcrùm ex hac potione gustasse etiam Titus credebatur* Britannicum iuxta cubans, *ait Suetonius Titi cap.* II. *Miror cur* cubans *scripserit: nam ille verò sedit, vt hîc in Tacito, cum Britannico scilicet simul, ac paribus disciplinis, & apud eosdem magistros institutus, vt ipse Suetonius ibi scripsit. Nec probabile, in pari ætate, Titum supra Dominum honore affectum. Sed excidit hoc Suetonio, pro vulgato more scribenti: alius in hac re error, nisi ipse erro, Æliani in Var. Histor. lib.* V. *qui disertè vult venenum ei in cibo datum, non potu.* Μυρίοι γ' οὖν, inquit, καὶ πίνοντες τι κακὸν κατέπιον, ὡς Ἀλέξανδρος, καὶ

Calidæ potus.

ὁ δίοντος, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος, καὶ Βεττανικὸς ὁ τύπου παῖς. *Atqui de potu & Tacitus, & Suetonius, adfirmant.*

43. Octauia quoque.] *Scribe,* Octauiæ. *is pauor videlicet fuit.*

44. Nox eadem Britannici necem & rogum coniunxit.] *Miror ergo, quomodo vera quæ Græci tradiderunt, Britannici corpus gypso multo oblitum à Nerone fuisse, ne liuor appareret è veneno: sed pluuiam cõortam eluisse gypsum, dum cadauer per forum effertur, omniumq; oculis scelus subiecisse. Hæc Zonaras, hæc Dio. Scitè, sed parum verè: vt Taciti quidem narratio est. Nam hæc omnia operire nox potuit.*

Græcos parũ probabiliter de Britannico tradere.

45. In campo tamen Martio sepultus est.] *Non tamen ibi combustus: sed reliquiæ eius in vrnâ, illatæ, vt opinor, monumento Augusti.*

Acerbum funus.

46. Subtrahere oculis acerba funera.] *Nota ritum. Acerba enim & immatura funera, quæ intra Tyrocinij diem, pompâ funebri aut laudatione non dignata. Alibi dico, plenius.*

Tacitus pronus in Senecam.

47. Viros grauitatem adseuerantes.] *In Senecam & Burrum criminatio spectat. quam deluit tamen leuiter ipse Tacitus, Senecæ vbique volens & amicus: aliter quàm ille Bithynus, qui inimicitias eum Senecâ indictas exercet, & ex professo.*

48. Pecunias quasi in subsidium corripiens.] *Vel,* corripere.

49. Quæ vt coniugi imperatoris soli, tum vt matri seruabantur.] *Emendaui verisimè*: quæ vt coniugi imperatoris olim, tum. *Iampridem, inquit, excubiæ Agrippinæ: Claudio quidem viuo, vt coniugi Principis: Nerone imperante, vt matri.*

Duplex custodia principibus.

50. Germanos super eundem honorem custodes additos.] *Duplex ergo custodia Agrippinæ, vti & Principi ipsi: Prætoriani militu, Germanique. Suetonius capite* XXXIV. Abductâque militum & Germanorum statione, contubernio quoque ac Palatio expulit. *Iampridem verò Germanis habitus is honos: & ante eos Hispanis. Nam Iulius Cæsar Hispanorum cohortem habuerat custodiæ suæ, Sueton. in Iul. cap.* LXXXVI. *& Augustus Germanorum manum, Sueton. cap.* XLIX. *Sed ij dimissi: & eorum vicem allecti Germani. Quosipsos metu aliquo & suspicione ob Vari cladem* dimiserat, sed mox, vt opinor, recepit Augustus. Habuit certe eos inter initia Principatus, Tiberius, ex Tacito lib.* I. *vsque,* qui cohortem Germanorum olim à Cæsaribus ad custodiam corporis institutam atque multis experimentis fidelissimam dissoluit. *Sed & post eum iterum recepta, vti clarum ex historiâ inferiore. Imò & externi reges vitam suam commisêre istis. De Herode quidem* lego Iudææ, habuisse eum in satellitio Germanos. Faueo tibi pugnacissima & fidelissima gens, faueo hanc laudem. quæ tamen propria quodammodo Batauorum. Vti enim hodie Heluetij, sic illi olim eximij visi ad hoc munus. Itaque indiscriminatim modò Batauij custodes appellati, modò Germani. Batauos Sueton. Cal. cap.* XLIII. *nominat, Plutarchus in Othone, Dio apertissimè lib.* LV. *Ex cuius verbis etiam disces, Equites peditesq; in hac manu fuisse. sicut & in Constitutione Hadriani, inter Vexillationes Palatinas Batauos equites seniores iunioresq; recensitos reperies. Ad hos non dubiè custodes illa Arriani spectant de oblongis gladiis, quorum & nunc Germanæ genti vsus, lib.* IV. *Dissertationum: δείκνυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. ἰδοὺ, πλάται εἰσὶ καὶ πῶς ὀξεῖαι; τί δ' ἂν ποιῶν αὐ μεγάλαι αὖ μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; Σκοπῶμεν. id est:* Ostende mihi gladios istos satellitum. Ecce, quàm magni, quamque acuti! Quid ergo faciunt isti magni gladij & acuti? occidunt. *Reperio & Frisios in hoc numero, victos scilicet Batauis ingenio, situque. Lapis interamnæ:* HILARIVS. NERONIS. CÆSARIS. CORPORIS. CVSTOS NATIONE. FRISO.

Germani adsciti, fidei causâ.

Hispani dimissi.

* Suet. cap. XLVIII.

Germani iterum admissi.

Etiam in Iudæa Germani.

* Apud Ioseph. lib. XVII.

Germanis assumpti præsertim Batani.

Barani equites & pedites.

Ij vsi oblongis gladiis.

51. Iunia Silana, quam matrimonio C. Silij pulsam suprà rettuli.] *Libro* XI. *Credo sororem esse Marci Luciiq; Silanorum.*

52. Insignis genere, formâ lasciua.] *Romana vetus editio,* formâ, lasciuiâ. *non displicet.*

53. Sextium Africanum nobilem iuuenem.] *Scribe,* Sex. *vt prænomen sit.*

Lib. XIV. Census per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano Trebellióque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano. *Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitror à Iulo Antonio Marcellæ marito, cui cognomen Africano. Ei filius L. Antonius lib.* V. *suprà: & hic, vt opinor, nepos.*

Sex. Africani stirps.

54. Iturium.] *Verius,* Titurium. *atque ita scribunt libri veteres infrà,* XIV. *Annali. Simile mendum* III. *ad Q. Fratrem libro:* Ad Labienum & ad Ligurium litteras dabo. *Malim,* Titurium, *qui in Cæsaris legatis.*

Titurius.

55. Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à Diuo Augusto.] *Rectè Plautum. Noster lib.* XIV. Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ. *Iterum:* Compertóq; Plautum & Sillam maximè timeri. *Lib.* XVI. Interfectum esse Rubellium Plautum generum L. Veteris. *Græcisq; constanter semper,* Πλαῦτος. *Vbi ergo frons,* Plancus, *aut,* Blandus, *substituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo inconspecte, an nescis plerosq; filiorum cognomine à patribus diuersos fuisse, hoc æuo? Taciti vna aut altera pagina tibi testis. In Iuuenali ergo corrige, sat.* VIII.

Rubellij Plauti cognomen retentum.

Iuuenalis correctus.

—— tecum est mihi sermo Rubelli
Plaute, tumes alto Drusorum sanguine.

Suetonius qui A. Plancium quemdam iuuenem nominat, non tibi imponet: alius est ab isto, vt dicam lib. XIV. *vbi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus pari eum gradu à Diuo Augusto fuisse ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliæ Drusi filiæ fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam nostram adi.*

Genus Plauti.

56. Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto.] *Ætas non abnuit, quin sit ille libertus, de quo hodie inscriptio in ædibus Cæsiorum,* ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CÆSARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. *cum carmine Romano Græcóque, in mortem Homonææ coniugis. E domo enim Pamphili Tiberiani liberti transire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortasse Scribonij Largi locus est, sed vitiatus, cap.* CXIX. Cassij medici, *inquit,* colice bona, multis nota propter effectus, vera hæc est: vt ab eius seruo Atimeto accepi, legato Tiberij Cæsaris. *Quomodo enim seruus legatus Cæsaris sit? Scribam,* legato Tiberio Cæsari. *hac mente, vt à Cassio moriente legatum relictus sit Tiberio.*

Atimetus libertus.

57. Lusus principis intendere.] *Nec malè,* luxus.

58. Fabius Rusticus.] *Historias eorum temporum scripsit: de quo elogium nostri, in Agricolâ:* Liuius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi scriptores.

Fabius Rusticus historicus.

59. Scriptos esse ad Cæcinam Tuscum codicillos.] *Benè & ad ritum eius æui, Codicillos. Nam officia omnia administrationesque dari à Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricolâ:* Credidêre plerique missum è secretioribus ministeriis libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tulisse. *Sidonius lib.* I. *Epistol.* Vacante aulâ turbatâque repub. solus inuentus est, qui ad Gallias administrandas fascibus prius quàm codicillis ausus accingi, &c. *Ingerit idem non conniuenti lectori Suetonius Claud. cap.* XXIX. Suppositos, aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos. *Et Arrian. lib.* III. *Dissert.* Ἀλλὰ καὶ κεντὴς εἰμὶ τῷ Ἑλλήνων. οἷδας κρίνειν, τί σε ἐποίησεν εἰδέναι; Καῖσάρ μοι καδίσκιον ἔγραψε. γράψάτω σοι ἵνα κρίνῃς σεαυτῷ μουσικῶν, ἢ τί σοι ὄφελος; *Zeno Imp. l.* I. C. *Vt omnes iudices:* Aut codicilli alterius administrationis oblati. *& l.* XII. C. *De Dignitat.* Iudices qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse connicti, ablatis codicillorum insignibus & honore exuti, &c. *Lampridium verè interpretemur ex istis, in Alexandro:* Pontificatus & Quindecimuiratus & Auguratus codicillares fecit, ita vt in Senatum allegerentur. *Codicillares, id est, tribuit eos ipse per codicillos: cum antea cooptari à collegis, partim à plebe solerent. De hisdem codicillis interpretor Suetonij locum Tib. cap.* XLII. Alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confestim detulit; codicillis quoque iucundissimos & omnium horarum amicos professus. *Cæcina Tuscus quem hic nominat, est ille qui postea Præf. Ægypti à Nerone relegatus est. Sueton. cap.* XXXV. Tuscum nutricis filium relegauit, quòd in procu-

Officia data in codicillis.

Lampridij nouus verus que intellectus.

Cæcina Tuscus, quis.

ratione Ægypti balneis in aduentum suum exstructis lauisset. *Dionem corrige: τί δὲ ὅτι καὶ Κίνναν Τῦτον ὑπεδέξατο, ὅτι τὴν Ἀγρίππᾳ ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ ἐκείνῃ οἰκοδομήθη καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρίαν ὄζουσι, ἐπιτηδ. & scribe, τί δὲ ὅτι Καικίναν. Superfuit tamen Neroni, & nominat iterum noster lib.* III. *Hist.* Apud Cæcinam Tuscum epulari multos, præcipuum honore Iunium Blæsum nuntiatur.

Dio correctus.

Plinius Historiam scripsit.

60. Plinius.] *In libris Historiarum, quos à fine Aufidij Bassi composuit triginta & vnum. Ipse in Præfatione ad Titum:* Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Bassi. *Eosdem libros intellegit,* II. *Histor. nat. cap.* LXXXIII. Nec minus mirum ostentum & nostra cognouit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus. *Et cap.* LIII. Amnes retro fluere & nostra vidit ætas, Neronis principis supremis, sicut in rebus eius retulimus. *Credo autem scripsisse Aufidium a bellis ciuilibus ad res Claudij aut paullum infrà. Certè vixit eâ ætate, & viri optimi (ita appellat) constantiam in lentâ morte Seneca describit epist.* XXX. *Citantur bina eius fragmenta in Suasoriâ pro Cicerone.*

Aufidij Bassi historiæ, & æuum.

Cluuius Rufus historicus.

61. Cluuius.] *Non, Cliuius. Est Cluuius ille Rufus, vir consularis, qui huius inferioris, ætatis historiam scripsit. Plinius lib.* VIII. Ita secum aliquando Cluuium locutum. Scis Virgini, quæ historiæ fides debeatur: proinde, siquid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas. *Emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium male* Κλαύδιος Ῥοῦφος *scriptum & versum. Nominat aliquotiens noster, & Sueton.*

Plutarchus correctus.

62. Sed vocem vnius ex inimicâ domo adferri.] *Hæsito num scrib.* vocem mimi ex mimicâ domo. *De Paride enim: & fatalis quidam librariorum in iis vocibus error.*

63. Refutare tenebras & vigilatam conuiuio noctem.] *Hæret sententia: quam explicari posse puto, si legas,* Reputaret tenebras.

64. Viuere ego Britannico potiente rerum poteram. at si Plautus aut quis alius remp. iudicaturus obtinuerit.] *Lege notâ interrogandi,* Viuere e. B. p. r. poteram? *Sequentia scripserim,* remp. iudicatúsve obtinuerit. *id est, si Plautus rerum, iudiciorúmve potiretur. Rodolphus legit,* remp. inuasurus.

65. Vbi nihil pro innocentiâ, quasi diffideret.] *Rodolphus adnotauit,* quasi defenderet.

66. Præfectura annonæ Senio Rufo.] *Fenius illi nomen: atq; ita semper infrà.*

67. Cura ludorum Arruntio Stellæ.] *Inter dignitates ergo ea res fuit. sic libro* XI. Sulpicius Rufus ludi procurator. *In lapide prisco Tibure:* CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATORI. *Apud Sueton. Cal. cap.* XXVII. Curator munerum ac venationum.

Curator ludorum.

68. Ægyptus C. Balbillo. *De hoc Seneca lib.* IV. *Nat. Quæst. cap.* II. Balbillus virorum optimus, præfectúsque in omni litterarum genere rarissimus, auctor est cùm ipse Præfectus obtineret Ægyptum, &c. *etsi male vulgo,* Babillus. *Corruptum & in Plinio idem nomen, lib.* XIX. *præmio.* Galerius à freto Siciliæ Alexandriam septimâ die peruênit, Babilius sextâ, ambo Præfecti *scribe,* Balbillus. *In lapidibus nominatur quidem,* TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS.

C. Balbillus.

In cognomine Senecæ & Plinius correcti.

69. Syria P. Anteio destinata.] *Ineptè vulgò,* Pantello. *errore duplici. Coniectura nostra certo firmatur è Taciti* XVI. Simul annuam pecuniam à P. Anteio ministrari cognoscit; neque nescium habebat Anteium caritate Agrippinæ inuisum Neroni.

P. Anteius.

70. Statio cohortis adsidere ludis solita.] *Non repeto quæ scripsi Epistolic. libro* III. *epistolâ* XVIII.

71. Q. Volusio P. Scipione.] *Ita mei libri, idque Fasti comprobant. Lapis Neapoli,*

Consules repositi.

Q. VO-

Q. VOLVSIO. SATVRN.
P. CORNELIO. SCIP. COS.
AVGVSTALES
QVI. NERONI CLAVDIO
CÆSARI. AVGVST. ET
AGRIPPINÆ. AVGVSTÆ
I. O. M. ET. GENIO. COLONIÆ
LVDOS. FECERVNT. XIII. XII. K. MART.

Nominat & Phlegon in Admirandis, Q. Volusium P. Scipionem cos.

72. Vt ipse quoque exciperet ictus, & ore præferret.] *Vera lectio. Beatus Maurusq; frustrà adlaborant in scripturâ codicis Budensis: quem ex hoc aliisq; locis sciam fuisse non optimæ notæ. Legunt tamen illi,* & ore se Cæsarem præferret. *Ineptè. Hoc noster voluit clarè, excepisse eum ab ignaris ictus, & lasâ facie prætulisse. Plinius lib.* XIII. *de Thapsiâ:* Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceraque, & secuto die contra famam cutem sinceram circumferens.

Nero peruulgariter grassatur.

73. Aduersus viros feminasq; insignes.] *Farn.* illustres.

74. Multi propriis cum globis.] *Melius,* inulti.

75. In modum captiuitatis nox agebatur.] *Diuino scribend.* in modum captæ ciuitatis. *Ea enim facies potius, quàm carceris custodiæve.*

76. Iulius quidam Montanus.] *Si memoria mihi firma, poëta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur.*

77. Senatorij ordinis, sed qui honorem nondum capessisset.] *Suetonius Lati. Lauium vocat: tu scito. Ante & sub hoc æuum mos, vt liberi Senatorum, lato clauo induerentur vnà cum virili togâ, Curiæq; interessent. Ab Augusto institutum, qui* Liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adsuescerent protinus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ interesse permisit. *A quo more Ouidius:*

Qui Laticlauij dicti.

Ouidius explicatus.

Liberior fratri sumpta, mihique toga est:
Induitúrque humeris cum lato purpura clauo.

Idem ergo Laticlauij, idem capessendis honoribus destinati. Noster lib. XIV. Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus. *Statius* III. *Siluarum.*

Notus adhuc tantùm maioris munere claui.

Alij sunt Tribuni laticlauij, de quibus hæc non capio. Iulius ergo Montanus Senatorij quidem loci, sed qui magistratum adhuc nullum cepisset, & tantum laticlauius.

78. Reuocandæ libertatis ius patronis daretur.] *Non ergo ratum Claudij iudicium, qui* Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in seruitutem, *Sueton. cap.* XXV. *In quo Claudius exemplum Atheniensium secutus videri potest, apud quos* conuictus à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur, *ait Valerius lib.* II. *cap.* VI. *& Plutarch. in Solone. Iudicauit ergo quidem ita Claudius, sed in legibus & more Romano aliud fuit vti audiemus.*

Addehis l. v. De iure patro vbi strictius de hac Claudij constitutione.

79. Perscripsere tamen consensum Senatus.* Ille an auctor, &c.] *Puto leg. interpungendumq;.* Perscripsere tamen consensum Senatus illi, an auctor constitutionis fieret, vt inter paucos & sententiæ diuersos. *Firmant illa Taciti lib.* XIV. At Consules perficere Senatus decretum non ausi de consensu scripsere Cæsari.

Senatus sæpe referebat ad Principē consulta.

80. Vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum consultarent, &c.] *Occisus locus, ita viuâ & sentiam ego. Ecce tamen Vespillones aliquot (non enim medicos) ad hoc famus. Est qui legat.* Vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum consutarent, ac verberibus vltro manus intenderent, implere vel pœnam suam dissuadentes. *Alius;* vt ne æquo cum p. i. a. se. conculcarent: ac v. v. m. intenderent, impellerentve p. s. d. *Parcite boni viri, non vos, non ego restituemus sine libris, à quibus nihil hic iuuor. Ludibria tamen mea hæc:* vt iam nec æquo cum patronis

Varia & vanatestitutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iure agerent. Sententia eorum consultari, an verberibus manus vltro intenderent, impune vel pœnam suetam dissuadentes. *Ad manuum intentionem facit aliquid locus è lib.* III. *Annal.* Libertíque etiam ac serui, patrono vel domino, cùm voces cùm manus intentarent, vltrò metuebantur.

Pœna in libertos ab Augusto.

81. Quid enim aliud læso patrono concessum, quàm vt vicesimum vltra lapidem, in oram Campaniæ, libertum releget?] *Quando id aut quâ lege, patrono concessum, quærimus. Suspicor esse ab Augusto, qui, vt Dio ait, lib.* LV. *constituit τὰ δικαιώματα οἷς οὔτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερωθέντας, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν χρώμενοι κρίνουσιν. id est*, iura, quibus erga libertos cùm alij, tum ipsi patroni vterentur. *Et relegatio quidem est ab exemplis æui prisci. Vt enim patres olim filios rus relegabant pœnæ & morelegandi libertos ius nunc tribuit siue quis alius, siue Augustus. Sed in numero numqua ratio? & cur non vltra* XX. *lapidem? Nihil reperio. Præfectus quidem vrbi intra centesimum lapidem cognoscebat: vltrà, Præfectus Prætorio: vt notat Vlpianus in *fragm. Pythœanis lib.* IX. *De offic. procons. Eoq; exemplo Seuerus Imp. Prætorianos milites vltra centesimum lapidem abesse ab vrbe iussit, apud Herodianum lib.* II. *Et Prosper Aquitanus de Symmacho: quem, cùm Aram Victoriæ restitui postulasset, iratus Princeps, statim à suis aspectibus pulsum in centesimo lapide, rhedæ non stratæ impositum, eâ die manere præcepit. Dio tamen libro* LII. *vbi de Præfecto vrbis, iurisdictionem eius angustiis terminat, ἕξω τῶν πόλεως μυχοῦ πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: ea essent milliaria circiter* LXXXVII. *nisi in Dione rescribendum sit, ἑπτακοσίων: quod puto. Sanè ad Præf. vrbis pertinuisse, audimus patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l.* I. *De off. Præf. vrbis. Sed Tacitus patrono ipsi hanc relegationem, vt appâret, tribuit: nec tamen videtur vsurpari potuisse, sine auctoritate maiori.*

Patres olim filios rus relegabant.

Præfecti vrbis iurisdictio quatenus.

*Tit. De plagiariis & l. 1. De off. præf. vrbis.

Dio correctus.

82. Decurias.] *Iudicúmne decurias intellegit, an potius scribarum? Puto, scribarum. Qui ordo late fusus Romæ, & non inhonestus. Liberti autem ordinem eum pretio certo emebant, vti è Cicerone haurias* III. *lib. in Verrem*: Ad eos me scribas reuoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac scenicorum corollariis, cùm decuriam emerunt, ex primo ordine explosorum in secundum ordinem ciuitatis se venisse dicunt. *Et paullo pòst, de iisdem*: Mirabimur turpes aliquos esse in eo ordine, quò cuiuis pretio licet peruenire? *Scribæ ij diuisi per decurias. Sueton. in Claud. cap.* I. Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, suscipiendis scribarum decuriis, ad vrbem deuectum. *Reperiesq; sparsim Quæstorios, Scribas, Ædilitios, Prætorios, item scribas ærarij, Portorij, &c.*

Scribarum ordo. Libertis pretio patebat.

In decurias tributus.

83. Ministeria magistratibus & sacerdotibus.] *Lictores, viatores, præcones, calatores, præcias.*

Ministri magistratuum è libertis.

84. Cohortes etiam in vrbe conscriptas.] *Cohortes vigilum, quæ scriptæ primò ex milite libertino. Strabo, lib.* V. *Dio* XLVIII.

Vigiles è libertis.

85. Manumittendi duas species institutas.] *Libertas duplex, Iusta, non iusta. Iusta quæ vindictâ, censu, testamento data: Non iusta, quæ inter amicos, in conuiuio, per epistolam. Seneca De vitâ beatâ, cap.* XXIIII. Hominibus prodesse natura iubet, seruine sint; ingenui an libertini; iustæ libertatis an inter amicos datæ. *Rectéque libri veteres aliquot in Suetonij Aug. cap.* XL. Seruos non contentus multis difficultatibus à libertate, multóque pluribus à libertate iustâ remouisse. *Iustâ illâ qui manumissi, planè pleneq; liberi: qui alterâ, vinculo adhuc quodam, vt Tacitus ait, attinebantur seruitutis. Imò retrahi poterant in seruitutem. Fragmentum quoddam Ic. veteris à Puteano.* Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant serui: & manumissores audebant in seruitute denuò eos per vim ducere. Interueniebat Prætor, & non permittebat manumissum seruire. *& addit pòst*: Sed nunc habent propriam libertatem qui inter amicos manumittûtur, & fiunt Latini Iuniani. *Scitè ergo ob hunc *iteratæ seruitutis metum Messenio seruus apud Plautum, qui inter amicos manumissus subiicit,*

Duplex manumissio.

Suetonius correctus auctusque è libris.

Iusta libertas.

Non iusta, siue inter amicos.

* Hæ sunt Iterationes, quarum mentio Iustin. Nouell. LXXVIII.

Sed

Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuò vt siem.

Plautus illustratus.

86. Relinqueretur pœnitentiæ, aut nouo beneficio locus.] *Pœnitentiæ, vt retraheres in seruitutem: beneficio, vt vindictâ liberares. Ita apud Plinium lib.* VII. *epist.* Facilè deflectet ad te, si voles vindictâ liberare, quos proximè inter amicos manumisisti.

87. Ereptus amitæ libertus Paris, quasi iure ciuili.] *Quidam ergo aliquam in nos molitus Vlpianus, cùm scripsit l.* III. *De condict. caus. data*: Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum à Domitiâ Neronis filiâ, decem quæ ei pro libertate dederat, repetisse per iudicem. *filiámque eam Nerom fecit, quæ est amita, magnâ suâ librariive culpâ. Sed librarium id peccasse clementius est: scribendumq; Neronis amitâ: aut potius*, Neronis consilio. *quod firmat Tacitus, qui Neronis iussu patratum id ingenuitatis iudicium ait.*

Vlpiani aut error:

Aut scripturæ vitium. deq; tollêdo coniectura.

88. Prohibiti Tribuni vocare ex Italiâ.] *Non mirum. Quippe qui nec Romæ vocationem habuerint, auctore Varrone: cuius verba in Agellij Noct. lib.* XIII. *cap.* XII. *in Italiâ multo minus, quippe cùm poteslas eorum vrbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionys. lib.* VIII.

Tribunis nõ est ius vocandi.

89. Princeps curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit. Variè habita, ac sæpe immutata eius rei forma.] *Eam varietatem breuiter exponam, cum temporum luce. Olim ærario præpositi Quæstores: notum. Caussa immutandi sub Iulio Cæsare orta, anno vrbis* DCCIX. *Quia enim absente Cæsare Quæstores creati nulli, ærarij cura Ædilibus duobus commissa est: nec rediit postilla ad Quæstores. Dio disertè notat lib.* XLIII. Ædiles ergo præfuisse videntur (non enim immutationem reperio) per annos ferè decem & septem, donec Augustus Prætorios substituit. *Factum anno* DCCXXVI. *Dio lib.* LIII. καὶ ἐπειδὴ χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἐδέησεν, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ, φόρτε τὸ δοκοῦν σφῶν, δύο καθ' ἕκαστον ἔτος ἐκ τῶν ἐστρατηκότων αἱρεῖσθαι ἐπέταξε. *id est*: quoniam ærarium publicum inops pecuniarum esset, quasdam mutuo sumptas in id contulit: & administrationi earum duos Prætura functos in annos singulos electos præfici iussit. *Sueton. cap.* XXXVI. Auctor fuit, vt cura ærarij à Quæstoribus vrbanis ad Prætorios, prætoréfve transiret. *Tacitus hic. Ideò in monumentis id aui historiisque, Prætores ærarij, inscripti passim. Mansit ad Claudium*, qui curam ærarij Saturni Quæstoribus reddidit, quam medio tempore Prætores aut vtique prætura functi sustinuerant *ait, Sueton. cap.* XXIV. *Ita tamen, vt honores iis extra ordinem permitteret, ait Tacitus*, ne metu offensionum segniùs consulerent. *Quem Dio explicat in Claudio*: τοὺς στρατηγοὺς τοὺς ὕστερον ἀποδεικνυομένους καταλύσας, ταμίειόν τε αὐτῷ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐπέτρεψεν, ἐν ᾧ τε καὶ ἐπισήμους σφᾶς (ὅσοι γε ὀλίγου τε ὕστερον ἀπὸ τῆς στρατηγίας μὴ ταῦτα ἐζήνεγκαν) ἄρχειν, ἀλλ' οἱ αὐτοὶ τρία ὅλα ἔτη αὐτῷ διήκουσι, καὶ οἱ μὲ στρατηγίας ὕστερον ἐλάμβανον, εἰ ὄ τι μισθὸν ἄρξειν ὅπως πρὸ καὶ ἐδόξαν ἄρξαι. *id est*: Prætores ærarij soluens, Quæstoribus rursum antiquo more id tradidit. non tamen vt annuum eorum munus esset (quod anteà & in ipsis & in Prætoribus factum:) sed duo iidem tres annos continuos eam curam sustinebant; eíque exactis Præturas statim adipiscebantur, interdum & præmium mercedémque: proinde ac bene se gesserant. *Honores ergo extra ordinem iis dati, sunt Præturæ. Sed idipsum immutans rursum Nero, redit non ad Prætores (non enim ita appellati amplius) sed ad Præfectos: quos è Prætoriis elegit: Itaque clarè Tacitus*, Præturâ perfunctos *dilegit, non Prætores. Ita enim in Tacito corrigendum. Per bella tamen ciuilia, & Principe nullo Romæ, iterum Prætores præfecti videntur: immunq; Tacitus lib.* IV. *Histor.* Prætores ærarij: nam tunc à Prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem questi, &c. *Insita enim admonitio facilè ostendit aliud fuisse Taciti, id est, Traiani æuo. Gellius lib.* XIII. *Præfectum nominat*, Quod per Quæstorem dixi, *inquit*, intellegi nunc oportet Præf. ærario. nam cura ærarij à Quæstoribus ad Præfectos (ita legerim, non* Præfectum) translata est. *Præfuisse autem eos censeo biennium; ex hac sanctione Neronis: certè quidem ita seruatum sub Traiano. Plinius Pane-*

De Præfecturâ ærarij. Primò id Quæstores tractabant. Mox Ædiles.

Inde Præturâ functi, aut Prætores.

Iterũ Quæstores.

Iisque extra ordinẽ data Præturæ.

Præfecti è Prætoriis sub Nerone.

Prætores sub Vespasiano.

Postremò denique præfecti è Prætoriis.

Qui biennio præerant.

gyr.

gyr. de se & Tertullo, Nondum biennium compleramus in officio laboriosissimo & maximo, cùm tu nobis consulatum obtulisti. *Et statim:* Nobis Præfectis ærario, Consulatum antequàm successorem dedisti. *In iure crebra mentio Præfectorum ærarij, vt l.* XII. *De his quæ vt indignis. l.* XV. *&* XLII. *De iure fisci.*

C. Aminius celeberiurisconsultus.

90. Aminius Rebius, ex primoribus peritiâ legum.] *Libri vett.* C. Aminius. *nescio an,* Caminius Rebilus. *Certe (& doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iuri consultus.*

Volusius Saturninus.

91. L. Volusius egregiâ famâ concessit, cui tres & nonaginta anni, præcipuæque opes.] *De huius senio Plinius lib.* VII. Nuper L. Volusius Saturninus omnium quos in consulatu sententiam rogauerat superstes fuit. *Præfectum eum vrbi fuisse colligas ex altero Plinij loco:* Nuper L. Volusio Saturnino in Præfecturâ vrbis exstincto, notum, è Corneliâ Scipionum gentis, * Volusium Saturninum qui fuit Consul, genitum post LXII. annum. *Et de diuitiis eius, Tacitus lib.* XIIII. Et quantum Volusio longa parcimonia quæsiuit, tantum in te mea liberalitas explere non potest. *Sed & tota Volusiorum domus diues. Tacitus Annal.* III. Volusio vetus familia, neque tamen Præturam egressa. ipse consulatum intulit, opúmque, quîs domus illa immensùm viguit, primus accumulator.

*Intellegit Plinius Q. Volusium, qui cos. anno DCCCIX.

Varicinium in Tacito.

92. Inoffensa tot imperatorum malitia fuit.] *Ambigo an,* amicitia, *scribend. vt dicat coluisse eum tot principum amicitias sine offensa. Rodolphus,* militia, *legit.*

93. Molem amphitheatri apud Campum Martium.] *Quod totum è ligno struxit, Suetonius cap.* XII. *Vide librum nostrum, si placet,* De Amphitheatro.

Numerus correctus.

94. Plebeique congiarium quadrageni nummi viritim dati.] *Illiberalis liberalitas. Corrigo,* quadringeni: *& do auctorem Suetonium cap.* X. Diuisis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobilissimo cuique &c.

Vicesimæ vectigal vetus, in libertis.

95. Vectigal quoque quintæ & vicesimæ vænalium mancipiorum remissum.] *Ampla populi Rom. vectigalia: nullum, censeo, amplius eo quod e seruis libertisque. Rem eam paullò vberius à capite mihi tractanti, aut grati, aut venia esto. Antiquissimum vectigal Vicesimæ reperio, quæ ad libertos. Institutũ anno vrbis* CCCXCVII. *C. Marcio Cn. Manlio Cos. Liuius lib.* VII. Ab altero Consule (*Cn. Manlio*) nihil memorabile gestum, nisi quòd legem nouo exemplo ad Sutrium in castris tributim, de Vicesimâ eorum qui manumitterentur, tulit. Patres, quia eâ lege haud paruum vectigal inopi ærario additum esset, auctores fuerunt. *Ea Vicesima semper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hac aurum Vicesimarium deriuo, quod in sanctiore ærario: de quo Liuius lib.* XXVII. Consulibus aurum

Vicesimariũ aurum.

Vicesimarium, quod in sanctiore ærario ad vltimos casus seruaretur, promi placuit. *Ad hanc Vicesimam Arriani insignis locus, lib.* III. *Dissertation. Epicteti. cap.* XXVI.

Interpretis Arriani lapsus.

ἀ δοῦλ' ἐστὶν ἀνεξάλυτα ἐλεύθερα. διὰ τί λέγεται; ὅτι τοῖς εἰκοσώναις ὀφείλει δοῦναι ἀργύριον; ἀλλ' ὅτι φωτάζεται, &c. *In quo loco, vide vt cæcutiat vir, alia doctus. Nam vertit:* Seruus inprimis cupit se donari libertate. Quam ob caussam? an quia desiderat pro tesserâ vendentibus argentum numerare? Non. sed quia opinatur, &c. Et *in Notis ait,* εἰκοσώνιον esse qui rem emit exhibito signo aut tesserâ: *manumissos autem emere publicè frumenta potuisse exhibitâ tesserâ: vnde Persius:*

——— scabrosum tesserulâ far.

Somnia & nugamenta mera. Corrigo in Arriano, τοῖς εἰκοσώναις. *Glossa:* εἰκοσώνης, ὁ τὰς εἰκοσὰς ἀπαιτῶν, Vicesimarius. *Verte igitur:* An quia vicesimariis argentum dare desiderat? *Idem Arrianus lib.* II. *cap.* I. ὅταν ἀνθρώπῳ τινὶ ὀφείλῃ τις ὀβολὸν, οὐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε τι, ἔστρεψε τὸν αὐτῷ ὀβολόν. ἄλλο οὐδέν; καίτοι εἰκοσάκις αὐτῷ ὀβολοὺς ὀφείλει. *id est:* Cùm quis seruum suum verterit apud Prætorem, nihilne fecit? fecit. quid? vertit suum seruum. Numquid amplius? Certè. vigesimam pro eo dependet. *Cicero lib.* II. *ad Attic. epist.* XVI. Portoriis Italiæ sublatis, quod vectigal superest domesticum, præter Vicesimam? *Hæc in manumissis. At in seruis receptum, vt quotiens venirent, vectigal pro*

Correctus Arrianus.

pro lis penderet emptor. Id Tacitus fuisse ait, quintam & vicesimam: lectio modò sit certa. Ambigas enim iure, quoniam de hac XXV. *nihil alibi scriptum. Imò scriptum contra: Augustum, cum pecuniâ ad bellum & nocturnos Vigiles ei opus, instituisse Quinquagesimam vænalium mancipiorum. Dio* LV. *in actis anni* DCCLX. τὸ τέλος τὸ πεντηκοστὸν ὃ ἀπὸ τῆς ἀνδραποδωδεστάτου πράσεως ἐσπράττεται. *Et herclè vti aliarum rerum vænalium Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimq; in Tacito reponere,* * quinquagesimæ. *Alia quinquagesima est, de quâ in Symmacho, & infrà, hoc ipso libro. Fuit & Vicesima hereditatium, instituta ab Augusto ad ærarium militare: de quâ Dio lib.* LV. *actis anni* DCCLIX. τὸ εἰκοστὸν τῆς τε κλήρου καὶ τῆς δωρεᾶς ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τινι, πλὴν τῆς πάνυ συγγενοῦς ἢ καὶ πενήτων, καταλείπουσι, κατεστήσατο. *Temperauit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in Laudatione. qui omnino videndus, si vim inspicere aues eius vectigalis. postq; illos Antoninus Philosophus, de quo Capitolinus:* Leges etiam addidit (*siue* edidit) de vicesimâ hereditatum: de tutelis. *Videndus item Paullus lib.* IV. *Sent. tit.* VI. *l. vlt. C. de edicto D. Hadrian. toll. De Vicesimâ legibus primus scripsit A. Ofilius, & post eum Macer libros duo: Inuenio & in lapidibus,* PROCVRATOR. XX. HEREDITATIVM. *item,* PROMAGISTER. XX. HEREDITATVM. *qui postremus titulus ab eo, quòd, vti è Plinio discis, publicani colligebant hoc vectigal: quorum Magistri, & Promagistri. Satis. nec enim Iurisconsultorum frugem demetere propositum nobis.*

* Lib. VII.

Vicesimæ quintæ vectigal in seruis vænalibus.

Quinquagesima vænalium.

* Nisi tamen in Dione vitium, & rescribi placeat, πεντηκοστῆς.

Vicesima hereditatium.

Promagister Vicesimæ.

96. Factum Sc. vltioni iuxtà & securitati.] *Quod Pisonianum dictum, in l. Senatuscons. De Sc. Silan. & Neronianum à Paullo, lib.* III. *Sentent. Certè conditum vulgatumq; est, Nerone* II. *& Pisone Cos. Latum eâ de re & anteà sub Augusto, P. Cornelio Dolabellâ, & C. Silano cos. vnde nomen Sc. Silaniani: sed minus plenè. Dixerunt plura ante me, Vertranius hoc loco, & I. Cuiacius,* I. *Obseru. cap.* XVIII.

Consultum pro securitate dominorum.

97. Pomponia Græcina insignis femina.] *Soror filiáve Pomponij Græcini qui consul sub Augusto: & ad quem Elegia Ouidij* IV. *De Ponto.*

98. Superstitionis externæ rea.] *Christianismi credo accusatam hanc fœminam, siue vt tũc confundebãt, Iudaismi. Non ergo superstitionis, sed religionis. Etsi vniuersè fateor, genus hoc ad δεισιδαιμονίαν & inanem externumq; cultũ, nimis pronũ.* * *Strabo pulchrè & ex Veri adyto:* ἅπαντες γὰρ δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἱονεὶ τὰς γυναῖκας. αὗται γὰρ καὶ τοὺς ἄνδρας πεισκαλοῦνται πρὸς τὰς ὁπλίσεις τὰς θρησκείας τῶν θεῶν, καὶ ἑορτὰς, καὶ πολυτελείας. πάσιον δὲ εἶπε ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ζῶν ἀρίστως τοιοῦτος. *Superstitionis auctores & duces esse fœminas, omnes opinatur. Eæ enimuerò viros inuitant ad superuacuos nimiósq; deorum cultus, & dies festos, & venerationes. At rarò profectò vir cælebs & sibi viuens inuenietur talis.*

* Lib. VII.

Fœminæ superstitiosæ.

Viros eorumpunt.

99. Post Iuliam Drusi filiam dolo Messallinæ interfectam.] *Duas enim Julias Claudius sustulit, suasu siue iussu Messallinæ: alteram Drusi, alteram Germanici prolem. Suet. cap.* XXIX. *& Dio* LX. *Seneca in Ludo.*

Duæ Iuliæ.

100. Per quadraginta annos non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit.] *Luctus hic, vt clarum, ob Iuliam interfectam. Ab eius ergo cæde quadraginta anni? Falsum. Nam ea cæsa paullo ante expeditionem Claudij in Britanniam, vti è Dione liquebit tibi. Scribe fideiubente me,* quattuordecim annos. *Mors enim Iuliæ in annum incidit vrbis* DCCXVI. *à quo ad hunc Neronis consulatum iusti* XIV. *anni.*

Numerus vitiatus.

101. Cossutianum Capitonem Cilices detulerant.] *Hunc aut alium sui cui intellegi Iuuenalis voluit sat.* VIII.

Cossutianus Capito.

——— quàm fulmine iusto
Et Capito & Tutor ruerint damnante Senatu,
Piratæ Cilicum.

Sed magis certò Fabius libro VI. Egregiè nobis adolescentibus dixisse accusator Cossutiani Capitonis videbatur, Græcè quidem, sed in hunc sensum: Erubescit Cæsarem timere.

Capito accusatus.

102. Cuius proauum oratorem.] *Vulgò* auctorem, *pessimè.*

103. Oblatis in singulos annos quingenis sestertiis.] *Hunc ergo Suetonium*

nius intellexit capite x. Senatorum nobilissimo cuique annua salaria, & quibusdam quingena constituit.

164. Auitas opes dissipassent.] *Vulgò*, habitas, *errore tralatitio.*

105. Ita præriguisse manus, vt oneri adhærentes deciderent.] *Significat ipsas manus, frigore præmortuas, vnà cum fasce deuolutas vel abiectas. Negat aut ridet vir quidam scriptus & genere nobilis, olim mihi serìò inter amicos. Atquin & Dio notat in illo tractu vim frigoris esse (libro* XLIX. *actis anni* DCCXVIII.) *& Annales Turcici*, supra Trebizium, Soleimanni milites cùm Parthos insequerentur, tanto frigore oppressos, vt pluriml manus pedésque amitterent. *Hoc nostro æuo factum, anno* ∞.IO.XXXV *: neque igitur sic mirandum illud Taciti, aut ridendum. Scio & à gnaris similia aut maiora asseri, qui in Septemtrione fuerunt.*

106. Ne pugnam priores adirent, prædicit.] *Probum quod in Romano libro est*, priores auderent. *Vellem etiam*, edicit.

107. Præfectos militesque tendere omnes extra vallum iussit.] *Quod* Pœna militaris. *pœnæ militaris genus antiquum. Liuius lib.* X. Cohortes quæ signa amiserant, extra vallum sine tentoriis destituit. *Valerius lib.* II. *cap.* VII. Néve quis eorum intra castra renderet, néve locum extra assignatum vallo aut fossâ cingeret, néve tentorium ex pellibus haberet. *Vide & Polyb. lib.* VI. *Sed propriè de hac ipsâ re, sic Frontinus* IV. *Stratagem.* Domitius Corbulo in Armeniâ duas alas & tres cohortes, quæ ad castellum initio hostibus cesserant, extra vallum iussit tendere.

108. Huc quoque & illuc volitans, plura famâ quàm pugnâ extrahere.] Exterrêre. *Lego primùm*, hucque & illuc. *deinde, vt in libro opt.* pugnâ exterrêre. *Vera sententia, scriptióque. Nam hoc ait, Teridatem ostendisse potius arma, quàm intulisse; & plura exterruisse aduentus sui famâ, quàm pugnâ.*

109. Antiochum.] *Commagenæ regem, vt suprà dictum.*

110. Proditore suo.] *Scribo*, sui.

Ischi, gens. 111. Ischi gens haud aliâs socia Romanis.] *Sic emendauimus. Nam libris est*, ante alias, *pugnâ cum Taciti verbis manifestâ. Si enim tunc primùm illecti: quomodo socij ante alios? At qui hic Ischi, Vaticano sunt*, Insechi.

112. Veteri & prouido duci.] Corbulo, inter doctos. *Cuius eruditionis etiam & studij in litteris signum, quòd Plinius aliquotiens Corbulonem inter auctores laudat, quorum operâ vsus. vti Indice libri* V. *&* VI. *Patrem egregio viro fuisse suspicor Pomponium, aut Orfitum, suadente Plinio lib.* VII. *cap.* V. Vestilia, C. Herdicij ac posteà Pomponij Orfiti (*scribe ex libris*, Pomponij atque Orfiti) clarissimorum ciuium coniux, ex his quattuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Rufum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrumque consulem: posteà Cæsoniam Caij Principis coniugem, octauo. Quis illi pater. Plinius correctus.

113. Dissimulato tamen intellectu.] *Ad Taciti phrasim magis*, intellecta.

114. Isteo Capitoni.] Insteius Capito. *Ex lapid.* Insteio. *Mirum ni idem, qui suprà Hostorius dicitur, vbi de recipiendis obsidibus actum. Certè Vatic. liber eo loci*, Histeus, *non* Hostorius *præferebat. Nec moueor, quòd ibi centurio dicitur, hic Præfectus castrorum. Potuit enim honore esse auctus.*

115. Libratoribus funditoribúsque adtributus locus, vnde eminus glandes torquerent.] Expletus locus auxilio Calepini. *Libratores ergo glandes torquebant? imò tela, lapidésque. Integer locus, quod mirêre, apud Calepinum legitur:* vnde eminus lapides & glãdes torquerent.

116. Caput gentis Artaxata.] Artaxata, quis condiderit. *Conditam ab Artaxiâ rege, suasu Annibalis Pœni. Plutarchum adi in Lucullo.*

117. In cornibus pedes sagittarius, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro per ima collium.] Emendatus Tacitus. *Expeditior omnino & verior erit lectio*: productiore cornuum sinistro. *E cornibus, inquit, productius erat sinistrum. & causam addit.*

118. Velut

118. Velut numine oblatum.] *Farnesiano superadditũ*, velut deûm numine.

119. Cuncta extra tecta hactenus sole illustria fuêre.] *Puto*, cuncta extrà tecta tenus. *id est: extra vrbem vsque ad tecta domusq;, omnia sole liquida.*

120. Se Quæstorem Germanici, illum domus eius adulterũ fuisse.] P. Suillius Quæstor Germanici. *Suillius Quæstor, Germanico bello. Annal.* IV. At P. Suillium Quæstorem quondam Germanici. *Adulterum Senecam in Iuliâ Germanici filiâ fuisse vult. Dixi antè.*

121. Quâ sapientiâ, quibus philosophorum præceptis, ter millies sestertiûm parauisset?] Dio Senecæ infensus. *Summa eadem diuitiarum Senecæ, expressa à Dione; qui omnes res relictas habet præut culpet virum inculpatum. Ita adulterium illi obiicit cum Agrippinâ: pullarium eum fuisse ait, idemq; vitium ab illo insitum Neroni: caussam auctoremq; interfectæ matris: aliáque, quæ homo vanus, præter fidem præterq; omnium mentem coniiciatur velut è plaustro. Quibus odij caussis? aut quo mendacij pretio? Nam Seneca tantò anterior, non* Idem nõ bonus sincerusque virtutum æstimator. *iniuriâ non beneficio cognitus illi. Sed credo, iudicij quædam morumq; peruersitas fuit, quæ eumdem illum in Ciceronem exacuit, quæ in Cassium, Brutum, omnesq; bonos. Caueat ab his, moneo, iuuentus: & è campis illis ita antiquitatum & historiæ flores legat, vt non colligat venena. At quod ad diuitias elegantiamq; Senecæ attinet, vide lector & lege egregium eius libellum De vitâ beatâ: quem scripsit non aliâ re, quàm vt ora obstrueret calumniatoribus istis, præsertim à capite* XVII.

122. Felicitati submittere.] *Lege*, submitteret.

123. Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuilis detrusum.] *Nihil legi. qui sequuntur, ij ferè nominati Senecæ in Ludo.*

124. Filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quæ testamento matris, &c.] Debonis damnatorum. *Ablego te ad Cuiacium, Obseru.* VI. *cap.* XXIII. *qui ante me abunde dixit.*

125. Se patroni iniurias vltum esse.] *Mallem, vltum isse.*

126. Ollium honoribus nondum functum.] Ollius Popæ pater. *Atqui Quæstorium eum fuisse Suetonius autumat, cap.* XXXV. *Sed Quæstura fortasse non tam honos, quàm aditus ad honorem. Ipse tamen Tacitus lib.* XII. *Quæsturam inter magistratus recensuit, Agellius, & alij.*

127. Neque absurdum ingenium modestiam præferre.] E *Sallustio imitatum, qui de Semproniâ*: Ingenium eius haud absurdum versus facere.

128. Velatâ parte oris, ne satiaret aspectum.] Arabiæ fœminæ facie semitectæ. *Ad æmulationem credo mulierum Arabiæ, de quibus Tertullianus in libello De virginibus velandis*: Arabiæ feminæ non caput, sed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ sint dimidiam frui lucem quàm totam faciem prostituere. *Sed caussa in hoc nobili scorto, & in illis dispar.*

129. Agentem eam in matrimonio Rufi Crispini equitis.] *Alij*, Crispi. *Sed Crispinum ei cognomen Plutarchus in Galbâ, noster lib.* XV. *& clarissimè Seneca seu quis* Rufus Crispinus. *alius (non enim certè Philosophus) in Octauiâ. vbi Poppæa inducitur:*

——— venientem intuor
Comitante turbâ coniugem quondam meum
Gnatúmque. properat petere complexus meos
Crispinus, & intermissa libare oscula.

Rufinus Crispinus filius eius à Suetonio nominatur, capite XXXV.

130. Otho, siue amore incautus, laudare formam elegantiámq; vxoris apud Principem.] Amantium loquacitas. *Verè incautus. & simillimâ vecordiâ ille Candaules apud Iustinum libro* I. Hic vxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacitâ conscientia: prorsus, quasi silentium damnum pulchritudinis esset. *Vecordiâ inquam simili, sed & fato.*

131. Se ire ad illam, sibi concessam dictitans nobilitatem.] *Adhæresco. Fortean*, siue concessam à dis iactans nobilitatem, pulchritudinem. *Aut*, sibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

concessam dis dignam nobilitatem. *Budensi aiunt legi*, vbi concessam dictitaret. *ex eo diuinabam*, vbi congestam delibaret.

132. Per genus vitæ quod nemo adæquaret.] *Vidi qui legeret*, quod Nero non adæquaret. *Ego*, Nero haud æquaret.

Contubernium.

133. Nil è contubernio seruili.] *Propriè. Non enim nuptiæ cum seruis, sed contubernium.*

134. A Tiberio vsque domum principis edoctus.] *Vatic.* Tiberio auo-usque. *ex quo fecerim*, Tiberio abusque.

Abusque.

Relegatio ad certum opidum.

135. Massilienſium mœnibus coërceri iubetur.] *Relegandi genus tunc frequens. Sic Iulia opido Rheginorum ab Augusto clausa: Silanus à Nerone Bario municipio Apuliæ: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone sepositus.*

Edictum de numero gladiatorum.

136. Egredi numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur.] *Augustus edixit anno vrbis* DCCXXXII. *μήθ' ὁπλομαχίαν πλειόνας ἢ δὶς ἐνιαύσιον ἔτει, μήτε πλείονων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν πιεῖν.* neque sæpius quàm bis in anno gladiatores dare, neque vltra paria sexaginta. *Dio* LIV. *Simile edictum anteà à Senatu, de quo Sueton. Iulij, cap.* X. Cùm multiplici vndique familiâ comparatâ inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret. *Saturnalia nostra vide.*

Senatusconsultum eâdem re.

137. Quibusque aliis Romana continentur.] *Insero vocem*, res Romana continetur. *Sequentia emendaui, distinxi, sublatâ confusione, quæ in libris.*

Diuinatio in Tacito.

138. Impetum eius attinuêre senatores.] *Fero. sed præfero meum illud*, seniores.

Publicum, quid.

139. Leges cuiusque publici.] *Publicum hîc non ciuitas aut commune cuiusque opidi, vti censent: sed τὸ δημόσιον, τελωνία. Plautus Trucul.*

Illa, haud ego, habuit publicum, peruorsè interpretaris.

Seneca epist. CXX. Iam ego parueram fiscos: circumspiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem. quas accerserem merces. *Sueton. Cal. cap.* XL. Additumque ad caput legis, vt tenerentur publico, quæ meretricium quæve lenocinium fecissent. *Seneca iterum epist.* CII. Ille qui & mari & terrâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæstus, accesserat. *vbi malè substituunt*, publicanos.

Defensa & staturninati Senecæ lectio.

140. Manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæque.] *Portorium id fuit, explicatum Quintiliano in parte, Declamat.* CCCLIX. Præter instrumenta itineris, omnes res quadragesimam publicano debeant. *Sed abolitio hæc Neroniana, non firma. certè Symmachi ævo iterum præbita Quadragesima: vt discas è lib.* V. *epist.* Quadragesimæ portorium non rectè poscitur à Senatoribus Candidatis: quia nostri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. Quæso igitur vt humanitatem nostri ordinis editoribus impartias, & vrsorum transuectionem cupiditati mancipum subtrahas. *Etiam Quinquagesima: de quâ idem:* Quæstores ordinis nostri numquâ ferarum suarũ portorium contulerunt. Nunc à fratre meo Cynegio V. C. quinquagesimæ vectigal exigitur, quod solos vrsorum negotiatores, vtpote quæstui seruientes, oportet agnoscere. *De hac Quadragesimâ capto Suetonium Vespas. cap.* I. Huius filius publicum quadragesimæ in Asiâ egit, manebantque (*lego*, mantantque, *quia peruenisse eas ad suum ævum subindicat Tranquillus: vel potius*, monebantque) imagines sub hoc titulo, *καλῶς τελωνίσαντι. At in Caligul. cap.* XL. *alia herclè ab istâ; temporaria dumtaxat, & quæ cum impuro illo periit:* Exigebatur pro litibus atque iudiciis vbicumque conceptis quadragesima summæ de quâ litigaretur. *Sed & Quinquagesimam venalium de quâ suprà, disparo ab istâ: sicut Quinquagesimas illas Ciceronis* III. *libro in Verrem, quæ ad aratores pertinuerunt decumanosque.*

Quadragesimæ vectigal sub Theodos. Arcadio.

Quinquagesimæ.

Suetonius aliter acvulgò explicatus Correctus.

Quinquagesimæ variæ.

141. Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio.] *Quæ*

Quæ haec subuectio? illáne, quæ Romam? ex Africâ & Ægypto puta, aliisq; prouinciis ad alimenta plebis. An intellegit in ipsis prouinciis modum positum, quò & quatenus frumenta sua adueherent? Fraudes enim & molestias obiici prouincialibus, è Taciti Agricolâ discès. Emere, *inquit*, vltrò frumenta, & vendere cogebantur. Douortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent: donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucrosum fieret.

Obscurior Taciti locus. Frumenti subuectio.

142. Et ne censibus negotiatorum naues adscriberentur.] *Mutuare huic loco lucem à P. Fabro lib.* I. *Semest. cap.* XXV.

Immunitas mercatorum frumenti.

143. Sulpitium Camerinum absoluit Cæsar.] *Sed eumdem paullo pòst cum filio interfecit, ἐγκλίσεως σφισι, ait Xiphilinus, ὅτι Πυθικοὶ ἐκ παλαιοῦ ὀνομαζόμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο τοιοῦτόν τι ποιοῦντες, ἀλλ' ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἐπιφέρωσι.* obiiciens illis, quòd Pythici ab antiquo dicti, non abstinerent nunc eo cognomine, sed in Neronis Pythicas victorias ex similitudine nominis iniurij essent. *Qui Dionis siue abbreuiatoris eius corruptus locus, scribòque, ὅτι Ποιητικοὶ ἐκ παλαιοῦ, & c. Sulpicij enimuerò non Pythici, sed Poetici cognominati, vti liquere potest ex Fastis. Quod cognomen ad iniuriam suam trahebat Nero, quia ipse solus victor, solus Pythicus. Notabit ergo philologus similitudinem aliquam inter eas voces, veteri germanáque pronuntiatione fuisse.*

Sulpitius Camerinus. Dio benè correctus. Poetici, Sulpicij cognominati. Ratio vetus pronuntiandi Y. psili, & diphthongi œ.

144. Pomponium Siluanum.] *Est cùm Pompeium Siluanum in * Tacito reperias, est cùm Poppæum. Librariorum ea varietas sit, an hominum, alibi videbo.*

*Lib. XII. Histor.

145. Inchoatum à Druso aggerem coërcendo Rheno absoluit.] *Intellegúne fossam Drusianam, Isilæ hodie cognomine insignem? quæ Rhenum imminuit, exhausit, & quasi coërcuit? An potius aliud opus in Gallicâ ripâ, quo tumidum & vagum cum permitie accolarum amnem reprimeret? Videtur. & refero ad aggerem istum, quæ libro* V. *Histor. scripta:* Quin & diruit molem à Druso Germanico factam, Rhenumq; prono alueo in Galliam ruentem, disiectis quæ morabantur, effudit. *Vidi qui molem eam vellent esse Drusoburgum ad Isalam nunc situm. Ne illi falluntur. Nam qui potest? In Galliarum ripâ ea moles fuisse debuit, non in Germania: vti facto Ciuilis, Taciti, verbis ratio constet. Refellere quidem igitur aliena possim, firmare adhuc ipse nihil.*

Agger Drusianus. Vbi is? Eundem videri cũ mole Drusi. Sed nec illa inuenta.

146. Vetus Mosellam atque Ararim connectere parabat.] *Deus bone, vidle, magnum, regium vel Romanum planè opus! Sic Carolus Magnus Danubium & Rhenum statuit; alij alia: sed omnes statuerunt tantum. & nescio quæ vis ab alto ferè impedit mutari hæc per Naturam statuta.*

147. Helius Gracilis.] *E libris*, Ælius Gracchus.

148. Qui nationem eam regebant, in quâ tum Germani regnabant.] *Suspectus maioris vitij locus. Tentabam tamen mederi*, germani regnabant: *id est, duo illi fratres. aut*, in quâ tantùm Germani: *vti dicat Frisios non alios quàm è verâ Germaniâ fuisse reges. Sed nos alludimus, manet vlcus.*

Corruptus locus.

149. Dubius Auitus.] *Labor vt scribam*, Vibius Auitus, *inducente me Plinio, qui Neronis temporibus præsediſſe Galliæ Germaniæq; inferiori, Vibium Auitum significat libro* XXXIV. *cap.* VII. Statuam Aruernorum cùm faceret, prouinciæ Vibio Auito præsidente. *Antea suspicabar de Didio: fallebar.*

Vibius Auitus.

150. Aduertêre quosdam cultu externo in sedibus Senatorum.] *Armenios & Parthos sedentes in Senatu, vti eleganter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuisse, & hunc honorem bene meritis socius, didici è Iustino: qui de Massiliensibus lib.* XLIII. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in Senatu datus. *Item Iosepho, qui Decretum C. Cæsaris & Senatus recitat pro Iudæis, lib.* XIIII. *cap.* XVII. *in hæc verba: δεδόδαί τε ὑρκανῷ, ᾗ παισὶ τοῖς ἀυτῦ, ᾗ πρεσβείαις τοῖς ἀπ' ἀυτῦ πεμφθεῖσιν, ἔνθε πυγμῇ συνομάχων ᾗ ἅπλοις, καθιζομένοις μὲν ἐν τῇ συγκλητικῇ διαφρῆν:* Concedi Hircano eiúsque filiis, item Legatis qui ab eo missi, gladiatorum & ferarum

Mos honestandi legatos sociorũ confessu orchestræ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pugnas ſpectare, in ſedibus Senatorum. *Dio Caſſius in Fragm. de Traiano:* ὅτι ὁ Τραϊανὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρὰ τῶν βασιλέων ἀφικνουμένους, ἐν τῷ βουλευτικῷ θεάσασθαι ἐποίει. Quòd Traianus legatos à Regibus miſſos in Orcheſtrâ ſpectare iuſſit. *Etſi vetuerat id antè, ſuâ quadam cauſâ, Auguſtus: vt in Suetonio leges, cap.* XLIV. *interdicto tamen non ſtrmo. Sed ait Iuſtinus ecce, in Senatu: & Suetonius alibi, in equite ſpectare. nec errent vtrâ,* In Senatu, in Equite: id eſt, inter Senatores, equites. *qui apud Suetonium in Claudio,* in Senatoriis, *tentant reponere. Sed quod de legatu his ad Neronis tempora Tacitus rettulit, eximium & antiquæ noſtræ ſimplicitatis factum: Tranquillo viſum Claudio attribuere, cap.* XXV. *Errat, me iudice, Tranquillus.*

151. Quinquaginta annorum obſequio.] *Libri vett.* quadraginta. *A clade certè Variânâ ad hoc æuum, quadraginta ſex circiter anni ſunt.*

152. Quotam partem campi iacere.] *Fortè,* Quò tantam, *aut,* quò eam. *Vulgatam etiam tolero, & capio.*

153. Seruarent ſanè receptos gregibus inter hominum famam.] *Scriberem,* exceptos, *&,* famem.

Correctus Tacitus. 154. Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia. Id diis, & cet.] *Turbata & trunca forſitan. Lego tamen:* Nec commotus h. A. p. m. imperia ait. Dis quos, &c.

155. Terra in quâ viuamus.] *Addenda vox videtur,* poteſt.

Curtilius Mancias. 156. Curtilium Manciam ſuperioris exercitus legatum.] *Phlegon De admirandis:* Curtilius Mancias legatus in Germaniâ exercitum duxit Q. Voluſio & P. Scipione coſſ.

Sed & fontes hodie ſalis in Saxonicâ Hallâ, ad id flumé. 157. Dum flumen gignendo ſale fecundum, & conterminum vi trahunt.] *Non abhorret certè a fide, vt hoc flumen, Sala fuerit: argumento vel nominis ipſo. Flumen nobile, mihi carum: domicilij olim cauſâ, & Andreæ Ellingeri medici primarij, cuius fides & doctrina, magna mihi dum viuam.*

Ratio parandi ſalis in Germaniâ & Galliâ. 158. Eluuie maris areſcente vndâ, ſed ſuper ardentem arborum ſtruem fusâ.] *Hac de re Plin. lib.* XXXI. Galliæ Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam iufundunt. *Varro De re Ruſticâ* I. In Galliâ Tranſalpinâ intus ad Rhenum, cùm exercitum ducerem aliquot regiones acceſſi, vbi ſalem nec foſſitium nec maritimum haberent, ſed ex quibuſdam lignis combuſtis, carbonibus ſalſis pro eo vterentur. *Vbi lego,* intus Rhenum, *particulâ additâ reiectâ.*

Batani oriundi à Cattis. 159. Bellum Hermunduris proſperum, Cattis exitio fuit.] *Non diſſimulo alucinationem & παράλογμα viri docti noſtratis, qui ab hac pugnâ initia deriuat Batauæ genti. Cenſet enim victos pulſosq; eo prælio Cattos, deuenisse maritimos locos vbi nunc Batauia* Sed diu ante hoc prœlium. *eſt, & originem dediſſe inter Belgas nobiliſſimæ genti. Cæcitatem! Batani noti celebresq; diu ante hanc æuo Neronis pugnam: & Cattorum migratio de quâ Tacitus in libello De Germaniâ, non dubiè antiquior.* Batani, *inquit,* non multum ex ripâ, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & ſeditione domeſticâ in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani imperij fierent.

160. Cùm ita victa occidioni dantur.] *Placet Daneſij coniectura* cũcta viua.

Miraculum terreni ignis. 161. Ciuitas Iuhonum ſocia nobis.] *De hoc igne nimia mira. Pighius amicus noſter cenſebat,* Huionum *ſcrib. quoniam in agro cognomine, hodie lapis multus ſub terra foſſilis, idoneus contipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in Germaniâ ipsâ alibi fuerit, non in Belgicâ.*

162. Quanto magis profana, & vſu polluta.] *Adde vocem è priſcâ editione,* & vſu viliori polluta. *Veſtes vult ſanguinis aut ſeminis notis ſordentes.*

Ruminalis ficus. 163. Ruminalem arborem in comitio.] *De ficu Ruminali & Nauiâ digna lectu Scaliger in Feſtum, illuſtriſsimum ingenium noſtri æui.*

Falſus in Tacito numerus. 164. Quæ ſuper octingentos & quadraginta ante annos Romuli Remique infantiam texerat.] *Damno numerum. Nam hic annus vrbis conditæ* DCCCXI. *Romulus autẽ Remuſq; XVIII. dumtaxat annos nati, cùm facta Roma eſt. Non ergo*

ergo plures ab infantiâ eorum ad hunc diem annis triginta. Facilis putatio ex Dionyſio, Liuio, & aliis. Ita ergo hic emendem, & octingentos & triginta *ſcribam, ne Tacitus manifeſtâ ſit in culpâ.*

IVSTI LIPSI
AD LIB. XIV. ANNALIVM
COMMENTARIVS.

1. CAio Vipſanio.] *Vulgati,* Vipſano. *Viri docti, Vipſtanum eum nominant. Vide Fulvi Nummos, in Apronià gente.* Vipſtanus.

2. Triumphales auos.] *Vnum tantum, Poppæum Sabinum.*

3. An fecunditatem & verum animum timeri?] *Diſtinguo,* Verum animum? Timeri ne vxor. *Nam quod V. C. Erricus Memmius legebat,* vterum annuum, *acutius quam verius cenſeo.* Interpũctus Tacitus.

4. Medio diei, cùm id temporis per vinum & epulas incaleſceret.] *Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgò quidem: non item viri ſerij, ſobrij, ſicci. Sed deſcribit Tacitus Neronis conuiuium adoleſcentis madidi verè Tempeſtiuum. Tempus enim vt tardè aliquando iuuentus noſtra diſcat, quid Tempeſtiua conuiuia, quid Intempeſtiua. Diſcat, & dediſcat illa quæ nuper hauſit à magnis magiſtris. Aiunt conuiuium Tempeſtiuum eſſe, quod tempore celebretur: verbo reçq; honeſtum: nec in vitio poni vmquam, niſi in libris vitiatis. Ecce alij qui Tempeſtiuum nihilum differre dicant ab intempeſtiuo: & in culpâ habitum vtrumque. Tertium vidi, qui conuiuia tempeſtiua vellet eſſe, quæ ſtatis certisq; temporibus præberent ſacerdotes. Inducunt, & ſeducunt. audite me iuuenes, &, cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legitima conuiuij hora apud Romanos priſcos, Sol occaſus. Saluianus libro* I. Errant vulgo in conuiuiis Tempeſtiuis, & Intempeſtiuis.

Numquid parcam illam tunc agreſtemque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cùm viles ac ruſticos cibos, ante ipſos quibus coxerant focos ſumerent; eóſque ipſos capere niſi ad veſperam non liceret? *Itaque quia veſperè cæna: ideò prouerbij forma in Plauto,* de veſpere ſuo viuere. *Poſtea autem Decima haberi cœpta. Clarè ex Cornificio ad Herennium, vbi deſcribit hominem vanè glorioſum lib.* IV. *Is ad eos quos vocauerat ad cænam non in ſuas ædes:* Iráne? eamus, inquit, hoſpites. Frater venit ex Salerno. ego illi obuiam pergo, vos huc Decimâ venitote. Hoſpites diſcedunt. ille ſe raptim domum ſuam coniicit: illi Decimâ, quò iuſſerat, veniunt. *Et ab eâ mente Philippus Vulteium inuitans, apud Horatium:* Poſt nonam venies. —— *Imò actuoſi homines & forenſes poſt decimam ſæpe. quoniam res & iudicia in foro exercita ad Decimam horam, vti ex Miloniana Aſconij diſcas. At labente imperio moribusq;, octaua hora balnei haberi cœpta, nona ipſa cænæ. Plinius de Spurinnâ:* Vbi hora balnei nunciata eſt, (eſt autem hieme nona, æſtate octaua) in ſole ambulat nudus. lotus accubat. *Martialis præter locos alios:* Hora cænæ priſcis vespera. Poſtea Decima Aut ſerius. Poſtea Nona.

—— Imperat exſtructos frangere Nona thoros.

Hanc horam qui præueniebant, tempeſtiuè epulari dicebantur & præmaturè, & conuiuia eorum Tempeſtiua. qui in longum trahebant, inq; noctem intempeſtam, iure eorum epulæ Intempeſtiuæ. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen. Plautus probrosè in ſenem: Tempeſtiua conuiuia ante horam.

Cum ſuo ſibi gnato vnà ad amicam de die
Potare.

Hinc apud Catullum, Conuiuia lauta de die: *apud Horatium,*

—— dictus herè illic De medio potare die.

Sueto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Suetonius de Nerone: Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat. *Plinius in laudatione Traiani*: Non enim ante medium diem distentus, solitariâ cænâ, spectator adnotatorque conuiuis tuis immines. *Liuius de Annibale Capuæ lasciuiente*: Cœperunt epulari de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari disciplinâ esse. *Cicero de Pisone*: Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit: *culpatq; eum vitij vtriusque. Vti & Silius Campanos*:

—— medióque dierum
Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
Deprensa.

Quando ea vsurpata.

Hæc tempestiua conuiuia sæpe vsurpari solita diebus lætis, festisque. Iuuenalis Persicum suum inuitans: —— iam nunc in balnea saluâ
Fronte licet vadas: quamquam solida hora supersit
Ad sextam. ——

Iuuenalis explicatur.

Et Tertullianus.

Vult ecce cum ad balneas ire horâ quintâ, præter morem, & ad epulas venire sextâ septimáve. Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullianus: Non lauor diluculo Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam: attamen lauor honestâ horâ & salubri. *Nam lautio semper ante cibum. Item nuptiis. Apuleius apol.* I. Nuptiæne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an conuiuium tempestiuum? *Ea sunt conuiuia quæ Catoni placita apud Ciceronem*: Ego verò propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuiis delector. *Item Claudio, de quo Tacitus lib.* XI. Claudius domum regressus, & tempestiuis epulis delinitus. *Quæ epulæ si media nocte fuissent, non potuit inter eas Messallina esse interfecta, sine querellâ aut verbo historicorum. Alexandro: de quo Curtius lib.* VIII. Iamque iter parare in posterum iussus, solemni & tempestiuo adhibetur conuiuio. *Tamen hæc conuiuia iure in vitio. Cicero ad Attic. lib.* IX. Audio bonis viris hanc cunctationem nostram non probari, multáque & seuerè in me in conuiuiis quidem tempestiuis disputari. *Ibidem*: Quas eos cænas facere & obire scripsit ad me Sextius? quàm lautas, quàm tempestiuas? *Idem lib.* III. *in Verrem, de Apronij cænâ in foro*: Statuitur Lollius in illo tempestiuo gladiatorum conuiuio. *Et de ipso Verre lib.* V. *ait eum* diem conuiuiis, noctem stupris contriuisse. *Quinctilianus Declamat.* CCCXXXI. Neque enim senectutem adfert summus dies, sed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, post quam concidendum est; sed tempestiuum conuiuium, & aniditas nimia. *Seneca De irâ lib.* II. *cap.* XXVIII. Aliena vipater deterior filio castigat. *Addo Taciti locum lib.* II. *Histor.* Discubuerat Vitellius

Reprehensa ea conuiuia.

Clarum argumentum è Taciti contextu ad Tépestiua conuiuia.

seueritatem æmulantur, vel tempestiuis conuiuiis gaudent. *Qui vel solus locus sententiæ meæ firmandæ. Cedò enim si non de die illud epulum, quomodò subiungit de luctâ inter mitellio noster*: medio diei temulentus. *& Xiphilinus, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνησε. Diurnum ergo conuiuium (intelligo à meridie, aut circiter) Tempestiuum, quia initium temperi nimis: nocturnum contrà, Intempestiuum. Describit Propertius*,

Intempestiuum conuiuium.

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. Senatum populúmque obiurgauit edicto, quòd Cæsare prælíante, intempestiua conuiuia circum & theatra, & amœnos secessus celebrarent. *Cicero pro Muranâ*: Intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio. *Curtius lib.* VI. Intempestiua conuiuia & perpotandi peruigilandíque infana dulcedo. *Et exempla plura, sed iis qui cor habent, hæc satis: μωρὸν αὐτὸν ἔστι πείσαι ὃστις μὴ ξυνίησι, ait verbum vetus.*

Lepidus, quis.

5. Stuprum cum Lepido spe dominationis admiserit.] *Qui Lepidus antea maritus Drusillæ, conuictus postea coniurationis in Caium. Sueton. Cal. cap.* XXIV. *Dio*

Dio LIX. *itemq; stupri in Agrippinam & Liuillam. Rutilius in Itinerario, de Lepidis*:

Rutilij versus super Lepidis historici; iisque data lux.

Haud procul hinc petitur signatus ab Hercule portus:
Vergentem sequitur mollior aura diem.
Inter castrorum vestigia sermo retexit
Sardöam, Lepido præcipitante, fugam.
Litore namque Cosæ cognatos depulit hostes,
Virtutem Catuli Roma secuta ducis.
Ille tamen Lepidus peior, ciuilibus armis
Qui gessit sociis impia bella tribus.
Insidias paci moliri tertius ausus,
Tristibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno,
Incesti pœnam soluit adulterij.

Quatuor Lepidi infausti malique.

Primum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo dissensit post obitum Sullæ, & in Sardiniâ periit. Alterum, qui triumuir. Tertium, qui conspirauit in Augustum, illius filium. Quartum, de quo hic. Sed cur poëta ait, incestum eius adulterium cum Agrippinâ & Liuiâ? Ideò quia maritus Drusillæ Lepidus: & cum Agrippinâ etiam sanguine iunctus. Credo enim hunc Lepidum natum ex Æmilio Paullo & Iuliâ nepte Augusti. At Iuliæ soror Agrippinæ; quæ mater Caij, & sororum. Hinc clarum cur Caius successorem illum imperij destinauerit, & quinquennio maturiùs quàm per leges magistratum capere voluerit: quod Dio tradidit libro LIX. *Erat enim sanguinis gentisq; Augustæ, pari cum Caligulâ gradu. Præter rem hæc dixi, ad Suetonij historiæq; lucem.*

Verũ sternma huius Lepidi, adhuc ignotũ. Dioni & Suetonio lux.

6. Tempore etiam iuta.] *Ita libri manuß.*

7. Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat.] *Suetonius, solemnia Quinquatruum vocat: Horatius item Quinquatrus festas. Causſa, quia ij dies Mineruæ, lati pueris, virisq;. De pueris, Horatius*:

Quinquatrus, Sacri Mineruæ dies, & lætiti.

—— puer vt festis Quinquatribus olim.
Exiguo gratóque fruaris tempore raptim.

Et Symmachus lib. V. Nempe Mineruæ tibi solemne de scholis notum est, vt ferè memores sumus etiam procedente ætate puerilium feriarum. Ad eum diem conuiuium tibi paramus. *Feriæ ergo pueris: at viris etiam ludi, & spectacula gladiatorum. Ouidius, de quinque his diebus*:

Pugnæ gladiatorum per illos.

Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Causſa, quòd est illâ nata Minerua die.
Altera, tréſque super rasâ celebrantur arenâ,
Ensibus exsertis bellica læta dea est.

Hinc disce, secundum Quinquatrium diem, natalem eiusce poëtæ fuisse. Lib. IV. *De Tristib.*

Natalis Ouidij poëtæ.

Lucifer amborum natalibus adfuit idem,
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ de festis quinque Mineruæ,
Quæ fieri pugnâ prima cruenta solet.

Natus ergo, sexto post Martias Idus. Sed & moris vt ij dies iucundè hilariterq; traducerentur. Augustus ad Tiberium: Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis iucundè egimus. Lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus.

Quinquatrus conuiuiis lætæ.

8. Ducítque Baulos. id villæ nomen est, quæ promontorium Misenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur.] *Anteà Hortensij villa: tunc in Principum bonis. De eâ non ineleganter Symmachus, eius possessor*:

Bauli villæ & eius possessores.

Huc deus Alcides stabulanda armenta coëgit
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.

Ab Diuo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,
Fama loci obscuros ne pateretur heros.
Hanc celebrauit, opum felix Hortensius, aulam:
Contra Arpinatem qui stetit eloquio.

Fuit etiam Antoniæ Drusi, vti è Plinio discres lib. IX. *cap.* LV.

Gestamen, στρωμα, pro sellâ gestatoriâ.

9. Gestamine sellæ Baias peruectam.] *Priscis libris abest vox sellæ. Atque ita sanè* XI. *libro locutus*, In eodem gestamine sedem poscit, sumitque. *De Gestatoriâ sellâ, in Electis: Libri iidem*, Baulos, *non* Baias. *Malè ex Sueton. cap.* XXXIV. *Nam Dio hæc parum clarè, & olim mihi imposuit.*

Superior locus honestissimus in accubitu.

10. Comiter excepta, superque ipsum collocata.] *Ergo is locus in conuiuio honestior, quotiens duo accumberent. idq; rectè, (dissentiant licet) scio monuisse olim. Non refellit me alter Taciti locus, lib.* III. In conuiuio Germanici cùm super eum Piso discumberet, infectos cibos manibus eius arguentes. *Scito enim tres discubuisse, mediumq; inter eos Germanicum.*

Adductus, pro serio & graui.

11. Et rursus adductus.] *Id est, seuerus, compositus, grauis. In Historiis super hac voce.*

12. Eminentibus tecti parietibus, fortè validioribus, quamuis oneri cederent.] *Video esse qui legant*, quàm vt oneri. *haud ab re. At mihi etiam vox parietibus, non firma.*

Refragium.

13. Quod contrà subsidium sibi?] *Romana editio*, suffragium sibi? *Nec damno. Sanè Suffragari, adiuuare & opem ferre est: vt Refragari, obsistere. Inde & Refragium, quod Græcis ἀναντίπυξις. Hegesippus lib.* V. *cap.* XXVIII. Gubernator obliquat vélorum sinus, & sine refragio scinditur fretum. *eáque voce & alij vsi.*

Dio criminatur Senecam.

14. Quos statim acciuerat, incertum an & antè ignaros.] *Fides tibi, Corneli, magis curæ, quam Dioni: qui Senecam auctorem impulsoremque vnicum Neroni eius criminis facit. idque à fide dignis multis traditum esse.* Αλλ' ἐμὲν οὔποτε δυμὸν ἐνὶ φίλεσσιν ἔτευξε.

15. Qui nihil contatus, poscit summam sceleris.] *Id est, peragere cupit quod cœpit agere, & extremam velut manum sceleri imponere.*

Moles Puteolanæ.

16. Hi molium obiectus scandere.] *De his molibus ad Baias, Cassiodorus Variar.* IX. Quantis ibi molibus termini decenter inuasi sunt? quantis spatiis in visceribus æquoris terra promota est? *Strabo lib.* V. ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον μεγίστη μέχρι νῦν, χρῆται δ' εὐφυΐᾳ τοῦ λιμένος, διὰ τὸ τὴν χάλικα καταμίξαντες τῷ ἀμμωνίᾳ, περιβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. *Virgilius:*

Pilæ in aquis, è lapide, vt sublicæ, è ligno.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit.

Ausonius correctus.

Ausonium in eâ re corrigo,

Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis.

Liuius XL. Portum & pilas ponta in Tiberim locauit, quibus pilis sarpices post saxis addidit.

Malè enim hactenus, palis. *Enimuerò pilæ illæ è saxo, vt Virgilius: in eademq; voce Liuius corrig. lib.* I. Modò intra illam pilam, & spolia hostium. *malè vulgò*, illa pila. *intellegit columellam, quam Dionysius στύλδα dixit, spoliis Curtatiorum insignem.* Horatia pela, *apud Propert. tela ipsa sunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca, epist.* LXXVIII. Omnis in pilis Puteolorum turba consistit.

Glossema egregium indicatum.

17. Multisque vulneribus confecta est.] *Suiuli insigne glossema aliquot versuum, qui huc transcripti è Senecæ Octauiâ verbatim. Eaq; omnia iure desunt Vaticano. Non visum id ante me, ne ab eo quidem qui codices Vaticanos inspexisse iactat, miror & indignor.*

Philostrati supinus error.

Hæc Agrippinæ mors. At Philostratus lib. IV. *De Vitâ Apollonij, adfirmauit naufragio periisse Agrippinam solutili illâ naue. Adeò ille & genere & partibus scriptionis suæ nugator est.*

18. Conuiuali lecto.] *Non funebri, & legitimè parato.*

Villa Cæsaris in Baiano.

19. Villam Cæsaris Dictatoris, quæ subiectos sinus editissima prospectat.] *Aptè ad hunc locum Seneca epist.* LII. C. Marius, & Cn. Pompeius, & Cæsar

sar exstruxerunt quidem villas in regione Baianâ, sed illas imposuerunt summis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito speculari longè latéque subiecta.

Pulchra sententia à Menandro ostensa. *Sedam citat.

20. Sed à Cæsare, perfecto demum scelere, magnitudo eius intellecta est.] *Ita fit. currimus ad scelus præcipites, quod sedente impetu, veris mox pretiis æstimamus. Aurea gnome, sumptáne à Menandro? certè ab illo anteà sic elata.*

* Οὐδεὶς ξυμπάντων ἐξαμαρτάνων, πόσον
Ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ.

At nemo peccans, criminis sui modum
Peccando nouit, re peractâ respicit.

21. Posteaquam frustrà oblata sint.] *Perspicuum mendum. Farnes.* ablata. *Fortè intercisæ voces explendæ: frustrà ab illâ tentata sint. Aut potius adhæreamus Romanæ lectioni*, optata sint. *Interpretor, Posteaquam frustrà ea voluerit vouerit q; Agrippina.*

22. Temporum Claudianorum obliquâ insectatione.] *Vulgò, & libris scriptis*, oblitâ, *Ferretus*, obitâ. *Nostra emendatio certa videtur, ex ratione prisc â scribendi*, oblicâ.

Acutum dictû Africani.

23. Publicâ fortunâ exstinctam referens.] *Et inprimis ipsius priuatâ. Hinc illud, iure laudatum Quinctiliano, Africani Oratoris ad Neronem super hac morte*: Rogante Cæsar Galliæ tuæ, vt felicitatem tuam fortiter feras.

Senecæ oratio.

24. Aduerso rumore Seneca erat, quòd oratione tali confessionē scripsisset.] *Quinctilianus lib.* VIII. *de hac oratione*: Facit quasdam sententias sola geminatio: qualis est Senecæ in eo scripto quod Nero ad Senatum misit occisâ matre, cùm se periclitatū videri vellet. Saluum me esse adhuc nec credo, nec gaudeo.

25. Quinquatrus ludis annuis celebrarentur.] *Nónne iam antè celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto hîc intellegi scenicos ludos annuos, aut Circenses.*

Restitutio in Tacito.

26. Exitium senatui ac sibi caussam periculi fecit.] *Locus qui mutilus videatur, & non est. Nihil enim narratur in quo Thraseas offenderit. At scribe mecum fidenter:* exiit tum Senatu. *Hoc enim solo sibi discrimen peperit magnus ille vir, quod Senatu egressus est, cùm de Agrippinâ referretur.* Xiphilinus: ὁ Πάμμιος ὁ Θρασέας παυτὸς ἥλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τὰ ἐπίσολὰς ἐπήκουσεν, ἀναγνωσθείσης δ' αὐτῆς ἐξανέστη τε εὐθὺς σφὶν καὶ ὅπουῶν ἀποφεύσεται, ἐξῆλθε, πάντα μὲν ἥδεως εἰπὼν ἃ ἠδύνατο, ἃ δ' ἠδύνατο, ὡς ἤθελε. *Tacit.* XVI. *hunc ipsum locum respiciens:* Olim vtrisque infensus, & accedentibus caussis in Thraseam, quòd Senatu egressus est, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui.

Tacitus in Epicuri castris.

27. Quæ adeò sine curâ deûm euenicbant.] Ἐπικερίζει & *hic & alibi noster.*

28. Iuniam.] *Caluinam, de quâ lib.* XII. *De Calpurniâ, eodem etiam libro. Statim*, Prætura functos, *lego.*

29. Vetus illi copia erat.] *Ita libri prisci. subsliuerunt*, cura: *ad sententiam non malè. Nescio an*, copido, *sine*, cupido.

Habitus vetus citharœdi.

30. Citharâ ludicrum in modum.] *Non etiam displiceat*, ludiorum. *Nummos certè cusit illa bellua, in quibus ipse citharœdico habitu, in tunicâ oblongâ, citharam percutiens. Describit eum habitum graphicè Apuleius* II. *Florido, in personâ Bathylli:* Eique prorsus citharœdicus status, deam conspiciens canenti similis, tunicam picturis variegatam deorsus ad pedes deiectus ipsos, Græcanico cingulo, chlamydâ velat vtrumque brachium adusque articulos palmarum. Cetera decoris instrumentis dependent. Citharæ baltheo cælato apta, structim sustinetur; manus eius teneræ, procerulæ, læua distantibus digitis neruos molitur, dextra psallentis gestu suo fabulum citharæ admouet, ceu parata percutere. *Ita enim locum eum legimus, distinguimus. Et quod ait de chlamydâ deq; cingulo, etiam illa appârent in Neronianis nummis; excipio quòd non brachia velat, sed ab humeris dependet chlamys.*

Appuleius in translatu correctus.

31. Quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat.] *Ita in Panegyrico illo ad Pisonem, qui hoc æuo scriptus, inserta eadem defensio:*

Præsidentes citharœdi.

Nec pudeat pepulisse lyram, cùm pace serenâ
Publica securis exsultent otia terris,
Ipse fidem mouisse ferox narratur Achilles.

Euea num non esse auctorem eius Panegyrici. Eiusdem argumenta.

Quem Ouidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ouidio ætas abiudicat: ab Lucano, conditio scribentis. Namille quicumque pœta, ignotus fuit, obscurâ domo, fortunâ tenui: & humilius blanditur Pisoni, quàm vt decuerit Lucanum. Ait enim:

——— tu Piso latentem
Exere: nos humilis domus, at sincera parentum.
Sed tenuis Fortuna suâ caligine celat.

*Vide Tacit. lib. XVI. De diuitiis Mellæ & Lucani.

At Lucanus certe notus, celeber: per se, perq; vxorem prædiues. Addè Senecam patruum in aulâ: qui huic humili & tenui protendere manum potuisset, præ Pisone. Sed & decimonono ætatis anno scriptum hoc carmen. nam ait:*

Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum vicesima venerit æstas.

Quod non conuenit in ætatem Lucani, præsertim cùm scriptum sit diu post consulatum Pisonis, & paullo ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certè post consulatum diu: quoniam & eloquentiæ eius specimen Neapoli præbitum celebrat. quod scimus contigisse nos quinquennali certamine, cùm Nero in eâdem vrbe Græcanicâ copiam fecit suæ vocis, annis aliquot post Pisonis consulatum, quem iniit anno vrbis DCCCX. *Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cùm omnia minima scripta eius recenseat.* II. *Silu.*

Circus proprius Neronis.

32. Clausúmque Vaticanâ Valle spatium.] *Credo id à Plinio denotari lib.* XXXVI. Tertius obeliscus Romæ in Vaticano, Caij ac Neronis principum Circo.

33. Ratusque dedecus amoliri.] *Romana editio*, dedecus molliri. *quod ego præfero.*

Iuuenales ludi priuati. Iuuenales Imperatorũ paulùm diuersi.

34. Instituit ludos Iuuenalium vocabulo.] *Qui priuati, & per domum celebrati aut in hortis. Tacitus lib.* XV. Acriore in dies cupidine Nero agitabatur pronalibus ludis. *Mansit nomen ludorum posteriori æuo, & imperatores quos in palatio ludos dabant, Kalendis nouis anni (de quibus è Iuliano monui ad librum* IV.*) Iuuenalia videntur appellasse: ab exemplo hoc Neronis. Sidonius:*

Ianus fortè suas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules.
Mos est Cæsaribus die bis vno
(Priuatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus iuuenum sed aulicorum
Elæi simulacra torua campi
Exercet spatiantibus quadrigis.

Et addit post descriptionem curulium ludorum;

Iam verò Iuuenalibus peractis.

Ij tunc curules, non scenici.

Vt videantur ij ludi, tunc quidem, scenicum nihil habuisse. Atque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capitolinus in Gordianis: Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniæ, Picense, Vmbriæ, de proprio illum per quadriduum ludos scenicos & Iuuenalia edidisse. *Quod notari volo. Neronis tamen æuo & instituto, scenici: ex Tacito hîc, & Plinio qui ad hos ludos respiciens ait Neronem* peculiari theatro in hortis primùm cătasse, & Pompeiano præluisse. *Non prætereo notam Xiphilini, qui hos ludos institutos vult per causſam*

Aliter quàm sub Nerone.

Iuuenalia cur appellata.

rocinij die pueros exuebant: sic barbâ rasâ iuuentutem transibant, tunc in viros. Vnde illud Domitiæ amitæ blandientis Neroni votum: Simul hanc excepero, mori volo, *Suetonius cap.* XXXIV. *itaq; is dies Romanus pariter festus. De Octauiano, Dio, lib.* XLVIII. ἀμέλει καὶ τὸν γενέσιον αὐτοῦ τὸν πρῶτον ξυράμενος, αὐτός τε μεγάλως ἑορτάσας, καὶ πᾶσι ἄλλοις ἄπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπλεόνασε τὸ γένειον, ὥστε καὶ ἄλλοι. *id est:* Cæsar tum primùm

Dies positæ barbæ Iesus.

primùm barbam radens, & ipse diem eum planè festum habuit, & aliis publicam festiuitatem indixit. atque ex eo etiam ipse genas suas leues habuit, ad exemplum reliquorum. *Sed & munera peti, dariq; solent eo die ad barbam. Ammianus libro* XVII. Munera tunc data. Cæsar cùm petenti, ex vsu gregario cuidam vt barbas detonderet, dedisset aliquid vile, contumeliosis calumnijs appetitus est à Gaudentio. *Iuuenalis,*

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis vænalibus.

Barba deo sacrabatur. Suetonius emendatus.

Quinetiam deo alicui sacrari solita, vt apud Græcos virginum puerorumq; comæ. Suetonius de Nerone: Barbam primam posuit, conditámque in aureâ pyxidem & pretiosissimis margaritis adornatam Capitolio consecrauit. *vbi emendo,* Capitolino, *Ioui scilicet, ex Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamq;*

Pergameo posuit dona sacrata deo.

Tertullianus, De animâ: Quis non exinde aut totum feli (*lego*, filij) caput reatui vouet, aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ prosecat, aut sacrificio obligat, aut sacro obsignat pro publicâ aut priuatâ deuotione? *Censorinus, De die natali, cap.* I. Quidam etiam pro ceterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant. *Quando is mos Romæ cœperit (nam antiquos barbam aluisse satis constat) iquæro. Liuius eum agnoscere videtur sub annum vrbis* CCCLXIX. *satis clare, vbi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto:* Satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promisisse. *Si in luctu promiserint barbam, ergo aliàs rasa. Refellit tamen eum Varro lib.* II. *De re Rust.* Omnino tonsores in Italiâ primùm

Mos radendæ barbæ quando cœperit Romæ. Liuius & Varro diuersi.

veniſſe ex Siciliâ dicuntur post R. C. A. CCCCLIIII. vt scriptum in publico Ardeæ in litteris exstat. eósque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuæ, quòd pleræque habent capillum & barbam magnam. *Nec ambigo, quin ex ritu sui superioriq; æui aberrauerit Liuio mens & manus. Cicero certè pro M. Cœlio etiam Ap. Claudium Cæcum barbatum inducit, aliquot post notatum Varroni æuum annis. Bellis Punicis in vsu crebro iam rasuram fuisse docent Annalium priscæ verba, quæ de Scipione* Agellius rettulit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & ideò à Cicerone* I. *ad Attic.* Comessatores coniurationis barbatuli iuuenes, *appellati sine vllâ lasciuiæ, vt volunt, notâ. & pro* M. Cœlio *ad iuuenes alludens,* Non hac barbâ quâ ista delectatur, *inquit. iuuenemq; à barbâ descripsit Iuuenalis,*

Aberrasse Liuium videri. Lib. III. cap. XIII. Iuuenes soli olim barbati.

Iam senior, cuius barbam rua ianua vidit. *Ponebant eam seriùs, citiùs, plerumque sub* XXI. *annum. Macrobius certè in Somnium Scipionis* ter septenarium numerum requiri ad radendam barbam *adfirmauit. Atque ita Neronem posuisse colliges ex Fastis, annisq;. Caligula tamen* XX. *anno posuit, Suetonij cap.* X. *At Cæsar Octauianus anno demum* XXV. *vti clarum ex Dione. Natus enim M. Tullio C. Antonio Coss. posuit L. Marcio C. Sabino. Mutauit ab hoc more primus Roman. Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & ostendentibus Nummis. Hæc Romæ. Apud Græcos quid? Barbam in pretio mansisse ad tempora Alexandri Athenæus ex Chrysippo adserit lib.* XIII. *cap.* VI. *sub eo rege radi repertum. Inter philosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes Suidæ, in voce* χαθεῖναι. *Hæc propemodum aliena à Tacito: sed per eum non absurdè, vt spero, nec ingratiis tuu, lector, mihi nata.*

Quo anno ab iis posita. Hadrianus primus reduxit barbã. In Græciâ quando radi cœperit. Antisthenes primus barbæ auctor philoso. hîc.

35. Apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus.] *Ad Tiberim. deq; eo stagno suprà:* Augustus structo cis Tiberim stagno. *Et Suetonius. At nemus illud est, quod Cæsarum nemus appellatum. Vide & hîc Xiphilinum.*

Stagnum nauale.

36. Dabantúrque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloriâ consumerent.] *Cui rei datæ stipes? ad ludósne? Ita olim sanè Apollinaribus ludis factum reperio.* Prætor edixit, *ait Liuius lib.* XXV. vt populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret. *Plinius lib.* XXXIII. Populus Romanus stipem spargere cœpit, Sp. Postumio, Q. Marcio coss. Tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex quâ is ludos fecit. *Quæ verba ne te fallant. Nam stipes de quâ Liuius, multis annis prior notatione Plinianâ. Sed voluntariam, credo, Plinius in-*

Stipes ad ludos.

tellexit: illa fuit ex edicto. Sed & Augustus stipem Prætoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione LIV. *initio:* τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς παρηγύρεις πάσας συντάξειν, ἐκ τε τοῦ δήμου δίσσωσαί τι αὐτοῖς κελεύσας. *nisi tamen τὸ δημόσιον intelligi voluit potius, quam δῆμον. Stipes aliàs vsitatè dabantur diis, & ad res sacras. Seneca de Benef.* VII. Omnia deorum sunt: ramen diis posuimus domum, & stipem iecimus. *Et Epistolâ* CXVI. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentóque suspenso, nec in thesauros stipe infusâ, sed piâ & rectâ voluntate. *Varro de L. L.* Diis cum thesauris assem dant, stipem dicunt. *Ita in capita fontium, quæ sacra, stipem iaciebant. Plinius libro* VII. *epistol. de Clitumno:* Fons purus & vitreus, vt numerare iactas stipes, & relucentes calculos possis. *Seneca lib.* IV. *Quæst. Natural, de Nili venis:* In hæc ora stipem sacerdotes, & aurea dona Præfecti, cùm solemne venit sacrum, iaciunt.

Stipes diis posita.

Et ad capita fontiũ iacta.

37. Ipse scenam incendit.] *Restitui ex libris. Vulgo,* ipse scenas incedit.

38. Assistentibus familiaribus.] *Falsò. Nam Vatic.* absistentibus facies. *Farnes.* assistentibus facies. *Similiq; lectio Budensis: quod facilè odoreris è Rhenano coniectante,* absistentium facie. *Vtrúmne,* assistentibus facibus? *Certè noctu & ad lumen etiam hi ludi exerciti. sequiturq;:* Illi dies ac noctes plausibus personare. *& ait, postremum in scenam venisse Neronem. Ergo ad lumen. Infra etiam,* Noctes quoque dedecori adiectas. *Sed & Suet. Calig. cap.* XVIII. Quondam etiam & nocturnos ludos præbuit accensis facibus. *Noster iterùm infrà:* Lætitiæ magis, quàm lasciuiæ dari paucas totius quinquennij noctes, quibus, tantâ luce ignium nihil illicitum occultari queat. *Vos duumi conferte operam, si mihi Phœbus hic non fauit.*

Ad faces Nero cantauit.

39. Accesserat cohors militum.] *Ita legend. non quia Suetonius cap.* XXII. *ita narrare videatur, sed quia res poscit. Nam Suetonius de alio ibi & publico theatro.*

40. Mærens Burrhus, ac laudans.] *Vnus ergo hic tantùm Præfectus Prætorio. nec pugnat Suetonius qui duos nominat: quia Tacitus de Iuuenali ludicro adhuc loquitur, de publico theatro Suetonius, capite dicto.*

In concordiâ est Tacitus cũ Suetonio, alter quàm censent.

41. Carminum quoque studium affectauit.] *Plinius libro* XXXVII. Domitius Nero in ceteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Poppææ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine Succina appellando. *Intellexit & Seneca hunc poëtam libro* I. *Quæst. Natur.* Vt ait Nero Cæsar disertissimè, Colla Cytheriacæ splendentagitata columbæ. *Laudat eum Martialis lib.* VIII. Carmina qui docti nota Neronis habet. *& lib.* IX. Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures, Lasciuum iuueni cùm tibi lusit opus.

Nero inter poetas.

Vt quidam volunt, bonos.

42. Nec dum insignis *ætatis nati.] *Fortè legi* quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis. Ij alternatim considere simul. *M. Antonius Muretus, cui scriptor hic noster in amoribus (& iure) corrigit:* quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis erat. Ij considere simul; & natos ibidem versus connectere, atque ipsius verba quoquo modo prolata supplere. *Non damno: germana tamen esse non credo. Cæterum ab hoc Cornely iudicio Tranquillus dissentit, cap.* LII. *quem vide.*

Differentia super versibus Neronis.

43. Opidanâ lasciuiâ inuicem incessente.] *Lege,* incessentes.

44. Quos regis Apionis quondam habitos.] *Lego,* regi Apioni. *Rufus hac de re:* Cyrenas cum ceteris ciuitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus assecuti. *Item Eutropius:* Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per testamentum Apionis qui rex eius fuerat, accessit. in quâ inclytæ ciuitates erant, Berenice Ptolemaïs, & Cyrene. *Appianus in extremo Mithridatico:* τῶν Ῥωμαίων κυριώτατον Ἀπίων βασιλεὺς τῶν Λιβυῶν ἦν νόθος· ἐκ διαθήκης ἀπέλιπεν. *Factum hoc anno vrbis* DCLX. C. Cælio L. Domitio Coss. *Sed vt moneam, in verbis Rufi vereor vt menda sit, licet occultior. Quis ille Ptolemæus antiquior? Plerique omnes Ægyptij reges Ptolemæi, & parum proba aut recepta discriminis hæc nota. Ausim rescribere,* Ptolemæi Apionis. *Nam hic sanè rex, Ptolemæus fuit, sed cognomento Apion. Appianus* I. *Ciuil.* Sequẽti anno, sextâ & sexagesimâ Olympiade, populus Romanus duabus prouinciis ex testamentis regum est auctus, Bithyniam Nicomede relinquente, Cyrenen Ptolemæo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.

Apion rex.

Solicitata in Rufo scriptio.

45. Et elegantiâ vitæ, quam clariorem effecit.] *Traiecerim,* & quem elegantia vitæ clariorem effecit.

46. Nerone IIII. Corn. Cosso coss.] *Quorum mentio in lapide Romæ:*

L. O. M. ET. GENIO
VENALIC
P. ACILIVS. CERDO
VOTVM SOLVIT
NERONE. CÆSARE
AVG. IIII.
COSSO. LENTVLO. COSSI. F. COS.

47. Quinquennale ludicrum, ad morem Græci certaminis.] *Est hoc ipsum, quod noster lib.* XVI. lustrale certamen *appellat. Quod longo interuallo post reduxit & firmauit Gordianus iunior Imperator. de quo apposite Victor:* Eoque anno lustri certamine, quod Nero Romam inuexerat, aucto firmatóque, in Persas profectus est. *Exemplum autem, credo, Nero sumpsit à Neapolitis, de queis Strabo lib.* V. Νωλῶ δ' πεντετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν σωτελεῖ δ' παρ' αὐτοῖς, μουσικὸς τε καὶ γυμνικὸς δὶς πλείους ἡμέρας, ἐναμιλλώμενος τοῖς ὀψαρεστάτοις καὶ τῶν Ἑλλάδα. *id est:* Nunc autem quinquennale sacrum certamen apud eos celebratur, Musicum & gymnicum in plures dies: quod æmulum esse potest illustrissimis Græcorum ludis. *Nota quod ait,* νωλῶ δὲ. *Institutum enim id certamen eius æuo, in honorem Augusti. Suetonius clarè, Aug. cap.* LXXXVIII. *& in Claudij cap.* XI. *Herodes etiam Iudæa rex theatrum & certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamq; Augusti, vti Iosephus narrat lib.* XV. *Sunt & nummi Neroniani, in quibus mensa cum coronâ & lebete, inscripti:* CERTA. QVINQ. ROM. CO. SC. *id est,* Certamen Quinquennale Romæ constituit.

Quinquennale certamẽ Neapoli.

Quando & vbi institutum.

Etiam in Iudæâ fuit.

48. Pompeium accusatum, quòd mansuram sedem theatri posuisset.] *Perpetuum sanè theatrum Pompeius condidit primus, anno vrbis* DCLXXXXIX. *Anteà subitaria erant, & Censorum iussu plerumque disiecta. Tertullianus libello De spectaculis:* Sæpe Censores renascentia theatra destruebant moribus consulentes, quorum scilicet periculum ingens de lasciuiâ prouidebant. Itaque Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum exstruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animaduersionem, Veneris ædem superposuit. *Donec præcipitantibus moribus, exstruxerunt ipsi Censores. Valerius lib.* II. *cap.* IV. Theatra inchoata quidem sunt à Messallâ & Cassio Censoribus, ceterùm auctore Scipione Nasicâ, omnem apparatum operis eorum subiectum hastæ vænire placuit. *Appianus Ciuil.* I. πρὸ δ' αὐτῶν χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον ἔδει Λεύκιος κάσσιος ἤρξατο, καὶ ἤδη πω τέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τόδε σάσεων ἄρξων ἑτέρων, ἢ ὁ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικῆς ἀνυπαθείας Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. *Eamq; in rem* SC. *interpositum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog.* Quónam illæ leges abierunt, quæ theatra stuprandis moribus orientia, statim destruebant? *Velleij locus addatur, qui corruptus vulgò:* Cassius Censor à Lupercali in Palatium versus, theatrum facere instituit: cui in demoliendo eximia ciuitatis seueritas, & consul Cæpio restitêre. *Scribe,* in emoliendo, *& Scipio.*

Pompeius primus auctor manẽdi theatri. Censores antea tollebant.

Et Scipio Nasica.

Tertullianus illustrior fatus.

49. Antea subitariis gradibus & scenâ in tempus structâ ludos edi solitos.] *Ausonius:*

Ædilis olim scenam tabulatam dabat
Subitò excitatam, nullâ mole saxeâ.

Temporaria scena.

50. Si vetustiora repetas, stantem populum spectauisse.] *Valerius ait,* Sc. cautum, nequis in vrbe, propiúsve passus mille, subsellia posuisse, sedénsve ludos

Universidad de Deusto
Biblioteca

ludos spectare vellet. *Sessionem tamen adstruere Liuius & Dionysius videntur lib. 1. sub Tarquinio rege*: Loca diuisa patribus equitibúsque, vbi spectacula sibi quisque facerent, fori appellati. Spectauêre furcis duodenos ab terrâ spectacula alta sustinentibus pedes. *Sed tantum in Circo.*

Prætores, editores ludorum.

51. Quoties P.R. sederet.] *Libri scripti*, Prætor sederet. *Facilè & verè emendes*, Prætores ederent. *Enimuerò editionem ludorum magistratibus incubuisse, præsertim Prætori, notum iis qui in vestibulo versantur antiquitatis. Facit huic parti illa responsio:* Nec proinde magistratus rem familiarem exhausturos, &c.

52. Nullâ cuiquam ciuium necessitate certandi.] *Secutus sum manuscriptos. Vulgata scriptio tamen recta adæquè*, spectandi. *Vtrumque enim facilitatum sub his comœdis principibus, vt viri illustres & ad certandum cogerentur & ad spectandum. Nec displiceat geminari*, necessitate spectandi aut certandi.

53. Abolitos paullatim patrios mores funditus euerti per accitam lasciuiam.] *Libris meis abest τὸ*, euerti. *& omiseris rectè. Scribi etiam posit*, & verti.

54. Specie orationum & carminum.] *Ad Musicum certamen referto.*

55. An iustitiam augurij, & decurias equitum.] *Vitium : cui medendo impar ego.*

56. Non abhorruisse spectaculorum oblectamentis.] *Farnes.* oblectamenta. *verè.*

Equestres ludi, à quibus petiti. A Thuriis, vult Tacitus: ab Etruscis Liuius.

57. A Thuriis equorum certamina.] *Atqui Liuius lib. 1. etiam equos à Thuscis deriuat.* Ludicrum fuit, equi pugilésque, ex Etturiâ maximè acciti. *Et cùm equorum certamina antiquissima Romæ sint, vix videntur ea petiisse tam longinquè. Magna Græcia certè & illa ora in quâ Thurij, non tam pernota tunc Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito dissentientis? Thurij vicini Tarentinis ab iisque euersi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris opidum celebre deliciis. Ab Augusto colonia illuc deducta, Copiæ.*

58. Ludos curatiùs editos.] *Germana Cornelij vox, non*, accuratiùs, *ex libris.*

59. Ducentis iam annis à L. Mummij triumpho.] *Et paullò pluribus. quoniam triumphauit de Achæis & Corinthiis Mummius anno vrbis* DCVIII.

Athletas quis primus dederit. Val. lib. II. cap. IIII. Ludi Græci.

60. Qui primus id genus spectaculi in vrbe præbuerit.] *Quod genus? gymnicósne: inclinabam. sed primus athletas dedisse legitur in ædilitate Æmilius Scaurus, multis post annis. Potest igitur capere ludos Græcos. Nam anteà noti tantùm Osci & Latini. Cicero ad Marium lib.* VII. Non enim puto te Græcos aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cùm Oscos vel in Senatu spectare possis, Græcos verò ita non ames vt nec ad villam tuam viâ Græcâ ire soleas. *Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap.* XXXIX. Ludos regionatim vrbe totâ dedit, & quidem per omnium linguarum histriones. *Et Aug. capite* XLIII. Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus scenis, per omnium linguarum histriones.

Ludi trilingues.

61. Efflagitandi certamina Græca.] *Certaminis vox ad gymnasium spectare potius videtur, quàm ad scenam. Sed & in scenâ ipsâ certamen quoddam victoriæ.*

62. Totius quinquennij.] *Ita scripserim, non*, potius.

Certamina sacra.

63. Redditi quamquam scenæ Pantomimi certaminibus sacris prohibebantur.] *Certamina sacra, siue ἱερὰς ἀγῶνας, οὓς τὰ ἄθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, definit Pollux, libro* III. *Tale hoc Neapolitanum, quod & ἱερὸς ἀγὼν à Strabone dicitur.*

64. Eloquentiæ primas partes nemo tulit.] *Farnesiano abest*, partes. *rectè.*

Græcis vestibus vsi vulgò, per ludos Græcos.

65. Græci amictus quos per eos dies plerique incesserant.] *Libri leuiter aberrant. Nam Farnes.* Cirætiam iactam quo. *Vatic.* Græciam iactus ta quo. *Dixi aberrant. nam vera lectio hæc:* Græci etiam amictus, quîs per eos dies p. incesserant. *vel*, quos p. e.d. p. ingesserant. *Græcanicum scilicet hoc certamen fuit, & ideò amicientur plerique ad morem Græcum, palliati crepidatiq;. Hæsi olim: sed expediuit me planè Dio lib.* LX. *de hoc ipso spectaculo, Neapoli: ἐπὶ ἔν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικὸς ἔζη.*

ἔζη. τά τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς ἠγάπων καὶ οἱ συνόντες οἱ ἡμέτεροι, καὶ ἐν μὲν τῷ μουσικῷ θεωρίαις ἱματίοις καὶ κρηπῖδας, ἐν δὲ τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι πορφυρίδα καὶ στέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. id est: Deinde & Neapoli planè priuatum se gessit. Nam cùm in aliis, & ipse & qui cum eo erant, Græcorum ritu vixerunt, tum etiam in Musico spectaculo palleum & soleas induit, & in Gymnico agone vestem purpuream & auream coronam accepit. *Et simile quod in Commodo tradit, quotiens theatrum ingrederetur, solitum sumere χλαμύδα ὁλοπόρφυρον & ἑλληνικὸν πέπλον, καὶ στέφανον ἔκτε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. Ex his facilè intellego restituendum Suetonij locum Domitiani cap.* IV. Certabant etiam & prosâ oratione Græcè Latinéque, ac præter citharœdos chorocitharistæ quoque & psilocitharistæ. In stadio verò cursu etiam virginum certamini præsedit crepidatus purpureáque amictus togâ Græcanicâ, capite gestans coronam auream. *Corrigo & distinguo*: & psilocitharistæ: in stadio verò cursu etiam virgines. Certamini præsedit, *&c. Vera lectio, vera mens: Certasse præter citharœdos, etiam chorocitharistas, & in stadio, certamine cursus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali præsedisse Domitianum ritu Græco, purpureâ togâ, & coronâ ornatum. Dixit enim Togam: mallem chlamydem, vti idem scriptor Neronis cap.* XXV. *reditum in vrbem describens habitu Græcanico*: in veste purpureâ, distinctâque stellis aureis chlamyde, *vbi*, veste, *gloßematium puto, deleóque. Item Dio supra, & Capitolinus in Pertinace*: Purpureáque chlamydes Græcanicas.

Suetonij lectio & distinctio restituta.

66. Apud Simbruina stagna, cui Sublaqueum nomen est, ictæ dapes.] *Plinius lib.* III. Anio lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedêre Sublaceo (*ita enim potiùs scrib. quia a lacu*) defert in Tiberim. *Addubito num vox Tacito desit, legendúmque*: villa cui Sublaceum nomen. *Certè Neronis villa Sublacensis Frontino de Aquæduct. cognita. Aimoinus lib.* II. *cap.* XVI. Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab vrbe Româ XL. millibus abest, effulsit. *Philostratus lib.* IV. *De vitâ Apollonij ad hanc rem addit, calicem Neronis, quem iam ori admouerat, fulmine excussum.*

Sublaceum.

Villa Sublacensis.

67. Consuleret sibi & turbis.] *Vel*, sibi & vrbi.

68. Quia fontem aquæ Martiæ nando incesserat.] *Vera lectio. frustrà turbant libri, qui partim*, aquæ marginæ, *partim*, morgio, *referunt.*

69. Videbaturque potus sacros & cærimoniam loci corpore toto polluisse.] *Imò*, corpore loto. *Fontes & capita aquarum priscis sacra: in iisq; natare nefas. Plinius lib.* IIX. *de Clitumno*: Pons terminus sacri profanique: in superiori parte nauigare tantùm, infrà etiam natare concessum. *Imò in quibusdam aquis nauigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis*: Nulla in hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulæ, *&c. Seneca epist.* XLI. *de his cæremonijs*: Magnorum fluminum capita veneramur; subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, & stagna quædam vel opacitas vel immensa altitudo sacrauit.

Fontes fluminũ sacri.

Inque iis natare nefas.

Sicut in quibusdam lacibus.

70. Alterum impetu captum.] *Vox addita auctore Vatic.*

71. Haud ignobilis Barbarus cum telo repertus.] *Vnus Megistanûm. estq; illeipse, de quo Frontinus sic narrat.* Domitius Corbulo, cùm Tigranocertam obsideret, in quemdam ex Megistanis quos ceperat, animaduertit. capútque eius ballistâ excussum, intra munimenta hostium misit. Id fortè decidit in medium concilium, quod tum cum maximè habebant Barbari. ad cuius conspectũ velut ostento consternati ad deditionem festinauerunt.

Lux nova à Frontino.

72. Ad litora maris rubri deduxit. vnde vitatis Parthorum finibus, patrias in sedes remeauêre.] *Valdè equidem hîc nunc hæreo, olim & in primis editionibus transitum aut neglectum. Ad quod* mare rubrum *Hyrcanos (de iis sermo) deduxit? Illud Ægyptium, quod vulgò sic appellant? ingens via sit, & nec sic in fines suos, nisi per Parthorum, intrarint. An alterum illud magnum & Indicum? ita solent veteres, fateor: sed nec hîc ei locus, aut omnis Chorographia me fallit. Sunt enim Hyrcani ad mare Caspium ipsum siti,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

procul ab omni Indico: & pone vel flexu magno isse, tamen Parthorum fines omnia illa maritima ferè tangebant. Plinius: Persæ rubrum mare semper accoluêre; *atque aliæ sub Parthis gentes. Considera, & inspice (oculorum res est) abeunt à patriâ millibus millium; & in diserimina ipsa veniunt, quæ vitabant. Quod dicam non habeo, nisi si scripsit Tacitus,* ad litora maris sui. *Nam Tacitum vt imperitiæ accusem, durum improbumq; fit: & mea ista lectio haud ab re sit, ex Armeniâ cũ præsidio, breui flexu, deductos ad mare, iuxta quod habitabant. Supra Euphratem igitur tuerint, per montana & finitima Iberiæ ad suum mare.*

73. Pars Armeniæ vt cuique finitima, pars * Nipolique & Aristobolo atque Antiocho parêre iussæ sunt.] *Latet in corruptione nomen alicuius regis. Fortè,* Thrascypolique. *qui dynastia alibi in finitimis Armeniæ locis.*

Puteoli, quando deducta.

74. Vetus opidum Puteoli ius coloniæ & cognomentum à Nerone adipiscuntur.] *Puteoli, ais, adipiscuntur ius coloniæ? Ego vero aduocationem peto, vt deliberem. Nónne enim iampridem id opidum eo iure? Liquet ex Liuio, Velleióque, qui coloniam Puteolos deductam volunt anno vrbis* DLX. *P. Scipione Africano* II. *Ti Sempronio Coss. Sed & lapides testantur hodie:* AB. COLONIA. DEDVCTA. ANNO. XC. *&,* ÆDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. *&* GENIO. COLONIÆ PVTEOLANORVM. *An colonis eorumq; posteris intermortuis, colonia esse desiit? an tempore interiecto transiit ad municipale ius? Ciceronis certè ævo municipium fuit, non colonia. Oratione pro M. Cœlio:* Nam quod est obiectum municipibus adolescentem non esse probatum suis, nemini vmquam præsenti Puteolani maiorem honorem habuerunt, &c. *Concutit me tamen iterum Frontinus in Catalogo coloniarum, cuius verba è manuscripto:* Puteoli, colonia Augusta. Augustus deduxit. ex vno latere iter populo debetur ped. xxx. Ager eius in iugeribus veteranis & Tribunis legionariis est adsignatus. *Colonia ergo adhuc recenti ævo. Recreat Agellius lib.* XVI. *cap.* XIII. *qui ostendit sæpe commutari solere colonias in municipia, & contrà. Nisi tamen Cornelij verbis eâ vis, vt velit vniuersum opidum incolasq; (plures autem inquilini eius loci, ob commercia & mare) præter eos qui restabant ex colonis Augustæis, colonico iure donatos. Et sanè duplex hoc genus hominum in coloniis fuisse, è Cicerone clarum, pro Sullâ: vbi disidia etiam inter Pompeianos (ij erant ciuis veteres) colonósque recenset. Quem vide. Alterum horum nisi sit, tu videris: mea in his salebris hæret nauis.*

Nodus in eâ re quem implicat Tacitus.

Coloniæ in municipia, & contrà mutant.

Pighij iudicium.

* *In Hercule Prodicio.*

ADD. *Placet eruditissimo nostro Pighio truncum locum esse, ob causas ipsas quas in Commentario dixi. Itaque supplet voce addita,* Puteoli nouum ius coloniæ. * *Ipsum vide. Nam nos sententiâ nostrâ non demouemur, quam in extremâ Notâ posuimus, de toto opido in coloniæ ius nunc translato.*

Milites sine coniugibus.

75. Neque coniugiis suscipiendis, neque alendis liberis sueti.] *Milites itaque olim sine vxore vt appâret. nec ritu, sed lege id vetitum ait Dio lib.* LX. τοῖς στρατευομένοις ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδυνάσατο ἔκ γε τοῦ νόμου ἔχειν, τὰ τοῦ γαμικοῦ δικαιώματα ἔδωκε. *id est:* Militibus quoniam ex legibus vxorem habere non poterant, iura indulsit maritorum. *Resoluisse hoc ius Seuerus Imp. videtur, si rectè capio Herodianum lib.* III. τοῖς στρατιώταις, inquit, πολλὰ συνεχώρησε, ἃ μὴ πάτριον εἶχον. καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε, γυναιξί τε συνοικεῖν. *Certè enim de coniugio legitimo capiendum videtur. quia contubernij militibus, opinor, semper ius. A Iunone arcebant eos, non à Venere Romanæ leges. Testis Liuius lib.* XLIII. *qui quattuor millia hominum à Senatu petisse opidum vbi habitarent, ait: qui nati in Hispaniis ex militibus Romanis, & mulieribus Hispanis cum quibus nullum connubij ius. Imò peregrini milites, id est, non ciues, non amicas modò habuisse videntur, sed vxores. nisi me inducunt frustrà tabulæ Vespasiani & Domitiani æuo: quibus insculptum* ciuitatem datam militibus è classe Rauennate & cohortis III. Alpinorum, itemque concubium cum vxoribus quas tunc habuissent cùm est ciuitas eis data, aut quas posteà duxissent. *Tamen pugnat in eam sententiam Tertullianus, qui suo etiam æuo cælibes fuisse milites ostendit. Æuum autem eius, sub Seueri. ait in exhortatione ad Castitatem:* Scilicet solis maritorum domibus bene est? Perierunt cælibum familiæ, spadonum,

Seuerus tamen admisit eos ad nuptias.

Contuberniij ius semper militi, in prouinciis.

Ambiguus intellectus verborum Herodiani.

donum, militum, aut peregrinantium sine vxoribus? Non enim & nos milites sumus? *Seueri ergo permissus aut ad Prætorianos tantum pertinuit: aut verba artè capienda, vt tantum permiserit συνοικεῖν γυναιξί, cohabitare feminis, sub eodem tecto agere. & contubernales habere, non legitimas vxores. Sed non repugnat, inquies, toti huic sententiæ Liuius, qui disertè vxores militibus attribuit? Vt ecce libro* XXI. *in Scipionis exhortatione ad milites:* Vnusquisque se non corpus suum, sed coniugem ac liberos armis protegere putet. *Et alibi. Respondeo. Temporaneam tunc (bellò Punico secundo) militiam fuisse, nec legibus suis, vt posteà, deuinctam. Capiebantur, mittebanturq; milites, non pro stipendiorum tempore, sed bellorum. At perpetuâ & firmâ* XXV. *annorum militiâ institutâ, hoc quoque inductum de cælibatu. Sanè etiam Iurisconsulti hac causâ, causam soluendi matrimonij Militiam numerant.* L. LX. Bonâ gratiâ dissolui matrimonium illud dicitur, quod propter sacerdotium, sterilitatem, valetudinem, militiam, retineri non potest.

Liuius abnuere videtur.

Is nobis adiunctus.

76. Non enim, vt olim, vniuersæ legiones deducebantur.] *Exprimit deductionem veterem Hygimus:* Multis legionibus contigit bellum feliciter transigere, & ad laboriosam agriculturæ requiem primo tyrocinij gradu peruenire. Nam eum signis & aquilâ & primis ordinibus ac tribunis deducebantur.

Ratio deducendi colonias.

77. Vt qui à priuatis iudicibus ad Senatum prouocauissent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui principem appellauêre.] *Lucis causâ, rem appellationum à capite deducam ad hoc æuum. Olim in populi libertate, non frequens appellationum vsus, non certè in causâ ciuili: (nam prouocationem ad populum, in re maiori criminúmque, frequentem scimus.) vsus tamen. A Prætore enim appellatum reperio, aliàs ad collegam eius, aliàs ad Tribunos. Ad collegam, Cicero vno loco sed claro, in Verrem, de Prætura vrbana:* L. Piso, *inquit,* multos codices impleuit earum rerum quibus ita intercessit, quòd iste aliter atque vt edixerat, decreuisset. quod vos oblîtos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis sellam isto Prætore solitus sit conuenire, quem iste collegam nisi habuisset, obrutus in foro lapidibus esset. *Asconiusq; ibi:* Intercedere, vt vides etiam Prætor Prætori solet, vt Piso Verri, appellatione caussæ ad collegam factâ. *Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio:* Appellantur Tribuni, à quibus cùm esset certum auxilium petitum, &c. *Clarius infra:* Cuius procurator à Prætore Tribunos appellare ausus sit. *Hæc olim: nec appellatum reperio ad Senatum. At Augustus imperium adeptus,* Appellationes quotannis vrbanorum quidem litigatorum * Prætori delegauit vrbano: at prouincialium, consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negotiis præposuisset, *ait Suetonius cap.* XXXIII. *Quem ita intellego, vt appellationes à minoribus magistratibus iudicibúsve, Romæ ad Prætorem fierent, in causis dumtaxat ciuilibus: è prouinciis, ad consulares. Nam quin Augustus ipse, firmandæ dominationi, & iure potestatis Tribuniciæ, grauiorum rerum appellationes sibi seruarit: ambigendum vix puto è Dionis verbis lib.* LIII. *vbi Mæcenas ad Augustum:* δίκας δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ τά τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα ἂν πρός τε τοὺς μιζόνων ἀρχόντων, καὶ πρὸς τοὺς ἐλάττω, τόν τε πολίαρχον καὶ τὸν ὕπαρχον τὸν ἐπ' ἐξουσίᾳ, τόν τε στρατηγοῦντα καὶ τὸν νυκτοφυλακοῦντας ἀφίκηται. *etsi quædam ibi miscet, magis ex ritu sui æui Dio, quàm Augusti. Certè à Senatu ad Principem appellatum Tiberij imperio, sunt exempla in nostro scriptore. vt lib.* IV. iisque instantibus ad Imperatorem prouocauit: *& alibi. post eum Caius* magistratibus liberam iurisdictionem permisit, *ait Suetonius cap.* XVI. *id est, sine appellatione plenam priscamq;: sed id non diuturnum fuit, non magis quàm permissa ab eo comitiorum libertas. Dio mihi auctor lib.* LVIII. *sub Caio receptum, vt iudicia quædam Senatus tractaret, ita tamen vt ab eo Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, vt appâret, non sine pœnâ fuit. pœnâ, dico, in eos qui temerè appellassent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it, statuítque vt eâdem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellassent, tenerentur, quâ qui Principem. Sententiam hanc satis capio: confirmationem quæro & exempla. Nihil enim præmanu mihi quod istuc faciat, nisi fortè quæ de pœnâ præiudicali eorum qui à Præfecto vrbis appellassent, Symmachus scribit libro* X.

De appellationibus quid olim. Eæ infrequentes. A Prætore ad Prætorem appellatum.

Item ad Tribunos.

* Timidè ambigo, nũ scrib. in Tranquillo, *Præf. delegauit vrbi.*

Augusti scitum in appellando.

Causas pleraque sibi seruauit.

Ad Principem à Senatu appellatum sub Tiberio.

Caius aliquid mutauit sed id vanum fuit.

Pœna temerè appellantium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Suetonij dissensus à Tacito: & eius cogitandi intricata.

duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam iniicit Tranquillus, qui hanc ipsam rem tangens, cap. XVII. *nihil eorum quæ Tacitus, sed hoc tantùm dicit,* Cautum vt omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent. *Hæret id spiculum, & non euello.*

Quæ pœna in crimine Repetundis.

78. Repetundarum damnatur, atq; Italiâ exigitur, ne grauiore pœnâ afficeretur, Vibij Crispi fratris fauore enixus.] *An ergo in crimine repetundarum pœna grauior, quam relegatio? Attentè legas. quia nec relegatio quidem. Olim sanè exsilium fuit, & æstimatio, vti Asconius notat in Verrem, & Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Iulia immutauit. Ex eâ pœnam fuisse adfirmo, Amissionem ordinis, & æstimationem: nihil vltrà. id est, qui damnatus eo crimine esset, Senatu moueretur, & iudices acciperet ad æstimandam litem. Docet Suetonius in Iulio, cap.* XLIII. Repetundarum conuictos, etiam ordine Senatorio mouit. *Sed & hauries ex Tacito infrà:* Exin à Cossutio Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui reciperauerat. *Is autem repetundarum lege damnatus, lib.* XIII. *Et* I. *Hist:* Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio aut Nerone eciderant. *Apertius ex Plinio lib.* II. *epistol. vbi Marius Priscus, accusantibus Afris, sponte Senatu abiit, & iudices petit, omissâ defensione: scilicet quasi eâ ratione satisfactum legi. & lib.* IV. *cùm Bassum Bæbius Macer lege repetundarum teneri censuisset; mitigaus Capio, salua dignitate iudices dandos pronuntiauit. id est, vti in Senatu remaneret, factâ saltem æstimatione. Vide Epistolas ipsas, & volens fauebis sententiæ huic. Ab hac re Suetonianis verbis lumen, Othonis cap.* II. Tantum potentia, *inquit,* valuit, vt damnatum repetundis consularem virum priusquàm planè restitutionem ei impetrasset, non dubitarit in Senatum ad agendas gratias introducere. *Motus enim ille quicumque Senatu erat: sed Otho quasi plenè restitutum in Senatum introduxit. Hæc ergo ordinaria pœna: sed grauiùs & plerumque extra ordinem in id crimen animaduersum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens leg.* VII. *Ad leg. Iul. repet.* Hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur. & plerumque vel exsilio, vel etiam duriùs, prout admiserint. quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel interfecerint innocentem? *Eademq; ratione Plinius scripsit,* excessisse Priscum immanitate & sæuitiâ crimina, quibus dari iudices possent, cùm ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam pecunias accepisset. *lib.* II. *epist.* XI. *Nec aliter capies, quod hîc Vibius relegatus est: exsilij etiam pœnam meritus, nisi frater interceßisset. sicut & lib.* III. *Annal. C. Silano proconsuli Asiæ repetundarum damnato, aquâ atque igni interdictum, ob insignem scilicet sæuitiam.*

Suetonius explicatus.

Extra ordinem etiam pœna insticta in hoc crimine. Iurisc. Macer illustratus.

A. Didius.

79. Auitus legatus, vt memorauit.] *Atqui A. Didium eum vocauit lib.* XII. *& Didium Gallum in Agricolæ vitâ. Vt ambigere posse num referibend.* A. Didius. *Plura tamen cognomina habere potuit, more sui sæcli.*

Siluras populi restituti Tacito.

80. Modicis excursibus siluas populatus.] *Emendo,* Siluras populatus. *cum eâ enim Britanniæ gente tunc maximè bellum. Consule Tacitum lib.* XII.

81. Supremis testamenti verbis.] *Glossematium est* τὸ, verbis. *& statim,* subiecturum ei prouinciam fuisse, *lego: capioq; Britanniam ipsam, quæ nondùm perdomita.*

82. Igitur Monam insulam incolis validam.] *Credo hunc locum esse, quem aspexit Iornandes in Gothicis:* In extremâ Britanniæ parte Memma, quam Cornelius Annalium scriptor narrat. *Corrigo enim,* Mona.

Britannorũ crudelitas.

83. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habent.] *De hac Britannis, Gallis, Germanis, communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniæ.*

Longè clarus.

84. Longâ opulentiâ clarus.] *Scribo,* longè. *vt sit, longè notum clarumq; fuisse, propter opes. Iceni autem in libris scriptis, Tigeni sunt.*

85. Boodicia.] *Dioni,* Βουδδουΐκα *est: Tacito infrà,* Boudicea; *in vitâ Agricolæ,* Voadica, *scriptum. Est illa, quam perplexè Gildas* Lœnam dolosam, *appellat,* quæ rectores sibi relictos trucidauit.

86. Ser

86. Seruitio assuefacti.] *Scripta veraq; lectio,* seruitio facti.

87. Templum Diuo Claudio constitutum, quasi ara æternæ dominationis aspiciebatur.] *De eo Seneca in Menippeâ:* Parum est quod templum in Britanniâ habet, quod nunc *(lego,* hunc) barbari colunt & vt deum orant. *Quod in Tacito est,* ara dominationis, *libenter scripserim,* arra. *quasi id templum pignus & arrabo æternæ seruitutis. Quamquam & Aras sanè habuisse Claudium in Britanniâ fateor: Poëta eius aui ad ipsum:*

Oceanúsque tuas vltrà se respicit aras.
Qui finis mundo est, non erit imperio.

Nec tamen hîc in Tacito, Templum ideò rectè dixeris Aram.

Coniectura in Tacito.

88. Dilectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant.] *Legebantur enim Pontifices Flaminesq; Claudio, ex prouincialibus ipsis: quibus in sacra victimasq; eius diui multi faciendi sumptus. Vide Arriani verba, quæ adduxi lib.* I.

Sacerdotes Claudiani.

89. Externósque fremitus in curiâ eorum auditos, consonuisse vlulatibus theatrum, visámque speciem in æstuario, notam esse subuersæ coloniæ.] *Prodigia eadem recenset Dio:* ἔκ τε τῆ βουλευτηρίω δρᾶς νυκτὸς βαρβαρικὸς μέν γέλωτος, καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ὀδυρμὸς μετ' ὀλολυγῆς ἐξηκούετο, οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσα ποτα μῷ ἔφυδροι ἐωρῶντο, *ordine etiam eodem. Ex quo in Tacito facilè adducor vt emendem,* visámque ædium speciem in æstuario. *Deesse enim vocem, clarum: quæ probabiliter admodum, me iudice, restituta è Dione.*

Prodigia antè euersam coloniam. Vox restituta, aut substituta.

90. Notam esse subuersæ coloniæ.] *Imo,* subuertendæ.

91. Pæto Ceriali.] *Scribe,* Petilio. *Ita enim statim dicitur: estq; ille qui bellum Germanicum sub Vespasiano administrauit.*

Petilius Cerialis.

92. Londinium copiâ negotiatorum & commeatu maximè celebre.] *Etiam hodie. eóque nomine Princeps Britanniæ vrbs. Commeatum proprie accipit, vti Suetonius, Neronis cap.* XX. Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant. *Ammianus libro* XXVII. *de hac vrbe:* Londinium vetus opidum, quod Augustam posteritas appellauit.

Londinium nobilissima vrbs: & vitali Genio condita.

93. Quod vberrimum spoliant, & deferentes in tutum.] *Repone lectionem scriptam,* & defendentibus intutum. *quæ in primâ recensione, meâ culpâ me fugit. Barbari, inquit, spoliant quidquid extra munitiones obuium, & quæ loca defensoribus parum tuta. Sequentia, per me, manent in mendo.*

Tacitus correctus.

94. Septuaginta millia ciuium & sociorum.] *At Dio in pleráque hac historiâ Taciti velut interpres, periisse ait* μυριάδας ὀκτὼ τῆς τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἁπάντων. *vt hîc* LXXX. *fortasse verior scriptura sit.*

Numerus vitiatus.

95. Patibula, ignes, cruces.] *Diuersa hæc igitur, Patibula & Cruces? quodam sensit. Patibulum enim propriè, in quo suffixus homo expanditur, transuerso tamen ligno. Crux verò etiam, cùm is erecto simplicique stipiti adfigitur, siue infigitur: diximusq; abunde in libellis* De Cruce.

Patibulum à cruce distinctum.

96. Tamquam reddituri supplicium.] *Potius,* reddituris.

97. Ne strepitum quidem & clamorem tot millium.] *Fuisse enim in acie hostili* δώδεκα μυριάδας, *id est, centum viginti millia hominum, Dio annotauit. Noster omisit, vt pleraque alia, in hac narratione: non incuriâ aut culpâ suâ, sed, quod facile odorere, librariorum ex scriptorúmve, qui hos libros pessimè admutilarunt.*

Copiæ Britannorum.

98. Spernerent sonoras Barbarorum.] *Vatic.* sonores. *atq; ita scripsisse Tacitum pertendo. Alibi:* sonorem alterius prœlij non audirent.

Sonor.

99. Velut cuneis erupit.] *Vat.* cuneo.

100. Boudicea vitam veneno finiuit.] *Dio, morbo.* ἐπιδανέσας, *ait,* τῇ τούτου τῆς Βουδδουΐκας νόσῳ.

101. Nullum prœlio finem expectarent.] Ἀκύρως. *legerim,* bello: *aut certè,* prœliorum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sallustiana imitatio.

102. Cuius aduersa, prauitati ipsius; prospera, ad fortunam reip. referebat.] *In Rom. edit. legas*, prospera, fortunæ. *At sententia ipsa sumpta a Sallustio: cuius Fragmentum in similes calumniatores*: Ad hæc, rumoribus, aduersa in prauitatem; secunda, in casum, fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.

Antonius primus.

103. Vicio Rufino.] *Vett. Vincio.*

104. Antonium primum.] *Illum qui posteà acerrima fax Vespasiano ad ciuile bellum: cuius multa in Histor. libris mentio.*

Tabularum obsignatio in testamento.

105. Fabianus tabulas iis quos nominaui, & aliis minus illustribus obsignat.] *Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui* Tabulasiis, *refert. Reliqui omnes,* Tabulariis. *Quantillus error, quantas tenebras? Nam* Ictⁱ *nostri misere torquentur in Tabulariis istis eruendis. Alciatus eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contrà Ferretus obsignatores & scriptores testamenti. Veranius postremò, tamquam cornicum oculos, rescribendum censet*: Fabianus tabularius iis.

Legis Corneliæ de falso pœna duplex. Ordinaria. Extraordinaria.

106. Lege Corneliâ damnantur.] *Id est, ordine Senatorio mouentur. Nam quamuis legis Corneliæ ordinaria pœna Deportatio sit, & bonorum publicatio: tamen in honestioribus submotio etiam ordinis admissa est. Tacitus lib.* 11. *Histor.* Primus Antonius legibus nocens & tempore Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala senatorium ordinem reciperauerat. *Paullus libro* v. *Sentent.* Hi qui falsum vel alia testimonia dixerunt, aut in exsilium aguntur, aut in insulam relegantur, aut curiâ submouentur.

Prætor qui de falso cognoscit.

107. Quòd reos ne apud Præfectum vrbis arguerentur, ad prætorem detulissèt.] *Quem Prætorem? vrbanumne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim sanè proprius peculiarisq; Prætor, qui constitutis Quæstionibus perpetuis cognosceret de Falso. Eum hic intellegi credo. Etsi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Præf. vrbis, & Prætorum potestas imminuta: mansit tamen, opinor, veteris ritus imago quædam & vmbra. quam Ponticus hic pro re amplexus, non sine suâ fraude. At Præfectum vrbis omnia crimina omnino sibi vindicasse ab Vlpiano traditum est, l.* 1. *De offic. Præf. vrbis. non quidem ab Augusto, (falluntur qui id censent; & Augustus ius tantùm ei dedit in seruos, & quod ciuium audaciâ turbidum nisi vim metuat) sed crescente paullatim, concessu Principum vt solet, nouâ potestate.*

Præfecti vrbis lata potestas.

Calumniæ pœna.

108. Perinde pœnâ teneretur ac si publico calumniæ iudicio notatus.] *Eum qui prævaricatus sit, quive prævaricatorem emerit, fecerit: punit hoc* Sc. *calumniæ pœnâ. Ea est talio, & infamia, vti colligas ex l. penult. & l.* IV. *De prævaricat.*

Seruipactio cũ domino. Redimebant se suo peculio.

109. Negatâ libertate, cui pretium pepigerat.] *Moribus receptum vti seruus interdum cum domino quasi pacisceretur in certum pretium: quod si exsoluisset, liber esset. Id pretium è peculio serui, vel aduentitio lucro. Seneca in Epistolis*: Mancipia quoque conditionis extremæ & in his sordibus nata omni modo exuere conantur seruitutem; peculium suum, quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant. *Virgilius eò respiciens*:

Nec spes libertatis erat, nec cura peculî.

Plautinis aliquot locis lux.

Et vetus sanè ille mos, cuius vestigia plura in Plauto. vt Asinariâ, Strobilus reperto thesauro,

Quin ego illi inuenisse me hanc prædam dico, atque eloquor?
Igitur orabo vt manu me mittat, ibo atque eloquar.

Gripus seruus, Rudente:

——— ad herum veniam doctè atque astutè,
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt sim liber.

Et clariùs in Casinâ:

Quid istâ tu me libertate territas?
Vobis inuitis atque amborum ingratiis,
Vnâ libellâ liber possum ego fieri.

Quod non aliter intellegendum, quàm vt cum hero iam antè pactus fuerit in libram. Et in hanc

hanc sententiam scripsit Hermogenianus aduersus dominum consistere seruis licere, siqui suis nummis redemptos se, & non manumissos contra placiti fidem adseuerent. *l.* LIII. *De iudiciis. Item Vlpianus*, Qui se dicit suis nummis redemptum, si hoc probauerit, exinde liber erit ex quo redemptus est. *Interdum verò imaginaria quædam emptio, interpositâ personâ tertiâ, adhibebatur. de quâ l.* IV. *De manumission. Quod si dominus non seruaret fidem, querela seruo Romæ apud Præf. vrbi, apud Præsidem in prouinciis ex constitutione Diuorum fratrum fuit. l.* V. *De Manumission.*

Idem Iurisconsultorũ.

Pactio interposita personâ aliâ.

110. Cùm veteri ex more familiam omnem, quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad supplicium agi oporteret.] *Bene, veteri ex more. Nam etiam liberâ rep. id obtinuit, ex epistolâ Seruij Sulpicij de cæde Marcelli*: Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inuèni duos libertos & pauculos seruos. reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. *Hunc priscæ seueritatis ritum firmauit postea* Sc. *Silanianum sub Augusto, itémque nunc Neronianum: de quibus Cuiacium vide Obseruat. lib.* I. *cap.* XVIII. *& lib.* X. *cap.* XXXIII. *Addo ne feminas quidem immunes excipuásque fuisse: suasus Taciti infrà verbis*, Numerum, ætatem, aut sexum miserantium. *item rescripto Hadriani l.* I. *De* Sc. *Silaniano.*

Olim domino cæso, omnes serui animaduersi

Sc. Silanianum. Etiam ad feminas pertinuit.

111. Senatúsque, in quo ipso erant studia.] *Expeditior sententia*, Senatúque in ipso.

112. Quia de paternâ pecuniâ transegerat, aut auitum mancipium detrahebatur.] *Abite sinistræ manus: nihil mutandum.* εἰρωνικῶς *ista & ἐξ ἀντιφράσεως captenda sunt.*

Nocturni excubiæ seruorum ad cubiculum.

113. Num excubias transiret. *Nocturnas ergo ad limen excubias seruorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi Philologe obserua. Quinctilianus Declamat.* I. *pro Cæco*: Dicitur cæcus sine rectore, sine duce, per inane longum, per tot offensa limina, per excubantes seruulos errasse cum ferro: cubiculum deinde patris intrasse. *Idem Declamat.* II. *pro Cæco*: Tu sentis quando senem vicerit lassitudo curarum. Scis pariter, an vnâ quiescentium fores vallauerit cura seruorum. *Silius lib.* I. *ad hunc ritum de Annibale*:

Sæpè etiam famuli turbato ad limina somno
Expauêre trucem per vasta silentia vocem.

Vide & Appianum in Catonis morte, & Tacitum in Othonis.

114. Accusatum ab eo Statilium Taurum.] *Suprà lib.* XII.

Oleum in congiario datum.

115. Præbitúmq; oleum equiti ac Senatui, Græcâ facilitate.] *Si oleum populo tantùm præbitum, nihil nouum aut Græcanicum: præbuit antè P. Scipio, quem Ædilem dedisse congium olei in vicos singulos Liuio credo lib.* XXV. *Dedit & C. Cæsar post victoriam Africanam.* τόν τε δῆμον, *inquit Dio*, λαμπρῶς εἰστίασε, καὶ σῖτον ἔξω τῆ πεπαγμένη καὶ ἔλαιον παρέδωκεν. *Etiam M. Agrippa in Ædilitate oleum & salem, vt auctor idem Dio* XLIX. *Sed nemo eorum ad gymnasium, quod hîc Nero. Plinius*: Vsum olei ad luxuriam vertêre Græci, in gymnasiis publicando. *Adde Sueton. cap.* XII.

Nero primus ad gymnasia dedit.

116. P. Mario, L. Asinio coss.] *Nomen huius primi consulis corruptè legas in vetustâ Persij vitâ nuper cum Iuuenalis Scholiaste editâ.* Decessit Persius VIII. Kalend. Decemb. Rubrio Mario, Asinio Gallo coss. *Scribe*, Publio Mario. *cui cognomen fuit, Celsus.*

Scholiastes Persij correctus.

117. Quem licenter egisse in Tribunatu memoraui.] *Libro* XIII.

118. Intercessione Tribunicià morti eximeretur.] *Intercessione ipsius Cæsaris.*

Annæus Seneca, an & quando consul.

119. Censuitque Iunius Marullus consul designatus.] *Inter suffectos non dubiè Consules. Sed in hunc ipsum annum, Annæum Senecam & Trebellium Maximum coss. referunt viri docti in opere Fastorum: & loca sunt, quæ annuunt. Ausonius tamen in Panegyrico, Senecæ consulatum apertè detrahit*: Diues Seneca, nec tamen consul, arguetur rectiùs quàm prædicabitur non eruditisse indolem Neronis, sed armasse sæuitiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitiam. *quo loco video esse qui negationem subtrahant, legántque :* Diues Seneca, tamen Consul.

Supplicium moris maiorum.

120. Carnificem & laqueum pridem abolita.] *Respondent illi decreto,* more maiorum necandum. *Ex quo clarè discu, quid punire Tacito, more maiorum.*

121. Eò priuatim miserior.] *Lego :* eò priuatim miseriorem : *& sermonis textus ita postulat.*

Non plena nec consequa Taciti narratio.

122. Silentium aliorum rupit.] *Vett.* seruitium. *At velim considereS satin' sana hæc tota narratio sit. Anteà prædixit,* Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antistio, quàm Imperatori gloriam quæsiuit, vt condemnatus à Senatu, intercessione Tribunicià morti eximeretur. *Quid? condemnatúsne Antistius à Senatu? Contrà video. in insulam seponitur. Idem intercessione Cæsaris morti eximitur? Falsum. nec quidquam in totâ re quod Neroni clementiæ gloriam; sæuitiæ potius inuidiam parere posit. Ego sanè æstuo : nec cuneum reperio huic nodo. Nisi placet cum Iosiâ Mercero elegantissimo iuuenum legi,* quâ haud perinde. *vt ad accusatorem referas, non ad legem. qui non tam exitium eo facto quærebat, quàm gloriam Principi.*

Fabricius Veiento, canes ad currum.

123. Fabricius Veiento.] *Puto illum esse, qui A. Fabricius Dioni dicitur : quiq; Prætor, canes Circensibus ad currus adiunxit pro equis.*

Licentia in testamentis.

124. Multa probrosa in patres & sacerdotes composuisset, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat.] *Noto fuisse morem, vti in testamentis conuitia quædam & probra liberius scriberent : quæ ante Augustum inobseruata & permissa. Scilicet quia supremis illis tabulis & voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; sed ille idem princeps, vt Suetonius ait,* de inhibendâ testamentorum licentiâ ne Senatus quidquam constitueret, intercessit. *Ea enim germana lectio, germana mens eius loci : non vt vir doctus substituit,* scommatorum. *Exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, alióque potentes composuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiæ suæ cauens Veiento, inscripsit opicos & oscos eos libros, Codicillos.*

Suetonij lectio firmata & explicata.

Sofonius Tigellinus.

125. Sofonium Tigellinum.] *Tigellinum libri appellant, & Græci, quibus semper* Τιγελλῖνον. *Sophronium corruptè epitoma Dionis : Ofonium Tacit. I. histor. Quod ait de vetere infamiâ, intellegit credo stuprum eius cum Agrippinâ matre Neronis : quæ causâ à Caio in exsilium pulsus. Dio,* ἐν πύτοις ὃ τότε φθαρεὶς, καὶ ὁ Τιγελλῖνος Σωφόνιος ὡς καὶ Ἀγριππίνῃ μειοιχθεὶς ἐξέπεσεν. *Mentio clara hominis, imò breuis vitæ descriptio, in Scholiaste veteri Iuuenalis, ad versum,* Pone Tigellinum. C. Fulcinius (*corrigendum,* C. Ofonius) Tigellinus, patre Agrigentino, Scylaceum relegatus iuuenis, egens, verùm admodum pulcher, in concubinatum à Bincio & Lucio Domitio maritis Agrippinæ & Fuluiæ sororum Cæsaris, atque in vtriusque vxoribus suspectus, ob hoc vrbe summotus. *Plura illic vide, sed hæc corrige :* à Vinicio & Lucio. *itemq; :* Agrippinæ & Liuiæ, sororum C. Cæsaris. *Nihil certius. Nam M. Vinicius Liuiam Germanici filiam vxorem habuit, & L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib.* VI. *Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egesippi lib.* IV. *cap.* XX. *vbi de Nerone.* Et ideo, *inquit,* nequissimis se Nymphidio & Gemellino præcipuè credendum putauit. *Gemellinum hunc nusquam reperias, & suppone fidenter* Tigellino. *Adprobat, quod ipse subdit desertum Neronem ab vtroque : quod historiæ, & nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt.*

Scholiastes correctus.

Et Egesippus

Coniecturæ parum stabiles.

126. Ac quæ illi pro cognatis moribus fuêre.] *Non displicet Farnesiana scriptura,* Atque illi procognitis moribus fuêre. *id est, præscitum anteà, qui mores vtriusque. Vatic. refert,* progenitis moribus. *tentabam,* pro gentis maioribus. *quasi commendatione vitiorum pro natalibus vsus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus* I. *Historiar.* Sophonius Tigellinus obscuris parentibus, fœdâ pueritiâ. *Fortè & sic leg.* vt qui illi pro geminis moribus faueret. *Geminum, simile. Emeritus ergo Tigellinus fauorem Neronis similitudine morum vitiorúmque. Sed ne dissimulem, Farnesiana lectio firmari omnino à P. Victore videtur, phrasim hanc æmulante imò sumente à Tacito, in Othone :*

Tigellinus vti domo.

Othone : Qui potentiâ dies ferè quinque & octoginta, præcognitis moribus, potitus, postquam à Vitellio pulsus est, mortem sibi consciuit.

127. Ex intimis libidinibus adsumptus.] *Vatic.* in intimis. *esset ad intimas libidines electus.*

128. Carmina crebriùs factitare.] *Tragœdiásne, quæ eius nomine feruntur? Non opinor, & alibi videro.*

129. Atauus tuus Augustus.] *Imò,* abauus.

Optiones adminicula Centurionúm. Correctus Festus.

130. Quomodo in militiâ aut viâ fessus adminiculum orarem.] *Intellegit Optiones, qui adiutores Centurionibus dati. Festum corrigo,* Optio qui nunc dicitur, anteà appellabatur accensus. Is adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare, & nomen ex facto sortitus est. *legóque,* à Tribuno, militémque ex eo tempore.

Negatio reposita e sensu.

131. Possumus seniores amici quiete respondere.] *Non vsquequaque placet. Vatic.* quietem, *præfert. Fortean,* possumus seniores amici quietem iure spondere. *Fuit cùm inculcatam vocem è sequenti lineâ putarem, legeremq; reiectâ,* poscimus seniores amici quietem. *Quid si,* quietem respondere? *Apuleius phraseos huius approbator Apol.* II. Hâscine gratias bonus filius matri respondes?

132. Auus meus Augustus.] *Legam vt suprà,* abauus.

133. Nisi fortè aut te Vitellio ter consuli, aut me Claudio præponis.] *Siquid video, aut negatione insitâ scribend.* non præponis : *aut mutandum in* postponis. *Certè & Nero iudicio ante Claudium : & Seneca omni re ante Vitellium.*

Diuitiæ Volusij.

134. Quantum Volusio longa parcimonia.] *Dixi suprà : addo hoc nomen in Vatic. constanter semper scribi,* Volusino. *Porrò de diuitiis Volusiorum Silij egregius locus est, huc alludentis lib.* V.

Occumbis generose Volux. nec clausa repostis
Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore & possessa mapalia soli
Profuerint.

Callidè ambitiosi.

135. Inornatumque robur subsidio impensiùs regis.] *Inornati vox, displicet, cùm sequantur verba parum illi congrua. Malim,* inordinatumque. *id est, incompositum ætatis huius robur.*

136. Factus naturâ] *Libri ita. Vulgò,* facetus.

137. Nec minus suspectos Asiæ populos.] *Scribo,* suspensos.

138. Sullam, simulatorem segnitiæ, dum temeritati locum reperiret.] *Sæpe sic euenit, vt qui maximè ambitiosi, occultent. Pulchrè & ad Taciti lucem Seneca in Oedipo :*

Certissima est regnare cupienti via,
Laudare modica, & otium ac somnum loqui.
Ab inquieto sæpe laudatur quies.

Eiusdem sententiæ illud Nostri est : cuius disparem mitioremque naturam contrà interpretabatur. *lib* IV. *Histor. in extremo.*

139. Hæc in ore famæ, credentium otio agebantur.] *Modius noster in Nouo-antiquis legit,* more famæ. *&,* augebantur. *acute.*

140. Otium, suffugium. *Suspecta.*

Musonius philosophus. In morte eius Suidæ iteratus error.

141. Cœranum Græci, Musonium Thusci generis.] *Cœranus mihi irrepertus. nisi quòd Plinius Indice libri* II. *inter auctores quos delibitauit, recenset* Ceranum. *In Senecæ epistolâ* LXVI. *valdè celebratur huius aui* Claranus *quidam Philosophus. nunquid ibi* Cœranus? *aut magis, in Tacito* Claranus? *Sed Musonius notior, qui Vulsiniis in Etruriâ natus,* equestris ordinis, studium philosophiæ & placita Stoicorum æmulatus est, *ait noster lib.* III. *Hist. Nomina illi,* C. *Musonius Rufus, vti ex Tacito & Plinio colliges lib.* III. *epistolar. Superuixit ad imperium Vespasiani : vt iure culpes Suidam, in-*

terfectum eum à Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce, Μυσώνιος, *&* Κορνήτος. *Melius veriúsque Philostratus lib.* VII. *qui Musonium Tyrrhenum in Gyaram insulam proiectum à Nerone scripsit. Vnde rediit, cùm ille abiisset.*

Rubellius Plautus disertus ab illo de quo Suetonius.

142. Caput interfecti relatum, cuius aspectu ipsa principis verba referam.] *Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit cap.* XXXV. *Non hercle idem. multa obstant. Primùm ille inter pueros, aut certè ætate inferior quàm Nero (stupro enim ante mortem illi cognitus.) At iste grandior. Ille Romæ fuisse debuit, cùm cæsus est: in Asiâ iste. Ille viuâ Agrippinâ; hic mortuâ pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot verius est,* A. *Plautium vocari: filium fortasse eius qui de Britannis triumphauit. Cum nostro isto si confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diuersissima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus sit nescio,* τὸν γὲ Πλαῦτον (*scribo* Πλαυτῖνον) ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴ κεφαλὴν αὐτῆ προσενεχθῆναι οἱ ἐδώκε, οὐκ ἤδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλων ῥιζῶν ἦν. *Nam & ea verba diuersa ab istis. Quis tamen neget, quin & hæc potuerit adiungere?*

A. Plautius.

143. Ex quibus vna.] *Nomen liberrimæ ancillæ, Pythias, ex Dione.*

144. Ciuilis dissidij specie.] *Id est, diuortij.*

Agricolæ acumen.

145. His haudquaquam Nero pœnitentiâ flagitij.] *Mutila, fracta: & in quibus restituendis, sine libris frustrà allaborem. In eâdem noxâ, sequentia. In Agricolæ tamen codice notatum:* His motus Nero, an pœnitentiâ flagitij. *sed ingenio, vt opinor, duce.*

Spargere flores in aliquem honoris: Aut iacere coronas.

146. Octauiæ imagines gestant humeris, spargunt floribus.] *Sparsio illa florum recepta in eos, quos honore honestos volebant, quosq; beniuolentiâ prosequebantur. Liu. lib.* XXXIII. Omnes tendere ad Imperatorem Romanum vt ruente turbâ in vnum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemnicósque iacientium, haud procul periculo fuerit. *Capitolinus in M. Antonino:* In saliatu omen accepit imperij, coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus, aliæ alii locis hæserunt,

Capitolinus emendatus.

huius velut manu capiti Martis aptata est. *vbi rectè scripseris,* coronas, *&*, iacientibus. *Ouidius de Germanico triumphante:*

Quaque ibis manibus circumplaudêre tuorum:
Vndique iactato flore tegente vias.

Herodianus lib. I. *de Commodi aduentu in vrbem:* πομπὴν ἤγαγεν ἡ στρατιὰ καὶ βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι ἐσθήμασί τε παντοδαποῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. *Virgil.*

Purpureos spargam flores, animamque nepotis
His saltem accumulem donis.

147. At si desperent Neronis vxorem fore Octauiam.] *Si integra, lego:* An si desperent? *interrogandi notâ.*

148. Quæstionibus ancillarum eluserat.] *Iacobo Lectio erudito iuueni adsentior scribenti,* eluserat.

149. Eáque sibi comperta dicto memorat.] *Legendum hîc,* edicto memorat, *idem Lectius, quem nominaui, docuit me verè. Nam principes per edicta populum adfabantur, vt notum.*

Octauia an in Ægyptum relegata.

150. Insulaq; Pandatariâ Octauiam claudit.] *Quid ergo in mentem illi poëtæ ignobili venit (non enim Seneca: cum certis argumentis post mortem eius scripta ea Tragœdia sit) qui relegare Octauiam in Ægyptum videtur.*

——— date vela fretis,
Ventísque, petat puppis rector
Tandem Phariæ litora terræ.

Non videtur. potiùs corrigendus versus.

Nisi si hoc vult Alexandrinâ dumtaxat naui auectam Octauiam. Id enim contentiosus aliquis posßit parum λόγως dicere. aliâs reposuerim ego, Pandatariæ litora terræ.

151. Communéque Germanici, ac postremò Agrippinæ nomen cieret.] *Accipere posßis, appellasse Octauiam patris nomen, qui Germanicus dictus, vti & Nero. Com-*

mune igitur vtrique. Tamen cùm in priscis libris sit, Communésque; *nata mihi lectio,* Diuinatio. cùm manésque germani. *Vt fratrem appellauerit sublatum, & deinde matrem.*

152. Veneno interfeciße creditum est.] *Vel,* creditus est. *Vide Sueton. Nerone, cap.* XXXV.

153. Doryphorum.] *Est nomen siue cognomen liberti proprium. Fortasse & in hoc Xiphilini loco, in Nerone:* Δορυφόρῳ πρὸ τῶν τῆς ἀρχῆς βιβλίων διέπεμψε, πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν ἐκέλευσε: Doryphoro, qui à libellis erat, iussit dari ducentas quinquaginta Drachmarum myriadas. *Ita ego verterim, & munus nostri Doryphori eruerim: at interpres,* Prætoriano cuidam militi *fecit: qui non soleat profectò à libellis aut talibus officiis esse.*

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM XV. ANNALIVM

COMMENTARIVS.

Vettius Bolanus.

1. LEGIONES duas cum Verulano Seuero & Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit.] *Scribe,* Vettio, *ex lapide:*
C. CALPVRNIO. PISONE M. VETTIO. BOLANO. COS.
De huius Bolani bellicâ gloriâ, Statius libro V. *Siluar. ad filium eius Crißinum:*

——— rigidi summam Mauortis agebat
Corbulo, sed comitem belli sociumque laboris
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum, atque illi curarum asperrima suetus
Credere. ———

2. Vrbem magnitudine mœnium validam.] *Adeò, vt Appianus producat mœnia Tigranocertæ in altitudine ad quinquaginta cubitos: quæ in imo adaptata equorum stabulis. Vide eum in Mithridatico.*

3. Omitteret potiùs obsidionem.] *Lego,* ociùs, *non,* potiùs.

4. Cæsennius Pætus.] *Qui malè in Dionis eclogis, quas nuper Fuluius Vrsinus dedit,* Σέννιος *scribitur. Enimuerò* Κεσέννιος Πέτος *etiam in Iosepho scribitur, dicturq; à Vespasiano missus ad Syriam administrandam, libro* VII. *Excidij, cap.* XXI. *An hîc ipse, qui sub Nerone præfuerat, etsi parum bonâ famâ? ætas haud neget.*

Equus consularis, vel Imperatorius. Cui imposita ornamenta.

5. Turbatus equus qui insignia consularia gestabat, retro euasit.] *Mos infrequens, & inobseruatus. de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso, qui inter prodigia pariter futuræ cladis sic narrat:* ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ὅπλων φανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπιπάζας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. *id est:* Equus verò ex Imperatoriis insigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit. *Item Obsequens inter ea quæ Pansa Consuli haud lata euenerunt:* Equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit. *Dionysius lib.* X. *Antiq. Rom. quâ parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo.* ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους ὑπέστρεσε προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα τοῖς ῥάβδοις, ἐδῆτάς τε ἀλλοργὰς καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρότερον ἢ τὴν βασιλέων ἐκκόψασθαι ἀρχὴν, προσλύεσθαι. *id est:* Vt paullo propior iam erat, equos ei phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestésque purpureas, & alia insignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt. *Vt appareat equum vnum pluréve cum ornatu imperatorio, & consulari (si eum magistratum dux gessisset) è publico datos: non aliud, quàm specimen & notam dignitatis. Tacitus hîc consularia insignia ait: quia Cæsennius Pætus ille ipse est qui ante annum Consul cum Petronio Turpiliano fuerat.*

Pactius primipilus, aut primipilaris, inconstanter dicitur.

6. Pactium primipili centurionem.] *At suprà lib.* XIII. *perfunctum eo honore ait*: Curam præsidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.

7. Vbi par eorum numerus adipisceretur.] *Malo*, adspiceretur. *etsi non ignorem Plautum, & Tacitum ipsum alibi adipiscendi verbum παιδικῶς esse vsos.*

Desperatus locus.

8. Adiecisse deos *dignum Arsacidarum.] *Locus de quo tria verba non posum hiscere.*

Arsaniæ fluuius.

9. Fluuio Arsameti (is castra præfluebat) pontem imposuit.] *Non alibi lectus nobis hic Arsametes: & omnino arbitramur falsum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fulvius Vrsinus) hic ipse fluuius* Arsanias *dicitur. Verba Dionis: ἔφθακεν αὐτὸν περὶ Ὁμολογησάμενον, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτῷ ἀφαιρήσῃ ζάξεως*: Parthus dimisit Pætum, prius cum eo pactus vt ponte sibi iungerent fluuium Arsaniam. *Nominat & antè,* Παρθίαν πρὸς τὸ ἀρσανίᾳ ποταμῷ ὄσαν. Randeian *(opidum, siue vicum, vbi Pætus obsessus)* ad Arsaniam fluuium sitam. *Plinius quoque Arsaniam agnoscit, & in Euphratem labi facit, libro* V. *cap.* XXIV. *Sed & Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi prorsus velim in Tacito,* Fluuio Arsaniæ (etenim is castra præfl.) *litteris postremis in aliam vocalem reformatis. Emendabis iterùm, infrà.*

Tacitus restitutus.

10. Sed Parthi quasi documentum victoriæ iusserant. namque iis

Coniectura.

vsui fuit.] *Ex Taciti consequâ narratione iudices legendum*, Neque iis vsui fuit. *Et firmat certe Dio, qui in hac re (vt sæpe) velut interpres Taciti: ἵνα τὸν ποταμὸν ἀφαιρήσῃ ζεύξωσιν. ἐχ ὅτι μεγύσας ἐδύνατο (πᾶζη γὰρ αὐτὸν διελαύθει) ἀλλ' ἵνα ἐνδείξηται σφίσιν, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἐστί.*

11. Addidit rumor sub iugum missas legiones.] *Cui rumori Suetonius etiam fidem habet, cap.* XXXIX.

12. Elephanto insidens, & proximus quisque regi vi equorum per-

Item altera.

rupêre.] *Suspicor de loci defectu. Nonne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia) non solùm proximi regis? certè. Adde quod Dio disertim narrat*, regem quidem elephanto, alios sine vsu vllo pontis, vt priùs, transisse. *αὐτὸς μὲ (ὁ βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ ἐν πρότερον, ἀνεχώρησεν. Itaque fidenter, fortasse & feliciter, expleo: & in simili bellua eius exemplo primores transmisêre, aliud vulgus in equis.*

Corbulo historiæ scriptor.

13. Contraque prodiderit Corbulo.] *In commentariis, opinor, aut historiâ harum rerum. Plinius certè Corbulonem inter scriptores censuit, Indice libri* V. *&* VI.

Iuramenta apud signa fieri solita. Et plerique solénes militiæ actus. Vetus dicere Edicta vulgare. Litteras publicas legere. Alloqui milites. Castigare & animaduertere.

14. Iureiurando Pæti cautum apud signa.] *Specta iuuenis. iuramenta Romanorum apud signa: id est, vti ego interpretor, apud principia. Illic enim signa. & plerosque castrorũ solemnes actus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla, & labore meo leuabo tuum. Ius in principiis dictum. Liuius lib.* XXVIII. Tribunos tamen iura reddere in signa edici iussit, & programma in parietibus fixit, vt si quis cinctus inueniretur in Itaque misi litteras recitandas ad signa, quibus, *&c. Tacitus*, Contractos in principia milites iussit cum silentio audire. *Castigatio & interdum animaduersio ibi. Suetonius Othone, cap.* I. Ausus est milites quosdam capite punire, & quidem ante principia, se coram. *Frontinus lib.* IV. *Stratag.* M. Cato memoriæ tradidit in furto comprehensis dextras esse præcisas, aut si leniùs animaduertere voluissent, in principiis

Signũ pugnæ proponere.

sanguinem missum. *Signum etiam pugnæ propositum. Isidorus*: Russata pridie quàm dimicandum esset, solebat ante principia poni, quasi admonitio & indicium futuræ pugnæ.

Coniectura in Tacito.

15. Hæc conquerentium *irritum laborem.] *Reddere sententiam possis, nescio an verba, si legas*: Hic conqueri, tantum irritum laborem: *vel*, Hoc conquerente. *Breuis sermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, frustrà se properasse & laborem eum sumpsisse, cum ille auxilium non expectasset: Pætus contrà, integra omnia, &c. Palmerius noster*

noster malebat, huius conquerentis initum laborem, illius integra vtique omnia.

16. Amnémque vt omnium medium faceret.] *Ex Rom. editione Franc. Modius*, vt olim. *profectò rectè.*

Sustentare, pro ostentare. Apud Plautum. Extentare.

17. Frumentum plebis vetustate corruptum in Tiberim iecit, quò securitatem annonæ sustentaret.] *Ita scripsi, nec pœnitet. Libri omnes*, sustentaret. *Suspicor antiquis vsurpatum Sustentare pro Ostentare; argumento etiam Plautini versus:*

——tu verò clurinum pecus Aduenisti huc sustentatum cum exornatis ossibus. *Si enim duo manuscripti in Vatic. tertius*, Sustentatum. *Et in eodem poëtâ alibi*, Extentatum, *reperio. Si quis tamen* sustentaret *seruat, possis interpretari, sustentatam seruatamq; eâ ratione ipsam opinionem copiæ frumentariæ, cùm & in Tiberim abiiceret leuiter corruptum.*

Ducennius Geminus.

18. Ducennium Geminum.] *Qui sub Galbâ præfectus vrbi, lib.* I. *Histor.*

Ficta adoptio.

19. Propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adscisceren filios.] *Quæ fraus olim etiam vsurpata, & reprehensa à Scipione his verbis*: In aliâ tribu patrem, in aliâ filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm si se natum habeat. *Quamquam censeo Scipionem non aliud intellexisse, quàm notionem Censoriam. & cùm ij inquirerent, qui vxores quiq; liberos haberent; malo quodam more, eos qui adoptassent non habuisse pro improbis. Adde ad Taciti lucem l.* II. *De vacat. muner.*

Scipio apud Agellium explicatus lib v. cap. XII.

20. Ne vsurpandis quidem hereditatibus prodesset.] *Ne ad solidi capacitatem. argumento l.* LI. *De Legatu* II.

21. Nam culpa, quàm pœna tempore prior.] *Similis gnome in Tertulliano*: Nemo post-futura reprehendit, quæ ignorat futura: emendatio culpam non antecedit.

22. Decernaturque & maneat prouincialibus.] *Si non fractus locus, scribo sententiâ ducente*, decernatur ne maneat. *Nisi per Ironiam hæc dicta capies, & simulatâ quadam concessione. Quo sensu nihil mutem.*

23. Ambitio cohibetur.] *Legerim*, cohibebitur.

Senatoribus ius fuit quod vellent pro sententiâ dicere.

24. Non tamen S. C. perfici potuit, abnuentibus consulibus eâ de re relatum.] *Atqui*, licere patribus, quoties ius dicendæ sententiæ accepissent, quæ vellent expromere, relationémque in eâ postulare, *suprà lib.* XIII. *scripsit Tacitus. similiq; sententiâ lib.* II. *lego*, A maioribus concessum egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat, loco sententiæ promere. *Licuisset ergo consulibus referre eâ de re ad patres: sed iis aliter visum. Ius relationis autem solus consulibus: nec sine relatione perfici potuit vllum SC. Ideò Vespasiano concessum,* VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET, *Ideò sequentibus principibus honoris causâ datum Ius tertiæ, quartæ, quintæ relationis: id est, me interprete, quoties consules ipsi non essent, tres nihilominus, quattuor, aut quinque relationes facere possent quâ de re cumque iis visum. Solemnia relationum verba è Suetonij Cal. cap.* XV. *hæc didici*: Quod bonum felixque sit C. Cæsari, de N. patres conscripti, quid fieri placet?

Consules solii ius relationis habent aut iis absentibus, prætor, &c.

Ius relationis tertiæ, quartæ.

25. Sanxêre, nequis ad concilium sociorum referret agendas pro prætoribus, próve consulibus grates.] *Reperio iam antè sanxisse id Augustum. de quo Dionis verba ista. lib.* LVI. τῷ γὰρ νόμῳ προσαπηγόρευε μηδένα τῶν προστασομένων αὐτοῖς ἐπὶ ἔτη πλείω ἢ ἀρχὴν χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν μὴ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφᾶς, πλείω τινὰ δοθῆναι, ὅτι τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν ἢ ἐπαίνους προσαπαιτοῦσιν, πολλὰ διὰ τῶν ἐκκουφίσων. *id est*: Prouincialibus interdixit, necui Præsidum quamdiu in prouinciâ esset, neque intra sexagesimum à discessu eius diem, vllum honorem haberent: quoniam nonnulli testimonia sibi & laudationes à prouincialibus comparantes, multa eâ occasione peccabant. *Sed diuersum tamen hoc Neronianum consultum: quoniam illud Augusti post diem permittit laudationes; hoc planè & plenè tollit.*

Edictum Augusti in prohibendis gratis.

Paullò aliud ab isto.

26. Motu terræ celebre Campaniæ opidum Pompei, magna ex parte

Senecæ & Taciti manifesta pugna.

proruit.] *Dissentit Seneca, qui ad sequentes Coss. refert hunc terræ motum expressim:* Pompeios celebrem Campaniæ vrbem desedisse terræmotu, Lucili virorum optime, audiuimus: & quidem diebus hibernis, quos vacare à tali periculo maiores nostri solebant promittere. *Nonis Februarij fuit hic motus, Regulo & Verginio Coss. Et hercle tam adseuerat id distincte, vt credam vitium esse non Taciti (non id conuenit in fidei & diligentiæ vnicæ scriptorem) sed Ægyptii alicuius; cuius adulteria, & traiectiones complures agnosco in hac regiâ verè sponsâ.*

27. Memmio Regulo & Verginio Rufo Coss.] *Restitue iis prænomina vera ex Lapide, præter mentem Onufrij Fastorum scriptoris:*

VOTVM. SOLVERVNT. L. M.
L. VERGINIO. RVFO.
C. MEMMIO. REGVLO COS.

Actiaci ludi.

28. Certamen ad exemplar Atticæ religionis decretum.] *Panathanæa Athenienſium intellegi volunt, de quibus apud Græcos obuij loci. Dubito. nam Panathanæis respondebant Romanæ Quinquatrus nescio an hoc certamen nouum. In libris etiam vacillare scripturam video. quorum Vaticanus optimus,* accicæque *præfert, Farnesianus,* anciatæ. *An fuit,* Actiacæ religionis, *siue potius* regionis? *Nec enim maior hic, quàm in alios ludis, religio. Enimuerò in Suetonio lego, Augusti cap.* XVIII. *ab eo Principe institutos.* Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quò celebratior eius victoriæ memoria in posterum esset. *Et durasse eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Panegyrico docet:* Vrbs Nicopolis conciderat & certamen ludicrum, lustris omnibus solitum frequentari, intermiserat temporis mœsti deforme iustitium. *Fuit autem certamen triplex, Gymnicum, Musicum, & Equestre, vt Dio tradit libro* LI. *quem vide. Hæc mea olim mens, sed vt multa in hac ἀρχαιολογίᾳ incerta, nec vnquam eruenda, hîc etiam dissentiunt; & vir pererudítus tuetur vulgatam lectionem, & explicat in Agonistici sui libro* III. *quem licet adire.*

Tacitus correctus.

Petr. Faber.

29. Ludicrum Circense vt Iuliæ genti apud Bouillas.] *Libro* II. *Annal.* Sacrarium genti Iuliæ, effigiésq; Diuo Augusto apud Bouillas dicantur.

Exsecutio, pro administratione.

30. An pax in hoste placeret.] *Fortasse rectius,* an pax inhonesta placeret.

31. Syriæque executio Cincio.] *Executionem pro administratione vsurpat fortasse, vti alibi,* Negotij eius executionem libens suscepit. *Seneca:* Differam hæc in præsenti. Desiderant enim longam & propriam executionem. *Addubito tamen num leg.* Syriáque Sex. Cintio.

32. Apud Melitenem.] *Prolemæo,* Μελιτηνὴ, *Susianæ pars.*

33. Iter L. Lucullo penetratum.] *Plutarchum lege.*

34. Scire, quantum intus discordiarum.] *Sententiam adiuueris, si scribas:* Sciret.

Tib. Alexander.

35. Tiberius Alexander.] *Qui Procurator Iudææ post Cuspium Fadum: Idem anteà Alexandriæ Halabarches. Iosephus lib.* XX.

Dextra data apud Persas maximum fœdus.

36. Nondum Senatoriâ ætate.] *Quæ est annus vigesimusquintus, vt alibi monui.*

37. Pedes vterque dextras miscuêre. *Quod apud Persas sanctissimi fœderis. Iosephus:* ὁ δ' Ἀρτάβανος πύστει τοὺς πατρώους θεοὺς ἐπόμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτούς, ἢν ἐπὶ δεξιᾶν ἐλθόντι, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις πρὸς δεξίωμα τὸ δαφρεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν· ἃ γὰρ ψεύσαιτό τις δεξιᾶς ἐπ' αὐτῇ δόσεως ἡσυχίαν ἄγοντος, ἐὰν δὲ πιστεύσῃ ἐνδοιάσειεν εἰ τιμᾶς δὲ ἀσφαλείας δόσις ἦν τοῖς ἐπιοῦσιν ἐκ τοῦ ἀπιστεῖν καθεστηκότων. *Firmat Gemistus Plethon lib.* II. *De rebus Græcorum:* Persarum rex Mentorem, quòd dextram dedisset, (maxima enim hæc apud Persas fides) conseruauit.

38. Agmina legionum stetêre fulgentibus aquilis, signisque & simulacris deûm in modum templi.] *Videnda, si lubet, quæ de Signis in Militiâ scripsi. Multa & varia fuerunt, & clypeis imaginibusq; ornata: & ideò sic dispositæ & erectæ comparat cum* deûm templo. *Ita enim distinguendum videtur: quia simulacra etsi Deorum ibi fortasse, plerag; tamen Principum erant, & qui rerum tunc potiebantur. Sed nostra vide.*

39. Sedes

39. Sedes effigiem Neronis sustinebat.] *De eâ re Dio in Eclogis nuper publicatis:* ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη. καὶ ἐπ' αὐτῷ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν. *Similis sedes siue Suggestus etiam Romæ in castris Prætorii. Tacitus* I. *Histor.* In suggestu, in quo paulloantè aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem collocant. *Ergo statua hæc vt appâret, in sede: exemplo scilicet deorum, qui sic plerumque fícti. Plinius Panegyrico:* Iamdudum illi radiatum caput, & media inter deos sedes, auro staret aut ebore.

Statuæ deorum sessiles.

40. Teridates cæsis ex more victimis.] *Eum morem suggerunt Claudianus lib.* I. *De laudib. Stilic.*

Mos Parthorum in victimis, & sacris.

——— penetralibus ignem
Sacratum rapuêre adytis, ritúque iuuencos
Chaldæo strauêre Magi. rex ipse micantem
Inclinat dextrâ pateram, secretáque belli
Et vaga testatur voluentem sidera Mithram.

Et Sidonius Panegyrico Leonis:

——— Magis iuratur ab illis
Ignis & vnda deus. nec non rata pacta futura
Hic diuos testatur auos. Chaldæus in extis
Pontificum de more senex arcana peregit
Murmura.

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: μελίσαντες δὲ τὰ μάλιστα τὰ κρέα τῶν ἱερευομένων καὶ ἱερουργίαν ἁπᾶσαν ποιλύμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τὴν δὲ ψυχὴν φασὶ καὶ ἱερεῖόν τινα θεὸν, ἄλλοι δὲ ἄλλους. ὅμως δὲ τὰ ὀπτὰ καὶ μικρὸν πάσασθαι, οἷς λέγουσί τινες, ὅτι τὸ πῦρ. *id est:* Vbi autem magus qui sacrum peragit carnes in partes resecat, suâ quisque acceptâ abeunt: diis nihil impartientes. Animam enim solam hostiæ deum velle aiunt, nihil præterea. tamen omenti partem aliquam exiguam flammæ imponunt, vt quidam tradunt. *Docte ergo de omento Catullus inseruit,*

Catullus explicatus.

Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos,
Omentum in flammâ pingue liquefaciens.

vt ante me vulgauit magnus filiarum Mnemosynes antistes.

Centuriones singillatim vigilias obibant.

41. Initia vigiliarum per centurionem nuntiari.] *Qui vigilias ordine obibant. Tacitus lib.* I. *Hist.* Varus deflagrante paullatim seditione, addit consilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omisso turbæ sono, quo miles ad belli munia cietur. *Obibat ergo centurio, & rediens nunciabat Duci rectè habere. Polybium vide lib.* VI.

Buccina in conuiuio prætorum.

42. Conuiuium buccinâ dimitti.] *Circuiui olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius, libro* XIV. Est ea Romanis consuetudo, vt tempore conuiuandi, cuncti tubicines ac buccinatores ad tentorium ducis personent, ad hoc, vt nocturnas custodias suis locis per id temporis constituant. *O locum opportunum, & huic rei vnicum! è quo etiam Liuio lux, qui morem hunc, sed obscurius, tangit, libro* XXX. Tribunis edicit, vt vbi prætorio dimisso, signa concinuissent: extemplò educerent è castris legiones. Ita, vt imperauerat, signa sub occasum solis efferri cœpta. *Scribit vterque de Scipionis astu, quo castra Syphacis clàm inuasit.* Germanorum Principum *mos nescio an originem trahat istinc. Certè receptum dynastis etiam hodie, vt conuiuium ineant ad sonum tubæ. Quod ipsum Alexandrum Macetam feciſſe obseruo, ex Athenæo, lib.* XII. ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, ἢ ἄλλως δ' αἰεὶ ὅτε τύχοι πανδοποιούμενος, ὅστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον.

Germanorũ more, buccina ad conuiuium. Eriam apud Græcos.

43. Structa ante Auguralem aram subditâ face accendi.] *Hæsi & in hoc loco olim: quem nunc quidem perambulo leui pede. Lego:* structam ante Augurale aram. *Non enim vult structum aliquid accensumve ante aram fuisse (non ille mos) sed in ipsâ. quam collocat ante Augurale, locum in dextrâ Prætorij parte, vt docuimus ex Hygini verbis, libro* II. *Sed quis iste ritus? nisi fallor, illeipse qui in priuatorum etiam conuiuiis, carpendi*

Tacitus correctus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Lustratus in obscuro situ.

Libamenta in focum.

*.. dis manibus sacrificato Patricium focinum, hu libamina ait in ignem.

pendi aliquid è dapibus & libandi in honorem deorum, hoc tamen discrimine, quòd vulgò in focum libamenta ea illata, sedem scilicet Larium: hîc in Aram, paullo augustius, & pro splendore Imperatoris. Et de libatione quidem varij testes: propriè ad hunc morem isti. Homerus in Achillis conuiuio, libro IX.

——— * Θεοῖσι δὲ δῶσαι ἀνάγες
Πάντοχλον δν ἑταῖρον. ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε δυπλάς.

Dionysius lib. IV. Antiq. Ἀπὸ τῆς ἑστίας τῆς βασιλέως, ἐφ' ἧς ἄλλα τε συμβαίνει ῥωμαίοις ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἀγίζουσι. E foco regio, in quo cùm alia sacra Romani facere solent, tum & cænarum libare primitias. Plutarchus de Fort. Rom. facit Ocriam ἀπάργματα καὶ λειβὼ λαμβάνεσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης, ἣν, ὅταν ἐώθη, πρὸ πυρὶ ἔτι βάλλεσαν: primitias & libamenta capientem è mensâ regiâ, &, vt solet, in ignem coniicientem. Silius pulcherrimè libro VII.

Distinxit dulces epulas, nullóque cruore
Pollutâ castus mensâ cerealia dona
Attulit, ac primum VESTÆ detersit honorem
Vndique, & in mediam iecit libamina flammam.

Persius in patellâ poni & deferri solere ostendit:

——— cultrixque foci secura patella

Persius correctus.

Vbi vetus interpres: Quia delibantiæ (puto, delibatæ) dapes in eâ positæ ad focum feruntur. Inde Patellarij dij, Plauto: inde Varroni scriptum: Deos colere, & dare in patellam μικρὸν κρέας. Tibullus huc aspexit, Lares compellans:

Tibullo lux.

Adsitis diui. nec vos è paupere mensâ
Dona, nec è paruis spernite fictilibus.

Et Liuio.

Etiam Liuius, libro XXXIX. Inter pocula atque epulas, vbi libare diis dapes, & benè precari mos esset. Denique Horatius:

Et Horatio.

——— vernásque procaces,
Pasco libatis dapibus.

satyricè & ambiguo sensu. siue quia non pasceret vernas, nisi prius libatis dapibus: siue quia è libatis dapibus. Et hoc postremum, vt religio poëtæ fuit, magis censeam ex eius mente. Non enim semper comburi libamenta ea mos, sæpe apponi tantum, & mox edi. Artemidorus hoc clarè notat de sacrificulis eo cibo se sustentantibus. libro III. cap. III.

44. Postremo die.] Fortè, postero. Nam noctem eam mansit, vti apparet ex Vigilis nuntiatis.

45. Neu ferrum traderet.] Persæ enim & Parthi omnes semper de more cincti. Ammianus lib. XXIII. Omnes promiscuè vel inter epulas festósque dies gladiis cincti cernuntur. quem Græcorum veterum morem primos abiecisse Athenienses Thucydides est auctor. At de ritu ponendi apud Magistratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus.

46. Aut complexu prouincias obtinentium arceretur, foribúsve eorum assisteret.] Duplex ritus. Priorem illustro è Spartiani Seuero, de quo Legato Africæ: In eâ legatione, cùm eum quidam municipum suorum Leptitanus, præcedentibus fascibus, vt antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus esset; fustibus eum sub elogio præconis cecîdit, Legatum Populi Rom. homo plebeius temerè amplecti noli. Interdicti ergo prouinciales complexu. Sed nec in fores statim illu aditus; vti eleganter Salustianus lib. III. de Gubernat. Intra ianuas non modò illustrium postumunt, nisi quos aut iudex vocauerit, aut negotium traxerit, aut ipsa honoris proprij dignitas introire permiserit: ita vt si quispiam fuerit insolenter ingressus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliquâ verecundiæ atque existimationis suæ labe multetur. Quod augendæ dignitati vsurpatum à Præsidibus; vti priuatim à quibusdam per superbiam Romæ.

Proconsules, aut Legatos nefas amplecti.

Nec ad ædes eorũ statim ingressus.

47. Equi

47. Equitum Rom. locos sedilibus plebis antepositi apud Circum.] Recte & ordine capienda hæc legenda q., ne cum aliis abeas errabundus. Ita autem in Circo sedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Augusti æuum spectaculum id, Senatus, Eques, Plebes inibant indiscreti. Nam Roscia lex & Iulia Theatralis, de scenâ tantùm cauerant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquissimi, religione quâdam, censeo, & simul non alienandæ plebi, seruatus in iis mos priscus. Cornelio Cinnâ demum & Valerio Messallâ Coss. anno vrbis DCCLVIII. mutauit Augustus. Dio lib. LV. τὰς ἱπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππῆς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὅ καὶ νῦν γίγνεται. Sed ita, vt saltem uberet seorsim spectare Senatum, seorsim Equitem: non tamen loca illis certa adsignaret statáque. Itaque in aliâ atque aliâ regione Circi spectabant (sedilibus videlicet his aut illis a plebe occupatis) donec tollendæ confusioni, Claudius Imp. Senatui attribuit certam mansuramq. sedem. Suetonius cap. XXI. Circo maximo marmoreis carceribus auratísque metis exculto, propria Senatoribus constituit loca promiscuè spectare solitis. Ait promiscuè: magis verè propriè q., vage. Eam enim Suetonij mentem esse, libens Dioni concredo rem eam explicanti cum curâ, lib. LX. ἐώρων μέν πως καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ (de Circo prædixit) ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τό, τε βουλευτικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν καὶ ὅμιλον, ἀφ' ἑαυτῶν τοῦτ' ἐνομίζοντο. ἃ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀπεδέδεικτο. ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τοῦτό τε ἔδρασε νῦν ὅσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπένειμε. καὶ προσέτι τοῖς ἐβδόμοις σφῶν ἐπέρρωσέ τε καὶ ἴδιόν τινα ἐθνικὴν ἐθνῶν διάσωσιν ἐπέστησε. Sed Claudius Senatui tantum. equiti ecce nunc Nero. Sueton. cap. XI. Circensibus loca equiti secreta à ceteris tribuit. Plinius lib. VIII. cap. VII. satis ostendit noua exædificata ea loca fuisse: Cæsar. Dictator, inquit, euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens. Quod in fine verborum Dionis est, nolim negligas. Nam etiam pòst loca diuisa, promiscuè licuit spectare Senatoribus, sed in veste, vt ait, priuatâ. Exemplum in Plinio, lib. IX. epistol. vbi Corn. Tacitus hic ipse noster in Equestribus spectat, etsi Senator. Numquam maiorem, ait Plinius, cepi voluptatem, quàm nuper ex sermone Corn. Taciti. Narrabat sedisse se Circensibus proximum equiti Rom. &c. Hæc satis ad Taciti mentem: nam de lineâ, de cancellis, de loco feminarum alibi dico vbertim.

Ratio sedendi in Circo.

Roscia lex, tantum de theatro.

Primus Augustus ordines discreuit in Circo.

Quomodo id intelligendum.

Claudius primus sedilia certa Senatui dedit.

Nero deinde equiti.

Promiscuè licitum spectare in vulgi veste.

Plinius explicatus.

48. Namque ad eam diem indiscreti inibant.] Sic infrà: Inisse eum domesticam scænam.

49. Feminarum illustrium senatorumque plures per arenam fœdati sunt.] Cur inuertitis censores? Non enim, inquiunt, probabile feminas descendisse in arenam. Boni viri, quàm bene sentiunt de sexu, quo nihil abruptius cùm semel frenum excussit ingenti pudoris? Sed discite, & credite priscis, non in caueam solum feminas venisse, sed in arenam. Iuuenalem omitto satyrâ VI. Suetonius ecce in Domitiano cap. IV. Venationes gladiatoréque & noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modò pugnas, sed & feminarum. Et Statius de iisdem ludis I. Sil.

Feminæ ad ludos gladiatorios descendunt.

Stat sexus rudis insciúsque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim ferúmque Phasim
Thermodontiacas calere turmas.

Adeoq. id verũ & vulgatũ, vt Seuero imperante cauendũ Scto fuerit μὴ λίαν μανιώδη γυναῖκας μονομαχεῖν. non vltrà feminam vllam ad gladium depugnare, ait in Seuero Xiphilinus.

Edicto id vetitum.

50. Vatinius inter fœdissima eius aulæ ostenta.] De hoc sutore Vatinio, Martialis:

Vatinius sutor.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, sed nasus longior ille fuit.

Noua argutia in Martialem.

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego sententiam puto, cùm quattuor nasos oblongos haberet ille Vatinianus calix: tamen longiorẽ iis fuisse Vatinij nasum. Notatq., callidè eum, vt acrem & sagacem inquisitorẽ criminatoremq.. Ita enim fuit. Xiphilinus eum ait adeò hostem optimatibus fuisse, vt semper in ore haberet, μισῶ σε Καῖσαρ ὅτι σωφρονεῖς, &c. De poculo ipso Iuuenalis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Sic cabis calicem nasorum quattuor.

51. Nobiles habere, quos ab Epistolis, & libellis appellet.] *Nobilium vox mihi suspecta, atque alij examinanti. Qui enim isti tam viles nobiles, qui alteri suæ sortis ad tale officium se submitterent? Imò nec Principes ipsi, nobiles ad ea munera habebant, sed libertos. Primus Vitellius (verba Taciti* I. *Histor.*) ministeria Principatus per libertos agi solita, in equites Romanos disposuit. *Sed nec ea dispositio firma. vix cœpta abiit: eoq; Spartianus Hadrianum Imp. quasi primum auctorem eius rei laudat:* Ab Epistolis, à Libellis, primus equites Rom. habuit. *Dionis locus non me mouet, oratione Mæcenatis ad Augustum: vbi suadet,* ad Epistolas & ad Libellos adiutores quosdam ex Equitibus adsumi. *Nam id Dio inseruit (vt solet, & aliàs monui) ad æui sui morem; atque illinc sumpsit. Sub Augusto certè non sic fuit. Quid ergo ad Taciti nunc locum? corruptum esse, & aut vocem eam* Nobiles *exsecandam abiiciendamq; esse, malè infarctam; aut mutandam,* quin eum nonnullos habere.

52. Nomina summæ curæ & meditamenta.] *Iam capio, olim caligaui. Hæc inquit, nomina* Ab Epistolis, à Libellis, *sunt summæ curæ nomina, id est Imperij & Principatus; itemq; eius meditamenta. Significat, eo ipso quod talia officia & nomenclaturas Torquatus in domo habeat, iam nunc incipere & meditari imperare. Cur enim has imagines eius vsurpat? Nam alij priuati* A manu *habent, non ab* Epistolis, Libellis, *& talia: ac conueniunt in Principes solos.*

Pausaniæ de Sardiniâ insulâ supinus error.

53. Omissâ in præsens Achaiâ.] *In quam cantandi causâ iuit, & libertate eam donauit, vti Suetonius aliiq; tradidere. Illud Pausaniæ mirum, lib.* VII. Neronem Græciæ libertatem reddidisse, sine vllo imperij detrimento: quoniam pro eâ Sardiniam prædiuitem insulam in prouinciæ formam redegerit. *Aberrat. & intellegi voluit Alpes Cottianas, quæ solæ cum Ponto Polemoniaco in prouinciam à Nerone redactæ. Sardinia quidem, vnà cum Siciliâ, prima prouinciarum.*

Pausaniam culpaui per alienam culpam.

ADD. *Interpreti hercules succenseo (etsi fido aliàs & *docto) qui me vt iniustè Pausaniam arguerem fecit. Nam ipsum Græcè nuper editum cùm vidi (anteà numquam fuit copia) verba eius in aliam sententiam, hæc repperi:* καὶ ἐλεύθερον ὁ Νέρων τὴν ἑλλάδα ἀφῆκεν ἀπάντων, ἀλλαγὴν ποιησάμενος δήμων πεντήκοντα τῶν Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ ἡ νῆσον ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σῶρον ἀντέδωκεν. *quorum verborum vera hæc sententia:* Omnium immunem & liberam Nero reliquit Græciam, permutatione quadam cum populo Romano factâ. Sardiniam enim insulam beatam & vberem, pro Græciâ ei attribuit. *Ita palàm lati erroris illius Pausanias liberatur: qui non hoc vult, vt Sardinia tunc demum prouincia sit facta, non hercules, non. sed vt cum populo permutata. Hoc tamen ipsum an verè? ambigas iure. quia Strabo libro vltimo, & Dio* LIII. *Sardiniam iamindè à primâ diuisione Augusti, collocant inter populares. Quod si mutatum à mediis Principibus: Dionem id non monuisse profectò mirum est.*

*Romulus Amasæus est.

Sardinia an populis?

54. Ipse quo fidem acquireret. nihil vsquam perinde lætum sibi.] *Mihi hoc lucet. Vertranium malle,* nihil vsquam periculosum sibi, *insipientia est. Clarè hoc ait: Nero vti reipsâ ostenderet nullum sibi locum præ Româ esse: struxit in publico conuiuia, &c.*

Malè coniguns.

55. Publicis locis struere conuiuia.] *Suetonius:* Cænitabatque nonnumquam & in publico, Naumachiâ præclusâ, vel Martio campo, vel Circo maximo.

Agrippæ stagnum.

56. In stagno Agrippæ.] *Cuius mentio Straboni; itemq; nemoris de quo hic, lib.* XIII. *de Lampsaco:* Ἐντεῦθεν ὁ μεγίστου καὶ περιφανοῦς ἀγάλματος Ἀγρίππας καὶ περιπόλιόν τε λέοντα Λυσίππου ἔργον. ἐτέθησάν τε ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τοῦ λιμένος καὶ τῆς Εὐρίπου. *id est:* Illinc transtulit Agrippa Leonem cadentem Lysippi opus. posuit verò in nemore, quod stagnum interiacet & Euripum. *Ammianus, puto, idem intellexit;* Inter quæ porticum excitauit ingentem *Iouacro Agrippæ contiguam, Boni euentus cognomine.

Et nemus.

*Aut certè eius thermas intellegit.

57. Lupanaria adstabant, illustribus feminis completa.] *Corrigo in hac senten-*

sententiâ Suetonium cap. XXVII. Insignes gancæ & matronarum institorio copas imitantium. *legoq;*, institoria, *pro locis ipsis.*

Suetonius adiutus. Institoria.

58. Scorta visebantur, nudis corporibus.] *Ita receptum in prostitutis, vt nudæ ostenderent quidquid sui. Iuuenalis:*

——— tum nuda papillis
Constitit auratis.

Scorta prostabant nudis corporibus.

Lampridius Elagabalo: Et cùm ad meretrices habitu muliebri processisset, papillâ erectâ. *Optimè omnium Dio, in eodem monstro:* γυναῖός τε αἰεὶ ἐδὴ τὰ θήλεα ἀμπὶ ἑωυτὸν, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ στῆθος χρυσοῖς κεκοσμημένον διασείων, τούς τε παριόντας ἀεράς τε καὶ κεκλαγμένῃ τῇ φωνῇ προσπαιζόμενον.

59. Cui nomen Pythagoræ fuit.] *At Doryphorum vocat Suetonius, facitq; eum Neronis libertum. Enimuerò errare Tranquillum aio, quoniam Doryphorus antè mortuus. Tacitus libro* XIV. Eodem anno potissimos libertorum veneno interfecisse creditus est: Doryphorum, vt aduersatum nuptiis Poppææ. *A Tacito etiam Dio stat.*

Suetonij fortè error.

60. Missi auspices duo, & genialis thorus.] *E Sulpicio Seuero, qui locum hunc transscripsit apertè, leg. videtur,* auspices, dos, & gen. *Melius etiam* visi, *quàm,* missi. *Verba Sulpicij:* Inditum Imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales. cuncta denique quæ vel in feminis non sine verecundiâ conspiciuntur, spectata. *Victor de hac re:* Amictus nubentium virginum specie, palam Senatu, dote datâ, in manum conuênit. *Sed & in Suetonio mentio dotis: nec hercle in his legitimis nuptiis omitti debuit.*

Tacitus transcriptus à Sulpicio.

61. Per tabernas quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur.] *Nam ibi, id est, in Velabro olearij. Plautus:*

De compacto rem gerunt, quasi in Velabro olearij.

Ideò à Victore in regione XI. *Circi maximi, locata ædes* Herculis Oliuarij. *Sed & Thurarius vicus istic. Denique purpura, serica, aliaq; merces. Martialis:*

Nec nisi prima velit de Thusco vellera vico.

Tabernæ olearium.

Hercules Olearius.

62. Enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit.] *Liuius lib.* V. *post Gallicum incendium, id excusat.* Festinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omisso sui alieníque discrimine, in vacuo ædificant. *& addit,* formam vrbis esse occupatæ magis, quàm diuisæ similem.

Roma olim non ad normam.

63. Fessa ætate aut rudis pueritiæ ætas.] *Sentio corruptionem, & amolior:* Fessa, aut rudis pueritiæ ætas, *superfluenti voce inductâ. Describit in incendio infirmi sexus pauorem, & ætatis. Ætas infirma duplex, Pueritia, Senectus. Hanc noster vocat Fessam. supràlib.* XIV. Siquos imbellis sexus, aut fessa ætas attinuerat. *Lib.* I. *Histor.* Fessâ iam ætate Galbæ. *lib.* I. *Annal.* An Augustum fessâ ætate toties in Germaniam commeare potuisse?

Fessa ætas, pro senectâ.

64. Quâ palatium & Mæcenatis hortos continuauerat.] *Horti Mæcenatiani in Exquiliis. Bis autem à Nerone ædificata domus, productaq; ad Exquilias ipsas. Suetonius,* Domum à Palatio Esquilias vsque fecit. quam primò Transitoriam, mox incendio absumptam restitutámque, Auream nominauit. *Priorem ergo nunc intellege.*

Prior Neronis domus.

65. Campum Martis, ac monumenta Agrippæ.] *Quæ pluria in eo campo. vide Dionem* LIII.

66. Pretiumque frumenti minutum, vsque ad ternos nummos.] *Apparet ergo non planè gratuitum frumentum fuisse: nisi tamen intellegit de eo, quod supra annonarium modum supraq; menstruam tesseram capiebant. Sanè & anteà mentio pretij fuit;* Frumenti pretio nihil additum est, quamuis ducentas ferè naues, *&c. itemq; post hoc libro:* Addiditque militibus sine pretio frumentum, quo antea ex modo annonæ vtebantur. *Hæc autem ratio conciliandi fauoris, pulchrè & ex sui sæcli ritu descripta Lucano lib.* II. *in Iulij personâ:*

Frumentum an plebi planè gratuitũ.

Frumenta in plebem, ad fauorem vnica.

Quoque modo vanos populi conciret amores:
Gnarus, & irarum cauſſas, & ſumma fauoris
Annonâ momenta trahi. namque adſerit vrbes
Sola fames, emitúrque metus, cùm ſegne potentes
Vulgus alunt. neſcit plebes ieiuna timere.

67. Sexto demum die apud Eſquilias finis incendio factus.] *At Suetonius ait, ſex dies ſeptemq; noctes ea clade ſæuitum. Vterque longè abit à lapide priſco, qui nouenos commemorat dies, Romæ ad Baſilicam Petri,*

EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV.
ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM.
INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA
QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES.
ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS.
ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE.
CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMINOS. ÆDIFICIVM. EXSTRVERE.

Quot dierũ incendium Neronianũ. Sententiæ variantes in re tam inſigni.

Conciliari facilè noſter poteſt, quia mox addit ignem rediiſſe. Primum vt incendium ſex dierum fuerit; alterum, trium. Suetonium, aut lapidem certè non excuſo.

68. Redibat* Leuis rurſus graſſatus ignis.] *Inuſi notam. tamen legi poteſt, ſententiâ incolumi:* rediit, at leuiùs rurſum graſſaturus ignis.

69. Prædiis Tigellini Æmilianis proruperat.] *Puto legen.* in Æmilianis. *Æmiliana enim locus extra vrbem, ad campum Martium, coniunctus tamen continenſq; vrbi. Varro lib.* III. *De Re ruſt.* Eorum ædificia qui habitant extra portam Frumentariam, aut in Æmilianis. *Sueton. Claudio cap.* XVIII. Cùm Æmiliana pertinaciùs arderent. *Eſt tamen in ipsâ vrbe & Vicus Æmilianus regione* VII. *nominatus Sex. Ruſo.*

70. Videbaturque Nero condendæ vrbis nouæ gloriam quæſiſſe.] *Sulpicius Seuerus lib.* II. *Sac. Hiſtor. mutuatus hoc eſt à Tacito:* Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebatúrque Imperator gloriam innouandæ vrbis quæſiſſe.

Hauſtum è Tacito.

71. Vetuſtiſſimâ religione quod Ser. Tullius Lunæ.] *Templum Lunæ in Auentino reperio, apud Liuium libro* XL. Forem ex æde Lunæ quæ in Auentino eſt raptam tulit, *&c. Ruſus in regione* XII. Templum Lunæ in Auentino magnum. *Ouidius:*

Luna regit menſes. huius quoque tempora menſis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

Lunæ templum vetus.

Suſpicabar de Luâ matre anteà: ſed falsò.

72. XIIII. Kal. Sextiles incendium hoc ortum, quo & Senones captam vrbem inflammauerant.] *Satis mirus ille dierum concurſus & conuenientia, & ab arcanis Prouidentiæ cauſsis. Sicut & in templo Hieroſolymitano Ioſephus notat, lib.* VII. *Excidij*, eodem menſe & die à Tito incenſum, quo olim à Babylonio rege fuiſſet. *Quis autem propriè ille dies Romani incendij? notatur à Tacito* Decimuſquartus Kal. Sextiliũ: *ſed cum manifeſto errore vel librarij, vel ipſius potius, vt vult vir doctiſſimus in Temporum emendatione.* Nam omnes veteres, *inquit*, incendium illud euenisse non XIIII. ſed XVI. Kal. Sextilis tradunt. *Fateor miratum me cùm legerem, & Taciti cauſsâ ſedulò inquiſiuiſſe. Sed profectò omnis me ratio fugit, aut hîc virum illum magnum: & à capite videamus. Certa inueſtigatio eius diei à clade Alienſi capi poteſt, & debet. quam certum eſt ameriorem fuiſſe, & faſtis perpetuo traditam & ſignatam: ideóque & vulgo notam. Cicero ad Atticum:* Maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe voluerunt Alienſis pugnæ, quàm vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo: itaque alter religioſus etiamnunc dies, alter in vulgus* ignotus. *Quis igitur ille? Liuius ex profeſſo tradit, initio libri* VI.

Scal. lib. v.

Lib. VII. *Quia ſcilicet non ſerabatur, aut ſeruabatur.*

Diem

Diem ad XV. Kal. Sextiles duplici clade inſignem, quo die ad Cremeram Fabij cæſi, quo dein ad Aliam, cum exitio vrbis, fœdè pugnatum. *Eadem Taciti noſtri aſſertio* II. *Hiſtor. de Vitellio, quem tradit* funeſto omine de cerimoniis publicis edixiſſe XV. Kal. Auguſti, die antiquitus infausto Cremerenſi Alienſique cladibus. *Ergo earum mente pugnæ ille dies: ſequens autem vrbis captæ, & incenſæ, quod Liuius item tradit.* Ingreſſi, *inquit*, poſtero die vrbem, patente Collinâ portâ. *Hæc ſi ita vera: quis non videt* XIIII. *Kal. ipſum incendij diem fuiſſe? & rectè igitur hîc ita in Tacito ſcriptum. At alij fortaſſe diſſentiunt. Minimè. imo Agellius è Verrio Flacco refert, libro* V. *cap.* XVII. *cum cauſſam quærit, cur dies poſtriduani atri Romanis habiti? refert, inquam,* Q. Sulpicium Tribunum militum, aduerſus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia poſtridie Idus feciſſe; & poſt diem tertium eius diei vrbem à Gallis occupatam eſſe. *Quibus verbis ſi hæc ſententia eſt, vt velit tres dies medios, & quarta demum pugnatum; profectò cum Liuio ſentit ac Tacito, & pugnæ dies erit* Decimuſquintus Kalendarum. *Eſſe autem, ex ipſo Liuio dixeris, in quo pariter ita ſcriptum:* Quòd poſtridie Idus non litaſſet Sulpicius, & poſt diem tertium obiectus hoſti exercitus Romanus eſſet. *At ſiquis aliter, & velit* poſt diem tertium, *ſignificare ipſum diem tertium: tum certè fateor,* XVI. Kalendas *diem pugnæ fuiſſe, quomodo in Viris illuſtribus (quocumque auctore) eſt ſcriptum. Sed vel ſic ipſe incendij dies* XV. *ſit, non hercules* XVI. *Itaque nihil video, quod verum illum tegat, niſi fortè Macrobius, qui deſcribens Agelliana illa, vt ſolet, adſerere videtur* die poſtero *quàm Sulpicius malè ſacrificaſſet, pugnatum fuiſſe. Sed hoc ſanè falſum, & improuide a Macrobio ſcriptum. ſicut item à Plutarcho in Cauſsis:* ὅτι τῇ τὰς καπιτωλίας εἰδοῦς, ἃς νῦν ἰουλίας καλοῦσιν, ἐξάροντες οἱ γαλάται τὸ στράτευμα, περὶ τὴν ἀλίαν ποταμὸν ἐκρατήθησαν ὑπὸ κελτῶν μάχῃ: quòd poſt Quinctiles Idus, quas nunc Iulias vocant, educentes Tribuni copias, ad Aliam flumen victi ſunt à Gallis. *Indefinitè aut falsò aio dictum: quo argumento? certo, quod Liuium eius rei auctorem dat, qui palàm contrà ſcripſit, vt iam oſtenſum. Nam Plutarchus ibi,* ὡς οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν, καὶ λίβιος ἱστορεῖ: vt plurimi arbitrantur, & Liuius in hiſtoriâ ſcribit. *Ille verò hoc non ſcribit: & quocumque rem vertas,* XIIII. *Kalendarum incendij erit, imò* XIII. *fortaſſe (tanto longius à* XVI.*) ſi Plutarcho & Polybio credam. Ille in Camillo, iſte lib.* II. *ſcribunt, non* poſtero, *vt Liuius, ſed* tertio denique die à pugnâ Gallos irrupiſſe. *Et conſentit etiam, aut certè diſtinguit & conciliat Io. Zonaras:* qui poſterâ quidem die iuiſſe ad vrbem *vult*, ſed cùm portas apertas viderent, ſubſtitiſſe, inſidias veritos; & tertiâ denique die ingreſſos. *Itaque, vt finiam, nihil erroris in Tacito: cum Liuio ſentit & priſcis, quos adduxi.*

73. Totidem annos, menſeſque, & dies inter vtraque incendia numerent.] *Tricæ curioſorum hominum, quas non extrico. Computem ab vrbe conditâ? diſpar ratio. A Troiâ incensâ? æquè diſpar. Facilè collectu tibi ex Faſtis. Vt mihi nunc videntur, tenebræ ſunt, quas non illuſtret ipſe Phœbus.*

Inexplicabilis curioſitas, de interuallo inter vtraque incendia.

74. Arua & ſtagna.] *Suetonius cap.* XXXIV. *& Martialis magis diſtinctè loca ipſa deſcribens, lib.* I. *epig.* II.

Hîc vbi conſpicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.
Hîc vbi miramur velocia munera thermas,
Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.

Arua & ſtagna in domo Neronis.

75. Ab lacu Auerno nauigabilem foſſam vſque ad oſtia Tiberina.] *Plinius lib.* XIV. Anteà Cæcubo erat generoſitas, quod iam intercidit, & incuriâ coloni locíque anguſtiâ: magis tamen foſsâ Neronis, quam à Baiano lacu Oſtiam vſque nauigabilem inchoauerat.

Foſſa Neroniana.

76. Ceterùm vrbis quæ domus ſupererant.] *Pugnat in ſe ſententia. Si enim ſupererant, quomodo erectæ? quod in dirutas incenſáſque conuenit. Putarim legend.* quæ domus perierant.

Coniectura ad Tacitum.

77. Cohibitâ ædificiorum altitudine.] *Quod iam antè Auguſtus fecerat,*

Modus ædificiis ab Augusto impositus. Ne tollere vltrà LXX. pedes liceret.

eadem fini: id est, ad incendia arcenda, & maximè ruinas. Strabo lib. V. φρὸς δ' τὰς συμπτώσεις τὰ ὑψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθελὼν, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν πόδων ὁ. τὸ φρὸς τ ὁδὸς τ δημοσίας. *Sed & ante Augustum Rutilius orationem dixerat, De modo ædificiorum. Et Augustus quidem pedes* LXX. *tollere permisit: Traianus dumtaxat* LX. *vt notat Sex. Aurelius. qui modus fortasse & Neronianus fuit.*

Gabinus lapis. Isidorus correctus.

78. Saxo Gabino Albanoque solidarentur: quòd is lapis imperuius igni est.] *Eadem vis Sabino lapidi tributa ab Isidoro lib.* XVI. Sauinus lapis, *inquit*, fuscus addito oleo etiam lucere fertur. Est & quidã viridis lapis vehementer igni resistens. *Sed corrigo*, Gabinus, *e Strabone*: Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Περαιτικῇ ὁδῷ κειμένη λατόμιον ἔχουσα χαρτερὸν τῇ Ρώμῃ μάλιστα τ ἄλλων. *id est*, Gabij in viâ Prænestinâ vrbs, latomias habet, quibus non aliæ vtibiliores Romanis. *De his similibusq; lapidibus imperuiis igni, vide Vitruuium lib.* II. *cap.* VII.

Custodes in vrbe aquarũ. Castellarij.

79. Iam aqua, priuatorum licentiâ intercepta, custodes.] *Puto custodes istos, castellanos appellatos, quia diuiduculis (vti veteres dicebant) siue castellis aquarum Præfecti. Lapis Romæ:*

CLEMENTI. CÆSAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVÆ. CL
AVDIÆ.

De castellis Hesychius, Vitruuius, Plinius, & Iurisconsulti, tit. De aquâ quotidianâ. Sed & ad tutelam aquarum familiæ publicæ institutæ: quæ in aliquot ministeriorum species diducuntur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliósque opifices, *ait Frontinus. quem in his vide.*

Romæ nouæ pluses insulæ quàm domus.

80. Nec communione parietum, sed propriis quæque muris ambirentur.] *Hoc est, vt non domus, sed insulæ exstruerentur. Disce hinc Antiquarie, cur post hæc tempora plures Romæ insulæ, quàm domus. Nam P. Victor ecce, in quâque regione vrbis multo ampliore numero insulas enumerat. Cur? Non quia domus illustriorum hominum, insulæ tenuiorum: sed quia Romam describit, qualis post Neronem fuit, & ex hoc contra incendia edicto. At ante Neronem, certus sum domus, quàm insulas, altero tanto Romæ fuisse plures. Argumento, libri lintei Pontificum, in queis scriptum*: INCENDIVM. IN. COELIOLO. INSVLÆ. DVÆ. ABSVMPTÆ. SOLO. TENVS. ET. ÆDES. QVINQVE. AMBVSTÆ. QVATTVOR.

Contrà in veteri fuit.

Ælibro diuinatiuncula nata.

81. Et lectisternia ac peruigilia.] *Probè omnino* Lectisternia. *cùm tamen in vet. Budensi sit*, Sellisternia: *non nefas suspicari* Solisternia. *vt intelligat feminas, (receptissimo tunc ritu) corpora in humum abiecisse, ad aras deorum repsisse. Lucan. libro* II.

Hæ lacrimis sparsere deos, hæ pectora duro
Afflixere solo.

Solo se affligunt mulieres.

Statius: ——omnibus aris
Illacrimat, signátque fores, & pectore terget
Limina.

Et in Liuio, Polybio, Apuleio, exempla.

Haustum è Tacito.

82. Sed non ope humanâ neque largitionibus decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur.] *Hæc, & quæ sequuntur, transcripsit iterum Sulpitius*: Neque vllâ re Nero efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Christianos, actæque in innoxios crudelissimæ quæstiones. quin & nouæ mortes excogitatæ, vt ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flammâ vsti. Plerique in id reseruati, vt cùm defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur.

*Tertul. Apol. id notat & Lactantius. Christiani, Galilæi & Nazaræi dicti.

83. Vulgus Christianos appellabat.] *Siue*, Chrestianos, *vt scipsêre per inscitiam* *illi. Quod nomen ortum demum obseruo imperio Claudij extremo. Suidas*: ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ρωμαίων, Πέτρου τῦ ἀποστόλου χειροτονηθέντος Εὐόδιον ἐν Αντιοχείᾳ, μετονομάσθη-

Etiam Iudæi.

μάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χεστιανοί. *Sed & Iudæi appellati antea, quod frustrà negitant quidam. Aperte Arrianus lib.* II. *cap.* IX. ὅταν τινα ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰσόδωμεν λέγειν, ὅτι ἐστιν Ιουδαῖος, ἀλλ' ἀποκρίνεσθαι. ὅταν δ' ἀναλάβῃ τὸ πάθος, τὸ βεβαπτισμένον καὶ ἡρημένον, τότε καὶ ὅτι τῷ ὄντι καλεῖται Ιουδαῖος. *Ait*, τὸ βεβαπτισμένον. *qui ergo tincti & baptisati, præter Christianos? Suetonius Claud. cap.* XXV. Iudæos impulsore Chresto assiduè tumultuantes Româ expulit.

Christiani accensi pro lucernis cædisque.

84. Per Procuratorem Pontium Pilatum.] *Qui sextus Procurator Iudææ, cum potestate Præsidis, fuit. Vide Iosephum lib.* XVIII. *Antiq. cap.* III. *Miror autem cur* Syriæ Procuratorem, *nimis diffusè, Tertullianus dicat, in Apologetico*: Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romanâ procurante.

85. Odio humani generis conuicti sunt.] *Fœrnum legisse aiunt*, Odio generis conuicti. *Sed non ea mens Taciti: est ipsa, quam lib.* V. *Hist. expressit, de Iudæis*: Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed aduersus omnes alios hostile odium.

86. In vsum nocturni luminis vrerentur.] *Pro lychno & lucernâ. Credo Iuuenalem ad hoc sæuitiæ genus spectasse,*

Pone Tigellinum: tædâ lucebis in illâ
Quâ stantes ardent qui fixo gutture fumant.

Iuuenalis aliter explicatus.

quos versus scio & vulgus interpretum, & egregium Turnebum, longè seciùs accipere. Cetèrùm prima hæc exercita in nostrum nomen crudelitas. sanguinis dico. Nam Claudius anteà tantùm expulerat. Sueton. cap. XXV. *Tertullianus*: Consulite Commentarios vestros, in illis reperietis Neronem primum in hanc sectam tum maximè Romæ orientem Cæsariano gladio ferocisse.

Nero priùs in Christianos sæuit.

Tacitus correctus.

87. Habitu aurigæ permixtus plebi vel circulo insistens.] *Ego perseuero legere*, vel curriculo, *sententiâ planè volente. Nero, inquit, interdum quasi spectator immiscebatur plebi, interdum currui insistebat vt aurigator. Propriè insistebant. Plinius lib.* IX. *epistolar.* Quo magis miror tot millia virorum, tam pueriliter, identidem currentes equos, insistentes curribus homines videre. *At Neronem currus rexisse, nimis notum. Plinium leuiter emendo lib.* XXVIII. *cap.* XVII. Ferúntque & Neronem Principem hac potione recreari solitum, cùm sic quoque se trigario (*imò* trigarium) approbare vellet. *Approbare trigarium, valet, ostendere se legitimum aurigam & agitatorem equorum.*

Aurigarum propriè insistere.

Nero trigarius.

Plinij leuiuscula emendatio.

88. Egestoque auro quod triumphis, quod votis.] *Aurum è triumphis, Coronarium capio: quod iam per alios innotuit: siue etiam, quod ab Imperatoribus per triumphos illatum. E votis, quod Senatus in re trepidâ Ioui aliisq; diis vouebat. Petronius*, Ipse Senatus recti bonique præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere solet. *Aut ipsi Consules, Prætorésve in prouincias & ad bellum ituri. Liuius lib.* XXXI. Ludos Ioui, donúmque vouere consulem, cui prouincia Macedonia euenisset, iussit. *Alibi*: Tum P. Sulpicius secundùm vota in Capitolio nuncupata paludatus cum lictoribus profectus. *Et exempla in Liuio sparsim.*

Aurum triumphale, siue Coronarium.

Aurum votiuum.

89. Per Asiam atque Achaiam simulacra numinum abripiebantur.] *Pausanias lib.* X. Non postremò Neronis impietatem dei donaria effugere potuerunt. Is enim æneas quingentas, partim deorum, partim hominum, sustulit imagines. *Plinius ait libro* XXXIIII. *clarissima quæque signorum* violentiâ Neronis in vrbem conuecta, & in cellariis domus aureæ disposita fuisse.

Nero quot statuas è Græciâ abstulerit.

90. Secundo Carinnate.] *Suspicari posis Rhetorem illum esse, quem Dio scribit à Caio in exsilium missum, quia contra Tyrannos declamitauerat. quémque Iuuenalis tangit*:

Secundus Carinnas declamator.

Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi
Carinnatis.

Tinctum eum eloquentiæ litterarumq; studiis, Taciti consequa verba indicant.

91. Ani-

Universidad de Deusto Biblioteca

Induere animũ artibus, eleganter. Agellij lectio firmata.

91. Animum bonis artibus non induerat.] *Tentabam*, imbuerat. *Nunc adfirmo vulgatam scripturam: & perplacet metaphoræ honestas. Quâ ipsâ vsus Agellius lib.* II. *de Æsopo fabulatore:* qui, *inquit*, res salubriter ac perspicienter animaduersas, in mentes animósque hominum cum audiendi quadam illecebrâ induit. *non vt corrumpunt*, induxit.

Senecæ mira & philosopho digna frugalitas.

92. Dum simplici victu & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aquâ vitam tolerat.] *In tantis opibus magna & rara abstinentiæ laus. Ipse de se epistol.* LXXXIV. Panis deinde siccus, & sine mensâ prandium, post quod non sunt lauandæ manus. Dormio minimum. Consuetudinem meam nosti. breuissimo somno vtor, & quasi interuigilo, *vbi ex veteri libro adsero*, & quasi interiungo, *ab aurigis metaphora: Epist.* CIX. Inde in omnem vitam vnguento abstinemus: quoniam optimus odor in corpore, est nullus. Inde vino caret stomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus. *& plura ibidem.*

Seneca leuiter correctus.

Promuntorium Miseni.

93. Dum promuntorium Miseni superare contendunt.] *Vti Puteolos scilicet venirent. Illic enim Alexandrinarum nauium portus, vt Strabo lib.* XVII. *indicat. Promuntorium hoc infame naufragiis, vti è Senecâ colligas epist.* LXXVIII. *de his ipsis Alexandrinis nauibus:*

Cùm intrauêre Capreas, & promontorium, ex quo
Alta procelloso speculatur vertice Pallas,

Pallas ibi, seu Minerua culta.

ceteræ velo iubentur esse contentæ. *Statius:*

Statius illustratus.

Prima salutauit Capreas, & margine dextro
Sparsit Tyrrhenæ Mareotica vina Mineruæ.

Libabant ergo procellosæ illi Palladi nautæ, periculo maris defuncti.

Grauidæ hostiæ.

94. In sacrificiis, quibus grauidas hostias immolari mos est.] *Pauca super eo sacrorum ritu. Trahere huc popis illud Festi:* Confeta sus, quæ cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.

95. Ineunt deinde consulatum Silius Nerua.] *E Fastis & lapidibus*, Silanus Nerua.

96. Namque facundiam tuendis ciuibus exercebat.] *Has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adolescens poëta, in Paneg yrico ad Pisonem.*

97. Subrium Flauium.] *Dioni dicitur*, Σέβριος Φλάβιος. *& statim.* Σευτόριος Ἄσπερ, *qui nostro est, Asper.*

Lucanus supra Neronẽ poëta. Lucani fatum felix.

98. Quòd famam carminum eius premebat Nero.] *Sed idem tamen post mortem, famam ei non inuidit, id est legi & edi permisit. Hoc vult inscriptio vetus:*

M. ANNÆO LVCANO
CORDVBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Gaude liberrime poëtarum: litasti genio Æternitatis.

99. Prohibuerátque ostentare, vanus assimulatione.] *Quinquennali ludicro, cùm Orpheum Lucanus recitasset, coronatus contra Neronem est. quod ægrè tulit citharœdus Princeps. Statius:*

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noster tibi præferatur Orpheus.

Vana æmulatio in illũ Neronis.

Sed quid sibi vult hic, Vanus assimilatione? *An quòd Nero vano & irrito conatu assimilare & reddere Lucani versus voluit? Ita scriberes*, assimilatione. *Sed non placet. ne Farnesianum quidem scriptum*, vanâ assimulatione. *Lego clarus*, vanus æmulatione.

Mollities, quid Latinis.

100. Quinctianus molli corpore infamis.] *Farnes.* mollitie corporis. *Ita Latinis dicta, ἢ ἁπλῶς τὸ σῶμα. Ouidius:*

Mollis erat, facilísque viris Pæantius heros.

101. Antonium Natalem.] *Non arbitror illum esse, quem Seneca cum probro*

bro desiderit: Nuper Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore feminæ purgabantur. Natalis quida impurus.

102. Senecio è præcipuâ familiaritate Neronis.] *Ergon' ille, qui lib.* XIII. *vnà cum Othone familiarissimus Neroni ostenditur, libidinum eius in Acten administer & interpres? Putem. sed ibi Claudius Senecio dicitur; hîc Tullius. Itaq; me sustineo.* Senecio, quis?

103. Super Subrium.] *Libri mei*, per Subrium.

104. Contantibus prolatantibusque spem ac metum.] *Nec malè*, spe ac metu.

105. Incertum quonam modo scifcitata.] *Id est, vnde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranij*, fuscitata.

106. Erat Chiliarchus.] *Ita libri. Vulgò*, nauarchus. *Bene Chiliarchus, pro Tribuno: sicut & Centuriones reperies plus semel in classe.* Chiliarchi in classe.

107. Neque Senatui quid manere * sed prouisum.] *Vatic. codicis scripturam expressi. nec dissentit Farnesianus, nisi quòd refert*, quod manere. *Quis Castor aut Pollux liberat me ab hoc æstu? Forte*, Neque se nautam quidem manere. *quasi attollens coniuratorum numerum splendoremq; id dicat mulier. etiam ipso cessante, prouisum viris melioribus quomodò ne fœnas daret.* Coniectura instabilis in Tacito.

108. Ne L. Silanus eximiâ nobilitate.] *De quo inferius lib.* XVI.

109. Ne à libertate moueretur, vel dilecto Imp. alio.] *Vatic.* ne ad libertatem moraretur. *Ducit me sententia vt legam*, ne aut libertatem moliretur. *Duplex videlicet à Vestino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium à Pisone Principem diligeret.* Correctus Tacitus.

110. Circensium ludorum die qui Cereri celebratur.] *Qui dies pridie Idus Apriles, ita notatus Kalendario veteri:* LVDI. CERERI. *& biduo ante*, LVDI. IN. CIRCO. *Infrà, noster:* vtque Circensium Cerealium ludicrum, pluribus equorum cursibus celebraretur. *Dio lib.* XLVII. *inter prodigia refert, quòd Ædiles Cereri, loco Circensium & equestrium ludorum, gladiatorios exhibuerint. Ouidium adde* IV. *Fastorum: & nummum veterem:* MEMMIVS ÆDILIS CERIALIA PREIMVS FECIT. *quod Cæsaris & Tullij æuo factum. Vide Politianum, Miscell. cap.* LXXXV. Circenses Cereri.

111. Vt quisque audentiæ habuisset.] *Lectio à Vatic. est, Farnes.* audaciæ habuisset. *corruptè triti libri*, audiuisset. Audentia, pro audacia.

112. Pugionem templo Salutis detraxerat, gestabatque velut magni operis sacrum.] *Gestabátne pugionem? non is mos Romæ, & per hanc vanitatem homo se palàm retexisset. Aliud omnino verbi fuisse suspicor:* seruabátque: iactabatque. *aut tale.* Suspecta vox.

113. Quamuis absurdum videretur & inane, aut ipsi Antoniam nomen & periculum commodauisse.] *Rodolphus peracutè:* aut inani spei Antoniam. *Hi tales homines, si ad Criticam serio se dedissent, quid non peruidissent? Et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machærâ.* Rodolphi acumen.

114. Sed mirum, quàm inter diuersi generis, ordinis, ætatis, taciturnitate omnia cohibita.] *Certè mirum, in lubrico & præpeti hoc sermonis. Simile plane, quod Claudianus miratur, conspiratione militari in Ruffinum:*

— nec quisquam tantâ de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
Aut facinus tam grande tegi? *Et plura, quæ addit.*

115. Donec proditio cœpit è domo Sceuini.] *Plutarchus libello de Garrulitate, longè aliter elatam & apertam narrat coniurationem. Sed ne tibi imponat, non istam. Duplex enim in Neronem coniuratio, Pisoniana, & Viniciana, vt auctor Sueton. cap.* XXXVI. *Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi.* Coniuratio Viniciana, post istam Pisonis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Epaphroditus, nomine Epicteti domini: re, seruus.

116. Ad libertum Neronis Epaphroditum.] *Qui à libellis fuit. de quo Suetonius Neron. cap.* XLIX. *Et Domit. cap.* XIV. *Est illeipse, cui nobilis seruus Epictetus fuit. Suidas, & Arrianus.*

117. Ac secretò collocutum.] *Farnes.* secreta, *& ad oram*, Seneca. *non probo. Statim è libris edidi*, An cuncta iam patefacta credens. *non vt obtinuerat*, ante. *Notum & crebertimum Tacito dicendi genus.*

118. Cùm ad eosdem cruciatus traheretur gestamine sellæ. nam dissolutis membris insistere nequibat.] *Eadem sæuitia est quam tangit Ammianus libro* XXIX. Promiscuè iuuenes aliique, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestoriis ducebantur.

Libertæ constantia.

119. Senatoréque intacti tormentis.] *Ita Farnes. optimè Vatic.* intactis. *litterâ vnâ redundante. Ex quo fonte vulgatus error*, in tantis. *Res clara. Insigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quæ toties pressa constanter indicare abnuerit ignotos: cum viri & Senatores etiam proxima pignora sua proderent, sine tormentis.*

120. Rostra escendere.] *libri scripti.*

Breuis ad mortem paratus.

121. Non illud breue mortis arbitrium permitteret.] *Profectò breue. Nam Nero* mori iussis non amplius quàm horarium spatium dabat.

Locus supplicijs seruilibus. Sestertium dictus.

122. Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum.] *Discite ergo clarè, Lector, locum certum fuisse in pœnam seruorum viliumq; captum. Quem illum? Sestertium, vt opinor. Ita enim locus, non Romæ, sed extra vrbem, vbi cruces, patibula defixa, cadauera abiecta, aliaq; quæ ad supplicia plebis. Plutarchus in Galbâ*, Τῇ δὲ Γάλβᾳ τοῖς Παρθενίοις καὶ Οὐιτελλίου βουλομένοις ἐπιτρίψαι τὸν ἐκείνου καὶ πάντα πρότερον αἰκισάμενοι καὶ κατατραγῳδήσαντες, ἔρριψαν ἐπὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Κασταρων κολαζομένους θανατοῦσιν, ὁ δὴ τόπος Σεστέρτιον καλεῖται. *id est*: Galbæ caput Patrobij & Vitellij seruis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum & ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, vbi occidi solent in quos Cæsar iussit animaduertere. Locus Sestertium dicitur. *Extra vrbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis suspicantur) vel nummis argumento. Sic enim dictus, quia semitertio ab vrbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Romanis. Ita Septimum, Palatium sub vrbe, Iustiniani, l.* XXXIV. *C. De donation. Decimum, suburbanum Carthaginis Procopio. Septimum Hostiense, Symmachi villa, lib.* VI. *epist. Quartum Latinæ, apud eumdem lib.* IX. *Quartum Pollionis, Martialem lib.* III. *Credò fuisse extra portam* * *Esquilinam: & odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatij, vti Cruquius sedulæ industriæ interpres eum edidit.* Esquilinus mons Romæ ex septem montibus. Hinc Esquilina porta Romæ dicitur, ad sesserium, vbi certus erat locus sepulchrorum ad corpora pauperum aut sceleratorum viliúmque comburenda, aut canibus proiicienda. *Legerim*, ad sestertium. *Sicut in vitâ Cypriani:* Cùm venisset ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab vrbe milliari. *emendatum ab aliis rectè*, Sextertius.

Is extra vrbem. Causa eius nominis. Loca multa à distantiâ appellata. * Puticulos ipsos vltra Esquilias Varro locat.

Commentator Horatij correctus.

123. Manu Statij Tribuni trucidatur, plenus constantis silentij.] *Egregij viri mortem plenius Arrianus describit, lib.* I. *cap.* I. Λατέρανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τράχηλον, καὶ πληγείς, ἠρώτησε τὸν δημιοῦργον πότερον ἐπ' ὀλίγον σιωπήσωμεν, πάλιν ἐξέτεινεν. ἀλλὰ ἤδη ὕστερον, προσπλοκὴν ἐπιφερομένου τοῦ ἀπελευθέρου Νέρωνος, ἠνανεύσατο αὐτὸν ὑπὲρ συγκρεμασθῆναι, ἂν τι θέλῃ, φησὶν, ἐξῶ σου τῷ κυρίῳ. *O excelsum animum! & supra omnem hanc terrenam fecem.*

Plautij Laterani vitilis mors.

124. Cum Pompeiâ Paullinâ vxore.] *Quam nobilissimam feminam Dio appellat; filiam fortean Pompeij Paullini, qui suprà Consularis dicitur, & vectigalibus publicis præpositus.*

Vxor Senecæ nobilis.

125. Nec sibi promptum in adulationes ingenium.] *Ipse de se ad Neronem*: Non blandiar auribus tuis. nec enim mihi hic mos est. Maluerim veris offendere, quàm placere adulando.

Seneca ab adulando auersus.

126. Nulla pauoris signa, nihil triste in vultu aut verbis.] *Lege hæc cum sequentibus: & admitte, sodes, calumnias Dionis.*

127. Vene-

127. Venenum, quo damnati publico Athenienſiũ iudicio.] *Cicuta.*

128. Libare se liquorem illum Ioui liberatori.] *Ita Thraseas moriturus,* Libemus, inquit, Ioui liberatori. *Causa viris magnis, huius in supremis ioci, à more Græcia, qui discessuri e conuiuio libabant Ioui seruatori. sic isti è vitâ, Ioui Liberatori. Athenæus libro* XV. *in fragmento quod Canterus olim amicus noster publicauit*: τῷ δὲ μὴ δεῖπνον κεκεραμένῳ φρώτῳ πεσσὸν δεδεμένῳ πυτηρίῳ Δὶ σωτῆρος ὁπλέρουσι. *Suidas*: ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μὴ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ὑπερροφῶντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος. ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ φρῶτον ποτήριον ὕπω λέγεσθαι, χωρὶς ὃ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος. *Adde huc, si vis, plura ab Erasmo in Chiliade* II. *centuria* VIII. *in Prouerbio*, Seruatori tertius.

Mos libandi Ioui Seruatori.

129. Renitens Sceuinus.] *Imò*, renidens. *& statim*: redderet iam bono Principi vicem.

130. Quibus de caussis ad obliuionem sacramenti processisset.] *Non temerè sacramenti mentio. Nam milites sub Impp. ante omnia iurabant in Principis salutem. Pulchrè Arrianus lib.* I. *cap.* XIV. περὶ θεῷ ἕπεσθαι καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον οἱ στρατῶται τῷ Καίσαρι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν εὐδοξίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων πρεσβύτερον τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. *id est*: Deo præstandum nobis iusiurandum est; quale militibus, Cæsari. At illi mercede acceptâ iurant rebus omnibus se præposituros salutem Cæsaris. *Tertullianus allusit docte, vt solet, De coronâ militis, vbi dissuadet Christiano militiam*: Credimúsne humanum sacramentum diuino superduci licere & in alium dominum respondere post Christum? & eierare patrem ac matrem & omnem proximum, quos & lex honorari præcepit? *Nam expressit propemodum formulam ipsam: quam attentus lector hauriet è Suetonij Calig. cap.* XV. De sororibus auctor fuit vt omnibus sacramentis adiiceretur, Neque me liberosque meos cariores habeo, quàm Caium & sorores eius. *vbi scribendum aio*, habebo. *Quod iuramentum in Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno nono, de ipso Caio, lib.* LIX. ἐπεὶ δὲ ὁ Λευτοῦ τοῦτε Γαΐου τάτε ἄλλα, ὥσπερ εἴθιστο, καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ πρεσβύουσιν ὤμοσαν. *Apposite ergo hîc Nero à milite quærit, cur oblitus sacramenti, perditum ire voluerit in cuius salutem iurauerat.*

Sacramentum, sub principibus, militum. Ei salus principis inerat. Milites iurât omnia omnesque posthabituros principi. Formulæ iuramenti eius pars.

131. Et incomptos, & validos.] *Assentior Rhenano*, incomptos, sed validos.

132. Pœna Flauij Veianio Nigro Tribuno mandatur.] *Tribuni ergo interdum supplicium ipsi manu suâ sumebant. Vti suprà hocce libro Lateranus* manu Statij Tribuni trucidatur. *cui caput incisum esse ex Arriano didicimus. Et libro* XI. *Messallina*, ictu Tribuni transigitur. *Apud Senecam etiam scriptum, epist.* IV. Caius Cæsar iussit Lepidum Decio Tribuno præbere ceruicem. *Notari volo. nam aliàs, Speculatores fere ad supplicia sumenda destinati: non insignes milites.*

Tribuni militum ipsi puniunt. Sed plerumque Speculatores.

133. Admonitus fortiter protendere ceruicem.] *Habitum hunc eorum qui gladio feriendi, describit Paneg ristes in Theodosij Laudatione*: poplites flectere, ceruicem extendere ad plagam fortasse non vnam. *Quod supplicij genus tamen ignotum reip.* * *priscæ: etiam in militiâ. Ideò Lucanus* —— nondum artis erat caput ense rotare. Cæpit *sub* * *Impp. statimq; in creberrimo vsu. A militiâ cœpisse credo, & in milites primò aq; militibus vsurpatum. Suetonius Calig. cap.* XXXII. Miles decollandi artifex, quibuscumque è custodiâ capita amputabat. *Seneca, de Irâ lib.* I. *cap.* XVI. Damnatus extra vallum deductus est, & iam ceruicem porrigebat: cùm subitò apparuit ille commilito qui occisus videbatur. Tunc Centurio supplicio præpositus condere gladium speculatorem iubet. *& exempla obuia post Augustum. Honestior autem pœna gladij, quàm securis, ab eaq; mente illam Antonini Caracallæ vocem capio, cùm securi Papinianus occisus esset*, Gladio te exequi oportuit meum iussum. *Xenophon eleganter de Cyri expedit. lib.* II. *extremo: de cæde Menonis Thessali*: μὴ δὲ ἦ τῷ ἄλλων δάνατον στρατηγῶν πιμωρεῖς τοῦ βασιλέως ἀπέθανεν, ὥς ὠσαύτως Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅπερ κάλλιστον δεινάτων ἐδόκει εἶ; ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. *id est*: Post aliorum Prætorum cædem, damnatus à rege interiit. Non vt

Gladij pœna, quando inducta. * Eius enim loco securis. * Imò in militiâ etiam antè, vt apparet ex Hirtij Com. de bello Africo & Hispan. vbi aliquoties militibus ceruices incisæ leguntur. Gladij pœna honestissima. Etiam apud Græcos.

Clearchus aliíque duces, capite à ceruicibus ablato (quod pulcherrimum mortis genus esse censetur) sed annum totum variis contumeliis cruciatibusque affectus, vt sceleratus quispiam, tandem obiit.

134. Sesquiplaga interfectũ.] *Caligulæ præceptum*, Ita feri, vt mori se sentiat.

Retenta vulgata lectio contra virũ doctum.

135. Non aliter tot flagitiis eius subueniri posse.] *Legi voluit*, obueniri, *optimus & doctissimus Faber: interpretaturq́, resisti, & obuiam iri. Probabili per se coniecturæ fidem demit Suetonius, qui ad hæc ipse verba respiciens scripsit cap.* XXXVII. Cùm quidam crimen vltro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere, dedecorato flagitiis omnibus. *Et clarè Dio, qui vertit:* ὅπ ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην. *Sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto & interpretamento, videtur.*

136. Ille ferociam amici metuit.] *Haud dubiè*, animi.

137. Statiliam Messallinam.] *Quæ posteà Neroni vxor. Suet. cap.* XXXV.

Pædagogia veterum.

138. Decoraque seruitia, & pari ætate habebat.] *Existimo, Pædagogia describit: id est, cœtum elegantium puerorum, quos compositâ veste, facie, capillis, in publico habebant: & plerumq́, vnâ ætate. sic dicta, quia sub Pædagogo. Martialis:*

Et pædagogo non iubente lasciui
Parere gaudente villico capillati.

Pari formâ & ætate.

Hos Seneca describit epistol. XCVI. Transeo agmina exoletorum, per nationes colorésque descripta, vt eadem omnibus leuitas sit, eadem primæ mensura lanuginis, eadem species capillorum. *Iulianus in Antiochico:* ἃ χρέσιμον ἰῷ ὀδοδέναι μύρων τ' ἀγορὰν

Ad delicias. βαδίζοντός σου, καὶ παῖδας ἡγεμόνας καλὰς, εἰς ἃς ἀποβλέπουσιν οἱ πολῖ; *Hi pueri plerumque ad illicita dominis. Suetonius Ner. cap.* XXVIII. Super ingenuorum pædagogia, & matronarum concubinatus. *Pædagogia enim non culpat, sed quod ex ingenuis. Tertullianus Apol.* Cùm de pædagogiis aulicis nescio quem cinædum (*Antinoum intellegit*) deum facitis. *Notitiâ Imperij:* sub dispositione viri spectabilis Castrensis *collocantur*, PÆDAGOGIA. MINISTERIALES. DOMINICI. CVRÆ PALATIORVM. *Plinius* XXXIII. Iam verò & pædagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento: *quod de sibulis argenteis exaudio, Veneri arcendæ. Vsus etiam eorum ad mensam. Vlpianus l.* XII. *de Instructo vel instrum.* Si instructum fundum legasset, eâ pædagogia quæ ibi habebat, vt cùm ibi venisset præsto essent in triclinio legato continentur. *Hos habebant in veste pretiosâ. Seneca De vitâ beatâ, cap.* XVII. Quare pædagogium pretiosâ veste succingitur? *Imò auratâ. Idem De tranquillit. cap.* I. Præstringit animum apparatus alicuius pædagogij, diligentiùs quàm intra priuatum larem vestita & auro culta mancipia, & agmen seruorum nitentium. *Ammianus lib.* XXVI. Tunicâ speciem. *Nec aliud sensit cùm de auro Plinius scripsit:* Honestiùs viri pædagogiis id damus, balineáque diues puerorum forma conuertit. *nescio an*, conuestit. *Seneca de puerorum istorum deliciis, epist.* CXXIV. Omnium pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat. Turpe est neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana facies medicamentum desideret. *Vides ergo vbique Pædagogia pro cœtu & quasi collegio puerorum. pro loco non accipio, nec apud Plinium quidem lib.* VII. *epist.* Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat. *reseriboq́,* Puer è pædagogio. *Intellegit enim puerum pædagogianum. Ammianus, lib.* XXIX. Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad obseruandã venaticiam prædam, Spartanum canem retinere dispositus. *Res nomenq́, in parte mansit, apud Paigios Gallorum, Italorumq́.*

Pretioso amictu.

Imò aureo.

Pædagogia-pi pueri.

Pædagogiũ, pro cœtu, non loco.

Plinij leuiculà correctio.

Pueri nostri, quos Paigios vocamus, oriundi inde.

139. Versus ipsos rettulit.] *Sunt haud dubiè isti,*

Scinditur auulsus, nec sicut vulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit vndique venis:
Discursusque animæ diuersâ in membra meantis
Interceptus aquis.

140. Verginium Rufum claritudo nominis expulit.] *Mancus locus: censeoq́, immissâ voce legendum,* Verginium & Musonium Rufum. *Ecce enim de Musonio caussam statim subiecit eius pulsi: & Dio narratâ conuratione,* Τοῦτο μέντοι Μεσσαλῖνα ἐπ-

Locus fractus. Fortasse sanatus.

Musonius pulsus Româ.

Verginius Rhetor.

quit, ὁ φιλόσοφος ἐδιώκετο πύτοις ἐφυμνήσαι. *Sed Verginius iste quis est? Non enim ille, opinor, illustris. de cuius exsilio non apud Tacitum, non apud Plinium vsquam lectum. Et quomodo potuit? qui Germaniæ & legionibus præfuit his ipsis annis? Fuerit ergo eius auí Rhetor, quem Persij vetusta vita commemorat.* Studuit, *inquit*, apud Grammaticum Remmium Palæmonem, & apud Rhetorem Verginium Flaccum. *Vbi tamen vetustus codex B. Vulcanij*, Flauum *habet. Est ille ipse, de quo Fabius lib.* III. Scripsit de eâdem materiâ (*Rhetoricorum*) non pauca Cornificius, Celsus, & Lænas, & ætatis nostræ Verginius, Plinius, Rutilius, *nominatq́, & aliàs.*

Cæsonius, quis. & Martialis præter interpretum mentem explicatus.

141. Cæsenius Maximus.] *Scrib.* Cæsonius, *& Martialì ab hac historiâ fœneranda lux, libro* VII. *ad Ouidium quendam:*

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæsonius hic est,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero damnauit, sed tu damnare Neronem
Ausus es, & profugi, non tua fata, sequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exsulis isti,
Qui modò nolueras Consulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas est cineri me superesse meo:
Audiet hæc præsens venturáque turba, fuisse
Illi te, Senecæ quod fuit ille suo.

Vbi discis & Consulem fuisse hunc Cæsonium, & inter Senecæ amicos. quæ caussa certè damnationis.

142. Atilla mater Lucani, sine absolutione in supplicio dissimulata.] *Romana editio*, sine absolutione, sine supplicio, *probissimè.*

Frumentum grãis Prætorij militibus datum. Auctum à Seuero. Et Antonino.

143. Additque sine pretio frumentum, quo anteà ex modo annonæ vtebantur.] *Suetonius Ner. cap.* X. Constituit Prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum. *Seuerus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus:* καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος αὐξήσας, ᾗ δεκαπλοῦς χρυσοῦς χρέσκαθ' ἑκάστην ἐπέτρεψε, *Iterumq́, Antoninus eius F. patratâ cæde Getæ. Idem scriptor:* προσέθηκε τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοσοῦτον ἡμισυ. *id est:* adiecit annonæ, suprà quàm soliti accipere, dimidium.

Correctus Tacitus.

144. Iunium Gallionem.] *Quem Nero pòst interfecit. Dio. In Eusebio autem clarius:* Iunius Annæus Gallio, frater Senecæ, egregius declamator, propriâ se manu interfecit: mortem eius Nerone in suam præsentiam differente. *Hoc consert illud Chronicon in annum hunc eundem, quo Lucanus & Seneca occisi. Mirum in Tacito nihil esse, si tamen hoc tempore ea cædes.*

145. Neu compositam & obliteratam mansuetudinem Principis, nouam ad sæuitiam traheret.] *Prauè scriptum, & in contumeliam Neronis. Valdè scilicet Principem laudent, si obliteratam clementiam eius dicant: id est, abolitam & sepultam. Ne dubita scribere:* composita & obliterata mansuetudine Principis. *Hoc volunt. ne ea quæ obliterata iam essent & tantùm non deleta ex animo Principis: ille renouaret, & nouæ sæuitiæ materiem suggereret.*

Solis templũ in Circo.

146. Soli, cui est vetus ædes apud Circum.] *De quâ Tertullianus libello De Spectaculis.*

Pugiones gladiúque sacrari soliti.

147. Ipse eum pugionem apud Capitolium sacrauit.] *Ritu veteri & recepto. Suetonius Cal. cap.* XXIIII. Tres gladios in necem suam præparatos, Marti vltori, addito elogio, consecrauit. *Idem Vitellio cap.* X. Pugionem quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit Marti dedicandum. *Dio in Antonino Caracallâ:* καὶ τὸ ξίφος, ᾧ ἑαυτὸν ἀπέκτεινε, ἀνέθηκε τῷ Θεῷ ἐπλήσατο. *Sed*

Etiam apud Græcos.

& apud Græcos; Olympias gladium quo rex (*Philippus*) percussus erat, Apollini sub nomine Myrtales consecrauit. *ait Iustinus. Tertullianus pulchrè de Resurrectione carnis:* Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.

Error Vertranij & Rhenani.

148. Quod ad omina olim sui exitus verteretur.] *Liquida apertaq; sententia.* Olim, *tantum sit significatione futuri: quod pueris non ignotum. At nostri Critici ex Budensi Codice,* quod clàm ad omen ac dolum, *legunt, non sine meo risu.*

Principes in viuis, numquam Diui dicti.

149. Nam deûm honor Principi non antè habetur, quàm agere inter homines desierit.] *Tertullianus pulchrè & appositè huic rei:* Si non de mendacio erubescit eiusmodi adulatio, hominem deum appellando: timeat saltem de infausto. Maledictum est, ante Apotheosin, deum Cæsarem nuncupare.

IVSTI LIPSI
AD LIB. XVI. ANNALIVM
COMMENTARIVS.

1. NEc missis visoribus.] *Ita inuisores Apuleius dixit, etsi alio quodam sensu,* 1. *Florido:* Siquis fortè in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuisoribus meis malignus sedet. *Mirum ni Sallustio quoque hæc vox restituenda apud Fabium lib.* IX. Vnde vsque eò processum est, vt non pœniturum pro non acturo pœnitentiam: & * Visuros, ad videndum missos idem auctor (*Sallustius*) dixerit. *Puto* Visores: *& hinc sumsisse nostrum.*

*Nam quis hic Tropus? Fabius emendatus.

Vox addita Tacito.

2. Oratoribúsque præcipua materia.] *Vatic.* abaratoribus oratoribúsque. *Legerim,* ac rhetoribus oratoribúsque: *vel,* ac vatibus oratoribúsque. *Certè, & vates & oratores, Musico illo agone certasse scimus.*

3. Effosso agro suo.] *Simillimâ stultitia Pompeij exercitum incidit, cùm is in eâdem Africâ, contra Domitium & Iarbam, militaret. Nam cùm quidam thesauros aliquos dibus Pœnorum ibi repositi. Atque ita miles auidus ad fodiendum se dedit per plures dies, fatigari: donec tandem fessi & irriti, clamarent,* Duceret iam quò vellet, satis se pœnarum stultitiæ suæ dedisse. *Plutarchus in Pompeio.*

Lustrale certamen idem cum Quinquennali. Vide Scalig. De Emend. Temp. lib. v.

4. Propinquo iam lustrali certamine.] *Siue Quinquennali. Quod hic quidem anno sexto celebrari, miratur vir doctissimus, & erroris, cui latebra non sit, pane Tacitum accusat. Nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor duntaxat annis interiectis. An distitisse Neronem aliquis dixerit? Ille verò anteuenire solet, cupidine certaminum, & ante præstitutam diem reuocare, quod Suetonius in Nerone, cap.* XXI. *scripsit. Hæc vir ille magnus. Ego autem siquid video, aut firmiter numero, abnuo Tacitum vltra quintum annum produxisse. Ecce institutum est Nerone* IIII. *Cornelio Cosso Coss. vrbis anno* DCCCXIII. *nunc secundò editur, Silio & Attico Coss. anno* DCCCXVIII. *Certè ab illo ad istum ipsi anni quattuor intersunt, & quinto nunc anno editur, aut omnes calculi me fallunt.*

5. Se æquum aduersus æmulos.] *Perplacet emendatio mihi nata iam nunc,* Séque vnum aduersus æm. *Posis etiam,* séque imò.

Histrionia verba in præfando.

6. Flexus genu.] *Imò & solemnia histrionum verba hæc pronuncians,* κύριέ μου ἀκούσατε, Domini mei audite me libenter. *Ex quo intelleges quid Principium apud Suetonium sit Neron. cap.* XXI. Vtque constitit peracto principio, Nioben se cantaturum per Cluuium Rufum pronunciauit. *Anteloquium scilicet illud citharœdicum, emerendi fauoris: vti & principia quædam, legitimo carmine, olim oratorum. De adoratione manu, dico ad lib.* I. *Histor.*

Principium, in Suetonio.

Principes populũ adorare soliti.

7. Et cœtum illum manu veneratus.] *In culpâ ponit Tacitus. Tamen Imperatoribus postea id seruatum, vt solemni ritu populum adorarent in Circo. Claudianus pulchrè De* VI. *Cons. Honorij.*

O quantum populo secreti numinis addit
Imperij præsens species! quantámque rependit
Maiestas alterna vicem! cùm regia, Circi
Connexum gradibus, veneratur purpura, vulgus:
Consensúque cauæ sublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

Acclamatio plausúsque ex arte. Quiritium compositæ modulatæq; voces.

8. Plebs personabat certis modis, plausúque composito.] *Ars enim, si dis placet, vtriusque rei: acclamandi, & plaudendi. Itaque addit,* cùm manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros. *In edicto Theoderici regis ad populum Rom. lib.* I. *Variar. Cassiodori:* Soletis aëra ipsum mellifluis implere clamoribus, & vno solo dicere quod ipsas quoque belluas delectet audire. profertis voces organo dulciores; & ita sub quadam harmoniâ citharæ concauum theatrum per vos resonat, vt tonos possit quilibet credere, quàm clamores. *Modulatum hunc clamorem, concentum appellat Plinius in Panegyrico:* Et populus quidem Rom. dilectum principum seruat, quantóque paullò antè concentu formosum alium, hunc fortissimum personat. *Dio,* ἀρύβδην ἐκλογῶν, *in Pertinace:* ὅσα τε εἰώθεσαν ἐν ταῖς θεάτροις ὅτε τῇ τῶ Κομμόδου θεραπείᾳ ἀρύβδην πως ἐκλογῶν, ταῦτα τότε μετακοσμιάζοντες ἐς τὸ χλοιότατον ἐξῆδον. *Vide quadam huius rei ad* I. *Histor.* Concentus.

9. Seueramque adhuc & antiqui moris retinentes Italiam.] *Rod. Agricola legebat:* seueráque. *&,* retinente Italiâ.

10. Quippe grauior inerat metus, si spectaculo defuissent.] *O ludos, ô ineptias, sed cruentas & tristes! Nam mors comes aut exsilium, siquis segniter audiuisset scilicet hunc Phœbum. Philostratus scitè narrat,* Apollonium venisse Romam, & in hospitium quoddam, per hæc tempora, diuertisse. Ibi autem hominem quemdam, scænico habitu, citharam tenentem & pulsantem, cantantem etiam, sed rudi & absonâ voce, superuenisse. qui solitus esset vrbem ita perambulare, & Neronis carmina cantillare. Quæ siquis aut neglegentiùs audisset, aut mercedem condignam non dedisset, ab eo tanquam impietatis reus conuiciis petebatur, & in carcerem ducebatur. Cordam præterea, vsu detritam & fractam, quæ in ipsâ Neronianâ citharâ fuisset, vt cœimelium aliquod in arculâ ferebat: atque eam emptam sibi duabus minis ferebat, nec cuiquam porrò venditurum, nisi qui præstantissimus in eâ arte esset, & aliquando Pythiis vicisset. *Atque addit, Apollonium ipsum & comites eius, cum assici non viderentur, accusatos ab eo vt* Diuinæ vocis contemptores, *sed mercedulâ tamen datâ hominem placasse. Hæc libro* IIII.

Phœbus libertus.

11. Vespasianum à Phœbo liberto increpitum.] *Hoc igitur periculum Romæ adiit, vt hic Tacitus: sed simile in Achaia. de quo Suetonius Vespasiani cap.* IIII. Peregrinatione Achaïcâ inter comites Neronis, cùm cantante eo aut discederet, aut præsens obdormisceret, grauissimam contraxit offensam: prohibitúsque non contubernio modò, sed etiam publicâ salutatione. *Itaque sæpius in istâ re subrusticus & verè Sabinus vir peccauit. Quod porrò ad Phœbum, is libertus admissionum fuit, ex Sueton. Vespas. cap.* XIV. *De eo lapis,*

TI. CLAVDIO. AVG. L.
PHOEBO.
CLAVDIA. PANAETYCHIS.

12. Dif-

Odoratus Poppææ rogus.

12. Differtum odoribus conditur.] *Plinius de Arabiâ*: Periti rerum affirmant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouissimo Poppææ suæ die concremauerit.

L. Silanus.

13. L. Silanus.] *Suspicor eumpse esse, cui posteà statua in foro posita, curante Capitone. Quâ de re Plinij epistola tota, lib.* I. *ad Cornelium Titianum. Corruptè hoc nomen scriptum in Commentario Iuuenalis, ad illud Sat.* I.

——— magni delator amici.

Heliodorum dicit Stoïcum Philosophum, qui Licinium Silanum condiscipulum suum testimonio oppressit. *Lege*, L. Iunium.

Scholiastes correctus. Titulus imaginis.

14. Duci partium.] *Budensis codex*, Dux. *non malè. Hæc autem historia est: quam eleganter Ambros.* I. *Offic. tangit*: Si tyranni aliquis habeat imaginem, nónne obnoxius est damnationi? Memini legisse me quosdam capitali supplicio damnatos, quia Bruti & Cassij interfectorum Cæsaris imagines asseruarent. *De titulis autem imaginum scripsi in Electis, cap.* XXIX.

15. Ac vt memoria tantum.] *Lego*, ac ne.

Præruptus animo.

16. Animo præruptum.] *Non*, promptum: *ex Vaticano. Præruptus, vti Præfractus, de iis qui rigida effrenique audaciâ sunt. Ita Ciceroni pro Roscio*, Prorupta audacia, *dicta.*

Tertullinus.

17. Vulcatius Tullinus.] *Credo*, Tertullinus: *superuixitq; ad principatum Vespasiani. Lib.* IV. *Histor.* Vulcatius Tertullinus tribunus plebei intercessit.

Marcellus Cornelius.

18. Marcellus Cornelius.] *Quem Galba deinde interfecit. lib.* I. *Historiar.* Quam gloriam ad principatum attulit, nisi occisi Obultronij Sabini, & Cornelij Marcelli in Hispaniâ? *Noto eò, quia Tacitus ipse admonet, euasisse eos hoc discrimen, & Neroni superfuisse.*

Plinij proßocer.

19. Calpurnius Fabatus eques Rom.] *Ille proßocer Plinij secundi.*

*Cassij iurisconsulti exßilium.

20. Deportatúsque in insulam Sardiniam Cassius, & * Senatus ius expectabatur.] *Vulnus, cuj non meminor. Palmerius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico)* Senatus iussus spectabatur. *At de exsilio Cassij, conuenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris*: Caius Cassius Longinus plurimum in ciuitate auctoritatis habuit, donec eum Cæsar *(Nero, non Claudius, vti censent)* pelleret: expulsúsque ab eo in Sardiniam, reuocatus à Vespasiano. *De eximiâ eius scientiâ, noster lib.* XII. Eâ tempestate Cassius ceteros præminebat peritiâ legum. *Plinius lib.* VII. *epistol.* Lætor quòd domus C. Cassij, huius qui Cassianæ scholæ princeps & parens fuit, seruiet domino non minori.

Eius laus.

21. Consulatus sui quondam collegam.] *Primo imperij eius anno.*

Mors suo arbitrio. Post Fabrum nostra diuinatio. Mors sine arbitro.

22. Et Nero intercessit, mortem sine arbitrio permittens.] *Clarissimus Faber his huncce locum attigit. Primo ei visum legere*, mortem libero arbitrio: *post maluit*, suo arbitrio. *Quod postremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen meum*, mortem sine arbitro. *Et adseuerem eam Cornelij scripturam esse. Mors sine arbitro; libera, sine domino, sine iudice. Simile lib.* I. *Annal.* An præmia sub dominis, pœnas sine arbitro esse?

Viatorum sessio in theatro. Tribunorũ locus melior in spectaculis.

23. Locus in theatro inter viatores Tribunicios.] *Qui spectasse videntur non abiuncto à Tribunis loco, vti ad obsequia apparere possent. Hoc autem inter præmia: quia Tribunos honestissimo loco spectasse, vel hinc colligas, quòd Cæsari Iulio inter honores decretum*: vt semper sellâ curuli sederet, excepto per ludos. Tum enim sessio ei in Tribunicio subsellio, inter eos qui quoque anno Tribuni essent, concedebatur. *Dio lib.* XLIV. *Itémque postea Augusto*: vt in subselliis Tribunorum plebis sederet. *Dio idem, libro* XLIX.

Incendium Lugdunense.

24. Cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est.] *Cladem ex incendio conceptam. quod denarrat & deplorat Seneca epistolâ totâ* XCII. *Accidit*

cidit centesimo anno à coloniâ deductâ, eodem Senecâ obseruante. Vt solatium hoc tardè adhibitum à Nerone sit, septimo post incendium anno. Nam deducta Lugdunum à Munatio Planco, anno vrbis DCCXI.

Diu post adiuti à Nerone.

25. L. Telesino Cos.] *Nomen ei* L. *Pontius Telesinus ex Velleio. Laudat vt philosophum, & insignem virum plus vno loco Philostratus lib.* IV. *&* VII. *eumdémque exsulasse eâ re sub Nerone scribit.*

L. Telesinus philosophus.

26. Nuntios & consolationes.] *Omnino lego*, consultationes. *Verbum eius artis. Iuuenalis*:

——— quæ nullum consulit, & iam
Consulitur.

Consulere, & Consultatio verbum Chaldæorũ.

Noster: Quæ caritate erga parentem, non tamen aliud consultauerat, quàm de incolumitate domus. *Paullò antè scribo*, multorum amicitiis innexum, *non*, innixum.

Fanum & templum Liguriæ.

27. Ostorius longinquis in agris, apud finem Ligurum, id temporis erat.] *Non aspernabilis forte coniectura nostra*, apud Fanum Ligurum. *Is locus, Templum alio nomine dictus. In vitâ Agricolæ*: Classis Othoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriæ pars est) hostiliter populatur. *Liuius tamen Finem Ligurum etiam appellat*: Redeuntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum incidunt. *sed alio, nisi fallor, & communi magis sensu.*

M. Ostorius

28. Ciuicam coronam apud Britanniam meritus.] *Filij ergo M. Ostorij ista mors. Nam de eo libro* XII. *scriptum*: Quâ pugnâ filius legati M. Ostorius seruati ciuis decus meruit. *Pater sanè in ipsâ Britanniâ obiit.*

29. Equites Romani, dignitate Senatoriâ.] *Non enim reuerâ Senatores, sed opibus ac splendore cuiuis Senatorum pares. Equites Illustres.*

30. Quondam Præfectus Prætorij.] *Sub Claudio lib.* XI.

31. Breuius pecuniæ iter credebat per procurationes.] *Ad quas soli equites aut liberti admissi.*

Eusebij Chronicon emendatũ.

32. Dum rem familiarem eius.] *De Annæo Mellâ sermo est, qui pater Lucani. Quàm igitur ridiculè scriptum & ἀβλαβῶς in Eusebiano Chronico!* L. Annæus Mellâ Senecæ frater & Gallionis, bona Lucani filij sui à Nerone prometretur. *Illéne bona? imò necem. vt ex Taciti reliquâ narratione videbis. Corrigo Eusebium siue Hieronymum*: ob bona Lucani filij sui à Nerone perimitur.

C. Petronij huius Veneréæ Satyræ, Prænomen eius anceps.

33. Proditam C. Cæsari coniurationem ab eo meminerant.] *Coniurationem Æmilij Lepidi. de quâ Suetonius & Dio.*

34. De C. Petronio.] *Quem viri docti eum censent, cuius fragmenta hodie purissimæ impuritatis. De quo etiam delibero: sicut & de prænomine: quod apud Plinium libro* XXXVII. *cap.* II. *Titus est; itémque Plutarchum in libello* Πῶς ἂν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. *Loqui eos de hoc eodem, res indicio est. Plinij verba*; Titus Petronius Consularis moriturus, inuidiâ Neronis Principis, vt mensam eius exheredaret, trullam murrhinam CCC. H-S. emptam fregit. *Plutarchi*: ἢ τοὺς δισσοὺς ἢ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ βυπαρίαν ὀνειδίζωσιν ὥσπερ Νέρωνα Τίτῳ Πετρώνιῳ. *Reperio &* Publium Petronium, *nisi fallor, hunc eumdem. de quo ita Scholiastes vetus Iuuenalis, in illud* ——— sed clamat Pontia, feci. Pontia, *inquit*, Publij Petronij filia, quam Nero conuictam (*lego*, quem N. conuictum) in crimine coniurationis damnauit. *Nam Pontia quidem ob aliud scelus, veneno exstincta est, vt addit.*

Antipodes Romæ, quibus dies pro nocte.

35. Illi dies per somnũ, nox officiis & oblectamentis vitæ transigebatur.] *Vide verum hunc aduersipedem, vt Latini appellant. Dies noster, illi nox erat: & nox, pro die. Pulchrè omnino istos homines verè peruersos Seneca describit & culpat, epist.* CXXIII. Lucet? somni tempus. Quies est? *(pro nocte, Quietem dixit: atque ita locum interpretor ac distinguo)* nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus est cœnæ. *Ac plura ibi de lucifugis illis vide.*

Senecæ aliqua lux.

36. Bareâ Sorano.] *Qui ille est nominatus Boëtho de Cosolat. lib. I. prosâ III.*

De nomine Thraseæ quæsitum.

37. Thraseâ Pæto.] *Cuius gentile nomen adhuc quæro. Nam Dio P. Thraseam Pætum saltem appellat. Marmor vetus suadet Valerium fuisse.* C. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASIA. PRISCO. COS. *Quod etsi de alio: ex cognomine tamen suspicemur de gente. Thraseas hic admirator vnicus Catonis, de cuius vitâ librum scripsit, indicante Plutarcho.*

Laudes eius.

Laudes eius sparsæ in Tacito, Arriano, Dione: sed ante alia egregium elogium de illo ipsius Neronis, in Plutarchi libello πολιτικῶν παραγγελμάτων. *Ait,* Νέρων ὀλίγον ἐμεταθέτην ἢ κτεῖναι Θρασέαν μᾶλλον μισῶν καὶ φοβούμενος, ὁμῶς ἐγκαλέντος τινος ὡς κακῶς κειμένῳ καὶ ἀδίκως. Εὐκόλως ἄν, ἔφη, Θρασέαν ὅπως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαίως ἀγαθὸς ἔστιν. *Salue, ô, salue vir magne, & inter Romanos sapientes sanctum mihi nomen. Tu magnum decus Gallicæ gentis: tu ornamentum Romanæ curiæ: tu aureum sidus tenebrosi illius æui. Tua inter homines, non hominis vita: noua probitas, constantia, grauitas: & vitæ mortisq; æquabilis tenor.*

Ludi Cæstici ab Antenore

38. Ludis Cæsticis à Troiano Antenore institutis.] *Quid cæstibus cum cantu? Ceciniisse enim hîc dicitur Thraseas, non pugnasse: &* à Dione παραφδίαν ὑποκειράμενος ἐν Πατανίῳ τῇ πατρίδι. *ita enim scribend. (Patauinus quia Thraseas) non* ποτ μίᾳ. *Sed crederem, vt sit, tempore auctiores ornatiorésque eos ludos factos, & ad cæstus scenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen & moratur Vatic. qui, cetastis, refert. Scriptura, de quâ nihil hîscam. Apud Liuium lib. X. nauale certamen annuum est Patauij: sed nihil ad istud. Agon item Drepanitanus, apud Sidonium in Abitaco suo, ad exemplar Troianæ superstitionis, pariter nihil istuc. Dio hoc tantùm monet, fuisse* ἑορτὴν τεσσαρακονταετηρίδα, *tricennale spectaculum.*

Dio corrector.

Iusiurandū in acta Principum.

39. Principio anni vitare Thraseam solemne iusiurandum.] *Cuius multa memoria in Tacito, aliisque. Ideò exponam. Liberâ re Romanâ non iuratum scio in cuiusquam acta. iuratum in leges quidem: sed acta finito magistratu vocari poterant ad disquisitionem senatus. Is probabat, aut rescindebat. Primi Triumuiri, nisi fallor, Calendis Ianuariis & ipsi iurarunt, & alios adegerunt, rata se habituros omnia acta Diui Iuly. Inde secutis principibus exemplum. Dio oportunè, lib.* XLVII. ἐν τε τῇ πρώτῃ τὸ ἔτος ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ὤρκωσαν βεβαιοῦν νομεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου νομούμενα. καὶ τοῦτο καὶ νῦν ὀλίγοι τῶν ἀεὶ ἀρχόντων ἴσχυσαν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποτε νομούμενοι, καὶ μὴ ἀπωμοσάμενοι γίγνεται. *id est:* Kalendis autem noui anni, & ipsi Triumuiri iurarunt, & alios iurare coëgerunt, tenent imperium, aut tenuerunt, nisi fortè infamiâ ignominiâque publicè notati sint. *Id accidit sub annum vrbis* DCCXII. *Factum idem viuo Augusto; de quo idem Græcus lib.* LIII. ἐν δὲ τῇ νεμηνίᾳ ὅρκους ἡ βουλὴ βεβαιοῦσα τὰς πράξεις αὐτοῦ ἐποιήσατο. *Idq; iuramentum semper abusque Diuo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infrà:* Eiusdem animi est Poppæam diuam non credere, cuius in acta Diui Iulij & Augusti non iurare. *Nisi tamen si quis sceleribus & flagitiis aliter meruisset. Dio lib.* LX. *de Caio:* καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν μνήμαν ὀλίγοι τοῖς ὅρκοις καὶ ὀλίγαις πανήμεσι, ὥσπερ εἰώθεσαν τοῦ Τιβερίου. *id est:* Ob eas causas non est Caij nomen in catalogo alboque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votísque, vti nec Tiberij. *Iuratum verò non viritim, sed vno aliquo ex quoque magistratu verba præeunte, reliquis assentientibus. Quem morem Senatus, adulatione nouâ, transgressus est sub Tiberio, vt narrat idem Dio* LVIII. νομιζομένης συχνὸν χρόνον ἤδη, μηκέτι κατ' ἄνδρα τοῖς βουλαῖς ἐν τῇ νεμηνίᾳ ὀμνύειν, ἀλλ' ἑνός, ὥσπερ εἴρηταί μοι, προομνυμένου, καὶ τοὺς λοιποὺς σωφρονεῖν, ἐκποίησαν αὐτὸ, ἀλλ' αὐτεπάγγελτοι μηδενὸς σφᾶς ἀναγκάσαντος, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ὀμόσαι, ὥσπερ τι καὶ τοῦτο μᾶλλον ἀνοκηστοῦντες. *Sed praiurationem Claudius iterum reduxit, explicatq;* Dio *lib. vltimo:* Κλαύδιος δὲ αὐτὸς μὲν πάντα ἐδιαμένα διώμοσε, τοὺς δ' ἄλλους ἐκώλυσε κατ' ἄνδρα ὀμόσαι, καὶ ὅτως εἴ τις προσεφρόντων, ὥσπερ ποτε, καὶ ἕτερος προμαρτυρούντων, ὧδέ τε πρὸς ἄλλον ὡς ἕκαστον εἷς ἐξῆρξε πρὸ ὅρκων τοῖς ὁρισθεῖσι. καὶ τοῦτο ὅλῃ πλείω ἔτη

ἐφυλάχθη. *Quam tamen abrogatam denuò esse, reditumq; ad singularia iuramenta, indicio sunt quæ hîc & postea Thraseæ obiiciuntur. Et Dionis sanè verba vltima satis ostendunt, in aliquot annos dumtaxat id seruatum.*

Quam originem habuerit.

A Iulio vsq; iurabant.

Iurabant in acta omniū Imp. exceptis pessimis.

Non viritim, sed vnus ex quoque magistratu.

Id posteà tamen mutatum.

40. Nuncupationibus votorum non adesse.] *De quibus lib.* IV. *Annal.* Pontifices eorumque exemplo ceteri sacerdotes cùm pro incolumitate Principis vota susciperent. *Sueton. Nero. cap.* XLVI. Votorum nuncupatione, magnâ iam ordinum frequentiâ, vix repertæ Capitolij claues. *Ea vota in tabulis concipi solita, & signari. Suetonius Aug. cap.* XCVII. Nam se quamquam conscriptis paratisque iam tabulis, negauit suscepturum vota, quæ non esset soluturus. *Plinius ad Traianum:* Solemnia vota pro incolumitate tuâ, quâ salus publica continetur, & suscepimus & soluimus: precati deos, vt velint ea semper soluí, semperque signari. *Concepta non Kalendis ipsis, sed* III. *Nonas. Plutarchus in Cicerone:* τρισὶν ἡμέραις πρὸ νέων καλανδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες ὄμνυσι καὶ θύουσιν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας. *Capitolinus in Pertinace:* Tertio Nonarum die, Votis ipsis. *Eunapius in vitâ Maximi:* ἡ τρίτη τῆς ἡμέρας τῶν καλανδῶν, ἃς αὐτὰς Ἰανουαρίας ἡμέρας Ῥωμαῖοι προσονομάζουσι, ἣν προσκυνήσαντες πάντες αὐτοκράτορα τὸν ἀρχηγέτην ἐστέφανον. *Adde hunc Caij* I.^ti *locũ De verbor. sign.* Post Kalendas Ianuarias die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur. *Denique hũc Dionis clarũ lib.* LIX. Καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀρχῆς ἐχούσης σωτηρίαν ἦν, *&c:* Tertiâ autem die, quâ Vota fiunt, conuenerunt quidem, *&c. Firma hæc videbantur: tamen concutit nos nonnihil Tacitus lib.* IV. *Annal.* Cæsar solemnia incipientis anni Kalendas Ianuarias epistolâ precatus. *Et subdit:* Quem enim diem vacuum pœnâ, vbi inter sacra & Vota, vincla & laqueus inducantur? *Et Tibullus ad Messallam:*

Sacerdotes vota concipiebant pro salute principis.

Obsignabãtur ea vota in tabulis.

Quis dies Votorum.

Alij vidētur Kalendis ipsis ponere.

——— Tyrio subtemine vestem
Indueras, oriente die duce fertilis anni:
Cùm fera discordes tenuerunt flamina venti,
Et largita tuis sunt multa silentia votis.

Sed stamus. & ad Taciti locum aio, non ita districtè verba capienda quasi illoipso die Vota, sed quasi in propinquo. Aut verius: etiam tunc Vota fuisse, sed ex ritu prisco, quæ soli Consules nuncupabant, pro Imperij & populi salute. Hæc autem pro Principe subtexta. & die quidem latiore & augustiore pompâ. Quod ipsum de Tibullianis illis censeo. Sanè veteri rep. negari non potest, quin Vota ipsis Kalendis. Omitto plures Liuij locos: hunc do firmum & clarum, lib. XXI. *extremo: Consulem* C. Flaminium, conscientiâ præteritorum, & Capitolium, & solemnem Votorum nuncupationem fugisse: ne die initi magistratus, Iouis optimi max. templum adiret. *Fieri etiam potest, vt plures dies Votorum fuerint, ille tamen tertius ante Nonas præcipuus. Concepta autem & in castris apud signa; & in Capitolio. Tertullianus de Coronâ:* Ecce annua votorum nuncupatio, quid videtur? Prima in principiis, secunda in Capitoliis. Accipe post loca, & verba. Hunc tibi Iupiter bouem cornibus auro decoratis vouemus esse futurum. *Vbi & formulæ pars; in quâ tamen corrigo,* esse* facturum. *Est enim eo exemplo dictum, quo illud Gracchi:* Credo ego inimicos meos hoc dicturum. *Dies hic publicè lætus; ideoq;* Ælius Cæsar Votorum caussâ ab Hadriano lugeri est vetitus. *Eumdem etiam* Solemnia ἁπλῶς appellarunt. *Quod obseruo ex Tertulliani his verbis:* Veræ religionis homines etiam Solemnia Imperatorum conscientiâ potiùs, quàm lasciuiâ celebrant. Grande videlicet officium focos & choros (*nescio an,* thoros, *vt ad lectisternia referatur*) in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere. Hæccine solemnes dies principum decent, quæ alios dies non decent? O nos meritò damnandos! Cur enim Vota & gaudia Cæsarum casti & sobrij & probi expungimus?

Distinctio adhibita.

Vbi cõcepta.

Tertullianus correctus.

Ita poëta vetus: Mars tibi vouëo fulgurum iudente verre.

Et Plinius suprà, Solemniavota.

Coniectura in Tertullianō.

41. Aut cælesti voci immolauisse.] *Indignor cùm lego, imò non indignor, vt nunc ætas mea est & peritia ludibriorum in re humanâ. En summates illi viri, genere, dignitate, sapientiâ, titulum criminis accipiunt, quem pudeat memorasse. Sed eadem Philostratus*

libro v. Accusationes quot & quantas è theatris oriri censes, cùm delatores ita redarguunt? Non venisti ad ditum Neronem; aut venisti quidem, sed neglegenter & non attentè audisti: risisti planè, non plausisti; nec pro ipsius VOCE SACRIFICASTI, vt clarior liquidiorque esset.

Vox addita Tacito.

42. Huic vni incolumitas tua sine arte, sine honore.] *Sentio abesse vocem, quam volenti Cornelio reddo*: incolumitas tua sine curâ, artes sine honore. *Prius membrum ad nuncupationem omissam votorum spectat, quæ pro incolumitate Principis: alterum ad id, quod numquam immolarit pro cælesti voce.*

Curatiùs, vt Accuratiùs.

43. Curatiùs leguntur.] *Ita restitui, confusione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhæserant. Itaque,* Curiatium, *aut* Curantium, *ferè legas. At ita ante Tacitum Sallustius,* Curatissimè accepit. *& Ammianus:* Domicilia cuncta curatiùs ritu Romano instructa. *Noster lib.* XIV. Ludos curatiùs editos.

Ælius Tubero Stoicus.

44. Ista secta Tuberones & Fauonios, veteri quoque reip. ingrata nomina genuit.] *Stoicorum sectam, vitium hoc hominis culpat, & qui eam secuti. Tuberonem intellegit Q. Ælium, qui in epulo publico hadinis pellibus straui lectos Punicanos, & vasa Samia exposuit. Cicero, Valerius, aliique. Agellius lib.* I. Tubero iuris ciuilis antistes, & Stoicæ doctrinæ sectator. *Idem ille est, qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante. Fauonius est, Catonis ille simia; de quo Suetonius Aug. cap.* XIII. *& Valerius Maximus lib.* II. *cap. vltimo. Plutarchus in Bruto. Vidi tamen qui,* Fannios, *hîc reponeret, imperitè.*

Fauonius, idé Stoicus.

Ostorius Sabinus.

45. Ostorius Sabinus.] *Mutant libri. Alij,* sibi Torius, *Vatic.* Subitorius. *Flexit me vt Ostorius scriberem locus infrà, de hoc ipso:* Ostorio duodecies, & Quæstoria insignia tribuuntur.

46. Inultam omiserat.] *Vatic. Malè vulgò,* inuitam.

47. Thrasea occursu prohibitus.] *Quod signum scilicet Principis indignantis, & à se atque aspectu suo spernentis. Tale Vespasiano factum, ab eodem Nerone, apud Suetonium in Vesp. cap.* IIII. Prohibitus non contubernio modò, sed etiam publicâ salutatione. *Atque vt ibi ille salutatione prohibitus, sic iste occursu.*

48. Exterritum Thraseam sensisse.] *Sententia mecum malit,* scripsisse.

49. Secretum circumdare.] *Benè mei libri, præ quod vulgò,* otium dare.

Conatus emendandi loci vitiosissimi.

50. Superesse qui forsitan manus ictusque * per immanitatem Augusti.] *Ammam agenti loco aquam sic affuderim:* ictusque parent. Immanitatem Augusti etiam bonos metu sequi.

Quæstor Principis.

51. Senatui quem perornauisset.] *Puto leg.* quem semper ornauisset.

Orationes Cæsaris recitabat.

52. Oratio principis per Quæstorem eius audita est.] *Non enim cuilibet è Quæstorum collegio id munus, sed Candidatis Principis l.* 1. *De offic. Quæstoris. Ideò Tacitus expressim,* Quæstorem eius. *Et in lapidibus aliquoties,* QVÆSTOR. AVG. *Reliqua ad hunc ritum trita.*

Diuinatio in Tacito.

53. Etenim quid mirum è longinquis prouinciis adueniri.] *Diuinabam,* haud veniri. *nec tamen sententiæ plene consultum. Melius sic:* quid mirum nec longinquis prouinciis subueniri. *vel* prouinciis aduerti.

Agrippinus philosophus, indigetus.

54. Paconium Agrippinum paterni in principes odij heredem.] *Hic ille Agrippinus è Stoïcâ domo, laudatus Epicteto & Arriano. Quorum verba ad hanc historiam dabo. Epicteti Electis:* Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιον ἀνὴρ χρώμενον, οὐδεπώποτε ἐπέτρεσεν ἑαυτόν, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ψευδεῖα. *& statim:* καὶ τοῖς μέλλουσι λέγειν αὐτῷ, ἐτέθνηκεν ὁ λέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. ἢ ὃς ἔφη, ἐκ οἶδεν, εἶπεν, ἐν Δεκέλειᾳ ἀεὶ σκοπούμεθα. *Arriani lib.* I. *cap.* I. ἀπηγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνει αὐτὸν συγκλητος. ἀγαθὴ τύχη. ἀλλ' ἦλθεν ἡ πέμπτη. ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτρεῖν. ἀπῆλθομεν, ἢ γυμνασώμεθα γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, ἤλθε δ' ὅτι κατακέκεισται. φυγῇ, φησίν, ἢ θανάτῳ; φυγῇ. τὰ ἀπάρχοντα τί; ἐκ ἀφῆκέν ἡμᾶς ἐν Δεκέλειαν οὐκ ἀπελθόντες ἀεὶ σκοποῦμεν. *Id est:* Nunciatú ei, quòd iudicium

cium de eo fieret in Senatu, bonum factum, inquit. At enim quinta hora iam adnênit (*non* Dies, *vti interpres ad ritum veterem parum attente.*) quâ exerceri solet, & frigidâ lauari. Eamus, ait, & exerceamur. Exercitanti superuênit qui diceret, Fuge ociùs, damnatus es. Exsilio, inquit, an morte? Exsilio. Bona autem quid? Non ablata tibi. Ariciam ergo euntes, istic prandeamus. *Tacito ista lucem dabunt, dum paullo inferiùs ait,* pulsum eum Italiâ. *Sed cur Marcellus* paterni odij in principes heredem *Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconium, qui maiestatis reus sub Tiberio periit. Eruo è Suetonij Tiber. cap.* LXI. Interrogatum eum à quodam nano astante mensæ inter Copreas (*ita leg. non,* Capreas) cur Paconius maiestatis reus tamdiu viueret? statim quidem petulantiam linguæ obiurgasse, ceterùm post paucos dies scripsisse Senatui, vt de pœnâ Paconij quamprimùm statueret. *Ideò Tacitus mox:* Quid Agrippino obiectum nisi tristem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberij sæuitiâ concidisset.

Mira constantia hominis.

Pater inuentus huius Agrippini.

55. Curtium Montanum.] *Cuius mentio lib.* IV. *Histor.*

56. Faciliùs laturos singula carpentem, quàm nunc silentium perferrent omnia damnantis.] *Eu calumniam. Viri boni silentio etiam apud Tyrannum peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo:*

CR. Tacere liceat. nulla libertas minor.
A rege petitur. OED. sæpe vel linguâ magis
Regi atque regno muta libertas obest.

Nec silentio satisfit Tyrannis.

57. Celebritate periculorum.] *Cum Rhenano lego,* crebritate.

58. Quódque Proconsul Asiæ.] *Melius,* proconsulatum.

59. Pecuniam Magis dilargita.] *Cape ad lucem historiæ Scholiastis hanc notam, ad illud Iuuenal.* ——— faciet, quod deferat, ipse. Egnatium Philosophum significat, qui filiam Bareæ Sorani, quam cùm ipse ad magicam descendisset, hortatus detulit Neroni. *Sed velim obiter corrigi:* quam, cùm ipsius ad magicam descendisset hortatu, Neroni detulit.

Scholiastes correctus.

60. Annio Pollione in exsilium pulso.] *Nuper inter coniuratos.*

61. Altaria & aram complexa.] *Vtrum aram Victoriæ intellegit, quæ ante curiam? an altaria & aram Veneris genetricis, in cuius templo nunc Senatus?*

Ara in curiâ.

62. Quantum misericordiæ.] *Præclarè libri. Vulgò* quantum nunc. *errore ex concisâ ratione scribendi,* mîæ. *Ingenio suo pridem hanc correctionem vindicauerat Faernus. nec inuideo ego, nec culpo.*

63. Honesti & exerciti.] *Suadeo scribas,* honesti exercitus, *ex sententiæ ductu.*

64. Æquitate deûm * erga bona malâque documenta.] *Deprauatio manifesta. quam adnoto, non tollo.*

Interdictio honoribus.

65. Prædicto ne in rep. haberetur.] *Accipio, vt Romæ quidem esse ei liceret, sed procul ab honore omni & publicis muneribus vitam ageret priuatam.*

Quæstor Consulis.

66. Quæstor Consulis missus.] *Consulum ergo proprius aliquis Quæstor? Apparet è Dione: qui in actis anni* DCCXVI. *scribit,* Ap. Claudium & C. Norbanum consules, primos binos Quæstores habuisse. *Si id non sit; scribam,* Quæstor Consuli missus, *id esset, à Consule missus. Quod fieri solere obseruamus in iis, qui damnati à Senatu. Nam Consul, eius caput: administer autem Consulis, Quæstor. Dio lib.* LVIII. *de Geminio Rufo:* Καὶ μαθὼν ἡ παιδίσκη δεῖν δικαιῶσει αὐτὸς παρόντα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, κἀκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγειλον, ἔφη, τῷ γερουσίᾳ, ὅτι * ἀνὴρ ὅπως ὑποθήσκει. Audiens Quæstorem ad supplicium exigendum iam adesse, ipsus se vulnerauit: & plagam ei ostendens, Abi, nuncia, inquit, Senatui, virum sic mori.

Supplicij exactor.

*De mollitie enim accusatus erat.

67. Demetrio Cynicæ institutionis doctori.] *Quæ secta reuerâ à Stoïcâ, tunc à tantùm distat. id est, quòd nudiùs & inuerecundiùs Cynici, quæ velant & tegunt leniter Stoïci. Demetrij huius laus apud Philostratum lib.* IV. *De vitâ Apollonij, Senecam* VII.

Demetrius Cynicus.

De Beneficiis cap. VII. *cuius verba:* Paullò ante Demetrium rettuli, quem mihi videtur rerum natura noſtris temporibus tuliſſe, vt oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, nec nos (*omnino ſcribo,* & nos. *ita enim concludit,* ne aut exemplum ſæculo, aut conuicium deeſſet) ab illo corripi poſſe. Virum exactæ (licet neget ipſe) ſapientiæ, firmæque in his quæ propoſuit conſtantiæ. *Et Epiſt.* 63. Demetrium virorum optimum mecum circumfero, & relictis conchyliatis cum illo ſeminudo loquor, illum admiror. *Vox eius magni animi ad Neronem,* ἀπειλεῖς μοι θάνατον, σὺ δ' ἡ φύσις, *apud Arrianum.*

Seneca correctus.

68. Arriamque tentantem mariti ſuprema, & exemplum Arrię matris ſequi.] *Arria mater, vxor fuit Cæcinæ Pæti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. Ideò ad mortem actus. Sed præiuit vxor, æterno & inaudito exemplo, ſemet feriendo; extractúmque pugionem marito porrigendo cum voce, Pæte non dolet. Plinium lege, lib.* III. *epiſtolâ ad Nepotem. Martialis de hac heroĩnâ,*

Caſta ſuo gladium cùm traderet Arria Pæto
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis:
Siqua fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

Arria vxor Cæcinæ, heroina.

Dio & Zonaras leuiter correcti.

In Zonarâ & Dione eadem narratio. ſed corruptè verba Græca, παῖ ὠὴ ἀλγῶ: *& in puerilis mendo Xylander,* Puer, non dolet. *Scribe,* παῖπε ὠὴ ἀλγῶ. *Hanc Arriam Scholiaſtes in vitâ Perſij notat fuiſſe pœtæ illi cognatam.* Ipſe Perſius, *inquit,* decem ferè annis ſummè dilectus apud Thraſeam eſt, ita vt peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam eius Arriam vxorem habente. *Quid eſt autem, Diligi apud Thraſeam? Solœcus ſermo. Manuſcriptus Vulcanij,* apetithraſea. *Facile correctu,* à Pæto Thraſeâ. *Commentarij autem huius parum adhuc peruulgati auctoritate ſæpe nitor. quis carpet? doctus ille, probus: imò in plerâque parte & Probi. Vtinam hodie ſic commentemur! Debemus eum P. Pythœo Ic. viro doctrinæ, iudicij, vitæ directæ.*

Perſij vetus Interpres correctus.

Et iure laudatus.

69. Obuerſis in Demetrium.] *Multa & libro huic, & Neronianæ hiſtoriæ deeſſe clarum. Duo anni dicendi ſuperſunt, in quibus de aduentu Teridatis, de coniuratione Vinicianâ, de motu Vinducis, aliáque, digna quæ à magno auctore tradita legeremus, ſi Fatis ita viſum fuiſſet.*

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVSTI LIPSI

AD LIBROS HISTORIARVM NOTÆ.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
CIↃ. IↃ. C.
Cum Priuilegijs Cæsareo ac Regio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD LECTOREM.

De diuisione, deque ordine Librorum Taciti.

ANTE *rem, sed non abs re, monendus mihi bone Lector es, seiunctos disparatosque à me hos Historiarum libros ab Annalium, caussâ non vnâ. Primùm Tacitus ita suasit, siue iussit:* Initium, *inquit,* mihi operis Ser. Galba. *& statim:* Opus aggredior plenum variis casibus. *Quæ verba, quis ille tam aliud agens in legendo, qui noui operis esse non sentiat, non iuncti aut continuati? Adde quòd seriò præfatur, apparat, conciliat, formam futuri operis ponit. quæ omnia in vestibulis librorum recepta tantùm, satis liquet. Sed & Tertullianus in libello de Spectaculis præit ad hanc distinctionem clarè:* Cornelius, *inquit,* Tacitus in quinto Historiarum suarũ bellum Iudaicum exorsus. *Rectè ad nostrum discrimen & verè: ad vulgi, vanissimè. quo is liber sit vigesimus primus. Denique etiam titulus me induxit. Si enim priores illi Annales insigniti, vt* * *docui, à Tacito ipso: aliud nobis opus quærẽdum cui, Historiæ, index. Nam hoc certè titulo libros etiam noster scripsit. Inde apud Vopiscum,* Historiæ Augustæ scriptor Tacitus. *Inde illud Plinij,* Auguror, nec me fallit augurium, Historias tuas immortales futuras. *At illud Historiarum opus, istud. cui inseri etiam Plinius ambitiosè nec importunè cupiebat, quia perduxerat id ad Plinij æuum. Sed & liber ille bonus fidúsque Vaticanus non temerè hîc vacillat.* Incipit, *inquit,* liber XVII. secundùm quosdam. *Quidam illi errant. & seduxit eos temporum rerumque coniunctio, vt vno filo illis de Nerone adtexta censerent ista de Galbâ. Adeò autem in re contrà est, vt sciam Tacitum hos Historiarum libros diu scripsisse ante Annales illos. Ipsi id accredo lib.* XI. *Ann.* Vtriusque, *inquit,* principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res gestas Domitiani composui. *Nam Domitiani res, vel Præfatio ista te docebit, tractasse eum his libris. ad quos frustrà & ridiculè me mittit, si nondum scripti editique. Quin consilium hoc illi in vniuersâ historiâ: vt eam ordiretur à rebus æuo suo coniunctioribus, & paullatim abiret ad superiora. Ne id quidem celat ipse* III. *Annali, vbi de Iuliâ Augusti filiâ:* Sed aliorum exitus, simul

* Ad lib. 2 Annal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cetera illius ætatis memorabo, si effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. *Itaque scripsit primò à Galbâ ad Traianum, & Historias appellauit. inde ab Tiberio ad Galbam, & Annales indigitauit. scripturus eodem titulo fortasse & tractu res Triumuirorum & Augusti. Fata inuiderunt. Hæc ratio mihi ante oculos, cùm Editione primâ Historias Annalibus anteposui: non ætatis seriem secutus, sed scriptionis tempus. Mutaui. non quia peccarim, sed quia non mens mihi contentionis funem cũ vulgo ducere super re leui. Denique quia rerum magis ordinata ita series. Moneo postremum stilum ipsum, argumentum & caussam esse posse vtriusque operis separandi. Sanè in istis Historiarum libris scribendi genus totum floridius, diffusius, & velut canali fluens pleniore. in illis Annalium siccius, contractius. adeò vt illic plurium annorum res vno libro, hîc vix vnius anni comprensæ pluribus libris. Siue ætas id fecit, siue potius iudiciũ curaque scribendi.*

DE MATERIE OLIM HORVM LIBRORVM.

COMPLEXVS erat Tacitus his libris res domi foriſq; gestas, à Seruij Galbæ principatu ad initium Neruæ. Docet ipse anteloquio operis: *Quòd si vita suppeditet, Principatum Diui Neruæ & imperiũ Traiani vberiorem securioremque materiam senectuti sepositi.* Scripsit ergo hîc & descripsit Principes sex, Galbam, Othonem, Vitellium, Vespasianum, Titum, Domitianum. Sub quibus multæ magnæq; res in vrbe, in prouinciis: quarum capita libat ipse totâ hac Præfatione. Ita clarum grande hoc Historiarũ opus fuisse, &, si coniecturæ res sit, fusum in libros non minus viginti. Certè cùm id spatium à Galbâ ad Neruam annorum vnius & viginti sit; his autem libris narratæ res dumtaxat vnius paullò plus anni: non vana diuinatio sit de numero tam amplo. Ita vides, Lector, quæ & quanta bonarum rerum iactura: &, scio, mecum ingemiscis. Vbi Tacitus desierat, consilium ordiri Ammiano fuit: qui vestigia eius legit, sed pede non tam fausto. Ipse de se Ammianus: *Hæc vt miles quondam & Græcus, à principatu Cæsaris Neruæ exorsus, advsque Valentis interitum, pro virium explicaui mensurâ.*

IVS TI

IVSTI LIPSI AD LIBRM PRIMVM HISTORIARVM NOTAE.

1. SERV. Galba iterùm T. Vinius COSS.] *Vulgò appellant T. Iunium. At mihi religio non fuit sequi scripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Cœlij:* Vinia gens.

SER. GALBA. II. T. VINIO. COSS.

à quo præsertim staret Plutarchus, qui ferè hunc hominem Τίνιον Οβίνιον, aut Οὐίνιον appellat. Simile mendum in Suetonij Aug. cap. XXVII. vbi T. Iunius Philopœmen *scribitur, qui ex Dione est* Vinius. *etsi Appiani Scriptura firmat vulgatam. Sanè Iunia gens nobilior, quàm vt in hunc hominem conueniat: cuius pater dumtaxat ex familia Prætoriâ, vt Tacitus infrà refert.* Suetonij correctio.

2. Dcc. & XX. prioris ævi annos.] *Exactè si putas,* XXII. *reperies.*

3. Dignitatem nostram à Vespasiano incohatam.] *Quomodò? quiáne Procurator sub illo Belgicæ? E * Plinio id suspicere: sed suspicere tantùm. imò verius id ceperis de huius patre. Intellego ergo dignitatem eius incohatam à Vespasiano, quòd ab eo Quæstor, Senatorq; factus.* *Lib. VII. Tacitus à Vespasiano Senator.

4. A Tito auctam] *Aedilitate, aut Tribunatu.*

5. A Domitiano longiùs prouectam.] *Quo Principe & Quindecimvir & Prætor fuisse, ipse testatur* XI. *Annal.*

6. Diui Neruæ.] *Ait, Diui. Cœpit ergo scribere eo mortuo & sacrato.* Scripsit post Neruam.

7. Opus aggredior plenum variis casibus.] *Parum firma aut germana lectio. Nam Vatic. ille opt.* opus aggredior opibus casibus, *præfert: & suprà adnotatum,* opimum. *Et in Romano antiquitus excuso, item legas,* opimum casibus. *Censeam fuisse,* opulens casibus. *quæ vox paullò à vulgo seductior, exscriptores seduxit.* Tentatus Tacitus.

8. Quattuor Principes ferro interempti.] *Ne erres cum vulgo, neu Pisonem inter istos censeas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam & ad huius exitum Historiam perduxit. Piso autem, dumtaxat Cæsar, non Princeps.* Aliter accepit Tacitus.

9. Tria bella ciuilia.] *Quæ? Othonis in Vitellium: huius in Flauium; & L. Antonij in Domitianum. de quo Sueton. & Dio.*

10. Perdomita Britannia, & statim missâ cohorte in Sarmatarum ac Sueuorum gentes nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] *In vitio aperto & confusione locus. Quid enim illud,* missâ cohorte? *Itáne vnius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Sueuos bellum? Nugæ. Denique quis hic sermonis contextus aut cohæsio, missâ cohorte in Sueuos, Dacum cladibus inuolutum? qui populi sanè diuersi. Omninò rectè correximus pridem:* perdomita Britannia, & statim *amissa. coörtæ Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus: *nec exiguo ad historiam momento. Discimus scilicet perdomitam Britanniam (quod Domitiani imperio accidit: eámque laudem Agricolæ socero suo noster tribuit, in eius vitâ:* Britanniæ situm non in comparationem curæ ingeniique referam, sed quia tum primùm perdomita est) *& mox ignauiâ aut dissidio Principum in parte amissam. Certè Spartianus auctor, sub principia imperij Hadriani,* teneri Britanniam sub Romanâ ditione non potuisse. *Addit amplius, penetrasse eumdem Principem in Britanniam, nec tamen totam reciperasse, sed* per octo- * *vel* omissa, *si mauis.* In eodem vitium. Britannia domita. Amissa. Recepta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gintaquinque millia passuum murum duxisse qui Barbaros Romanosque diuideret. *Cuius muri mentio etiam Dioni in vitâ Commodi: ἧς, inquit, ἐν τῇ νήσῳ ἐθνῶν (de Britanniâ loquitur) ὑπερεβεβλήκοτον τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τοὺς Ρωμαίων ἐφεστῶτας. Alius abisto murus, siue vallum potius, quod Seuerus Imperator duxit per millia passuum* XXXV. *vt Eutropius ait, siue,* XXXII. *vt Victor. De quo vallo diffusè & diserte Beda, lib.* I. *cap.* V. *Aliquid etiam Windichindus Saxonicorum lib.* I. *At fons totius huius corruptionis (variè enim interpolatus locus) à verbo* coörtæ *ortus: quod plerumque libri scripti in medio adspirant* cohortæ, cohoriri. *Hinc turbellæ.*

Qui Sueui apud Tacitum.

11. Sarmatarum ac Sueuorum gentes.] *De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Sueuis, vix puto. Cattos saltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu scito. hos Sueuos, non illos esse qui in ipsâ Germaniâ, & qui vulgò noti: sed qui trans Istrum, assiti Sarmatis. Illi, inquam, ipsi, quibus Vannius à Druso rex datus, quiq; inter Marisum & Cusum fluuios locati. Itaque militâ plerumque sociati cum illis. Libro* XII. *Annal.* Ipsi Vannio manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat. *Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta præclarè (& absque iis hærebamus)* Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λύγιοι Σκίροις τισὶ πολεμηθέντες, πρεσβεῖς ἔπεμψαν, αἰτοῦντες συμμαχίαν σφίσι Δομετιανόν, καὶ ἔλαβον. Ἀγανακτήσαντες δὴ τούτῳ οἱ Σκίροι πρεσπαρέλαβον Ἰάζυγας, καὶ προσαπεκδιάζοντο ὡς καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Ἴστρον διαβησόμενοι: In Mysiâ Lygij cum Sueuis belligerantes, Legatos miserunt auxiliũ à Domitiano rogantes; & impetrauerunt. Quod ægrè ferètes Sueui, Iazygas assumpsêre, & apparabant se tanquam Istrum vnà cum iis transituri.

Vicini Sarmatis.

Dio illustr.

Bellum in Dacos.

12. Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] *Epitomarij de hoc bello Dacico, multa; & poëta Statius:*

Das Cattis Dacisque fidem.

Iterum:

Hæc est quæ victis parcentia fœdera Cattis,
Quæque suum Dacis donat clementia montem.

Cur montem diserte nominat? sicut in eâdem istâ re:

Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera montem
Longo Marte domas.

Occultior intellectus in Statio.

Quiáne montana Dacia, & tales ibi munitiones? Apparet è Fragm. Dionis, in rebus Traiani: ὁ δὲ Τραϊανὸς ὄρη τε ἐντετειχισμένα ἔλαβε, καὶ ἐν αὐτοῖς τά τε ὅπλα, καὶ μηχανήματα, καὶ τὰ ἀληθῆ μαλωτὰ. *Suspicari etiam possis, in re occultius aliquid designari.* ἐνικῶς *enim & vnum montem dumtaxat appellat. Aspectum igitur à poëtâ, ad ridendam & miri stuporis superstitionem Dacorum; quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, & mons ipse Sacer. Strabo lib.* VII. Φασὶ δ' ἐν τοῖς Γέταις ὁ ἱερεύς, ὃν νομάζετο θεός. καὶ τὸ ὄρος ὑπελάμβανεν ἱερὸν, καὶ προσηγόρευον ὕπατον: Apud Getas Sacerdos, Deus dicitur; & mons, Sacer existimatur, atque ita appellatur. *At enim de Getis hoc Strabo. ita. sed tu disce, Getarum populum Dacos esse, ex Dione lib.* LI. *& Strabone ipso statim. Etiam Appianus notat* Getas vltra Danubium, à Romanis Daços appellari. *Addo etiam Cappadocibus montem pro Deo fuisse. Tyrius Maximus:* ὄρος καππαδόκαις καὶ θεὸς, καὶ ὄρκος, καὶ ἄγαλμα.

Dacorum fatua religio.

Daci Romanis qui sint.

Getæ Græcis.

13. Mota Parthorum arma, falsi Neronis ludibrio.] *Dat & accipit lucem Suetonius, in extremo Nerone.* Denique cùm post xx. annos, adolescente me, exstitisset quidam conditionis incertæ, qui se Neronem esse diceret: tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus & vix redditus sit. *Post viginti annos, inquit, à morte Neronis. ergo in* XIV. *consulatu Domitiani, hic motus.*

Nero Parthis gratus.

Clades à Vesuuio.

14. Haustæ aut obrutæ vrbes. Fæcundissima Campaniæ ora & vrbs incendiis vastata.] *Verùs distinxeris,* Haustæ aut obr. vrbes fæcundissimâ Campaniæ orâ. & vrbs inc. vastata. *Id enim significat, in Campaniâ haustas aut obrutas vrbes prodigiosâ illâ eiectione Vesuuij montis, quæ sub Tito. Quâ duo opida cum pagis multis obruta, Herculanium & Pompeij. quin ille ipse Naturæ magnus mystes Plinius, periit eodem casu. Statius de hac re eleganter:*

Mira fides. credétne virûm ventura propago

Cùm

Cùm segetes iterum, cùm iam hæc deserta virebunt,
Infrà vrbes populosque premi?

*Tangit & * Plutarchus in iis quæ Thespesio reuelata, vbi* Βάσιον ὄρος *appellat: quod male interpres Lesbium montem vertit. At quod in Tacito de incendiis vrbis est: intellige, de Capitolio exusto sub Vitellio, & de igne triduano, qui sub Tito. Dionem vide.*

*Libello περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς τριῶν βασίων τῶν μαντικῶν.

15. Pollutæ cærimoniæ.] *Vestalium nempe incestus. quæ protraxit Domitianus pariter & puniit. Præter historicos, Papinius allusit: qui prospectantem Domitianum facit,*

——an tacitâ vigilet face Tröicus ignis,
Atque exploratas iam laudet Vesta ministras.

Domitianus Vestales examinauit.

16. Atrociùs in vrbe sæuitum.] *Rectè. Imago enim sæuitiæ cædiumq; multa in insulis & prouinciis, maior in ipsâ vrbe. Egregius tamen & acutus quidam iuuenis mauult,* in vrbe seruitium.

17. Odio & terrore corrupti in dominos serui.] *Odio proprio, terrore à Domitiano. Nam ille vulgò vsus delationibus & operâ seruorum. Plinius Panegyrico, hoc tangens:* Non enim iam serui, Principis nostri amici, sed nos sumus: nec pater patriæ alienis se mancipiis cariorem quàm ciuibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberasti, vnoque salutis publicæ signo, illud, vt sic dicam, Seruile bellum sustulisti.

Serui in dominos auditi.

18. Non esse curæ deis securitatem nostram, esse vltionem.] *Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etsi non imprudens. Nam humano ingenio si rem libras: cùm tot clades, tot tristia, tam rara in bonos præmia: quid nisi aduigilare deos tantum censeas in pœnas? Atqui nos scimus aliter: nec rem metimur ex iis modò quæ sunt, sed quæ futura. Qui vindicem tantùm deum statuit, tollit ex deo quod est dei, imò quod deus: vim beneficam, salutarem, & adiuuantem. Itaque homo sile: & tecum alter ille tenebrio, qui, clamat:*

Felix Roma quidem. ciuesque habitura superbos;
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet.

Taciti callidum, sed impium dictum.

Adsimile Lucani. Lib. IV.

A quo, fallor, aut tu sumpsisti.

19. Vt non modò casus euentusque rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed etiam ratio caussæque noscantur.] *Vlcus hic, nisi fallor, etsi tectum. Si enim casus euentúsque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad causas? aut cur vbique tam multus tu, tam serius in iis explicandis? Censeo immissâ negatione scribendum,* qui plerumque haud fortuiti sunt: *ad rem & ad verum certe, si non ad Taciti mentem.*

Ambiguæ lectio.

20. Pars populi integra & magnis domibus annexa.] *Attende, & mecum rescribes:* pars p. integra, & magnis domibus annexi clientes libertique damnatorum. *Integram partem populi appellat, sinceram & lasciuiâ temporum non corruptam.*

21. Odio flagitiorum onerabant.] *Siue, vt libri scripti,* oneratum. *Vox quidem ea retinenda est, malè à Beato expulsa.*

22. Cingonio Varrone.] *Ita scribamus. Iubet Vaticanus, qui non aliter nominat: & Plutarchus, cui est* Κινγώνιος Βάρρων. *Sed & in Taciti vulgatis etiã libris ita perscriptum, Annali* XIII. ceusuerat Cingonius Varro consul designatus. *Est autẽ hic ipse.*

Cingoniæ gens.

23. Petronio Turpiliano.] *Qui consul fuit anno vrbis* DCCCXIV. *Plutarchum sperno, siue librarium, in quo* Τερτυλλιανὸς *dicitur.*

24. Quam è classe Nero conscripserat.] *Iam olim legiones* Classicæ, *si Nummis fides in quibus video:* ANT. AVG. III. VIR. R. P. C. *& parte alterâ* LEG. XVII. CLASSICÆ.

25. Multi ad hoc & innumeri.] *Vitium quinis viderit & sermonis ineptias, imò sordes. Quid enim illud est,* multi & innumeri? *Adstricto nostro scriptori satis erat, credo, alterum. Ferretus emendabat,* milites, ad hoc innumeri. *Ego verissimè ex Farnesiani vestigiis* multi ad hoc numeri. *Ad hoc, Sallustianum est: & valet, Etiam, Præterea. At numeros hîc capio cohortes, manus, vexilla. Crebrum id verbi sub æuum Taciti, eo sensu.*

Numeri militares.

Plinius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Plinius lib. x. *epistolar. de Tironibus:* nondum distributi in numeros erant. *Vlpianus:* exercitum non vnam cohortem neque alam dicimus, sed numeros multos militum. *Idem:* siquis militum ex alio numero tralatus sit in alium. *Suetonius Vespas. cap.* VI. & tunc quidem compressa res est, reuocatis ad officium numeris parumper. *Claudianus:*

Regnorum tractat numeros, cuneosque recenset.

Nec cohortes solùm in hoc nomen, sed paullatim venêre etiam ipsæ legiones. Accredo hoc * *Zozomeno scribenti:* τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν δεκάδας καλεῖσιν: Romanorum legiones, quas nunc vocant Numeros. *Ac Capitolinum ita accipio in Macrino:* Timuit autem & collegam, ne ipse imperare cuperet, quòd si vel vnius numeri consensus accederet; neque ipse recusaret, & omnes cupidissimè id facerent. *quin noster ipse Tacitus hac voce iterùm vsus, in Agricolâ:* Quamquam transacta ætas, sparsi per prouinciam numeri. *Hæc quidem proba & certa. sed illex ista libido correctorum, ignara quiescere etiam in certis. Itaque rescribit quidam,* multi ad hoc innumeri. *id est, inquit, qui in numeros legionesque nondum relati. Acumen! quod fateor superfuisse illi iuueni, magis quàm iudicium: nisi quòd ætas tamen id correxisset & direxisset. At tantùm abest, vt de tironibus aut collectitio milite hic Tacitus: vt contrà, veteranos intellegat, & electos sub vexillis. Itaque magis distinctè paullò post,* Illyrici exercitus electos *nominat, &* Germanica vexilla. *Omitto quòd notionem eam vocis nobis ingerit, sine exemplo.*

Lib. I. *Eccles. histor. cap.* VIII. *vbi tamen malè scriptum,* φράγματα.

Reiectus prætitus quorûdam.

26. Haud dubiè turbantem.] *Vocem eieci, quæ aberat rectè ab optimo libro. & passim ita Turbandi verbo vsi prisci.*

27. Galliæ obligatæ recenti dono Romanæ ciuitatis.] *Quomodò recenti? & nonne iampridem Galli isti comati id adepti à Claudio? clarum id è Taciti lib.* XI. *Sed expedio. Olim quidem ius ciuium adepti, non tamen promiscuè, sed proceres tantùm. Cautè ibi & circumspectè Tacitus:* primores Galliæ, *inquit,* quæ Comata appellatur. *idque mihi notes. Sed nunc ecce à Galbâ diffusum id ius in Gallos omnes, qui pro Vindice stetissent.* *Plutarchus apertissimè:* Ἐκ δὲ τούτου τὰ μητρίως περιπόμενα διαλοιδωρίαν εἶχεν, ὡς τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας Οὐινδικιανομένους. ἐδόκουν γὰρ ἐφιλανθρωπίᾳ τῇ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ ἀνύμενοι δεῖν Οὐινδικίου πυγχάνειν ἀνέσεώς τε δασμῶν, καὶ πολιτείας: Inde & media eius facta reprehensione habuêre: sicut de Gallis, qui Vindici adhęserant. Visi enim illi nō Principis benignitate, sed pretio emisse à Vinnio remissionē tributorum, & ciuitatem.

Galli quòdo plenè ciues.

Nodus explicatus.

28. Soliciti & irati, superbiâ recētis victoriæ, & metu tamquam alias partes fouissent.] *Haud temerè mutem. aptior tamen membrorum connexus & respondentia si legas,* soliciti & elati. *Metu nempe soliciti, victoriâ elati.*

29. Id satis videbatur.] *Dictum videtur, quasi milites, titulos & imagines tantùm Vitellij spectarint, & paterna ei virtutes processerint pro suis. Aliàs non malè fortasse,* satis: *vt missionem hanc Vitellij cælesti consilio adsignet, quæ ad imperium scilicet via.*

30. Mox attritis opibus.] *Etiámne monebo? Grammaticū & leue est. tamen in fido illo Vatic. scriptum,* atteritis. *Et sanè crebrò ita veteres. vt Tibullus in eodem hoc verbo:*

Atteritum.

Aut operi insuetas atteruisse manus.

Vt Accedisse, *pro Accessisse,* Consistisse *pro Constitisse, in Pandectis: &* Hauritum *pro Haustum in Apuleio. Et notaui plura talia, quæ vix promam quin rideant aut irriant magistelli nostri.*

31. In secretum Asiæ repositus.] *In Lyciam, vt opinor, specie Legationis. Colligo è Plinij lib.* XII. *cap.* I. Licinius Mucianus ter Consul, & nuper prouinciæ eius (*Lyciæ*) legatus.

32. Suo loco memorabimus.] *Malè anteà,* memorauimus. *Nam hæc quidem narrat initio libri* II. *infrà.*

33. Aegyptum, iam inde à D. Augusto, equites Rom. obtinent.] *Suprà* II. *Annal.* Nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus illustribus Romanis, sepositi Ægyptum.

Arrianus

Arrianus id consilij exemplique, ab Alexandro Magno esse cēset. qui (vt lib. III. *notat)* in plures præfectos Ægyptum distribuit, miratus & naturam regionis & munimenta, neque tutum sibi existimans vnius imperio totam Ægyptum credi. *Ac deinde addit:* Et Romani mihi videntur ab Alexandro docti custodire Ægyptum, nec quemquam Senatorij ordinis eò mittere, sed aliquem ex equestri. *Cautio igitur ab Alexandro esse potuit: non tamen imitatio. quia ille in plures, isti vni permiserunt; sed infirmo.*

Tib. Alexander.

34. Tiberius Alexander.] *Ego hunc illum puto, qui in castris & gratiâ Corbulonis, libro* XIV. Die pactâ, Tiberius Alexander, illustris eques Romanus, minister bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, in castra Teridatis venêre. *Qui & Iudeæ Procurator, apud Iosephum libro* XX. *cap.* III. *Pater eius, item Tib. Alexander, qui Alabarches Alexandriæ, & frater Philonis Iudæi, cuius nunc scripta habemus.*

Legiones in Africa, quot?

35. Africa ac legiones in eâ.] *Plures igitur legiones tunc in Africâ? Vix opinor. Adi, si lubet, quæ scripsi initio libro* IV. *Annalium. Vna sanè ordinaria legio in Africâ, neque aliter infrà numerat aut nominat, hoc ipso anno:* legio in Africâ auxiliáque tutandis imperij finibus. *Iuuare aliquid hanc lectionem videatur libro* II. *locus:* In Africâ legio cohortesque dilectæ à Clodio Macro, mox à Galbâ dimissæ. *quasi nouam legionem illi veteri adiunxerit Macer, atque ita sub initia Galbæ fuerint duæ. Vanè. quia cohortes dumtaxat dilectas à Macro intellegit, non legionem ipsam. Igitur inclino vt hic rescribam,* Africa ac legio in eâ.

Videri nunc vnam fuisse.

Mauritania à quo diuisa.

36. Duæ Mauretaniæ.] *Tingitana, & Cæsareensis. Hanc diuisionem Plinius acceptam fert Cæsari Caligulæ, lib.* V. *cap.* I. Principio terrarum, *inquit,* Mauretaniæ appellantur, vsque ad C. Cæsarem Germanici F. regna: sæuitiâ eius in duas diuisa prouincias. *At Dio palàm aduersus, Claudio attribuit, lib.* LX. Περιχθέντων δ' τούτων, ὁ Κλαύδιος δίχα τοὺς Μαύρους τοὺς ἐπικοὺς ἔνειμεν, ἔς τε τοὺς περὶ Τίγιν καὶ ἐς τοὺς περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧν καὶ ὀνομάζονται καὶ δύο ἄρχουσιν ἱππεῦσι πρὸς τάξεως. His actis, Claudius Mauros dupliciter diuisit, in eos qui ad Tingim, & qui ad Cæsaream, vnde & nomina habent: & duobus equitibus præpositis eos permisit.

Dio à Plinio discrepat.

Explicatus Tacitus.

37. Inchoauêre annum sibi vltimum, reip. propè supremum.] *Eleganter dictum. Solicitant tamen. & nónne, inquiunt, idem est Vltimum ac Supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob sententiam disparem. Non enim certè reip. vltimus annus. Alioqui dicere percommodè potuisset,* sibi & reip. supremum. *Non ergo audio adolescentem eruditum, qui per litteras me monuit videri legend.* reip. propè primum. *quia tantum non vetus, inquit, resp. & libertas incœpêre à Galbâ. Logi alogi.*

38. Ruptâ sacramenti reuerentiâ.] *Ita mei libri, & sententia exigit. Rhenanus dum Budensis codicis corruptam scripturam vt τεμένων ἱερὰ obseruat, nodum in scirpo quærit.*

39. Multi occultâ spe.] *Libri mei scripti,* stultâ spe. *vti & in Couarruuiæ. Placet tamen magis vulgata.*

40. Ambitionis rumoribus.] *Verum non negaueris,* ambitiosis.

Correctus Tacitus.

41. In T. Vinij odium diuerterant.] *Parùm cohærens lectio aut sententia. A priscis editionibus abest vox* diuerterant. *Et tollam sanè ego arbiter, legamq;:* hunc vel illum ambitiosis rumoribus destinabant, etiam in T. Vinij odium. qui indies, &c. *Multi, inquit, successorem distinabant ex suâ spe, quidam ex odio Vinij. Non dissimile illud Taciti de Pisone:* Iuuenis recenti fauore, & infensus T. Vinio: seu quia erat, seu quia irati ita volebāt. *Quod si retinendum tamen id verbi sit, mutem & diducam,* Etiam in T. Vinij odium diuersi ierant.

Actu improba vox.

42. Eodem actu inuisior erat.] *Quid est illud, Actu inuisum esse? Ineptiæ, & sermo parùm non dicam lautus, sed Latinus. Scribebam sublatâ eâ voce,* eâdem inuisior erat. *genus sermonis notum vel ex vno Plauto. Sed magis placet Iac. Lectij eruditi viri coniectura,* eodem auctu.

Icelus libertus.

43. Icelo Galbæ liberto.] *Nequissimi huius seruuli nomen variè scriptum. Alibi* Hycellus, *alibi* Icellus. *Vaticanus semper* Icelus: *quem sequor. Plutarchum in eâ voce emaculo, in Galbâ:* Καὶ ἦκεν ἀπὸ Ῥώμης Ικελὸς ἀπελεύθερος ἐξομολογῶν. *Vulgò,* σικελὸς *scriptum:*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& verterunt homines docti, Siculus quidam. *At Icelum hunc festinatum nuntium fuisse, docent eos Suetonius Galb. capite* XXII.

Suetonius explicatus.

44. Quem anulis donatum.] *De hoc eodē Suetonius:* Icelus paullo antè anulis aureis donatus, & Marciani cognomine ornatus, & iam summæ equestris gradus candidatus. *Viri docti interpretantur Summam equestris gradus, Præfecturam prætorij: haud improbè. Tamen ego magis intellegam de Procuratione, quæ propria equestris ordinis dignitas. An libertum promotum iri censeam ad Prætorij præfecturam, idque sub Galbâ? numquam.*

45. Octauiam vxorem amoliretur.] *Iisdem in hanc rem verbis vsus est libro* XIV. *Annal. & sic mei libri. Couarruuiæ tamen codex & Budensis*, Octauia vxor amoueretur. *Quod rectum æquè.*

Hispaniæ diuisio. Citerior. Vlterior.

46. In prouinciam Lusitaniam specie legationis sepositit.] *Totidem verbis Suetonius:* Sepositus est per caussam legationis in Lusitaniam. *Sed operæ est videre diuisionem Hispaniæ & Præfecturas, quoniam sæpe hîc incurrit. Diuisa ea ab Augusto in duas prouincias, Citeriorem & Vlteriorem. Citerior, Tarraconensis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluuius Rufus. Vlterior diuisa in duas prouincias, Bæticam & Lusitaniam. Bætica populi fuit, & in eam missus Proconsul. Noster lib.* IV. Vibius Serenus

Taciti dictio restricta.

vlterioris Hispaniæ Proconsul. *non quia tota Hispania vlterior (cautè legas) Proconsulem habuerit, sed quia eius pars melior Bætica. Itaque confundebant scribendo siue loquendo. Plinius lib.* III. Prima Hispania terrarum est, Vlterior appellata, eadem Bætica. *Non tamen etiam regendo. Nam duæ Cæsaris fuerunt, sola Bætica populi. Strabo distinctè, libro* III. Νυνὶ μὲν οὖν ἡ ἐπαρχῶν, ἣν μὲν ἀποδειχθεισῶν τοῦ δήμου τὴν ἐντὸς τοῦ

Bætica populi.

ἠπείρου πρὸς ῥωμαίων, ἣ μὲν Βαιτικὴ προσκεῖται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπεται στρατηγὸς ἐπ' αὐτὴν, ἔχων ταμίαν ἢ καὶ προσβατικόν. ἣ δ' λοιπὴ, καίσαρός ἐστι. πέμπουσι δ' ἀπ' αὐτῆς δύο προσβατικοὶ, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. Nunc quidem, prouinciis aliis attributis populo & Senatui, aliis Principi, Bætica populo relicta est, & mittitur in eam Proconsul qui habet

Reliquæ Cæsaris.

Quæstorem & Legatum. reliqua autem Hispania Cæsaris est. & mittuntur in eam duo Legati, Prætorius & Consularis. *Addit deinde, Prætorium Lusitaniæ præfuisse, cum vnico Legato: Consularem reliquæ, cum tribus Legatis tribúsque legionibus. Consentit & Dio libro* LIII. *qui disertè* Bæticam populo adsignat, Lusitaniam & Tarraconensem Cæsari. *Quid igitur Appiano in mentem venit scribere, De bello Hispaniensi, extremo?* Ab eo tempore *(quo Cantabri ab Augusto victi)* Romani Iberiam, quæ ho-

Appianus contradicit.

die Hispania dicitur, in tres partes diuidere cœpisse mihi videntur, in quarum duas annuos magistratus Senatus mittit, in tertiam verò Præsidem Imperator.

Vanè.

Quæ à falso nunquam excusem, nisi quid mutauit eius ævo. Strabo etiam libro vltimo, duas Hispanias recensere inter eas quæ Populi sunt, videtur. sed videtur: eáque res interpretem decepit. qui etiam τλῶ ἐντὸς Ἰβηρίαν, id est Vlteriorem *siue* Exteriorem *Hispaniam, turbonem probas sanè Notas iam nunc vidi.*

Strabo malè versus.

47. Ducennio Gemino Præfecto vrbis.] *Ille est, de quo libro* XV. *legis:* Exin Nero tres consulares L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paulinum vectigalibus præposuit.

Pisonis pater.

48. Piso M. Crasso & Scriboniâ genitus.] *Puto illo M. Crasso Frugi, qui consul fuit cum C. Lecanio Basso,* DCCCXVI. *sub Nerone. qui ipse è Calpurniis Frugi, in Liciniam gentem adoptione transiit, vt ex cognomine apparet: sicut hic noster iterum è Licinijs ad Calpurnios iuit. Quod autem de Scriboniâ addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galbâ legi,* κράσσου καὶ κεντίωνος ἔγγονος: *& ex nostro corrigendum.*

Plutarchus rescribendus.

49. Et iudicij mei documentum sint.] *Sententiam antè inuolutam, filo & fide Vaticani codicis aptè euolui. Hoc dicit. Neque ego ambitione aut malis artibus imperium quæsiui: & quòd te iudicio successorem eligam, signum, posthabiti non solùm mei amici sed & tui.*

50. Est

50. Est tibi frater pari nobilitate.] *De quo libro* IV. *Historiarum:* Ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egregiis maioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capessendam remp. hortatus.

51. Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant. quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.] *Xenophon pariter: δοκεῖ δέ μοι ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι φέρειν ἄνδρα τἀγαθὰ κακῶς φέροντα, ἢ τὰ κακὰ τὰ μὲν γὰρ ὑφεῖναι τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφρονοῦντα τοῖς πᾶσιν ἐμπεῖναι. Et sententia similis, Diodoro Siculo expressa, lib.* XIX. *διόπερ ἔνιοι τῶν στρατηγούντων ὑπολαμβάνουσιν ὀλιγχρονιώτερον ἐπ' ἀρχὴν συμφορὰς ἐνεγκεῖν ὀπιθεξίους, ἢ τὰς εὐημερίας ἐμφρονας. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν ἐκεῖ τῶν μέλλοντος φοβὸν ἐπαναγκάζουσιν ὀπιμελεῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ μεγέθους ὀλυγωρεῖν καταφρονεῖν πάντων. Et Catonis ibi Prisco:* Adversæ res se domant, & docent quid opus sit facto: secundæ res lætitiâ transuorsum trudere solent à rectè intellegendo atque consulendo.

Felicitas ægrè conco-quitur.

52. Sed alij per obsequium imminuent.] *Ita disertè Vatic. & Venetus: nec quidquam pote (non me quidem arbitro) lectione hac melius. Rhenanus tamen turbat, mutat, & exemplaria vt haberent fecit*, alij licet per obsequium annuant.

53. Aut ego cum vnâ Legione.] *Vnâ tantum? Atqui antea tres, in illâ parte Hispaniæ. & τρία τάγματα*, tres legiones *(ita vertere interpres debuit, non* cohortes*)* collocat *sub Augusto Strabo. Etiam sub Tiberio noster, initio libri* IV. *Annal.* Hispaniæ, *inquit*, recens perdomitæ tribus habebantur. *Sed iisdem verbis adsignificat id mutatum, & imminutas legiones, animis eius gentis tempore imminutis & fractis. Itaque in Tarraconensi, cui Galba præfuit, vna tunc legio. Suetonius in Galbâ, cap.* X. *ostendit exercitum fuisse* legionis vnius, alarum duarum, trium cohortium.

Quot Legiones in Hispaniâ.

54. Vtilissimus quidem ac breuissimus.] *Siue, vt Rhenano, & Mauro visum è Budensi,* vtilissimus idem.

55. More D. Augusti & exemplo militari.] *Traiectio facta vocum videtur: quam odoratus Aemilius Ferretus, legitq;* Exemplo D. Augusti & more militari: *me quidem vtrâque manu adsentiente.*

56. Piso proficisceretur maiore prætextu.] *Quid illud,* maiore? *Suspectum mihi hîc verbum.*

57. Bis & vicies mille sestertium.] *Verius fortasse,* bis & vicies millies. *quæ summa sanè grandiuscula, sed digna effusionibus eius monstri.* Erunt quinquaginta quinque milliones, *vt loquamur ritu & compendio nostro. Quid nimium pro opibus Romanis?*

Summa effusionum vetior reposita.

58. Exactioni xxx. equites præpositi.] *In Suetonio est*, quinquaginta. *nec liquet mihi de veritate.*

59. Antonius Naso.] *Farnesiano est,* Aurelius.

60. Othonem exstimulabant luxuria etiam Principi onerosa, inopia vix priuato toleranda.] *Veræ hæ mutationum caussæ. & prudenter Aristoteles eas ingerit Polit.* V. γίγνονται δὲ μεταβολαὶ, ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ, ἢ καταδουλάζουσιν ἕτερον. Fiunt mutationes cùm per luxum sua prodigunt. Tales enim innouare omnia student, & aut sibi Tyrannidem aut alteri parare. *O veriloquium, quod vtinam Principes imbibant, & corruptissimis hodie moribus aduertant!*

Caussæ conuersionum in rep.

61. Ceteráque regnorum libidines.] *Glossam præfert: ac fortasse germanius,* ceteráque regnorum auido talium. *Paullo antè etiam malim coniunctim legi*, adultera matrimonia.

62. Per speciem conuiuij.] *Sportularum titulo erogatio ea facta, nisi fallor.*

63. Proculo speculatori.] *Vbique hoc militiæ nomen & munus ita scribo, & Speculatores expello. Libri omnes scripti suadent: etiam lapides, vt ille Romæ:*

Speculatores.

P. AEL. MVCIANO
SPEC. LEG. II.
ADIVT.

Alius iuxta Aemiliam:

L. CASVRIO. L. F.
CLV. SPECVLATORI.

Item: SCHOLA. SPECVLATORVM. LEGIONVM. I. ET. II. ADIVTRICVM. PIARVM. FIDELIVM. *In Nummis item M. Antonij* CHORTIS. SPECVLATORVM. *Sed & in Marci Euangelio:* ὁ Βασιλεὺς ἀποστείλας ἢ σπεκουλάτωρα. *& in Suetonij Calig.* caliga speculatoria, *scriptum. Sed verùm hi speculatores siue exploratores? Vix opinor, & exempla refutãt. Potius censeam fuisse inter custodes corporis imperatorij certum genus, qui velut in speculâ eius salutis. Vnde nomen. Certè Suidas clarè,* Σπεκουλάτωρ, τὸ δορυφόρημα *interpretatur: & hic in Tacito atque in Suetonio reperias inter satellites Principales. Arma ijs Clypeus & Lancea. ex Iosepho* Ἰουδαϊκ. ἁλώσ. *lib.* III. *cap.* VI. Φέρουσι δὴ οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος θώρηκάς τε καὶ λόγχας καὶ ἀσπίδα. *& cap.* VIII. μετ' ὀλίγον δὲ αὐτὸς Οὐεσπασιανὸς ἐξήλασε, τούς τε θωρηκτοὺς ἀπὸ πεζῶν καὶ ἱππέων, καὶ τοὺς λογχοφόρους ἔχων. *Nam capiam ibi sanè* λογχοφόροις *siue Lancearios, hos Speculatores. Suetonius hortatur in Claudio:* Neque conuiuia inire est ausus, nisi vt speculatores cum lanceis circumstarent. *Et in Galbâ:* Descendentem Galbam speculator impulsu turbæ lanceâ propè vulnerauit. *Hi sunt quos sequens ætas Scultatores dixisse videtur, quasi Auscultatores. quod verè notatũ censeo à Cuiacio lib.* VI. *Obseru. cap.* XXXIII. *quem de alio etiam munere Speculatorum adi & audi.*

Qui fuerint. Lanceas gestabant.

Tesserarij.

64. Tesserarium speculatorum.] *Ita scriptum meis libris. Cur spernam? Tesserarios enim suos cohortibus speculatorũ fuisse, credam non vanè. Si quis tamen iunctim malit,* tesserarium speculatorem, *haud pugnem. In Glossario prisco:* Γραμματεύς: scriba, tesserarius. *In lapide, Romæ:* AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VII. PR. S. VERISSIMI. QVI. MILITAVIT. IN. EQ. SECVNDA. ITALICA. TESSERARIVS. ANN. VI. *Plutarchus in hac ipsâ narratione:* ἐν ᾧ τύποις Οὐιτέλλιος μὲν Βάρβιθον, ὁ μὲ ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσαράριθον. οὕτω γὰρ καλοῦνται, οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελοῦντες.

Optiones.

65. Optionem eorumdem.] *Constituta lectio pridem ab eximio Cuiacio, loco quem iam dixi. nisi quod,* eorumdem, *scripsi, non,* eôdem, *fide Vaticani libri. Optiones Romana militia vetus dixit, qui à dignioribus & cum gradu militibus adoptati. vicem eorum subibant. Posterior ætas, nisi fallor, diuerso paullùm sensu, qui velut custodes quidam, arbitri, & inspectores. Plutarchus* διοπτῆρας *vertit: & in legum libris, Optio fabricæ, simili sensu: in Ambrosio, Optio carceris scriptum. videntur in quâque centuriâ hi fuisse, ex lapide qui in Piceno:*

C. LVCILIVS. C. F. VEL. VINDEX
MIL. COH. VI. PRÆT. VIX. ANN. XXX.
MILITAVIT. ANNIS. XII. PRINCIPALIS
BENEFICIARIVS. TRIBVNI
DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA.

Alibi vtrumque iunctum legas, & Tesserarium & Optionem: vt in illo marmore,

EQVITI. COH. EIVSDEM.
TESSERARIO. OPTIONI.

Malè autem hactenus in Tacito hîc, Othonem, *lectum, contra meliores libros, itémque Cuiacij monita & Turnebi.*

66. Primores militum per beneficia Nymphidij, vt suspectos.] *Id est, qui promoti essent per Nymphidium, eos incitare & irritare, vt Galbæ suspectos. quia Nymphidium inuisum ipse sustulerat. Commune autem, vt beneficiarij benefactori suo adhæreant. atque ita de Seiano Præfecto item Prætorij, suprà lib.* IIII. Simul Centuriones ac Tribunos, ipse diligere: *& quod sequitur, beneficij sui facere.*

67. Postero Iduum die.] *Hispanus liber,* dierum. *Ego vtrumque additicium puto, &* postero Iduum, *scribo.*

Miliarium in foro.

68. Miliarium aureũ.] *Columna ex eo metallo, vt Plutarchus hîc in Galbâ describit,* ad quam viæ omnes ex Italiâ desinebant. Fecit Augustus, cùm Curator viarum esset,

esset, *Dio lib.* LIV. *& statuit* in capite Romani fori. *Plin. lib.* III. *Victor iuxta Vicum Iugarium collocat; & rectè.* Ædes Opis & Saturni in vico iugario. Miliarium aureum.

69. Sub ædem Saturni.] *Regius codex,* in ædem Saturni. *Vnde Rhenanus elicit,* in Saturni. *Falsò vterque. Suetonius conuincit:* vt se in foro, *inquit,* sub æde Saturni ad milliarium aureum opperirentur.

Ædes Saturni.

70. Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nonnullo adhuc consilio parat signa.] *Locus totus non mihi inter infirmos. Vacillat etiam Budensis scriptio,* rebus euectior ire magis & nullo adhuc consilio. *Fortasse leg.* euenit, irâ magis, & nonnulli ad hoc consilio: pars ingens, quod posteà cred. *&c.*

Suspectus locus.

71. Missus Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus.] *Credo ideò, quia notus ius, & in Illyrico militauerat. Tacitus libro* XV. Et legio decimaquinta, ducente Mario Celso, è Pannoniâ adiecta est. *Videtur igitur Legatus fuisse eius legionis.*

Celsus, Legatus legionis in Pannoniâ.

72. Vipsanij in porticu tendentes.] *Nam miles extra ordinem in vrbe, agere plerumque solitus in porticibus aut templis. Noster lib.* II. *infrà:* Sed miles in porticibus aut delubris. *Ipsi prætoriani in Palatij porticibus excubabant. Vult Isidorus lib.* IX. Excubitores, quòd excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, & in porticibus excubant propter regalem custodiam.

Miles olim in porticibus.

73. Irruenti turbæ neque ætate neque corpore sistens.] *Rhenanus Budensem scripturam secutus legit,* irruente turbâ, neque corpore sistens, *hoc sensu, vt dicat propter irruentem turbam & quia corpore non posset sistere siue insistere, sellâ leuatum. Meis tamen libris scriptæ eæ voces, quas tollit: legamq; potius,* irruenti turbæ neque æ. n. corpore resistens. *hac mente: Galbam & ætate & corpore inualidum, non sustinuisse effusè irruentem & gratulantem turbam.*

74. Suggestu, in quo paullò antè aurea Galbæ statua fuerat.] *Apparet ita tunc receptum in castris. Libro* XV. *Annal.* Medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis sustinebat.

75. Obultronij Sabini.] *Coniecturâ ductus sic restitui, cùm in libris esset,* ab vltroniis Albini. *Suspicor autem eum esse, de quo Tacitus Annali* XIII. Heluidius Priscus aduersus Obultronium Sabinum ærarij Quæstorem proprias cõtentiones exercuit.

76. Et Cornelij Marcelli.] *Libri scripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paullò pòst* Vettij Chilonis *lego, cum Rhenano.*

77. Vatinij & Elij & alij parauerunt.] *Vulgatis libris erat,* & Egij *qui mihi quidem inter potentiores libertos irrepertus. At Elium inuenio (Dioni scribitur* Ἠλιῶν*) qui magnus apud Neronem; quique abeunte eo in Græciam cantillatum, præfectus mansit vrbi Romæ. Est is ipse, de quo Tacitus libro* XIII. P. Celer eques Romanus & Elius libertus, rei familiari Principis in Asiâ impositi. *Quod sequitur,* & alij: *videndũ ne superfluat, natumq; sit ex hæsitantiâ librarij, & adfinitate vocis prioris.*

Elius Neronis.

78. Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam.] *Quare Togata? & satisne ea vox sana? sana. Appellat enim ita velut eleuans & infirmans, quia moris vt illa cohors quæ more militiæ excubabat, idipsum faceret sine armis, gladiis tantùm lanceisq; contenta. Itaque & togis induti erant, non sagis. Modestiæ caussâ institutum id videtur: & ne Mars palàm habitare videretur in suâ vrbe. Huc spectat quod infrà legis,* apertum in castris armamentarium fuisse, rapta arma. *quorum scilicet armorum non iis vulgò ius aut vsus, nisi Tribunis aut Præfecto permittẽte. Ideò in Martiali de Fusco, Præfecto Prætorij:*

Excubitores sine armis. Gladiati tantùm.

Ille sacri lateris custos Martisque togati:
Credita cui summi castra fuêre Ducis.

Vocat ecce togati Martis *custodem ab hoc habitu: atque adeò in ipsâ Italiâ totâ milites togatos esse voluit M. Antoninus, de quo Capitolinus:* Per Brundisium veniens in Italiam, togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse iussit. nec vmquam sagati fuerunt sub eo milites. *Hæc tamen de ipsis Prætorius cohortibus tantùm accipio, quæ è ciuibus: de Batauis Germanisq; custodibus scimus aliter fuisse.*

Milites togati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Narratiuncula infida.

79. Centurio is Prætoriæ cohortis ad Galbæ custodiam à Pisone additus.] *Aliter concepta lectio in Farnesij codice:* Centurio is prætoriæ ac Galbæ custodiæ à Pisone additus. *Quæ vtraus tamen parum mihi certa. Quid enim? à Pisone custos hic Galbæ appositus? Quomodo potuit aut debuit? cùm Galbæ sane, vt Principi, legitimi sui custodes & stipatores fuerint. Denique vnde ea auctoritas Pisoni? Tacitum etiam ipsum lege: videbis clarè Sempronium hunc non Galbæ tutorem sed Pisonis fuisse, cui quamuis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam vt legerem:* Centurio is Prætorij, à Galbâ custodiæ Pisonis additus. *vt in illo motu rerum, Galba de Pisone anxius addiderit ei custodem centurionem. Hoc probabile. sustinet me tamen à pleno adsensu Dio & Plutarchus: qui ita narrant, vt Sempronius Galbam defenderit, non Pisonem. Si eos sequimur: tum mentem verborum Taciti faciam, vt hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias promotus, sit beneficio Pisonis. atque ita additus insertusq; custodiæ. Vix tamen est, vt Taciti narratio cum Græcis iis nō pugnet. Certè nec Suetonius opem quemquā tulisse Galbæ refert.*

Ficta vetior.

Vago.

80. Vagare gaudio cœperat.] *Repertum in opt. Vatic. non spreui: quoniam passim veteres ita locutos sciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffusæ & velut natantis.*

81. Quíve verè, quíve falsò.] *Franc. Modius me monet in Rom. codice legi,* qui verè qui falsò. *Quod idem etiam scriptus Couarruuiæ liber habebat.*

Tacitus correctus.

82. Interfici iussit, tradito Principibus more, munimentum ad præsens in posterum vltionem.] *Medicinam huic loco facere volui: & hoc tantum. Nunc felicius: & rescribo,* traditâ, *& mox,* vltione, *casu auferendi. Ni facimus, nemo à Grammaticorum ferulâ liberauerit Cornelium. Hic ordo, hic sensus. Iussit occidi non honore Galbæ, sed quia more tradita hæc in posterum vltio Principibus, ad præsens munimentum.*

Reges regũ mortem vlciscuntur.

Ita lucida & vera sententia. Oedipus apud Sophoclem egregiè eam expressit; qui Laij cædem vlcisci vult, vt suam vitam firmet, & in illo suum negotium agat. Loquitur ita:

Τπὲρ γὸ ἐχὶ πρῶτ' ἀπωτέρω φίλων,
Αλλ' ἀυτὸς ἀυτῷ τῶτ' ἐποσκεδῶ μύσ⊖.
Οστις γὸ ἰῷ ἐκεῖνον ὁ κτανὼν, τάχ' ἂν
Κ᾽κὶ᾽ ἂν τοιαύτη χειρὶ πιφρεῖν θέλοι.
Κείνῳ πεσπαρκῶν ἐν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ.

Etiam apud Senecam legi: Regi tuenda maximè regum est salus.

Vacationes militum.

85. Vacationes præstari centurionibus solitæ.] *De his militarium operum vacationibus Iustinus capiendus fuit libro* XXXVII. Hieme deinde imminente, non in conuiuio, sed in campo, non in vacationibus, sed in exercitationibus, nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo aut cursu aut viribus contendebat. *Nec acutissimum Palmerium audire amicus meus debuit Vocationes substituentem, & inuitationes tionibus opponit. Tacitus lib.* I. *Annal.* Vacationes munerum *appellat. & iisdem verbis Quinctilianus pro Milite:* Transeo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandiùs quàm militiæ disciplina postulat, adulatum militi Tribunum: impetratas asperrimas expeditiones, vt remitterētur. *Talem vacationem & Liuius intellexit lib.* VII. *de cohortibus Hermiorum:* Immunes quoq; operum militarium erant, vt in vnum pugnæ laborem reseruati plus quàm pro virili parte adnitendum scirent.

Diuinatiuncula.

84. Tributum annuum pendebat. Pars manipulis.] *Libris veteribus vox inseritur,* pendebat quarta pars. *Nunquid,* pendebat quartam? *vt velit in hoc tributum quartam stipendij partem erogatam? An legimus,* pendebat. Quorum pars?

Plutarchus correctus.

85. Pisonem Verania vxor.] *Plutarchum hinc emendemus in eâdem istâ re:* τὼ δὲ πείζων⊖ [κεφαλὼ] ἢ γωὴ ἔλαθεν ἐ κρανία δεηθεῖσα. *& scribamus,* ἐ κρανία δεηθεῖσα: *vt interpretes aliquando nubeculâ istâ liberentur. Nam Verania est, quæ precibus caput mariti abstulit. De hac Plinius lib.* II. *epistolâ vltimâ:* Verania Pisonis grauiter iacebat, Pisonis dico illius quem Galba adoptauit.

86. Ma-

86. Magnum Claudius, Crassum Nero interfecerat.] *Atqui Seneca in Mempphâ, etiam Crassum videtur adserere à Claudio interfectum.* Occidit, *inquit,* in vnâ domo Crassum, Magnum, Scriboniam, Assarionem, nobiles tamen: Crassum verò tam fatuum, vt regnare posset.

87. Crassum Nero.] *Accusante Regulo. Huc enim illa Plinij faciunt, lib.* I. *epist.* V. Quid tibi cum mortuis? numquid ego aut Crasso aut Camerino molestus sum? quos ille *(Regulus)* sub Nerone accusauerat. Plinius explicatus.

88. Maternus auus è proscriptis.] *Ego censuissem, Paternum. Nam reperio in Dione T. Vinium proscriptum à Triumviris, & mirâ fide atque æstu ab vxore Tanusiâ seruatum. lib.* XLVII. *Fieri autem potest, vt huius aui etsi materni nomen sumpserit, testamento an adoptione.* T. Vinij auus proscriptus.

89. Cuius vxor malâ cupidine visendi situm castrorum.] *Historiola hæc apud Dionem, in rebus Caij.* Καλουίσι⊖ δὲ Σαβῖν⊖ ἔν τε τοῖς πρώτοις τ βελῆς ὤν, καὶ τότε ἐν τ ἐν τῇ παννονίᾳ ἀρχῆς ἀφιγμέν⊖, ὅτε γωὴ ἀυτῦ κορνηλία κατφέντις (ἡ γὸ ἐκείνη ὡς φύλακάς τε ἐξοδεδουσα, καὶ τὲς σκηπτὰς ἀσκοῦντας ἰδεῖν αἰτίαν ἔσχεν) οὐχ ὑπέμειναν τὼ κρίσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς πρεσαν ἀλώζαν. Caluisius autem Sabinus inter Senatorum primos, & recens à Prætecturâ Pannoniæ, vnaque vxor eius Cornelia accusati (crimini huic dabatur Vigilias circumiuisse, & milites exercentes inspectasse) non exspectatâ sententiâ seipsos interfecerunt. Petulantia fœminæ.

90. Eâdem lasciuiâ tentasset.] *Regius codex,* temerasset. *ex quo Rhenanus,* temerasset.

91. In ipsis principiis stuprum ausa.] *Plutarchus expressit,* καὶ διέφθειρεν ἐν τοῖς ἁγιωτάτοις ἀ᾽ σημείοις Ρωμαῖοι χαλεσι. *Principia autem sacra, quia in iis aquilæ & signa, id est, dij militares. Sententiam ex eâdem re Quinctilianus petiit, pro Milite:* Sed neque hoc Mars parens, nec signa militaria aquilæque victrices sinant, vt tuâ quoque sententiâ quisquam vir & Romanus & miles, nimium pudicus sit, apud quem ante Principia agendum est. *Hæc Principia Statius, etsi in re Græcâ, circumscribi, lib.* X. Principia castrorum sancta.

Ventum ad concilij penetrale, domumque verendam
Signorum.

92. Metus temporum obtentui.] *A Rhenano est. libri scripti,* obtinuit: *quod verius hic puto.*

93. Velut ad perdendum imperium.] *Ita libri flagitant, ita sententia. Beatus tamen, Nos, inquit,* ad partiendum, *emendauimus.*

94. Suis ciuibus vrbem.] *Præfero quod in scriptis,* suis exercitibus.

95. Expeditionem & aciem, præmia quàm stipendia malebat.] *Non temerè mutem, & elicio sententiam etiam ex hac scripturâ. Tamen haud paullò clarior Antithesis videatur si legas,* expeditionem quàm otium.

96. Advsum & ad decus supererant.] *Id est, arma, equi, iis suppetebant, non ad necessitatem modò sed & ornatū. Tale est quod iisdem infrà tribuit,* baltheos & faleras insigniaque armorum argēto decora. *Tamen libri quidam* dedecus: *ex quibus alij scribendum,* ad abusum & ad dedecus, *censuerunt. vt meâ mens est, procul à Taciti mente, &* Firmata lectio Taciti.

Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

97. Hoc enim nomen fastidito Vindice indiderant.] *Ita solita plebs, mutare per fastidium & innouare hæc contumeliæ nomina. At Dionysio Gothofredo Ic. legendum videbatur,* fatis dato Vindice.

98. Legati legionum Alienus Cæcina & Fabius Valens.] *Mihi, imò libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi constanter* Alienum *scribunt. Etiam in Dionis Epitomâ semper,* ἀλλιωὸς, *Romanum verò id nomen: & nummi exstant,* C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. ALLIENVS. PROCOS. *Nominat & quendam Alienum Cicero Diuinatione in Verrem. Vulgatis tamen Taciti libris hic A. Cæcina dicitur: & Fastis, quos eruditi viri concinnarunt,* A. Licinius, *Vnde eruerint, miror.* Aliena gens.

99. Mox

Universidad de Deusto Biblioteca

99. Mox compertum publicam pecuniam auertisse.] *Non item malè,* comperto.

Cæsar correctus.

100. Dextras hospitij insigne.] *Fidei etiam & pacis. Cæsaris locus est, quem correctione libens huc traxerim, libro* VII. *De bello Gall.* Ædui visi ab latere nostris aperto. ij similitudine armorum vehementer nostros perterruerunt. ac tametsi dextris humeris exertis animaduertebantur, quod insigne pacatis esse consueuerat; tamen idipsum sui fallendi causâ milites ab hostibus factum existimabant. *De humeris, & quomodo exeri ij potuerint, nec capio nec legi. Gloss. ma suboles, & insitio nō proba: legamq;,* dextris exertis. *voce Humerorum electâ, nisi si ea aliter conformanda. Dextras quidem attolli, etiam nunc pacis ac socij aduentus signum habetur.*

In Cæsare coniectura.

ADD. *In Cæsaris loco libenter nunc legerim,* dextris nudis exertis. *Liuius suadet libro* XXVIII. *qui scribit opidanos quosdam deditionem & amicitiam significantes, egressos:* dextras nudas ostentantes. *Lacedæmonij etiam apud Thucydidem libro* IV. *circumuenti ab Athenien sibus,* τὰς χεῖρας ἀνέσχον. manus quatiebant, *signum pacis & deditionis. In Frontino quidem lego, Humeros etiam exeri à militibus, sed lōge alio sensu. libro* II. *Stratag. cap.* 1. Cùm Sertorianos milites animaduertisset magno impetu instinctos, deposcentes pugnam, humerosque exercentes *(lego,* exerentes) & lanceas vibrantes. *Itaque hoc magis in Cæsariana correctione nostrâ firmamur.*

Sublatæ manus pactum signū.

Humeros exeri, quo fine scriptū.

101. Insitâ mortalibus naturâ properè sequi, quæ piget inchoare.] *Melius,* insito, *Vidi qui sequentia peruerteret,* non tam properè. *Vere peruerteret. Nam Taciti gnome, arcanæ, vt solet, veritatis est: & plebs ita facta, vt rebus arduis nemo facilè ducem se præbeat, comitem quiuis. Facit huc illud* III. *Histor.* Dum quæritur locus tempusque: quodque in tali re difficillimum est, prima vox.

Vulgus sequitur magis quàm ducit.

102. Contanter. Mox consensu, ac.] *Melius distingui:* Contanter, mox consensu. Acner.

103. Duodeuicesimæ legionis.] *Couarruuiæ scriptus codex,* duoetuicesimæ. *aperte. sicut & suprà.* Quarta ac duoetuicesima legiones. *Probamus. Sæpè erratum etiam infrà. Rectè tamen integreq; scriptum lib.* III. sextadecimanos duoetuicesimanosque læuum cornu complesse.

104. Occupari nutantem fortunam.] *Rectè. est qui malit,* inuitantem.

105. Secutæ ingenti certamine.] *Hispanus liber,* ingenti agmine.

106. Vt quisque corpore, opibus, ingenio validus.] *Cur hîc de ingenio? aut quis eius vsus? Si inspicis, aliena & parum apta hîc ea vox.*

107. Sæuitiam militum sæpius approbat, pari simulatione vinclorum frustratur.] *Manifestum mendum. quo enim illud,* pari, *referetur? Tu vel meo periculo lege,* partim. *Sæuitiæ militū, inquit, sæpe indulget, & ad pœnam ius plerosq; largitur: quosdam simulatione vinclorum subtrahit. Prisca lectio suffragatur huic correctioni, quæ præfert,* Parum. *ex quo,* pari, *emendasse fatetur Rhenanus. Partim autem, solitarium sæpe poni nec geminari semper, notius est quàm vt ostendam.*

Tacitus restitutus.

108. Prout inclinassent, grande momentum, sociæ aut aduersæ.] *Iustini illud simile est:* Ingens momentum futurus, vtri parti accessisset.

109. Conuiciis proturbantibus.] *Priscæ editiones,* proturbatus. *quas sequor.*

110. Peninis iugis.] *Ita scribendum vbique, auctore Liuio. qui negat eas Alpes sic dici quòd Annibal Pœnus eâ transmiserit, sed à iugo excelsi montis quod Penum incolæ dicūt. Fidem ei notæ etiam nostra lingua hodie facit, qui excelsa omnia & in acutum fastigiata Pennas vocamus siue Pinnas.*

Peninæ Alpes.

111. Cum aquilâ quintæ legionis.] *Vatic. habet,* aquilex quintæ. *è quo legend. esse,* aquilâ xquintæ, *facile coniectu.*

112. Legio vna, prima & vicesima.] *Distinctione locum iuui. Nec tamen nunc abnuo quin glossematium hic sit, scribendumq;,* legio vnaetuicesima.

113. Non

113. Non quidem in bello, sed pro pace tendebantur.] *Locus obscurus, imo corruptus. non illustro, non emendo.*

Lugduni præsidiariæ cohortes.

114. Cohortes octodecim Lugduni solitis ibi hibernis relinqui placuit.) *At tot cohortes mihi relinqui non placet. Cur enim, cùm vndique miles conquiratur, & eo ad aciem opus: in vno eoq; amico opido, impositæ tot cohortes? Sed ait etiam vetera & solita tot cohortibus hiberna fuisse. quod falsum. Vnica enim dumtaxat iam olim Lugduni cohors: è Taciti* III. *Annali:* Andegauos Acilius Auiola, excitâ cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit. *manuscriptos igitur meos audio, & hic* cohortem decimamoctauam, *repono. Vox etiam,* Lugduni, *superuacua videtur, & velut interpretamentum inserta.*

Vienna Colonia.

115. Cuncta illîc externa & hostilia, se Coloniam Romanam.] *Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Verò pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione quam pro Gallis habuit:* Ornatissima ecce valentissimaque colonia Viennensium, quam longo iam tempore Senatores huic Curiæ confert? *Sed & nostler statim, de eadem:* Tum vetustas dignitasque coloniæ valuit. *Equidem haud satis hæc concilio. Nisi si Viennenses prisci, id est, Allobroges siue Galli, donati colonico iure, etsi militibus aut Romanis ciuibus non deductis: Lugdunum autem contrà, magnam partem Romanis familiis stetit. Nam & hîc externos immixtos, Dio suadet libro* XLVI.

Abnuere tamen Tacitus videtur.

116. Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios.] *Liber Hispanus,* trecenos. *quod verius. Nam prius illud non congiarium sit, sed hemmarium: vt quidam iocabatur.*

117. Festinatio vndetricesimæ legionis.] *Vt suprà narrauit, Cæcina vnicam legionem habuit, eamq;* XXI^am. *Quis igitur hæreat, quin hîc scribend.* vnaetvicesimæ?

Vogesus mons.

118. In montem Vocetium.] *Quidam libri,* Vocetum. *And. Schotus noster,* Vogesum, *reponebat. Quem fateor non quidem in Heluetiis esse, sed nec longè ab iis. Certè Vocetij non alibi mentio.*

Graiç Alpes.

119. In alpe Graiâ ipse paullùm cunctatus.] *Malè huic loco esse iurem apud omnes Censores. Pugnat historia, pugnant libri. De historiâ, quid certius quàm Cæcinam non Graio monte sed Penino in Italiam venisse? Tacitus suprà:* Cæcina propiore transitu Peninis iugis degredi iussus. *& paullò infrà:* Penino subsignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit. *Atqui diuersi & dissiti hi transitus. Iam libri longè abeunt ab hoc scripto. Farnesianus,* in alpe triariâ, *sicut & Hispanus: Budensis,* triannâ: *optimus Vatic.* cum alpe tarinâ. *qui, fateor, facem alluxit ad veram lectionem. Scribo:* cum alâ Taurina. *Hæc est illa, quæ adiuncta legioni Italicæ fuerat, cuiusque suprà mentio. quam præmissam à Cæcinâ ad firmanda municipia aliquot Italiæ, euincunt sequentia verba.* Sed metu ne amitteret prædictas cohortes alasque. *Cùm enim in Italiâ vnica ala Vitelliana fuerit, Silana: frustrà ibi alas nominet, nisi præmissam ponimus & istam.*

Hîc falsæ. Ala Taurina reponenda.

120. Petronium vrbis procuratorem.] *Cuius vrbis? imò totius Norici procurator erat, non vnius alicuius opidi. Vertranius Maurus* Ictus *emendat,* vrbis Præfectum, *siue,* Prætorem. *Haud rectè. quæ enim eius partes in Norico? Ego verò aut oblitâ eâ voce scripserim,* Petronium procuratorem, *aut mutatâ,* Petronium ibi procuratorem. *Vetus quidem lectio* vrbi *habet: quod depravatum facilè ex* vbi *vel* ibi.

Diuinatio.

121. In cetera victoriæ præmia accessuros.] *Couarruuiæ liber & priscæ editiones,* cessuros.

122. Hibernis adhuc niuibus traduxit.] *Idem libri,* Hibernis adhuc Alpibus. *quod interpretor Sallustiano verbo, alpibus adhuc hiemantibus. Poëta etiam vetus eo sensu Hibernas alpes dixit:* Iuppiter hibernas canâ niue conspuit Alpes.

Tacitus correctus.

123. Nec Otho quasi ignoscceret, sed ne hostis.] *Frons aliqua sententiæ appareat; sed si excutias, vanæ & falsæ. Censeo emendandum:* sed nec hostis metu, reconciliationi se adhiberet. *Duo videlicet, cùm Celsum sibi iungeret, Otho cauit. Ne ignoscere videretur, vt in vero magnoq; crimine: aut ne hostis, id est, Vitellij metu, adscisceret*

sibi virum nobilem & fortem. Itaque nec obnoxium habere eum voluit, nec suspensum: sed statim assumpsit inter intimos amicos. Plutarchus comitatem hanc ita narrat: κελεύσας μέσον κλῖναι ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἅπτόμενος τῆς δεξιᾶς ἐφιλανθρώπησε, καὶ παρεκάλεσε τὸ αἴτιον διαλαθεῖν μᾶλλον, ἢ τὸ ἀφίσεως μνησθῆναι. Iubens Marium Cessum ad se adduci, amplexus est virum, & benignè allocutus monuit vt caussæ magis obliuiscereturquā veniæ meminisset. *Hæc talia acumina frustrà multis verbis approbem iis qui non tales.*

124. Militibus eamdem virtutem admirantibus, cui irascebantur.] *Est vera & notabilis gnome. atque eadem in Liuij libro* v. *de Camillo:* Sed seueritate imperij victi, eamdem virtutem & oderant, & mirabantur.

Correctio. 125. Priuatam gratiam præparat: vnde nulla innocentiæ cura sed vitæ impunitatis.] *Non mutant libri, nisi quòd,* vices impunitatis, *habent. Totum locum lego:* priuatam gratiam præparatum it: nullâ innocentiæ curâ, sed vice suæ impunitatis. *Palmerij etiam coniectura haud improba:* priuatam gratiam præparat vndevnde: nulla, *&c. Vndevnde Latinis valet* ὁπόθεν. *Quod autem ad sententiam, pulchra est, & vsu sæpius probata. Ita Dio notat, cum Menas præfectus Sex. Pompeij in mari,* Helenum cepisset, libertum Cæsari admodum carum, statim sine precio remissum, qui beneficium hoc multo antè apud Cæsarem deponebat, & perfugium sibi, si res ita ferret, apud eum præparans.

Sinuessanæ aquæ. 126. Apud Sinuessanas aquas.] *Malè vulgò,* Suessanas. *Libri scripti docent, & Plutarchus in hac ipsâ re:* ἐπῃνέθη δ' ἐπ' αὐτῷ ὁ Ὀθων εἰς τοὺς περὶ Σινόεσσαν ἀγροὺς *Aquæ autem eæ inter salubres habitæ. Plinius:* In eâdem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem fœminarum & insaniam virorum abolere creduntur. *Et quia ad vitia muliebria: ideo in Martiali,*

Diceret hictericam se forsitan altera mœcha
In Sinuessano velle sedere sinu.

Sed & Claudius apud Tacitum libro XII. refouendis viribus mollitie cæli & salubritate aquarum, Sinuessam perrexit.

Caluia Crispinilla. 127. Galuia Crispinilla, magistra libidinum Neronis.] Caluia *verius: an etiã,* ministra? *nec tamen illud dãno. Ceterum hæc Caluia, à vesle Sporo fuit, & eius Custos. Breuiarium Dionis, in Nerone:* χωρὶς δ', ὅ τε πολύκλητος καὶ καλεῖται κεστὶν ὄνομα, ἐπόρθει, ἐσύλων πάνδ' ὅσα ἐνεδέχετο, ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ, αὐτὴ δὲ μετά τε τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τῆς Σπόρου. τοῦ τε δὴ φυλακοῦ αὐτῆς, καὶ τῶν ὀπαδῶν τῶν περὶ ἐκείνην ὄντων, ἐπεμελεῖτο, καίπερ γυνὴ καὶ ὀπαδὸς ἅπασι, ἐπεπίστευτο. Seorsum autem, & Polycletus & Caluia Crispinilla omnia obuia agebant, ferebant, spoliabant. Ille in vrbe, hæc autem cum Nerone & cum Sabinâ (ita Sporum nominabant:) cuius custodia ei concredita fuerat, & simul vestis Procuratio: quamquam mulier esset, & quidem nobilis. Quo prætexto, omnes ab eâ exuebantur. *Vides ex eâ notâ, quid faminæ Caluia hæc fuerit, & cur populo exosa.*

Incauta Scriptio. 128. Tantò antè traditum Vitellio imperium.] *Maiora verba quàm pro re. Nam interuallum sanè, inter Vitellij Othonisque imperium, exiguum. Iurarunt enim Germanici exercitus in Vitellij nomen Kalendis Ianuariis: at postridie Idus Galba casus, & Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, & aut militum aut Taciti adsertio non vsquequaque cauta.*

129. Et stetit domus vtraque sub Othone.] *Tu verò interpunge:* stetit domus vtraque, sub Othone incertum an metu:

130. Omnesque versæ in Orientem prouinciæ.] *Credo germanum esse. aliquot tamen libri,* omnesque versus Orientem.

131. Partem se reip. fecerat.] *Interpretor. miscuerat se, velut & ipse inter curatores eius & administros. Ita suprà, hoc libro:* Non Senatus & eques modò, quis aliqua pars & cura reip.

132. Lingonibus vniuersis ciuitatem Romanam.] *Latet hic omnino mendum.*

mendum. Primùm enim quis locus Lingonibus (Galliæ ij sunt) inter Hispaniæ populos esse potest? Adde, quòd Lingones istiipsi, primi & præcipui in Othonem hostes. Hi, qui Vitellium Lingones falsi. *fouêre; hi, qui milites turbidis colloquiis ad bellum impulêre; hi, qui etiamnunc Othonis partes oppugnant viris, armis, equis. Vnde igitur iis præmium? Clare aliena & falsa ea vox; & censeam Hispaniæ aliquam gentem reponendam: Lusones, an Illurconas? an tale aliquod nomen,* Alia gens quærenda. *quod parum vicinum adhuc repperi corruptæ voci.* Nec scire fas est omnia, *ait Lyricus. tu cogitabis.*

133. Hispalensibus & Emeritensibus familiarum adiectiones.] *Ita* Familiæ adiectæ coloniis. *solent Romani coloniarum infrequentiæ subuenire, nouâ familiarum aliquot adiectione.* Liuius *lib.* LXIV. Postulantibus à Senatu Aquilensium Legatis, vt colonorum numerum augeret, mille & quingentæ familiæ ex Sc. scriptæ.

134. Othoni quibusdam diebus.] *Quibus diebus? & cur hoc ita* ἀορίστως? *Fortasse,* Quinquatruum diebus: *quod scriptum inuitalibus modò litteris fuit.*

135. Cognoscendi pudore.] *Malim,* agnoscendi.

136. Ibi sæuitiâ, hîc miseriâ vulnerum absumpti.] *Mutilus locus, & præsto legendi esse,* Ibi sæuitiâ hiemis, hîc miseriâ vulnerum.

137. Septimamdecimam cohortem coloniâ Hostiensi.] *Scito eam illic* Cohors Hostiæ. *perpetuam stationem habuisse, ex decreto Claudij. Suetonius in Claud. cap.* XXV. Puteolis & Hostiæ singulas cohortes, ad arcendos incendiorum casus, collocauit.

138. Seuerissimum centurionum.] *Vatic.* seuerissimos. *&* Plutarchus ἑκατοντάρχας δύο. *interfectos scribit. Noster tamen etiam infra de vno tantum:* Vnus altérve perditus ac temulentus, centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet? *Itaque placeat magis hic legi, &* Seuerissimum centurionem, *vt proprium nomen expresserit interfecti. aut certè in altero Taciti loco,* centurionum ac tribuni, *scribendum erit.* Seuerissimus, nomen viri.

139. Vt multa per centuriones tribunosque tantùm iuberi expediat.] *Liber Hispanus,* vt multa centuriones tribunosque, *omissâ voculâ. Verissimè. Nam ea Othonis mens est, vt velit quædam imperia centurionibus tantùm tribunisq; indicari, non in milites spargi.*

140. Si Vitellio & satellitibus eius.] *Hæc ipsa mouendi ratio ab hostium affectu & voto, vsurpata decenter Homero, Iliad.* α.

* Ἦκεν γηθήσαι Πρίαμον, Πελάσγιόν τε πᾶσαν,
Ἀλλοί τε βῶσι μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
Εἰ σρῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν.

Quiddam Homericũ. *Certe ridebit Priamus, Priami quoque proles, Atque alij Troes gaudebunt gaudia magna,

Et cur non ab illo vberi eloquentiæ & sapientiæ fonte sit hic riuus?

Hæc inter voces certaminis turpia nosces.

141. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante discrimen quietissimus.] *Verissima gnome. quæ veteri Græcorum dicto firmatur apud Eustathium:* Θρασὺς πρὸ ἔργου, ὀλίγα πολλὰ καλῶς. Confidens ante rem, plerumque ignauus. *Aristoteles etiam aptè, in Nicomachæis, lib.* III. οἱ μὲν θρασεῖς, πρὸς πετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων κινδυνεύειν, ἐν αὐτοῖς δ' ἀδύναμοι· οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι. Modestia Fortitudini comes. *id est:* Temerarij quidem, prompti & volentes sunt ante pericula periclitari; sed in ipsis, deficiunt: at fortes, in rebus, & factis acres, antè quietissimi. *Quem locum nihil absurdum Tacitum adspexisse & expressisse. Sed & Homerus Græcos semper quietos & tacitos facit ante pugnam: Iliad.* α.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί

Iliad. δ.

——— οἱ δ' ἄλλοι ἀκλειὼ ἵσαν (ἐδὲ κεφαλῆς
Τόσσον λαὸν ἔπεσθ' ἔχον' ἐν σήθεσιν ἀυδὴν)
Σιγῇ δειδίότες σημάντορας.

142. Non hercle illi quos cùm maximè Vitellius in nos ciet.] *Locum ab aliis fœdè interpolatum è Vaticano restitui, religiosè seruatâ eius scripturâ: nisi quòd* Audeant *feci, ex* Audiant. *Ne Germani quidem, inquit, illi barbari, quos nunc Vitellius in*

nos concitat, audeant ad pœnam amplissimum ordinem deposcere: nedum vos Romana suboles. non etiam spreuerim scribere cum Hispano cod. quis cum maximè. *id est, quis comitatus maximè Vitellius in nos mouet.*

143. Muta ista & inania intercidere ac reparari promiscuè possunt.] *Budensis codex,* promiscua sunt. *quod, Hellenismo quodà, retinere posse adsentior Rhenano.*

144. Non tamen quies vrbi redierat.] *Lectionem hanc & distinctionem à libris priscis non potui quin anteferrem vulgatæ, aut coniecturis aliorum parum firmis.*

Milites specularorum loco.

145. Militibus sparsis per domos, occulto habitu.] *Turbarunt me verba, quæ iam capio. Significat enim milites in plebeiâ aut pacatâ veste, sine gladiis, domos perlustrasse, sermones excepisse aduersus Principem aut statum præsentem. Arrianus eum morem mihi suggerit, Dissertation. Epicteti libro* IV. *cap. vlt.* ἔπωθ ἡμᾶς τῶν στρατιωτῶν ἐν Ρώμῃ ἡ περιστᾶς λαμβάνουσι, παρακαλοῦσι σε στρατιώτης ἐν χήμασι ἰδιωτικοῖς, ἢ ἀξιάξει & κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κοινωνῆσαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. εἶτα δεθεὶς, ἀπάγῃ. *id est:* Hoc modo Romæ circumueniuntur à militibus isti procliuis linguæ & effusi. Adsedit miles tibi quispiam, habitu priuati. is malè loqui de Cæsare incipit: tu tanquam pignus fidei id arripiens quod cœpit prior, ipse quoque effutis quidquid sentis. Deinde vinctus, abduceris. *Et hoc sine præsertim milites, qui Frumentarij dicti. De quo aliàs.*

Frumentarij.

146. Atque eadem dicenti nota adulatio.] *E Vatic. ita restituimus, voce vnâ additâ, & alterâ mutatâ. Difficilis, inquit, in Senatu rerũ omnium modus. Taceres? silentium pro contumaciâ esset. Diceres liberè & censeres? inuisa libertas. Ad gratiam loquerêre? non faceres fidem: quia priuatus nuper Otho, peritus harum artium, & iisdem adulationibus exercitus.*

Vulgus religiosum & credulum in metu.

147. In pace obseruata, quæ nunc tantùm in metu audiuntur.] *Quippe hoc ingenium vulgi, tunc conuerti ad religiones, & monstra obseruare aut fingere. Claudianus appositè, De bello Getico:*

Vtque est ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique Timor: nunc somnia vulgò
Narrari, tunc monstra deûm, monitusque sinistri.

Propiusque ad Tacitum:

Et si quod fortasse Quies neglexerat omen,
Addit cura nouis.

Tiberis non nisi præsagio inundat.

148. Cum præsenti exitio, etiam futuri pauor, subitâ inundatione Tiberis.] *Is enim vt ait Plinius,* vates quodammodo intellegitur ac monitor, auctu semper religiosus.

149. Reliquos cæsorum ad pontem Miluium in numerum legionis composuerat.] *Hispanus codex,* numero: *Romana editio,* numeros. *quod rectum hîc est: intellegendiq; numeri militares, de quibus iam prædixi.*

150. Vires & robur exercitus.] *A coniecturâ nostrâ est. libri enim omnes,* è prætorianis viris, vt robur exercitus. *parum aptè.*

151. Ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus.] *Vox,* Inuitatus, *suspecta. quidam libri,* Imitatus. *Faërnus,* initio datus.

152. Marius Celsus, Annius Gallus rectores destinati.] *Liber Couarruuia,* rectores constituti. *Vtrumque spurium: & sententia sine eo constat.*

153. Tantum pacis aduersa pertimuêre.] *Fallor, aut hoc rectum: etsi à mente tantùm nostrâ, sine libris. Nam illi omnes voce auctiores,* aduersa reip. pertimuêre. *quam nos tamen superesse censemus, imò sententiam perdere.*

Ancilia condita.

154. Religionem nondum conditorũ ancilium.] *Mitto te ad ea quæ scripsi olim lib.* V. *Antiq. Lection. cap.* XVI. *Quibus adtexi velim Ouidij locum libro* III. *Fastorum.*

Arma mouent pugnam: pugna est aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.

quibus

quibus versibus vult Poëta ne coniugium quidem dextro pede adiri, cùm mota sunt ancilia sed cum condita. Festus autem ostendit etiam alios aliquot dies fuisse, quibus Romani tenuerint se ab armis: Præliares dies, *inquit,* quibus fas est hostem bello lacessere. erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere. IJ dies fasti & feriati.

155. Sed ex libidine seruitij, vt in familiis.] *Veriùs clariúsque distinxeris,* seruitij. Vt in familiis, *&c.*

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM II. HISTOR.
NOTÆ.

1. VOD variè ortum, lætum reip. aut atrox.] *Non suspicabar de mendo, absque Vaticano fuisset. cuius lectio diuersa coëgit me acriùs paullò intueri. Nam in eo,* vari aborte, *scriptum. Et hercules vulgata inepta & exsensa. quid enim est, variè ortum esse imperium Vespasiani? Imo vnus & certus illius ortus. Scribo ex vestigiis illis priscis,* quod varia sorte. *Atque ita est. imperium Vespasianorum, felix reip. & infelix, itemq; ipsis Principibus fuit.* Diuinatio in Tacito.

2. Incolumi adhuc Galbâ missus à patre.] *Quâ de re ita Hegesippus* IIII. Sententiam noui Principis (*Galbæ*) de bello Iudaïco scisciatari Vespasiano consilium fuit. misitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit, comperto quòd Galba occisus: Agrippa Romam contendit.

3. Conditorem templi regem Aëriam.] *Libri scripti aut* Verianum *hunc nominant, aut* Venerianum. *Pro vulgatâ lectione tamen Tacitus ipse in Annalibus est, lib.* III. Exin Cypri tribus delubris. quorum vetustissimum Paphię Veneri, Aërias auctor, pòst filius eius Amathus, &c. *Aegyptum ipsam olim Aëriam dictam fuisse, Isidoro alibi traditum est & Agellio. Alciatus hîc maualt,* Vranium. *De Cinarâ autem, quod sequitur, Homerus, Plutarchus, Athenæus, Arnobius, aliiq;, meminere.* Aërias rex.

4. Continuus orbis latiore initio.] *Tyrius Maximus:* Venus à Paphiis colitur, cuius simulacrum nulli rei magis assimile, quàm albæ pyramidi.

5. Ingens rerum fiducia accessit.] *Subdolum glossema. & credam Tacitum scripsisse,* ingens rerum accessit.

6. Profligauerat bellum Iudaicum Vespasianus.] *Paullò aliter Profligandi verbo vsus, quam placuit Agellio lib.* XV. *Noctium. qui in totâ eâ re vereor vt caliget. Ni ita est; barbarè etiam locutus sit Augustus in Ancyrano lapide:* CEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. *quod exemplum rigidè & ex diametro cum Agellij notâ pugnat.* Profligare. Agellij aseruo iubruta.

7. Mucianus.] *Ita vbique præpotentis huius hominis nomen scripsi. Græci suadent, qui* Μουκιανὸν *appellant: & lapides, in quibus C. media, non T. semper sculptum. vt in illo Romæ:* L. ANNIO FABIANO. M. NONIO. MVCIANO. COS. *Multa etiam huius mentio in Plinio, qui Licinium ei nomen addit, & titulum ferè ter consulis, lib.* XII. Licinius Mucianus ter cos. & nuper Lyciæ prouinciæ legatus. *Libro* XXXII. *de ostrearum præstantiâ:* Dicemus, *inquit,* alienâ linguâ, quæque peritissima huius Censuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Muciani verba quæ subiiciam. *Et sæpe aliâs: ostenditq; doctum & amœni ingenij fuisse, sed mollem, fractum, & alterum velut Mæcenatem.* Mucianus. Quid vir fuerit?

8. Et inexpertus belli labor.] *Redundare vox,* labor, *videtur, & inculcata huc è priore versu. Legam,* & inexpertis belli. *Ita suprà:* pacis artibus, belli inexpertus.

Quot legiones in Ægypto? Tres à Cæsare.

9. Inde continua Aegyptus, duæque legiones.] *Paullò aliter hoc olim. Nam C. Cæsar, Aegypto deuictâ, tres in eâ legiones reliquit. Auctor Sueton. in Iul. cap.* LXXVI. *Augustus eum numerum retinuit, imò & Tiberius: sub quo Strabo sanè vixit, & hæc scripsit lib.* XVII. Εστ δὲ (*in Aegypto*) τρία τάγματα, ὧν τὸ ἓν κατ' αὐτὴν ἵδρυται τὴν πόλιν, τὰ δ' ἄλλα ἐν τῇ χώρᾳ. *Sunt tres Legiones: quarum vna in vrbe agit, reliquæ in ipsâ regione. Sed Tiberius tamen non in longum. Anno enim Imperij eius nono, Tacitus clare duas saltem legiones Aegypto adtribuit: vti & hîc. Libro* IV. Cetera Africæ per duas legiones, parique numero Ægyptus. *Obserua ergo obiter, paullò certius de Strabonis scriptione, quam vides eum desiisse ante hunc nonum Tiberiani imperij annum. Addo, Egesippum etiam de duabus hic legionibus assentiri Tacito, libro* IV. Esse etiam illîc duos ordines militarium virorum, quos sibi adiungere Vespasianus properauit.

Tiberius vnam detraxit.

Strabonis scriptio, in quod tempus.

10. Secluſum tutumque ipſum mare.] *Vatic. & Romana editio,* ſecundum tutumque. *quod approbo.*

11. Cùm in victores victoſque numquam ſolida fides coaleſceret.] *Rodolphus & priſca item editio,* cũ victoribus victos numquam ſolidâ fide coaleſcere, *& placet magis.*

Corruptus locus.

12. Veſpaſianus Mucianuſque nuper, ceteri olim mixtis conſiliis.] *Locus ſubobſcuræ ſententiæ, imò incertæ. Rodolphus legiſſe dicitur,* nuper Titi operâ mixtis conſiliis. *ſententiâ nihil aberrante; vereor tamen vt propriâ quadam lectione, non à libris. An ceteros intelligimus, amicos & familiares Veſpaſiani? qui iamdiu cum eo ſpem conceperant imperij, & de eo locuti erant? Diu ſanè ſpem conceptam, idque ob omina multa & clara, Suetonius Veſpaſ. cap.* V.

Cythnus inſula.

13. Scithinum inſulam detruſus.] *Farneſ.* Cynthum. *Vatic.* Scithinum. *Vera lectio,* Cythnum. *quæ inſula iuxta Atticam ſub Eubœâ. Plinio nominatur lib.* IV. *& Ptolemæo dicitur* Κύθνος. *Philoni etiam in Flaccum ſic dicitur, & iuxta Ceam collocatur. In Zonarâ non rectè ſcriptum, hunc falſum Neronem in traiectu Cydni amnis interfectum: deceptúſque eum adſimilitas hæc vocum.*

Veterani è Prætorio.

14. Veterani è prætorio.] *Superesse videantur hæ voces. Præmiſit enim iam nunc de prætoriis omnibus cohortibus: qui igitur iſti amplius è prætorio? Sed non ſuperſunt. Diſtinguit enim à cohortibus, Veteranos. rectè. quia exauctoratos intellegit, & qui poſt ſedecim ſtipendia habebantur ſub vexillo, nõ aliter quàm legionarij, de quibus ſcripſi ſatis ad* I. *Annal. Atqui hi nec in legionibus vltrà cenſebantur, nec illi in cohortibus.*

15. Quibus tentandis, aggrediendæque prouinciæ.] *Farneſiana hæc ſcriptura eſt: quam veriſimam cenſeo. Duplex enim mandatum Othoniani duces habuerunt; tentandarum Alpium, & Prouinciæ inuadendæ, quæ ad Vitellium defecerat. Suprà libro* I. Narbonenſem Galliam aggredi ſtatuit, claſſe validâ & partibus fidâ. *Infrà:* imminere prouinciæ Narbonenſi in verba Vitellij adactæ claſſem Othonis, trepidi nuntij attulêre. *Vulgata lectio valdè turbat:* quibus tentandis aggrediendiſque, prouinciæ Narbonenſi, &c. *tamquam tres hi duces Prouinciæ impoſiti. & magè maiores tenebras offundit etiam Maurus.*

16. Non Italia adiri nec loca ſedeſque patriæ.] *Nihil ego hic niſi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter & Vertranius.*

Albintemelium.

17. Municipium Albium Intemelium.] *Ita quidem è Strabone ſcripſerit libro* IV. τῶν ἐν Λιγύων, *inquit,* τῶν μὲν ὄντων Ἰσαύνων, τῶν δ' Ἰντεμελίων, εἰσὶ πως τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν δὲ τῇ θαλάττῃ, ἃ μὲ ὀνομάζεθαι Αλβιον Ἰντεμέλιον, οἷον Αλπιον, ἃ δὲ τετμημένως μᾶλλον, Αλβιϊγαύνον, *id eſt:* Cùm duplices ſint Ligures, Intemelij & Ingauni; iure eorum ad mare coloniæ, altera Albium Intemelium dicta, quaſi Alpium, altera paullò contractiùs, Albingaunum. *Nec aliter in Plinio. Quin tamen etiam concisè Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum.*

18. Nec vllis deinde tortoribus.] *Regius codex,* temporibus. *ex quo Rhenanus,* terroribus.

19. Spu-

19. Spurinnæ.] *Veſtricius eſt Spurinna, egregius dux, & qui ad Taciti medium ætatem vixit. Plinij Secundi de eo epiſtola capienda eſt, lib.* II. Heri à Senatu Veſtricio principe auctore, Spurinnæ triumphalis ſtatua decreta eſt. *quem locũ tamen emacula:* Veſtricio Spurinnæ, Principe auctore, triũphalis ſtatua decreta. *Male enim traiecta verba.* Veſtricius Spurinna.

20. Tum vetuſtiſſimus quiſque caſtigare credulitatem ſuam.] *Vulgata ante lectio,* tum mœſtiſſimus quiſque. *ex quo Rhenanus illud* vetuſtiſſimus *extudit: ego malim* modeſtiſſimus.

21. Inſito mortalibus naturâ, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introſpicere.] *Vere hic morbus in noſtris animis: nec ne ſcivit Aemilius Probus, ſive Nepos, in Timotheo.* Eſt hoc cõmune vitium, *inquit,* magnis liberiſq ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes ſit: & libenter de his detrahant, quos emergere videant. altiùs: neque animo æquo pauperes alienam opulentum intueantur fortunam. Inuidum naturâ vulgus.

22. Et Cæcina famâ & pudore.] *Lego,* fame. *Duplex enim cauſſa abſceſſus, Fames & Pudor irriti cæpti.*

23. Bedriaci.] *Vicus paruus, ſed duabus Romanis cladibus inſignis, nec indignior cuius verũ nomẽ norimus quàm Cannæ aut Philippi. Vulgò* Bebriacũ *appellant. atq; ita Iuuenalis libri,* Bedriacum.

Bebriaci in campo ſpolium adfectare Palatl.

At ſincerus ille Vatic. Bedriacum, *ſemper, quamodo & in Clariſſ. Sabuci ſcripto codice exſtare cognoui, cùm ſtrictim eũ Vienna vidiſſem. In vetuſtis Suetonij libris,* Betriacũ, *dicitur: ſicut & in Plutarcho,* Βητριακὸν, πλήσιον πόλεως Κρεμώνης. *Iuuenalis interpres quàm mugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat.* III. Othonem, *inquit,* bello ciuili Vitellius vicit apud Bebriacum Campaniæ. *Atqui noſter clarè.* Inter Cremonam Veronamque ſitus eſt is vicus. *& ipſe Scholiaſtes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur, & ſcripſit:* apud Bedriaci campum. *Manifeſto enim alluſit Iuuenalis iui verſum,* Bedriaci campo ſpolium affectare Palatl. *Quod autem adtexitur:* Horum bellum Cornelius ſcripſit & Pompeius Planta, qui ait Bebriacum vicum eſſe à Cremonâ vicenſimo lapide. *Sanè Cornelium hunc noſtrum intellegit: Pompeius ille quis ſit, nondum reperi.* Scholiaſtes correctus. Tacitum is nominat.

24. Locus Caſtorum vocatur.] *Rectè, non* caſtrorum. *Suetonius eumpſe locum,* ad Caſtoris *dixit: Oroſius lib.* VII. circa locum quem Caſtores vocant.

25. Dextrâ fronte, prima legio inceſſit.] *Quæ hîc frons dextra? haud ſatis capio, & reſcribo:* Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes obtinuêre dextrâ. A fronte, prima legio inceſſit.

26. À lateribus cohortes legionum.] *Nihil ambigimus quin Tacitus ſcripſerit,* à lateribus cohortes, legio aduersâ fronte. *Ita ſuperior aciei diſpoſitio poſtulat: & ad circumueniendum hoſtes, inuaſionem tripertitam eſſe oportuit.*

27. Silentio, patientiâ, poſtremò precibus.] *Malim,* ſilentio, pœnitentiâ.

28. Paucos incuſauit.] *Lego* paucis. *ad breuitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. & ſanè omnes in hac culpâ, nec excerpi pauci potuere.*

29. Fœdum & maculoſum.] *Valet in omne animi vitium & labem* Maculoſus *vox: tamen vereor vt hic propriè in ignauiam ac timorem. Ex antitheſi quæ ſequitur, ſuſpiceris: & magis ex hoc Ammiani loco, libro* XXX. Arguebat hic idem Princeps (*Valentinianus*) timidos ſæpiùs, Maculoſos tales appellans & ſordidos. Maculoſi noua ſignificatio.

30. Suetonius Paullinus dignum famâ ſuâ ratus.] *Et hîc & alibi effusè laudat hunc Suetonium,* vetuſtiſſimum conſularium, *vt infrà vocat, & non vnâ militiâ clarum. Præfuit Britanniæ, vt habes Annali* XIV. *& in Agricolâ: ſed & in Africâ bellum geſſit, e Plinio lib.* V. Suetonius, *inquit,* Paullinus quem conſulem vidimus, primus Romanorum ducum tranſgreſſus Atlantem, *&c. Vbi autem mens ſiue iudicium fuit viro magno & celebri, qui in Variis ſuis nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonij noſtri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonij Othone:* Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiædecimæ legionis tribunus angusticlauius. *Et liber, inquit, qui timeas & cariem ſenſerat, habet,* Linus. *Omninò autem legendum Paulinus.* Suetonius Paullinus. Mureti ſupposititium. Per hoc viro πάρεργον.

Teſtem

Universidad de Deusto
Biblioteca

» *Testem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtutem tacitam*
» *esse siuit. eius enim sæpe & in Annalibus & in Agricolæ vitâ honorificam mentionem facit.*
» *Hæc ille. Quid dicam? Non insector te vir elegantissime. sed bonâ fide hæc scribis? Errас nimis.*
» *Suetonius ille Lenis, Tribunus fuit: noster belli dux. Ille angusticlauius, id est nondum Senator*
sed inter equites: iste, Consularis. nec tenue vsquam vestigium confusionis eius, quam facit.
Hoc mihi in transcursu monitum, non vt carpam (Fidem testor:) sed vt claro sub exemplo
doceam quàm fallax hæc Critica, & ignoscendum etiam nobis esse, si labimur interdum in
procliui istâ viâ.

Tumere, & tumor rerũ.

31. Quoniam Galliæ tumeant, & deferere.] *Copulam aptè inserui, ex Vatic. Tumere autem eleganti metaphorâ dicuntur, quæ eruptura videntur. vsurpauit Cicero bis in Epistolis ad Atticum.*

32. Paucis diebus quartamdecimam legionem.] *Hæc restitui, in vulgatis quâ à verbis quâ ab interpunctis mendosa.*

Egesippus emendatus.

33. Brixellum concederet.] *Ita factum, ibiq; se occîdit. Elue mendam igitur quæ in Egesippo (scriptore mihi quidem haud spernendo) libro* IV. *cap.* XXIV. Cùm Otho comperisset Valenti ac Cæcinæ, Vitellij comitibus, victoriam cessisse, Brixiæ positus, voluntariâ morte eripuit se ludibrio. *Facito* Brixelli.

34. Iussa ducum interpretari, quàm exsequi mallet.] *Id est, inquirere in causas iussionis, & explorare ac ponderare, quàm simpli. i obedientiâ patrare. Tale in Agricolâ:* Adeò vt plerique, viso aspectoque Agricolâ, quærerent famam, pauci interpretarentur. *Significat, multos ex specie tantùm externâ iudicasse, paucos inquisisse aut explorasse.*

35. Promoueri ad quartũ à Bedriaco castra placuit.] E *Plutarcho scriberes,* ad sextum. *Nã ille quinquaginta stadia numerat. Sed & paullò pòst vbi noster* XVI. *milliaria numerat, Græci eiusdem computatione* XII. *saltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem.*

Plutarchi & Taciti multa simillima.

36. Adeò imperitè.] *Totum hunc locum verbatim Plutarchus expressit, vt pleraque alia: etsi haud multum ætate nostro inferior.*

37. Confluentes Padi & Adduæ fluminum.] *In Vatic. locus hic in liturâ, sic tamen vt apertè esset eruere scriptum antiquitus,* Padi & Agele: *alienâ deinde manu factum,* Adduæ. *Sed Agela ignotum mihi flumen, & censeam vulgatam esse veram. De Adduâ, Plinius lib.* II. *Strabo* III. *itemq; Sidonius:* Vidimus vluosum Lambrum, cæruleum Adduam, velocem Athesim, pigrum Mincium.

Addua fluuius.

Numida alio intellectu.

38. Aderat citus equo Numida.] *Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens? minimè, sed inter obsequia. Ne fugiat enim te latens hîc ex antiquo mos: quo receptũ, vt viris lautioribus ditioribusq; Afri aut Numidæ equites essent, ad iter. Præcurrebant illi, & agmen ducebant heri sequentis. Seneca epist.* LXXXVIII. O quàm cuperem Catoni nunc occurrere aliquem ex his trossulis in viâ diuitibus, cursores & Numidas & multum ante se pulueris agentem! *Idem expressiùs epist.* CXXIV. Omnes sic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen cursorum antecedat. *Martialis.*

Mos Romanus in antecursoribus.

Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques.

Quiidem & Imperatoribus.

De tali igitur hîc capies: quãdo & Principibus illi in vsu. Ex Martiali, in aduentũ Domitiani:

Quando eques & picti tunicâ Nilotide Mauri
Ibitis? & populi vox erit vna, Venit?

Nec Suetoniũ aliter interpretemur (viderat sagacissimus Turnebus) in Nerone cap. XXX. Iter fecisse traditur phaleratâ cum Mazacum turbâ atq; cursorum. *Nam Mazaces, Afri.*

Homeri locus similis.

39. Otho rem in discrimen mitti iubebat, æger morâ & spei impatiens.] *Talis in Homerico illo Hectore affectus:*

Βέλτερον αὖτ' ἔτι δηθὰ ξὺν ἕλκεϊ κεῖσθαι ἐμεῖο,
Εἷος ὀπίσσω κὲν ὀλύμπιος ἔγχος ὀρέξῃ.

Et

Et Polybij verissimæ gnome: Βαρύτατος δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τῶν μελλόντων γινεται χρόνος: Grauissima omnibus hominibus futuri temporis expectatio.

40. Accurrentium, clamantium.] *Farnes. & priscæ editiones,* accurrentium, volantium; *Vatic.* vomantium. *vt omnino aliud hîc verbi fuerit, mihi adhuc irreperti. Nam quod Palmerium,* bouinantium, *audio scribere: non placet.*

41. Corporibus & vmbonibus niti.] *Vocem,* niti, *ex Farnes. & Vatic. addidi: & verò abesse sine sententiæ incommodo non potest.*

42. Cui cognomen Rapaci.] *Non abs re arbitror, quoniam cognomina legionum sæpe Tacitus commemorat, veterem à me lapidem proponi, in quo ea ordine desculpta. Conspicitur autem Romæ in Capitolio, formâ columellæ:*

Tabula & numerus legionum.

NOMINA. LEG.		
II. AVGusta.	II. ADIVTrix.	IIII. SCHYTHica.
VI. VICTRix.	IIII. FLAvia.	XVI. FLAvia.
XX. VICTRix.	VII. CLAVdia.	VI. FERRATensis.
VIII. AVGusta.	I. ITALica.	X. PRETensis.
XXII. PRIMigenia.	V. MACEDonica.	III. CYRENensis.
I. MINERuia.	XI. CLAVdia.	II. TRAIANa.
XXX. VLPia.	XIII. GEMina.	III. AVGusta.
I. ADIVTrix.	XII. FVLminatrix.	VII. GEMina.
X. GEMina.	XV. APOLlinea.	II. ITALica.
XIIII. GEMina.	III. GALLicana.	III. PARTHica.
I. PARTHica.	II. PARTHica.	

Velim Dionis recensum legionum, qui est libro LV. *cum hoc lapide conferri. à quo adiutè interpretes, paullò felicius sanè eum vertissent.*

43. Stratis vnaetuicesimanorũ principiis.] *Aliquot libri,* principibus, *placet.*

44. Suetonius Paullinus & Licinius Proclus castra vitauêre.] *Farnes.* castra petiuêre. *falsò. Nam Plutarchus apertè:* ἅμα δ' ἕσπεσῶν ἅτε Πρόκλος ἅτε Παυλῖνος ἀπωσθεὶς ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν φοβέμενοι τοὺς ἕσπεσόντας.

45. Apud duces Vitellianos dubitatum.] *Imò verò,* non dubitatum. *idque res & Plutarchus suadere videntur.*

Plotius Firmus.

46. Plotio Firmo, is prætorij præfectus.] *Duo Præfecti prætorio sub Othone, Licinius Proculus & Plotius Firmus. Tacitus lib.* I. Prætorij Præfectos sibiipsi legêre, Plotium Firmum è manipularibus quondam, & Licinium Proculum. *Nec alios vsquam nominat. Vt iure mirer in hac Othonis morte Plutarchum commemorare Pollionem prætorij Præfectum. Quod vix est vt sit sine mendo. verba eius:* οἱ δὲ σεσπῶν, Πολλίων καὶ τὲ ἕτερος ἔπαρχον, ὁμνύειν ἐβιὼς εἰς τὸν Οὐιτέλλιον καλέσαντος, &c. *malimq;* Πλωτίν. *nisi huic Plotio etiam Pollionis cognomen, quod vnum dici superest.*

Dubitatum de Plutarchi scripturâ.

47. Maiore animo tolerari aduersa, quàm relinqui.] *Hæc illa sunt, quibus iugulare Stoicos aduersa omnis manus solet: pro quibus scutum habeo equidem quod opponam, nisi Religio me vetet. In hanc mentem igitur & Lucanus:*

In Stoïcos quæ torqueantur.

——— fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si cominus instent,
Et differre potest.

Illa virgo apud egregium vatem (intellego qui Thebaida scripsit:)

———non est, vt putas, virtus, pater,
Timere vitam: sed malis ingentibus
Obstare, nec se vertere, ac retrò dare.

Cæsar. lib. VII. Animi est ista mollities, non virtus, inopiam paullisper ferre non posse. Qui se morti vltrò offerant faciliùs reperiuntur, quàm qui dolorem patienter ferant. *Q. Curtius:* Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm

odisse vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem sui compelluntur ignaui. *Biberunt omnes è paterâ Aristotelis, cuius hoc scitum in Ethicis: τὸ δ' ὑπομεῖναι φέροντα πονίαν, ἢ τὶ λυπρὸν, οὐκ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ μᾶλλον θεῖον.* Heu, taceo.

Sæpta ab Aristotele.

48. Fortes & strenuos etiam contra fortunam insistere spei.] *Itaque Florus, libro* IV. *cap.* VIII. Magnæ indolis signum est, sperare semper.

Spes in alcè indole.

49. Legiones Aquileiam ingressas nuntiabant.] *De Mœsiæ legionibus tribus loquitur, de quibus hoc ipsum infrà:* Aquileiam iam progressæ, raptâ pecuniâ & inter se diuisâ, hostiliter egerunt. *Hoc eò noto, quòd in Suetonio aliter legas, & dumtaxat* bina ex his legionibus millia præmissa, *Aquileiam venisse. In Vespas. cap.* VI. Mœsiaci exercitus bina è tribus legionibus millia, missa auxilio Othoni, postquàm iter ingressis nuntiatum est victum eum, ac vim vitæ suæ attulisse: nihilo secius Aquileiam vsque perseuerauerunt, quasi rumori minus crederent. *Et addit, metuentes vltionem de alio Imp. te cogitasse. Sed vereor vt Suetonius alucinetur in* duobus millibus: *qui non è Mœsicis, sed Pannonicis Dalmaticisq; fuêre. Ita enim idem Tacitus suprà dixerat:* Læta Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatiâ Pannoniaque exercitibus. Fuêre quattuor legiones, è quibus bina millia præmissa. *Nec apud Tacitum leges, de præmissis illis è legionibus Mœsiacis. Sanè si & rem vides, probabilius tres ipsas legiones illa violenta & hostilia Aquileiæ ausas, & de Imperatore deliberasse, quàm sola ex ijs duo millia electa.*

50. Difficilius est temperare felicitati, quâ te non putes diu vsurum.] *Acutè, vt solet, Statius hoc expressit:*

Non parcit populis regnum breue.

Et est humanum ingenium scilicet auidum tunc & præceps.

51. Plura de extremis loqui, pars ignauiæ est.] *Quem non capiant hæc talia, ex intimo animorum & affectuum penetrali deprompta? & sunt assidua in nostro scriptore. Quintilianus Declamator simile, Decl.* CCCXLIIII. Iâ mihi narras moras. ipsum illud secretum quærere, & putare interesse vbi pereas, non est ardentis in mortem impetus. Non fiunt ista nisi subitò. nec quisquam (præsertim nullâ graui præcedente causâ) spiritum ratione deposuit.

52. Saluium Cocceianum fratris filium.] *Melius ita, quàm* Cocceium, *quod Plutarchus præfert. Nam & Tranquillus ita appellat, in Domit. cap.* X. *vbi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris solùm filium, sed ipsum hic fratrem præsentem facere videtur: cõtra Taciti & Plutarchi narrationem apertè. Nam ille in castra euaserat è pugnâ, seq; cum aliis dedidit. Suetonij tamen verba, cap.* X. Fratrem igitur, fratrisque filium, & singulos amicorum cohortatus. *quæ profectò non vera, si verus Tacitus.*

Suetonij alia traditio.

53. Neu patruum sibi Othonem fuisse aut obliuisceretur vmquam, aut nimium meminisset.] *Totidem pæne verbis Plutarchus:* μήτε θαλλοὺς πυνθάνεσθαι, μήτε ἄγαν μιμνῄσκεσθαι, ὅτι Καίσαρος θεῖον ἔχοιτο. *Non audiemus Beatum, qui verbum,* nimium, *auctore Budensi codice delet, & vnâ sententiæ acumen. Totum id enim in eo. sicut & in Plinij loco fuerat, epist.* XIV. *lib.* III. *quem deprauarunt:* Largius Macedo superbus alioqui & sęuus dominus, & qui seruisse patrem suum parum imò minimum meminisset. *Tu scribe,* nimium meminisset.

Rhenani iudicium reiectum.

54. Vesperascente die.] *Farnesiano est,* vesperante. *quod verum arbitramur. Agellius:* Vbi iam vesperauerat.

Vesperare.

55. Allatis pugionibus.] *Vocem addunt aliquot libri,* pugionibus duobus. *atque ita Plutarchus:* δυεῖν ὄντων ἀμφοῖν ξιφῶν.

56. Maternum genus impar.] *Quomodo? si splẽdidissima ea femina fuit, Suetonio testante? Scribit enim de patre Othone:* Ex Albiâ Terentiâ splendidissimâ fœminâ duos tulit filios. *Sed melior ibi scriptura,* splendidâ fœminâ: *quam ex opt. libro Torrentius adnotauit. idque non aliud quàm ordinem equestrem propriè notat.*

Suetonij melior lectio.

57. Societate culpæ tutior.] *Puto,* tutiores.

58. Rur-

58. Rursùs consiliaturi.] *Non muto. Horatius eo verbo vsus,* Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis. *& alij.*

59. Diplomata Othonis.] *Abundè, si deo ita visum, in Commentariis. nunc Suetonij locum* περέργως *emendemus, Calig. cap.* XXXVIII. Prolata diuorum Iulij & Augusti diplomata, vt vetera & obsoleta deflebat. *Cur deflebat? aut quî id conuenit? vidi qui* delebat, *vellet. Ego,* deflabat, *vel* difflabat, *verum contendo. non enim alio gestu melius expresseris superbum habitum illum contemnentis & respuentis. Eaq; difflatio etiam in nostris hodie moribus, vbi eleuamus quid aut aspernamur.*

Diplomata. Tranquillus correctus.

60. Cereales ludi ex more spectabantur.] *Mors Othonis incidit in* XII. *Kal. Maias, computatione satis certâ, imperauitq;* XCV. *dies. Atqui suprà notaui (libro* XV. *in coniuratione Pisonianâ)* Cereris ludos *pridie Idus Apriles datos in Circo. Quod verum est, sed in plures nempe dies, & ad hoc ferè tempus productos, ex hoc loco constet. Adde, quæ suprà scripsi.*

61. Gratior Cæcinæ modestia fuit, quòd non scripsisset. *Quid ita? quia inualuerat iam illo æuo, vt publicè nemo, id est ad Consules aut Senatum scriberet, præter Principem: alij autem omnes, ad istum. Itaque superbè se gessisse Valens visus, qui id fecit: modestè Cæcina, qui omisit. Tale illud lib.* IV. *Hist. de Muciano:* Miserat & epistolas ad Senatum, quæ materiem sermonibus præbuere. Si enim priuatus esset, cur publicè loqueretur?

Ad Principem præsidum litteræ.

62. Tantum peditum equitumque, vis damnaque & iniuriæ.] *Si attendis, haud difficulter mecum fatebere, illud,* tantum, *à glossographo esse, legesq;:* peditum equitumque vis, damnaque, *&c: Vis pro multitudine & copiâ, tritum.*

63. Nihil Vitellio anquirente.] *Meritò id verbum reposui, cùm in manuss. reperissem,* acquirente. *Anquiro enim pro Inquiro siue potiùs valdè quæro, veteri & probâ notâ signatum verbum est, Ciceroni, Varroni, aliisq;, crebrò vsurpatum, crebrò corruptum.*

Anquiro.

64. Sed creditum famâ.] *Rectùmne? an scribendum,* deditum famâ?

65. Longum interfectori visum.] *Hic ordo verborum in meis libris: & sententia liquet. Alij traijciunt, quid nisi libidine quadam omnia mutandi?*

66. Missus est in locum eius Vectius Bolanus. E præsentibus angebat Vitellium.] *Distingui malim,* Bolanus è præsentibus. Angebat, *&c: vt significet Bolanum è comitatu principis in Britanniam missum.*

67. Apud victores orta seditio.] *Vix tandem emersi me ex hac salebrâ, & vidi errorem. Transpositi enim per neglegentiam versus sunt, iique in hunc ordinem cogendi:* Et quidẽ partes modestè distraxerat, nisi numerus cæsorum inuidiam bello auxisset. Apud victores orta seditio, ludicro initio. Discubuerat Vitellius, *&c: Si tamen locus integer est, de quo ambigo. Scripsi* distraxerat, *non,* distinxerat: *ex Vatic. & videtur ad sententiam aptius, quia intellegit Vitellium satis clementer & modestè legiones aduersæ partis disparasse & per varias prouincias distraxisse, ne coirent.*

68. Miles intentus aut licentior.] *Anteà,* licentiosus, *legebatur: quod sanè eligam præ isto quod suppositi Rhenanus.*

69. Per lasciuiam & certamen luctandi accensis.] *Verius,* ad certamen.

70. Inter inania belli.] *An non* immania? *In quo ipso verbo error inueterauit Ciceronis librus De Legibus:* Tum ebur ex inani corpore extractum: *cùm manifestò legend.* immani. *Quidam tamen hîc libri,* munia belli.

Immania belli.

71. Pars viæ, quam Cremonenses lauro rosisque constrauerant, exstructis altaribus, cæsisque victimis, regium in morem.] *Aræ istæ & Victimæ, Vitellij Genio & Victoriæ. Fœda, sed vetus adulatio: quam in aduentu Regum aut Principum vsurparunt Græci Latiniq;. Iustinus libro* XXIV. Arsinoë prægressa virum, festum diem vrbi indicit, domos, templa, ceteraque omnia exornari iubet: ARAS vbique HOSTIASQVE disponi. *Valerius lib.* IX. *de luxuriâ:* Quid sibi voluit princeps suorum temporum Metellus Pius, cùm in Hispaniâ ADVENTVS suos ab hospitibus

Aræ in aduentu Principum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARIS ET THVRE excipi patiebatur? *Factum & Cæsari è Galliâ reduci. Hirtius lib.* VIII. Multitudo obuiam procedebat: HOSTIÆ omnibus locis immolabantur: triclinii stratis fora templáque occupabantur. *Et passim deinde Principibus. In Caligulâ Sueton. cap.* XIII. Inter ALTARIA & VICTIMAS, ardentésque tedas, densissimo & lætissimo obuiorum agmine incessit. *In Galbâ idem cap.* XVIII. Cùm per omne iter, dextrâ sinistrâque VICTIMÆ opidatim cæderẽtur. *Plinius Panegyrico, de aduentu Traiani:* Vt plena ALTARIBVS, augusta VICTIMIS cuncta! *Alius Panegyristes ad Maximianum:* Totámque hanc vrbem repentinâ tuâ in hostes eruptione solicitam, lætitiâ & exultatione & ARIS flagrantibus, & SACRIFICIIS & ODORIBVS accensis numini tuo, implesti.

72. Dissimulatus M. Macri tamquam Othonianarum partium dux.] *Scribendum videtur* Martij Macri. *Nam ita eum suprà crebrò nominat, qui Præfectus gladiatoribus fuit.*

73. Abiit iam & transuectum est tempus, quo posses videri concupisse.] *Obscura est sententia, & ergo acuta. An hoc vult, iam senem esse Vespasianum, & in hac modestâ ætate nihil iuueniliter, aut cupidè atque ambitiosè visum ri agere, sed omnia studio & amore reipublicæ? An potius alio telo, & proprio periculo excitat? Abiit iam tempus, nec in tua manu est, dissimulare aut tegere cupidinem imperij. Iam innotuit multis signis, & vt saluus sis,* confugiendum est ad imperium.

Suspecta vox in Tacito.

74. Nec mihi maior in tuâ vigilantiâ, parcimoniâ, sapientiâ fiducia est.] *Ambigo de voce parcimoniæ. Conuenit in Vespasianum, scio: quem sordidum auarumq; omnes faciunt, non solùm parcum. sed cur inter principes & illustres virtutes hanc domesticam priuatamq; nominet? aut cur in eâ fiduciam boni euentus collocet? Non digna videtur, quæ ad Imperium adiuuet, aut ad id gradum struat. Itaque reponendum fortasse,* acrimoniâ. *etsi pono id, non firmo.*

Plutarchus Tacitum amauit.

75. Nam qui deliberant, desciuerunt.] *Acutè & verè dictum. Fidem enim iam fregit, qui deliberat an seruet. Plutarchus exprimere in Galbâ voluit (magni fecit ille vir hunc nostrum, & quanquam æuo compar, multa verbatim ex hac historiâ conuertit:) vbi Vinnium facit Galbam excitare & alloqui.* ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλεύῃ; τὸ γὰρ ζητεῖν Νέρωνα εἰ πιστοὶ μένουμεν, ἤδη μενόντων ἐστί. *Vocula negans excidit, & legendum* ἤδη οὐ μενόντων. *Verto:* O Galba, quomodò deliberas? Nam quærere an Neroni fidi maneamus, iam non manentium est.

76. Nec simulacrum deo aut templum, ara tantùm & reuerentia.] *Parisimum illud, quod de Herculeo fano ad Gades tradit Silius, lib.* III.

Silij dictum simile.

Sed nulla effigies, simulacráque nota deorum:
Maiestate locum & sacro impleuêre timore.

Natalis imperij.

77. Is primus Principatus dies in posterum celebratus.] *Dies ille, Natalis imperij decorè dictus. Spartianus Hadriano:* Tertio iduum earumdem Natalem imperij statuit celebrandum.

78. Quinto Nonas Iulias.] *Suetonio scriptum,* quinto Idus. *sed eum ad exemplar Taciti emendandum videri non vanè pronuntiat clarissimus Torrentius.*

79. Non paratâ cognitione.] *Cui rei hîc cognitio? quam vocem Taciti mens planissimè spernit. Emendo verò,* non paratu ac concione.

80. In ipso nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit.] *Ita decuit per se magnum animum, non attolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, & hîc aptum.*

Frons priuata manet. non se meruisse fatetur,
Qui creuisse putat.

Falsa scriptio Seueri.

Attamen non leuiter innouauit Vespasianus, si vera quæ Sulpicius Seuerus scribit lib. II. *Sac. Histor.* Vespasianus cùm Hierosolymam obsideret, sumit imperium: &, vt mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filium Cæsa-

Cæsarem facit. *Sed palàm illa falsa. Nec mos eius aui diadema tulit, nec Flauius per somnium vsurpauit.*

81. Militariter locutus.] *Rectissimè. atque ita libri. Significat orationem eius castrensem horridamq; fuisse, non cultam forensi aut vrbano more. Qui,* militariter lautus, *castigant: ineptiunt.*

82. Antiochensium theatrum, vbi illis consultare mos est.] *Qui mos scilicet pleriscq; Græcorum, & qui oriundi à Græcis. Frontinus* III. *Strat. ag. cap.* II. Alcibiades in theatro disseruit, vbi ex more Græcorum locus consultationi præbebatur. *Iustinus lib.* XXII. Agathocles velut reip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet. *Inde illud Satyrici, de principe oratore:* ——— & pleni moderantem fræna theatri. *Meminit eiusce ritus Cicero pro Flacco, & alij.*

Græcis Theatrum pro Curiâ.

83. In modum penatium diligebantur.] *Id est, amabant veteres & nota castra, iuxtà ac suas ædes. Clarum, nec monitione dignum: nisi correctores,* dirigebantur, *maluissent.*

84. Antiochus vetustis opibus ingens.] *Ad textum censeo vocem,* ingens: *certè obnubilat sententiam & phrasem, quæ aliàs Tacito crebra.*

85. Mox, per occultos suorum nuntios excitus ab vrbe Agrippa.] *Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? ex Egesippo disce, libro* IIII. *cap.* XXI. Sententiam noui Principis de bello Iudæorum sciscitari, Vespasiano consilium fuit: misitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit: Agrippa Romam contendit, vt apud nouum Principem locaret gratiam.

Agrippa Romæ.

86. Nondum additis Cappadociæ legionibus.] *Vespasianus ipse addidit. Vide Tranquillum, cap.* VIII. *in Vespas.*

87. Classem è Ponto Byzantium adigi iusserat.] *Intellege classem, quæ Romanis etiam illic ordinaria, ad tuendam Ponti oram. Quanta ea fuit? hauries è solo Egesippo libro* II. *in oratione (cui pulchra placent, eam legat) Agrippæ:* Mæotia regna Bosporanique; omnes Romano subiiciuntur imperio, & illud antè innauigabile pelagus quadraginta naues ad pacem exercent.

Classis in Ponto.

88. Ad obtinendas iniquitates.] *Phrasis insolens, & mihi suspecta. locum etiam totum vitij arguit, quòd statim Romanus codex præfert,* haud perinde obstinante.

89. Aquileiam iam progressæ, proturbatis qui de Othone nuntiabant.] *Id est, spretis reiectisq; qui victum eum, & vixisse dicebant, quod Suetonius dixit,* rumori eos non credidisse: *vt solent homines, in spem suam proni.*

90. Vi præcipuâ Primi Antonij.] *Egesippi super hoc nobili duce errorem non celo: siue errores potius. Is enim libro* IV. *cap.* XXIX. *facit eum* Præfectum tertio ordini militari: *id est, legioni tertiæ. Atqui Septimæ præponit eum statim noster. Item in Mysiâ eum collocat: noster clarè in Pannoniâ. Quisautem præponderare fidem Cornelianam nesciat?*

91. Titus Flauianus.] *Malui quàm,* Fabianus. *Farnesianum codicem audio, & Tacitum ipsum qui non aliter sequenti libro appellat.*

92. Pompeius Sullanus.] *Imò* Siluanus. *Ita enim libro proximo:* Sex milia Dalmatarum ducebat Pompeius Siluanus, consularis senex.

93. Præposuerat prætorianis P. Sabinum ac præfecturæ cohortis Iulium Priscum.] *Alij,* ad præfecturam cohortis. *Corrupta omnia. quæ enim hæc Præfectura cohortis cogitari appositè potest? Mihi ex sententiâ & historiâ placet scribi:* Præposuerat prætorianis P. Sabinum à Præfecturâ vrbis, & Iulium Priscum, tum centurionem. *Siue etiam:* ac Præfecturæ vrbis. *Sanè hic Sabinus qui Principi Vespasiano frater, vtrumque munus tenuit sub Vitellio. & de Præfecturâ Prætorij, libro proximo:* P. Sabinum Prætorii præfectum ob amicitiam Cæcinæ vinciri iussit, substituto in locum eius Alpheno Varo. *De vrbis, plus vno loco habes libro* III. *&* IV. *Iulium etiam Priscum collegam ei in Prætorianâ fuisse, libro sequenti docet:* Vitellius vt è somno excitus, Iulium Priscum & Alphenum Varum cum XIV. prætoriis cohortibus obsi-

Sabinus Præf. vrbis, Et Prætorij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere Apenninum iubet. *Scripsi etiam*, tum centurionem: *Farnesianum cod. secutus, cui vocula nulla*, esset. *& vt de Sabino dixit, Præfectum eum vrbis fuisse, exq; eo gradu subtatum ad Prætorium: ita de Prisco, duntaxat centurionem.*

Taciti locus illustratus.

94. Reuersis ab exsilio iura libertorum concessit.] *Interpretor. Cùm Galbâ exsules restituissent, non tamen etiam bona. credo, quia in fiscum illata, & pleraque iam per prodigentiam Neronis consumpta. Sed nec pars quæ accusatoribus sententiâ iudicum semel donata, temerè eripienda videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miseratus, huc decurrit vt largiretur Iura libertorum, dupliciter quidem: redderet inquam iura libertorum veterum, daret & eorum qui posteà manumissi. non aliter quàm si ab illo iusto domino manumissi fuissent. In speciem igitur ingens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta si egeret, denique testamento bonorum semissem. quæ omnia prompta & obuia tibi apud* Ictos. *Hoc vulgò etiam appellant, Ius patronatus, & Ius patronorum, Plinius epistolâ* XI. *lib.* X. *Eiusdem sententiæ versus illos Martialis censeo (Princeps* Ictorum *hodiè variè eos tamen traxit) ad Traianum:*

Iura libertorum.

Ius patronorum.

Martialis explicatus.

Qui sua restituis spoliato iura patrono,
Libertis exsul non erit ille suis.

Nec dissimilis, imò maior benignitas Augusti in Iulum Antonij hostis sui Filium. de quo Dio lib. LI. τοῦ Ἰούλου τοῦ τοῦ Ἀντωνίου τῆς θ' φυλακῆς ἐφεῖ, τοὺς ἀπελευθέρους αὐτοῦ πάντ' ὅσα τελευτῶντας σφᾶς κατελιπεῖν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει, δωρεὰν ἔδωκε: Iulo, Antonij & Fuluiæ filio, libertos eius, quidquid mortuos relinquere ex legibus conueniebat, statim dare iussit. *Non enim dedit solùm ea iura, sed repræsentauit.*

Iura libertorum.

95. Abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos sinus.] *Argui olim demendo, ipse fortasse arguendus. Sententiam nunc expedio: Vitellium quidem exsulibus reuersis iura reddidisse vetera in libertos: sed non cum magno fructu. quia pecunias suas occultabant per varias artes & recessus. ita in alimentis, testamentis, aliisq;, patronos fraudabant, vt modici ipsi & inopes. Voci Sinus, ea vis subest fraudandi, subtrahendi, occulendi. Tacitus libro* IV. *infrà:* Tradi se præfectis centurionibusque, quos vbi spoliis expleuerunt, mutari; exquiriq; nouos sinus & varia prædandi vocabula. *Plinius libro* XXXVI. Vnde M. Scaurus pater, toties Princeps ciuitatis, & Marianis sodalitiis rapinarum prouincialium sinus? *Sinum vocat hominem ipsum, in quem rapinæ omnes collatæ velut in sinum. Plura exempla huic rei vide, si lubet, apud Barn. Brissonium in Lexico: & lumen ab eo fœnerare, qui verè Europæ lumen.*

Sinus, in prædandi significatione aut congerendi.

Aër infamis in Vaticano.

96. Infamibus Vaticani locis.] *Ob aërem parùm purum: quod etiam hodie experiuntur. Frontinus libro* II. *De Aquæductibus, vult id emendatum in totâ vrbe, suo æuo, idq; ablutione aquarum:* Ne pereuntes quidem aquæ otiosæ sunt. Nam immunditiarum facies, & impurior spiritus, & caussæ grauioris cæli, quibus apud veteres VRBIS INFAMIS AER fuit, sunt remotæ.

97. Omnia alia militi largiebatur.] *Hunc quoque locum liberare inustâ notâ possumus: Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, Impunitatem & licentiam omnis culpæ dedisse: vt hac saltem blandi, iâ eum retineret. Nec aliter sanè fit in paupere militiâ.*

98. Liberti Principum conferre.] *Non muto: & scio multos Romæ, eosq; prædiuites, priorum Principum libertos. Videatur tamen & lectio & rapina procliuior, si libertos patrum substituas: qui numero sanè grandi.*

99. Exstructis in campo Martio aris.] *Scriptor incertus apud Suidam in voce* Βιτέλλιος, *hanc rem sic narrat:* καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Νέρωνος ἐς κοῖλόν τινα χῶραν ἀφανῆ τάφου κατακοίμητον ἀπεσήμανε.

Sagina Vitellij.

100. Inferias Neroni fecisset.] *Reposui pro,* iecisset.

101. Prodigis epulis & sumptu Caianæ aquæ.] *De Caianâ aquâ, id est, vt volunt, aquæductu illo sumptuoso; nugæ magnæ. Nec Ferreti quidem emendatio ad genium meum aut librorum,* Caianæ aulæ. *Nobis suboluit mendum & eius caussa, è diductione copulæ*

copulæ: quam reddimus, legimusq;, sumptu saginaque. *Saginæ vox apta, quoties de belluone Vitellio: & Tacito velut de industriâ vsurpata. Vt,* luxu & saginæ mancipatus emptusque. *Iterùm:* medio die temulentus & saginâ grauis. *Nec aliter Cicero pro Flacco:* Qui multitudinem illam non auctoritate, sed saginâ tenebat. *Hæc apta & bona. Palmerij tamen coniectura non minus recta,* sumptu ganeaque.

102. Nouies millies sestertium.] *Sidonius in Panegyrico ad Maiorianum, abit nimis ab hac summâ & quinquies millies exprimere voluisse videtur:*

Sidonius explicatus.

——post quina VitellI
Millia, famosi ventris damnata barathro.

Minus abibit, si legas, bis quina. *quod verum censeo. atque ita decies millies (vt potuit tamen cumque) in carmine dixerit. A Taciti quidem summâ etiam Dio siue abbreuiator eius Xiphilinus est.*

Aut corrigendus.

103. Integrum illic ac fauorabilem proconsulatum Vitellius.] *De Vitellio, eadem Suetonius in vitâ eius cap.* V. *At de Vespasiano mutat, &* Africam integerrimè, *inquit,* nec sine magnâ dignatione administrauit. *Quæ concilientur, non video.*

104. Hæc illáve defensurus, prout inualuissent.] *Non malè,* prout ij valuissent. *Temporum enim hominem describit, qui nunc in suspenso, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi eiusmodi vulpiones, præsertim per bella ciuica. Talis rex Iuliates, lib.* XII. *Annal. qui* societatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzem per occulta & magis fida inclinabat. *Et depingit in vno omnes Claudianus:*

Temporária ingenia.

Librauit geminas, euentu iudice, vires,
Ad rerum momenta cliens, sesèque daturus
Victori.

105. Aut suomet astu.] *A Ferreto est. malè anteà,* statu.

106. Mare quoque Etesiæ flabant. harum flatu, *&c.*] *Intricata valdè lectio in scriptis. Vaticanus:* mare quoque & Blæsi flabra aquilonis, harum flatu, *nec aliter Farnes. At Budensis,* mare quoque & esi flabra Aquilonis verum flatur. *Nos legimus,* Mare quoque etesij flabant (*siue* inflabant) Aquilones. Horum flatu. *Plinius lib.* II. Post biduum iidem Aquilones constantiùs perflant, per dies XL. quos Etesias vocant. *Et clarum certè est, Aquilones propitios optabile sq; iis, qui ex Italiâ Orientem adnauigant: qui ex eo Italiam, contrà. Cæsar lib.* III. *belli ciuil.* Ipse enim necessariò Etesiis tenebatur, qui Alexandriæ nauigantibus sunt aduersissimi venti.

Etesij siue Annui Aquilones.

107. Vexillarij quartædecimæ & sextædecimæ.] *Libri scripti,* vexilla XIIII. & XII. legionum.

108. Et duodeuicesima.] *Vatic. & ipsa res poscunt,* duoetuicesima.

109. Lucilius Bassus.] *Frustrà solicitant libri. Nam Vaticano est,* Blæsus: *Farnesiano,* Blexus. *At Bassi cognomen firmat omninò priscum monumentum quod Aquileiæ, cuius exemplar à Fuluio Vrsino mihi traditum subieci:*

Lucil. Bassus.

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG. PONT. MAX.
TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COSS. III. DES. IIII. VETERANIS
QVI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVENATE. SVB.
SEX. LVCILIO. BASSO. QVI. SENA. ET. VICENA. STIPENDIA.
AVT. PLVRA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN. PANNONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRIPTA. SVNT. IPSIS. LIBERIS. POSTERISQVE. EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET
CONVBIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HABVISSENT
CVM. EST. CIVITAS. IS. DATA. AVT. SI. QVI. CAELIBES. ESSENT
CVM. IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTAXAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL. CÆSARE. AVG. DOMITIANO. CN. PEDIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F. CENTVRIONI

RIONI. AMEZEIO. DESCRIPTVM. ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. AENEA. QVAE. FIXA. EST. ROMAE. IN. CAPITOLIO. AD. ARAM. GENTIS. IVLIAE. DEFORAS. PODIO. SINISTERIORE. TAB. T. PAG. II. LOC. XXXXIIII.

110. Ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, peruertisse ipsum Vitellium videntur.] *Vox Vitellij ineptè repetita, & inculcata, vt solet, ab interprete. Scribo eâ eiectâ,* peruertisse ipsum videntur.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM III. HISTOR.
NOTÆ.

1. IAM reseratâ militiâ.] *Non sperno: aptius tamen fortasse, certè clarius,* reseratâ Italiâ. *Atque id Taciti siue Antonij concionantis mentem propius tangit.*

2. T. Ampius Flauianus.] *Verum hoc nomen erui è libris, qui aut* Tampius *aut* Tumpius *præferunt, cohæsu scilicet notæ. Ampia gens inter Romanas nota. Vulgò Appium hic legas, falsò: quia non vni duplex prænomen esse potuit.*

3. Ceterùm vt transmitteret in Italiam impunè.] *Clausula corrupta, manca, nec scio an loco posita. Farnesianus:* vt transmitteretur in Italiam impunem eo visui foret scriptum Aponio Satium reuirescere crederetur. *Nec aliter Vatic. nisi quod,* vsui: *& supra* Satium, *adnotat,* Sotium. *Ficulnum auxilium. certè mihi, qui sine libris non enato ex hac lacunâ.*

4. Quæsitum inde quæ bello sedes legeretur. Verona potior visa.] *Varie olim peccatum in libris. sæpe etiam in transpositu foliorum aut traiectu. Quod hîc factum mihi liquet. Quomodo autem id alij Critici non aduertêre ante me? mirum. Nam historiam saltem lege non ignauè: videbis, imò tanges. En, hîc deliberatur de sede belli in Italiâ, & Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copiæ vllæ transmissæ. Paginâ demum sequenti narratur,* Antonio rapienti partem equitum ad inuadendam Italiam Arrius Varus comes fuisse, & Aquileiam & proxima quæque occupasse. *Veronámne igitur venire potuerunt, à tergo his relictis? Sed & tota narratio, incomposita, dissona. cui verum veteremq; ordinem dare, haud nostrum: in meliorem tamen paullò aptioremque sic redigi censeam.*

Missa in Tacito & fœda traiectio.

Aliqua concinnatio.

CETERVM vt transmitteret in Italiam impunè & eo vsui foret, scriptum Aponio, vt vnà cum Mœsico exercitu celeraret. Ac ne inermes prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Iazygum in commilitium adsciti; plebem quoque & vim equitum quâ solâ valent offerebant. remissum id munus ne inter discordias externa molirentur, ac maiore ex diuerso mercede ius fasque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum, quibus vetus obsequium erga Rom. & gens fidei commissæ *patientior. opposita in latus auxilia, infestâ Rætiâ, cui Porticus Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cũ alâ Taurianâ & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuẽtute ad occupandam ripam Æni fluminis quod Rætos Noricosque interfluit, missus, nec illis aut his prœlium tentantibus fortuna partium alibi transacta. Antonio vexillarios è cohortibus, & partem equitum rapienti comes fuit Arrius Varus, strenuus bello, quam gloriam & dux

dux Corbulo & prosperę in Armeniâ res addiderãt. Idẽ secretis apud Neronem sermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratiâ primumpilum adepto, læta ad præsens malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus occupantes Aquileiæ proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præsidiũ aduersus classem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateste partibus adiunxere. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni ponte iuncto cõsedisse. Placuit occasio inuadendi incuriosos. nam id quoque nuntiabatur. Luce primâ inermes plerosque oppressere. Prædictum vt paucis interfectis ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui se statim dederent. plures abrupto ponte instanti hosti viam abstulerunt. Vulgata victoria post principia belli secundum Flauianos, duæ legiones septima Galbiana, Tertiadecima Gemina cum Vedio Aquilâ legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem sumti, & Minutius Iustus præf. castrorum leg. VII. quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, subtractus militum iræ, ad Vespasianum missus est. Desiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, postquam Galbæ imagines discordiâ temporum subuersas iu omnibus municipiis recoli iussit Antonius, decorum pro caussâ ratus si placere Galbæ principatum partes præsumerent. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior visa patẽtibus circùm campis ad pugnam equestrem quâ prævalebant: simul coloniam copiis validam auferre Vitellio in rem famamq; videbatur. Possessa ipso transitu Vicentia: quod per se parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illîc Cæcinam genitum, & patriam hostium duci ereptam. In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibusque partes iuuêre. Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliasque Alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat. Quæ ignara Vespasiano aut vetita. quippe Aquileiæ sisti bellum, exspectarique Mucianum iubebat. Adiiciebatque imperio consilium, quando Ægyptus, clausstra annonæ, vectigalia opulentissimarum prouinciarum obtinerentur, posse Vitellij exercitum egestate stipendij frumentique ad deditionem subigi. Eadem Mucianus crebris epistolis monebat, incruentam & sine luctu victoriam & alia huiusce modi prætexendo, sed gloriæ auidus atque omne belli decus sibi retinens. Ceterùm ex instantibus terrarum spaciis consilia post res afferebantur. Igitur repentino incursu Antonius stationes hostium irrupit, tentatisque leui prœlio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina inter Hostiliam vicum Veronensium & paludes Tartari fluminis castra permuniit, tutus loco cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. Quòd si affuisset fides, aut opprimi vniuersis Vitellianorũ viribus duæ legiones nondum coniuncto Mœsico exercitu potuêre, aut retroactæ desertâ Italiâ turpem fugam conscisse. Sed Cæcina per varias moras prima hostibus vendidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epistolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione VII. Claudianâ aduenit. Legioni tribunus Vipsanius Messalla præerat, claris maioribus, egregius ipse, & qui ad id bellum solus artes bonas attulisset. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incusans. Simul virtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentione, nullâ in Vespasianum contumeliâ. Nihil prorsus quod aut corrumperet hostem, aut terreret. Flauianarum partium duces omissâ prioris fortunæ defensione, pro Vespasiano magnificè, pro caussâ fidenter, de exitu securi, in Vitellium vt inimici. Facta Tribunis & Centurionibus retinendi quæ

Vitellius indulsisset, spes: atque ipsum Cæcinam non obscurè ad transitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epistolæ addidêre fiduciam, &c. *eo ordine quo deinceps vulgati.*

Vicetia non Vincentia.

5. Vicentia.] *Vicetiam appellant Plinij meliores libri, & Strabo* Οὐικέτιαν. *Etiã lapis:*

INTER
ATESTINOS
ET
VEICETINOS
FINES. TERMINOS Q.
POSVIT.

6. Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliasque.] *Vatic. & Farnes:* intertectus exercitus Retiam Iuliasque: *Ego ne hæc quidem integra puto aut satis composita. Legam tamen:* interiectus exercitus Ræticas Iuliasque Alpes, ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat.

Messalla vir insignis.

7. Vipsanius Messalla, qui solus ad id bellum bonas artes attulisset.] *Est ipse ipse, cui partes sermonis præcipuæ tribuuntur in libello De causis corruptæ eloquentiæ. Amicum Tacito fuisse, ex elogiis his satis constat.*

8. Pro causâ fidenter, de exitu securi.] *Manuscripti,* de exercitu. *Quod edidi, magis placet.*

9. Et gens fidei commissæ patientior.] *Mei codices,* commissior, patientior. *An,* fide cognitior? *an impar medicina nostra huic vulneri? Palmerius legit:* fidei commissior: patenti orâ, opposita in latus auxilia. *nescio an fauente Aesculapio.*

10. Cùm alâ Taurianâ.] *Itáne? atqui ala Tauriana siue Taurina, aduncta legioni Italicæ in Vitellij partibus erat: nec de transfugio aut discessu eius vsquam didicimus. Vt iusta causa sit, cur Vaticanam lectionem recipiam,* Alâ Aurianâ. *Nomina enim ferè equitum alis, à præfectis: Taurianæ, Frontonianæ, Valeriæ, Silanæ, Aurianæ & hæc ipsa Auriana perseuerauit ad labens imperium, legáq; in Notitiâ imperij Sub dispositione Ducis Armeniæ:* Ala Auriana, Dascusæ.

Ala Auriana.

11. Nec illis aut his.] *Non rectè editum,* nunc illis.

12. Arrius Varus strenuus bello, quàm gloriam ei dux Corbulo, *&c.*] *Locus quem fœdatum arbitror non vane. Nam scripti mei,* Strenuus bello magis quàm gloriâ. & dux Corbulo. *Diuinabam olim,* strenuus bello, quàm gloriâ: ei dux Corbulo & prosperæ in Armeniâ res, *omissâ voce,* addiderant, *quam additam censebam à glossographo sententiæ fulciendæ. Genus quidem hoc loquendi, per Tacito crebrum. Annali* IV, Agrippa claris maioribus, quàm vetustis. *Annal.* I. Pacem quàm bellum probabam: *& sæpius. Plautus ipse non refugit, Rudente:*

Phrasis prisca notata.

Eò tacent, quia tacita bona est mulier semper, quàm loquens.

Iterum Menæchmis:

Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.

Nec quidquam in his mutãdum. intelligitur enim, magis, potiùs: vti Græcis crebrò τὸ μᾶλλον. Iterum Plautus:

Certum est moriri, quàm hunc pati lenonem in me grassari.

Liuius: Multiplex quàm pro numero damnum est. *Laberius:* Consistes ægrè, & quàm descendas, decides. *Curtius lib.* VII. Nec me ars mea, quàm beniuolentia perturbat. *Noto pluribus, vt illustrem genus dicendi quod obscurum visum multis & in Tacito durum. At de loco hoc ipso, nunc quidem hæreo. Parum aptæ sententiæ videtur,* strenuus gloriâ: *nec antithesis clara. Rodolphus adnotarat in suo codice,* strenuus bello magis quàm bonus. *Certè valdè mihi placeat legi,* strenuus bello, quàm bonus. gloriam ei dux Corbulo, *&c. Et vereor vti Rodolphus in libro aliquo reppererit, non ausus sequi.*

Mea coniectura.

13. Occupantes Aquileiæ proxima quæque.] *Budensis codex & Romana editio,*

editio, occupatâ Aquileiâ, in proxima quæque. *Haud dissimulet. possit & legi,* in proximo quoque.

14. Alam cui Scribonianæ nomen.] *Aliquot libri,* Sebonianæ.

15. Vulgatâ victoriâ post principia belli.] *Abest particula,* post, *à Budensi: eoq; Rhenanus,* principio belli, *rescribit, me fauente.*

16. Minutius Iustus, quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, subtractus militum iræ.] *Sperno illud,* audaciùs: *nec proteruo militi vnquam ea in duce displicuerit, sed rigor potius & seueritas. Itaque benè Vaticanus,* adductiùs: *cui verbo ea vis. Tacitus libro* XIV. *Annal.* Pluribus sermonibus, modò familiaritate iuuenili Nero, & rursus adductiùs, quasi seria consociaret. *Idem* XIV. *Annal.* Adductum quasi & virile seruitium. *ita enim ibi malo cum codice Budensi, quam* Addictum. *Suetonius sensu simili Tiberium incessisse scripsit,* vultu adducto, plerumque tacitum: *id est, graui, serio, & seuero. Ita Seneca* vultum adducere in tristitiâ *vsurpat: & Capitolinus de Aelio Vero scribit,* fuisse fronte in supercilia adductâ venerabilem. *Caussa aperta huic significationi, à gestu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam fere sunt exporrectâ, & diffusâ: qui tristes, seueri, eádem contractâ & adductâ. Non aliâ mente Propertius subductum vultum pro graui dixit:*

Adductus, quâ significatione.

Nunc volo subducto grauior subducere vultu.

17. Decorum pro causâ ratus, si placeret Galbæ principatus, & partes præsumpsêre.] *Male diducta sententia & scripta. Puto:* si placere Galbæ principatum & partes, præsumpsissent. *Putauit, inquit, Antonius è re futurum, si homines animo præsumerent, Galbæ principatum & optimatum partes Vespasiano placere.*

18. Et vt proditionis ira militum in Flauianum incubuit.] *Vocem sententiæ flagitat. & puto deesse, Auctorem, Compertum, aut tale. Itaque scribam,* vt proditionis auctorem, ira militum, *&c.*

19. Cornelium Tuscum.] *Lege,* Fuscum. *Ille est qui superiore libro nominatur.* Sed Cornelius Fuscus procurator *(Dalmatiæ)* aderat vigens ætate, claris natalibus. *Et hac in bello ciuili operâ, nisi fallor, benè penitus in Vespasiani domum insinuauit: & à Domitiano præfectus prætorio factus. Periit in Dacis, infelici pugnâ. Suetonius Domit. cap.* VI. *Dio, Victor. Iuuenalis de eodem:*

Cornelius Fuscus.

Et qui vulturibus seruabat viscera Dacis.

Cæsus in Dacis.

20. Secreta castrorum.] *Principia ipsa, quia hæc seiuncta à tabernaculis & tentoriis militum. Ideò Statius vocauit,* ——— consilij penetrale, domumque verendam Signorum.

21. Transfugisse classem, arcem commeatuum.] *Benè emendauit iam olim in Antiquis. Præter exempla eius sermonis, quæ tunc adduxi: velim addi nouitium à Liuio, lib.* III. *qui castellum etiam in hac metaphorâ ponit:* Respicerent tribunal homines, castellum omnium scelerum.

Arx alicuius rei pro Firmamento.

22. Vbi totis castris in famâ proditio.] *Alij libri,* infamia prodita. *nec spernono. Ita narrat, vt statim mouisse miles se videatur. At Egesippus (quem suadeo in totâ hâc historiâ legas) lib.* IV. *cap.* XXX. *noctem interponit: & manè demum* surgentes, euaginatis gladiis insiluisse super Cæcinam *facit.*

Repugnat Tacito Egesippus.

23. Exsuli Antonio donum ducentur.] *Cur iste exsul, aut quando? Puto sub Nerone, lege Corneliâ, de Testamentis, falsi damnatum, cum tabulas subditicias fraude, & præmio inductus, obsignasset. Vide libro* XIIII. *Annal. Actis anni.* DCCCXIIII.

24. Etiam militibus principem auferre.] *Cum Ferreto omninò lego,* etiam milites auferre.

25. Fortè victi aut perinde rebus prosperis.] *Rodolphus,* victuri. *Mentem video: & tamen subuereor vt parum plena ista, & huic narrationi quædam desint.*

26. Anceps belli fortuna.] *Farnes.* prælij. *quod verius. Aliud enim bellum propriè, aliud prælium: etsi Florus, Vegetius, Orosius, alij confuderunt, nec scio an hic noster.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

27. Non si pateant portæ, nisi exploratò, nisi die, intrandum.] *Rodolphi lectio valde mihi arridet, nec ito an à libru:* non si pateant portæ, non die, nisi exploratò intrandum.

28. Hostem posterâ die profligare ac proruere ratio fuit.] *Notaui in Antiquis lib.* II. *cap.* XVI. *videri inductâ voce legend.* ac proruere fuit, *id est, licuit. Sed vereor vt ego quoque interdum (cur negem aut purgem communem Criticorum hanc noxam?) inter sectores, non medicos. Nunc sanè vocem eam tolero.*

Quartadecima legio amota. 29. Quartædecimæ legionis ballista.] *Qui potest? Nam quartadecima legio pro Othone steterat, & post Bedriacense prælium statim à Vitellio in Britanniam remissa. Sed nec mentio eius in hac pugnâ, imò bello. Reponam fidenter,* quintædecimæ, *quæ inter Vitellianas paullò antè censa.*

Per Lunam error in prœlijs. 30. Hinc maiores equorum virorumque vmbræ, & falso vt in corpora ictu, tela hostium citrà cadebant.] *Ita è libris restituimus. nec Jententiam difficile capi, è similibus auctorum locis. Nam hac fraus siue error aliàs quoque obiectus hosti. Plutarchus in Pugnâ Pompeij cum Mithridate:* ἐπῆσαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ νώτου τῇ σελήνῃ ἔχοντες. πεπομένης δὲ ἀεὶ τὰς δύσεις τοῦ φωτὸς, αἱ σκιαὶ πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προσίεσαν. τοῖς πολεμίοις ἐπέβαλον, ὑ δωσμένοις τὸ διάστημα σωιδεῖν ἀκριβῶς: ἀλλ' ὡς ἐν χερσὶν ἤδη γεγενότων, τὰς ὄψεσιν ἀφέντες μάτην, ἤδωνο ἐφίκοντο. *Id est:* Aggressi eos Romani sunt, Lunam à tergo habentes, quâ inclinante in occasum, vmbræ corporum anteriùs productæ hostibus incurrebant, qui parùm exactè interuallum hac caussâ discernere potuerunt. sed tanquam iam in manibus & intra tela essent, hastis temerè emissis, neminem attigerunt. *Florus paullò aliter narrat, nec rem cepisse visus est, de illapsâ pugnâ:* Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus quippe quasi commilitans, cùm à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset: Pontici per errorem, longiùs cadentes vmbras suas, quasi hostium corpora petebant. *Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certè Orosius etiam & Frontinus, Romanis in hac pugnâ Lunam fuisse à tergo fatentur: & Dio clarè,* κατόπιν. *Itaque emendem in Floro:* cùm à tergo Romanis, à facie hostibus se præbuisset: Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras (*vocalem illam,* suas, *expunginus*) quasi hostium corpora petebant. *Sanè ratio ipsa ita vult. nec tam bardum ego Florum vnquam censeam, vt hoc non ceperit.*

Flori mira scriptio:

Fortassis emendatio.

31. Cur rari sumpsissent arma.] *Ex historiâ & sententiâ,* cur resumpsissent. *Nam Pannonici semel victi, arma tamen iterum sumpserant.*

32. Illic signa armaque vestra sunt, & mors victis Nam ignominiam consumpsistis.] *Asidet acuto huic dicto illud* Curtianum, *libro* VI. Scit eos qui misericordiam consumpserunt, ampliùs sperare non posse.

Curtianum dictum.

Mos salutãdi solem. 33. Orientem Solem (ita in Syriâ mos est) Tertiani salutauêre.] *Nam hæc legio è Syriâ deducta, in quâ sub Corbulone militauerat. At de more ipso, Herodianus lib.* IV. *de Parthis, qui pugnam inituri orto iam Sole:* ἀσπασάμενοι ὃ τὸν ἥλιον, inquit, ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ Πάρθοι μεγίστῃ κλαγῇ βοήσαντες ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις. *Sed obserno amplius: non solum Syros aut Orientales Soli cultum hunc detulisse, sed gentium pleraque. Plato libro* X. *De legib.* Ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ πρὸς δυσμαῖς ὄντων, πρόσκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων. Oriente Sole & Lunâ, iisdemq; occidentibus, in terram inclinationes & adorationes sunt, Græcorum omniumque Barbarorum. *Ipsis Romanis receptum, in precando verti ad Orientem. Hyginus, de Limitibus:* Antiqui architecti in Occidentem templa rectè spectare scripserunt. Posteà placuit omnem religionem eò conuertere, ex quâ parte cæli terra illuminabatur. *Isidorus lib.* XV. *templa ita structa ait,* vt qui consuleret ac deprecaretur, rectum aspiceret Orientem. *Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosium:* Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora conuertimus, à quâ lucis exordium est. *Nec Christiani abhorruerunt. Tertullianus Apologet. cap.* XVI. Alij planè humaniùs & verisimiliùs, Solem credunt deum nostrum. Suspicio inde, quòd innotuerit nos ad Orientis regio-

Gentes plerasque Solem adorãt.

regionem precari. Sed plerique vestrûm, adfectatione aliquando & cælestia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.

34. Vagus inde consilio ducis subditus rumor.] *Romanus codex,* vagus inde, an consilio. *quod valde amplector. Ambigit videlicet, fortuitu natus inter milites in rumor, an arte ducis sparsus.*

35. Contraheret diducerétve.] *Sententia & ἀντίθεσις sic visa postulare. vulgò,* ducerétve.

36. Multâ cum strage incesserat contatio.] *Quomodo* contatio? *imò ardor vbique & fervens opus. Scribam,* tentatio.

37. Completur cæde, quantum inter castra murosque vacui fuit.] *Quis vero numerus casorum in his prœliis? Tacuit noster, expressit Egesippus.* Exstincta triginta millia & ducenti viri de exercitu Vitellij. Primusque (id enim Antonio cognomentum erat) quattuor millia quingentos de Mysiacis militibus amisit.

Quot cæsi ad Cremonam.

38. Nomen atque imagines Vitellij amoliuntur.] *Nomen eius in Signis. Mos enim ille, vt Imperatorie sui nomen tum Vexillis inscriberent, tum Scutis. Quod etiam in liberâ rep. video factitatum. Dio de Crasso in Parthos mouente, lib.* XL. σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἰσίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτῶν ποιᾶς δηλοῦσιν τὸν τε στρατὸν καὶ τὸν στρατηγὸν σφῶν τὸν αὐτοκράτορα ἔχοντων. Signum vnum, ex iis quæ magna sunt & velorum similia, & puniceas litteras inscriptas habeni ad indicium exercitus & Imperatoris sui faciendũ. *Thebaidis scriptor etiã Græcis attribuit, sed mentẽ habens in militia Romanâ.*

Nomen Imp. in signis.

——— aureâ clarum notâ.
Nomen ducum vexilla præscriptum ferunt.

facitq; litteras aureas, quas Dio puniceas. Huc Suetonij illud pertinet, Vespas. cap. VI. Nomen eius vexillis omnibus sine morâ inscripserunt. *Item Prudentij, de Constantino:*

CHRISTVS purpureum, gemmato textus in auro
Signabat LABARVM. CLYPEORVM insignia CHRISTVS
Scripserat.

Qui bene addit de Clypeis, siue Scutis. nam & illic, vt dixi, inscribebant. Quintilianus, pro Milite: Inscriptum in scuto C. Marij nomen. *Dio* XLII. *Marcellum ait,* nomen Pompeij cùm id scutis suis milites inscriberent, deleuisse. *vti scilicet fautorem se Cæsari ostenderet. Idem lib.* L. *notat, Romanos milites* Cleopatræ nomen scutis inscripsisse, *quasi Imperatoris. D. Ambrosius (siue quis alius ille scriptor) ad hunc ritum respexit Oratione funebri de Valentiniano:* Valentinianus habens in se imaginem Christi. Nec iniuriam putaueris. charactere Domini inscribuntur & seruuli, & nomine Imperatoris signantur milites. *nisi tamen ad puncturas & stigmata militum hoc refers: quod non sperno.*

Etiam in scutis.

Ambrosij locus ambiguus.

39. Viles ad prædam, in ludibrium trahebant.] *Turnebo ne accedamus rescribenti,* miles ad prædam. *Taciti enimuerò mens, eosipsos qui aut ætate aut imbecillitate nõ erant vllius æris, raptos tamen per sæui iam & ad illusum. Curtius non absimiliter in direptione Persepolis:* Neque auaritia solùm, sed etiam crudelitas in captâ vrbe grassata est. auro argentoque onusti, vilia captiuorum corpora trucidabant.

Turnebi coniectura spreta.

40. Ipsos postremò raptores in mutuam perniciem agebant.] *Talis illa in captâ vrbe descriptio Quinctiliani. lib.* VIII. *Et conata retinere infantem suum mater, & sicubi maius lucrum, pugna inter victores.*

41. Ti. Sempronio.] *Id est, Tiberio. Malè enim vulgò,* Tito: *ex Liuio, & Fastis.*

42. Siqua alia vis per Alpes rueret.] *A Beato hoc est. antea,* irrueret. *Legam* ingrueret.

43. Antonius pudore flagitij.] *Ita mei libri. Budensis,* pistore. *vulgati pessimè,* post rem flagitij.

44. Reposita templa foraque, magnificentiâ municipum.] *Placet magis quod in Rom. codice est,* munificentiâ.

45. Non in ore vulgi agere.] *Vera nostra coniectura. Nam in libris omnibus,* more vulgi. *quod sanè haud conuenit. At in ore agere, est Latinis coràm & in conspectu esse, sese offerre. Sallustianum est, & ab eo penu Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites:* A primâ adolescentiâ, in ore vestro, priuatus & in magistratibus egi. *Fragmẽto alio:* In ore agens gentibus, populo, ciuitati. *Tacitus iterum hoc libro:* Iulianus ad L. Vitellium perductus, verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur. *Dicendi hoc genus restituendum Plinio censeo in Panegyrico:* Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina, ex tenebris obliuionis, indulgentiâ Cæsaris. *Et lego:* Sunt in ore hominum, & in ore famæ.

In ore agere.

Plinius correctus.

46. P. Sabinum prætorij præf.] *Publij prænomen hîc & infrà tributum huic Sabino adsensu magno librorum. Quæ ratio aut mens igitur Onufrij, negantis id prænomen receptum vnquam in Flauiâ gente?*

Onufrij alucinatio.

47. Nobili gaudio Blæsum visendo.] *Nescio an* notabili gaudio.

48. Gallias & Germaniæ gentes.] *Vocem aptè inserit Vatic. codex:* Gallias & exercitus & Germ. gentes.

49. Sæuitiâ maris, aut aduersante vento.] *Romana editio,* segnitiâ maris: *quod auribus meis blandiebatur, vix sententiæ.*

50. Simul ceterorum fides metu intacta.] *Mihi hæc non integra: etsi scio quam sententiam ex iis Ferretus extorqueat. sed verè extorqueat. Palmerius legebat,* metu intuta: *auxilio vano.*

51. Regreditur maturè: ceterisque remanere & in verba Vespasiani adigi volentibus fuit.] *Priora lego:* regreditur. Maturo ceterisque. *Intellegit enim Marium Maturum procuratorem Alpium, qui discessu Valentis velut exsolutus, transiit in Flauianas partes. Posteriora rectè olim Rhenanus emendauit, cùm vulgò esset,* volentibus liberum fuit, *insiticiâ voce: aut, vt ân quibusdam,* auctor fuit. *Qui scilicet glossographi ignorarunt genus dicendi à fonte Græco: quod peritum illum sagacemq; Germanum non fugit. Ingeny enim & industriæ laudem Rhenano libens do: & scio inter primores eum suæ gentis. At carpsi olim liberiùs. Non ego, sed ætas. (etsi reuerâ multa in Rhenani iudicijs, quæ probet nemo Iudex è Selectis.) Nunc abiit ille feruor: & obtendere manum ad magnorum virorum culpas posim, quàm diducere & explicare. Reuerâ autem quantula hæc sunt, de quibus litigamus? litteræ, syllabæ, voculæ. Ridere mihi lubet, cùm virorum grauium & grandium velitationes, imò pugnas video in his nugis. & metuo vt excitent me ad alteram Satyram. Nunc cum Aristophane satis mihi inclamasse:*

Rhenani laus.

Caloris mei excusatio.

——— Λοιδορεῖσθ δ' ὦ πρέσβεις
Ἀνδρας ποιητὰς ὥσπερ ἀρτοπωλίδας.

Ineptiæ Criticæ.

52. Auxerat potentiam.] *Fallor, aut Tacitus scripsit,* potentia. *Quis enim aliâs iste qui auxit? At genus illud dicendi perelegans, Auxit potentia, id est, Aucta est, significatione occultâ quadam patiendi. Cato in hoc ipso verbo:* Eodem nomine complures ex agris accessitauere. eò res eorum auxit. *Velleius Sedandi verbum sic vsurpat:* Postquam tempestas sedauit, Adherbal taurum immolat. *Plautus Leniendi:*

Auxit, pro Auctus est.

Dum hæ consilescunt turbæ atque iræ leniunt.

Et plures eiusmodi Latinæ linguæ delicias gustare tibi fas apud Agellium lib. XIIX. *cap.* XII. *Non dissimile, quod in Thucydidæ charactere obseruat Dionysius: sæpè τὰ παιδικὰ ῥήματα, ἁπαλείας: τὰ δ' ἁπαλείας, παιδικὰ esse.*

53. Cameras vocant.] *Nostrásne hæc vox? certè etiã hodie Cubilia tecta, & clausa Camerae vocamus. & ab eâ similitudine prisci, opinor, has naues. Strabo in describendâ Bosporianâ orâ:* ἀκάτια ἔχουσι λεπτὰ, στενὰ, καὶ κοῖλα, ὅσον ἀνδρώπους πέντε καὶ ὀκτὼ δέχομενα. Καλοῦσι δ' αὐτὰ οἱ Ἕλληνες κάμαρας. *Vbi à glossulâ fortasse illæ voces,* οἱ Ἕλληνες.

Cameræ Germanica vox.

54. Aduertit ea res Vespasiani animum.] *Scribas,* ea res Vespasianum, *voce sequenti inductâ, breuius & verius. Ita loquitur Annal.* II. Octo aquilæ petere silvas & intrare visæ, aduertêre imperatorem.

55. Se-

55. Sedocheforum regis.] *Vatic.* Sedothezorum. *Rom.* Sedotoforum. *Nullum hunc populum ego natum scio.*

56. In regione bello attritâ.] *Malè enim omnibus libris,* in legione.

57. Clauarium, donatiui nomen est.] *Quod prætextum & originem habuit, quasi ad militares claues, de quibus res iam nota. Simili formâ Vnguentarium Plinius dixit, lib.* II. *Epist.* XI. Præterea acceperat sestertiûm decem millia, fœdissimo quidem titulo, nomine Vnguentarij: *donationem scilicet à prouincialibus factam in Legatum, ad vnguenta. Sic in Suetonij Vespasiano, cap.* VIII. Classiarij petunt, constitui aliquid sibi calcearij nomine.

Clauarium.

Vnguentarium.

58. Prælio quo apud Ianiculum aduersum Cinnam pugnatum est.] *Cum Tacito aut Sisennâ potius consentit Liuius epitomâ* LXXIX. *& alterum militem in Pompeij exercitu statuit, alterum Cinnæ. At Valerius lib.* V. *pro Cinnâ Sertorium substituit, suóne an correctorum* lapsu? Bello Actiaco etiam idem euenisse, commemorat Epigramma vetus: quod vulgatum magno Scaligero debemus:*

Valerij & Tacito & Liuio dissensus.

* Non sed Orosius quoque ita sentit, lib. VI.

Mæuius à castris miles melioribus ausus
Hostilem saltu præcipitare ratem
In damnum felix, & victor vt impius esset,
Nescius occiso fratre superbus erat.
Dum legit exuuias hostiliaque arma reuellit,
Fraternos vultus oraque nota videt.
Ille ferox, quid lenta manus nunc denique cessas?
Iustiùs hoste tibi qui moriatur adest.
Fraternam res nulla potest defendere cædem,
Mors tua sola potest, morte leuanda tuâ est.
Viximus aduersis, iaceamus partibus isdem,
Dixit: & in dubio est vtrius ense cadat.
Ense meo moriar maculato cæde nefandâ?
Cui moreris, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit, & in fratrem fraterno concidit ense,
Victorem & victum condidit vna manus.

Frater fratrem, & se mox interficit.

59. Et certiora de Muciano sperabantur.] *Magis aptius,* rectiora. *Antonij vitiorum, inquit, iam pertæsum erat: & meliora de Muciano sperabantur, si aduenisset.*

60. Muciano volentia scripsêre.] *Ita libri. Sallustianum videtur:* Pompeius multis suspicionibus volentia plebi facturus habebatur. *Beatus tamen* volenti *maluit.*

Volentia, pro Græca.

61. Qui Meuaniam insederat.] *Voculæ addita è libris.*

62. Nube atrâ diem obtenderent.] *Benè ita libri, non* obtunderent, *vt visum Beato. Quibusdam scriptum,* nube radium obtenderent, *vitiosè.*

63. Profugus altaribus taurus, longè, nec vbi feriri hostias mos est, confossus.] *Præiuit ad emendationem hanc Vatic. qui refert,* longè necui feriri. *Nam alij libri hic mutili. Omnino sum verò antiquitus, si hostia fugisset, nec suo loco, id est ante aram cæsa fuisset. Festus:* Piacularia appellabant, quæ sacrificantibus tristia portendebant, cùm aut hostia ab arâ profugisset, aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam partem corporis quàm oporteret, cecidisset. *Plinius:* Notatum est vitulos, ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare: sicut nec claudicante, nec alienâ hostiâ deos placari, nec trahente se ab aris.

Hostia fugiens, triste.

Et piacula res.

64. Arcuêre eos intimi.] *Verè. non* arguêre.

65. Gladiatores, quibus Iulianus præerat.] *Mirum, ne ille ipse Iulianus, qui Plinio* curasse *dicitur* munus gladiatorium Neronis. *lib.* XXXVII. *cap.* III.

Iulianus gladiatorum dux.

66. Victoriam consiliis & ratione perfici.] *Vulgati,* proficisci; *scripti,* prosici. *ex quo nobis* perfici. *visum facere.*

67. Lu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

67. Ludicro Iuuenalium ſub Nerone.] *Hoc malui, quàm quod vulgo eſt* Iuuenum.

68. Vt ad prælium intentus armatúſque.] *Codex regius,* ornatuſque. *quod germanum eſt. Loquebantur enim ita etiam in armis. Vnde & gladiatorum ornamenta. Tacitus lib.* v. pauci ornati militariter. *Liuius lib.* ix. Diemque iis quâ equis armiſque inſtructi ornatique adeſſent, edicit.

Ornatus, de milite.

69. Vitellius de numero ſeruorum, electione lictorum loqui.] *Quorſum lictores? Si enim priuatum ſeriò indueret, nihil iis opus. Scribendum omnino* litorum. *Seceſſum videlicet aliquem amœnum & maritimum adtribui ſibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione aduerſariâ mox amicorum, reſpondetur huic parti:* Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ ſinus promitti. *Suetonium ego in hac voce paullò grauiùs & obſcuriùs corruptum reſtituo, Tiber. cap.* lxxi. Nec abſtinuit conſuetudine, quin tunc quoque inſtans in medio triclinio, adſtante lictore, ſingulos valere dicentes appellaret. *Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex quo ritu? Beroaldus & priſcæ editiones,* vt ſtans in medio. *Legam & reſcribam totũ locum:* aut ſtans in medio triclinio, aut ſtans in litore, ſingulos, *&c. ſiue relegatâ alterâ voce breuiùs,* aut ſtans in medio triclinio, aut è litore. *Temerè enim repetita videtur à librario. Sententia autem liquida & pura, Tiberium Capreis diſſimulando morbo ſtantem valedixiſſe comiter ſingulis, ſiue in triclinio, ſiue in ipſo litore. Nam modica ea inſula, & amici plerique diuerſabantur, vt opinor, in oppoſitâ Italiæ terrâ.*

Correctus Tacitus.

Et Suetonius.

70. Vigilum cohortes.] *Quas Principe Auguſto inſtitutas, Dio ſcribit lib.* lv. *idque refert in annum Vrbis* dcclix. *Idem Paulus tradidit libro proprio De officio Præfecti vigilum, vt vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumuiratu Vigiles repperit, & inſtitutos vult, Pompeio in Siciliâ victo? id eſſet, triginta pænè ante Dionis traditionem annis. Scribit lib.* v. *Ciuil.* Sabinum præfectum à Cæſare ad turbas & latrocinia in vrbe atque Italiâ comprimenda: ἢ ἐξ ἐκείνου (addit) φασὶ παραμεῖναι τὸ τῶν στρατείας ἀπὸ νυκτοφυλάκων ἔθος τε καὶ εἶδος. Atque ex eo tempore aiunt manſiſſe nocturnorum Vigilum morem & formam. *Benè,* aiunt: *nam ſi tu Appiane, nimis erras. Sparteolos hos milites vocare interpres Iuuenalis videtur, Sat.* xiv. *in illud:* Diſpoſitis prædiues hamis. Per tranſlationem, *inquit,* diſciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam vrbis, cum hamis & cum aquâ vigilias curare conſueuerunt vicinis. *Corrigendum in fine huius Scholij,* curare conſueuerunt vicibus: *& quod ad* Sparteolos, *ipſa vox in Tertulliani Apologetico, eodem ſenſu.*

Vigilum cohortes quãdo inſtitutæ.

Error Appiani.

Sparteoli.

Scholiaſtes correctus.

71. Inualidus ſenectâ.] *Vocem Rodolphus addit,* ſenectâ ſenſuque. *valdè appoſitè, modò è libris.*

72. Offenſarum operta metuebantur.] *Ita Farneſianus, probâ & ſolemni Tacito dictione. Alij,* opera.

73. Ne victos quidem laturos.] *Varia emendatio vel crux potiùs adhibita huic loco. Vertranius legit,* ne victor quidem laturus. *Beatus:* Ne victum quidem laturus. *Mihi ſanæ lectio eſt, ſana ſententia. Si Veſpaſianus, inquiebant, tam alto animo eſt vt rectis oculis æmulum quondam imperij poſſit adſpicere: tamen id iſtæ ipſæ victæ partes ferent numquam. qui miſeratione olim Principis, ad vltionem & res nouas accingentur. Atque huic ſententiæ aptè ſubnexum.* Ita periculum ex miſericordiâ.

Rectæ vulgatæ lectio.

74. Non ſecuritatem, niſi exſtincto æmulatu rediturum.] *Cenſeo nos aptè reſtituiſſe: etſi in libris,* æmulatore rediturum. *Budenſis aliquid iuuit, qui* æmulatore daturam *præferebat. Tacitus alibi:* & ne æmulatus in vrbe ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur.

75. Vitellij cliens, cùm Vitellius collega Claudio foret.] *Poſtrema ea verba,* cùm Vit. col. Cl. foret, *gloſſulam ſapere videantur, ad ſubſequentia verba,* Quin vt cenſuram patris. *Fero tamen.*

76. Vt tot egregiæ domus honores deceret.] *Rectè: & capio. In Romanâ tamen*

tamen editione honores degeret. *ex quâ (ſiquid mutandum eſt) fecerim,* tegeret. *Rodolphus enim longiùs abire à ſcripto videtur, qui reponit,* negligeret.

77. Inſedit milite, & quibuſdam Senatorum equitumque.] *Plerique libri voce inſitâ,* inſedit mixto milite è quibuſdam. *Falsò. Sententia eſt, Militem aliquem vrbanum Sabino fuiſſe, & præterea quoſdam ex equite & ſenatu. Narratio ipſa Taciti addocet.*

78. In Capitolium acciuit.] *Priores duæ voces à gloſſographo fortaſſe. certè in Capitolium eos accitos, ſine monitore vllo nimis clarum.*

Gloſſula.

79. Erant antiquitus porticus in latere cliui.] *Dionyſius libro* iv. Frons eius meridiem ſpectans, porticum habet, cum triplici columnarum ordine: in lateribus ordo duplex eſt.

Porticus Capitolinæ.

80. Dextrâ ſubeuntibus.] *An,* dextræ ſubeuntibus?

81. Ignem oppugnatores iniecerint, an obſeſſi.] *Hoc quidem ambigi poteſt: at non quod Philoſtratus incuriosè ſcribit libro* v. Domitianum obſediſſe Vitellianos in Capitolio, atque illos clanculum fugientes templum incendiſſe. *Ille dixit, qui perperam multa alia: claſsicus nemo ſcripſit.*

82. Suſtinentes faſtigium Aquilæ.] *Græci etiam eâ mente* ἀετὸν *dicunt. Heſychius:* ἀετὸς, ἢ ὄροφος, ἢ τὸ ὀπὴ πρόσεισφ κυμάτιον. *Pauſanias aliquoties vſurpat, vt libro* x. τὰ δὲ ἐν πίσῃ ἀετοῖς, ὅτιν Αρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Απόλλων. *Libro* v. ὑλοφόος μὲν δὴ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὸν ἀετὸν ἀνῆκον ἔσιν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα. *Niſi fallor, iſtæ ipſæ aquilæ,* γεισίποδες *Polluci dicuntur.*

Aquilæ in ædificiis.

83. Neque Galli captâ, temerare potuiſſent.] *Ita Farneſianus. melius certè, quàm,* tenere, *quod obtinuit. Pollutio enim iſta ad locum ſacrum refertur.*

84. Quo tantæ cladis pretio pro patriâ bellauimus?] *Aeger mihi locus olim viſus, nunc in ſanitate eſſe. Sententia: ne pro patriâ quidem olim tanta clade pugnatum, nedum pro ambitione priuatâ, aut contra patriam.*

Depoſitus locus.

85. Ccccxv. annorum ſpatio.] *Ratio temporum euincit ſcrib.* cccclxxv. *Adi Faſtos.*

86. Nec tamen dedicauit. hoc ſolum felicitati eius negatum.] *Sullæ ipſius dictum hoc eſt, quò Tacitus alluſit. Plinius libro* vii. *cap.* xliii. Hoc tamen nempe felicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt, quòd Capitolium non dedicauiſſet.

Sullæ dictum.

87. Lutatij Catuli nomen, inter tanta Cæſarum opera, vſque ad Vitellium manſit.] *Fallit nos ergo, aut falſus ipſe Dio, qui adſeuerat inter alios honores datum Cæſari, vt nomen eius Capitolio inſcriberetur, deleto Catuli. idque eum recepiſſe. Quod ex hoc loco omnino non poteſt.*

Dionis lubrica aſſeueratio.

88. Immixtus, ignaruſque.] *Ita Vatic. quod germanum iudicaui, non,* ignoratuſque. *Nouitas quædam in eâ voce eſt, quam Salluſtio debet:* More humanæ cupidinis ignara viſundi. *id valet,* ignota.

Ignarus, pro Ignotus.

89. Reliquas in litore captas.] *Couarruuiæ codex,* reliquæ in litore captæ. *quod verius.*

90. Dum peractum bellum putant.] *Romanus,* patratum bellum. *probè.*

91. Pugnatum haut procul vrbe.] *Hiſpanus,* vrbem, *verè.*

92. Vulneratur prætor Arulenus Ruſticus.] *Haud aliunde lucem Plinio, ſiue Regulo potius dederis apud Plinium, lib.* i. *epiſt.* v. Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret ederetque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum ſimiam* appellat. Adiicit, *Vitellianâ cicatrice ſtigmoſum.* Agnoſcis Reguli eloquentiam. *Hoc cicatricis Vitellianæ conuicium, eſt à vulnere, quod nunc accepit.*

Plinio facta lux.

93. Dirempta belli commercia.] *Quid clarius? Corrector tamen aduentat,* dirempta bellico commercia.

94. Exultabant, nullâ partium curâ.] *Vox interiecta in priſtis libris,* exſultabant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tabant. Fruebantur nullâ partium. *Quam, aut meo exemplo, eliciendum est: aut flectendam, scribendumq;*, exsultabant, furebantque.

95. Per auersam palatij partem.] *Roman.* portam. *quod præfero: aut potius vtráque voce spretâ,* per auersa palatij. *Sæpe ita noster loquitur. itemq; Velleius:* Antonius per auersa castrorum, proruto vallo, receptus est.

96. Terret solitudo, & tacentes loci.] *Virgilius arcanum hunc naturæ nostræ motum pariter effert:*

Horror vbique animos, atque ipsa silentia terrent.

97. Præcipiti in occasum die.] *E Vatic. nam alij,* præcipitanti.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM IV. HISTOR.
NOTÆ.

1. VBIQVE lamenta, conclamationes, & fortuna captæ vrbis.] *Non displicet Vertranij diuinatio,* forma captæ vrbis.

2. Præmissi Ariciam equites.] *Liber vnus,* Atriani equites. *quid? an Arrij Vari turmas intellegit? Non opinor. & magis est vt vera sit vulgata.*

3. Prætura Domitiano & consulare imperium.] *Intellegit* potestatem Consularem, *vt Suetonius loquitur, Domitiani cap.* 1. Cæsar consalutatus, honorem Prætoræ vrbanæ, cum potestate Consulari, suscepit.

4. Ceteri vultu manuque, pauci quibus conspicua dignitas aut ingenium adulatione exercitum erat, compositis orationibus assentiebantur.] *Ratio assentiendi in Senatu, Voce aut Signo. Signo duplicitèr, Pedibus aut manu.* Manu adsentiti. *Pedum in discessione vsus; Manus etiam in sessione aut statione, cùm eâ exporrectâ significarent talem sententiam se approbare. Vopiscus in Aureliano:* Deinde aliis MANVS PORRIGENTIBVS, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est Senatusconsultum. In Senatu. *Seneca epistolâ* VIII. Non videor tibi plus prodesse, quàm si in Senatu candidato vocem & MANVM commodarem? *Isidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert, libro* 1. Mos est militaris, vt quoties consentiat exercitus, quia voce non potest, MANV promittat. In exercitu.

5. Prompsit sententiam, vt honorificam in bonum principem.] *Aut mihi mens, aut huic loco aliquid deest. Quid enim hic in quo Heluidius offenderit? Sed nec ista ipsa sententiola integra: scripserit q, Tacitus,* vt honorificam in bonum principem, ita adulationis expertem. *Certè membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit:* vt honorif. in bon. Principem, ita falsa aberant. *qui sententiam sequentem debilitat & eneruat.* Defectus notatus.

6. Heluidius Prisci regione Italiæ septimâ, Tarracinæ municipio.] *Locus nec bonus nec firmus, de firmissimo viro. Nam libris abest vox,* septimâ: *quam nos tamen inseruimus, sententiæ vtcumque fulciendæ, admonitionibus Vertranij & Ferreti. Scimus enim Italiam totam in* XI. *regiones diuisam ab Augusto. itaque cùm regionis hic mentio,* εὔλογον, *aiunt, numerum eius à Cornelio expressum. Sed iure ambigo. primùm quia non Tacito, non alijs historicis vsurpatum, vt in opidi mentione regionem Italiæ adiungant. Et vt id in loco ignotiore fiat: quid opus in Tarracinâ, municipio tam vicino vrbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipso verbo vacillant. Nam Vaticano est,* Tarentium municipio: *Farnes.* Tarentinæ: *priscis editionibus,* Tarentino. *Mirum verò, si libri omnes in opido toties iam antè sine errore vllo nominato, hic demum offendant.* Regiones Italiæ.

7. Non

7. Non vt plerique, vt nomine magnifico segne otium velaret, sed quò firmior aduersus fortuita remp. capesseret.] *Discat iuuentus, & vide verum finem quem Sapientiæ studijs proponas.*

8. Quæstorius adhuc à Thraseâ gener electus.] *Quæstor autem fuit sub Nerone, & Achaiam administrauit: quod Scholiastes in Sat.* V. *Iuuenalis prodidit. At Prætor demum sub Vespasiano, disertè ita scribente Suetonio, cap.* XV. *Nominatur tamen Tacito* Heluidius Priscus legatus legionis, *anno vrbis* DCCCV. *libro* XII: *quem, ex more eius ævi, prætorium legatum fuisse probabile est: quis ergo iste? non noster, quia tunc sub Claudio nec Quæstor. An pater eius? non, quia Tacitus hic* Cluuium *illi patrem dat dumtaxat* Primipilarem. *Suspicor auunculum fuisse, & ab eo in nomen & familiam adoptatum. Nam vnde alioqui* Heluidius *è* Cluuio *patre? Notandum hoc sanè est ad viri magni notitiam. Item illud, quod aliam etiam vxorem antè habuerit, & ex eâ* Heluidium iuniorem, *quem Domitianus interfecit: Plinio & Tacito laudatum item, & patre dignum virum. Vide quæ noto in fine Agricolæ.*

9. Ciuis, senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemptor, recti peruicax, constans aduersum metus.] *Magnæ laudes: & quæ iure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipsum per familiarem fuisse, mihi liquet. Non minora de eo elogia sparsim reperias in Dissertationibus Epicteti apud Arrianum: & Plinius etiam in Epistolis celebrat, plus vno loco. At tam illustre sidus (heu, quid speremus?) in tenebris pæne iacebat, absque vnâ hac Taciti face.* Heluidius vir maior, quàm notior.

10. Erant quibus appetentior famæ videretur, quando etiam sapientibus.] *Verissimè: nec mutandum. Omnes adfectus facilius à Sapiente exuuntur, quam hæc cupido: & in magnis viris.* —— tu sola animum mentemque peruris Gloria. *Plato ad hanc mentem aptissimè:* τῷ καλῷ δοξάριον, ὡς πολλοστὸν χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι: cupidinem gloriæ, velut vltimam tunicam, anima solet deponere. *Et noster in Agricolâ:* Fama, cui sæpe etiam boni indulgent. Gloriolæ cupido innata optimis.

11. Galbæ principatu rediit.] *Vnde? Apollonià. Illùc enim in exsilio egit: quod nos docet Scholiastes in Sat. Iuuenalis* V. Eluidius Priscus, post damnationem soceri Pæti Thraseæ, interdictâ sibi Italiâ, Apolloniam concessit. Heluidius Apolloniæ exsulauit.

12. Egregiis orationibus vtriusque testatum.] *Nostri libri. Visum Rhenano,* certatum.

13. Senecione.] *Malè. fateor fuisse Herennium Senecionem insignem virum, sed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros scriptos, qui hic,* Sentio.

14. Secundùm vetera exempla, quæ sortem legationibus posuissent.] *Hoc virum doctum valdè anxium habuit: qui negabat de more eo se legisse. Ego ita accipio, non quasi semper legati sorte olim missi, sed sæpe. & in eam rem exempla hæc reperio.* Cicero *ad Atticum lib.* I. *epist.* XVII. Senatus decreuit, vt legati, cum auctoritate mitterentur. *Addit post pauca:* Hoc non queo præterire, cùm de consularibus mea prima sors exisset, vnâ voce Senatus frequens retinendum me in vrbe censuit. *E quibus sortionem illic fuisse, clarè vides.* Dio *libro* LIX. φρίσσειν τε ἐπ' αὐτοῖς ἄλλες κλήρῳ, καὶ τὸν κλαύδιον αἱρετὸν ἐπιμεῖναι. Legatos his de rebus, alios quidem sorte, Claudium verò suffragiis electum miserunt. *Plura exempla aliunde quæsiui: sed, vt verum fatear, clamaui Hylam.* Legati sorte lecti.

15. Sæuitiam Neronis per huiusmodi imagines illusisse.] *Bene ita libri. Hoc enim dicit Eprius: Non se magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuisse, quàm senatum vniuersum qui eos damnauerit: Sed Neronem videlicet hoc quasi velum prætendisse sceleribus, vt quæ sponte iussurus erat, ea per accusatores & Senatum exerceret. atque ita imagine quadam Iustitiæ hominibus verè illuderet. Vulgò est,* illuxisse.

16. Proditor corruptorque amicitiæ, cuius se magistrum ferebat.] *Non damno. reuerâ enim philosophus magister amicitiæ, vti & aliarum virtutum est. Nec tamen vetus coniectura mea mihi euiluit,* corruptorque amici, & cuius se magistrum ferebat. Diuinatio in Tacito.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferebat. *Vix enim est vt Tacitus omiserit, quod valdè ad rem & ad culpam facit, fuisse hunc Celerem Bareæ præceptorem. Iuuenalis docet:*

Stoïcus occîdit Baream delator amicum,
Discipulumque senex.

Egnatius magister Bareæ.

Interpres Iuuenalis hanc quoque rem affirmat, in versum ——magni delator amici. Alij dicunt Philosophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magistrum, qui ipsum apud Neronem detulit, & damnauit: & ipse posteà sub Vespasiano, hoc ipsum Musonio Rufo accusante, damnatus est.

17. Ceteriqúe motis ad vltionem animis exspectabantur.] *Corruptissimus anteà locus, quem restituimus ab ingenio: cùm libris esset*, motis adulationibus animis: *aut, vt Vatic.* notis adulationi. *Sententia est: Non tam minuti illi & plebeij delatores expectabantur, aut expetebantur; quàm, erectis semel cupidine vlciscendi animis, illi Senatorij & illustres Priscus ac Marcellus.*

Restitutio.

18. Ille vnus ambiri, coli.] *De hac flagranti ambitione Muciani, locus incerti scriptoris apud Suidã, in voce* Αγήλειον. *Ait:* ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ' ἁπάντων ἐσπέρ πάντας ἤθελε, καὶ οὔτε εἰ καὶ ὑστεῖν αὐτὸν, ἀλλ' ὅπως μὴ μεγάλως ἀγήλειον. Mucianus Romanus honore ab omnibus affici, & super omnes volebat: & egrescebat, si quisquam non dicam contumelia eũ affecisset, sed nisi summo cultu prosecutus esset.

Mucianus ambitiosissimus.

19. Insulam inter vada sitam occupauêre.] *Valdè turbant libri. Quidam*, insulam vocatam sitam: *alij*, insulam Vacasitam: *Budensis*, insulam iuuata sitam. *Et certè inter vada aut vadosa loca, propriè sita nõ est hæc nobilis insula. quippe inter Rhenum Mosamq;, alta & profunda planè flumina. sed Vadorum scilicet voce paullò laxius & latius Tacitus vsus, pro aquis. Quomodo Catullus pro mari,* —— vada salsa citâ decurrere puppi: *Virgilius, Ouidius, aliique. Etsi reuerâ vada & breuia multa olim (vt opinor) in illis fluminibus: cùm aggeres nondum & certæ ripæ coërcerent. ideoq; latè diffundebantur. An alicui placeat, insulam* Vahali assitam?

Vada, quid hîc Tacito?

20. Nec opibus Romanis, societate validiorum attriti.] *Sententia est. quamquam Romanis socij & fœderati Batani, quæ societas apud potentiores plerumque in seruitutem transit: tamen non ita in factum. libertatem tenuêre, nec tributa iis imposita aut seruitij aliæ notæ. Vaticanus liber*, societáve aliorum adstricti. *quod minus placet.*

21. Arma equosque retinens.] *Romanus codex*, arma quoque retinens. *quod haut spreuerim. vti non tam ipsi tranatasse, quàm equu tramisisse intelligantur. Certè ambiguum mihi, Batauorúmne hæc ars & opera fuerit, ita vt ipsi nantes, equos armaq; tenuerint: an potiùs equi ipsi docti sic & facti. E Tacito aut priscus scriptoribus litem hanc haud facilè decîdas. Noster in Agricolâ, viris ipsis tribuere iterum videtur: (de Batauis enim illa capio:)* lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vsus, quo simul seque & arma & equos regunt, repentè immisit. *Xiphilinus in Hadriano, ambiguè:* τὸ ἱππικὸν σφῶν καλούμενον Βαταβῶν μετὰ σφῶν ὅπλων διεπέμψατο. *Hadrianus de Sorano Batauo:*

Batani natatores, ipsi an equi?

Hadriano potuí qui iudice, vasta profundi
Æquora Danubij cunctis tranare sub armis.

22. Ciuilis dissidij certus.] *Libri veteres*, descisendi certus. *Vtrum mauis rectũ.*

23. Dilectum suapte naturâ grauem.] *Quippe in longam & longinquam militiam. Velleius in laudibus Tiberij:* Quantâ cum quiete hominum, rem perpetui præcipuíque timoris, supplementum, sine trepidatione dilectus, prouidet?

Dilectus odiosus.

24. Quando legatum, superbo cum imperio venire?] *Notâ interrogandi hæc scripserim. atque interpreter: En, vsque eò viles Romanis sumus, vt non legati aut prætores saltem nos diripiant, id est, honestiorum manibus pereamus: sed latrunculi aliquot minuti, præfecti & centuriones.*

25. Ipso rebellis familiæ nomine placuit.] *Siue etiam*, omine. *Ad Brinionem ipsum*, Brunonem, *scribi verius fortasse sit.*

Brinio, siue Bruno.

26. Impositusque scuto, more gentis.] *Mos igitur ille ignotus Romanis, eo qui-*

eo quidem æuo. Nam posteà irrepsit, sed non nisi cum Barbaris. Galli, Gothi, Franci hunc in coöptando Principe ritum habuerunt: & notauit, atque exemplis firmauit, P. Pythœus. Illum vide libro II. *Subsecuor. cap.* VI. *Sed addo, etiam Græcis leuationem hanc in scutum vsurpatam, inter sollennia Principatus. Zonaras de Hypatio, qui seditiosè contra Iustinianum electus:* καὶ δὴ ἀσπίδι ἐπὶ τὸν μετάφρενον ἄρασι, ἀναρρήδην βασιλέα: & in scutum sublimè eum tollentes, salutant regem. *Nicephorus Gregoras lib.* III. *de Theodoro Ducæ filio:* ἀνηρρέθη δ' ὕστερον βασιλεὺς παρ' ἁπάντων τῶν ὑπηκόων ἀπάντων, καταθεὶς ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τύποις δηλούμενον ἔθος: Dictus autem posteà Imperator est à volentibus subditis, sedens in clypeo iuxta morem in hac re receptum. *Curopalates de officiis Aulæ:* ὁ ῥηθεὶς βασιλεὺς δὴ σκυτάρι καθεσθεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος: Nouus Imperator scuto impositus tollitur in altum. *In Excerptis Georgij Pachymerij lib.* II. Imperatorio clypeo insidet is, qui Imperio destinatur. *Adde si lubet, Zosimum libro* III. *in electione Iuliani.*

Mos scuto imponendi Principem.

Etiam Græcis.

27. Duarum cohortium hiberna, proximo occupato Oceano, irrumpit.] *Legam*, proxima occupatu, Oceano irrumpit. *hac mente: vt Brinio duarum cohortium castra quæ finitima Caninefatibus, per Oceanum irruperit. Aliàs, videatur vox*, occupato, *occupasse non suum locum, & eradenda.*

28. Viribus cohortium abductis.] *Bona & fida lectio è libris. Frustra Rhenanus è Budensi admutilato codice turbat, miscet. Vitellius quidem non cohortes ipsas aut legiones omnes è Germaniâ abduxit: sed illis manentibus nomine & specie, valentissimum quemque militem subtraxit. id est, vires cohortium abduxit, vt hîc ait.*

29. Multos adhuc in Galliâ viuere, ante tributa genitos.] *Cautè vide legas. Si enim de primâ seruitute & stipendio quod Cæsar imposuit, capis: capiêris. quomodò enim verè hæc adsertio, cùm ab eo tempore ad hunc diem, anni sint inter ferè* CXX? *nec tam vitales, vt opinor, tunc nostri Galli. Sed ad Augustum eiusq; ævum id referri verius erit: qui censum tributumq; instituit, quod penderent Galli. idque in consulatu suo septimo. Ad quam rationem nihil absurdi aut vani in hac oratione Ciuilis.*

Tacito lux.

Tributum strictè capiendum.

30. Nequaquam par à legionibus cohortibusque redditur clamor.] *Quod valdè Romani obseruabant, & velut omen habebant euentus. Appianus in Parthicis:* Crassus iussit eos clamorẽ tollere. in quo maximè militũ mæstitia deprehensa est, exilẽ & dissonũ clamorem edentiũ. Contrà, à Barbaris clarus & fortis est redditus.

Clamor ante aciem.

31. Fraude ducum euenire.] *Vocem sustuli*, metuebantur, *auctore Vaticano. quæ perperam hîc insertâ, & de priore lineâ repetita.*

32. Sed parum prouisum, vt copiæ in castra conucherentur: rapi permisere.] *Itáne in litteræ vnius salebrâ viri docti hæserant? Nam, ni, antea legebatur, non, vt, velut nos emendauimus. Itaque consensu Vertranius & Rhenanus corrigunt*, sed paruum prouisum, ni copiæ. *& prouisum interpretantur commeatum, annonam. Ludibria. Nostra sententia clara Peccatum, inquit, in eo à ducibus, quòd dum ædificia pro castris diruuntur, commeatum aliaq; tolerandæ obsidioni diripi permisere, potiùs quàm vt in castra conueherent ad vsum.*

Voculæ restitutio sententiam expedit.

33. Vtramque Rheni ripam, quo truculentior visu foret, complet.] *Vox*, vtramque *Budensi abest. Et verò cur vtramque ripam milite compleuerit, cùm hæc in alterâ gesta? Inducatur igitur id verbi: aut rescribatur*, vtrimque. *Id enim veri speciem habet, supra infraq; castra militem locatum, ad obsessorum terrorem.*

34. Depromptæ siluis luciscque ferarum imagines.] *Sic libri nostri, non* iugisque. *Enimuerò in sacris Germanorum lucis ferina ista signa. Tacitus de moribus gentis:* Effigiesque & signa quædam detracta lucis in prœlium ferunt.

Signa in lucis.

35. Iuxtà belli ciuilis externique facie obstupefecerant obsessos.] *Puto germanum esse. Romanus tamen codex*, mixta belli ciuilis. *non item malè.*

36. Ipse pauidus torpêre.] *Quædam editiones*, ipse nauibus inualidus corpore. *Forte*, ipse pauidus, inualidus, torpêre. *Duplex certè vitium & segnitas huic seni, corporis animique.*

Sallustiana gnome.

37. Aperta odia armaq;, palàm depelli: fraudem & dolũ obscura, eoq; incuitabilia.] *Sallustiana imitatio est.* Hostẽ aduersum deprimere, homini strenuo haud difficile est: occulta pericula neque vitare, neq; facere, bonis in promptu est.

38. His inter sẽ vocibus insistentes] *Alij,* vocibus instinctos.

Litteræ ad signa/ectæ.

39. Instituit pessimum facinus, vt epistolæ Aquiliferis traderentur, à quis antè militi quàm ducibus legantur.] *Cur Aquiliferis? quia legendæ nimirum ad Signa: id est, in Principiis. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Pescennio Nigro refert ex epistolâ M. Antonini Imperatoris:* Itaq; misi litteras recitandas ad signa.

Breuius dicendi genus.

40. Magis vsurpandi iuris, quàm quia vnius culpa foret.] *Vaticanum iure sequor in elegantissimo genere dicendi. Nam vulgati scilicet,* Caussam, *inculcauerant, sine caussâ. Prisci autem hac breuitate sermonis vsi sæpe. Sallustius:* Quæ postquam glorioſa modò, neque belli patrandi cognouit. *Liuius:* Ea prodendi imperij Romani, tradendæ Annibali victoriæ esse. *Plautus:* Iusiurandum rei seruandæ, non perdundæ conditum est. *Vlpianus:* Siquis euitandi criminis id egit, vt reip. caussâ abesset. *Rectè enim ita liber Florentinus.*

Immensùm extollere.

41. At Ciuilem immensùm vniuersa Germania extollebat.] *Locum rectè ita purgauimus, cum legeretur,* immensis actibus, *vulgò in Couarruuiano erat,* auctibus. *in Rodolphi codice,* laudibus. *Quæ omnes externæ & addititicæ voces, pro libito explentium. At mihi Vaticanus ille bonus bene præiuit, qui legit,* immensis vniuersa Germ. *Ex quo phrasim facilè elicui Tacito & Sallustio notam. Noster libro* III. *Annal.* Opumque, quis domus illa immensùm viguit, primus accumulator. *Sallustius* III. *histor.* Neque iam sustineri poterant, immensùm aucto mari, & vento glisscente. *Nec tamen absurdè etiam scripseris,* immensum quantum. *Nam Vaticano certè spatium aliquod post eam vocem est, quasi altera desiat.*

42. Quos genus Germanicæ originis.] *E Budensi & Romano colligas,* quod gens Germ. *& statim,* vocarentur.

Dubitatio in voce.

43. Vnde clamor acciderat, circumagere corpora, tendere arcus.] *Mihi suspectum, & tibi si attendes. Quorsum hic Arcus? De Germanis sermo est, quibus haud crebra ea arma: sed nec ille sensus ad Taciti sensum. An* artus *potiùs? Cogitandum.*

44. Néue externa armis falsis velaret.] *Clarius,* externa arma. *hoc sensu, Ne Ciuilis vltrà tegeret perfidiam & rebellionem: neu quod reuerà externum bellum erat, tegeret & velaret quasi pro Vespasiano sumptum & ciuile.*

45. Claudio victore, sororis suæ filio.] *Romanus cod. & Rodolphus,* sororis suæ viro.

46. Creditâ per vtrũq; exercitũ famâ.] *Rhenanus,* editâ. *ego,* deditâ *vel* diditâ.

47. Vt inde terrestri itinere frumentum adueherent.] *Præcesit de* impedimentis legionum & imbelli turbâ: *an illi igitur frumenta adueherent, inter medios ita hostes? ridiculum. puto defectum aliquem esse, & asteriscum ante hæc verba ponendum* * vt inde terrestri. *Vide sequentia, agnosces.*

48. Qui reuersus, missos Nouesium frumentatores.] *Magis placet quod è quibusdam libris eruas,* qui vbi rursus missos. *Sententiam certè aptiùs nectit.*

49. Frumentatoribus onustis pauculisque.] *Rom.* onustis perculsisque.

50. Discesserant obsessores, satietate prædæ, nec incruenti. Ita dispersos & nescios.] *Iudicabam deesse quippiam. nunc restituere iuuante Romano cod. posse videor:* nec incruenti. In viâ dispersos.

Vulgus de victu solicitum.

51. Vulgus, cui vna ex rep. annonæ cura.] *Nihil mutandum. Tale illud Iuuenalis de populo Romano est:*

——— duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenses.

Nam, Pana, *substituunt legúntque malè.*

52. Ipsi Publio neque animus.] *Vox addita, auctore Vatic.*

53. Iu-

53. Iusiurandum, quo certatim omnes magistratus, ceteri vt sententiam rogabantur.] *Est iuramentum à toto Senatu editum, de calumnia quam nemini capitalem intulissent. Sed hic non video, cur ita* certatim *magistratus præstiterit: neque enim in honorem Principis, aut adulatio aliqua fuit, imò cunctanter potius hoc agendum. Sanè ea vox suspecta est, & seriatim, ait tale malum: quia certum habeo ordine quodam magistratus omnes id præstitisse, & digniores primò.*

54. Scribonianos fratres, concordiâ opibusque insignes.] *Iunctim eos iterùm nominat Annali* XIII. Ad Scribonios fratres ea cura transfertur. *Nec temerè aut iungit, aut concordiam laudat. Audi Xiphilinum, qui vnus hæc illustrat, in Nerone:* Ἀδελφοί τε, inquit, ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε ἄνδρε ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ' ὥσπερ τῷ γένει, οὕτω καὶ τῇ περιαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπτυκότες: Fratres, & quodammodò æquales, nihil alter absque altero facientes, sed vt genere, ita & electione vitæ & facultatibus coniuncti. *Addit deinde,* cùm vtrique Germaniæ præfuissent, vocatos à Nerone in Græciam, ibique incisis spontè venis periisse. *Sed rectène* Scribonianos *hic legimus? non opinor. Taciti loco dicto* Scribonios *habes: & in Xiphilino,* Σκριβωνίων. Scribonij fratres. Tacitus seuiter refutatus.

55. Vipsanius Messalla, ausus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.] *Est omnino ille Regulus, Plinio in Epistolis meritissimò flagellatus, & alibi* Bipedum nequissimus *dictus. Obserua ergo de Messallâ diuersissimo fratre.*

56. Spontè ex Sc. accusationem subiisse.] *Non de nihilo ambigit Rhenanus. Si enim ex Sc.to subiit, quomodò sponte? Diuinat,* Sponte ex se. *Haut ineptè. Quid si,* spontè, & inconsultò? Rhenani & nostra diuinatio.

57. Sulpicia Prætextata Crassi vxor.] *Vox,* vxor, *abest Rom. edit. Rectissimè. Vix enim aliter prisci locuti aut scripsere, quàm Terentia Tullij, Liuia Drusi, &c. cùm intellegant vxorem.*

58. Aut salutem illâ sæuitiâ redemisti.] *Ex ductu scripturæ Vaticanæ restitui. Nam tibi,* nec dignitatem hau stalitem. *Vulgò,* nec dignitatem aut ista lucem.

59. Ex funere reip. raptis consularibus spoliis.] *Eò dictum, quia consulatum acceperat, præmium accusationis. Nam ita obtinebat, vt accusanti & damnanti, non pecuniæ solùm merces esset, sed & honoris aut magistratus quem reus habuisset. Dio libro* XLVI. *de accusatoribus percussorum Cæsaris, pulchrè:* Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῶν ἀλόντων ἐπῆλθε, καὶ πρὸ τοῦ ἀρχὴ τοῦ ἐκείνου, εἴ πνα ἄρα ἔσχον ἴσην, ἐλάμβανον: Nã & pecunias è bonis damnati, & honorem aut magistratum, siquem modò haberet, accipiebant. *Tacitus sæpe indicat: & clarè, initio libri* I. Nec minùs præmia delatorum inuisa, quàm scelera. cùm alij sacerdotia & consulatus, vt spolia, adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta. Merces accusatorum. Etiam Heinos.

60. Septuagies sestertio signatus.] *Volebam* dignatus, *vt in Virgilio:* Conùugio Anchisa Veneris dignate superbo. *& ipso alibi Cicerone. At nunc placet magis Faërni coniectura,* saginatus.

61. Diutius durant exempla quàm mores.] *Rodolphus,* quàm homines.

62. Marcellus velut excedens curiâ.] *Hic homo eloquens magis, quàm sapiens aut bonus, eâ vi accusatores omnes repressit, aut reiecit; & simul Vespasianum mox suum fecit. Quod idem in Vibio Crispo. Auctor Dialogi de Caussis corr. eloq. super hac re:* Quid aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam suam opposuit? cùm accinctus & minax disertam quidem, sed inexercitatam eiusmodi certaminum & rudem Heluidij sapientiam elusit. *Iam & de gratiâ apud Principem, ibidem de illis duobus:* Multos iam annos, ac donec libuit, principes fori, nunc principes in Cæsaris amicitiâ agunt feruntque cuncta.

63. Manlius Patricius Senatorij ordinis.] *Vatic. & Rom.* Patruitus. *Fortasse,* Patruinus. *quod nomen in Symmachi epistolis plus semel leges.*

64. Pulsatum se in coloniâ Senensi.] *Grande priscis illis moribus crimen. nam nec conuicio Senatorem aspergere licebat, impunè. Arnobius libro* IV. Magistratum in ordinem Senatores nõ lædendi.

dinem redigere, Senatorem aut conuicio prosequi, suis esse decrestis periculosissimum pœnis. *Saluianus libro* VI. Illustrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari à quoquam licet; & si quisquam exhonorauerit, decretis legalibus reus sistitur, & iniuriarum auctor iure damnatur.

Pœna ei rei.

65. Coloniâ Senensi.] Senienſi *in Vatic. semper.*

66. Prensare commanipularium pectora, ceruicibus innecti.] *Ita lego. non tamen malè*, prensare commanipulares, pectori, ceruicibus innecti.

67. Magna documenta instabilis fortunæ, summaque etiam miscentis.] *Rodolphus acutè*, summaque & ima miscentis.

68. M. Silanum obtinentem Africam metuens.] *Dio hæc in rebus Caij mirè confundit ac miscet. Nec M. Silano Proconsule euenisse diuisionem hanc vult, sed ipso L. Pisone. Vide eum: & de hac ipsâ cæde Plinium lib.* III. *epistolâ* VII.

M. Silanus exsul.

69. Aequatus inter duos beneficiorum numerus.] *Propriè & ex aui eius vsu accipe Beneficia, promotiones ad altiores ordines siue gradus. Castrense in eâ re verbum est, Liuio sic vsurpatum lib.* IV. Vt tribuni militum à populo senidèni crearentur. quæ anteà, perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum & consulum fermè fuerant beneficia. *Ciceroni etiam epistolâ ad Rufum Quæstorem:* De centurionibus tamen & tribunorum militum contubernalibus, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. *Nec Valerius alio sensu, lib.* IIII. *cap.* VII. *scripsit.* Ad equestrem ordinem & splendidæ militiæ stipendia P. Cælij beneficio peruenerat. *Item Suetonius Tiberij cap.* XII. *clarè:* Venit in suspicionem, per quosdam beneficij sui centuriones. *Noster adæquè lib.* I. *suprà.* Primores militum, per beneficia Nymphidij, vt suspectos. *Hi tales, Beneficiarij dicti. Cæsar de Bello ciuili libro* II. Perreius cum prætoriâ cohorte, barbarisque equitibus paucis, Beneficiariis suis. *Passim in lapidibus:* BF. COS. *&* BF. PR. *&* BF. PR. PR. *id est*, Beneficiarius Consulis. Beneficiarius prætoris. Beneficiarius præfecti prætorio, *aut* Proprætoris. *Vegetius restringere nomen videtur; &* Beneficiarij, *inquit libro* II. *cap.* VII. ab eo appellati, quòd beneficio Tribunorum promouerentur. *Et ad eius mentem in lapidibus lego ista. In Piceno:* BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. *Romæ:* CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. VRB. BENEF. TRIBVN. *Abiisse in aliud officij nomen videtur, ex Tertulliano de Fugâ:* In matricibus Beneficiariorum & Curiosorum inter tabernarios, & lanios, & aleones, & lenones, Christiani quoque vectigales continentur.

Beneficia quid.

Beneficiarij.

70. Valerius Festus.] *Plinius lib.* III. *epist.* VII. Nuper L. Piso, pater illius qui à Valerio Festo per summum facinus in Africâ occisus est.

71. Præfectus alæ Petrinæ.] *In Notitiâ Imperij.* Præfectus alæ Petrianæ *legitur in Britanniâ* per Lineam Valli. *Vbi Linea Valli, non aliud est quàm tractus ille ad Vallum à Seuero aliisq; exstructum.*

Ala Petrina.

72. Mox Ophensium.] *Rodolphus voluit*, Ruspensium: *sed à coniecturâ. Ophensium quidem non alibi mentio in hoc tractu: & putamus rectissimè emendatum iri,* Oëensium, *statimq;* populus Oëensis. *Rem tetigi. Te aduoco C. Plini, in meam fidem & Taciti lucem: Scribus libro* V. *cap.* V. *his ipsis verbis:* Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit. Proximo bello quod cum Oëensibus Romani gessêre, initiis Vespasiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehensum est. *Quod illud bellum sub initia Vespasiani, nisi istud? Itaque Plinio quoque prælucent clarè hæc Corneliana. Tempus, situs, nomen, omnia conueniunt: & est hoc illudipsum celebre opidum, vnde Pudentilla Apuleij, vt ipse Apologiâ cõmemorat. Scripsit & Orationem,* Pro statuâ sibi Oeæ locandâ.

Oëenses in Tacito repositi. E Plinio lux. Sed & ipsi.

73. Quadraginta Parthorum equitum millia offerentis.] *Nec nimis pro illo rege, & militiâ totius gentis equestri. Idem numerus in Suetonio, cap.* VI. Vologesum promisisse XL. millia sagittariorum. *Non pugnat. nempe equites illi Sagittarij, vt solent, & Hippotoxotæ. Quidam tamen libri in Suetonio* XV. M. *nec audio.*

74. Cu-

74. Curam restituendi Capitolij confert.] *Confert in illum iam dictum. Sed adfuit igitur Vespasianus, an abfuit? Adfuisse Suetonius fortiter dicit, cap.* VIII. Ipse restitutionem Capitolij aggressus, ruderibus purgandis manus admouit PRIMVS, ac suo collo quædam extulit. *Simile & in Dionis compëdio legas. At Taciti verba & narratio aliorsum eunt, & omnia sunt, vt Vespasiano absente. Si præsens cur in alium transfert? cur nec nominatur quidem? cur cetera omnia, quæ temporum serie narrantur, illo absente gesta? Ego nihil nisi pugnam manifestam hîc video, & libens audiam (paci amicus sum) cõciliantem.*

75. Vestinum equestris ordinis virum.] *Est ne ille, de quo Oratione pro Gallis Claudius Cæsar? Ex qua coloniâ (Viennensi)* inter paucos equestris ordinis ornamentum L. Vestinum familiarissimè diligo. *Ego puto. idq; paullò certius, quàm eundem Martiali intellegi, lib.* IV. *Epigr.* XXIX.

L. Vestinus indagatur.

Cùm grauis extremas Vestinus duceret horas,
Et iam per Stygias esset iturus aquas:
Vltima voluentes orauit pensa sorores
Vt traherent paruâ stamina pulla morâ.
Tum largas partitus opes, à luce recessit:
Seque mori post hoc credidit ille senem.

Nam hic fuerit potius filius eius: qui videtur è clausulâ inuenis obiisse.

76. Ingressi milites, quibus fausta nomina.] *Non*, omina, *vt vulgò. Vaticanus ita iubet, & mos religionis priscæ. quibus magnæ curæ vt in his talibus initio homines præessent aut interesset bono nomine. id est: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod posset prosperitatis & diuturnitatis. Talia sunt, Saluius, Longinus, Statorius, &c: Mala cõtrà, è quibus triste aliquod, infirmum, breue. vt Curtius, Minutius, Furius, Hostilius. Cicero de Diuinat.* Cùm Imperator exercitum, Censor populum lustraret, bonis nominibus qui hostias ducerent eligebantur: quod idem in dilectu Consules obseruant, vt primus miles fiat bono nomine. *Plinius:* Publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus. *Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucride:*

Nomina fausta quæsita.

Nomen atque omen quantiuis est pretij,
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

Adi & Festum in Lucus Lucrinus.

77. Felicibus ramis.] *Id est, è felici arbore (dis gratâ, interpretatur Macrobius) decerptus. Ammianus in religione simili, libro* XXIX. Linteis quidam indumentis amictus, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans. *Huic vsui maximè Laurus. Liuius lib.* XL. Omnes coronati & lauream in manu tenentes supplicauerunt. *Suidas:* Αἴσακος· ὁ κλάδος ἡ δάφνης, ὃν κατέχοντες ὑμνοῦν τοὺς θεούς: Aisacus. ramus lauri, quem manu tenentes deos celebrabant.

Felices rami.

E lauru plurimùm.

78. Aquâ perluêre.] *Sollenni & vsitatâ lustratione: publicè priuatimq; receptâ. Tertullianus de Baptismo:* Ceterùm villas, domos, templa, totasque vrbes aspergine circumlatæ aquæ expiant passim. *Huic rei & περιῤῥαντήρια vasa in templis, aqua lustrali plena, quâ sacerdotes aut æditui intrantes aspergerent, aut etiam ipsi sese. Sozomenus:* Ἄλλός τινας διαῤῥόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς, νόμῳ ἑλληνικῷ περιῤῥαίνει τοὺς εἰσιόντας Ramos quosdam madidatos sacerdos tenens, aspergebat ritu Græcorum siue gentilium, intrantes. *Ouidius:*

Vasa lustralia.

Vdaque rorales laurea misit aquas.

Insignem ad hanc ablutionem locum abluo, Asconij In Diuinationem: Alij delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporũ abluendorum mortuorum, vt Dodonæi Iouis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque visuntur. *Fallor, aut τὸ* mortuorum, *ab inepto glossographo est: nec aliunde Delubra deriuari vult, quàm ab istâ in templorum vasis aquâ ad deluendum.*

In Asconio coniectura.

79. Plautio Eliano.] *Vatic. Barbarè vulgò,* Eliatius.

80. Lustratâ boue taurisque areâ.] *Vera dictio,* Suouetaurilibus. *Præit*

Suouetaurilia sacrificia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vatic. in quo, bouetaurilibus: *& Couarruuiæ, qui,* bouetauribus. *Scilicet prisci in lustrationibus aut piamentis hoc sacrificij genus adhibebant, sollemni ritu. Liuius libro* IX. Telo potiri hostem fas non est: si potiatur, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri. *Tacitus* V. *Annal.* Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni. *Cato de re Rustic.* Cum Diuis volentibus, quodque bene eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouetaurilia, fundum, agrum, terramque meam, quotâ ex parte circumferenda censeas, vti cures lustrare. *Quæ victimæ in hoc sacro, etsi vox indicat, dare etiam Varro lib.* II. *De re Rust.* Populus Romanus cùm lustratur Suouetaurilibus, circum aguntur verres, aries, taurus. *Et Quinctilianus:* Nam Suouetaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, & tauro. *Solitaurilia hæc etiam dicta, docebit te Festus. nec abeunt à Græcorum veteri sacro, quod illi ϑριτω dicebant, de quo Eustathius, alijq.*

81. Classicus nobilitate opibusque anteibat alios.] *Brenius & verius Vatic. & Couarruuiæ,* ante alios. *Sic libro* V. *Histor.* Templum in modum arcis, propriique muri labore & opere ante alios. *Lib.* I. *Annal.* Cn. Lentulus ante alios ætate & gloriâ belli.

Græcanica phtasis.

82. Ipse è maioribus suis hostis populi Romani, quàm socius iactabat.] *Sic restitui. Transmarinum & elegans dicendi genus est, Iactat esse socius: quod plebs dixerit, Iactat se socium esse. Homerus:*

Ἐκτωρ ὃς δὴ δῶς ἐλπετ' ἐελδόμενος περ ἐόντι.

& crebrò Græci: quos sæpe & vulgò imitati Latini, sed locis hodie ferè corruptis. Plautus Asinariâ:

Plautus correctus.

Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit.

Ita enim consensu manuscripti. sicut & illo Bacchidibus:

Eia, nunc esse ego opinor Hercules, tu autem Linus.

Apuleium eo exemplo scripsisse censeam libro VII. Summos illi promitterent honores habituri mihi. *nec mutem. Virgilius* ——— sensit medios delapsus in hostes.

Simillimus Claudiani locus.

83. Non adeò turbatam ciuilibus armis rem Romanam, vt etiam Treueris Lingonibusque despectui sit.] *Similem & è Romano pectore vocem, emisit ille Stilico apud Claudianum, De bello Getico:*

Non ita Romanum Fati violentia nomen
Obruit, vt vestros nequeat punire tumultus.

Diuinatio varia in Tacito.

84. In tot malis hostium.] *Haud planè damno. Quid si tamen facimus,* portum & finem? *Quid si etiam per impatientiam, & rerum postumarum incertus dixerit,* ostium aut finem? *hoc sensu. Mortem in tot malis opto: siue ea finem miseriarum datura sit, cùm non ero: siue initium, per Plutonia tormenta.*

Correctiuncula.

85. Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit.] *Imò,* suffecit. *Nuper enim donatiuum acceperant. Suprà.*

Liuiana imitatiuncula.

86. Si vobis non fuit cordi, me duce hæc castra.] *Imitatum clarè è Liuio:* Vos dI immortales precor quæsoque, si vobis non fuit cordi Sp. Postumium cum Samnitibus bellum gerere. *Tacitus infrà:* Id fortasse cordi diis, & diuino ministerio Principem electum. *Nec quidquam hîc scrupi aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budensi, τὸ* cordi, *non legi: ex quo ille iuratus emendat,* si vobis non fuit. *id est, licuit, inquit, more Græco. Benè Beate manibus tuis sit. nam periuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, vt spero, venti auferunt.*

Crinem votiuum alere.

87. Ciuilis, barbaro voto, propexum rutilatumque crinem, patratâ demum legionum cæde deposuit.] *Patrium & sollenne Germanis hoc votum. Tacitus de moribus eius gentis:* Aliis Germanorum populis vsurpatum, rarâ & priuatâ cuiusque audentiâ, apud Cattos in consensum vertit, crinem barbamque summittere, nec nisi hoste cæso exuere votiuum obligatumque virtuti oris habitum.

bitum. *Mansit inferiore æuo. & lego apud Diaconum* III. *de Gestis Longobard. cap.* III. Sex millia Saxonum, quæ bello superfuerant, deuouerũt se neque barbam neque capillos rasuros, nisi se de Sueuis hostibus vleiscerentur. *Pulchrè igitur & decorè Silius Sarmenti Gallo hoc assingit* IV. *Punic.*

Silio lux data.

Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Cæsariem crinemque tibi Gradiue vouebat.

Quin & Romani vsurparunt interdum, vt Iulius Cæsar. de quo Suetonius, cap. LXVII. Diligebat quoque milites vsqueadeò, vt auditâ clade Tituriânâ, barbam capillumque submiserit, nec antè dempserit, quàm vindicasset.

88. Hæc meditantibus aduênit hora exspectatione tristior.] *Quis neget à Liuiano exemplari esse? qui in deditione illâ turpi ad Furculas:* Hæc frementibus, *inquit,* hora fatalis ignominiæ aduênit omnia tristiora experiundo factura.

Liuiana imitatio.

89. Reuulsæ imperatorum imagines, innexa signa.] *Budensis codex,* in hora signa. *Roman.* in ora. *Diuinabam olim,* inuersa signa. *quod ignominiæ fuit, & victos se fatentium. Spartianus in Seuero:* In palatium eodem habitu perrexit, prælatis signis quæ prætorianis ademerat, supinis non erectis. *Idem vsurpatum in dolore. Tacitus* III. *Annal.* Præcedebant incompta signa, versi fasces. *Pedo Albinouanus ad Liuiam:*

Signa inuersa in luctu.

Quos primùm vidi fasces, in funere vidi,
Sed vidi versos indiciumque mali.

At nunc putem commodiùs legi, inhonora signa. *id est, squallida, non vncta, non nitidata: quæ opponit* fulgentibus Gallorum vexillis: *aut potiùs retineri illud* innexa, *cum explicatione,* Signa innexa, *id est sine nexu, & nuda fuisse. Nam solent imagines Principum, clypei, etiam coronæ, & talia innecti.*

90. Quomodo lucem noctemque.] *Perspicuè rectum. atque ita in Vatic. Vulgò,* lucem diemque, *quasi ea differant.*

91. Abruptis voluptatibus, quibus Romani plus aduersus subiectos, quàm armis valent.] *Ambigua lectio. Quam posui, libri firmant, nec ratio impugnat. Verè enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum, & per delicias amœnasq; voluptates frangere. Tacitus in Agricolâ:* Sequens hiems saluberrimis consiliis absumpta, vt homines dispersi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per voluptates assuescerent. *Et paullò post:* Paulatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam, idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars seruitutis esset. *At veteres tamen editiones,* abruptis vectigalibus. *quod stabiliri prorsus responso Vbiorum videtur, ad hanc orationis partem:* Vectigal & onera commerciorum resoluimus.

Voluptates eneruant.

92. Eductis olim.] *Scribe,* deductis olim. *colonos veteres intellegit.*

93. In vetustatem consuetudine vertantur.] *Aptius & concinnius visum, quàm illud tritum,* vetustatem & consuetudinem. *Quod autem posui, in Farnesiano est.*

94. Ipsa editâ in turre. dilectus è propinquis consulta responsaque, vt internuntius numinis, portabat.] *Romana edit. & Rodolphus:* ipsa adyta intrare dilectus è prop. *Quam lectionem haud temerè spernendum. Vt de fatidico numine quopiam loquitur: cui rei apta hæc Adytorum vox. Vulgata nihilo seciùs valdè proba.*

Veleda, pro deâ.

95. Seu me ducem, seu militem mauultis.] *Insidiosâ modestiâ dictum: vt à Sallustij Catilinâ:* Vel imperatore, vel milite me vtimini.

Sallustiana imitatio.

96. Iulius Sabinus.] *Alius ab isto, qui Senecæ patri nominatur lib.* IX. *Controu.* IV. *in quo corruptè legas,* Et ab Iulio, & à Sabino. *Scio iunctim faisse,* ab Iulio Sabino. *qui Galliis præfuit sub Caio: patérne huius? Dionem vide, lib. vltimo.*

Addubitatum de verbis Taciti.

97. Proiectis Romani fœderis monumentis, Cæsarem salutari se iubet.] *Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video. Quale illud est, proiicere monumenta fœderis? pingue & insulsum. Aliorsum emendatione traxerim:* prolectus Romani generis monumentis. *Sabinus, inquit, inuitatus & inductus stirpis suæ origine, Cæsarem se appellat: Quid*

mirum? ecce suprà scriptum: Sabinus falsæ stirpis gloriâ incendebatur. Proauiam suam, * D. Iulio per Gallias bellanti, corpore & adulterio placuisse. *Posis eodem sensu:* prolatis R. generis.

Vitiat & Diuidere, in Vespasiano. Lingonum multitudo.

98. Fusi Lingones.] *Tangit hoc bellum, quod in Iohanne Sarisberiense legitur libro v. cap.* VII. Auspiciis imperatoriis Cæsaris Domitiani Germanico bello, quod Iulius Ciuilis in Galliâ mouerat, Lingonũ opulentissima ciuitas quæ ad Ciuilem desciuerat, cùm aduenientem ab exercitu Cæsaris populationẽ timeret, quòd præter spem inuiolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequiũ redacta, septuaginta millia armatorũ tradidit ei. *Quæ totidem verbis apud Frontinum libro* IV. *Stratagematôn.*

Eponinæ fides in maritum.

99. Insigne Epponinæ vxoris exemplum suo loco reddemus.] *Verè insigne & rarum, plenumq; fidei in sexu infido. Non est in libris qui exstant. Seruauit enim Tacitus in vltimum Vespasiani annum, cùm & Iulius hic Sabinus (qui gloriabatur à Cæsare genus ducere) & ista ipsa Epponina interfecti. Tota historia dignissima lectu, apud Plutarchum diffusè est in Erotico extremo. Aliquid & Dionis compendium, in Vespasiano.*

100. Epponinæ.] *At plutarchus* Emponam *scribit, & id nomen Gallis Heroinam signare addit:* ἦν ἡ γυνὴ ταύτη, *inquit,* πλέον ἀρίσην ἢ μόνῳ, ὃν ἐκεῖ μὲν Ἐμπονὶλιὸν ἐκάλουν, ἑλλήνων δὲ ἄν τις ἡρωΐδα προσαγορεύσειεν.

101. Nequaquam egregij duces.] *Corruptionem video, vix tollo. Conabar:* Et quamquam egregij duces (iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem dilegerat) summam belli parum tolerare. *siue,* tolerabant.

102. Petilium Cerialem dilegerat.] *Imò ex Iosepho, propriè non dilegerat ipse, aut Vespasianus: sed casu & bonâ sorte, Petilius Consul creatus à Vespasiano, in Britanniam missus erat. Ille verò auditâ hac rebellione, opportunè superuênit, & hostes vicit. vide Ioseph. lib.* VII. *cap.* XXIII.

Suetonij error.

103. Ipsum, quanquam Senatorij ordinis.] *Suetonium igitur culpæ quis purgat, scribentem Titum primum è Senatoriis prætorio præfectum? In Tito, cap.* VI. Præfecturam quoque Prætorij suscepit, numquam ad id tempus nisi ab equite Romano administratam. *Occultè adsentitur Plinius Præfatione operis:* Dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus prætorio eius. *Tamen noster palàm adfirmat Clementem hunc Arretinum, & Præfectum & Senatorem fuisse.**

* *Adde quæ notaui ad lib.* IV. *suprà*

Manutij cõiectura.

104. Aut vetustatem originis, per iurgia iactantibus.] *Sumpsi lectionem à P. Manutio: qui amicè mihi in pomeridiano sermone contribuit. Nam vulgò est,* periuria quæ iactantibus. *in manus.* periuria iactantibus. *quod Manutianam coniecturam firmat. Romano tamen libro est,* pro iure iactantibus. *quod reijcere, iniurium sanè sit.*

105. Ardua Alpium præsidiis claudere.] *Rom.* Præsidiis capere. *quod recipio.*

106. Rigodulum venit.] *Vatic.* Ridogulum. *Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot milliaribus supra Confluentes, pagus* Rigol *dictus.*

107. Cerialis metu infamiæ.] *Vulgati,* Cerialis à metu. *Mihi vox aliqua excidisse videtur, & alternasse caussas, vt fólet, Tacitus:* Cerialis emptus, an metu infamiæ. *siue,* Cerialis clementiâ, an metu.

Procul à Ioue & fulmine.

108. Laudatorum Principum vsus ex æquo, quamuis procul agentibus: sæui, proximis ingruunt.] *Acuta gnome: quam non abest quin callidè abductam Sallustio credam, in oratione Sullæ ad Boechum:* Tibi verò nulla amicitia opportunior nostrâ. primùm quòd procul absimus, in quo offensæ minimum, gratia par ac si propè adessemus.

109. Quomodo sterilitatem, aut nimios imbres.] *Pulchrum documentum in mala publica, & ad ea fortiter sustinenda. Seneca præuerat, De Constantiâ sapientis, cap.* IX. Omnia itaque sic patitur, vt hiemis rigorem, & intemperantiam cæli, vt feruores morbosque, & cetera forte accidentia. *At Dio Cassius Ciceronem ita loquî facit, vbi Amnestiam suadet, post cædem Cæsaris:* ὥστε τὰ μὲν γεγενημένα ταῦτα καλάζης τινὸς ἢ κατακλυσμοῦ πρέπειν συμβεβηκέναι νομίσαντες, λήθῃ παράδοτε: Itaque hæc præterita, gran-

grandinis aut nimbi modo euenisse existimantes, obliuioni tradite. *Planè geminæ sunt, & aut ab inuentione, aut imitatione.*

Imperatorũ varietas, bellorum caussa. Romanum olim, vincis & pacis.

110. Pulsis, quod dij prohibeant, Romanis, quid aliud quàm bella omnium inter se gentium existent.] *Oraculum, cuius fidem proaui viderunt: & nos videmus, videbimusq;, quamdiu secta in tot Dominos Europa non audiet vnius Aurigæ habenas. Plutarchus igitur vere,* Imperium Romanum, velut anchoram esse *scripsit* fluctuanti mundo. *Et nónne à Crispo suo hoc effatum sumpsit noster? sumpsit. Ille sic ad Cæsarem:* Quippe si morbo iam aut fato huic Imperio secus accidat: cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, cædes oriantur?

111. Quòd vos Gallici fœderis oblitos prædixerim, memoriam Romani sacramenti tenere credidi.] *Vocem,* prædixerim, *supereſſe & superfluere vides. Rodolphus pro eâ legisse videtur,* oblitos, proximam memoriam, *&c.*

Sullanus factum.

112. Ite, nunciate Vespasiano, relictum à vobis in acie ducem.] *Similis inuidiæ metum suis militibus iam fugientibus Sulla iniicit:* Si quis vos milites rogauerit, vbi Sullam imperatorem vestrum reliqueritis, respondete, Apud Orchomenum pugnantem. *Atque ille hac increpatione rem labentem sustinuit. Plutarchus & Appianus.*

113. Flagrantissimâ cohortium suarum integrâ, & è Chaucis Frisiisque compositâ.] *Romanus codex, & editiones aliæ:* integrâ manu, & è Chaucis. *Legam,* integrâ manente, è Chaucis.

114. Tolbiaci.] *Farnes.* Colbiaci. *In itinerario Antonij,* Tobiaci.

115. Statos æstiuis flatibus dies.] *Fortasse,* statos Etesiarum flatibus. *Non quod ij venti in Italiam ferrent (quod contrà est:) sed operiebatur eos vt desinerent, & mare aliis ventis aperirent. Nam qui sunt alioqui* stati dies æstiuis flatibus? *videndum sit.*

116. Nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.] *Quis autem gratuitò mendax sit?*

——cùm sint præmia falsi
Nulla, ratam debet testis habere fidem,

ait Ouidius.

Torrentij coniectura firmata.

117. E primoribus Aegyptiorum Basiliden.] *Firmat hoc valdè viri eximij coniecturã Lauini Torrẽtij, in Suetonij Vespasiano:* Basilides libertus obtulisse ei visus est. *Quomodo libertus, si sacerdos? si, quod hîc dicitur,* è primoribus Aegyptiorum? *Bene igitur ille magnus amicus noster,* Basilides obtulisse, *deletâ voce* libertus, *perperàm infarctâ.*

118. Quâ cogitatione bellum aduersus patrem cogitauerit.] *Sperrimus, vt spurcum, Cogitare cogitatione. Rom. cod.* quâ contagione. *ex quo verè emendo,* contatione. *Contari, velut conto explorare: & propriè noster hic vsus.*

Domitianus poëtam mẽtitur. Vnde materies adulantibus. Fabius obiter emendatus.

119. Amorem carminum simulans.] *Simulans tantùm? ita. Suetonius:* Simulauit *(Domitianus hic ille)* mirè modestiam, in primisque Poëticæ studium, tam inusitatum anteà sibi quàm posteà spretum & abiectum. *At scriptores eius aui campum hunc adulatorium egregiè exercent, & vatem faciunt supra vates. Omitto poëtas (more mentiri aliquid & extollere iis fas:) ecce nostrum senem Fabium:* Hos nominauimus, quia Germanicum Augustum *(caue alium ab isto intellegas)* ab institutis studiis deflexit cura terrarum: parumque diis visum est, esse eum maximum poëtarum. Quid tamen iisipsis operibus eius, in quæ donatus imperio iuuenis successerat *(scribo,* successerat) sublimius, doctius, omnibus denique numeris præstantius? *Ite Homere & Virgili, erepta vobis à Paride hoc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum:* Quantus in poëticâ es? ô magna fœcunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitasti. *Hæc turpia. atque vtinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes sic peccet?*

120. Cuius disparem mitioremq; naturam contrà interpretabatur.] *Scripti libri subtexũt,* neq; vos impunitos patiantur. *Perperã. quia verba sunt ex oratione Cerialis suprà repetita. Farnesianus adscribit,* Deest hîc aliquantulum. *cui fidem habeo.*

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM V. HISTOR. NOTÆ.

1. PRIVATIS vtriusque rebus militiâ clarus.] *Probam lectionem censeam & sententiam, absque libris sit: qui consensu omnes,* preliatis vtriusque. *aut,* prelatis. *Ego quamquam intentus, nihil elicio.*

2. Vt superior sui iam crederetur.] *Hic quoque me locus diu torsit, per singulos apices & ductus scripturæ veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philosopho possum,* Εὕρηκα. *Budensis codex habuit,* Superior vnam crederetur. *Vatic.* superiori vnam. *Ex quo, vix duabus litteris leuiter mutantibus, facio:* ipse vt super fortunam, *eleganti sententiâ. Titus, inquit, iam tum priuatus clarus bello: nunc multò promptior, vt parem vel superiorem se potius fortunâ hac Imperatoriâ ostenderet. Rhenanus diuinabat:* vt superiori viâ ingrederetur. *Farnes. autem cod. & Rom. abeunt ab hoc scripto longiùs,* vt superior omnibus crederetur.

Solymi apud Homerum.

3. Solymos carminibus Homeri celebratam gentem.] *Locus Homeri notus: sententia tantùm valdè ambigua inter natantes Scholiastas. Sunt qui designari Lycios aut finitimos quosdam velint: quò Strabo, & Eustatius, & Pindari interpres inclinant. sunt qui Pisidas: quò Plinius & Stephanus. sunt qui Iudæos: quod noster hìc suggerit, & Tzetzes. Eusebius etiam Charili Poëtæ testimonio, Hebræos Solymos olim dictos censet euinci. Nec Q. Calaber sanè aliter apud Homerum accepit: ideoq;* ——— Σολύμων ἱερὸν τέγετον *dixit: sacri epitheto sacram indicans gentem.*

4. Ortâ per Aegyptum tabe, quæ corpora fœdaret.] *Vitiliginem appellat Iustinus, vti optimè restituit optimus & doctissimus Bongarsius.*

Ochoris, siue potius Bocchoris sex.

5. Regem Ochorim.] *Ita libri vett. quos sum secutus, non,* Bocchorim. *etsi vulgatæ huic scripturæ adsertor Iustinus venit* Λόγῳ πιθανότητος. *Nam ait:* Τετάρτην δὲ φασὶ γενεὰν τῶν γεγονότων Βόκχοριν τὸν βασιλέα, σοφὸν πρᾶγμα καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἀφέξοντα. *Etiam Orosius lib. I. qui locum hunc totum transscribens, Bocchorim tamen appellat. Sed & Plutarchus ita nominat, libello* περὶ δυσωπίας. *Itaque iure vacillo. Nam Clemens Strom. I. nimis diuersus à nobis abit, qui Omosim hunc, vel Amasim appellat. At quod ad rem ipsam, falsa est, & refellunt libri sacri. Tamen sumpsit hæc à Lysimacho, vti videre potes apud Iosephum contra Apionem, libro I. extremo. vbi item scriptum,* Bocchoris.

6. Postquam vastis locis relictum sit.] *Mirum non addere eum quibus in locis. Ac sanè ex Tertulliano legend. videatur,* vastis Arabiæ locis. *Is enim Apologetico narrat Cornelium Tacitum scripsisse in* V. *Historiar.* Iudæos Ægypto expeditos siue extorres in vastis Arabiæ locis aquarum egenos, *&c. Orosio tamen non aliter lectum, quàm nostri libri præferunt.*

7. Primo cuius auxilio credentes.] *Citat etiam ita Orosius. ambigo tamen & contor, an non vox,* credentes, *eiicienda sit. Et tam video abesse in Othonis Frisingensis lib. I. cap.* XVIII. *vbi hæc citat.*

Caput asini in templo falsò positum.

8. Effigiem animalis.] *Hoc de capite asini magno consensu omnes veteres tradiderunt: ne tantoperè noster culpetur, tanquam* mendaciorum plenissimus *scriptor. Et sanè Strabo, Plutarchus, Damocritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem & libros sacros.*

9. Vim suam & cursum septimos per numeros conficiant.] *Vera lectio, quam è Vatic. prompsi referente:* per numeros coniciant. *ex quo ego* conficiant. *Aliter vulgati. De re autem ipsâ Dionem vide* XXXVII. *& inprimis Alexandrinum Clementem Stromate* VI.

10. Et

Stipes Iudaeus.

10. Et stipes illuc congerebant.] *Cicero pro Flacco:* Cùm aurum, Iudæorum nomine, quotannis ex Italiâ & ex omnibus prouinciis Hierosolymâ exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asiâ exportari liceret. *Philo de Legatione ad Caium:* κατ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ σύλλογοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, πλὴν ἀδροισθέντα ἐκ τῆς ἀπαρχῶν. *Et paullò ante:* ἤπίσατο (Τιβέριος) καὶ χρήματα συναγαγόντας ἐκ τῆς ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ σπουδῆς δυσίας ἀναξόντων. *Sed & Iosephus notat,* immensam vim auri congestam in templum ab omni Asiâ & Europâ. *lib.* XIIII. *Antiquit. cap.* XII. *Nos plura in* Magnitudine Hebræâ.

11. Exuere patriam.] *Rom. cod.* exire.

12. Augendæ tamen multitudini consulitur. nam & necare quemquam ex agnatis nefas.] *Qui otiosè legerit, nihil offendet: fortassis, qui intentè. Si enim de cæde capis tantùm, quid in eo noui? Sanè & Romanus & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas. Sed alium ego hìc sensum odoror, & scribo:* necare quemquam ex gnatis. *Scimus Græcis Latinisq; in promiscuo vsu fuisse abiectiones infantum & expositiones, imò neces. Id aliter in Iudæorum moribus, & gentem inprimis suboli studuisse, adeò vt nulliusmodi partum necare fas, notat vt nouum noster. Itaque quia de liberis iure addit* hinc generandi amor: *quoniam matres scilicet certæ, prolem tollendam. Simile prorsus, quod de Germanis in libello De moribus:* numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare nefas habetur. *Nam & ibi scribo,* gnatis.

Iudæi proles non exponebant, aut necabant.

13. Iudæi mente solâ, vnumque numen intellegunt.] *Benè & verè hæc Tacitus. Strabo vanior, qui Terram, Cælum, Mare, & hoc quod Mundum vocamus siue rerum naturam, coli à Iudæis voluit. Quæ sententia in Varronianam illam incidit, Animam mundi, esse deum. Iuuenalis ab hac mente:*

Nil præter nubes & cæli numen adorant.

14. Exuberant fruges nostrum ad morem.] *Mihi verò vox ea ipsa exuberare videtur. legamq;:* vber solum: fruges nostrum ad morem.

Balsamus etiam in Aegypto.

15. Balsamum.] *Propriam eam arborem Iudæa esse plerique tradiderunt, nec alibi gigni. Iustinus lib.* XXXVI. Opes genti ex vectigalibus opobalsami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur. *Atque ita sanè tunc fuerit. Posteà, non dubium stirpem eam in Aegyptum transisse: atque illic creuisse. Claudianus in Epithalamio Palladij:*

Gemmatis alij per totum Balsama tectum
Effudêre cadis. duro quæ saucius vngue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.

Perseuerare etiam illic nostro æuo, qui peregrinati sunt, affirmant.

Balsamus ferrum spernit.

16. Si vim ferri adhibeas, pauent venæ.] *Sic interpungenda ista: & in Pauendi verbo elegans metaphora. Plinius de eâdem arbore:* Inciditur vitro, lapide, ossèisve cultellis: ferro lædi vitalia odit. *Et Iosephus, qui indigena:* ὀξεῖ λίθῳ, *aut* ὀξέσι λίθοις incidi adjerit. *Falsus ergo cum Theophrasto Dioscorides, qui ferreis vnguibus secari arborem credidit: falsus compilator Isidorus, qui* percussum ferreis vngulis corticem. *Pausanias lib.* IX. *nescio quid de Balsamo Arabiæ nugatur, & circa eum viperis.*

Quot lacus Iordanis efficiat.

17. Vnum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur.] *Ita & Egesippus lib.* III. Duos lacus victor egressus, tertio retinetur. *At Pausanias repugnat clarè, & quidem oculatus, vt ait, testis, lib.* V. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμόν τινα Ἐζηγίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνῃ Τιβεριάδι ὄνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην Θάλασσαν νεκράν, ἐς ταυτὴν ἐσίοντα, καὶ αὖθις τὴν λίμνης αὐτὸν ἀναλίσκεσθαι. *id est:* In Hebræorum terrâ fluuium quemdam Iordanum & ipse noui, qui stagnum Tiberias subit, ac deinde alterum, cui Mare mortuum nomen est, in quâ ipsâ palude consumitur. *Sed Tacito nos iure fidem habemus, qui in Thracomitide lacum minorem esse scimus, quem primò Iordanis ingreditur, cui Samochonitis nomen.*

18. Incertæ vndæ superiacta, vt solido feruntur.] *Emendatio è libris. Vulgò*

est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, incertum vnde. *quod sententiam etiam aptam recipere potest. Vide de totâ re Egesippum lib.* IIII. *cap.* XVIII.

19. Certo anni bitumen egerit.] *Ita libri, & phrasis nota, & Tacito frequens. vulgati vocem addunt*, certo anni tempore.

20. Fulminum iactu arsisse.] *Orosio lib.* I. *qui hæc expresso etiam Cornelij nomine transcripsit, legas*, fulminum ictu.

21. Terramq; specie torridam.] *In eodē Orosio*, terramq; ipsam specie solidâ.

22. Ego sicut Iudaicas quondam vrbes.] *Libri aliquot*, inclitas vrbes. *nec aliter Orosius.*

23. Circa cuius os conlectæ arenæ, admixto nitro.] *Non*, coniectæ. *Farnesianus etiam recte*, lectæ arenæ. *Plinium adi libro* XXXVI. *Strabonem* XVI.

24. Illic immensæ opulentiæ templum, & primis munimentis vrbs.] *Ex Iosepho & Zonara legam*, & trinis munimentis: *Nam triplici muro circumdatam eam fuisse vterque is scriptor te docebit. Iosephus libro* VI. *Halosæos cap.* VI. *Zonaras tomo* I.

Mercerti diuinatio.

25. Vrbs deingis, templum intimis clausum.] *Iure nato, & mecum libri. Farnes.* vrbs deingia templum clausum. *Vatican.* vrbs ob demgia. *At Ios. Mercerus legit:* Primis munimentis vrbs, dein regia. *Feliciter. Tacitus ipse iuuat, infrà:* Alia intus mœnia regiæ circumiecta.

26. Templum intimis clausum.] *Quomodo, intimis? Ablego eam vocem cum nonnullis libris & lego:* trinis munimentis vrbs, ob deingia. Templum clausum. ad fores tantùm Iudæo aditus. *Aut si retineri placet: scribam appositè*, Templum intianum, *siue magis*, interius. *Duplex enim templum, Exterius & Interius, vt Zonaras & Iosephus describunt appellantq;. Rodolphus hæc omnia concinnat (sed ab ingenio, opinor.)* & primis munimentis vrbis. alienigenis templum interius clausum.

27. Mox bello ciuili interno.] *Cur hæc geminat Ciuile & Internum? placet imò Romana scriptio*, bello ciuili inter nos.

28. C. Sosius.] *Siue* Sossius. *Malè quidam libri*, Sestius.

29. Victor Augustus sanxit.] *Quidam*, auxit.

30. Cestium Gallum comprimere cœptantem.] *Idem Suetonio narratur Vespas. cap.* IIII. Iudæi rebellarunt, cæsoque præposito, legatum insuper Syriæ consularem, suppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *In Iosepho hæc ipsa, & planè omnia vide. Sed quis tamen* Præpositus *ille* cæsus? *ita enim Suetonius, nec rem tam notabilem vel Iosephus, vel Tacitus dixêre. Imò ille planè contrà: Florum, qui tunc præpositus, euasisse, & bellum ijs fecisse. An* cæsoque præsidio? *ita enim Eutropius, qui sua solet ex Tranquillo describere:* Exstinctis Romanis præsidiis, legatum quoque Syriæ suppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *Sunt ipsa, vt vides, Tranquilli. An verius,* Gessiumque præpositum? *vt hoc dicat,* Gessium Florum (*id ei nomen*) *fugatum, ac tum etiam Cestium Gallum? Interpretes nihil hic pro re dicunt, tu serie historiarum lector arbitrare.*

Numerus obsessorum Hierosolymis.

31. Ceterarum vibium clade.] *Alij*, exterarum.

32. Multitudinem obsessorum omnis ætatis, virilis ac muliebris sexus, sexcenta millia fuisse accepimus.] *Numerus mihi non certus, & quem ex Budensi cod. & Orosio substitutum video parum caute. Nam ille scribit*, sexcenta millia Iudæorum interfecta Cornelius & Suetonius referunt. *Sed interfecta ait: cùm noster hic vniuersè, de obsessis, qui certè paullo plures. Libri etiam instabiles, & quidam*, ducenta millia. *Fortasse*, dena, *aut*, vndena millia. *quod paullò propius ad Iosephum & Zonaram & Iornandem accedat, qui omnes* vndecies centena millia *periisse obsidione illâ clarè tradunt. periisse, inquam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpitio Seuero fidem vix habeo, qui* Numerum peremptorum ad vndecies centena millia profert, capta verò centum millia ac vernundata. *Sed peremptos fortasse largiùs accepit, & nostro illo sensu.*

33. Suam illic victoriam Germanis obstitisse, dum omissis telis prædâ manus

manus impediunt.] *Vatic.* suam illic materiam. *quæ lectio innoluit aliud verbi, quod nondum eduxo. certè de auaritiâ aut cupidine, id dici verius, quàm de victoriâ.*

34. Fluitantem labantemque militem.] *Interpunxi & voce additâ expleui locum, fide Vaticani.*

35. Non tamen ausus opidum Batauorum armis tueri.] *Quod opidum? nominare enim certè debuit. An* Batauodurum *scribendum? an cum Rom. codice legimus,* opida Batauorum? *Et intellegam tunc ea opida, quæ extra insulam. Nam Batauorum veterum sedes, non dubiè supra & extra etiam insulam, in orâ Gallicâ. Tacitus clarè, suprà:* Extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simulque insulam inter vada sitam occupauere. Batauoduri.

36. Adiecta ingens lintrium vis.] *Locum vitiatum & mutilum correxi & & auxi è Vatic. qui sic:* armamenta liburnicis solite & simul capte lintres sagulis versicoloribus haut indecore pro telis iuuabantur. *Hegesippi verba commodè ad texam & corrigam lib* II. *de Rheno:* Itaque iam non copiis Germanorum repletur, sed Romanorum Liburnis. *Vetus lectio*, copolis Germanorum. *quæ recta est, siue* caupulis: *& cape exiguas illas intres. Quam vocem Agellio etiam restituimus in Electis, cap.* VII. *At hic insignis locus tunc me fugit.* Caupulis.

37. Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.] *Probè. nec improbè in libris quibusdam*, Mosæ fluminis os amnem Rhenum. *Res quidem ipsa eadem, aliter elata.*

38. Virtutes & viros indici.] *Rhenanum audio corrigentem*, iuuentutem & viros. *quanquam & vulgata cum obscuritate quadam acuta.*

39. Nabaliæ fluminis pons.] *Nusquam id fluminis in hoc tractu. An opidum eo nomine? Quod Iunio Hadriano videtur, legitq;* Naualiæ: *& vrbem Campos ita indigitat ad sinum hodie Australem, Ptolemæo parum firmiter innixus. Ego ambigo ne* Vahalis *corrigendum sit. Pontem quidem aliquem cœptum à Romanis paullo suprà legas, sed Batauoduri: de quo hæc non vanè intellegas, nisi quòd Batauodurum ad Rhenum fuisse volunt, quos arguat hic locus.* Vahalis fluuius.

40. Et cùm priuatus esset, amici vocabamur.] *De hoc loco sensit Sidonius in Epistolis:* Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, sub verbis cuiusdam Germanici ducis in historiâ suâ rettulit. Cum Vespasiano mihi vetus amicitia, & dum priuatus esset, amici vocabamur.

IVSTI LIPSI
AD CORNELII TACITI GERMANIAM
NOTAE.

ORDINEM *scriptionis si sequimur, ante Historias & Annales sibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim est Traiano secundum consule, id est Neruâ adhuc viuo. Ipse ostendit infra:* Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo si ad alterum Traiani consulatum computemus, ducenti ferè & decem anni colliguntur. *At Historia cœpta Neruâ iam mortuo, & inter diuos. vt docui.* Tempus huius libri scripti.

2. Mutuo metu, aut montibus.] *Vitiat acutam sententiam Bambergense exemplar*, mutuo victu. *Imò verò metu: qui inter æquè potentes, pro termino ac repagulo. Thucydides benè & appositè: τὸ γὰρ ἀντίπαλον δέος, μόνον πρὸς ἀλλήλους ξυμμαχίαν.* Metus tutos reddit.

3. Nuper cognitis quibusdam gentibus.] *Domitiani imperio, opinor. cui bella cum Cattis, Sueuis, Sarmatis, & eâ occasione, illustrata magis vicinæ gentes.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

4. Montis Abnobæ.] *Plinius nominat libro* IV. *cap.* XII. *sed ibi quoque infidæ scripturæ. Alij enim libri,* Arnobæ. *Bambergensis hic,* Anribæ. *Roman.* Arbonæ. *Ptolemæo sunt* Ἀωνοβοὶ *montes.*

Aunobamons.

5. Vtque sic dixerim, aduersus Oceanus.] *Haud satis capio. An aduersum dicit, oppositum & contrarium? An* obuersus *verius sit legi, idque ex situ ipso? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præsertim quam præfatione eâ leuiit? Tamen haud malè aduersum ceperis, quasi mari Italico & Tyrrheno oppositum: eodémque sensu etiam,* Diuersus. *Sic in Agricolâ scripsit:* Glota & Bodotria diuersi maris æstu in immensum reuecti, angusto terrarum spatio dirimuntur.

Carmina pro historiâ.

6. Celebrant carminibus antiquis, quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus est.] *Vti apud Barbaros ferè omnes, & rudes litterarum. Nec Hispani aliter comperêre, apud nouos Indos. Eginhartus in vitâ Caroli Magni:* Barbara & antiquissima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, scripsit, memoriæque mandauit. *Iornandes de Gothis:* in priscis eorum carminibus pænè historico ritu recolitur. *&c. At propriè de Germanis, noster lib.* II. *Annal. de Arminio:* Caniturque adhuc Barbaras apud gentes. *Iulianus egregiè in Antiochico, qui hæc ἄσματα μέλη vocat,* παρασκευὰς δὲ καὶ κλάγγας καὶ τραχὺ βοώντων ὀρνίθων: agrestia carmina, similia clangoribus auium asperè clamantium.

7. Germaniæ vocabulum recens & nuper additum.] *Nos* auditum *maluimus legi, quàm* additum. *Quod ait,* nuper, *non hercules ita nuper: quippe cùm ab æuo Iulij Cæsaris, quo constat Germanos Galliam irrupisse.*

Germani olim qui?

8. Nunc Tungri, nunc Germani vocati sint.] *Valdè amplector Bambergensem scripturam,* ac nunc Tungri, tunc Germani. *atque ita euoluam me ex obscurâ origine nominis, quod hodieq; hæret in pace & bello optimâ gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid dissertum aliis) eos qui transgressi primitus Rhenum sint, esse eum ipsum populum qui nunc Tungri appellentur, at tunc Germani. quod tamen vnius nationis peculiare nomen, paulatim transfusum ad omnes.*

Quomodo id nomen diffusum.

9. Vt omnes primùm à victore ob metum, deinde à seipsis inuento nomine Germani vocarentur.] *Vox* Germani, *eidem Bamberg. rectè abest. Ista ipsa enim nouiter interpretari posse videor, & præter mentem omnium, etsi non præter verum. Censeo eum hoc dicere: Factum vt omnes qui Rhenum accolerent, nomen ab istâ victrice natione inuenirent, ob metũ scilicet recentem Gallorum: qui quoties de transgressu vel aduentu Transrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi aduentare Germanos. at isti propriè Germani, nouum nomen inuenirent à se ipsis, discriminandi nimirum causâ, & dicerent se Tungros. Posim vulgatam tueri & explicare. sed cur nuger? hæc mera veritas.*

Germanorũ etymon.

10. A seipsis inuento nomine Germani vocarentur.] *Si mordicus hanc retines, legam,* à reipsâ inuento. *Germani enim etymo prisco, bellaces viri sunt. Gerra bellum. inuenêre ergo id nomen, ab ipsâ re, quia tales. Vulgatam quomodò expedies? aut qui à seipsis nomen hoc inuenêre, quod antè à Tungris? Sane interpretes hîc fluctuant, & fluctuabunt æternum.*

Canuntante prœlia.

11. Primumque omnium virorum fortium. Ituri in prœlia canunt.] *Rectè distinxi. Non enim ea mens, quòd Herculem canant: sed quòd alacres & cum cantu incipiant pugnas. Tacitus lib.* II. *Historiar.* Temerè subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio nudis corporibus. *Lib.* IV. Vt virorum cantu, fœminarum vlulatu sonuit acies. *Noto autem etiam Hispanos prælijs præcinuisse, ex Silio:*

Hispani ante prœlium cantant.

——ritu iam moris Iberi
Carmina pulsatâ fundentem barbara cetrâ.

Et plerique olim Barbari.

Diodorus Siculus, de Lusitanis: Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν δέωσι τοῖς ἀνηκεστουμένοις: In bellis ad numerum incedunt, & carmina canunt cùm aggrediuntur hostem. *Simile in Thracibus aliisq; Barbaris fuisse, notaui ad* IV. *Annal.*

12. Quem Barditum vocant.] *Ita Farnes. & scio Bardos Gallis dictos cantores, siue*

siue poëtas. Placet tamen nunc magis, Baritum: *quæ mera vox nostras, quibus* Beren *aut* Baeren, *clamare, vocem tollere. Errabit enim qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus,* Blaritum *vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine sit; Ammianus hunc describit,* clamorem fuisse maximum, qui ipso feruore certaminum exoriens identidem, paullatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cautibus illisorum. Barditus.

13. Nec tam vocis ille, quàm virtutis concentus videtur.] *Bambergensis,* quàm mentis concentus. *quod haud præferam vulgatæ.*

Vlixes an in isto mari?

14. Vlixem quidam opinantur in hunc Oceanum delatum.] *Interq; eos Strabo, magni & directi iudicij scriptor, lib.* III. *qui adfirmatè tradit Vlysseam Lusitaniæ (Vlyßiponem aliter dicimus) Homerici Vlyßis monumentum esse. Sed & in Britanniam eum venisse, ex arâ Græcis litteris inscriptâ collegit Solinus cap.* XXV. *itemq; Mela. Cui mirè & blandienti opinioni si indulgemus: quidni Vlißinga nostra in Zelandiâ, ab eodem sit? quidni Circæa à Circe? Sed vani & lasciui, vereor, lusus isti ingeniorum sunt: quibus tamen hodie non nemo se ostentat & superbit. Io. Brodæus hæc de Vlyßis errore in Miscellaneis scitè coarguit: Brodæus,* I. Brodæi laus. *vir siue adolescens potiùs, acris ingenij, probi iudicij, lectionis diffusæ, quem non magis in ore famæ esse miror, imò indignor.*

15. Nominatumque ἀσκατύρητον.] *Vel, vt Rhenanus,* ἀσκατύρητον. *etsi abesse vox ea potest, incolumi sensu. Præcesserit enim. At libri quidam magis hîc diuersi, qui* ἀκριτόφυλλον *referunt. ex quo placet quibusdam* ἀκενήετον, *à Nerito, vt volunt, Ithacæ monte. locus quidem hic ipse, quem indicari putamus, cluosus est, haud procul Veteribus vicus,* Aschelburg *nunc dictus.*

16. Græcis litteris inscriptos.] *Litteris fortasse, vix credo linguâ. Quid autem mirum de illis, cùm etiam Heluetij & Galli litteraturâ Græcâ vsi sint, Romanis characteribus iuxtà cum imperio ignotis?*

17. Propriam & sinceram gentem.] *Bamberg.* perpetuam & sinceram.

18. Rutilæ comæ.] *Siue flauæ, & colore auri. Ideo Auricomi Batani, Silio:*

Comæ rutilæ Germanis.

At puer auricomo iam formidate Batauo:

Wandali χρυσοκόμαι, *Procopio dicti. Ruffum Seneca dixit* III. *De Irâ:* Non est Æthiopis inter suos insignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos. *Et Martialis, ruffum eâ mente Batauum:*

Sum figuli lusus ruffi persona Batani.

Græci plerumque ξανθὸν *verterunt: etsi Galenus commẽtario ad Polybum De victu, velit Germanos magis propriè* πυῤῥοὺς *dici, quàm* ξανθούς. *Calpurnius Flaccus Declamat.* II. *de hoc Germanorum connato habitu:* Miramur hanc legem esse naturæ, vt in subolem transeant formæ, quas quasi descriptas species custodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili sunt Germaniæ vultus, & flaua proceritas Hispaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. Diuersa sunt mortalium genera, nemo tamen est suo generi dissimilis. *Quem obiter emendo:* & flaua proceritas. (*apage enim hoc de Hispanis.*) Hispani an non eodem omnes colore tinguntur? *Nec à naturâ solùm rutilus hic crinis, etiam ab* **arte. Lauabant enim crebrò, & medicamẽto rutilabant. Ammianus:* Videbat (*Germanos*) lauantes alios, quosdam comas rutilantes ex more. *Medicamentum, sapo. Martialis:* Correctus Declamator. *Vide Diod. Sicul. lib. V. Colorem hunc arte inducebant.

Caustica Theutonicos accendit spuma capillos.

Plinius: Prodest & sapo. Galliarũ hoc inuentum rutilãdis capillis, ex seuo & cinere. *Ita Caligula procerissimũ quemque è Gallis ad Germanicum triumphum legit:* coëgitq; rutilare & submittere comam: *vt Germani scilicet Germani viderentur. Suetonius narrat cap.* XLVII. *Herodianus item de Antonino Germanos æmulante:* κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπιτίθεται ξανθὰς, καὶ εἰς χορὸν Γερμανῶν ἐσκημένας. *id est:* comas etiam flauas capiti circumposuit, & adtonsuram Germanicam factas. *Caussam huic coloris studio adsignat Clemens (libro* III. *Pædagog. cap.* III.) *terrorem.* Τῶν ἐθνῶν, *inquit,* οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν,

κομῶσιν, ἀλλ' ἐ κοσμοῦσι) ἔχει τὸ φοβερὸν, τὸ ἀπηχὲς τῆ βαρβάρῳ, καὶ τὸ ξανθὸν ὡσεὶ πολεμὸν ἀπειλεῖ, συγγενὲς πυχῶμα τῷ αἵματι. *Romanæ etiam matronæ veteres amauêre hunc colorem, & summâ diligentiâ capillos cinere rutilabant, ait Valerius lib.* II. *cap.* 1. *Posteriores magis auidè, quæ capillitium ipsum emebant à Germanis, & pro comis suis supponebant. Ouidius ad puellam:*

Tales & matronæ olim Romanæ.

Iam tibi captiuos mittet Germania crines,
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Quamquam Seruium notare video in IV. *Virgilij*, matronis nigram comam, meretricibus flauam probatam fuisse. *Quò videatur Satyricus respexisse de Messallinâ matronam sedulò dissimulante:*

Et nigrum flauo crinem abscondente galero.

De hac ipsâ re doctissimus Tertullianus, libello De cultu: Video quasdam & capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis suæ, quòd non Germaniæ aut Gallæ procreatæ sint: ita patriâ capillo transferunt. Malè ac pessimè sibi auspicantur, flammeo capite. *Nã quòd mali auspicij ait flammeum caput: intellegit omẽ ad flammas æternas.*

19. Magna corpora & tantùm impetu valida.] *Mutilus, me iudice, Bambergensis, qui spretâ priori voce scribit:* corpora tantùm impetu valida. *Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas.*

20. Terra etsi aliquanto specie differt.] *Nescio quid idem liber sibi velit,* etsi aliquando specie aret.

Inquisitum in Taciti verbum.

21. Ventosior quà Noricum ac Pannonias adspicit.] *Vix fides. Loca certè quæ humida & ad mare, magis obnoxia ventis, quàm sicca & mediterranea. quod vtique verissimũ experimur in omni Germaniæ isto tractu, qui ad Septemtrionem. Sed nec ventorum proprie hic res est: de humore agitur, aut siccitate. An ne* verticosior, *ausim legere? id est magis alta & montana? Mela quidem ita disparat, in hac ipsâ terrâ describendâ:* Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aspera & magnâ ex parte siluis aut lapidibus inuia. *An frustrà angimur? & ventosam accipi, pro siccâ atque aëreâ, simplicius & verius sit?*

Armenta grandia hodie.

22. Pecorum fœcunda, sed plerumque improcera.] *Malo,* pleraque. *De reipsâ autem, ita hodie contrà est, vt armenta nostra Batauiæ aut Frisiæ, palmam poscere audeant contra omnia Europæ.*

Serrati nummi.

23. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos, Bigatosque.] *Diu hos Serratos nummos quæro, homo aliàs non appetens valdè nummûm. Nam vulgo leuiter defunguntur. & Serrati, inquiunt, nummi quibus serræ forma impressa siue incusa, vt Bigati quibus Bigarum. & de his quidem clarum est. oculi me docent cottidie. at de Serratis, quis obsecro in tantâ istâ copiâ nummorum veterum vnum aliquem protulit aut proferet cum serrâ? Non vidi, non legi. Fuluius sanè Vrsinus, in gente Manliâ nummum repræsentat, cuius in posticâ parte caput vrbis, & inscriptum* ROMA. SER. *quod ipse interpretatur Serratum. sed quo argumento? Mille nummi cum illo capite, in quis nihil tale. & potius id referendum ad Serrani cognomen, quod ex aliâ gente hærere huic potuit per adoptionem. An lectio solicitanda in Tacito? an æratos, aut, ratitos, aut* Seruianos *legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Seruianos autem interpreter veteres regios, quos in pretio fuisse notat Suetonius Augusto. Seruius certè primus regũ, as signauit. Addo quòd in codice Bambergensi,*

Cuiusmodi fuerint?

Seruatos. *An seruamus lectionem, & capimus Serratos eos, quorum ambitus dentatus atque asper sit in modum serræ? quæ proba nota, & nihil periisse longo vsu aut resectione. Nummos ego quosdam argenteos ita formatos vsurpasse his oculis sum certus. Spectasse autem id eos in nummis vulgò, ratio & Tertullianus addocent:* Qui venditant, prius nummum quo paciscantur examinant, ne scalptus, néve rasus, ne adulter sit. *Sed tu erudite lector cogita. nam de me Tullianum illud habe,* Cedo, eia manum tollo.

24. Rari gladiis vtuntur.] *Ipsque grandibus & oblongis. Plutarchus de Cimbris:* μεγάλαις ἐχρῶντο καὶ βαρείαις μαχαίραις. *Cæsar item, Liuius, & Historici passim. Illud dignum*

notâ è Windichindo: Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum vsus, quibus vsque hodie Angli vtuntur morem gẽtis antiquę sectantes. Cultelli autem nostrâ linguâ Sahs dicuntur: ideoque aiunt quidã Saxones nuncupatos. *De veritate etymi nescio: illud scio falces oblongas & grandes frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici.* Gladij longi.

25. Hastas vel ipsorum vocabulo Frameas.] *Quod genus teli fuerit, quæro. Isidorus vult gladium fuisse.* Framea, *inquit,* gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo Spatham vocant. Ipsa est & Romphæa. *Valdè à Tacito abit, qui clarè appellat Hastam: & addit, eodem telo cominus eminusq; pugnasse. Non ergo gladius. Nunquid Romphæa? nam & hoc addidit. paristerq; Glossæ veteres,* Framea, ῥομφαία. *Ambigo: nec facilè inducor credere, si* * *Valerij quidem descriptio hæc proba:* Framea, quid? * *Argonaut. lib.* VI.

Æquaque, nec ferro, breuior, nec romphia ligno.

Facit enim genus teli, in quo hastile & mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuisse in suâ Frameâ docet, quam statuit breui & angusto ferro. *Itaque magis est vt ad exemplum Hastæ siue* Spiesse *nostræ fuerit, breuiore tamen ligno.*

26. Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum.] *Repugnare Cæsar videtur lib.* VI. Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magistratus qui ei bello præsint, vt vitæ necisque habeant potestatem deliguntur. *Sed Cæsar de belli tempore tantùm: noster in pace intellexit.* Conciliatus cum Tacito Cæsar.

27. Nec illæ numerare aut exsugere plagas pauent.] *Ita Rhenanus: spectatq; suctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad.* δ. *vers.* 218. Plagarum exsuctus.

Αἰμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἀρτύνας φάρμακα πικρὰ
οἷσιν Πάιων.

Farnes. tamen codex & Rom. exigere. *quod robur fœmineum magis exprimere videtur, tamquam illæ non numerauerint solum plagas, sed exegerint; expostularintq; cum suis si illæsi redissent, tamquam ignaui & vitæ suæ parci.*

28. Inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur.] *Igitur ad Germanos referam, quod generatim à Suetonio scriptum, in Augusto cap.* XXI. A quibusdam nouum genus obsidum fœminas exigere tentauit, quod negligere marium pignora sciebat. *Etsi cur id Tranquillo nouum? Romani ipsi virgines obsides Porsenæ olim dederunt, interq; eas Cœliam. Athenæus id primum inuentum Cleonymo Spartano vult, parùm verè, libro* XIII. *cap.* XXVIII. ἐμοὶ δὲ, *inquit,* καὶ σύνοιδε δοκεῖ πεπονηκέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνθρώπων εἰς ὁμηρείαν λαβὼν θυγατέρας Μετωπιντίνων γυναῖκας παρθένους τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ κάλλισας διακοσίας. *id est:* Mihi iuxta naturam feciſſe Cleonymus Spartanus videtur, qui primus mortalium (*magis rectè, si primus Græcorum dixisset*) obsides à Metapontinis fœminas virgines accepit nobilissimas & pulcherrimas. *Vbi discus Metapontinos, imò credo ceteros Italiæ populos, habuisse antiquitus hunc morem.* Puellæ pro obsidibus.

29. Nec consilia earum aspernantur.] *Hocne supererat? heu ipsos parùm firmâ mente, qui eam quæsiuere apud amentem sexum! Et tamen adeò vera Taciti adfirmatio, vt Plutarchus narret, consultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace deq; bello, fœminas adhiberi, & lites cum fœderatis aut sociis populis exortas earum interuentu decîdi. Verba ipsa in re parùm credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum:* Ἐκτότε διετέλεν, *inquit,* οὖσα τοῖς πολίταις καὶ εἰρήνης βουλόμενοι μᾶλλον γυναικῶν, καὶ τὰ περὶ τὰς συμμαχίας ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βεβαιοῦντες. Germanis fœminas nimis æstimant.

30. Velledam.] *De quâ multa nostrer libro* IV. *Histor. quam captiuam & in triumpho posteà ductam colligas ex Statio:*

Non vacat Arctoas acies Rhenumque rebellem
Captiuæque preces Veledæ.

Veleda virgo.

qui nomen tamen id corripit: cuius germanam scripturam fuisse censeo Weldam. *Huic successit in dignatione & diuinatione* Gauna, *sub Domitiano celebris. Dio in Frag.* XLIX. καὶ γαύνα παρθένος μετὰ ταῦτα ἐν τῇ κελτικῇ θειάζουσα: Gauna virgo, post Veledam, in Germaniâ, diuina & vates. *Addit, ad Domitianum venisse, & præmiis ab eo affectam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aduriala.

31. Auriniam.] *Farnes. liber,* Fluriniam. *Putem fuisse,* Aluriniam. *Quod Iornandes mihi auctor in rebus Gothicis, non proprium nomen, sed commune omnium sagarum fuisse.* Repperit, *inquit,* in populo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Aliorunas ipse cognominat. *De fatidicis autem fœminis Germanorum, præter Cæsarem libro* I. *Plutarchum in Mario & Cæsare, Strabonem libro* VII. *vide etiam Clementem Stromate* I.

32. Deorum maximè Mercurium colunt.] *Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quàm Cæsari, qui contra scribit lib.* VI. Deorum numero eos solos ducunt quos vident, Solem, Vulcanum, & Lunam. reliquos ne famâ quidem acceperunt. *Falsò. Nam noster etiam in Annali* XIII. *scriptum reliquit:* ab Hermunduris diuersam aciem Marti ac Mercurio sacratam. *Paulus Diaconus* notat Longobardis (ij autem Germani)* Wodam *Mercurium appellari. ego legerim* Wondam, *vel* Wonstam: *à lucro scilicet, cui præest. Maioribus quidem nostris ita dictum, claret vel ex Mercurij die, qui veteri & gentili appellatione nobis* Wonstdach.

* Lib. 1.

Homines immolati

33. Humanis quoque hostiis litare fas habent.] *Quod Gallis Germanisq; commune: & priscis testatum crebrò. Illud noto, mansisse eam diritatem etiam inferiori ævo. Procopius lib.* II. *De Bello Goth. ait Francos etsi Christum iam colerent, humanis tamen ad suum ævum hostiis vsos. Ditmarus lib.* I. *Nortmannos & Danos quotannis mense Ianuario dis suis immolasse* XCIX. *homines, totidem equos cum canibus & gallis: ab eaq; barbariæ Henricum Aucupem primùm eos abduxisse.*

34. Herculem ac Martem concessis animalibus placant.] *Non certè Gothi. de quibus Iornandes:* Martem semper asperrimâ placauere culturâ, nam victimæ eius mortes fuere captorum.

Lucipro diis.

35. Lucos ac nemora consecrant, deorumq; nominibus appellant.] *Fatuam religionem. quam Claudianus item ils opprobrat. de Laudib. Stil. lib.* I.

Vt procul Hercyniæ per vasta silentia siluæ
Venari tutò liceat, lucosque vetustâ
Relligione truces, & robora numinis instar
Barbarici, nostræ feriant impunè secures.

Sed & Lucanus appositè, in obsidione Massiliæ:

Lucus erat, longo numquam violatus ab æuo.
——hîc barbara ritu
Sacra deûm, structæ diris altaribus aræ,
Omnisque humanis lustrata cruoribus arbos.

Homines illic immolati.

Benè ergo & meritò Religione truces *eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imò & homines, ad arbores has (è Lucano hauries) immolatæ. Ait etiam,* robora numinis instar. *Illustrabit Tyrius Maximus, qui* Celtas excelsam quercum coluisse *ait,* & Iouis nomine solenniter appellasse. *Atque adeò posteriori etiam ævo mansit hic cultus. Luitprandi regis Longobardorum lex est:* Qui ad arborem, quam rustici Sanctiuum vocant, adoraverit, vel incantationes fecerit, componat medietatem precij sui in sacro palatio. *Tacitus hunc ipsum ritum saltem indicatum lib.* IV. *Histor. voluit, cùm scripsit Cuilem Batauos* specie epularum sacrum in nemus vocasse: *nec putauerim sanè* sacri *vocem illic peculiare aut proprium siluæ nomen. Hæc in Germanis meritò nos ridemus. sed cur Romani? illi in eâdem naui. Plinius de arboribus:* Hæc fuere numinum templa, priscoque ritu etiã nunc simplicia rura deo præcellentem arborẽ dicant. *Seneca epistolâ* XLI. Si tibi occurrit vetustis arboribus & solitam altitudinem egressis frequens lucus, illa proceritas siluæ, & secretum loci, & admiratio vmbræ, fidem numinis facit.

Arbor sancta.

Romanis quoque luci sacri.

Luiziei ex equis diuinant.

36. Proprium gentis equorum præsagia & monitus experiri.] *Ditmarus Luizicis (qui veterem superstitionem adhuc retinebant) hoc idem præsagium equinum attribuit: sed diuersâ paullùm formâ:* Equum, *inquit,* qui maximus inter alios habetur, & vt sacer ab his veneratur, super fixas in terram duorum cuspides hastilium inter

inter se transmissorum, supplici obsequio ducunt: & præmissis sortibus quibus id explorauêre priùs, per hunc quasi diuinum denuò augurantur.

37. Non simul nec iussi conueniunt.] *Bambergensis,* iussu. *Rhenanus in veteri codice legi ait,* nec iniussi. *ex quo benè etiam scripseris,* nec vt iussi.

38. Prout ætas cuique.] *Claudianus hoc etiam in Getico concessu notat:*

——primosque suorum
Consultare iubet, bellis annisque verendos.
Crinigeri sedêre patres.

Germani an olim in muliebri morbo?

39. Ignauos & imbelles & corpore infames.] *Hoc lego de Germanis? feri illi & horridi, fœmineo morbo & mollitie corporis infames? Numquam credam: & Quinctilianus certè eos purgat in Declamatione pro Milite, cuius pudicitia tentata à Tribuno:* Nihil tale nouêre Germani, & sanctiùs apud Oceanum viuitur, *Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria)* & torpôre infames. *Non enim alia mens hic Taciti, quàm quòd ignauos, torpentes, bello inutiles, crate impositâ merserint. Idem in eodem verbo vitium apud Agellium lib.* XIX. *cap.* XII. *in extremo:* omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore ignauæ & quasi eneruatæ vitæ consenescunt. *scribe,* torpore. *Hoc mihi certum. quatit tamen non nihil Athenæus lib.* XIII. *qui fœdum illud vitium remotum à me, rursus imponit Germanis:* Κέλτοι ἢ Γερμάνοι, *inquit,* καίτοι καλλίστας ἔχοντες γυναῖκας, παιδικοῖς μᾶλλον χαίρουσιν, ὡς πολλάκις ἐνίοις ἔδη ἐφ' ὁμοίοις μᾶχ' δύο ἐρωμένων ἀνηπτέτην. *Quem fallit tamen scio: nec vrtica illa vmquam tetigit maiores nostros. Austri & Orientis ista infamia sit: quæ ne nunc quidem Septemtriones habitat aut frigidum castumq; hunc orbem.*

Agellius correctus.

Athenæo non credimus.

Iterum pro Germanis.

ADD. *Germanos liberatum ire volui, à fœdâ auersæ Veneris notâ: & ecce ego non sine notâ. Nam quidam me culpat (modestè tamen fateor, nec plane ἀλόγως) quòd temerè mendacem dixerim Athenæum. Ab eo enim, inquit, Diodorus, Aristoteles, Strabo. Primus quidem, de Celtis sic scribit:* γυναῖκας δ' ἔχοντες ἀειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρρένων συμπλοκὰς ὀκτόπους λυσσῶσι. *& quæ subdit, turpia mihi nimis, turpia relatu. At Aristoteles* VII. *Polit.* Pleraque militares gentes, & Celtas in iis, masculum cœtum palàm admisisse. *Iam Strabo, negat* turpe apud eos fuisse τὸ δι' ἀρρένων ἀφροδισιάζειν τοὺς νέους: florem ætatis prostituere iuniores. *Quid ad hos ego? ignosce quisquis legis, pæne idem quod in Athenæum. Falsi inquam isti, falsi: si tamen de Germanis hoc scripserunt ac senserunt, non potius de Gallis. Quod ego omnino assero: præsertim de iis qui Massiliæ & Italiæ magis propinqui. Ab eâ parte labes hæc in candidam per se gentem. Nonne* mores Massilienses *prouerbio, ab hac mollitie innotuêre? Græci ergo illi, qui vix limen illudipsum Galliæ nouerant (Germaniæ certè penetral numquam) illic repertum vitium famâ & stilo sparserunt perperàm in omnes. Non mihi creditur? Tacito igitur nostro, qui dissertè hoc ipso loco scribit (ex vestrâ quidem mente) molles istos & flagitiosos cæno & palude mersos, crate iectâ. Tuam fidem, ô optime. Si fidi illi Græci, & si vitium hoc tam commune Germanis, tam receptum: qui constat vt iidem tam seuerter illud puniant? Itaque ne sic quidem Germani inquinabantur, etiamsi inquinata illa lectio retinebitur. Nec tamen à me. qui haud paullò tutiùs Tacito & inprimis Fabio (qui claris verbis ignotũ id flagitium Germanis asserit, te dissimulante) hîc crediderim, quam Græcis. Quippe isti leui & longinquâ famâ aliquid de eâ gente acceperunt: at illorum ævo, cognita iam Germania, imò lustrata Romanis & calcata.*

Celtarum nomen imposuit.

Galliæ pars olim in hac culpâ.

Græci eminus res Germaniæ nouerunt.

Purgat palàm Germanos Tacitus, Etiã Quinctilianus.

40. Eliguntur in iisdem conciliis & principes qui iura per vicos pagosque reddunt.] *In alia verba & sententiam it Bambergensis liber:* qui vitâ per pagos vicosque excellunt. *Sed non auellor à vulgatâ.*

Centenarij Germanorum.

41. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt.] *Hoc est quod in lege Alamannorum priscâ lego:* Conuentus autem, secundùm consuetudinem aliquâ, fiat in omni Centenâ, coram Comite aut suo Misso, & coram Centenario ipsum placitum fiat.

Germani semper in armis, aut cum armis.

42. Nihil neque publicæ neque priuatæ rei nisi armati agunt.] *Quem eumdem*

Universidad de Deusto
Biblioteca

eumdem morem Græcis priscis fuisse, eosq; solitos σιδηροφορεῖσθαι, *Thucydides notauit. Idemq; de Gallis, Liuius lib.* XXI. In his noua terribilisque species visa est, quòd armati (ita mos gentis) in concilium venerunt. *Quin conuiuia etiam Germani adibant in armis. Tacitus hoc ipso libro:* Tum ad negotia, nec minus sæpè ad conuiuia procedunt armati. *Athenæus lib.* IV. *famulos adstitisse vel assedisse conuiuantibus iis vult, cum scuto, lanceâ, & iustis armis.* καὶ οἱ μὲν, *ait,* τὰς θυρεὰς ἐπλοφορήσαντες ἐν τῷ ἀνίσῳ παρεσᾶσιν, οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὸν ἐγκρυφὸν καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δεσπόζ σωμφωνοῦντες. *Denique templa ipsa adiere armati. Panegyristes:* Nec maiores vestri templa ingrediebantur, nisi armati.

Vestigium vetus creandi Equites aut milites.

43. Scuto frameaque iuuenem ornant.] *Originem moris vides auus nostris ad insaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eumse Diaconus in Longobardicis, libro* I. *cap.* XV. Scitis non esse apud nos Consuetudinem, vt regis filius cum patre prandeat, nisi prius à rege gentis exteræ arma susceperit. *Adde si lubet, Caput seques.*

44. Ceteris robustioribus.] *Lege,* ceteri. *statim liber vetus,* aggregant, *non* aggregantur. *quod Taciti & veterum phrasim olet.*

45. Præcipuum sacramentum est.] *Liber scriptus,* principum sacramentum.

46. Non nisi vi bello; que tueantur.] *Scriptus,* tueare.

Germani venatores.

47. Quoties bella non ineunt, nõ multum venatibus, plus per otium transigunt.] *Pugnam cum Cæsare hic video, imò cum vsu & ratione, Cæsar ait:* Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in studiis rei militaris consumitur. *Iterum de Suenis:* multum sunt in venationibus. *Vsus etiam & ratio suadent, gentes acres, feras, vbi siluarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsâ gente hodie. Pacem vera emendatio faciet:* quoties bella non ineunt, multum venatibus. *negatione electâ, quæ haud dubiè malè geminata & petita è prioribus verbis.*

48. Ipsi hebent. mitâ diuersitate naturæ.] *Expressi Farnes. scripturam, nec quin ea germana sit dubitaueris. Vulgati,* ipsi habent miram diuersitatem.

Equi donati, pro Tributo.

49. Mos est ciuitatibus vltrò ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum.] *Imminutum locum esse res & sermo ipse clamant. Rhenanus ex vestigiis, vt ait, libri,* vltrò equitium conferre. *Et scio vocem Equitij probam, Iurisconsultis vsurpatam: & morem ipsum in Armeniis etiam obtinuisse, qui equos regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit lib.* IV. *De expeditione Cyri. At ne sic quidem pendentia verba firmaueris, quæ sequuntur. An equitium armentorum duces? an frugum? ridiculum.*

Fortasse & Decimæ.

Mihi nota excidisse videbatur X. *quæ Decimam significat, vel Decimas: sicut eadem geminata* XX. *vigesimam, in lapidibus sæpe scribesq;, meo sensu:* vltrò ac viritim X. conferre. *Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud plerosque, de conferendis Decimis in nobilitatis vsum, negari non potest.*

Subterranei specus.

50. Solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuper simo onerant.] *Idem Pomponius Melæ de Sarmatis:* Atque ob sæua hiemis adsiduæ, demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant. *Xenophon de frigidâ Armeniorum regione, libro* IV. *Expedit. Cyri:* αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δὲ εὐρύχωροι. αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἀνθρώποις κλίμακες κατέβαινον. ἐνῆν δὲ καὶ οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βόες, ὄϊες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. *Frustrà autem originem Stubarum (ita Ditmarus & illa ætas appellant) petunt istinc. quid enim simile? Quæ tamen antiquæ: &, nisi fallor, Iuliano intellectæ in Antiochico, vbi de Lutetiâ vrbe:* Ἐστὶ δὲ καὶ τὸ σωμάτιον ἀξιόλογον. ὑπὸ γῆν εἰσόδους πρὸς τοῖς χειμερινοῖς τὰ πολλὰ ὀρύσσουσι μάτων ἐκεῖ διαμένουσι. *Quamquam & Romanos ævo Senecæ nescio quid tale commentos reperio: effectu quidem pari cum Stubis, non prorsus formâ. Seneca de Prouidentiâ, cap.* IV. Quem specularia semper à flatu vindicant, cuius cœnationes subditus & parietibus circumfusus calor temperauit. *Quod fieri solitum, per ambientes quosdam tubos. Idem epistolâ* XCI. Quædam nostrâ demum prodisse memoriâ scimus, vt specularium vsum, vt suspensuras balneorum, & impressos parietibus tubos per quos circumfunderetur calor, qui ima simul & summa foueret æqualiter. *Quos tubos*

Stubæ Germanicæ.

vidisse & notasse me in ruinis balnearum Romæ, probè memini. Ceterùm quod hìc legitur, fimo onerant: in Bambergensi est, fimo operiunt.

51. Aut si desit, spinâ consertum.] *Cur spinâ propriè & quæsitè? an non aptius* pinnâ? *Siue è pisce siue è ligno, aut aliâ materie fuit. Certè hodieq;, ita à tenuibus aut sordidis facilitatur.*

Vestis pressa Germanorũ vt nostra.

52. Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante sicut Sarmatæ ac Parthi, sed strictâ & singulos artus exprimente.] *Exprimit verò egregie vestitum hunc nostrum, qui à nobilitate Germanicâ diffusus non dubiè per Europam. Descripsit & Sidonius elegantèr, in Panegyrico:*

Strictius assutæ vestes, procera coërcent
Membra virum: patet iis arctato tegmine poples.

Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxis vestibus, Sarmatico ritu, siue braccis. Lucanus Batauis & Vangionibus hoc tribuit:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Batauique truces.

Pannonij vnde dicti.

Quamquam de plebe id tantùm ceperim. Ceterũ ad adstrictas, & Sidonij verbo, assutas Germanorum vestes, facit Dionis locus, lib. XL. *me quidem interprete: vbi Pannonios dictos affirmat, ὅτι τὰς χιτῶνας τὰς χειριδωτὰς ἐξ ἱματίων πινῶν ἐς πάννυς διηχωρίσας πως καὶ καταπήγοντες καὶ* *παρεμβράττοντες συῤῥάπτουσι: quòd tunicas manuleatas, ex centonibus quibusdam & Pannis (ita appellant) patrio more conscindunt & cõaptant. *Certum mihi est describi nostram Tunicam, quam etiam nunc ab istis Pannis* Pantrock vocamus, veterum Germanorum & Pannonum ipsam vestem. Ea sanè, quod Dio ait, è varijs panniculis, præter Romanum & Græcum morem, ad singula membra aptata.*

* Nota ignem indigenam Panni vocarũ fuisse.

* Est propriè pars infra zonam pendula, pant nobis dicta.

53. Detracta velamina spargunt maculis pellibusque belluarum.] *Suspectus mihi locus. nec sat scio quomodo detractas feris pelles, sparserint maculis & pellibus aliis piscium. An Tacitus ipse hæc parùm intellexit? an maculæ vox non sine maculâ? Ego de Mastrucis aliquid libens supposuissem, si velificata mihi libri alicuius aura. Isidorus:* Mastruca, vestis Germanica ex pelliculis ferarum. *Prudentius:*

Pelles, ad vestem.

——mastrucis proceres vestire togatos.

Cicero Sardis etiam tribuit: Sardorum mastruca tentauit. *Ceterùm non dubium, quin duplici ornatu eos vsos Tacitus velit, siue è feris, siue è piscibus. Iustinus clariùs paullò idem tradidit de Scythis:* Lanæ iis vsus ac vestium ignotus: pellibus tantùm ferinis aut marinis vestiuntur.

Lineæ Germanis vestes.

54. Fœminæ sæpius lineis.] *Plinius:* Iam quidem & Transrhenani hostes vela è lino texunt, nec pulchriorem aliam vestem eorum fœminæ nouêre. *Linigeræ igitur fœminæ, nec tamen solæ. Benè ait,* sæpiùs. *Diaconus in virtutis agnoscit, lib.* IV. *cap.* VII. Vestimenta eis *(de priscis Longobardis ait, indubiè Germanis)* erant * laxa & maximè linea, qualia Angli-Saxones habere solent, ornata institis latioribus, vario colore contextis. *Sed profectò quæ hìc de variegatis latisq; institis dicit, nos qui vidimus, scimus etiam nunc proprium amictum esse Germanicarum mulierum.*

* Verum est in plebe.

55. Dotem non vxor marito, sed vxori maritus offert.] *Illud,* marito, *abest Bambergensi: & sine fraude.*

56. Accipere se quæ liberis inuiolata, ac digna reddat.] *Vox,* digna, *non sincera videtur. Sed & paullò antè Rhenanus,* sic viuentes, sic parientes, *alibi legisse ait.*

57. Quorum pœna præsens & maritis permissa.] *Adius & Romanos mores propius in Bambergensi scriptum,* quorum pœna parentibus & maritis. *Nam maritos solos hìc esse arbitros, satis crudum. Tamen è Tacito non aliter appâret.*

Pœna adulterij.

58. Adulteram, accisis crinibus, nudatam, per omnem vicum verbere agit.] *Pœna duplex; Crines accisi, & Fustigatio. Quam reperio etiam aliâs vsurpatam Germanis in hoc sexu. In Legibus Luitprandi regis Longobardorum, hæc est in fœminas violentas, & quæ sauiunt aut feriunt.* Publicus, in quo loco factum fuerit, cõprehendat

Emendata lex vetus.

ipſas mulieres, & faciat eas Decaluare & fuſtare (*ita lego : vulgò*, Fruſtrare) per vicos vicinantes ipſius loci. *Paullò aliam & magis ſæuam Adulterij pœnam tribuit priſcis Saxonibus Bonifacius Archiepiſcopus, Epiſtolâ ad Ethelbaldum Anglorum regem :* In antiquâ, *inquit*, Saxoniâ, vbi nulla Chriſti cognitio, ſi virgo in maternâ domo, vel maritata ſub coniuge ſit adulterata: manu propriâ ſtrangulatam cremant. (*& addit quod huc magis facit*) aut cingulo tenus veſtibus abſciſſis flagellant eam caſtæ matronæ, & de villâ in villam miſſæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt donec interimant.

59. Publicatæ enim pudicitiæ.] *Scribam*, publicatæ etiam. *Non enim hoc ad adulteras refero: ſed ad eas quæ adhuc inuges, vulgò tamen ſe vulgabant.*

60. Corrumpere & corrumpi, ſeculum vocatur.] *Grauis & acuta ſententia. Seneca ſimiliter :* Deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores ſunt.

Digamia diſplicuit Germanis.

61. Melius ex ciuitates, in quibus tantùm virgines nubunt.] *Inter quas ciuitates fuiſſe Erulos reperio: apud quos adeò ſecundo matrimonio non locus, vti vxor marito mortuo laqueo ſeſe ſtatim iuxta ſepulchrum indueret : niſi inuiſa viuere mallet & infamis. Procopius tradit lib.* II. *De bello Gothorum.*

62. Numerum liberorum finire aut quemquam ex agnatis necare nefas.] *Agnatos hic accipies non ἀγχιστεῖς aut συγγενεῖς, ſed liberos qui adnaſcuntur. etſi mallem omninò ſcribi* gnatis. *Illud autem mirum, Tacitum omittere inſignicum illum ritum & peculiarem Germanis de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeoq; imponebant. ſi vndis abriperetur, notham cenſebant: ſi innataret, verè ſuam. Claudianus in Ruffinum:*

Liberi in Rheno poſiti.

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Iulianus in epiſtolâ ad Maximum : πάντως εὖδηλον ὅτι τὰ μὲν νόθα τῶν βεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις πέμπει, καθάπερ ἀχολάστου λέχους πικρὸς ἔλεγχος. ὅσα δ' ἂν ὀθνείων καθαρᾶ σπέρματος, ὑπερᾶνω τοῦ ὕδατος αἴρει, καὶ τῇ μητρὶ πρεμίσῃ πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν ὥσπερ ἀδίκως ἐν πινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθαρῶν καὶ ἀμέμπτων γάμων τὰ παιδία σωτηρίαν ἐκπεφήμικεν. *Meminit & Galenus De ſanitate tuendâ, & alibi Nazianzenus. Nonnus in Dionyſiacis, ab hac cauſſâ Rhenum* ἐλεγχγάμον *agnominat, velut iudicem vindicemq; coniugij: & vidi, qui Rheni etymon hinc petendum adſeueraret, quaſi purgatoris. Purus quidem ſermone noſtro* reyn *dicitur.*

Thori Germanorum.

63. Separatæ ſingulis ſedes, & ſua cuique menſa.] *Quæ ſedes è gramine aut frondibus, & proprie thori. Strabo ſuggerit, qui de Gallis :* καθεζόμενοι δειπνοῦσιν ἐν στιβάσι: *ſedentes cibum capiunt in thoris gramineis. Poſidonius apud Athenæum, ſanum ſibi ſubſtrauiſſe ſcribit, ab eâdem mente :* Κελτοὶ τὰς κοὰς πεστίδας, χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ δὲ πραπέζας ξυλίνων, μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείων, *&c. Plura de ratione Germanici victus, ibi vide. lib.* IV. *inquam, cap.* XIII.

Perſæ mulis in rebus & ritibus, Germanizant.

64. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum.] *Vti & de Perſis Xenophon ſcribit in Pædiâ, lib.* VIII. *extremo. qui mirum (ſtudioſè enim notaui & comparaui) quàm in pleraque omni ratione vitæ, imò & linguâ, conſentiant cum Germanis.*

Deliberatio interpocula.

65. Ergo detecta & nuda omnium mens poſterâ die retractatur, & ſalua vtriuſque temporis ratio eſt.] *Ego ſcribo,* & ſua vtriuſque temporis. *Interpretor: Germani in conuiuiis & compotationibus deliberant quidem agitantq; res graues: ſed eaſdem ſobrij recoquunt & retractant. & vtrique rei ſua quædam ratio eſt. Rationem autem addit,* deliberant, dum fingere neſciunt; conſtituunt, dum errare non poſſunt. *Ex quo diſcimus, Germanos in conuiuij illâ licentiâ propoſuiſſe quidem ſeria: ſed eadem concluſiſſe & finiſſe, non niſi matutinos & ſeros. Perſarum ſimilis mos, qui, vt Strabo ait,* ἐν οἴνῳ τὲ μέγιστα βυλεύονται, καὶ ταῦτα βεβαιότατα τῶν πάντων. *idemq; de iis Ammianus lib.* XVIII. *Sed & Cretenſium: ex Athenæo lib.* IV. *cap.* V. *Græcorum omnium veterum: ex Homero, & Plutarcho diffusè Sympoſiacorum lib.* VII. *Propius ad Tacitum Herodotus* I.

Quæ

Quæ Perſæ in conuiuiis deliberauerint, poſtridie proponi ſobriis: & ſi tunc placuerint, rata eſſe.

66. Haud minus facilè vitiis, quàm armis vincentur.] *Bambergenſis,* vino quàm armis.

67. Vt nouiſſimo iactu de libertate & de corpore contendant.] *Hoc aleæ ſtudium pertinax Hunnis adtribuit D. Ambroſius, de Thobiâ cap.* XI. Ferunt Hunnos, cùm ſine legibus viuant, aleæ ſolius legibus obedire, in procinctu ludere, teſſeras ſimul & arma portare, & plures ſuis, quàm hoſtilibus ictibus interire. In victoriâ ſuâ captiuos fieri, & ſpoliâ ſuorum perpeti, quæ pati ab hoſte nequiuerint. *Et ſtatim :* Frequenter autem tanto ardore rapi, vt cùm ea quæ ſola magna æſtimant, arma victus tradiderit, ad vnum aleæ iactum vitam ſuam poteſtati vel victoris, vel fæneratoris, addicat. Denique conſtat, quòd quidam & Imperatori Romano cognitus, in fide pretium ſeruitutis, quod ſibi tali ſorte ſuperatus intulerat, ſuppliciis imperatæ mortis exſoluerit. *O fœda, ô barbara. & ſcio apud quoſdam Septemtrionalium hodie hanc inſaniam pro parte vigere.*

68. Fœnus ignotum, ideoq; magis ſeruatur quàm ſi vetitum eſſet.] *Quid ſeruatur? imò non ſeruatur fœnus, nec eſt eius vſus. Aliquid in hac ſcripturâ vitij. an* ſpernitur, *vel* ſpernatur? *ac tale ſententia petit.*

69. Agri ab vniuerſis per vices occupantur.] *Bambergēſis,* ab vniuerſis vicis occupantur. *longè aliâ, nec deteriore ſententiâ.*

70. Fœminis lugere honeſtum eſt, viris meminiſſe.] *Acutè. Seneca communiter ita præcipit, epiſtolâ* C. Meminiſſe perſeueret, lugere deſinat.

71. Nulla regnorum potentiâ diuiſas.] *Codex illeipſe,* diuerſas. *quod probum ſcio.*

Boyaſmum.

72. Manet adhuc Boiemi nomen.] *Latêre aliud videtur in ſcripturâ Bambergenſi,* manet adhuc Boiis è munere nomen. *Scribo,* manet adhuc Boiiaſmi è re nomen. *vel* Boyaſmum è re. *apte ad hæc veſtigia, & rem ipſam. Strabo quidem clarè* Βοιαιμον *regiam Marobodui nominat: quam dictam à Boiis vult nunc noſter. Poſis & Boyaimum ſcribere, veriùs propiuſque ad etymon, quaſi Baiorum domum.*

73. Loci veterem memoriam.] *Voculam inſerit Bamberg.* veterem viæ memoriam : *quâ quid faciam, ſum incertus.*

74. Agrippinenſes conditoris ſui nomine.] *Agrippam intellegit, qui Rhenum eos primus traduxit, & in iis ſedibus collocauit. Ille tamen non eſt Coloniæ cõditor, neque auctor nominis: ſed ab Agrippinâ id habent, eius filiâ, vt Tacitus clarè in* XII. *Annaliũ ſcripſit. Itaque dubitaui, num* conditoris *ſuæ legerem: neque nouum, eius flexus verba in fœmineum etiam genus vſurpari. Virgilius de Iunone :* Auctor ego audendi. *Ouidius de Venere:* Sponſor coniugij ſtat dea picta ſui. *Et plura ſunt eiuſmodi.*

75. Origine erubeſcunt.] *Imò verò,* non erubeſcunt. *Quamuis, inquit, Vbij nomen mutarint, & colonico iam iure, libentiùs Agrippinenſes dicantur, à conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libenterque ſe iis inſerunt.*

Deprauatio verbi.

76. Nec tributis contemnuntur.] *Siue,* continentur. *In promptu erat,* conteruntur. *ſed parùm elegans, cùm idem verbi ſtatim ſequatur,* nec publicanus atterit. *Ferri & vulgata poteſt. Nam quibus tributa imponuntur, hoc ipſo, vt victi, pro contemtis habentur & deſpretis. Steph. Pighius, in Hercule Prodicio, mallet,* contenuantur.

Decumates agri.

77. Qui decumates agros exercent.] *Errare cenſeo, qui proprium hîc gentis aut loci nomen quærunt. Quomodò verò iidem populi ſiue agri, trans Rhenum & Danubium ſimul ſint? quod tamen ponit noſter. Ego communiter Decumates agros interpreter, qui decumas ſoluunt. Cicero Decumanos dixit:* Omnis, *inquit,* ager Siciliæ decumanus eſt. *Nam hi agri non aliud ſunt, quàm trans limitem capti ab hoſte, & militibus dati, ſiqui ex iis fructus. Qui haud multi aut vberes, quoniam hoſtibus expoſiti, & vt ipſe ait, dubiæ poſſeſſionis ed ſolum. Tacitum de hiſpſis loqui ego ſentio* XIII. *Annali :* Friſij imbellem ætatem admouêre

Quòd militum erant.

mouêre ripæ, agrosque vacuos & militum vsui sepositos insedêre. *Hosipsos agros non fructu tantùm, sed mancipio militum esse iussit Imp. Alexander. de quo Lampridius:* Sola quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt heredum essent, si heredes militarent: nec vmquam ad priuatos pertinerent. Addidit sanè his animalia & seruos, vt possent colere quod acceperant. *Videntur autem id securitatis causâ fecisse Romani, & ne hostes aut suspecti propè colerent. Itaque vacua loca, ad multa milliaria, sæpe relinquebant. In Fragm. Dionis* LXXIIII. *Commodus Imp. Baris populis Germaniæ eâ lege, inter alias, pacẽ dat, ὥστε μὴ ἐνοικήσειν ποτὲ, μήτε ὀνέμειν τεσσαράκοντα στάδια τῆς χώρας αφῶν, τῆς πρὸς τῇ Δακίᾳ ἅπας:* ne incolerent vnquam, néve pascerent, in quadraginta stadiis terræ, quæ Daciæ proxima esset. *De Germanis priscis, Cæsar simile libro* VI.

78. Quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum.] *Bambergensis*, nec nisi Romanæ disciplinæ. *Et neutram sanè lectionem iure spernas.*

Mos crinem alendi & ponendi.

79. Nec nisi hoste cæso exuere votiuum obligatumque virtuti oris habitum.] *Hoc teneo, præ eo quod scriptis*, nec non hoste. *At de more ipso, suprà dixi.*

80. Quando vrgentibus imperij fatis.] *Scriptus liber non malè*, vergentibus.

81. In claritatem eius referre consensimus.] *Idem*, referre consueuimus.

82. Et tam magni exercitus fidem.] *A conecturâ repositi: cùm in libris sit*, magni exitus.

83. Proximis temporibus triumphati magis, quàm victi sunt.] *Referendum ad Domitiani tempora, qui de* Cattis *triumphum duxit: sed vanum & irrisum. Suetonius, & noster Tacitus in Agricolâ*: Inerat conscientia, derisui nuper fuisse falsum è Germaniâ triumphum.

Nodus in crinibus.

84. Insigne gentis obliquare crinem, nodoque substringere.] *Quod Sueuis proprie tribuit noster, alij Germanis vulgò. Seneca De Irâ:* Non est Æthiopis insignitus inter suos color, nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos. *Idem epistolâ* CXXVI. Quid capillum ingenti diligentiâ comis? cùm illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ solent, sparseris. *Martialis etiam Sigambris:*

Crinibus in nodum tortis venere Sigambri.

Cirri in iisdem.

Idem vniuersè alibi: Rhenique nodos. *Tertullianus Cirros in Germanis agnoscit, fortasse ab hac crinium obliquatione & flexu. De virginibus velandis:* Debebunt & ipsi aliqua insignia sibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum. *ideò quia, vt hic scriptum, crinem obliquabant. Iuuenalis:*

Cærula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?

Taciti tamen locum huncce de obliquando crine, fateor ita etiam capi posse, vt crinem non in rectum passi sint descendere, sed reduxerint in posteriorem verticem & obliquarint.

85. Vt hostium oculis, ornantur.] *Placet. Bambergensis*, armentur.

Semnones Sueuorum populi.

86. Nobilissimos Sueuorum Semnones.] *Rectè. etsi in Velleio lib.* II. Senones *scriptum legas, qui eos cum Hermunduris coniungit. In Dionis Fragmentis Electo* LXXI. *probissimè scriptum erat:* τοὺς Σέμνονας ὀπτχειρῶσαι: *de Antonini bello in Quados & Marcomannos. Item Electo* XLIX. Μάτιος ὁ Σεμνόνων βασιλεύς. *Latè errat* * *vir doctus, qui vtrobique Nasamones substituit & edidit, Africæ nimirum gentem. At isti Semnones ad Albim sunt: & manifestò illa Dionis spectant ad Germanica bella.*

* *Fuluius qui Fragmenta ea edidit.*

87. Auguriis patrum & priscâ formidine sacrum.] *Legitimus versus longus est (monuit me G. Falkenburgius) spontè effusus, an à veteri Poëtâ?*

88. Longobardos paucitas nobilitat.] *Ita Farnesianus. Vulgò erat*, paucitas nobilitasque.

Herthus, id est, terra.

89. In commune Herthum, id est terram matrem colunt.] *Libri alij*, Nerthum

Nerthum, *aut* Verthum. *ego veram vocem censeo*, Aerthum. *Ita enim nostratem eam vocem efferimus scribimusq;. Cum adspiratione, focum nobis signet non terram. Martianus Capella an huc adspexerit, dũ Heroës ab Herâ deriuat, id est terrâ, nescio. Verba eius lib.* II. A medietate aëris vsque in montium terræque confinia Hemithoi Heroësque versantur, qui ex eo quòd Heram Terram veteres dixerunt, Heroës nuncupati. *Nam aliàs certè à crasso errore eum non excuses.*

Custodem finibus imperij.

90. Atque in splendidissimâ Rhætiæ prouinciæ coloniâ passim sine custode transeunt.] *Distingue*, coloniâ. passim sine custode transeunt. *Quod ait, sine custode: morem ingerit rarum & notabilem. Romani enim in limite imperij hoc seruabant, vt externum neminem admitterẽt exciperéntve, nisi custode dato & arbitro actionum. Discis ex hoc loco, & lib.* IV. *Historiarum, vbi acris querela de hac re Germanorum, ad Vbios:* Nam ad hunc diem flumina ac terras & quodammodo cælum ipsum clauserunt Romani, vt colloquia congressusque nostros arcerent: vel quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & pretio coiremus. *Et in responso Agrippinensium:* Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes. *fuit alioqui & alia Romanorum cautio in hac re, ne conuentus haberent suspecti populi, nisi certo loco, & numero: idq; coram aliquo Romano. Fragmentum Dionis* LXXIII. *Commodus pacem Marcomannis & Quadis dedit, sed cum lege,* Ne sæpe aut pluribus locis conuentus haberent: ἀλλ' ἅπαξ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ, καὶ ἐς τόπον ἕνα, ἐκατοντάρχου πρὸς ὡμαίων παρόντος: sed semel in mense dumtaxat, & in vno certo loco, idque Centurione aliquo Romano præsente.

91. Quatenus Danubio prætexitur.] *Scriptus liber*, peragitur. *malè.*

92. Gothini.] *Gothuni semper Claudiano.*

93. Regnantur paullo iam addictiùs.] *Bambergens. & Rom.* adductiùs. *etiam rectè. & dixi de eo verbo suprà.*

94. Nec velis ministrantur.] *Melius*, ministrant. *Virgilianum est*,

——velisque ministrant.

Sol mergi olim putabatur.

95. Sonum insuper emergentis audiri.] *Malim*, se mergentis. *Nam hæc persuasio rudis & cascæ plebis fuit, Solem dum in Oceanum cadit, stridorem edere non aliter quàm si ignitum ferrum condatur in aquam. Posidonius apud Strabonem lib.* III. λέγειν φησὶ ποσειδώνιος τὰς πόλας, μείζω δοκεῖν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρωκεανίτιδι μετὰ ψόφου φαίνεσθαι, ὡς ἂν εἰ σίζοντος τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸ ὑγρόν. *Florus de Decimo Bruto in Hispaniis bellante:* Non priùs signa conuertit, quàm cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegij metu & horrore deprehendit. *Quid D. Hieronymus, nónne in eodem errore, aut sermone? In eccles. cap.* I. Sol ipse, postquam ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum vnde exierat regreditur.

96. Id pro armis omniumque tutelâ.] *Fortasse melius*, omnique tutelâ.

97. Sed & mare scrutantur, ac soli omnium Succinum legunt.] *Hic locus est, quem Cassiodorus indicatum voluit, lib.* V. *epist.* II. Hoc Succinum, quodam Cornelio scribente, legitur in interioribus insulis Oceani, ex arboris succo defluens, vnde & Succinum dicitur, paulatim Solis ardore coalescens. *Sed itáne contemptim ille de nostro*, quodam Cornelio? *non scripsit, sed* quondam. *Quod autem inscriptione eius epistolæ est*, Hæstis Theodericus rex: *è Tacito esset*, Æstys, *qui appellat* Æstyorum gentes, *Succinum hoc legentes.*

IVSTI LIPSI
AD CORNELII TACITI IVL. AGRICOLAM NOTÆ.

Tempus huius scripti. 1. LIBELLVS *hic, siquis alius, verè disertus, verè prudens, scriptus videtur sub idem tempus cum illo de Germaniâ: vel certè haud longè secus. Nam quadriennio post mortem Agricolæ hunc contexuisse videtur, ipso quidem indice, hoc libro:* Nobis tam longæ absentiæ conditione, ante quadriennium amissus es. *Atqui obiit Agricola Pompeio Collegâ & Cornu. Prisco* COSS. *Vti hac ratione, scriptum syntagma hoc esse oporteat sub ipsum initium imperij Traiani.*

Rutilius historicus. 2. Nec id Rutilio citra fidem.] *Rutilium Rufum intellegit, qui & Historias scripsit, & Orationes, & De vitâ suâ. Citant eum Latini Græciq, scriptores passim, & nominatim Charisius hac De vitâ. Etiam Isidorus, sed corruptus, lib.* XX. *Orig.* Lecticæ siue pluteis lecti. de quibus Satilius Rufus De vitâ suâ: Primùm, inquit, consuetudine Imperatorum ipse pro lectis lecticis vtebatur. *emenda,* Rutilius Rufus.

Isidorus correctus. 3. Scauro.] *De quo Cicero in Bruto:* huius & orationes sunt, & tres ad L. Fusidium libri scripti De vitâ ipsius actâ, sanè vtiles. *Plinius lib.* XXXIV. L. Fusidium illum, ad quem Scaurus De vitâ suâ scripsit. *Valerius Maximus lib.* IV. M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit, in primo libro eorum quos De vitâ suâ scripsit, refert.

M. Scaurus.

Diuinacienecula. 4. Legimus cum Aruleno Rustico.] *Itáne* legimus? *imò*, vidimus. *nam hæc sub Domitiano gesta, vt in extremo libello indicas, te viuo, atque adeò præsente.*

5. Adempto per inquisitiones & loquendi commercio.] *Malo,* etiam loquendi.

6. Augeat quotidie, facilitatem imperij Nerua Traianus.] *An'ne,* felicitatem imperij? *tametsi vulgatum quoque aptum ad scriptoris mentem.*

7. Subit quippe ipsius inertiæ dulcedo, & inuisa primò desidia postremò amatur.] *Est sententia quam in me aliquoties experior: & consonat Ausonius ad Paulinum:*

——agnosco pudorem,
Quòd vitium fouet ipsa suum cessatio iugis,
Dumque pudet tacuisse diu, placet officiorum
Non seruare vices. & AMANT LONGA OTIA CVLPAM.

Apuleij hoc etiam simile: Desuetudo omnibus pigritiam, pigritia veternum parit.

8. Multi fortuitis casibus.] *Vulgati hic confusi, nec sani. nos ab ingenio restituimus: vt pleraque alia in hoc libello, quem non inuenimus in vllis manuscriptis, etsi germanissimum Taciti fœtum.*

Correctio. 9. Memoriam prioris seruitutis.] *Correximus verè: cùm in libris esset,* prioribus senectutis. *nisi quòd Venetus,* prioris. *At non de senectute suâ Tacitus, sed de priorum temporum seruitute clarè loquitur, & præsentium sub Neruâ felicitate.*

Agricolæ in Epigr. mentio. 10. Cn. Iulius Agricola.] *Ad quem pertinere videri Epigramma quoddam Antiphili, probabiliter obseruauit Io. Brodæus lib.* I. Ἀνθολογ. εἰς Δάνεστον.

Iulius Græcinus. 11. Iulius Græcinus.] *De quo Seneca de Benefic. lib.* II. Si exemplo magni animi opus est, vtemur Græcini Iulij viri egregij, quẽ C. Cæsar occidit ob hoc vnũ quòd melior

melior vir esset, quàm esse quemquam tyranno expediret. *Et epistolâ* XXIX. Iulius Græcinus vir egregius. *Scripsit de re Rusticâ, aut certè de Vineis. ex Columellâ, lib.* I. *cap.* I. Iulij Attici velut discipulus, duo volumina similium præceptorum De vineis, Iulius Græcinus composita facetiùs & eruditiùs posteritati tradenda curauit. *Citat & Plinius eumdem inter scriptores, Indice libri* XIV. *&* XV.

12. Nihil appetere ob iactationem.] *Ita Rhenanus. Venetus,* in iactationẽ, *alij libri particulâ vtraque vacui. Scribo,* appetere iactatione.

13. Incensæ Coloniæ.] *Coloniam vnicam deletã reperio Camalodunum. Tacito ipsi id crede lib.* XIV. *atq; hoc ipso libello, infrà. Magis ergo ex rei fide scribes,* incensa Colonia.

14. Artem & vsum & stimulos.] *Commodiùs, nisi fallor:* attamen & vsum.

15. Dum in templo (Liguriæ pars est) hostiliter populatur.] *Audio Sauillum (videre nondum contigit, etsi valde optanti) correxisse:* Dum Intemelio: *certè acutè & sagaciter, quantum potest. Fuluius tamen in veteri codice repperisse ait:* Dum Intemelium, Liguriæ vrbs est. *In re cõsentio, in verbo mutem:* Dũ Intemelios. *Nam populi sunt hoc nomine: & pro vrbe, aut singulariè si legas, vix phrasis & textus admittit.*

16. Habuerunt virtutes spatium exemplorum. Sed primò Cerialis.] *Ego sic lego.* Habuerunt virtutes spatium & exemplum. Sed primò Cerialis modò labores, *&c. Hac sententiâ: Cerialis & spatium campumq; exercendis virtutibus dedit, & exemplum. Ipse enim bonus strenuusq; dux. Sed tamen initio, labores dumtaxat & pericula cum Agricolâ partiebatur: mox, virtute eius clarè cognitâ, etiam laudem.*

17. Incognitas ad id tempus insulas, quas Orchadas vocant, inuênit.] *Si nunc demum inuenta, falsum quod Eusebius Chronico tradidit:* Claudius de Britannis triumphauit, & Orchadas insulas Rom. adiecit imperio, *quem tamen plerique Epitomarij scriptores secuti sunt.*

Eusebij error.

18. Rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus Germanicam originem adseuerant: Silurum colorati vultus & torti plerumque crines.] *Adspexit, imò transcripsit in parte hunc locum Iornandes De origine Gothorum:* Silurum (*malè in eo,* sylorum) colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascuntur. Calidoniam verò incolentibus rutilæ comæ, corpora magna sed fluida. qui Gallis siue Hispanis à quibusque attenduntur adsimiles.

Iornandes ad Tacitum aspexit.

19. Ita dum singuli pugnant, vniuersi vincuntur.] *Dictum, quod atas nostra & alia comprobauit. Iustinus eleganter lib.* VIII. Græciæ ciuitates dum imperare singulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt.

Qui desungit, periclitatur.

20. Dierum spatia vltra nostri orbis mensuram.] *Res hodie testis: atque etiam viri ab illo æuo. Scriptor Panegyricus ad Constantinum, de Britanniâ:* Longissimæ dies, & nullæ sine aliquâ luce noctes. dum illa litorum extrema planicies non attollit vmbras, noctisque metam cæli & siderum transit aspectus. *caussâ tamen futili & à solo petitâ, quæ reuera à sole. Sed nimirum orator ille palàm argutiolam à nostro hìc sumpsit:* Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, infraque cælum & sidera nox cadit. *Plinius de longissimis diebus:* In Italiâ horarum quindecim. in Britanniâ * septemdecim; vbi æstate lucidæ noctes, haud dubiè repromittunt id quod ratio cogit credi, Solstitij diebus accedente Soli propiùs verticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere senis mensibus, nocteque è diuerso ad brumam remoto. *Quem corrigo transiens,* haud dubiè repromunt.

Longi in Britanniâ dies.

*Imò & supra octodecim; in extremâ eius parte.

Plinius emendatus.

21. Consilium id D. Augustus vocabat, Tiberius præcipuè.] *Valdè blanditur mihi correctio,* Tiberius præceptum. *Hoc sensu. Abstinere à Britanniâ Augustus consilio visus: Tiberius, præcepto. atque id vterque præ se ferebat. Respicit in Augusto illud, quod Annali primo de eo scriptum:* Addiderat que consilium coërcendi intra terminos imperij

Romani Britanniam vitabant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imperij; incertum metu an per inuidiam. *Ad hoc Augustæum consilium Tiberius, qui omnia dicta factaq́; eius vice legis obseruabat, (ipse ita apud Tac. loquitur IV. Annal.) habebat vt præceptum, siue interdictum. Causæ porrò ipsæ huius consilij in Strabone sunt, lib. IV. iustæ, & ex mente, nisi fallor, Augusti. Ait eum Principem contentum fuisse amicitiam cum Britannis colere, & tributi loco nescio quid minutarum rerum accipere: ὥστε addit, μηδὲν δεῖν φρυρᾶς ἢ τηλικούτου στρατοῦ χρείαν, ἢ ἁπλῶς πνός, ὥστε καὶ χόρτος ἀπάγειν παρ' αὐτῶν. εἰς ἴσον δὲ καθίστατο πᾶν τὸ ἀνάλωμα τῇ σεσηπότι τοῖς περιφερομένοις χρήμασιν. ἀνάγκη γὰρ μεῖζας τὰς τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων, ἅμα δ' καὶ καθ' ὅλους ἀπαντᾶν πνας, εἰας ἐπαγομένης.*

22. Alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miscere.] *Corrigo*, alterum manus, centuriones: alterum, vim & cõtumelias miscere. *Legatus quidem, inquiunt, manus militum & centuriones immittit: procurator vim & contumelias infert. Fortasse etiam melius:* Alternis manus, centuriones: alternis, vim & contumelias miscere: *vt velit eos alternis, & vicissitudine quadam sæuisse.*

Correctiuncula.

23. Qui relegatum in aliâ insulâ exercitum.] *Placet. nec malè tamen,* religatum.

Bolanus.

24. Eadem inertia erga hostes.] *Poëtæ ergo illi non fides, qui Bolanum hunc magnum bellatorem facit apud filium, & trophæa eius Britannica ostendit. Statium dico, in Silus libro V. ad Crispinum:*

Cernis adhuc titulos, hunc ipse vacantibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

quæq́, alia in eodem Protreptico vatum more inflat.

25. Vt quibus bellum volentibus erat.] *Vellem,* vt quibusque.

26. Omnia scire, non omnia exsequi.] *Notabis* Exsequi *hic valere,* Punire, vlcisci. *quod in Suetonij Iulio, cap.* LXVII. *Vespas. cap.* XIIII. *Caligulâ, cap.* XII. *in Senecâ, & alibi obseruatum.*

27. Frumenti & tributorum auctionem.] *Legam,* exactionem. *nisi tamen tributa aucta recenter intellegit; quod Vespasianus fecerat, vt in Suetonio legas.*

28. Copiis instruxit, in spem magis quàm ob formidinem.] *Vel potiùs,* in speciem magis.

29. Hinc auctus Oceanus.] *Putabam,* victus. *sed quid si* auctus, *quia incognitum mare iam nauigatum, & reliquo Oceano quasi adiectum?*

30. Oppugnasse vltrò, castella adorti.] *Fortasse,* oppugnare vltrò, castella adoriri.

Defectus expletus.

31. At Britanni non virtute se, sed occasione, & arte ducis rati.] *Omninò aliquid huic sententiæ deest. Putem commodè expleri:* arte ducis victos rati. *Ideò prompti & feroces, inquit, Britanni, quia etsi sæpe victi, non tamen verâ virtute victos se, sed astutiâ aliquâ & arte Romanâ putabant.*

32. Vsipiorum cohors magnum ac memorabile facinus ausa.] *Hodie rideamus: at olim hoc tanti fuit, quanti nunc penetrasse Magellani sinum, & orbem hunc circumdedisse. Ambrosius lib. III. Hexam. cap. III.* Illud magnum & inausum nauigantibus, atque intentatum nautis mare, quod Britannias frementi includit æquore, atque in vlteriora & ipsis fabulis inaccessa secreta se porrigit. *Hac autem circumuectione retecta Britannia, & insula bonâ fide approbata. Dionem in Tito vide.*

In concordiâ salus.

33. Tandemque docti commune periculum concordiâ propulsandum.] *O verba aurea! vtinam imbibamus! Nempe hoc est, quod Hermocrates ille Syracusanus pulcherrimè monuit, apud Thucid. lib. IV.* τοὺς δ' ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀδρόοι, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα. εἰ δέ κα καθ' ἕκάστους βλαπτόμενοι, ξύμπαντες κινδωλόμεν. Extraneos aduenientes, si sapimus, iuncti repellemus: quoniam singuli etiam si lædimur, vniuersi periclitamur.

34. Nos terrarum ac libertatis extremos.] *Animosa & alta hæc oratio Galgaci.*

Galgaci. in quâ quod suos maximè hortatur ad robur, quoniam vltimi Britannorum sunt, nec vlla gens vltrà: facit, quòd Homericus ille Aiax Iliad. o.

Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
Ἦ πνας φαμὲν ἔτι δοκοντήσειν ὀπίσσω;
Ἦ πτεῖχος ἄρξον ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;

O fortes viri, remmissionem virtutum.

Alterius adiutores censetu adesse? Aut alius murum, qui auertat tristia fata?

35. Nihil nisi fluctus & saxa: & interiores Romani.] *Alij libri,* inferiores. *Meo animo scribas, & iis infestiores Romani. Ad extrema ventum est, aiebat Galgacus. illinc infestum mare & rupes: hinc Romani, illis haud mitiores.*

36. Nata seruituti mancipia semel væneunt, atque vltrò à dominis aluntur: Britannia seruitutem suam cotidie emit, cotidie pascit.] *Egregium verò membrum, & qualia multa in pulcherrimo corpore huius orationis quâ, moriar, siquid meo sensu prudentius, disertius, argutius est in omni Romanâ linguâ. Ceterùm huic sententiæ planè compar, & velut hinc hausta, illa Saluiani libro VI. extremo, vbi queritur Romanos tributa barbaris pendere, quæ munera vocabant:* Dicimus donum esse, quod pretium est, & quidem pretium conditionis durissimæ ac miserrimæ. Omnes quippe captiui cùm semel redempti fuerint, libertate potiuntur: nos semper redimimur, & numquam liberi sumus.

Saluiani locus adhibitus.

37. Sicut in familiâ recentissimus quisque seruorum & conseruis ludibrio est.] *Itaque serui recentiores non in magno pretio. Suetonius aliter præfert in Iulio, cap.* XLVII. Seruitia recentiora politioraque immenso pretio comparasse dicitur. *sed ipsum mendo, & interpretes æstu libero, scribóque:* seruitia decentiora.

Recentes serui, illudebantur. Suetonius emendatus.

38. Neque enim arua nobis aut metalla.] *Quid? nónne antè dictum,* aurum & argentum *in Britanniâ esse? dictum: sed hîc de se se Caledonij loquuntur & sentiunt, vbi tunc nihil horum.*

39. Nos integri & indomiti & libertatem non in præsentiâ laturi.] *Romana editio,* & in libertatem non in præsentiam laturi. *ex quo M. Antonius Muretus ingeniosè, deductis vocibus litterisq́,* in libertatem, non in p.r. seruitium nati, *id est populi Romani. Ambigo tamen: & malim,* libertatem non in præsenti ablaturi, *vel* illaturi. *In hoc enim sententiæ huius penetrantis vis & velut acies est, integros adhuc Caledonios esse, & libertatem sine vllo iugo illibatam habere. irent igitur pugnarentq́, non vt amissam iterum inferrent, sed tot sæculis retentam vt nequis auferret.*

Mureticoniectura.

40. Primo statim congressu vnde ostendamus.] *Corrigo verè,* primâ statim congressione ostendamus.

41. Quæ vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient.] *Nec malè,* quos timere desierint.

42. Paucos numero circum.] *Lego,* numeros. *& accipio cohortes, vt notaui ad lib. I. Histor.*

43. Clausos quodammodo ac vinctos alij nobis tradiderunt.] *Qui alij? imò verò,* dij, *repone, meâ fide & iussu.*

44. Agricola quamquam lætum & vix monitis coërcitum militem adhuc ratus.] *Vox planissimè excidit,* militem acuendum adhuc ratus, *aut,* incitandum: *siue aliud tale.*

45. Octauus annus est, Commilitones.] *Vnde numerat? ab introitu suo in prouinciam, & ad res suas aptat.*

46. Vota virtusque in aperto.] *Quod Polybius dixit,* ἐν ὑπαίθροις.

47. Aut moras belli aut causas debellandi.] *Quæreti apud me Guil. Barclayo erudito & sagaci viro, ex tempore emendabam,* causas rebellandi. *Sententia poscit.*

48. Sequi, vulnerare, capere.] *E Sallustio sumpta hæc scio, qui in Iugurtino:* tum spectaculum horribile in campis patentibus, sequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri afflicti.

49. Miscere inuicem concilia aliqua, dein sperare.] *Totâ hac periodo ornatum*

ornatum ex oppositis quæsiuit. ideoq; hic legam, dein separate. *Aliquando, inquit, cum aliis, aliquando rursus secum deliberabant.*

50. Hunc rerum cursum, quamquam nullâ verborum iactantiâ epistolis Agricolæ actum.] *Hæsitaui. nunc lucubrationi me expedio,* auctum, *pro* actum, *referibens.*

51. Triumphalia ornamenta.] *Palàm est hæc à Domitiano tributa: quod Tacitus de socero non potuit, credo, ignorare. Tamen Dio vult à Tito.* Εφάγη, inquit, διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καίτοι τὰ ἐπινίκια πρὸς τοῦ Τίτου λαβών.

In hos qui laude lædūt.

52. Pessimum inimicorum genus, laudantes.] *Gnome ex ipsis adytis humanæ vitæ. cui Mamertinus interpres, Panegyrico ad Iulianum:* Cum, *inquit,* sancti Principis merces (*legimus* mores) atque instituta falsarum vituperationum licentiam submouerent: callido nocendi artificio accusatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quasi per beniuolentiam illa iactantes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ excitauit, *&c. Statimque:* Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. si enim comminisci aliqua flagitia tentassent, facilè ipso splendore laudis & gloriæ refutarentur. inuenerunt accusandi genus, quod nullus refelleret.

53. Proconsulatum Asiæ & Africæ sortiretur.] *Non potest, vt sortitus fuerit vtrumque simul. nec ferunt Romani mores. Scribo,* Asiæ aut Africæ.

54. Salarium tamen Proconsuli solitum offerri.] *Nihil magis ad huius loci lucem (vt ne ab alto aut longinquo petam) quàm quæ Dio Cassius in Fragmento rerum Marcini conscripsit. Ait* Ausidium Frontonem, neque Africæ Proconsulatu donatum à Macrino, etsi sortitus eam esset, neque item Asiæ: *& addit,* τότε μὲν ἀκούσιον γέγος, καὶ ὅτι οὐ μένοντι αὐτῷ, τὰς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, ἀθῆναι εἰσηγήσατο. ὁ μέντοι καὶ ἐκεῖνος αὐτὰς ἔλαβεν, εἰπών, ὡς ἀργυρίου, οὐχ' ἡγεμονίας δεῖ: adiunctum tamen salarium, etiam domi manenti ipsi, vigintiquinque myriadas drachmarum, dari statuit. quod ille non accepit, dicens non pecuniæ sed Imperij honorisque se egere. *Vides retineri solitos; vides Salarium tamen accipere; vides & ipsam summam, serò notandam. Ea est* decies HS. *siue* XXV. *millia Philippicûm.*

55. Proprium humani ingenij est, odisse quem læseris.] *Seneca* II. *de Irâ:* Hoc habent animi magnâ fortunâ insolentes, quos læserunt & oderunt.

56. Eo laudis excedere.] *Malo,* accedere, *vel potius* escendere. *Sequentia huius comprehensionis parùm integra censeo.*

57. Principem Traianum videre ominabatur.] *Mirum si tot annos antè præsagiit? nec de Traiano vlla spes aut suspicio; nisi si Deus mentem illi mouit, aut nostro scriptori Blandi'ia, quod non solet.*

Ara Albana.

58. Vnâ adhuc victoriâ Carus Metius censebatur, & intra Albanam villàm sententia Messalini strepebat.] *Veteres editiones,* intra Albanam arcem villam. *Opinor,* villam, *glossematium esse: & germanum,* Albanam arcem. *Certè Domitianus delectatus eo loco, eumq; habuit velut arcem. Dionis compendium:* τοῦτο τὸ χωρίον ὑπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ἀλβανοῦ, ἀφ' οὗ ἄστεως ὠνομάσθη, ὃν, ὥσπερ τινὰ ἀκρόπολιν ἐξείλετο. Calumniatores tunc insignes. *At pestes istas hominum, & districtos eius ævi accusatores, Plinius passim nominat. etiam Sidonius:* Hi sunt quorum comparatione digitum tollerent Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinius. *Iuuenalis:*

——quem Massa timet, quem munere palpat
Carus.

59. Massa Bæbius iam tum reus erat.] *Qui damnatus quidem posteà est accusantibus Bæticis. vt discès ex Plinij epistolâ vlt. lib.* VII.

60. Mox nostræ duxêre Heluidium in carcerem manus.] *Nam in Senatu accusatus, & manus ibi ei iniectæ sunt, maximè & primùm à quodam Certo. Plinij epistola legatur* XIII. *libri* IX. *Hæc autem referenda, nequis erret, ad* Heluidium filium, *quem*

quem Domitianus occidit (Suetonius cap. X.*) cum patrem eius ipse Vespasianus. idem Sueton. Vesp. cap.* XV. *Sed Heluidius hic filius quâ matre natus? Habuit sanè Heluidius pater* Fanniam *vxorem, filiam* Thraseæ Pæti: *quod in epistolâ* IX. *lib.* VII. *apud Plinium clarè scriptum. Non tamen hæc mater, sed nouerca. & ita idem Plinius appellat epistola* XIII. *libri* IX. Fuerat cum Arriâ & Fanniâ, quarum altera Heluidio nouerca, altera mater nouercæ. *Nam Fannia hæc vxor Heluidij Prisci, vt Arria vxor Thraseæ; & ergo Fanniæ mater. Ex his liquet* Heluidium patrem, *aliam vxorem ante Fanniam habuisse, & ex eâ prolem: etsi* Quæstorius adhuc à Thraseâ gener sit electus, *vt libro* IIII. *scriptum.*

61. Nos Maurici Rusticique visus.] *Scriptura apud me fidei fluxæ. Quò enim illud,* visus? *Nec melius tamen video: aut potius in sententiolâ hac nihil video. Viri ipsi mihi notiores. è quibus Mauricus,* Iunius *est Mauricus,* quo viro nihil firmius, nihil melius, *ait Plinius lib.* IV. *epistolarum. Eum à Domitiano in exsilium pulsum, rediisse principatu primo Nervæ, docebit te idem lib.* I. *epistolâ* V. *At Rusticum hunc, Iunium Rusticum nominat Suetonius in Domitiano:* Occidit Iunium Rusticum, quòd Pæti Thraseæ & Heluidij Prisci laudes edidisset. *Etiam lapis vetus, siue inscriptio basis:*

Iunius Mauricus.

Iunius Rusticus.

L. IVNII. RVSTICI
PHILOSOPHI
STOICI
L. IVNIVS. L. L.
MYRINVS. P. P.

At noster Arulenum Rusticum appellat, initio huius libelli: & Plinius epistolâ V. *lib.* I. *de Regulo:* Rustici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret publicaretque, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat. *Vt omninò nomina illi fuerint, L. Iunius Arulenus Rusticus. Plinius ipse hunc velut doctorem monitoremq; habuit, & in laudes eius erumpit epistolâ* XIV. *lib.* I. *Etiâ Plutarchus, extremo libello De Curiositate, factum eius plenum constantiæ recensuit.* Et Antoninus epistolam inseruit I. De suâ vitâ. *At Senecio, Herennius Senecio est, Plinio non semel item nominatus. Reus & interfectus fuit, quod de vitâ Heluidij libros composuisset, ait Plinius lib.* VII. *Sed vos magnæ animæ mihi saluete: quos iure miramur, colimus, factis dictisque sapientes, & legitimos robustæ porticus alumnos.*

Herennius Senecio.

62. Sæuus ille vultus & robur, à quo se contra pudorem muniebat.] *Particulam superesse puto, & lego,* rubor quo se. *Porrò de hoc Domitiani fallaci habitu, Plinius in Panegyrico:* Ira in oculis, fæmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore suffusa. *Item Sueton. cap.* XVIII. *Et communiter, Seneca epist.* XI. Quidam numquam magis, quàm cùm erubuerint, timendi sunt, quasi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentissimus, cùm faciem eius sanguis inuaserat.

Rubor subdolus in Domitiano.

63. Excepissem certè mandata vocesque, quas penitus animo figeremus.] *Planè Homericum est. Ita enim apud eum Andromache lugens Hectorem:*

* Οὐδέ τι μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος, ἔ τέ κεν αἰεὶ
Μιμνήσκω νύκτας τε καὶ ἤματα δακρυχέουσα.

* Nec mihi sermones de te, quorum ego memor Noctes atque dies lacrimis suffusa recordor.

64. Admiratione te potiùs temporalibus laudibus, & si natura suppeditet, militum decoramus.] *Cænum & lutum, quod non purgo. Priora tentem:* admiratione te potiùs, te immortalibus laudibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVSTI LIPSI
AD DIALOGVM DE CAVSSIS CORRVPTÆ ELOQVENTIÆ NOTAE.

Opera nostra in hoc libello.

SVperioribvs libris lucem aliquam industria nostra attulit: huic, verè possum dicere, salutem. Nam cùm deprauatissimus vulgò circumferretur, nulla pagina sine vulnere & vibice: admirabile est, quantum à Farnesiano codice (nam Vaticanis aberat) in eo sanando simus adiuti. Multi hiatus expleti, verba & lineæ integræ insertæ, centeni aliquot loci (Latinè non oratoriè loquor) emendati. Quorum omnium numerum inire aut longum, aut superuacuum: moderabor, & in his Notis ea saltem tangam quorum vel insignis correctio est, vel ambigua. Reliqua recepta in contextum, satis sit verbo iamnunc prædixisse, è Farnesiani libri fide esse. At de scripto, & scriptore ipso, pauca etiam hîc libanda sunt. Scriptum sanè optimum, stilo, inuentione, iudicio: & quod in hoc genere (integrum esset modò) conferre nihil verear cum iis quæ optimi sæcli, & optimæ notæ. Scriptor tamen ipse incertus. Ita olim iudicaui: neque etiam muto. Nam Tacitum fuisse qui credam? Stilus validè abnuit, non fallax in hoc genere argumentum. qui in nostro, constrictus vbique, teres, acutus, & seuerus magis quàm lepidus: hîc omnia contrà. At mutari is in ætate aut argumẽto potest, inquiunt Non nego. sed numquam ita, vt abeat prorsus à sese. Quidquid Cicero scripsit, senex, iuuenis; philologum, philosophum; in iis tamen lineamenta quædam appârent eiusdem viri & vultus. Nec aliter fit in omnibus nobis. Aetatem etiam vide, si non pugnat. Hic scriptor sermonem hunc habitum inducit sexto Flauiani imperij anno: eique interfuisse se *admodum iuuenem.* Quomodò verò tunc admodum iuuenis Tacitus, si honores etiá cœpit sub Vespasiano? Id enim de se fatetur, & *dignitatem* suam *à Vespasiano inchoatam* ait Historiar. primo. Sed exemplaria omnia Tacito adserũt. Quæ illa? vix bina aut terna credo ea esse in omni Europâ. quæ tam facile & pronum est hîc mentiri, quàm in aliis libris sæpe. Sed etiam Pomponius Sabinus. Ita enim politissimus doctissimusq; Pythœus nos docuit, Notis ad hunc libellum. Is igitur Sabinus mediæ ætatis Grammaticus in Carmen de obitu Mæcenatis: *Cornelius*, inquit, *Tacitus appellat scripta Mæcenatis calamistros*. Nec negare certè possumus, quin is locus hodieque in hoc libello exstet. Quid dicam? seriò & ingenuè, nihil me credere huic ignobili Sabino, qui ex veteri verbo, somniauit fortasse quod voluit. Dico me. nam aliis nihil præeo quid sequantur. Incommodi quid erit, siue Tacito tribuamus: siue M. Fabio Quinctiliano, vt mihi olim visum? Nam & stilus ipse planè geminus: & ille se *De caussis corruptæ eloquentiæ* scripsisse plus vno loco fatetur. quem titu-

Qui probus valde:

Sed incerto scriptore. Non puto Tacitum:

Stilus Fabianus est.

lum valdè appositum scio huic argumento. Præcipuam enim materiem & velut fundum scripti, hoc fuisse, euincunt illa quæ superant, & magis euincerent quæ à fine desunt. Ipse Maternus hîc ad Messallam: *Exprime nobis non laudationem antiquorum, sed caussas cur in tantum ab eloquentiâ eorum recesserimus.* Aetas tamen Quinctiliani paullò grandior fuisse videtur: quàm vt hic sermo illo iuuene. Itaque ambigo. & cùm multa dixerim, claudo tamen omnia & signo hoc responso, Mihi non liquêre.

1. VT aut de ingeniis nostris malè existimandum sit.] *Ita Farnes. at in Rom. codice* existimandum habeam.

2. Cùm singuli diuersas vel easdem, sed probabiles caussas adferrẽt.] *Id verò non probabile, vt in vno sermone easdem caussas repetiuerint. Ego verba ea superesse censeo*, vel easdem.

3. Postquam accuratiùs Maternus Catonem recitauerat.] *Farnes.* Curiatius Maternus. *Patabam*, curatius. *sed sententiam attendenti magis placet* Curiatius: *quod proprium nomen Materni poëtæ fuerit.*

4. Aper communi eruditione imbutus.] *Malè vulgò*, cum eruditione.

5. Sedentem ipsum, quẽ pridie recitauerat librum.] *Rom. copula addita*, & quem. *rectè.*

6. Quo minus offensas Catonis tui ames?] *Perspicuè verum. vulgò*, aures.

7. An ideò librum istum apprehendisti.] *Alij libri*, deprehendisti. *Ego*, reprehendisti: *propriâ significatione huius verbi.*

8. Leges tu quidem si volueris, & agnosces quæ audisti.] *Scriptus liber longè aliter*, Leges quid Maternus sibi debuerit, & agnosces, *&c.*

9. Sequenti tractatione.] *Fortasse* recitatione. *Ipse Maternus infrà*, Recitatione tragœdiarum famam se auspicatum, *ait.*

10. Omissis orationum & curarum studiis.] *Omninò scribendum coniicio*, caussarum studiis.

11. Et ego cui desidiam aduocationum obiicis.] *Præclarè meus liber. Anteà corruptè & mutilatè*, cui desidiam aduocamur, cottidianum, *&c.*

12. Defendendæ aduersus te poëticæ.] *Bene quoque hoc liber. Alij*, defendés aduersus te poëticè.

13. Et ego enim quatenus arbitrium litis huius inueniri non patiar.] *Totum locum P. Pythœus legit*, quatinus arbitrum litis huius inueni, non patiar Maternum societate plurium defendi. *hoc sensu, Quando te, Secunde, huius litis arbitrum nactus sum. Quod rectum omnino iis quibus mens non curua.* Pythœi emendatura.

14. Maternum solicitè plurimum defendi.] *Farnes.* societate plurium.

15. Ipsum solum apud eos arguam.] *Malo*, apud vos.

16. Consilia, facta nostra.] *Rom. liber*, factaque nostra.

17. Cuius vis & vtilitas rebus propè fluentibus.] *Pythœus rectè legit & distinguit*, rebus probè (*nec malè, si*, prosperè) fluentibus, aliorum præsidio & tutelâ intelligitur.

18. Sin proprium periculum increpuit.] *Alij libri*, periculum irrepat. *Sed hoc Farnesianum planissimè verum est. Cicero in Catilinariâ*: Quidquid increpuerit, Catilinam timeri. *Liuius*: Vnde si quid increpet terroris. Increpare periculum.

19. Cui parti minimè contradicturum Maternum meum arbitrer.] *Ita vetus. non tamen malè vulgati*, cùm præsertim minimè contradicturum.

20. Orbos & locupletes & potentes.] *Auxi è libro scripto.*

21. Totius orbis gratiâ subnixos.] *Pythœus*, totius vrbis. *probè.*

22. Oculis expoſita percenſeo.] *Bene ita liber. Antea*, parua cenſeo, *cum pernicie totius ſententiæ.*

23. Tum abire quod ſi non in alio oritur, nec in codicillis datur.] *Corruptio clara, nec mediocris hîc à libro. Pythœus tentat*, Tum habere, quod non in aluo oritur. *quod capio haud ſatis. An ne* in albo *voluit dicere? & Prætorum ius formulasq; intellexit? Fortaſſe etiam*, quod ſcilicet *(ita enim illud, ſi, diducam & extendam)* non in atrio oritur. *Præceſſerat enim de plenâ & ſplendenti domo, concurſu ſalutantium. Rodolphi lectionem, ſiue coniectura eſt, non omitto, qui in prioribus verbis legit:* tum ſuprà me abire.

Tentatus variè locus.

24. Quibus morum indoles eſt & bona ſpes ſui.] *Romana editio*, quibus maior indoles.

25. Non minus eſſe in extremis partibus terrarum quàm Capuæ.] *Vox deeſt. quam à me repono*: non minus eſſe notos in extremis.

26. Nec hoc illis alterius ter millies HS. præſtat, quamquam.] *In morbo locus & defectu. Scribas & diſtinguas:* nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies HS. præſtat (quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentiæ beneficio peruenisse) ſed ipſa eloquentia. cuius numen, *&c. Quæ addidi, ſatis mihi certa ſunt, numero tantùm excepto. nam certè vtriuſque opes exprimere propoſitum habuit. Rodolphus ſcribebat*, nec hoc illis vtriuſque ter millies HS. *quod amplectar, ſi è libris.*

27. Sed hæc, vt ſuprà dixi, proxima.] *Totam periodum ſcripſi, vti in Farneſiano concepta. Non diſpliceat tamen è vulgatis libris*, propria, *pro*, proxima.

28. Quo notabilior paupertas & anguſtia rerum naſcentes eos circumſtiterunt.] *Rom. editio*, anguſtia ereptum. *ex quo Rodolphus*, anguſtia parentum. *ego*, anguſtiæ rerum.

29. Potentiſſimi ſunt ciuitatis.] *Rodolphus*, potentiſſimi in iudiciis.

30. Imagines ac tituli & ſtatuæ.] *Præclarè liber. Vulgò erat*, imagines Attali & ſtatuæ. *quis ingenio ſuo duce repperiſſet?*

31. Cui bono eſt, ſi apud te.] *Optimè quoque liber. Anteà*, crebrò etſi apud te.

32. Beatiſſimus recitationũ eius euentus ſequatur.] *Scribe*, recitationẽ.

Genium propitiare.

33. Seipſum colere, ſuũ Genium propitiare.] *Auxi à libro, & partim correxi. Nam in illo erat*, ſuum ingeniũ propitiare. *pro quo ſenſus ipſe facilè ſuggeſſit* Genium.

34. In totam vrbem penetrat? nedum vt per tot prouincias.] *Reſtitui, cùm in ſcripto eſſet*, penetrat medium: *in vulgatis*, metrum.

Nicoſtratus athleta.

35. Tibi Nicoſtrati robur ac vires dij dediſſent.] *De quo Quinctilianus lib. II. cap. IX.* At ſi fuerit qui docebitur, ille, quem adoleſcentes ſenem vidimus, Nicoſtratus: omnibus in eo docendi partibus ſimiliter vtetur, efficietque illum qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quo vtroque certamine iiſdem diebus coronabatur) inuictum. *Quod ipſum ſuadet de Quinctiliano, libelli huius auctore. Ac de Nicoſtrato palæſtritâ, etiam Pauſanias in Eliacis.*

36. Sentio quid reſponderi poſſit, * hinc ingentis ex his aſſenſus.] *Defectum odoror. & aſteriſcum poni velim, quâ parte nunc addidi.*

37. In quibus expreſſis ſiquando neceſſe ſit.] *Pro his verbis fortaſſe*: In quibus expreſſit ſiquando neceſſitas.

38. Hodie ſiquid in nobis.] *Rom. addit copulam*, & hodie. *rectè.*

39. Nam ſtatum cuiuſque ac ſecuritatem meliùs innocentiâ tueor.] *Malo*, ſtatum hucuſque. *De ſe loquitur: & reſpondet illi parti Aprinæ orationis, qui eloquentiam telum eſſe voluit ad pericula omnia propulſanda.*

Saginans eloquentia

40. Lucroſæ huius & ſanguinãtis eloquentiæ vſus.] *Fortaſſ.*, & ſaginantis. *vti ad commodum lucrumq; hæc tantùm referat. Nam Sanguinare probum quidem verbum: ſed non aliud quàm ſanguinem emittere. Artus ſanguinantes, Vulnera ſanguinantia, in Quinctiliani Declamationibus mihi lecta. Quæ ſignificatio parum hîc apta. ſi ad accuſationes & ſanguiſugam illam eloquentiam reſpexit,*

41. Nec

41. Nec vllis aut gloria maior, aut auguſtior honor.] *E veſtigiis ſcripturæ priſcæ reſtitui. Nam Farneſianus*: aut gloria more. *Vulgati planè turbant.*

42. Medea Ouidij, aut Varij Thyeſtes.] *Deeſt antiquo illud*, aut Varij.

43. Quod cùm cottidie aliquid rogentur, hi quibus præſtant, indignantur?] *Inepte & falsò. Negationem addo*, hi quibus non præſtant. *Etſi abeſſet alterum membrum ſentio periodo plenæ.*

44. Pro memoriâ mei nec conſulat quiſquam, nec roget.] *Conſulat vates, roget principem. Quid ita? quia crebrum vt memoriæ damnaretur de ſanctorum: id eſt, tituli, imagines, honores.*

45. Vipſanius Meſſalla cubiculum ingreſſus.] *Legebatur anteà*, Vrbanus Meſſalla. *At vetus*, Vibanius. *è quo pronum reddere viro celebri gentile nomen.*

46. Ingenium alunt & eruditionem, & litterarum.] *Placet cum Rodolpho*, ingenium alunt, & eruditionis & litterarum.

47. Cùm oblitus & tuæ, & fratris tui eloquentiæ.] *Quis hic Meſſallæ frater? puto Regulum intelligi, illum qui cum Plinio vixit & floruit, linguâ magis quàm vitâ laudatus. Suſpicor ex Tacito* IIII. *Hiſtor.* Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam Vipſanius Meſſalla adeptus eſt, nondum Senatoriâ ætate, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.

48. Neminem hodie oratorem eſſe contenderes. Antiquis eò credo audaciùs.] *Expreſſi ſcripturam veterem: quæ tamen ipſa fortaſſis mutila, & ſcribendum:* contenderes parem antiquis. eò credo audaciùs. *Aut ſi inſeri vocem diſplicet:* contenderes. Atque id eò credo aud.

Sacerdos Nicetes Rhetor.

49. Longiùs abſit Æſchine & Demoſthene Sacerdos iſte Nicetes.] *Ita emendaui verè & ἀξιόχως, cum in libris eſſet*, ſacerdos iſte enitet. *Nicetes Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius lib.* VI. *epiſtolarum audiſſe eum fatetur:* Erat non ſtudioſorum tantùm, verumetiam ſtudiorum amantiſſimus, ac prope quotidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam Quinctilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat. *Exſtat Philoſtrati Lemny de hoc Nicete in Vitis Sophiſtarum elogium, de quo Pythœus nos monuit ipſe monitus à Neueleto. Nominat & Seneca pater lib.* IX. *Cõtrouerſ.* II. Nec Iulio nec alij contigiſſe ſuo *(ſcribam*, ne Vibio, nec alij contigiſſe ſcio) quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt à diſcipulis non audiri deſiderarent. *Et eodem libro, Controuerſiâ vltimâ*: Nicetes egregiè dixit in eodem loco.

50. Non ſolùm anno quo nos, ſed ferè eodem menſe.] *Imò ex analogiâ, inquit Pythœus*, non ſolùm menſe quo nos, ſed ferè eodem die. *Ego non mutem.*

51. Septimo Idus Decembris.] *In Farneſiano tantùm erat*, Septimo Idus, *ſpatio tamen alteri voci relicto, quam non temerè ex hiſtoriâ addidi.*

52. Superfluens & parum antiquus videretur.] *Legam*, parum Atticus. *quod Ciceroni obiectum etiam viuo: & (cur negemus?) in quibuſdam eius ſcriptis verè.*

53. Legiſti vtique & Calui & Bruti ad Ciceronem epiſtolas.] *Ex iiſdem Fabius hauſit, libro* XII. Neque ipſe Ciceroni Demoſthenes videatur ſatis eſſe perfectus; nec Cicero Bruto Caluoque, qui certè compoſitionem ipſius etiam apud ipſum reprehendunt. *Adde ſequentia.*

Bruti ſcriptio culpata.

54. Brutum autem otioſum atque diſiunctum.] *Fortaſſe*, odioſum: *id eſt, affectatione quadam & aſperitate dictionis moleſtum. Nam ex reliquis epiſtolæ vnius aut alterius, nihil minus quàm otioſus Brutus, acer vbique & intentus. Diſiunctum autem capio, quo ſenſu Senecam dixêre Arenam ſine calce. nec muto.*

55. Ad Caſſium Seuerum.] *Probum cenſeo. Vetus tamen*, Caſſium quem reum faciunt.

56. Mille argumentorum gradus.] *Rom. editio*, argumentorum genera.

Cortina.

57. Cùm vix in cortinâ quiſquam adſiſtat.] *Alij* Coronâ *legunt, ſi illud rectum; non aliud ceperim, quàm ſubſelliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati ſolùm,*

ſed

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſed ſcribæ, præcones, atque id genus operæ forenſes conſiſtebant. Seuerus in Aetnâ pro theatrî incuruâ parte dixiſſe videtur: — magni cortina theatri: *Vide etiam, an non* Aſſiſtere, *hic propriè de Aſſeclis aut Fautoribus, qui Oratori ſe adiungebant: Ita ſtatim:* Vulgus quoque aſſiſtentiũ, & affluens & vagus aũditor. *Diſtinguit ab auditore fortuito & incerto.*

Turpio Ambiuius. 58. Turpionis Ambiuij.] *Male diſiungum libri,* Turpionis aut Ambiuij. *Eundem enim hominem fuiſſe Terentianæ epigraphæ, & Cicero De Senectute docent. Symmachus nominat lib.* I. *epiſt.* XXV. *(optimam editionem eruditi Iureti ſequor:)* Eapropter in comœdiis ſummatem quidem gloriam ſcriptores tulerunt: Roſcio tamen atque Ambiuio ceteriſque actoribus fama non defuit. *Idem lib.* X. *epiſt.* II. Non idem honor in pronunciandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Æſopo Etruſco fama proceſſit. *quæ verba ſimul vt lẽgi, emendata à me,* qui Ambiuio fuit, neque par Æſopo & Ruſcio (*ſiue* Roſcio) fama. *Fortaſſe &* Pellioni *hic ſcribendum, vt ſit ille* Pellio *Plautinus.*

Symmachus correctus.

59. Nec vnum de populo Canuti aut Aridæ Furnio & Torannio, quique alios in eodem valetudinario.] *Liber vetus:* nec vnum de populo Ganutiaut Atti de Furnio & Coranio alios in eodem valetudinario. *Fortaſſe:* nec vnius de populo Arij de F. a. T. quique alij in. *Aliàs mihi nulla mens aut manus, quâ medear huic plagæ.*

60. Calui in Aſitium.] *An'ne,* Aſinium?

61. Nempe hæ placent, ſiue in vniuersâ parte factum.] *Mendoſa & iſta. liber ſcriptus,* ſiue vniuersâ parte ſerum. *Valdè placet lectio quam Fr. Modius mihi adnotauit,* hæ placent, ſi non vniuerſæ, per partes attamen.

62. Ceteros eiuſdem lẽtitudinis ac teporis libros legit.] *Vera noſtra coniectura, cùm eſſet,* ac temporis. *niſi placet magis,* ac tenoris. *De tepore adfirmat, quòd pari metaphorâ de Cicerone mox ſcribit,* tardè commouetur, tarò incaleſcit. *Agnoſco idem vitij in Plinij loco, libro* V. *epiſtolâ* VI. Cælum eſt hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æſtiuo tempore lætantur, aſpernatur ac reſpuit. *Scribo,* æſtiuo tepore.

Correctio.

63. Viderimus inquam iudicio eius.] *Lego,* Viderimus inquam an iudicio e.v.a. ingenij ſuffecerit.

64. Pauci ſenſus opt. & cum quodam lumine terminatur.] *Vetus,* ſenſus optet cum. *Rom. editio* ſenſus opacus. *Fortè,* opacius & cum q.l. terminantur. *vt ad picturam reſpectus ſit, in quâ lumen nos delectat, ſed cum quadam vmbrâ.*

65. Nihil excerpere, nihil referre poſſis.] *Perſpicua libri bonitas. Aliàs,* nihil ex tempore referre poſſis.

66. Locupletẽ ac laudatũ patrem familiæ.] *Ego non dubitem ſcribere,* ac lautũ.

67. Vt ſumere in manus, vt aſpicere ſæpiùs liceat.] *Rodolphus bene,* libeat.

68. Nam & hoc inuitus rettuli.] *Rom. codex,* inuitatus. *non malè, quia laceſſitum ſignificat ſeſe, ad hæc promendu, ab Meſſallâ.*

69. Hi quiſe antiquos oratores vocabant.] *Scribe,* vocant.

70. Adeò mæſti & inculti illam ipſam, *&c.*] *Rodolphus hæc legit,* inculti, vt illamipſam quam iactant ſanitatem, non infirmitate ſed ieiunio conſequantur.

71. Sententiarum planitas.] *Neſcio an,* ſanitas.

72. More veteri & aliis veſtris philoſophis.] *Ex veteri lego,* aliàs à veſtris.

73. Nominis controuerſiam mouit, *&c.*] *Hæc ſtigmate vulgò inuſta. nos dempſimus & eluimus, adiuti à libro.*

74. Si cõminus fatetur plures formas dicẽdi.] *Pythæus,* ſi cõmunius fatetur.

75. Cœlius & Brutus ſic iure.] *Lego,* ſuo iure. *Liber tamen ſcriptus,* ſic verè.

76. Vt ſi omnium libros pariter in manus ſumpſeris, quamuis in diuerſis ingeniis eſſe quandam iudicij ac voluminis ſimilitudinem & cogitationem.] *Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco fugit. qui non difficilis aliàs*

aliàs emendatu & expletu, ex libro ſcripto. Nam is voculam inſerit, ſumpſeris ſciam quamuis, *&c. Lego:* in manus ſumpſeris, ſcias quamuis in d.i.e.q.i. ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.

77. Plerique temporum noſtrorum actores.] *Optimè vetus. Erat anteà,* plerique ipſorum noſtrorum.

Tenerè dicere. 78. Oratores noſtri tenerè dicere.] *Audacter reposui, etſi à coniecturâ. Nã libris omnibus eſt,* temerè. *Plinius illuſtrat correctionẽ hanc ſatis & firmat lib.* II. *epiſt.* XIV. Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronũciatione, dicantur: quibus, quã teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantũ, ac potiùs ſola cymbala & tympana, illis cãtibus deſunt.

79. Studio feriendi plerumque deiectus, non pugnat ſed rixatur.] *Rom. codex,* detectus. *optimè.*

80. Aliud nouum agmen produceret.] *Idem liber,* aliud nobis agmen.

81. Sed planè poſt Gabinianum.] *Rhetor fuit, Veſpaſiani æuo. de quo Euſebij Chronicon:* Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit. *Ita liber qui apud me manuſcriptus, probus & vetus. Vulgò* Gabinius. *Nominant & Hieronymus & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod doctiſſimus & optimus Nic. Faber adnotauit.*

82. Paullo antè planè mitiore eloquentiâ & temporũ noſtrorũ miratus.] *Quidã liber,* paullo antè dixiſti, planè mitiore. *Sed hæc & ſequẽtia tamẽ in mendo.*

Correctio. 83. Non ſum, inquit, offenſus Aprinâ diſputatione.] *Commodè videmur ita feciſſe, cum libri præferrent,* à primâ diſputatione.

84. Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. vtere antiquâ libertate.] *Scribe è ſcripto:* inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, vtere.

85. Huic Apro ignotas, & iam mihi partes adſignatis.] *E veſtigiis priſcis,* etiamſi mihi. *Nam in ſcripto eſt,* etenim iam ſi mihi.

86. Ac non ſtudia ſolùm moreſque.] *Vetus Farneſ.* ſtudia modò curaſque: *aptius ad ſequentia.*

87. Neque modeſtiæ paruulos aſſuefaciunt, ſed laſciuiæ & libertati.] *Vetus:* laſciuiæ & bibacitati.

Defectus locus. 88. Quam nullam apud maiores auctoritatem habuerit, ſtatim de curiis. Referam neceſſe eſt.] *Ita & vetus. ſuſpicabar,* ſtatim decurſis his. *ἐλλειπτικῶς, dicam videlicet aut promam. Sed placet magis Rodolphi ſcriptio,* ſtatim decucuero. *Pythæus edidit,* ſtatim audietis: *neſcio an è libro.*

89. Qui ſcit quid ira: promptiùs ad miſericordiam, &c.] *Ita ſcripſi & diſtinxi, turbantibus libris.*

Rodolphi coniectura. 90. Mutuabimur aliquid à Peripateticis. hi aptos & in omnem diſputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem.] *Valdè mihi placeat cum Rodolpho hæc omnia ſcribi & diſtingui:* à Peripateticis aptos & in o.d.p. iam locos dabunt Academici; Stoici, pugnacitatẽ; Plato altitudinem, *&c.*

91. Eum qui non quaſdam artes audire.] *Malo,* artes adire: *vel* haurire: *& ſtatim* liberales, *pro* liberaliter.

92. Sed longè magis facultate eloquentiam contineri.] *Rodolphus appoſitè inſerit,* facultate & meditatione eloquentiam.

93. Quæ propriæ circa Oratoriam videntur.] *Rodolphus,* propriæ eſſe oratorum videntur. *ſed ab ingenio, vt ſolet, non à libris. Ego inſigni metaphorâ locum ornem:* propriæ Circo oratorio videntur. *Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circum adiungit, qui pugnis & exercitiis deſtinatus.*

94. Huius omnibus dictionibus intereſſe, *&c.*] *Verſus hos aliquot inſerui à Farneſiano libro, magno libelli huius bono. Alij enim omnes hic mutili.*

95. Habebantque ipſius populi diuerſiſſimarum aurium copiam.] *Rodolphus copulâ adiectâ,* populi & diuerſiſſimarum. *Credo fuiſſe,* populi. i. diuerſiſſimarum. *quæ nota ſignificat,* id eſt.

Rudibus dimicare.

96. Aemuli ferro non ſudibus dimicantes.] *Manifeſtò, rudibus. Nam hæc à gladiatoribus ſumpta.*

97. Vt nec benè dicta diſſimularentur.] *Rodolphus auctius:* nec malè nec benè: *ſententiâ quidem valdè fauente.*

98. Solus ſtatim & vnus cuicumque cauſſæ par erat.] *Ita vetus. Non malè etiam vulgò,* ſtatim vnicuique cauſſæ.

99. Deducuntur in ſcenas ſcholaſticorum.] *Diuinabam olim,* ſcholas. *malè. Nam appoſitè Scenas appellat, loca in quibus fucata illa & perſonata eloquentia exercetur, velut per luſum.*

100. Ex iis ſuaſoriæ quidem.] *Hic quoque lineas aliquot adtexui, bonam copiam mihi faciente libro. Nam alias, turpiter hæc hiabant.*

101. Vitiatarum electiones.] *Rectè. reſpicit ad legem Scholaſticam quæ raptarum dicitur. Rapta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctiſſimus Pythœus.*

Defectus, grandior.

102. Cùm ad veros iudices ventum.] *Magna verò hic lacuna, de quâ vulgò nec ſuſpicantur. At liber vetus præfert, & ſpatio grandi interpoſito vſque ad ea verba,* rem cogitare, *adiicit,* Hic multum deficit. *Et clarum: quia ſermo ſequens non iam Meſſalæ amplius, ſed Materni.*

103. Hinc conciones magiſtratuum.] *A libro eſt. quàm ridiculè autem alij* conciones migrantium? *quod à concisâ illâ ratione ſcribendi natum.*

104. Plus notitiæ ac nominis probabat.] *Melius,* parabat.

105. Cùm teſtimonia quoque in publicis non abſentes.] *Rodolphus:* in publicis iudiciis non abſentes. *inſitione valdè quidem aptâ.*

106. Eò acrior quò pugnas ſibi aſperas deſumpſerit.] *Vetus,* acrior per pugnas. *Aliquid hic vlceris. Fortaſſe:* maior aduerſarius & acrior, *quò plures. Et ſtatim,* illis nobilitatus diſcriminibus.

107. In ore hominum agit.] *Emendaui etiam in Hiſtoriis, & produxi hanc dictionem. Vulgò,* more.

Rodolphi lectio.

108. Quorum ea natura eſt, vt ſecura nolint.] *Clauſulâ additâ Rodolphus:* vt dubia laudent, ſecura nolint. *quod qui neget aptum ad ſenſum eſſe, ipſe ſine ſenſu.*

109. Quæ etſi nunc aptior eſt, * ita erit eloquentia.] *Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat:* etſi nunc aptior eſt veritati, eloquentiam tamen. *acutè ſi ab ingenio, feliciter ſi à libro.*

Rodolphus videtur meliore & planiore libro vſus.

110. Primus tertio conſulatu Cn. Pompeius.] *Addit etiam Rodolphus,* primus huius rei ſpatia tertio, *&c. nec hæc talia ſanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex eo ſcribam:* primus huiuſce ſpatia. *Sanè etiam poſt in hac tranſlatione perſiſtit:* Quomodo nobiles equos curſus & ſpatia probant: ſic eſt aliquis oratorum campus, *&c.*

111. Orationibus Aſinij, quæ pro heredibus Vrbiniæ.] *Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro* IV. *cap.* I. *Nam Aſinium diſertim pro heredibus Vrbiniæ laudat. In tritis libris erat,* Ironiæ: *in veteri,* Vriniæ.

112. Quem enim oratorem Lacedæmonium.] *Miratur hoc idem Velleius lib.* I. *in extremo: nec cauſſam dat, quam veram hic habes.*

113. Nulla in Senatu concordia.] *Sequentia verba pluſcula addidimus à libro.*

114. Non emendare, nec vſquam ad votum compoſitæ.] *Si nihil hic deeſt, ſcribam:* non emendatæ, nec vſque ad. *Sequentia etiam in libro Farneſ.* argumentum eſt. Quis enim nos.

115. Melius fuiſſet non quæri, quàm iudicari.] *Lego,* vindicari.

116. Cùm optimi citò conſentiant?] *Lego,* cùm optimis. *Rodolphus autem,* cum optima citò cẽſeantur? *A fine autẽ libelli, vt cuius videre eſt, multa deſunt, atq; adeò præcipua diſſertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pauſa hic & finis: cui gratia & gloria in æternum.*

STEM-

STEMMA AVGVSTAE DOMVS.

IVSTVS LIPSIVS IANO LERNVTIO S. D.

STemma Auguſtæum, Iane Lernuti, rem à ſe implexam, & in hiſtoriâ multi vſus, digeſtum à me compoſitumque tibi mitto. Tentatum antè aliis: ſed, liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluriaque eruta: & in re tenuiter indagandâ non tenuis labor. Quæ clara promptaque viſa, non firmaui: aliis addidi notas, quas ſcies indices eſſe numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen eſſe quæ fugerint me, fugiantque etiam nunc; quæ veſtigiis odorari potui tantùm. velut de Apuleiâ Variliâ, quam ſororis Auguſti neptem noſter ait, pag. 40. item de Claudiâ Pulchrâ, quam ſobrinam ponit Agrippinę vxori Germanici, pag. 89. Nec adſequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut ſtirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuem. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus eſt, placebit, ſcio: vtinamque in reliquis meis ſcriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi ocelle, cum Giſelino tuo meoque: quibus in ſumma concordiâ vnum hoc certamen eſt, vter me magis amet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

- C. OCTAVIVS C. F. qui Macedoniæ præfuit. Ex Anchariâ priore vxore
  - Ex priore marito C. Marcello
    - M. MARCELLVS, cui prima vxor Pompeia Sexti: altera, Iulia Augusti filia. Ex neutrâ liberi. Obiit adolescens in Baiano.
    - MARCELLA maior. Ex I. marito M. Vipsanio Agrippâ.
      - Liberi, ait Suetonius, sed nobis irreperti. Nam de Vipsaniâ Tiberij vxore falsum.
    - Ex II. marito Iulo Antonio Africano Triumuiri filio, de quo Plut. in Antonio, & noster pag. 87.
      - L. ANTONIVS AFRICANVS. qui Massilia obiit, pag. 87. Ex eo aut fratre aliquo, vt arbitror,
        - SEX. ANTONIVS AFRICANVS. de cuius nobilitate, pag. 177.
    - MARCELLA minor, de quâ silent.
  - OCTAVIA maior.
    - DOMITIA, cui vir Crispus Passienus, vt suspicor ex Quinctil. lib. VI. cap. II.
    - DOMITIA LEPIDA. Ex I. marito M. Valerio Barbato Messallâ
      - VALERIA MESSALLINA Claudij principis vxor. Adi Commentarium nostrum, pag. 158. Et adde Senecam in Menippeâ, qui Messallinæ maiorem Auunculum facit Augustum.
    - ANTONIA maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo
      - II. Ap. Iunius Silanus. Qui tamen antea maritus fuisse videtur AEmiliæ Lepidæ proneptis. Augusti (vide Commentarium nostrum, pag. 180. etsi res hæc adhuc nubila:) Exq; ijs fortè
        - L. SILANVS sponsus Octauiæ, pa. 129. & 130.
        - M. SILANVS proconsul Asiæ, pag. 246.
        - IVNIA CALVINA Vitellij nurus, pag. 130. quaq; ad Vespasiani ætatem superuixit, ex Suet. Vesp. cap. XXIII.
      - CN. DOMITIVS, cui vxor Agrippina, & ex eâ
        - NERO Imp.
    - ANTONIA minor, cuius stirpem ex marito Druso, quære infrà.

C. Oc-

- OCTAVIA minor, de cuius coniugio aut stirpe nobis non lectum.
- C. OCTAVIVS C. F. qui Macedoniæ præfuit. Ex Atticâ II. vxore
  - C. OCTAVIVS, qui postea, C. Iul. Cæsar Octauianus Augustus. Ex Scriboniâ vxore
    - IVLIA, cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imperator. Sed vterque sine prole. Medius autem M. Vipsanius Agrippa. Ex hoc
      - C. CÆSAR, cui vxor Liuia soror Germanici, pag. 85.
      - L. CÆSAR, cui destinata vxor Aemilia Lepida, postea P. Quirinij vxor. pag. 57.
      - AGRIPPA POSTVMVS.
      - IVLIA, cui vir L. AEmilius Paullus Censoris F. Ex eo
        - AEMILIVS LEPIDVS, cui Drusilla vxor. Ex Dione lib. LIX. & Suet. Cal. cap. XXIV.
        - AEMILIA LEPIDA, sponsa Claudij. Sueton. Claud. cap. XXVI. Nec scio an eadem quæ nupta Druso filio Germanici. pag. 112.
        - NERO, cui vxor Iulia Drusi filia, pag. 108.
        - DRVSVS, cui vxor Aemilia Lepida, pag. 112.
        - C. CALIGVLA, cuius matrimonia è Suet. pete.
        - AGRIPPINA, cui mariti tres: Cn. Domitius, Crispus Passienus, Claudius Imp.
        - DRVSILLA, cui prior maritus L. Cassius: alter M. Aemilius Lepidus.
        - LIVIA, siue, LIVILLA, Suetonio: quæ eadē IVLIA est Tacito & Dioni. Nupsit M. Vinicio, pag. 105. Huic siue alteri è sororibus maritus antea Quinctilius Varus, quem generum Germanici vocat Seneca lib. I. Contr. III. & aliquis Tacitus, pag. 93.
      - AGRIPPINA cui vir Cæsar Germanicus. Et ex eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habes Augusti Stemma, quod ad sanguine m quidem attinet. Supereſt vxoria ſtirps. quæ adfinitate primò, mox adoptione inſita in domum Auguſtam. Eam, lucis cauſsâ, ſeorſum hîc expreſſi.

TI. CLAVDIVS NERO, *cui vxor Liuia Druſilla, poſteà Auguſta. Ex hac*

- TI. NERO, *qui Imper. cui I. vxor Vipſania Agrippina, M. Vipſanij Agrippæ, ex Pomponiâ Attici filiâ. Ex hac*
  - DRVSVS, *cui vxor Liuia ſiue Liuilla ſoror Germanici. Ex hac*
    - TIBERIVS GEMELLVS, *quem Caius ſuſtulit. Suet. Cap. XIV.*
    - GEMELLVS *alter, cuius nomen non proditum: ex pag. 50. qui periit quadrimus. ex pag. 78.*
  - II. *Vxor Iulia Auguſti F. ex eâ proles, ſed infans exſtincta.*
    - IVLIA, *cui vir Rubellius Blandus pag. 108. Ex hoc*
      - RVBELLIVS PLAVTVS *quē Nero ſuſtulit. cui vxor Pollutia, pag. 207.*
- GERMANICVS CÆSAR, *cui vxor Agrippina. Stirps poſita ſuprà.*
- LIVILLA. *cui vir C. Cæſar, dein Druſus frater patruelis: deſponſa etiam poſteà Seiano. ex pag. 85, & 86.*

DRVSVS NERO GERMANICVS, *cui vxor Antonia minor. Ex hac*

- CLAVDIVS, *qui Imper. cui I. vxor Plautia Vrgulanilla. Ex hac*
  - DRVSVS, *cui deſponſa Seiani filia. Sueton. Claud. cap. XXVII. Tacit. pag. 59.*
  - CLAVDIA, *quam abiecit.*
- II. *Vxor Aelia Petina. Ex hac*
  - ANTONIA, *cui vir Pompeius Magnus, à Claudio interfectus. poſteà, Fauſtus Sulla.*
- III. *Vxor, Valeria Meſſallina. Ex hac*
  - OCTAVIA, *cui ſponſus L. Silanus. poſteà maritus Nero Imp.*
  - CLAVDIVS BRITANNICVS, *à Nerone ſublatus.*

INDEX

INDEX RERVM AC VERBORVM QVÆ HIS COMMENTARIIS CONTINENTVR.

Numerus barbarus, Comment. Latinus, Notas ſignat.

ABNOBA mons lviij
Abuſque 196
Acbarus, Arabiæ regum nomen 162
Accediſſe pro acceſſiſſe viij
Acciere pro aduocare 146
Accinctus & diſcinctus differunt 147
Acclamatio plauſuſque ex arte 239
Achaiæ nomine Græcia dicta 35
Achaia & Macedonia ſub vno Præſide 124
Acies barbara per nationes 168
Acilius Auiola viuus combuſtus 86
Accuſatorum merces & honos xlvij
Accuſatorum præmia 104, 135
Acromerus, auctor agrorum 147
Acta diurna non eſſe hos Taciti Annales 1
Acta, eorumque diſcrimen 122
Acta Senatus primus confecit Cæſar, aut certè publicauit ibidem
Acta vbi repoſita 123
Acta reparata à Tiberio ibid.
Acta materia hiſtoricorum 124
Actis conficiendis præerat Senator 122
Ab actis Senatus, officium ibid.
Actorum ſcribæ & cenſuales ibid.
Actuarij ibid.
Actuarij in militiâ ibid.
Actorum materies, & forma ea confiteiendi ibid.
natiuitates in Actis, Seruij Tullij inſtitutum 123. profeſſio apud Acta ibid.
Acte liberta 184
Actiaci ludi 222
Actio legis apud magiſtratum 175
Actor publicus 47. ſimilis procuratori ibid.
Actu improbâ vox ix
Addictum ſeruitium 161
Addua fluuius xxiv
Adductus, quis? 201. xxxv
Ad hoc vij
Admiſſiones & admiſſionales, 130. munus fuit libertorum ibid.
Admiſſionis primæ amici 130
Admouere hoſtias 61
Adoptatio nulla in Claudiâ gente 165
Adoptio ficta etiam olim vſurpata 221
Adoptiui liberi nullâ in parte parentum priuilegia dant ibid.
Aduertendi verbum, aliâ notione 43, 171
Aduiteriorum crebritas 112
diſputatio de Adulterij pœnâ. 111
lex vetus de Adulterio emendata lxvj
Adulteræ domo exactæ & dote priuatæ. 112
pœna capitis poſt inducta ibid.
Adulteras magiſtratus accuſabant & præſertim Aediles ibid.
autumnus Adultus 156
ætas Adulta, noua, præceps 44
Aduocatorum præmium olim. 143
Aedificiis ab Auguſto impoſitus modus 230
Aedificationes in vitio. 85
Aedium ornatus lucernæ & laurus 70
Aediles cremabant libros 109. interdum Triumuiri ibid. aliâs Prætor ibid.
Fabieni libri primi oxuſti ibid.
Aedui fratres Romanorum 86, 153
cauſſa appellationis 155
Aegææ opidulum 183
Aegri in lectica 45
Aegyptiaci tributi modus 132
Agyptij & Romani carne abſtinebant certis diebus 67
Aegyptum Alexander Magnus pluribus, Auguſtus vni ſed infirmo præfecto permiſit, pari vterque cautione ix
Aelius Lamia 131
Aelius Tubero Stoicus 248
Aemiliana, ad vrbem 228
Aemilij Ferreti error 18. vide plura in F.
Aerarij Præfectura penes quos 191. bienis ibid.
Senatuſconſulta ad Aerariũ deferri ſolita 91 nec rata niſi delata ibidem
Aerarium militare 37
Aërinfamis in Vaticano xxx
Aërias rex xxj
Aeris tinnitus in defectu lunæ. 22
Aërthum lxx
Aes vxorium 74
Aetas feſſa, pro ſenectâ 217
Aetas Senatoria 84
Africani acutum dictum 203
Africæ legiones 9
Agellius illuſtratus, emendatus 91, 232, lxiij
Agendi verbum antiquis frequens patiendi ſignificatione, & contrà 5, xxxviij
Agger Druſianus vbi fuerit? 197. an idem cum mole Druſi ibid.
Aggeres in paludibus 32
Agnati liberi lxvj
Agnomina feminiæ numeralia 117
ſeruii publici Agnominati à magiſtratibus 48
Agricola Taciti, diſertus & verè prudens lxx
quando ſcriptus ibid. tẽpus eius mortis ibid. in nullis manuſcriptis ibid. eius mentio in epigrammate Græco lxx
Aguppa rex 183

Universidad de Deusto
Biblioteca

Agrippæ stagnum, & nemus 226
Agrippina, Flaminia Claudij lecta 182
Agrippina matertera filiorum Asinij 120
Agrippinæ ingenium & scripta 115
eximium quid in Agrippin à 170
Agrippinensis Colonia etiã Claudia dicta 166
iuris Italici fuit ibid.
ab Agrippina condita, non ab Agrippâ lxvij
Agrippinus philosophus 244. eius mira constantia 245. pater eius inuentus ibid.
Ala Auriana xxxiiij
Ala Petrina 142, xlviij
Ala Taurina xvij
Albana arx lxxiiij
Albium Intemelium vel Albintemelium xxij
Albũm Senatorium, quando institutum 112
quotannis refectum 113
Alia clarus 159
Aliena gens xv
Alledia gens 161
Alloquia 101
Alurina lxij
Amantium loquacitas 195
Ambiuius Turpio lxxx
Ambrosij locus ambiguus xxxvij
Amicæ in sinu amatorum 180
Amici primæ admissionis 130
Amicitiæ firmandæ mirus mos 170. & seq.
Amicitiæ renuntiandæ mos 61
etiam inter priuatos ibid.
Amicorum cohors 130
Ampia gens xxxij
Amyclæ in Italiã 117
Ancilium conditorum religio xx
Animaduersiones extra vrbem 49. militares
Animaduersiones extra castra 23. animaduertendi militis ius quibus fuerit 26
Animaduersionis nouum genus 29
Annales esse hos libros 1
Annales Taciti quatenus progressi 2
Annæus Seneca an, & quando consul 215
184
Annæus Serenus xxvij
Anquiro 1
Ante alios xxiv
Antecursores qui? 283
Antiochus rex 241
Antipodes Romæ quibus dies pro nocte ibid.
Antisigma 146. caussa nominis
Antisthenes primus barbæ auctor philosophis 205
Antona fluuius 167
Antonia Claudij mater 141
Antonia Germanici mater 69
Antonia maior & minor 178
Antonij cum Octauiã nuptiæ 10
Antonini maior 35
Antonius Primus 214
exsul sub Nerone xxxv
Antonius curator oræ maritimæ 177
Anulus signatorius 39. eo signabant penum & vrensilia ibid.
Annulatæ claues ibid.
Aorsi populi 163
Apicij gulones tres 99
Apion rex 208
Apollo Didymæus Mileti 95
Appellationes ad quos 211. Augusti de iis scitum ibid. temerè Appellantiũ pœna, ibid.
Appia regina viarum 48. discidium scriptorũ in via Appiã ibid. conciliati omnes ibid.
Appiani error 52. x, xl
Appius Silanus 180
Appij Silani cædes 155
Apulcia Varilia sororis Augusti neptis 56
Appuleius correctus 103
ex eo remota obiectio 60
Apum examina, mali ostenti 178
Aquilæ Romanæ exemplum à Persis 43
Aquila xli
Aquila Romana qualis 43
non magnum id Aquilæ corpus ibid.
Aquilæ in ædificiis xli
Aquilæ & signa, dij militum 44
Aquilius Regulus Messallæ frater lxxix
Ara in aduentu Principum xxvij
Ara in Curiã 245
Ara Drusi & cenotaphium 41
Ara Vbiorum quã caussã & vbi exstructa 31
ad Aram confugere mos Græciæ 83
supplices id faciebant & serui ibid.
Romæ quando id cœperit 84
Aras statuendi mos 14
Arabiæ fœminæ facie semitectã 195
Arbela castellum 163
Arbor sancta lxij
Archelaus Cappadox 132
Arenarij montes ad mare 33
Aristobulus rex 183
Arminij ætas 54
Arria vxor Cæcinæ, heroina 246
Arrianus irridet ineptias ambitionis 72
Arriani locus 70
Arriani interpres falsus 192
Arrianus correctus ibid.
Arruntius quis 73, 75
Arsanias fluuius 120
Artaxata quis condiderit? 194
in Artaxiæ historiã nominibusq; dissensio 40
Artes delibabant vulgo Kalendis anni 109
Arua & stagna in domo Neronis 229
Aruerni fratres Rom. dicti 153
Arx alicuius rei xxxv
Asconius correctus 157. à coniecturã xlix
Asiatici diuitiæ 140
Asiaticus auctor Caianæ cædis 149
Asinia gens 117
Asinij plures prænominibus diuersi 48
Asinij Pollionis historiæ 108
Asiniorum stemma 98
Asinio Saloninо multi liberi ibid.
caussã cognominis Salonini ibid.
Asinius Gallus 134
Asinius lxxxij
Ἀσκιτόγλυτον lix
Asprenatum familia 39
deni Asses, diurnum militis 18
Assiratum cruenta potio 171
ad Asylum tria hominum genera confugiebant, malefici, serui, & obærati 94
Athenæus explicatus 73. contra interpretis mentem versus, ibid. erroris conuictus lxiv
Athletas quis primus dederit 208
Atimetus libertus 187
Atta Claudius 165
Atteritus pro attritus viij
Atys Herculis filius 136

Anctio-

Auctoritas, quid 91
Audentia pro audaciã 233
Auersa castrorum, auersa pars xlij
Aufidij Bassi historiæ & æuum 187
Aufidius Fronto lxxiiij
Augendi verbum παθητικῶς 147
Augurale siue auguraculum in castris 42
Augurium salutis 164
Augustodunum Musarum domus 86
Augustodunensis Schola 87, & seq.
Augustales ludi & eorum origo 16
Augustales sodales 30
Augustalia edita à Tribunis & cuius generis ij ludi 16, & seq.
Augusti legata 9. varius dies primi eius imperij ibid. consulatus 10
Augusti cultores per domos 33
Augusti effigies in Curiã 13
Augusti institutum, primariarum imaginum in Curiã collocatio 64
Augusti natalis dies festus 128
natalitij ludi 16
Augusti Templum Tarracone 37
Augustus pro deo 11. eius imagines ad formam deorum 12
Augusti tumulus in Campo Martio. 9
fœminæ, eius sacerdotes ibid. caussa mortis Marcelli 3. Iuliam legem fert 74. populum inlicuit ad ludos 36 Senatum supplet ex equite 142. caussas pleraſque sibi seruauit 211. eius decretum in publicatione bonorum 135
A. Plautius 218
Aunoba mons lviij
Auri vis 140
Aurinia, Alurinia lxij
Aurum triumphale, siue coronarium. 231
Aurum votiuum ibid.
Ausonius correctus 201
Auspicari in magistratu 109
Auspicalis dies ibid.
Auspicia apud solum Principem 44
Auspicia à domo ferenda 93
mos de Auspiciis imperioque repetendis 72
Auster pro quouis alio vento imbrico 44
Auxiliariorum arma alia quàm legionariorum 168
Auxit pro Auctus est xxxviij

B.

BÆTICA, populi x
Bagaudæ latrones Diocletiani tẽpore 86
in Baiano villa Cæsaris 202
post Balneum, gustus 108
Balsamus etiam in Ægypto lv
Barbarorum mos ante aciem cantandi 115, lviij
Barbari reges cum sororibus matrimonio iuncti 40
Bardanes rex 143. an de eodem apud Philostratum & Tacitum mentio ibid.
Bareas Soranus ex gente Marciã 173
Barba deo sacrabatur 205
Barbæ positæ dies lætus 204
Barbæ radendæ mos quãdo cœpit Romæ 204. quando in Græciã ibid.
Barbati olim soli iuuenes ibid.
Barditus lix
Basilicam nouam quis Aemiliorum fecerit 47 quis refecerit ibid.
Bataui orundi à Cattis 198
Bataui fratres Rom. dicti 153
Bataui equites & pedites 186. ij vsi oblongis gladiis ibid. natatores, ipsi an equi? xliij.
Batauorum veterum sedes lvij
Batauiæ oportunitas 40
Batauodurum lvij
Bathyllus deliciæ Mæcenatis & seruus 31
Alexandrinus videtur fuisse. ibid.
Baulli villa, & eius possessores 201
Bedriacum xxiij
Belgarum laus 28
Beneficia, quid? xlviij
Beneficiarij ibid.
Beroaldi error 86
Bigati nummi lx
Boiiasmum vel Boyasmum lxvij
Bolanus xxvij. lxxij
Bombyx quomodo ad Italos peruenerit 50
Bosporanum bellum 178
Boum coria in tributo data 121, & seq.
Breuiarium Imperij 13
Brinio siue Bruno xliv
Britannia domita, amissa, recepta v.
in eã murus vj
Britannia cur intacta ab Augusto & Tiberio lxxi
in Britannia dies longi ibid.
Britanni quomodo victi lxxij
Britanniæ seruitus lxxiij
Britannicus 186
Britannicum mare olim ignotum lxxij
Britannorum copiæ 213
Britannorum crudelitas 212
Brodæi laus lviij
Brundisinum fœdus 10
Brutidius orator & historicus 96
Bruti scriptio culpata lxxix
Buccina vel classicum imperij signum 223
in Imp. conuiuio ibid. etiam Prætorũ ibid. Germanorum more ibid. etiam apud Græcos ibid. signum apud duces canit ibid.
Burgundiones qui 45
Burrus, manu debilis 184
Burri cognomen, quid? ibid
de Byssо & serico 50, & seq.
Byssinæ vestes in Aegypto repertæ tempore Semiramidis 50
Byzantiorum portus 178
Byzantium quis condidit 177

C.

CABIRI siue Penates 57
Cadius Rufus, vel Tadius. 164
Cadmus litteras in Græciam tulit 145
Caducaria lex 79
Caducum fit quod cælibi relinquitur ibid.
Cæcina quis 83
Cæcinæ mirum nomen xv
Cæcina Largus 157
Cæcina Seuerus 32
Cæcina Tuscus quis? 187
Cædis mandandæ mos per libellum 6
Cælibatus & orbitatis pœnæ 74, 77
Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium 77

Universidad de Deusto
Biblioteca

discrimen videtur fuisse Cælibis, orbi, & solitarij patris. ibid.
Cæles Vibenna 118
Cæna funebris 118. eadem Feralis 129
eadem Silicernium ibidem
Cænæ hora, varia 199
Cæsar πολυπαιδίας præmia ponit. 74
Cæsar correctus 167.xvi. Tacito cõciliatus lxi
Cæsonius quis? 237
Cæstici ludi ab Antenore instituti. 242
Cæstius Prætor 129
Caius & Lucius quando consules 4. eorum ætas ibid. dissensus scriptorum in eorum morte ibid.
Caius equitibus quibusdam latum clauum dedit. 141
Caius explicatus 76
C. Aminius, Iurisconsultus 192
C. Balbillus 188
de C. Cassio insigne dictum 108
C. Matius, eques 176. vir doctissimus & Augusti amicus ibidem
C. Petronius 241
idem etiam Publius dictus ibid.
C. Proculeius 111
C. Silanus 180
Calcei Romani quales? 59
Calles prouincia 107
Caledoniam habitantium corporis habitus lxxi
Caledonij integri lxxiij
Cales Quæstorum prouincia 107
Caliga, militis gregarij 28
Calidæ potus 185
de Caligulæ natali solo contra Suetonium disputatio 27
Caligulæ, siue Germanici libri De arte dicendi 182
Callistus libertus 155
vile olim mancipium. ibid.
Calpurnius Fabatus 240
Caluia Crispinilla xviij
Calumniæ pœna 214
Camalodunum opidum duplex 167
Cameræ, Germanica vox xxxviij
Camulus, indigena deus 167
Campaniæ vrbes haustæ vi
Campestris decursio 57 Campicursio Vegetio dicta: in eâ solemne vt pedes scutum præferret ibidem
Campus oratorius lxxxij
Capella emendatus 146
Capita agrorum 24
Capito consul 98. accusatus 193
Capitolinus explicatus & emendatus 31,218.
cautè legendus 123
Caratacus rex 168
Carcer triplex, Vrbanus, rusticus & castrẽsis 73
Carcer vrbanus triplex ibid.
Carcer castrorum 21
Carmina Germanorum, vt omnium barbarorum, memoriæ genus. lviij
Carne certis diebus abstinebant Aegyptij & Romani 67
Carnificis domus extra vrbem 49
in Carpentis matronæ olim vehebant 169
Carpenti honos cui primum habitus ibid.
in Carptorem meum 90
Carus Metius lxxiv
Cassiodorus correctus lxix
Cassius Longinus Iurisconsultus 132 eius exsilium 240. eius laus ibid.
Cassius Seuerus orator 105.106.lxxix
eius diuturnitas in exsilio 106. mors ibid.
Castellarij, aquarum in vrbe custodes 230
Castellum scelerum xxxv
Castores xxiij
Castorum ædes Ostiæ 154 sacrum illis annuum ibid. Maiuma postea dictum ibid.
Castra Prætoriarum cohortium quâ parte vrbis 99
Catenâ trahi ignominiosum Barbaris 171
Catena in manu rei dextrâ 73. in militis sinistrâ ibid. Catenæ istæ quales ibid.
Catullus illustratus 155,223
Caupuli lvij
Cecrops Athenien sis aut Aegyptius litterarum inuentor 145
Celenderis 63
Celsus legatus legionis in Pannoniâ xiij
Cenotaphium, eiusque ritus 41
Censitorum numerus 154
Censores olim vias curabant 82
postea IV. viri ibid. postremò seuiri ibid.
Censorini error 9
Censorium funus, quid 103
Census diuersa ratio 23
quando cœpit ibid. modus 24
Census in capita & agros 24
Census exactores & præpositi ibid.
Census tabulæ ibid.
Census quando exacti ibid.
Censuales paginæ ibid.
Centenarij Germanorum lxiv
Centesimæ initium 53
ea ad ærarium militare ibid.
Centuriones singillatim vigilias obibant 223
Certamina sacra 208
Cestius pater siue senior 84
Chalcedonij cur cæci dicti 177
Chiliarchi in classe 233
Christiani, Galilæi & Nazaræi dicti 230
etiam Iudæi 231. accensi pro lucernis ibid.
in Christianos Nero primus sæuiit ibid.
Chronicon Eusebij, siue Hieronymi correctum 54
Chrysoceras promontorium & ad id portus Byzantiorum 178
Cibi solemnes in parentalibus 128
Cicero correctus & explicatus 72,123.xxvij.
in quibusdã non Atticus lxxix. tepidus lxxx
Cilnius Mæcenas 131
Cilones 163
Cincia lex de muneribus 142,& seq.
firmata Sc. sub Augusto & Traiano ibid.
Cingonia gens vij
Circenses ludi Cereri celebrati 233
per plures dies xxvij
Circenses promiscuè licitum spectare in vulgi veste 225
Circus proprius Neroni 204
ratio sedendi in Circo 225
Augustus primus ordines discreuit in Circo. ib.
in Circo Romani sederunt, non theatro 208
loca in Circo non discreta patribus 82
primus Claudius descripsit ibid. 180
Nero

Nero equiti ibid.
Circus oratorius lxxxi
Cirri in crinibus Germanorum lxviij
Cirri virginum 92
Cisalpinos Cæsar ciuitate donauit 149
Citharœdi verus habitus 205
Citharœdi prisci duces ibid.
in Ciuitatem quando & qui populi recepti 105
Clamor ante aciem xlv
Clamor laborante Lunâ 23
etiam Christianis receptus ibid.
Classiarij pro militibus 173
Classicum quoties canere solitum 49.& seq.
in prouinciis seruatus ille mos 50
Classicum canendi mos in morte ciuium 49
Classis in Ponto xxix
Clauarium xxxix
in Claudiâ gente nulla adoptio 165
Claudia Quinta 118
Claudiani sacerdotes 213
Claudianum Senatusconsultum 171
Claudiani locus similis Taciti 234,1
Claudij chlamys & Agrippinæ 174
Claudij & Neronis largitio 179
Claudij tres nouæ litteræ 146
Claudij oratio 150
eius fragmentum Lugduni 151, & seq.
Claudij templum 213
Claudilla 100
sub Claudio quot prætores 15
Claudius in scurris deditus & ambubaiis 171
Claudius fibulam laxauit sexagenariis 76
Clibanarij 89
Clitæ Cilices 138
Cluium prisci s ignotum 88
Cluuius Rufus historicus 187
Clypeus pro imagine 64
Clypei priuatim dicati 65
Cn. Iulius Agricola lxx
Cn. Piso 53
Cociones sæpe in vulgi dicto veniebant 66
Cocus nundinalis 129
Coërcitio in histriones 36
Carcer & exsilium ibid. Virgæ ibid.
Cognominandi militaris mos 21
Cohors amicorum 130
Cohortes ciuium 9
Cohortes vigilum quando institutæ xl.
Colonias deducendi ratio 211
Coloniæ in municipia, & contrà mutant 210
Coloniæ Agrippinensis, etiã Claudia dicta 166
iuris Italici fuit ibidem
Coloniis adiectæ familiæ 19
Comagene prouincia facta 58
Comitia consularia obscura 16
Comitia Tiberiana cuiusmodi ibid.
Comitia qualia sub Cæsare 15. sub Augusto 16
Comitiorum morem Caius innouat & omittit 16
Commeatus à Senatu peti solitos Claudius sui iuris fecit 164
Competere auribus 89
Concædes 29
Concentus, quid 139
Conciliati scriptores 118
Conciliaturæ vox, turpi notione 18
Concisa 29
Confarreatio in sacris 103. & seq.
Confidens ante rem, plerumque ignauus xix
Confiscandi verbum proprie 9
Coniugia curæ Romanis 74
Censorum ea inquisitio ibid.
Coniugium pro coniuge 179
Coniuratio Viniciana & Pisoniana in Neronem 233
Consistisse pro Constitisse viij
Consul designatus, primus rogatur sententiã 74
Consulere & consultatio 241
Consules repositi 188
Consultatio omnis super Cæsare vetita 73
Consultum super securitate dominorum 195
Contari liij
Contubernium 196. contubernij ius semper militi in prouinciis 210
Conuersionum in rep. causæ xi
Conuiuium tempestiuum & intempestiuum 199, & seq.
Conuiuia & compotationes Germanorum, Persarum & Cretensium lxvi
Cora eadem cum Liberâ 56
Corbulo historiæ scriptor 220
Corbulo, inter doctos 194
& quis illi pater? ibid.
Corbulonis prima fama non bona 83
Corbulonis dictum emendatum 147
Coriarij extra vrbem 49
Corn. Dolabella 96
Corneliæ legis de falso pœna duplex 214
Cornelius Fuscus xxxv. periit in Dacis ibid.
Cornelius Thuscus delator 136
Cornu & ad id portus Byzantiorum 178
Coronæ aureæ in mẽsis gemmatæq; 58.& seq.
Corona spicea & eius significatio 142
ibid.
Corona è vite 218
Coronas iacere in aliquem, honoris lxxix, & seq.
Cortina 52
Cosa Etruriæ opidum 193
Cossutianus Capito 157
Cothurni 60
Cotys rex eruditus ibidem
in eius regno Ouidius exulauit xxxvij
Creandi equites aut milites vetus vestigiũ lxiiij
ad Cremonam quot cæsi? 109
Cremutius bellorum ciuilium scriptor 108
Cremutij iocus correctus ibid.
eius generosa mors 138
Crepidæ soleęq; quid 59 iis vti, molle erat ibid.
Crespontes Messeniorum rex 97
Creta & Cyrenaica sub eodem proconsule 1,& seq.
Crinem votiuum alere 142
Crimina è somniis 89
Ciupellarij qui? 138
Ctesiphon vrbs ibidem
de conditore eius dissensio 244
Curatius, comparatiuè 188
Curator ludorum 82
Curatores viarum extraordinarij, viri illustres ferè 82
Curatores viarum perpetui ab Augusto 82
à IIII. viris differunt ibidem
digniores ijs habiti 83
certis viis attributi ibid.
in Curia etiam non Senatores 126
in Curiã sedes vulgaris, quid 101
Curiæ veteres 165. & Veteres perse ibidem
Curtilius Mancias 198

Universidad de Deusto
Biblioteca

Curtius Rufus 148
Curtiana imitatio 129,xxxvij
Curtij ævum quod? 148
Curtius correctus 130,137
Custodes in finibus imperij lxix
Custodia apud magistratus 126
eadem libera dicta ibid.
Custodia apud vadès 127
Custodiæ militaris modus & ratio 73.
de custodiâ militari ecbole ibidem
Custodia publica 69
Custodiæ pro noxiis, sicut operæ pro operariis vulgò 74
Custodia duplex Principibus 186
in Custodiâ Germani adsciti, fidei caussa ibid.
præsertim Batavi ibidem
Custodes olim vxoribus adpositi, & amicis. 157,& seq.
Cythnus insula xxij
Cyzicenis libertas adempta 110

D.

DAci Romanis qui sint? vj
eorum fatua religio ibid.
Dalmatia quando præsidialis facta 100
Damnati in ferobem iacti 32
Damnatorum bona 195
Damnatorum imagines tractæ 72
Damnatorum nomen tollebant 126. oblinebant ibid. effigiem frangebant ibid.
aliquando per decretum, aliquando per impetum 127
Damnatorum pœna in decimũ diem dilata 90
Damnatorum imagines habere nefas 126
Decedere magistratui 82
Decemuiri veruerunt connubia cum plebe 74
lex ea abolita ibid.
Decennis tantùm despondenda 76
Decies H-s semper ferè in dote 67
Decimaria lex inter coniuges 79 sublata 80
D. Silanus 180
Declamator correctus lix
Decumana oppositа Prætoriæ portæ 32
Decumates agri siue decumani lxvij
Decursio funebris 41
Deæ Romæ quando primùm templum 116
Deillius siue Dellius inter amicos Augusti 6
Delatorum præmia in Papiâ 80
Demetrius Cynicus 246
Denarij æstimatio erutа ex Aureo mẽstruo 18
inter Denos asses & Denarium discrimen ibidem
Dena sestertia & decem M. idem 145
Deni asses diurnum militis 18
Denarius non strictè accipiendus 20
Deportatis testamenti factione interdictũ 135
Desolatus quid 166
Dextra data apud Persas, maximum fœdus 222
Dextræ hospitij insigne, fidei & pacis xvi
Dextras attolli etiam nunc pacis & socij adventus signum ibidem
Diadema quid, & quo colore? 137
Diademate quis primus vsus 7
Diana Colœne Sardibus culta 95
Diana Leucophryna 94 caussa cognominis ibidem. culta Mileti ibidem
Diana Limenetis siue Limnatis 113
cognominis eius caussa ibid.
Dicere repudium, pro repudiare 173
Dicta fama 240
A. Didius 212
Difflatio, contemnentis xxvi
Digamma ante Claudium Varro repperit 145
Dij, & relati inter diuos in carpento vehunt 169
Dij populi 86
Dilectus odiosus xliv
Dionis error 3,34,84,135,180,226,246
Dionis à Seneca dissensio 10
Dio à Tacito discrepat 47,58,93,100,102
Dionis obscuræ veritatis locus 95.xli
Dio Senecæ infensus 195,202. idem non bonus virtutis æstimator 195
Dio correctus & illustratus 2,147,188,190, 197,242
Dioscoridis error lv
Disceptatiunculà de Scholâ Augustodunẽsi 87
Discrimen inter arma legionariorum & auxiliarium 168
Discrimen inter denarium & denos asses 18
Discrimen inter adulta immaturaque funera 69
Discrimen in positu nominis imperatorij 98
Distinctio cum momento ad historiam 97, 108.159,169
Ditmari error lxiv
Diuortia in actis 123
Diuortiis modus impositus 80
Doloris imitamenta 70
Domini vox variè vsurpata 67
Domino cæso, omnes serui animaduersi 215
Domitianus Vestales examinauit vij
poëtam mentitur vij
vanus eius de Cattis triumphus lxij
subdolus rubor lxviij
Domitiæ duæ lxxv
Domitij Afri laus 178
Domitij genus 115
Doryphorus libertus 121
in Dote decies H-s ferè semper 219
Dotis apud Germanos mos 67
Druides à Claudio sublati vel à Tiberio lxv
Drusilla à Caio consecrata habitu Veneris 122
Drusi ætas collecta 70
Drusi ara & cenotaphium 93
Drusi imago in signis 41
Drusi monumentum Rauennæ 28
res in Germaniâ 41
Drusi vitia duo, ebrietas & crudelitas 42
studium eius in gladiatores & Scenicos 85
gladij Drusiani in prouerbio ibid. qui fuerint ibid. caussa agnominis illius ibid.
Druso quot liberi 82
Druso gemini filij 83
Drusus Castor agnominatus ob violentiâ 65
Drusus non inter Iulios 100
Ducennius Geminus 70
Duces in periculis nudo capite 221
Duoetuicesima legio 44
xvi,xxxi.

E.

EDicta Principum 70
Effigies asini in templo non posita liiij
Egesippus correctus 137,216.xxiiij
repugnat Tacito 137,216.xxiiij
Egius xxxv
Egnatius Rufus xiij

Egnatius Celer præceptor Bareæ xliiij
Elea sager 113
Elius libertus Neronis xiij
Emeriti qui? 18
Emeritum, præmium in missione 19
Empona Gallis quid lij
Emptio per æs & libram 3. de eâ Clementis locus ibid.
Endomunire antiquè 147
Enuptio permissa lege Iuliâ 75
Epaphroditus 234
Ephororum fraus 119
Epigrammati Græco lux 174
Epigramma vetus xxxix
Epponinæ insigne exemplum lij
Eprius Marcellus disertus, at malus xlvij
Epulum natali Principũ 128. ad sepulcra 129.
Equestres ludi à quibus petiti 208
Equestres prælij mos 136
Equi dati à Dalmatis in tributo 121
Equites Romani illustres 141.
quidam veste Senatoriâ ibid.
æquiparantur Senatoribus ibid.
Equites Romani insignes & splendidi 142
Equitibus quibusdam latum clauum dedit Caius 141
Equitium lxiv. in Armeniis equitium conferebant ibid.
Equitum transuectio 65
Equitum recognitio ibidem
Equorum præsagia & monitus lxiij
Equus coniularis, vel imperatorius 219.
cui imposita ornamenta ibid.
Equus, victima Soli apud Persas 137
Marti apud Romanos, & Mysios ibid.
Error ex adhæsu prænominis 90
error viri docti 116,146
Etyx mons 113
Erycinæ Veneris ædes Romæ 114
Efferendere 183
Esquilina porta suppliciorum fuit 49
Metia eadem cum illâ ibid.
Eudemus corruptor medicus 100
Eumenius correctus 87
Eunuchi in pretio apud Persas 136
Eusebij Chronicon emendatum 141. lxxxi
Eusebij error lxxi
Exactor quid 71. simpliciter 72
Examina apum mali ostenti 178
Exauctoratio propriè quid 17
Excubiæ, & arma, præcipua signa Principis 7
Excubiæ militares circa templa 8
Excubias seruorum nocturnas ad limen habuerunt domini potentiores 215
Excubitores tantùm gladiati xiij
Exactio, pro administratione 222
Exhibendi gladios editori mos 85
Expositiones infantium crebræ apud Græcos & Romanos lv
aliter apud Iudæos & Germanos ibidem
Exsequi, pro punire & vlcisci lxxij
Exsuctus plagarum lxi
Extentare 221
Exferrêre 104
Externi mores ad speciem 183
Extuere ordinem 153

F.

FAbius emendatus 238.liij
Fabius Rusticus historicus 187
Fabricius Veiento, canes ad currum adhibuit pro equis 216
Faces & cerei in funeribus 69
ad Faces Nero cantauit 106
Faerni coniectura proba xlvij
Fannia Heluidij Prisci vxor lxxv
Fanum Liguriæ 241
Farreationis ritus 104
Fasces semper laureati ad notam imperij 184
postea & aurati ibid.
Fasces inuersi in luctu 69 lj
scuta item & arma ibidem
Fasces Principi semper duodecim 183
Domitianus vigintiquatuor sumpsit 184
Faunius Stoicus 244
Felix quando primùm in Iudæâ 173
de nomine Felicis ibid.
Feminæ ad ludos gladiatorios descendunt 225
edicto id vetitum ibid.
Feminæ sacerdotes Augusti 12
Feminæ superstitiosulæ 193
Feminarum luxus in gemmis 92
quæ vestis ipsis in luctu 62
Feminas nimis æstimant Germani lxi
Ferreti error 18. incogitantia 147
Ferreti ridiculosa interpretatio 85
emendatio xxx
Ferreti iudicium probum 79
lectio bona ij, xxxvi
Ferro, vique 150
Festus correctus & explicatus 171,217
in eo locus obscurus 63
Fetum genere neutro 178
Ficus Ruminalis 198
Fiducia bellis improspera 44
Filij munimenta regni 4
Filiis principum propria mensa 185
ad imum lectum sedebant non accumbebant, vti & serui ibid.
Fisci olim magnum ius siue iniuria 55
Fisci procuratores ibid.
Fisci ius in bona libertorum ibid.
Flaminia Dialis 104
Flamini abesse vrbe nefas 93
mos legendi Flaminis Dialis 103
Flamines Patricij & maiores ibid.
plebeij & minores ibid.
Flores spargere in aliquem, honoris 218
Flori incogitantia 45
Florus emendatus 90, xxxvi
Fœdus Tarentinum 10
Fœnus in agris collocatum 135
Fœnus vnciarium, semunciarium ibid.
Fontes fluminum sacri 206,209 in iis natare nefas sicut in quibusdam lacibus 209
in Foro Augusti statuæ illustres 103
Fortuna Equestris 97
Fossa inter Mosam Rhenumque 147
vbi ea fuerit ibid.
Fossa Neroniana 229
Framea quid? lxi
Fratrum filias ducere patruis, non item sororum licuit 193
Fraus turpis eaque ab Ephoris sumpta 119
Frigoris acerrimi exempla 194

Universidad de Deusto
Biblioteca

àFrontino lux 209
Frumenta in plebem, ad fauorem vnica 227
Frumentarij qui? xx
Frumenti subuectio 197
Frumenti mercatorum immunitas ibid.
Frumentum an plebi planè gratuitum 227
Frumentum gratis Prętorij militibus datũ 237
auctum à Seuero & Antonino. ibid.
Fucini lacus iterata emissio 174
Funalia & cerei accensi 71
Funeris etymon 69
Funera adulta aut immatura ibid.
Funus acerbum 186
Funus publicum & indictiuum eadem 103
censorium eius pars ibid. id honoratissimũ ibid. notæ eius funeris ibid.
Funus tacitum, quid ibid.
Funus triumphale, idem Censorio ibid.
Furius Camillus 56

G.

GABINIANVS rhetor lxxxi
Gabinus lapis 230
Gadius Rufinus vel Tadius 163
Gætulici duo 114
Gætulicus ab Augure diuersus ibid.
Gætulicus filius poëta & historicus. ibid.
Gaiana aquâ xxx
Galba frater Principis 138
Galliarum diuisio 150
Gallia Narbonensis à Senatoribus sine commeatu aditi poterat 164
Galliarum gentes certo numero 89 quadringentæ Appiano ibid. ius ciuium adepti proceres viij. promiscuè omnes ibid.
Gallici gladiatores 89
Galli quando plenè ciues Rom. viij
Gallorum seruitus ac stipendium xlv
Gammata manus 181
Gammati lapides ibidem
Gauna vates in Germania lxi
Geminatus consulatus, quid 2
Genium propitiare lxxviij
Germania Taciti ante Historias, & Annales, & quando scripta lvij
Germani qui Tungri lvij. vnde illis nomen ib. in prœlia ituri canunt ibid. Germanorum rutilæ comæ lix. quæ à naturâ & ab arte ib. vnde Saxones dicti lxi. quibus apud illos ius vitæ necisve ibid. robur femineũ ibid. consilium ibid
Germani à mollitie defensi lxiij. omnia agunt armati lxiiij. concilia eorum, in iisq; lecti principes ibid. venationes ibid. victus 65 conuiuia & compotationes lxvii. crinium nodi & obliquationes lxviij
Germanici cognomen imperatorium 25
Germanici duo fratres 70
Germanicus quot annos in Germaniâ 40
dies mortis Germanici 70
Germani in cuttodiam Principum adsciti, fidei caussa 186. etiam in Iudæâ ibid.
Germani pelliti 43
Gestamen sellæ 157
Gestamen, quid 202
Getæ Græcis qui Romanis Daci vi
Gindes fluuius 144
Gladiatores apud Præsides 21
Gladiatorum numerus 196
de eo edictum & Sc. ibidem
Gladiatorum pugnæ per dies Mineruæ sacros 202
Gladij Drusiani 85
Gladij longi Germanorum lx
Gladij pœna adulteris ex legibus Vandalicis 112
Gladij pœna quando inducta 235
Gladij pœna honestissima ibid.
Gladij pugionesque sacrari soliti 237
Gladios editori exhibendi mos 85
Gladius olim ab humeris 21
Gloriæ cupido etiam in sapientibus xliij
Gothi mortibus captorum Martem placât lxij
Gnome ad vitam pulchra, & acuta 154
Græca litteratura in Germaniâ & Galliâ lix
Græcanici stipendij modus 19
Græcis Theatrum pro Curiâ xxix
Graiæ Alpes xvii
Grammaticorum acumen à Liuio non spretum 64
Graniorum gens 105
edictum Augusti in prohibendis Gratiis 221
Gustus post balneum 108

H.

HABEO reciperare 143
Hadrianus primus reduxit barbam 205
Hauritum pro haustum viij
Hecate siue Triuia in Laginis 95
Hegesippus correctus lvi
Heluidij Prisci laudes 233
qui Apolloniæ exulauit ibid.
filius eius à Domitiano occisus lxxiiij, & seq.
Hera & Herthus terra lxix
Hercules Olearius 227
Herennius Senecio lxxv
Herodiani ambiguus intellectus 210
Hesternò, Cottidianò, & similia 115
Hibernæ alpes xvij
Hiemis modestia 170
Hieroglyphicæ notæ 145
Hieronymus emendatus 160
Hierosolymæ obsessorum numerus lvi
Hierosolymam aurum ex omnibus prouinciis exportari solitum lv
Hispania ab Augusto domita 100
Hispaniæ diuisio 102. x
Hispani ante prælium cantant lviij
Hispani in custodiâ Principum 186
sed ij dimissi ibidem
in Histriones coercitio 36
in Histriones honos ibid.
Histrionia verba in præfando 138
Histrionum præmium 36. spectatores exsilio puniti 37
Horatio lux data 74, 124
Horatij commentator correctus 234
Horti Cæsaris 125
Horti Luculliani 139
Hostiæ cohors xix
Hostias admouere 61
Hostiæ grauidæ 232
Hostiæ fugientes ominosæ xxxix
Hostiæ humanæ Gallis Germanisque lxij
Humeros exeri, quo fine scriptum xvi
Hunni aleæ supra modum addicti lxviij

IAC.

I.

IAc. Ræuardus 46 eius laus 65
& sententia noua 79
Iactat esse socius 1
Iazates 162
Icelus Galbæ libertus ix
Ignarus, pro ignotus xli
Ignis terreni miraculum 198
prælatio Ignis ante Principem 7. à Prisci silentio præterita ibidem vnde is mos Romam, & qualis ille ignis ibidem
Ilienſium immunitas 174. à quo primùm data ibidem
Illustrium virorum opera 97
Imagines damnandi vetus institutum 71
Imagines in atrio 157
Imagines illustrium in templis curiaque 64
Imagines diuinitus missæ supra hominem 148
Imaginis titulus 240
Imagines factæ erant ex argento vel auro 64
Cæsaris Imagines an vendi ius sit? 33
Imbriuini colles 145
Immania belli xxvij
Immensùm xlvi
Immunitas mercatorum frumenti 197
Imperatoris duplex notio 3
Imperatoris nomen soli sibi Aug. sepositit 98 discrimẽ in positu nominis Imperatorij ibid.
Imperatoris nomen ad solum principem 44 & apud eum vnum auspicia ibid.
Imperatorum statuæ, perfugium 84 ad eas etiam ingenui confugiebant, ibid. hoc prætextu ad calumnias abusi ibidem perfugium illud petitum ibid.
Imperiorum varietas bellorum caussa liij
Imperium minuebatur ingressu vrbis 72
in Imperij limitibus externus non sine custode lxix
termini Imperij ab Augusto 13 Traianus auxit 60 hos neglexit deseruitque Constantinus 13
varius dies primi Imperij Augusti 9
Impubes non maturus supplicio 124
In Senatu, in equite, id est, inter Senatores, equites 198
Incendium Lugdunense 240
Increpare periculum lxxvij
Index rerum Augusti quid 13
idem cum reperto lapide ibid.
Indicium quid 158. ex eo impunitas ibid.
Induere animum artibus 232
Infamia hominibus perditis voluptas est 154
Ingenia temporaria xxxi
Inimicitias denuntiare 61
Inimicitias indicere ibid.
Inimicitiæ testatæ 62
Insignia ornari, quid fuerit 22 floribus coronata ibidem. vnguentis perfusa. ibid.
Insignium fulgor ibid.
Insignia magistratus in luctu posita 69
Insistere, propriè autigarum 231
Insteius Capito 194
Institoria 227
Integra pars pop. vij
Intemelij populi lxxi
Intendere manus, rixæ notæ 100
Interdictio honoribus 245
Interior decubitus 140, & seq.
Interior locus dignissimus 71
Interior maritus, quo sensu 155
Interior sponda 141
Interpretis Arriani lapsus 192
Inuersa signa lj
Inuisus actu ix
Iordanis quot lacus efficiat? lv
Iornandes correctus lxxi
Iosephus à Tac. dissentit 156
Isichi, gens 194
Isidori error 50
Isidorus correctus 230. lxx
Isidorus explicatus 17, 50, 69
Isis litteras inuenit 145
Italiæ quando inducta vastitas? 170
Italiæ populi stipes Hierosolymam congerebant lv
Iterationes seruitutis 190
Iudæa procuratores habuit, Syriç adtributa 175
Iudæi in Sardiniam pulsi 67
Iudæi proles non exponebant aut necabant lv
Iudæorum sub Caio tumultus, propter effigiem in templo coli iussam 173. alia Iudæorum turba cum Christianis ibidem
Iudaïcæ stipes lv
Iulia Drusi F. 117, 187
Iuliæ duæ 193
Iulia, Agrippæ filia, non periit ferro aut veneno 73
Iulia vxor M. Agrippæ 72
Iulia Augusti filia 181
Iuliæ Augustæ ætas 121
Iuliæ impudicitia 19
Iuliana lex de modo possidendi 133
Iuliæ leges 75
Iuliam legem Papia obscurauit 75
Iuliæ legis caput de vi publicâ 102
Iulia & Papia confusæ 75
Iuliæ legis quæ pœna 112
Iulia lex diuersa à Papiâ, tempore & re 75
Iulianus gladiatorum dux xxxix
Iulium templum apud Bouillas, & Iudi 52
Iulius Cæsar pomœrium auxit 165
Iulius Pollio 185
Iulius Postumus 112
Iülus Antonius 11
Iulius Græcinus 70, & seq.
Iunia stirps in parte explicata 98
Iunia Caluina 162
Iunius Annæus Gallio, Senecæ frater 237
Iunius Blesus 98
Imperator appellatus à Tiberio ibid.
Iunius Cilo 163
Iunius Mauricus lxxv
Iunius Otho, rhetor 96. genus eius dicendi ib.
Iunius Rusticus xxv
Iupiter Chrysaorus 95
Iura in bonis libertorum pro ratione liberorum 80
Iura libertorum xxx
Iuramenta apud signa fieri solita 220. & plerique solemnes militiæ ritus ibid.
Iuramenti senatorij initium 105
Iuramenti militaris pars 235
Iuramentum in Principum acta 184, 242
Iuramentum per nomen Augusti 34
eius religio ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iurare per dextram 62
Iuratus Senatus 105. idem mos Græcis ibid.
origo iuris trium liberûm 78
id princeps dabat ibid.
Ius quattuor liberorum 79
Ius mariti 77
Ius patronorum xxx
qui Ius habuerint militis animaduertendi 26
Iurisdictio in vrbe apud quosdam equites 176
Iusiurandum in acta omnium Principum 242
exceptis pessimis ibid.
Iustini diuersa traditio 136
Iustinus explicatus xiiij
Iustitium in funere 63. mutatio vestis in
Iustitio ibid.
Iustus Catonius quis 25
Iuuenales ludi, primati 204
Iuuenales Imperatorum parum diuersi ibid.
Iuuenalia cur appellata ibid.
Iuuenalis sectio dubia 17
Iuuenalis explicatus 79,99,200,231
correctus 187. xlvi
princeps Iuuentutis 3

K.

KAII Kalendarum religio 32
Kalendis anni vulgò artes delibabant 120
Kalendis Ianuariis etiam à cæde & pugnâ abstinebant 120. & supplicio ibid.
Kalendis omnia tristia spreta ibid.
etiam à Græcis ibidem.

L

LABEONIS Iurisconsulti pater egregius 98
Laberij restitutio 66
Labieni libri primi exusti 109
Lacrymæ intutæ sub tyrannis 130
Læta faustaque nomina 25
Lætoria lex 145
discrimen inter eam & Claudij scitum ibid.
Læuini Torrentij coniectura firmata liij
Lampridius correctus 156
Lampridius illustratus 187
Lapis falsus 154
Lapsus viri docti 21
Laticlauij, qui dicti? 189
Laticlauij in curiâ 126
Laudantes inimici lxxiiij
Laurea triumphantium in gremio Iouis. 45
Laurus è fascibus ibid.
Legati exercituum 31
Legati sorte lecti xlij
Legati exteri in Orchestrâ 197
Legatio libera olim ad peregrinandum 164
Legionariorum & auxiliarium arma 168
Legiones classicæ viij
Legiones in Hispaniâ quot? xj.
in Ægypto xxij
Legionum cognomina ex lapide. xxv
quæque Legio suum Præfectum habuit 21
Legionibus singulis sua principia. 27
tres ordinariæ Legiones in Pannoniâ 101
vnaetuicesima Legio 25
Lentulus Cossus 131
Lentuli discreti. 114.
Gætulicus ab Augure diuersus ibid.
Lentulorum diuitiæ ibid.
Lepida consobrina Claudij 138
Lepida Domitia, secunda Appij vxor 181
Lepidi duo, Manius & Marcus 83
Lepidus quis? 200
Lepidi quattuor infausti 201
Lepidi verum stemma ignotum ibid.
Lepidus tutor liberûm Ptolemæi 61
Leucophryn insula 94
Libamenta in focum 224
mos Libandi Ioui seruatori 255
Liber & Libera 55
Libera eadem cum Corâ ibid.
Liberalia siue festum Vindemiæ 156.
Magna corona idem dictum 157
alia ab his Liberalia liberâ rep. 157
Liberi patris habitus 157
origo iuris trium Liberûm 78
id princeps dabat ibidem
feminis tributum etiam id ius ibid.
peti solet à Senatu ibid.
Ius parentum idem 79
Ius liberorum idem ibidem
quid tamen propriè sit ibid.
ius quattuor Liberorum ibid.
Liberorum apud Germanos exploratio lxvj
pro Libertâ esse, cui bono? 172
Libertas iusta 190 non iusta ibid.
Libertæ constantia 234
Liberti interdum binomines 173
Liberti non edebant ludos in vrbe 118
in Libertorum bonis successio 55
de Libertate serui cum domino pactio 215
Libertinas ducere ingenuis omnibus permissum, Senatorijs exceptis 75. & seq.
Liberti prædiuites xxx
Libertini iidem cum libertis 75
Libertinorum filij 150
Libertini à militiâ remoti ibid.
primum à Cæsare in Senatum lecti ibid.
Libertorum iura xxx
Libertorum pœna ab Augusto 190
Libonis stemma obscurum 46
Librorum capita puniceo colore descripta 145
Libros cremabant ædiles, triumuiri, vel prætores 109
Licentia in testamentis 216
Licentia & impunitas omnis culpæ in paupere militiâ xxx
Licinius Varro 11
Lictores Augustarum 14
Lictorum remotio 56, & seq.
in Limitibus imperij externus non sine custode lxix
Lingones xix. fusi lij. eorum multitudo ibid.
Linus Apollinis filius 145
Lineæ Germanis vestes lxv
Littera X. non necessaria 146
Litteræ quot Latinis primò ibid.
Litteræ per milites commeabant. 111
Litteræ Præsidum ad Principem xxvij
Litteræ ad signa lectæ xlvj
Liuia in nomen Iuliæ & Augustæ 8
Liuia à Claudio consecrata 121, & seq.
cultaque nomine Iunonis ibid.
Liuia sacerdos, & filia adoptione, mariti sui Augusti 12, 15, 182
Liuiæ pater adoptatus 121 à Bruto sterit ibid.
Liuilla, 100
Liuiana imitatio l, lj

Liuius correctus 43, ibidem 141, 165, ibid. 171
ex cõiecturâ 147. illustratus 72, 211, 234, xiiij
Liuius & Varro diuersi 205
Loca multa à distantiâ appellata 234
Locus superior honestissimus in accubitu 101
Locus supplicijs seruilibus, Sestertium dictus 234. is extra vrbẽ, & quæ nominis caussa ib.
Lollia neptis M. Lollij qui sub Augusto 159
Lollius rector C. Cæsaris 89
Londinium nobilissima vrbs 213
Longè clarus 212
Loquendi noua ratio 101. per Tacito crebra xxxiiij. prisca xlvj. transmarina l
Lucani fatum felix 232
Lucani liberum os in principem 108
Lucanus non erit auctor Panegyrici 204. ei rei argumenta ibid.
Lucanus supra Neronem poëta 231. vana æmulatio in illum Neronis ibidem.
Lucar quid xxxvj
Lucaris quis modus ibid.
Lucar sæpe mutatum ibid.
Lucilliana prædia 157
Luci pro dijs lxij
in Lucis ferina signa xlv
Lucilius Bassus xxxj
L. Arruntius 71
L. Cassius 123
L. Domitius 52
L. Piso patre Censore natus 131. eius ætas ibid. eius triumphalia è Thraciâ ibidem ebrietas cum præfectum fecit. 132
L. Silanus Appij F. 188, 240
L. Silani incautus amor in sorore 159, is caput perdidit in sorore ibidem
L. Telesinus philosophus 241
Lucernæ accensæ inter ornatus ædium 70
L. Vestinus indagatus. xlix
Luculli villa 139
Ludi Actiaci 212
Ludi Augustales, & eorum origo 16
Ludi Circenses siue Ceriales 133. celebrati per plures dies xxvij
Ludi equestres à quibus petiti 208
Ludi gentis Iuliæ apud Bonillas 52
Ludi Græci 208. Græcis vestibus vsi per eos ib.
Ludi Iuuenales 204
Ludi natalitij Augusti 16
Ludi in Palatio 34, 110
Ludi sæculares cur variè celebrati ab Aug. & Claudio? 144
Ludos sæculares quindecimuiri curabant ibid.
Ludi trilingues 208
Ludos curabant Sacerdotes 95. præsertim quattuor collegia ibid.
Ludorum curator 188
Ludorum editores Prætores 208
Ludouici Viuis audax correctio 153
Lugduni quot cohortes? xvij
Lugdunum colonia Rom. ibid.
Luizici ex equis diuinant. lxij
Lunæ templum vetus 228
Lunâ laborante clamor atque æris tinnitus 23
Lusius Geta Præf. 116
Lustrale certamen idem cum Quinquennali 238
Luxus feminarum in gemmis 92.

M.

MACER Iurisc illustratus 218
Maciacus ager siue Maziacus 148
Maculosi noua significatio xxiij
Mænianæ Scholæ 87, & seq.
Magistratus non iudicant 72
accusabant adulteras 112
Magistratus nomen ad curatores viarum 82, & seq.
Magistratus exordio leues caussæ 109
Magnetes duplices 55
Magorum deuotionumque ritus 61
Maiuma, sacrum annuum Castorum 154
Mamertini 114
Mamertinus correctus lxxiiij
Mam. Scaurus 135. libidine infamis ibid.
Mancipari 47
Mancipes qui dicti 82
Manilius tentatus 59
Manlij Iunios attingunt 98
Manu assentiri xlij
in Senatu & exercitu ibid.
Manumissio duplex 190
Manus Gammata 181
Manus intendere, rixæ nota 100
Manus sublatæ pacatum signum xvi
Manutij coniectura lij
Maraboduus rex 54. eius regia ibid.
Marcella M. Agrippæ vxor, & an ex eâ proles 72
Marcelli mortis locus 3. Liuia ei caussa mortis fuit ibid. & Augustus ibidem
Marcellus Cornelius 140
Marcomanni lxix
M. Agrippa 181
M. Agrippæ ignobilitas 2
M. Agrippæ vxores & liberi 72, & seq.
M. Ostorius 141
M. Scaurus lxx
M. Silani duo 180
M. Silanus cæsus xlviij
Marita lex eadem quæ Iulia 74
Mariti antelati in Magistratu 77
Mariti in sorte Prouinciarum antehabiti ibid.
Maritorum priuilegia ibidem
in Maritorum numero esse ibid.
Marius Maturus xxxviij
Martialis flamen ad bellum non mittitur 95
Martialis explicatus 77, 225, 236. xiij, xxx
eius epigramma 96
Martius Macer xxvij
Mastruca lxv
Mathematici quando & quoties pulsi 42
de iis Sc. ibidem
Matrimonio secundo vbi in Germaniâ nullus locus lxvi
Matrimonij etymon 154
liberi à Matrimonio non arcendi 77
Matrimonium triplex: vsu, farre, & coëmptione 103, & seq.
Matrimonia sobrinarum quãdo cœperint 161
ea vetuit Theodosius ibid. alij iterum permiserunt ibidem
Matris cum filio cœtus 139
Matronæ crinium formã alia à virginibus 92
veteres crines rutilabant, magis auidè posteriores lx. olim in carpentis vehebant 169

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mattiaci è Cattis 31
Mattiacum ibidem
Mauritania à quo diuisa? ix
Mauricus lxxv
Maurus refutatus 120
de Maximo historia 5
Maximus Nasoni amicissimus ibidem
Medica vestis 51
Megalensia quando 70
Memmij coniectura 107
Memnonis miranda effigies 60
Merceri diuinatio lvi
Meretrices etiam lecticas posuerunt post Domitiani edictum 66
Meretrices Athenienses quo habitu? ibid.
Merulæ cædes quando 93
Messalla vir insignis xlvij
Messallinæ lepidum factum 158
Messallinæ quæ mater? ibid.
Metia porta eadem cum Esquilina 49
Metus ex duce 23
Metus mutuus inter què potētes repagulū lvij
Miliarium in foro * xij
Miles in porticibus xiij
Militares animaduersiones extra castra 23
Militares vacationes xiiij
Militaris pœna 194
Milites habitu plebeio domos perlustrant qui Frumentarij xx ibid.
Militariter loqui xxix
Milites siue coniugibus 210. iura maritorum à Claudio, nuptiarum à Seuero habuerunt ibid. per signa iurabant 44
Milites promoti ex donis 29
etiam ex censu ibid. togati xiij
Militum licentia ob egestatem xxx
Sacramentum sub principibus 235
Minerua Musica 11
Ministri magistratuum è libertis 190
Minutius correctus 94
Miseni promuntorium infame naufragiis 232
Pallas ibi culta ibid.
Missio duplex sub Augusto 17
Missio plena, quid? ibidem
caussa discriminis Missionum ibid.
in Missione pecuniarium præmium 19
eius summa definita ab Augusto ibid.
emeritum ea ipsa pecunia ibid.
an agrorum vice data ibid.
Mithridates Armeniæ rex 143
vinctus à Caio ibidem
Mnester mimus 142
Modestia hiemis 170
Modestia fortitudinis comes xix
Modij lectio proba lxxx
Mollities, quid Latinis 232
Monogamia improbata 77
Monogamiæ honos 67
Montanus poëta 111
Mors sine arbitro 240
ad Mortem breuis paratus 234
Mos Romanus in Antecursoribus xxiiij
Mucianus xxi. eius ambitio xliiij
Mulcare quid 25
Muretus comprobatus lxxiij
Musonius philosophus 217
pulsus Româ 237
Mutare, patiendi significatu 166.

N

NABALIA vel Naualia lvij
Narcissi petulans nequitia 163
Natalis imperij xxviij
Natali Principis epulum & munera dat ipse princeps 118
Natalis, quidam impurus 233
Nauale stagnum 205
Naues duplici gubernaculo 40
Naues tectæ 373
Naumachia Augusti ibidem.
Nauportum 21
Necessitatis non trita notio 13
Nero an pontifex? 81. an potius augur? ibid.
Nero inter poëtas 206
vt quidam volunt bonos ibid.
grauiter puniti qui segniter cantantem audirent 239,143
Nero petulanter grassatus 189
Nero primus sæuit in Christianos 231
Neronis oratio in argentum incisa 182
Nero Parthis gratus vi
Neronis prior domus 227
Nero quot statuas è Græcia abstulerit 231
Nero trigarius ibidem
Neronianum incendium quot dierum 218
de eo variantes sententiæ ibidem
Nerua Iurisconsultus 134
Nicetes Sacerdos, rhetor lxxix
Nicostratus athleta lxxviij
Nili ostia bina 60
Nobiles an ab epistolis aut libellis principum 226
Nodus in crinibus Germanorum lxviij
Nomen Imperatoris in signis xxxvij
Nomina fausta xlix
Nominum per fastidium mutatio xv
Nouendial sacrum 128
in Numero maritorum esse, quid sit 77
Numeri militares vij
in Numero magna varietas 15
Numerus in Suetonio correctus 134
Numerus in Tacito vitiosus 80. 168. 174, 192, 193, 198, 213. dubius 131, 164. falsus 108.
Numida alio intellectu xxv
Numidia gens 170
Nuptiarum formula & definitio 154, & 155
Nuptiales tabulæ 116
iis ruptis, matrimonium soluebatur ibidem
inter Nuptias veteres nouasque tempus legitimum 77
Nursia Volsinienſium dea 99

O

OBSIDES in Germaniâ, item Italiâ, puellæ lxi
Obultronius Sabinus xiij
Ochoris rex liij
Octaua præmium seruorum pro accusationibus 104.
Octauia an in Aegyptum relegata 218.
Odiosus orator lxxix
Odoratus Poppææ rogus 240
Oe diphthongus quomodo pronunciata 197
Oënses in Tacito repositi xlviij
Officia in codicillis à Principe data 187
Olearium tabernæ 227
Oleum in congiario datum 216

P.

PACONIVS Agrippini philosophi pater 244
Pacta & testamenta olim in templis 8
Pactio interposita personâ aliâ 215
Pactius Orfitus primipilus aut primipilaris, inconstanter dicitur 220
Pædagogia veterum 236
ad delicias plerumque ibid.
Pædagogiani pueri ibid.
Pædogogium pro cœtu, non pro loco ibid.
Palamedes quot litteras inuenerit 246
Palatinum templum Augusti quis exstruxerit 11
Pallas à rationibus Claudij 184
Pallas per infamem adulationem è regibus Arcadiæ 172.
seruus antea Antoniæ ibid.
Pallantis eximij honores ibid.
Palmerius refutatus xiiij, xxv
comprobatus xviij, xxxi
Palpelius Hister 167
Paludes militi non adsignatæ 18
Panegyricus scriptor emendatus 71, 86
Pannonij vnde dicti lxv
Pantomimorum origo 30
Papia lex valebat ad honores consequendos 56
de lege Papiâ liber excursus 74
Papia quando cœpit 75 caussa nominis ibid.
caussa ferendi ibidem
Papia, Senatoria lex ibid.
Papiam legem imminuit Seuerus 62
item Constantinus Theodosiusque ibid.
Parentalia nono die 128
cibi solemnes in parentalibus ibid.
Pariare quid 184
Parthi venationi addicti 39
Parthorum reges quatenus ad Romanos pertinent 38
Parthorum mos in victimis & sacris 223
Partim, solitarium xvi
Passienus secundus Agrippæ maritus 160
alius Passienus pater huius ibid.
Patibulum à cruce distinctum. 213
Patiendi verbum agendi significatione frequens antiquis 5
Patientiæ insigne documentum lij
Patres maiorum gentium & minorum 153
Patres olim filios rus relegabant 190
Patroni cum libertâ connubium 76
Patruinus xlvij
Patruis fratrum filias ducere, non item sororum licuit 162
Paulli basilica & porticus 97
quis refecerit ibidem
Pausanias culpatus per interpretis culpam 226
Peculio suo se serui liberabant 214
Pecuniæ in templis 8
Pecuniæ militum apud signa 26
Pedibus intectis incedere 59
Pedo emendatus 64
Pedo Pompeius 31
Pelamydes vbi natæ, & captæ 177
Pellacia 159
Pelles ad vestem lxv
Penina iuga xvi
Penthilus Arcadiæ rex 113
Peregrinationes veritæ Senatoribus 164
à Iulio exemplum videtur ibid.
Persæ multis in rebus Germanizant. lxvi.
deliberant inter pocula lxvij
Persæ Reges suos pro diis colunt 110
Persæ Soli equum immolant 137
Romani & Mysij Marti ibid.
Persæ primi crediti virum excidisse 136
siue, vt alij, Semiramis ibid.
Persius correctus 224
Perilius Cerialis 213. lij
Petrina ala 142
Petronius procurator xvij
Petrus San-Iulianus 88
Petulantia feminæ 15
Pharus Capreis 119
Philippopolis 86. variè dicta ibid.
Philippus Macedo Antiocho infensus quod milites in bello cæsos sepelisset 32
Philopœmenes vltimus Græcorum dictus 108
Philostrati locus 84. & error 202
Phœbus libertus 240
Phœnix quando in Aegyptum venerit 134
de Phœnice contra Tacitum plerique scriptores 135
Phraaris liberi & nepotes 38
Phrasis non frequens 53. prisca xxxiiij
Phryxi oraculum 136
Piacularia sacra à Tullo 162
Pighij iudicium 210
Pilæ in aquis, è lapide, vt sublicæ, è ligno 202
Pinciani laus 11
Piso collega Aug. Tiberioq; in consulatu 53, 72
Pisonis pater x
Pius Aurelius Antonini maior 35

Universidad de Deusto
Biblioteca

Plancina 53. virilia munera obit 82
Plautius Lateranus 156. eius virilis mors 134
Plautus explicatus & emendatus 49,107, 115,129,145,191,214.
Plebs iniqua dominis 5
Plebs iuncta, audax 22
Plebeij Senatores in patres adscripti 153
Plebiscita non in vsu temporibus principum 147
Plinij prosocer 240
Plinius correctus & explicatus 4,17,18, 19, 20,38,47,69,74,78, 80, 121,126, 130, 177, 180,182,188, 194,225,231,236,243. xv. eius recepta lectio defensa 45. lxxxi dissensus aliquis à Tacito 91
Plinius historiam temporum scripsit 187
Plotius Firmus, præfectus xxv
Plutarchi duplex error 5
Plutarchus correctus 116,139,187. ix,x, xiiij.xxv. Tacitum amauit xxviij
Plutarchi & Taciti multa similima xxiiij
Pœna damnatorum in x. diem dilata à Theodosio in xxx. ibid.
Pœna in libertos ab Augusto 190
Pœna militaris 194
Polemo rex, eiusque stirps 58
de Pollione celebris historia 11
Pompeius Theophanes 133
Pompeius primus auctor theatri mansuri stultitia exercitus eius in Africa 238
Pomponij error in prætoribus 15
Pomponij error in Cassio 132
Pomponius Flaccus 61,134
Pomponius poëta 144
ambiguum illi prænomen ibid.
septem annis in custodiâ habitus ibid.
Tragœdiarum scriptor ibidem
eius vitam Plinius scripsit 145
Pons in Rheno 53
Pontia C. Petronij filia 241
Pontifex Max. ad bellum non mittitur 93
funesto adspectu arcetur 102
Pontius Pilatus, sextus Iudææ procurator 231
Poppæa 142. eius rogus odoratus 240
Porticus Capitolinæ xli
Porticus Liuiæ quâ causâ facta 11
Possessorum vias reficere 83
Prædia Lucilliana 157
Præfecti ærario tabulas publicas adseruabant 123
Præfecti è prætoriis sub Nerone 191
Præfecti vrbis iurisdictio 190
ordo successioque Præfecti vrbis 131
potestas eius & munera 131,214
Præfectus castrorum quando 21
quæque legio suum præfectum habuit ibid.
Præfectus Aegypti suprà ceteros ius habuit 175
Præfectus Latinarum è iuuentute 109
Præfectus vrbis cur in Tiberij verba non iurarit 7
Prægustator viris principibus 179
quando is mos cœpisse videatur ibidem
traductus est à Persis ibidem
Præliares dies xxi
Præmia maritis, patribusque 77
Præmia patrum multa, etiam veteri rep. ibid.
auxit ea Augustus ibidem
Præmia πολυτελῆ 77, &seq.
Præmium accusatoribus quando datũ, &c. 135
Præmium pecuniarium in missione 19
eius definita summa ab Augusto ibid.
emeritum ea ipsa pecunia ibid.
an angrorum vice data ibidem
Præruptus animo 240
Prætextæ vsus in sacris 43
Germanicus eâ vsus tamquam augur ibid.
Prætor qui de falso cognoscit 214
Prætoria 217
Prætorum origo & progressus 15
Prætores sub Cæsare quot ibid.
& quot sub Augusto ibid.
varietas in numero ibidem,
Prætorum numerum auget Sulla ibid.
sub Claudio quot ibid.
Prætores & consules curru vecti in Circo 17
toga picta Præt. per ludos 16
Prætoriæ cohortes sparsim habitæ 99
castra earum quâ parte vrbis ibidem
stipendium 20
Principem scuto imponendi mos xlv
Princeps iuuentutis 3
Princeps non ipse ad omnia bella 89
Principes populum adorare soliti 238
Principes, principum interfectores quare tollunt xiiij
Principis nomen & origo 1
Principatus olim insignia 7
Principi semper xij. fasces 183
Domitianus xxiiij. sumpsit 184
Principes in viuis numquam Diui dicti 238
Principia castrorũ sacra, in iis aquilę & signa xv
Principis quæstor orationes Cæsaris recitabat 244
Principium pro principatu positum 1
Principium apud Suetonium quid 139
Principum orationes in æs inciſæ 182
Neronis in argentum ibid.
Principum filiis propria mensa 185
sedebant non accumbebant ibid.
Proconsules & legati qui propriè 35
discrimina inter vtrosque ibid.
coniungit vtrosque Tacitus ibid.
Proconsulare Imperium deterius Præsidiali 35
Proconsules, proprætores, legatos nefas amplecti 214
nec ad ædes eorum statim ingressus ibid.
Proconsulis salarium lxxiiij
in Proconsulum prouinciis etiam procuratores 176.
Procuratores Cæsaris 175 prouinciæ minores iis solis rectæ ibid. iura dicere cœperunt ibid. vice Præsidis ibid. ex equite aut libertino ibid. ideo acta ipsorum iure non rata ibidem
Procuratores fisci 55
Procuratores initio non aliud quàm Rationales 176
Prodigia ante euersam coloniam 2. 3
Prœlium inituri cantant 115,lviij
verbi Profligare significatio contra Agellium xxi
Promagister vicesimæ 193
Propertius illustratus 74 correctus 92, 103
in Propertio coniectura 179

Prouinciarum diuisio facta primo die imperij Augusti 9
Prouincia vetus 31
Prouinciæ publicæ siue populi 182
Prouinciæ aliquot, quibus solus procurator præfuit 175
Ptolemæus Africæ rex 106
Publicum, quid 196
quorum bona Publicati solita 135
publicationem primus Cæsar induxit ibid.
P. Anteius 188
P. Celerius 181
P. Corn. Dolabella 106
P. Suillius, Quæstor Germanici 195
Puellæ pro obsidibus lxi
Pueri ad cereos elati 69
Pueri nostri quos paigios vocamus, oriundi à pædagogiis 236
Pugnæ signum, vexillum proponere 26,220
Tunicæ forma fuit 27
Puniceus color in titulis librorum 145
Puteolanæ moles 202
Puteoli quando deducta 210
Puticuli 49
Pyrrhica saltatio 157
Pythœi lectio bona lxxvij, lxxix

Q

QVADI populi 65
Quadragesimæ vectigal sub Theodosio & Arcadio 196
Quadruplatores vnde dicti? 104
Quæstiones perpetuæ, quando? 15
Quæstoria munera 149,182. sustulit Nero 149. imposuit iterum Domitianus ibid.
Quæstores primi quando? 149
Quæstor missus ad cædem Vitaliani 6
Quæstor Principis orationes eius recitabat 244
Quæstor consulis supplicij exactor 245
Quæstorum prouinciæ 107
Quæsturæ ætas 81
Quarta, præmium in crimine maiestatis, aut repetundarum 104. vulgare præmium accusatorum ibid.
Quartadecima legio amota xxxvi
Quinctiliani similis locus 106,xxxvij
Quinctilius Varus 199
Germanici gener ibid.
Quindecimuiri sæculares ludos curabant 144
Quinquagesimæ vectigal 193,196
Quinquatrus dies sacri Mineruæ 202.
connuuiis læti ibid. pugnæ gladiatorum ibidem
per illos
Quinquennale certamen Neapoli 207
etiam in Iudæâ ibidem
Q. Haterius 93,117. eius senium 138
Quirinalis flamen ad bellum non mittitur 93
Quirinius consul 89. eius expeditio in Homonadenses ibid. in Syriam missus 90.
Quiritium compositæ modulatæq; voces 239.

R

RAMI felices xlix
Rationem constare quid 6
Ræuardi laus 65
sententia noua de lege Papiâ 69
Reditus duplices in quibusdam prouinciis 176
Refragium 202
Reges Regum mortem vlciscuntur xiiij
Regiones Italiæ xlij
Registra publica 123
Resp. tres partes 15
Relationis ius soli consules habent, aut iis absentibus prætor 111
Relationum verba ibid.
Relegatio olim frequens 196
ad certum opidum ibidem
Religio in capiendis signis 28
Remittere & permittere contraria 9
Remitto pro Permitto ibid.
in Renuntiando militiæ mos 6
Repetundarum criminis quæ pœna 212
Repudium dicere, pro repudiare 73
Res Romana Tacito pro Imperio 92, 108
Res secundæ, aduersæ xi
Respondere gratias 217
Rhamses Aegypti rex 60
Rhascuporis rex ibid.
Rhenani errores 86,238. xx,xxvi,xlv.
lectiones eius refutatæ xi,xv,xvi,xxvij
confirmatæ xi,xxxviij, xlvij
Rhenani laus xxxviij
Rheni etymon lxvi
Rhenus ἀλαγχόμενος ibidem
per Rheni ripam amplius quinquaginta castella Drusus direxit 100 hinc origo nobilium in eo tractu opidorum ibidem
Rhodiis libertas reddita 174
Rigodulum lij
Robur in carcere 107
de Robore præcipitari ibid.
Rodolphi Agricolæ lectiones xxij, xxxiiij, xxxv, xli, xlij, lxxviij, ibid. lxxix, lxxx, lxxxi, lxxxij. acumen 218, 233
Rodolphus librum pleniorem habuit lxxxij
Rogus Poppææ odoratus 240
Romanorum origo à Samothrace 17
Roma à Gallis incensa quo die? 218, &seq.
Taciti de eo assertio defensa contra virum doctum ibid.
Roma olim non ad normam 227
Romæ nouæ plures insulæ quàm domus 130
Romæ templum quâ parte vrbis 116
quando primum exstructum ibid.
Roscia lex, tantum de theatris 225
Rubellius Blandus 135
Rubellij Plauti cognomen retentum 187
eius genus ibidem
Rubellius Plautus discretus ab illo de quo Suetonius 218
Rubor timendus lxxv
Rudibus dimicare lxxxi
in Rufo solicitata scriptio 206
Rufus Crispinus 195
Ruminalis ficus 198
Rusticus Arulenus lxxiiij
Rutilij versus super Lepidis 201
Rutilius Rufus historicus lxx

S

SABINVS præfectus vrbis & prætorij xxix
Sabrina fluuius 167
Sacerdotes Claudiani 213
Sacerdotes coronati in sacris 12
Sacerdotes vota concipiebant pro salute principum 243 ea obsignabantur in tabulis ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacra externa repressa 67
Sacramentum sub principibus militum 235
Sænia lex 153
Sagina Vitellij xxx
Saginans eloquentia lxxviij
Sallustiana imitatio 18,73,89,195,214. xlvi,lj,lxxiij
Sallustius amicus Augusti 6
Sallustius illustratus 171
Saluiani locus adsimilis lxxiij
Saluius Cocceianus xxvi
Samothracia alia ab Imbrasiâ 57
Sami tres ibid.
Sanctitas templi Dianæ 94
Sanguinare lxxviij
Sanguinis gustus ad sacra 172
Sanquinius Maximus 127
idem præfectus vrbis ibidem
Sardes terræmotu concussæ 54
Sardinia an populi 226
de Sarisbariensi siue Salisberiensi iudicium 177
Satrius Secundus 108
Saturnale ludicrum in creando rege 18,
Saturni ædes xiij
Saufeius Trogus 158
Saxonum etymon lxi
Scauri iocus correctus 96
Scaurus scripsit orationes lxx
Scena scholasticorum lxxxij
Scena temporaria 207
Scipionis siue sceptri mittendi quàm vetus mos 106
Scitum, generale nomen 147
Scholiastæ Iuuenalis error 4, 160
incuria 162
is corrigitur 216,240,241,245,246. xxiij,lx
iure laudatus 246
Scholiastes Persij correctus 215
Scorta prostabant nudis corporibus 227
Scribarum ordo 190. liberti, pretio patebat ibid. in decurias tributus ibid.
Scribonij fratres xlvij
Scrutatores in aulâ 148
Claudius primus instituit ibid.
Vespasianus sustulit ibidem
Græci olim tyranni habuerunt 149
Scuta & arma versa in luctu 68
à transfugis ibid.
Scuto imponendi Principem mos xlv
Secundus Carina declamator 231
Sedes in theatris 63
quando inualuerit is mos 63
Sedes vulgaris in curiâ, quid 101
Segestani à Troianis orti 114
Segimundus, olim; hodie Segismundus 31
Seiani filia quando desponsa Druso Claudij filio 82, 101
Seianus adoptionis nomen habuit 99
Seius Strabo Seiani pater 9
Sellarij, qui 125
Sellæ consulum sublimes 101
eædem cælatæ ibidem
Semnones Sueuorum populi lxviij
Sempronius centurio prætorij xiiij
Sempronius Gracchus 30
Senatores non lædendi xlvij, & seq.
à Senatu sæpe ad Principem appellatum 182
Senatoria ætas 81
Senatoribus ius fuit quod vellent prosententiâ dicere 222
Senatus sæpe consulta referebat ad Principem 189. in Palatium vocatus 182
Sc. ad ærarium deferri solita 90,& seq. nec rata nisi delata 91
Sc. de tormentis seruorum 47
Sc. pro securitate Romanorum 193
Seneca pater restitutus 10,31,83
eiusdem fortasse error 4
Seneca filius correctus & explicatus 2, ibid. 6,11, ibid. 45,69.70. 73, 91, 108, 109, 117, 118, 126. 131, 136, 160, 161. 185, 188, 196, 202, 232, 241 246
Seneca ab adulando auersus 234. eius exsilium 162. reuocatur ab Agrippina erudiendo Neroni 162. eius de Nerone dictū ibid. eius frugalitas 232. oratio 203. vxor nobilis 234
Senecæ & Taciti pugna 235, 222
Senecio quis? 235
ad Sepulcra epulæ 129
Sepulturâ qui prohibiti 135
Sericum quid 50 vestes è serico pellucidæ 50 item è bombyce 51
Serica quando Romæ 51
Serrati nummi lx
Serui auditi in dominos vij
Serui pactio cum domino 214
Serui peculio suo se redimebant 214 quando torqueri in dominos possint 47
Serui publici agnominati à magistratibus 48
Seruij fragmentum 104
Serui recentiores in vili pretio lxxiij
Seruilij iudiciaria lex 176
Seruitutis iterationes 190
Sestertium, locus seruilibus pœnis 234 is extra vrbem; & quæ nominis caussa ibid.
Seruorum immanis numerus Romanis & Græcis 91. quinque millia vni homini, ibid. imò viginti millia ibidem
Seueriſſimus, centurio xix
Severi Sulpitij falsa scriptio xxviij
Seuerus imminuit Papias leges & abrogauit 80. & Constantinus Theodosiusque ibid.
Seuiri viarum 82
Sex. Africani stirps 187
Sex. Marij opes 134
Sextius Paconianus 127
Sex. Pompeius 71 Valerij Maximi amicus ibid. Proconsul Asiæ ibidem
Sicilia & Gallia Narbonensis à Senatoribus sine commeatu adiri poterant 164
Sidorex 167
Sidonius explicatus xxxj,lvij, correctus xxxj. eius memorialis error 91
Signa inuersa in luctu lj
Signa incompta quid & quando 22
Signa in lucis xlv
apud Signa iuramenta fiebant, & plerique solemnes militiæ ritus. 220
in Signis Imp. nomen. xxxvij
Signa tutari, quid. 23
Signorum adoratio 44
Signum militiæ à Tribunis datum militi 182. tribunis à duce aut ab Imperatore ibid.

Sigonij lectio reiecta 138
Silani incautus amor 159
Silanorum aliquot collectio 180
Silanus ab August. deductus 181
Silanianum Sc. 215
Silanus Creticus 53
Silicernium 129
Silius Italicus emendatus 131, 178. illustratus xxviij,lj
Silius legatus damnatus à Tiberio 137
Silures populi 212
Sinuessanæ aquæ xviij
Sinus, in prædandi significatione aut congerendi xxx. homo ipse in quem rapinæ omnes collatæ ibid.
Siraci populi 163
Sirpicus cur dictus 21
Sistentare pro ostentare 221
Smyrnam quis condiderit 116
Soæmus rex 164,183
Sobrina propior, quæ? 179
Sobrini Tacito pro Consobrinis 161
Societas apud potentiores seruitus xliij
Socrates à Tacito laudatus 129
Sodales Augustales 30
Sodales Titij ibid.
Solem adorant pleræque gentes xxxvj
Sol mergi putabatur lxix
Solemnia idem quod vota. 243
Solidum capere 79
Solinus correctus 55
Solis templum in Circo 237
Solymi Homero celebrati. liij
Somnia suspecta & punita. 142
Sonor, ôris 213
Sophonius Tigellinus 216. obscuris parentibus ibid.
Sosibius Grammaticus 140
Spargere flores in aliquem, honoris 218. aut iacere coronas ibidem
Sparteoli xl
Spartianus correctus vel explicatus 43
Spectare promiscuè licitum in vulgi veste 225
Spectatores histrionum exilio puniti 37
Speculatores xj. arma eorum xij. lancearij ibid. iidem qui Scultatores posteà. ibid.
Speculatorum loco interdum milites xx
Speculatorum tesserarius siue tesserarius. Speculator xij
Specus subterranei Germanorum lxv
Spei templum 55
Spes in altâ indole xxvj
Spelunca, villa prætoria 117
Splendida femina ibid.
Sponsa in mariti gremio 155
Sponsalibus data lex 76
Sponsalibus quando locus ibid.
Stagnum nauale 205,
Statij locus emaculatus 69. explicatus 55, 212, xv. fluxæ fidei lxxij. occultior intellectus vj. acuta & breuis gnome xxvj
Statuæ deorum sessiles 223
Statuæ hominum deo cuipiam dicari solitæ 95
Statuæ pro triumpho 106
Statuæ velabantur 102
Statuarum quarundam ius eximium 84
in Statuis capitum permutatio 34
Stipendij Græcanici modus 19
Stipendio aucto, non vltrà militi vestis è publico ibid.
Stipendiorum verus numerus 17
Stipendium Prætorianum 20
Stipes ad ludos, diis posita, & ad capita fontium iactæ 205 & seq.
in Stoicos quæ torquentur xxv
Strabo correctus. 30, 38, 54. vanus lv malè versus x eius scriptio in quod tempus xxij
Strabo in Ægyptum iuit 60. quando desierit scribere 100 diuersus à Tacito 57, 95 mira eius adseueratio 137
Stratonicea à Parthis obsessa 94
Suburarum origo lxiiij
Studiosi auspicabantur Vulcanalibus 110
Studiorum finis xliij
Stupra quomodo olim vindicata 65 permissa propemodum libertinis 66 etiam matronis, si professæ; quæ habitum matronalem deponebant & lecticam ibid. professio apud Ædiles. ibid.
Sublacenum 209
Sublacensis villa ibid.
Substillus 117
Succinum lxix
Suetonij à Tacito dissensus 6, 35, 91, 117, 134, 174, 178, 212. xxvj ibid. xlix
Suetonij locus desperatus 72 incauta assertio 95, 111 error 114, 187, 227, lij
Suetonius correctus & explicatus 4, 8, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 36, 56, 58, 74, 76, 76, 77, 82, 83, 85, 93, 97, 109, 111, 117, ibid. 121, 132, 134, 235, 137, 141, 150, 155, 158, ibid. 162, 164, 165, 173, 181, ibid. 190, 201, 205, 209, ibid. 216, 227. v, x, xxvj, ibid. xl, xlix, lvj, lxxiij.
Suetonius Paullinus xxiij
Sueui apud Tacitum qui? vj. vicini Sarmatis ibid.
Sueui & Sugambri in Galliam traducti, posteà Burgundiones dicti 45
Suidæ obscurior nota 16, 164. error 218
Suidas emendatus 30
Suillius 108
Sulla auget Prætorum numerum 15
Sulla in campo Martio primus per honorem sepultus. 9
Sullæ dictum xlj
Sullanum factum liij
Sulpicius Camerinus. 197
Sulpicij, Pœtici cognominati 197
Sulpicius Seuerus explicatus lvj. Tacitum transcripsit 227, 228, 230
Sumptuaria lex Augusti 91 de eâ Agellius emendatus ibid.
Suouetaurilia xlix & seq. Solitaurilia dicta 1
Supplicium numquam die festo 120 idem seruarum à Græcis ibidem
Supplicium moris maiorum 216
Symmachus correctus lxxx
Synesij dictum 150
Syriæ mos, orientem Solem salutare. xxxvj

T.

Tabernæ olearionum 227
Tabularium 113
Tabularum obsignatio in testamento 114

Universidad de Deusto
Biblioteca

Taciti scripta ad Visurgim reperta 42. prænomen quod 1. callidum sed impium dictum vij. sententia compar Thucydidææ. 72.108. error 85, 101, 165, 169, 180 in eo defectus 124 ib. 139, 173, xlvj, liij
Tacito aduersantur plerique scriptores, de Phœnice 135
Tacitus à se dissidet 30, 168. transcriptus à Sulpicio 227, 228, 230
Tacitus, Epicuræus 103 Senecæ amicus 186 à Vespasiano Senator factus v. scripsit post Neruam ibid.
Talo creabatur rex ludictus 185
Tanfanæ templum 29
Tarentinum fœdus 10
Tarpeium saxum 49
Taurina ala xvij vel Tauriana xxxiiij
Tegere aduersum aliquem 119
Templum Claudij 213
Templum Dianæ apud Ephesios 94
Templum Hierosolymæ lvj
Templum Lunæ vetus 128
Templũ Palatinũ Augusto quis exstruxerit 12
Templa Romæ & Augusti 110
Templum Romæ & Veneris 116
Templum Solis in Circo 237
Templum Spei 55
Tenere dicere lxxxj
Tepor in oratione lxxx
Termisium opidum siue Termes 116
Tertullianus correctus & illustratus 37, 136, 200, 207, 243. ibidem.
Tertullinus 240
Terræmotus magnus 54
Tesseræ dandæ ratio 181. cur sic dictæ ibid. deorum nomina crebrò pro signo ibidem
Tessera duplex ibid.
Testamenta olim in templis 8
Testamenta corũ rata qui se interfecerant 135
Testamentorum licentia 137, 216
Teutoburgiensis saltus 31
Theatrales operæ 17
Theatri factiones 17
Theatri mãsuri primus auctor Pompeius 107. censores antea tollebant ibid. & Scipio Nasica ibid.
in Theatris sedes 63 & seq.
Theatrum Græcis pro Curiâ xxix
Theleboæ, pro Capreis 113. eas Augustus emerat ibid. manserunt q; apud Cæsares ib.
Theophrastus falsus lv
Thesei asylum 84
Thori Germanorum lxvj
Thraces montani 115. liberi sunt ibid.
Thracium bellum 178
Thrasea Pætus 244
Thrasullus 134
Thucydidæa imitatio 72, 108
Thyrsus 157
Tib. Alexander 222, ix
Tiberij ætas 139
Tiberina fossa 38
Tiberis non nisi præsagio inundat xx
Tiberis curatores 37
Tiberius periurij reus 15. fixus in Augusti vestigiis 110
Tibullus explicatus 84, 101, 124
Tinnitus æris in defectu Lunæ 23
Tirocinij dies solemnis 81. in forum Capitolium q ue ab agnatis deducebantur tirones ibid. sportulas dabant 82
Titi laus liiij
Titus Ampius Flauianus xxxij
Ti. Plautius 106
Ti. Vinij auus proscriptus xv
Ti. Sabinus 119
Titurius 187
Toga picta Prætoribus per ludos 16
Toga virilis quando data 169
Togata cohors xiij
Torquata, Vestalis 96
Trabea lætitiæ, non luctus 68 ordinem distinguit 69
Trabeæ equitum propriæ ibid.
Traianus auxit Imperium 60
Transalpinorum quidam ciuitate donati 149
Transfugæ vertebant vexilla & scuta 69
Trebellienus Rufus 138
Tribunalis cespititij occultior mos 20
Tribunalis erectio quid signet ibidem
solius Imp id est ibidem
Tribuniciæ potestatis inuentor Augustus 93. aliter Dio ibid.
Tribuni militum ipsi puniunt, sed plerumque speculatores 235
Tribunorum locus melior in spectaculis 240
Tributi Ægyptiaci modus 132
pro Tributo equi dati 121, & coria boum ibid.
Triuia in Laginis 95
Triumphale funus 103
Triumphantium laurea in gremio Iouis 45
Triumphus & ouatio non potest sine imperio 72
Triumuiri similes vndecimuiris Græcorũ 124. eorum impotens factum ibid.
Turnebi sententia comprobata 53. refutata xxxvij
Turranius Præfectus Annonæ, post Augustum 7 & seq.
Tuscus vicus 119. vnde dictus ibid.
Tyranni mores xliij
Tyrrhenus in Italiam 117

V.

VAcationes militares xiiij
Vada pro aquis xliij
Vagare gaudio xiiij
Vahalis fluuius lvij
Val. Potitus 149
Valerij Maximi à Tacito & Liuio dissensus xxxix. inquisitio in eum & coniectura 51, 92. vocula ei addita è libro 154
Vannianum regnum 166
Varro explicatus 48. & correct. 50
Varronis lectio firmata 57
Vasa lustralia xlix
Vastitas quando illata Italiæ 170
Vatinius sutor 225
Vbij à conditore Agrippinenses dicti. lxvij. Germanicam originem agnoscunt. ibid.
Vectigalia aliquot procos. colligebat in vsum plebis 176. Theodosius in suum fiscum retulit ibidem
Vectius Valens adulter 156
Vedius Pollio 11
Vegetius emendatus 21
Vela cubicularia 182. leuari solita venienti 181. velo leuato cognoscere ibid.
Velaria ibidem
Veleda virgo lj, lxij
Velitationes doctorum xxxviij
Velleius correctus 182, 207. Tacito conciliatus 4, 11
Velleius de quo Tacitus, an historicus 86. dissensus in eius prænomine ibid.
Velum inter mortuum interiectum 120. quâ gratia ibid.
Verania Pisonis vxor xiiij
Verba, occultâ patiendi significatione. xxxviij
Vergens dominatio, vt vergens ætas 122
Verginius Rufus, rhetor 237
Versus indicatus quem Tiberius adspexit 115
Vertranij ridicula sententia 14, 79, 98, 103, 138. error 218. xvij lectio proba xlij
Vesalia opidum Aliso priscis dicta 42
Vespasianus sordidus xxviij
Vespasianorum imperium felix & infelix xxj
Vesperare xxvj
Vestales in carpento vehunt 169
Vestales in theatro vbi sedebant 104
Vestes pellucidæ ad viros abierunt 91
Vestis Germanorum lxv. Mastruca ibidem
Vestis feminarum in luctu quæ 62. nigra vt multi adserunt ibidem. alba vt alij, ibid. in concordiam scriptores ij reducti ibidem. coloris mutati caussa parum certa. 63
Vestricius Spurinna xxiij
à Vesunio clades vj
Veterani è prætorio 18. xxij
Veterani, idem cum exauctoratis 18. Emeriti etiam dicti & Vexillarij ibid.
Vettius Bolanus 219
ad Vexillum retineri 17
Vexillum in tabernaculo ducis 26. tunicæ formâ 27
Vexillum proponere est signum pugnæ 26
Viarum curatores 82, 83. Vias reficere, possessorum 83
Viatorum sessio in theatro 240
Vibius Auitus 197
Vibius Virius 124
Vicesima hereditatium 193
Vicesimarium aurum 192
Vicesimæ vectigal verus, in libertis 192
Vicesimæ quintæ vectigal in seruis vænalibus 193. etiam Lucæ ibid.
Vicetia municipium xxxiiij
Vienna inter Romanas colonias x
Vigiles è libertis 190
Vigilum cohortes nullo, aut vili loco 101. quando institutæ xl. earum præfecti 176
Vigintiuiratus capessendi necessitas 80. qui sint xx. viri 81
Villa Cæsaris in Baiano 203
Villa Luculli 139
Villæ xii. à deorum nominibus 119
Villæ ad Speluncas 117. Prætoria dictæ ibid.
Vindemiæ festum, siue Liberalia 156. ioculatia facta & dicta in hoc festo 156 & seq.
Vinia gens v
Vinicianus Pollio 130
M. Vinicius 133
Viocuri, id est qui vias curant 82
Vipsania vxor Asinij Galli 98
Vipsanius Messalla xxxiiij
Vipstanus 199
Virilitas incerta 127
Visellius Varro 86
Vitæ ratio duplex priscis 143
Vitellij impudicum os 141
Vitellius insignis adulator 136
inter Vitellij & Othonis imperium interuallum exiguum xviij
Vlpiani error aut scripturæ vitium 191. dissidium inter eum & Cornelium 105
Vlpianus correctus 48, 49
Vltimus, supremus ix
Vlyxes in Germaniâ an fuerit? lix
ex Vmbris virorum equorumque fraus & error xxxvj
Vnaetuicesima legio xvj
Vnciarium fœnus 133. semunciarium fœnus ibidem.
Vndeunde, Latinis quid xviij
Vnguentarium xxxix
Vocandi ius tribunis non est 191
Vogesus mons xvij
Volentia pro Grata xxxix
Volesus Messalla 96 eius insignis crudelitas ibid.
Voluptates inter Romanas artes ad imperium firmandum lj
Volusij diuitiæ 217
Volusius Saturninus 192
Vortumnus deus Etruriæ 218, & seq.
Vota annua 104
Votieni pœna quæ? 111
Votorum quis dies 243
Vulcanalia 110
Vulgus religiosum & credulum in metu xx inuidum naturâ xxiij. sequitur magis quàm ducit xvi de victu solicitum xlvi
Vsuræ sublatæ 133
Vxor in manu viri 56 ipse cum propinquis de eâ statuebat ibid. lxv
Vxores non comitabantur viros in prouincias 35. mutatum id sub Augusto ibid.
Vxores in conuiuiis ritu Rom. iacebant in sinu maritorum 140 ibid.
Vxorium æs 74

X

X Littera non necessaria 246
Xenophontæa imitatio 32
Xiphilinus aliter, quam ab interprete eius, versus 259
Xylandri lapsus 64, 76, 95, 131

Y

Ydatis quid 5
Ypsili & diphthongi œ non absimilis pronunciandi ratio 197

Z

Zonaræ error 100. is correctus 101, 246

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

APPROBATIO.

HOs *Iusti Lipsij V.C. in castigatißima nunc supra omnes alias editiones C. Corn. Taciti opera Commentarios, non solùm Taciti nomine, quem in lucem magis magisq́, vbi is obscurior contractiorq́, producit, verumetiam multorum aliorum Veterum, in quibus plurima passim hîc obseruata, emaculata ac illustrata reperias, dignißimos censeo, qui recudantur.* VII. *Cal. Maij. Anno Domini nostri* M. D. XCIX.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apostolicus ac Regius librorum Censor.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Nostro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam nostram Cæsaream. Postquam inter alia, quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illustria inprimis illa & quasi diuina sunt, quæ in literis liberalibusque disciplinis consistunt, quibus scilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, sed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita distinguuntur, vt tanquam Dij quidam splendescere in terris videantur: rem sanè præclaram seque dignam illi præstant, qui diligentem iis ipsis in literis ac disciplinis operam ponunt; præclarissimam verò & Reipub. vtilissimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, scribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quasi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis nostræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio, concessuque sumus, inprimis pertinere existimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis spectata fides, quique iudicare de Literis possint, acceperimus, insignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura insitas à primis temporibus ætatis tuę ita literarum ac disciplinarum studiis excoluisse atque exornasse, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara florescentis minimeque vulgaris eruditionis specimina præbueris, dum obscura in antiquis scriptoribus loca, quæ quædam tanquam lustra erant, illustrasti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, restituisti, dum vetusta Latinæ antiquitatis rudera in nouam subinde structuram singulari artificio eleganter conuertisti: ad exquisitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quosque viros opinionem excitarit, peruenisse, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio scriptis atque in lucem editis ostendisse, vt in eo quod tam feliciter tractes scriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire sit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia scribere, quæq. à primis illis Romanis olim auctoribus scripta fuerunt, à mendis purgare, & lectissimos quosque ex Musarum hortis, in quibus assiduè verseris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, causa, Cæsareo te nostro elogio decorandum, & quamuis per te satis ipse animatus sis, animādum magis patrocinioq. nostro defendendum pro benigna nostra in te susciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc nostro priuilegioque te & Typographum tuum aduersus quorumcunque fraudem, qui lucri causa, quod fieri solet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate nostra Cæsarea decernimus, statuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, siue integros, siue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra sacri Romani Imperij, Regnorumq. ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, absque tuo tuorúmve hæredum consensu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiusque libri exemplaria, quemadmodum moris est, ad Imperialem nostram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc nostrum transgredi, violare, aut contemnere deprehensus fuerit, eum non solùm eiusmodi libris, tibi, hæredibúsue tuis, auxilio Magistratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, sed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius semissis quidem Fisci nostri Procuratori, fraudis vindici: alter verò semissis, tibi hęredibúsue tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm Politicis, cuiuscumque status, gradus aut ordinis extiterint, pręsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel suo vel superiorum suorum loco aut nomine, ius dicunt, iustitiámue exercent, ne quemquam hoc Priuilegium nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur: Sed, si quos contumaces compererint, constituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuscunque modis coërceri curent, ni & ipsimet grauissimam nostram in se conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu nostra subscripto, & Cæsarei nostri sigilli impressione munito, confirmamus. Datum in arce nostra Regia Pragæ, die prima mensis Augusti. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo. Regnorum nostrorum Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Bohemici itidem decimo septimo.

RVDOLPHVS. *Subsign.*

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum sacræ Cæsareæ Mtis proprium.

Io. Baruitius.

Additum sigillum Cæs. Mtis in cerâ rubrâ.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPVS Dei gratia Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate suo sanxit, nequis, Iusti Lipsij Historiarum in alma Vniuersitate Louanienſi Professoris, & item Historiographi sui libros quoscunque, à Censoribus legitimis approbatos, præter ipsius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima singulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impressos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ XIV. Feb. M.D.XCVII.

Signat.

Verreycken.

TIbi JOANNES MORETE, *pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis est ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti* C. CORNELII TACITI OPERA quæ postremùm recensui, & COMMENTARIIS plenioribus illustraui, *typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio siue iubeo, ex lege quam magnus Cæsar & Rex meus dixerunt.*

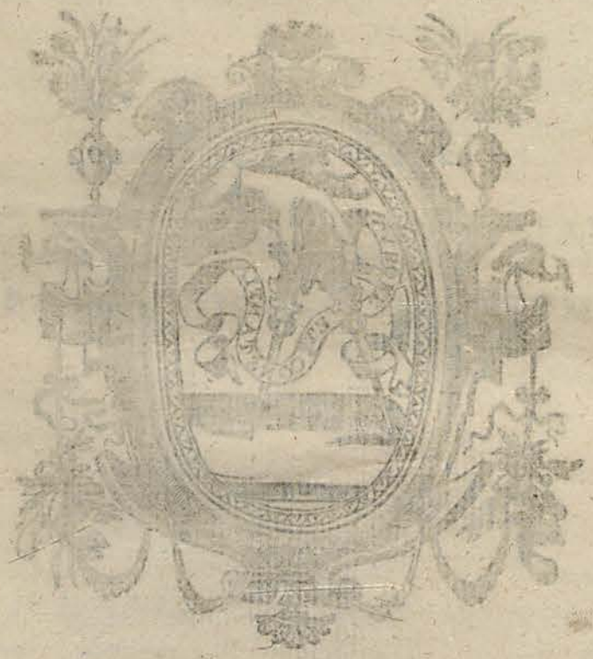
Iustus Lipsius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
M. D C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca